

صحیح البخاری

به کوردی

وهر گێڕاوی هه‌موو فهرمووده‌ سه‌حیحه‌کانی
ئێممانی بوخارییه که ژماره‌یان (٧٥٦٣) فهرمووده‌یه

هه‌ندێ ئێقرا ئاشافێ

به‌رگی هه‌شته‌م

نویسنی

أبو عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري

وهر گێڕانی

محمد ملا صالح باموکی

www.iqra.ahlamontada.com

صحیح البخاری

یۆدابه‌زاندنی چۆرمها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایه‌ای مەختلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

صحیح البخاری

به کوری

به رگی هه شته م

پهراوهکانی.. هاوسه رگیری ، ته لاق ، خه رجیه کان ، خواردنه مه نیه کان ،
جهوتهم ، سه رپراوه کان و پاوکردن ، قوربانی ، خواردنه وه کان ،
نه خوشه کان ، پزیشکی ، جل و بهرگ و پۆشاک ، ئادابه کان

نویسنی

أبو عبدالله محمد بن اسماعيل البخاري

وه رگی پانی

محمد ملا صالح باموکی

(صحیح البخاری) به کوردی

به رگی هه شتهدم

نووسینی.. أبو عبدالله محمد بن اسماعیل البخاری

وه رگی پانی.. محمد ملا صالح باموکی

چاپی یه کهم ۲۰۲۳

تیراژ: ۱۰۰۰ دانه

دیزاین .. نه حمهد

له بلاو کراوه کانی کتیبخانه ی تیشک

07719899402

07601122110

۳۴- بَابُ عَرَضِ الرَّجُلِ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ عَلَى أَهْلِ الْخَيْْرِ

۵۱۲۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضي الله عنه يَحْدُثُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حِينَ تَأَيَّمَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عُمَرَ مِنْ خُنَيْسِ بْنِ حُذَافَةَ السَّهْمِيِّ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَتَوَفَّى بِالْمَدِينَةِ - فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: أَتَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَفْصَةَ، فَقَالَ: سَأَنْظُرُ فِي أَمْرِي. فَلَبِثْتُ لَيْالِي، ثُمَّ لَقَيْتَنِي فَقَالَ: قَدْ بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ يَوْمِي هَذَا. قَالَ عُمَرُ: فَلَقَيْتُ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ زَوَّجْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ. فَصَمَتَ أَبُو بَكْرٍ فَلَمْ يَرْجِعْ إِلَيَّ شَيْئًا، وَكُنْتُ أَوْجَدَ عَلَيْهِ مَنِيَّ عَلَى عُثْمَانَ، فَلَبِثْتُ لَيْالِي ثُمَّ خَطَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَنْكَحَهَا إِيَّاهُ، فَلَقَيْتَنِي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: لَعَلَّكَ وَجَدْتَ عَلَيَّ حِينَ عَرَضْتَ عَلَيَّ حَفْصَةَ فَلَمْ أَرْجِعْ إِلَيْكَ شَيْئًا؟ قَالَ عُمَرُ: قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فَإِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرْجِعَ إِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ عَلَيَّ إِلَّا أَنِّي كُنْتُ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَدْ ذَكَرَهَا، فَلَمْ أَكُنْ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَلَوْ تَرَكَهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَبِلْتُهَا^(۱).

۳۴- باسی پیاو کچ و خوشکی خوئی پیشنیار بکات بو خه لکی چاک (ماره می کات)

۵۱۲۲- ئیبنو شیهاب دهلی: سالیمی کوری عهبدوللا بوی گیرامه وه که له عهبدوللای کوری عومه ره وه رضي الله عنه گیرایه وه، که عومه ری کوری خه تتاب رضي الله عنه کاتی حه فسه ی کچی عومه رضي الله عنه بیومژن کهوت (به مردنی) خونه یسی کوری حوزافه ی سه می میردی رضي الله عنه - که له هاوه لانی پیغه مبه ری خوا رضي الله عنه بوو، له مه دینه مرد - عومه رضي الله عنه وتی: رۆشتم بو لای عوسمانی کوری عهفان رضي الله عنه پیشنیاری ماره کردنی حه فسه م بو کرد، عوسمان وتی: با بیرئ له کاری خووم

بکه‌مه‌وه، ئیتر چه‌ند شه‌ویک مامه‌وه (چاوم‌پروان بووم) پاشان بێم گه‌یشت و وتی: به‌ راستی بۆم پروون بو‌ته‌وه له‌م کات و رۆژه‌گاردا ژن نه‌هینم، عومهر ﷺ ده‌لی: ئه‌نجا به‌ ئه‌بو به‌کری سیدیق ﷺ گه‌شتم و وتم: ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ی کچی عومهرت لی ماره‌ ده‌که‌م، ئه‌بو به‌کر ﷺ بێدمنگ بوو و هیچ وه‌لامیکی نه‌دامه‌وه، بۆیه‌ منیش له‌ ئه‌بو به‌کر زیاتر تو‌ره‌ بووم تا عوسمان، ئه‌نجا چه‌ند شه‌ویک مامه‌وه، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خوازیبینی حه‌فصه‌ی کرد و منیش لی‌م ماره‌ کرد، ئه‌وسا ئه‌بو به‌کر ﷺ به‌ من گه‌شت و وتی: له‌وانه‌یه‌ تو‌ره‌ بووبی لی‌م کاتی باسی حه‌فصه‌ت بو‌کردم (ماره‌ی بکه‌م)، منیش وه‌لامم نه‌دایته‌وه؟ وتم: به‌لی وایه، وتی: ده‌سا دل‌نیابه‌ من له‌به‌ر ئه‌وه‌ وه‌لامم نه‌دایته‌وه له‌وه‌ی پێشنیارت بو‌کردم، ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه‌ بوو به‌راستی من زانیبووم که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی حه‌فصه‌ی کردبوو (داوا‌ی ده‌کات)، خو‌ نه‌ده‌کرا منیش نه‌ینی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناشکرا بکه‌م، وه‌ ئه‌گه‌ر ئه‌و (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) نه‌یویستایه‌ و وازی لی به‌ینیایه‌ من ده‌مویست (و ماره‌م ده‌کرد).

٥١٢٣- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: إِنَّا قَدْ تَحَدَّثْنَا أَنَّكَ نَاكِحٌ دُرَّةَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَعَلَى أُمِّ سَلَمَةَ؟ لَوْ لَمْ أَنْكِحْ أُمَّ سَلَمَةَ مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّ أَبَاهَا أَخِي مِنَ الرُّضَاعَةِ»^(١).

٥١٢٣-زهینه‌بی کچی ئه‌بی سه‌له‌مه‌ ده‌گیرێته‌وه که‌ ئوممو حه‌بیه‌ ﷺ به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وت: ئیمه‌ له‌ ناو خو‌ماندا ده‌لێین تو‌ دو‌رره‌ی کچی ئه‌بی سه‌له‌م ﷺ ماره‌ ده‌که‌یت، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌سه‌ر ئوممو سه‌له‌مه‌دا

(ماره‌ی کهم)؟ نه‌گهر ئوممو سه‌له‌مه‌شم ماره نه‌کردایه ئه‌و (دورره) بو من
حه‌لان نه‌بوو، بی‌گومان باوکی ئه‌و (دورره) برای شیرى منه)).

۳۵- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ

فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ ﷻ﴾ الآية إلى قوله: ﴿عَفْوُ حَلِيمٍ ﷻ﴾ البقرة.

﴿أَكْنَنْتُمْ ﷻ﴾ البقرة، أَضْمَرْتُمْ، وَكُلُّ شَيْءٍ صُنَّتُهُ قَهْوٌ مَكْنُونٌ.

وقال أبو عبد الله، وَقَالَ طَلْقُ: ثَنَا زَائِدَةُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ: ﴿فِيمَا
عَرَضْتُمْ ﷻ﴾ البقرة، يَقُولُ: إِنِّي أُرِيدُ التَّزْوِيجَ، وَلَوَدِدْتُ أَنِّي يُسَّرُ لِي أَمْرًا صَالِحَةً. وَقَالَ
الْقَاسِمُ: يَقُولُ: إِنَّكَ عَلَيَّ كَرِيمَةٌ، وَإِنِّي فِيكَ لَرَاغِبٌ، وَإِنَّ اللَّهَ لَسَائِقٌ إِلَيْكَ خَيْرًا. وَنَحْوُ هَذَا. وَقَالَ
عَطَاءٌ: يُعَرِّضُ وَلَا يَبُوحُ، يَقُولُ: إِنَّ لِي حَاجَةً وَأُبَشِّرِي، وَأَنْتِ بِحَمْدِ اللَّهِ نَافِقَةٌ. وَتَقُولُ هِيَ: قَدْ
أَسْمَعُ مَا تَقُولُ. وَلَا تَعِدُ شَيْئًا، وَلَا يُوَاعِدُ وَلَيْهَا بَغَيْرِ عِلْمِهَا، وَإِنْ وَاعَدَتْ رَجُلًا فِي عِدَّتِهَا ثُمَّ
نَكَحَهَا بَعْدَ لَمْ يَفْرُقْ بَيْنَهُمَا. وَقَالَ الْحَسَنُ: ﴿لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا ﷻ﴾ البقرة. الزَّيْنُ. وَيُذَكَّرُ عَنِ
ابْنِ عَبَّاسٍ: ﴿الْكَتَبَ أَجَلَهُ ﷻ﴾ البقرة. قَالَ: أَنْ تَنْقُضِيَ الْعِدَّةَ.

۳۴- باسی ئهم فه‌رمایشته‌ی خوا ﷻ: (وه گوناھتان نه‌گات له
خوازیبێنی ژنانی) (میر مردوو) به ناراسته‌وخۆ پێیان بلێن یان له‌ دڵی
خۆتاندا (بریار بدهن) ده‌یان خوازن خوا زانیویه‌تی، تا ده‌گاته ئهم
فه‌رمایشته (لێ خۆشبووی له‌سه‌رخۆیه) ﴿أَكْنَنْتُمْ ﷻ﴾: (له‌ دڵی
خۆتاندا) شاردبیتانه‌وه، هه‌ر شتیک بپیاریزی ئه‌وه ناوی (مک‌نون)ه.

۵۱۲۴- نه‌بو عه‌بدوڵلا (ئیمامی بوخاری) ده‌لی: ته‌لق پێی وتم: زائیده بو‌ی
گیراینه‌وه له‌ مه‌نصوره‌وه له‌ موجاهیده‌وه له‌ ئیبنو عه‌باسه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه

دهرباره: ﴿فِيمَا عَرَضْتُمْ﴾ (٣٣٥) دهلی: بلی من دهمه وی ژن بینم، ناواته خوازم (خوا) نافرمتیکی چاکم بو ریك بخت.

هاسیم دهلی: بلی: (به نافرمتکه) تو لای من به پیزی، به راستی من هزم له توئه، بیگومان خوا چاکه دینیت به پیرییه وه، یا وینهی ئهم وتانه.

عهتاده دهلی: به ناراسته وخو بلی به ناشکرا (خوازیبینی نهکات)، بلی: من پیوستیه کم ههیه، تو مزدت لی بی، سوپاس بو خوا تو نامینیته وه، دهبی نافرمتکهش ئهم وشانه بلی: بیگومان نهوهی دمیلتیت گویم لییه، نابی نافرمتکه ههچ به لیتیک بدات، وه نابی سهرپهرشتیاری ژنهکه به لیت به کهس بدات بی ئاگاداری ژنهکه، وه ئهگهر ژنهکه به لیت به پیاویک دا له ماوهی چاوهروانیدا له پاشان دواتر نافرمتکهی مارهکرد، جیاناکرینه وه له یهکتری.

حهسهن (ی به صری) دهلی: ﴿لَا تُؤَاعِدُوهُمْ سِرًّا﴾ (٣٣٥) واته: زینا کردن (لهگه لیاندا).

له ئیبنو عهباسه وه ﴿كَيْدِرَاوَتَهُوهُ﴾ ﴿الْكِتَابُ أَجَلُهُ﴾ (٣٣٥) واته: ماوهی چاوهروانی تهواو بیت.

٣٦- بَابُ النَّظَرِ إِلَى الْمَرْأَةِ قَبْلَ التَّزْوِيجِ

٥١٢٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «رَأَيْتُكَ فِي الْمَنَامِ يَجِيءُ بِكَ الْمَلَكُ فِي سَرَقَةٍ مِنْ حَرِيرٍ فَقَالَ لِي هَذِهِ امْرَأَتُكَ. فَكَشَفْتُ عَنْ وَجْهِكَ التُّوبَ فَإِذَا أَنْتِ هِيَ، فَقُلْتُ: إِنَّ يَكُ هَذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ يُمْضِهِ»^(١).

(١) واته: به نهینی به لیتیان پی مهدهن.

(٢) پروانه: ٣٨٩٥.

۳۱- باسی ته‌ماشاگردنی ئافره‌ت پیش ماره‌کردن

۵۱۲۵- عانیسه رضی الله عنها ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه فه‌رمووی پیم: ((له خه‌مدا تو‌م بینی فریشه‌یه‌ک هی‌نایتی له ناو پارچه ئاوریشه‌میکێ چاکدا بوویت، پپی وتم نه‌مه هاوسه‌ری تو‌یه، منیش پۆشاکه ئاوریشه‌مه‌که‌م لادا له‌سه‌ر پرووخسارت، ده‌بینم تو‌یت (له‌ناویدا) جا وتم: نه‌گهر نه‌مه له لایه‌ن خواوه بیت به‌جیی دین)).

۵۱۲۶- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، جِئْتُ لَأَهَبَ لَكَ نَفْسِي. فَنَظَرَ إِلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَعَدَ النَّظَرُ إِلَيْهَا وَصَوَّبَهُ، ثُمَّ طَاطَأَ رَأْسَهُ، فَلَمَّا رَأَتْ الْمَرْأَةُ أَنَّهُ لَمْ يَقْضِ فِيهَا شَيْئًا جَلَسَتْ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ: أَيُّ رَسُولِ اللَّهِ، إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَوَّجْنِيهَا. فَقَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟». قَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «اذهَبِ إِلَى أَهْلِكَ فَانْظُرْ هَلْ تَجِدُ شَيْئًا». فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا وَجَدْتُ شَيْئًا. قَالَ: «انْظُرْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ: لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ، وَلَكِنْ هَذَا إِزَارِي -قَالَ سَهْلٌ مَا لَهُ رِذَاءٌ- فَلَهَا يَصْفُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَا تَصْنَعُ بِإِزَارِكَ؟ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ شَيْءٌ». فَجَلَسَ الرَّجُلُ حَتَّى طَالَ مَجْلِسُهُ ثُمَّ قَامَ فَرَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُؤَلِّيًا قَامَرٍ بِهِ، فَدُعِيَ، فَلَمَّا جَاءَ قَالَ: «مَاذَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ: مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا -عَدَدَهَا- قَالَ: «اتَّقِرُوهُنَّ عَنْ ظَهْرِ قُلُوبِك؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «اذهَبِ فَقَدْ مَلَكَتُكُنَّهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱۲۶- سه‌هلی کوری سه‌عد رضی الله عنه ده‌گیریته‌وه که ئافره‌تیک هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنه وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا هاتووم خو‌مت پیشکەش بکه‌م، پیغه‌مبه‌ریش رضی الله عنه سه‌یری کرد نینجا له سه‌روه بو‌ خواره‌وه ته‌ماشای کرد، له

پاشان سەری داخست، جا کە ئافەرتەکە زانی پێغەمبەر ﷺ هیچ بێاریکی لە باریەووە نەدا دانیشت، ئینجا پیاویک لە ھاوولانی ھەستا و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر تۆ پێویستت پێی نییە، بۆ منی مارە بکە، فەرمووی: ((ئایا هیچت ھەیە (بیکەیت بە مارمیی بۆی؟)) وتی: نەووللا ئەی پێغەمبەری خوا، فەرمووی: ((برۆ بۆ مائەوتمان بزانی ھیچ شتێک پەیدا دەکەیت؟)) ئەویش رۆشت پاشان گەراپەووە و وتی: نە بەخوا ئەی پێغەمبەری خوا هیچم دەست نەکەوت، فەرمووی: ((سەرنج بدە ئەمۆستیلەیهکی ئاسنیش بێت))، ئەوسا رۆشت لە پاشان گەراپەووە و وتی: نە بەخوا ئەی پێغەمبەری خوا ئەمۆستیلەیهکی ئاسنیشم دەست نەکەوت، بەلام ئەم پۆشاگەم ^(۱) ھەیە - سەھل دەلی: پیاووەکە پشتمالەیی نەبوو- نیوەی بۆ ئەو ئافەرتە، پێغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی: ((چی لە ئیزارەکەت بکات؟ ئەگەر تۆ بێ پۆشی ئەو هیچی لە بەردا نابێ، وە ئەگەر ئەو (ئافەرتەکە) بێ پۆشی تۆ هیچت لە بەردا نابێ)). ئیتر پیاووەکە دانیشت و دانیشتنەکەیی درێژەیی کیشا، پاشان ھەستا، پێغەمبەری خوا ﷺ کابرا بینی پشتمالەیی ھەلکرد و رۆشت، فەرمانی کرد و بانگ کراپەووە، ئینجا کە ھات فەرمووی: ((چیت لەبەرە لە قورئان؟)) وتی: فلانە سوپەت و فلانە سوپەت و فلانە سوپەت لەبەرە، ژماردنی، فەرمووی: ((ھەموویان لەبەر دەخوینی؟)) وتی: بەلی، فەرمووی: ((برۆ ئەو بەپراستی ئەو (ئافەرتەم) لێ مارە کردیت بەو (سوپەتانەیی) قورئان کە لەبەرتە)).

(۱) (إزار): پۆشاکیکە بۆ نێوان ناوک و ئەژنۆ.

۳۷- بَابُ مَنْ قَالَ: لَا نِكَاحَ إِلَّا بِوَلِيِّ

لِقَوْلِهِ ﷺ: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَنْ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحَنَّ أَزْوَاجَهُنَّ﴾ (۳۷) ﴿البقرة. فَدَخَلَ فِيهِ الثِّيْبُ وَالْبِكْرُ. وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّى تُؤْمِنَ﴾ (۳۸) ﴿البقرة. وَقَالَ تَعَالَى: ﴿وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ بِسَكْرٍ﴾ (۳۹) ﴿النور.

۵۱۲۷- قَالَ يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ: حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ. حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا عَنَسَةُ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النِّكَاحَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ كَانَ عَلَى أَرْبَعَةِ أَنْحَاءٍ: فَنِكَاحٌ مِنْهَا نِكَاحُ النَّاسِ الْيَوْمَ، يَخْطُبُ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ وَلَيْتَهُ أَوْ ابْنَتَهُ، فَيُضِدِّقُهَا ثُمَّ يَنْكِحُهَا، وَنِكَاحٌ آخَرُ كَانَ الرَّجُلُ يَقُولُ لِامْرَأَتِهِ إِذَا طَهَّرَتْ مِنْ طَمَئِهَا: أَرْسِلِي إِلَى فُلَانٍ فَاسْتَبْضِعِي مِنْهُ. وَيَعْتَرِلُهَا زَوْجُهَا، وَلَا يَمْسُهَا أَبَدًا، حَتَّى يَتَبَيَّنَ حَمْلُهَا مِنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ الَّذِي تَسْتَبْضِعُ مِنْهُ، فَإِذَا تَبَيَّنَ حَمْلُهَا أَصَابَهَا زَوْجُهَا إِذَا أَحَبَّ، وَإِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ رَغْبَةً فِي نَجَابَةِ الْوَلَدِ، فَكَانَ هَذَا النِّكَاحُ نِكَاحَ الْاسْتَبْضَاعِ، وَنِكَاحٌ آخَرُ يَجْتَمِعُ الرَّهْطُ مَا دُونَ الْعَشْرَةِ، فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ كُلُّهُمْ يُصِيبُهَا. فَإِذَا حَمَلَتْ وَوَضَعَتْ، وَمَرَّ عَلَيْهَا لَيَالٍ بَعْدَ أَنْ تَضَعَ حَمْلَهَا، أَرْسَلَتْ إِلَيْهِمْ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ رَجُلٌ مِنْهُمْ أَنْ يَمْتَنِعَ حَتَّى يَجْتَمِعُوا عِنْدَهَا، تَقُولُ لَهُمْ: قَدْ عَرَفْتُمْ الَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِكُمْ، وَقَدْ وَلَدْتُ، فَهُوَ ابْنُكَ يَا فُلَانُ. تُسَمَّى مَنْ أَحَبَّتْ بِاسْمِهِ، فَيَلْحَقُ بِهِ وَلَدُهَا، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْتَنِعَ بِهِ الرَّجُلُ. وَنِكَاحُ الرَّابِعِ يَجْتَمِعُ النَّاسُ الْكَثِيرُ فَيَدْخُلُونَ عَلَى الْمَرْأَةِ لَا مَمْتَنِعَ مِنْ جَاءِهَا، وَهِنَّ الْبَغَايَا كُنَّ يَنْصِبْنَ عَلَى أَبْوَابِهِنَّ رَايَاتٍ تَكُونُ عَلَمًا فَمَنْ أَرَادَهُنَّ دَخَلَ عَلَيْهِنَّ، فَإِذَا حَمَلَتْ إِحْدَاهُنَّ وَوَضَعَتْ حَمْلَهَا جُمِعُوا لَهَا وَدَعَوْا لَهُمُ الْقَافَّةَ ثُمَّ أَلْحَقُوا وَلَدَهَا بِالَّذِي يَزُون، فَالْتَأَطَ بِهِ، وَدُعِيَ ابْنُهُ لَا يَمْتَنِعُ مِنْ ذَلِكَ، فَلَمَّا بُعِثَ مُحَمَّدٌ ﷺ بِالْحَقِّ هَدَمَ نِكَاحَ الْجَاهِلِيَّةِ كُلَّهُ، إِلَّا نِكَاحَ النَّاسِ الْيَوْمَ.

۳۷- باسی ئه‌وه‌ی ده‌لێ: ماره‌کردن دروست نییه به بی سهره‌پهرشتیار^(۱)

به به‌لگه‌ی ئه‌م فهرمایشته‌ی خوا ﷺ: (سهره‌پهرشتیاران ئافرمتان) هه‌ده‌غه‌ی شوو کردنیان لی مه‌که‌ن، ئه‌م ئایه‌ته به‌یوه‌ژنیش ده‌گیرته‌وه هه‌روه‌ها کچیش، وه خوا ده‌فه‌رموئ: (وه ژنانی مسولمان ماره مه‌که‌ن له هاوبه‌ش په‌یدا که‌ران تا برپا ده‌هینن)، وه ده‌فه‌رموئ: (وه پیاوانی بی ژن و ژنانی بی می‌رد بدن به شوو (می‌رد)).

۵۱۲۷- عورو‌ی کور‌ی زوبه‌په‌ر ده‌گیرته‌وه که عائیشه ؓ خیزانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو‌ی گیرایه‌وه، که بیگومان ژن ماره‌کردن له سه‌رده‌می نه‌فامیدا جوار جور بوو: جا ماره‌کردنیه‌کیان ئه‌م ماره‌کردنه‌ی ئه‌م‌پو‌ی خه‌لک بوو، که پیاو خوازبێنی خوشک و ئاموزا و برازا و کچی پیاوێکی تر ده‌کات و ماره‌ی ده‌دات پاشان ماره‌ی ده‌کات.

ژن ماره‌کردنیکی تر: کاتی ژن له چه‌یز پاک بووه پیاوه‌که‌ی بی ده‌وت بنیره لای فلانه که‌س بیته له‌گه‌لیدا دروست بی (جووت بی)، می‌رده‌که‌ی خو‌ی نزیکی نابیته‌وه جووت نابی له‌گه‌لیدا، تا دمه‌رده‌که‌و‌ی له‌و پیاوه سکی بووه که ئافرمته‌که له‌گه‌لیدا جووت بووه، ئینجا که دمه‌رکه‌وت سکی هه‌یه، ئه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ی چه‌زی کرد له‌گه‌لی جووت دهبیت، بیگومان ئه‌م کاره بو‌یه ده‌کات چه‌ز ده‌کات ژنه‌که‌ی مندالێکی نه‌جیبی ببیت! به‌م نیکاحه ده‌لێن: نیکاحی: (إِسْتِبْضَاع).

ژن ماره‌کردنیکی تر: چه‌ند پیاو‌ی له ده‌ که‌س که‌م‌تر بن له‌سه‌ر ژنی کو دهبه‌نه‌وه، هه‌موویان (به‌شوین یه‌کدا) سواری ئه‌و ژنه‌ ده‌بن، جا که‌سکی پر بوو (له‌وانه و) منداله‌که‌ی بوو، چه‌ند شه‌ویکی به‌سه‌ردا رابورد ده‌نیریت بو لای ئه‌وانه (که

(۱) سهره‌پهرشتیاری باوک و باپه‌ر و مام و ئاموزای کچه و ژن که به شوی ده‌دن.

سواری بوون)، جا هیچ پیاوێکیان ناتوانی خۆی بگریته نه‌روات تا هه‌موویان لای ژنه‌که کوڊه‌بنه‌وه، پێیان ده‌لی: بێگومان خۆتان دهمانن کاره‌که‌ی رابردووتان چی بووه، ئه‌وه ئیستا منداڵه‌که‌م بووه، ژنه‌که‌ که‌ز له کامیان بکات ده‌لی فلان که‌س ئه‌م منداڵه منداڵی تۆیه، ئیتر منداڵه‌که‌ ده‌بی به منداڵی ئه‌و که‌سه ! ئه‌و پیاوه (ژنه‌که‌ دیاری کرد) ناتوانی منداڵه‌که‌ هه‌بول نه‌کات.

ژن ماره‌کردنی چواره‌م: پیاوانیکی زۆر کوڊه‌بنه‌وه و هه‌موویان ده‌چنه لای ژنه‌که^(۱) هه‌رکه‌سی بجێته لای ژنه‌که‌ پێگری لی ناکات، ئه‌و ژنانه له‌ش فرۆشن^(۲)، ئه‌و ژنانه له‌سه‌ر دهرگا (ی ماله) کانپانه‌وه په‌یداخیان داناوه تا نیشانه (ی به‌دره‌وشتی) بێت، جا هه‌ر که‌سی بیه‌وی زینایان له‌گه‌ڵدا بکات دهروات بو لایان، ئینجا ژنیک له‌وانه که‌سکی پر بوو منداڵه‌که‌ی بوو، هه‌موو ئه‌و پیاوانه‌ی (سواری بوون) کوڊه‌کرینه‌وه لای ژنه‌که، قانیفیکیان بو بانگ ده‌که‌ن، پاشان (قانیفه‌که) منداڵی ژنه‌که‌ ده‌داته پال ئه‌و که‌سه‌یان رای وایه هی ئه‌وه، ئیتر دهنوسیت پێیه‌وه و به منداڵی ئه‌و که‌سه بانگ ده‌کری، ئه‌و پیاوه ناتوانی رازی نه‌بی به‌و کاره (باوکی‌تی منداڵه‌که)، ئینجا که‌ پێغه‌مبه‌ر موحه‌ممهد ﷺ به (تاینی) هه‌ق نێردرا، جگه له‌م ژن ماره‌ کردنه‌ی ئیستا خه‌لکی هه‌موو ژن ماره‌کردنه‌کانی سه‌رده‌می نه‌فامی نه‌هێشت و له ناوی برد.

۵۱۲۸- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: ﴿وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتِمَى الْمَسَاءِ أَلْأَي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَرَغِبْنَ أَنْ تَكْحُلُنَّ﴾ (۱۳۷) ﴿النِّسَاء. قَالَتْ هَذَا فِي الْيَتِيمَةِ الَّتِي تَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ -لَعَلَّهَا أَنْ تَكُونَ شَرِيكَتَهُ فِي مَالِهِ،

(۱) سه‌ر جێی له‌گه‌ڵدا ده‌که‌ن.

(۲) کاریان زیناکردن و به‌د په‌وشتیه.

وَهُوَ أَوْلَىٰ بِهَا- فَيَرْغَبُ أَنْ يَنْكِحَهَا، فَيَعْضُلُهَا لِمَالِهَا، وَلَا يُنْكِحَهَا غَيْرُهُ، كَرَاهِيَةً أَنْ يَشْرَكَهُ أَحَدٌ فِي مَالِهَا^(۱).

۵۱۲۸- عوروه له باوکیه وه دهگیرپته وه نهویش له عائیشه وه ﷺ دهرباره ی نه م ئایه ته: (وه نهودی به سه رتاند ا ده خوینرپته وه له قورناند ا (وه لامیکه) له باره ی کچانی هه تیوه وه، نهوانه ی نهودی نووسراوه بو یان (له میراتی باوکیان) بپیان نادهن، وه چهز ناکهن مارمیان بکهن (له بهر میراته کهشیان ناهیلن شوو بکهن)، عائیشه ﷺ وتی: نه مه له باره ی کچی هه تیوه وه یه که لای پیاویکه (خزمیتی)، لهوانه یه کچه هه تیوه که هاوبه شی پیاوه که بیت له سامانی پیاوه که ده^(۲)، جا پیاوه که له هه موو کهس له پیشتر و نزیکتره به و کچه هه تیوه، چه زیش ناکات ماره ی بکات و ریگه شی نادات شوو بکات، له بهر سامانی کچه که و ماره شی ناکات بوکه سیکی تر، له بهر نه وه چهز ناکات که سیک ببیته هاوبه شی له مال و سامانی کچه که ده.

۵۱۲۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عُمَرَ حِينَ تَأَيَّمَتْ حَفْصَةُ بِنْتُ عُمَرَ مِنْ ابْنِ خُذَافَةَ السَّهْمِيِّ -وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ- مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ ثَوَّقِي بِالْمَدِينَةِ- فَقَالَ عُمَرُ: لَقِيتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ. فَقَالَ: سَأَنْظُرُ فِي أَمْرِي. فَلَبِثْتُ لَيْالِي، ثُمَّ لَقِيتُنِي فَقَالَ: بَدَأَ لِي أَنْ لَا أَتَزَوَّجَ يَوْمِي هَذَا. قَالَ عُمَرُ: فَلَقِيتُ أَبَا بَكْرٍ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ^(۳).

۵۱۲۹- سالیم ده لی: ئیبنو عومه ر ﷺ بو ی گیرایه وه که عومه ر کاتی چه فسه ی کچی عومه ر بیوه ژن که وت (به مردنی میرده که ی)، که ئیبنو حوزافه ی سه می -

(۱) بروانه: ۲۴۹۴.

(۲) که به میرات بو هه ردوکیان به چی ماوه.

(۳) بروانه: ۴۰۰۵.

که له هاوه‌لانی پیغه‌مبەر ﷺ بوو، وه له به‌شداربووانی غه‌زای به‌در بوو له مه‌دینه مرد - عومەر ده‌لێ به‌عوسمانی کوری عه‌ففان ﷺ گه‌شتم، بی‌شنی‌ارم کرد بۆی وتم: نه‌گهر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ت لی ماره ده‌که‌م، نه‌ویش وتی بیرێک له کارم ده‌که‌مه‌وه. ئینجا چه‌ند شه‌ویک مامه‌وه (چاوم‌پروان بووم) پاشان پیم گه‌یشته و وتی: بۆم پروون بو‌ته‌وه له‌م کات و رۆژگارمه‌دا ژن نه‌هینم، عومەر ده‌لێ: ئینجا به‌ نه‌بو به‌کر ﷺ گه‌شتم و وتم نه‌گهر ده‌ته‌وی حه‌فصه‌ت لی ماره ده‌که‌م.

۵۱۳۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ عَنْ يُونُسَ عَنِ الْحَسَنِ: ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ (۳۳) البقرة. قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ أَنَّهَا نَزَلَتْ فِيهِ، قَالَ: رَوَّجْتُ أُخْتًا لِي مِنْ رَجُلٍ فَطَلَّقَهَا، حَتَّى إِذَا انْقَضَتْ عِدَّتُهَا جَاءَ يَخْطُبُهَا، فَقُلْتُ لَهُ: رَوَّجْتُكَ وَفَرَشْتُكَ وَأَكْرَمْتُكَ، فَطَلَّقْتُهَا، ثُمَّ جِئْتُ تَخْطُبُهَا، لَا وَاللَّهِ لَا تَعُودُ إِلَيْكَ أَبَدًا، وَكَانَ رَجُلًا لَا بَأْسَ بِهِ وَكَانَتِ الْمَرْأَةُ تُرِيدُ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ (۳۳) البقرة. فَقُلْتُ الْآنَ: أَفْعَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: فَزَوَّجَهَا إِيَّاهُ^(۱).

۵۱۳۰-حه‌سه‌ن دهرباره‌ی: ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ (۳۳) ده‌لێ: مه‌عقیلی کوری یه‌سار ﷺ بۆی گه‌ی‌رامه‌وه نه‌و ئایه‌ته دهرباره‌ی نه‌و دابه‌زی، (مه‌عقیل) ده‌لێ: خوشکێکی خۆم ماره کرد له بیاویک و ته‌لاقیدا (وازی لی هینا)، هه‌تا ماوه‌ی چاوم‌پروانیه‌که‌ی به‌سه‌ر چوو هات خوازیبێنی کرده‌وه، منیش پیم وت: کردمه هاوسه‌رت و کردم به‌نوین و ژیر خه‌رت و ریزم گرتیت که‌چی تو ته‌لاقیدا، پاشان هاتووی خوازیبێنی ده‌که‌یه‌ته‌وه؟ نا به‌خوا هه‌رگیز ناگه‌رپه‌ته‌وه بۆ لات، بیاوه‌که‌ش خراپ نه‌بوو ژنه‌که‌ش دمی‌ویست بگه‌رپه‌ته‌وه بۆ لای، به‌و هۆیه‌وه

(۱) پروانه: ۴۵۳۹.

(۲) واته: سه‌ربه‌ره‌شتیارانی ئافره‌تان پێگری له ئافره‌ته‌کانیان مه‌که‌ن شوو بکه‌نه‌وه به‌مێرده‌کانیان که ته‌لاقیان داون.

خواش ئەم ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: ﴿فَلَا تَعْمَلُوا هُنَّ﴾ واته: رێگری له ئافره‌تان مه‌که‌ن بگه‌رێنه‌وه (بۆ لای می‌رده‌کانیان شوویان بێ بکه‌نه‌وه)، (مه‌عقیل) ده‌ڵێ: منیش وتم: هه‌ر ئیستا (ئه‌و کاره‌) ده‌که‌م ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا، ده‌ڵێ: ئیتر ماره‌ی کرده‌وه بۆ پیاوه‌که‌.

۳۸- باب: إِذَا كَانَ الْوَلِيُّ هُوَ الْخَاطِبَ

وَخَطَبَ الْمُغِيرَةَ بِنْتُ شُعْبَةَ امْرَأَةً هُوَ أَوْلَى النَّاسِ بِهَا، فَأَمَرَ رَجُلًا فَرَّوَجَهُ. وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بِنْتُ عَوْفٍ لَأُمِّ حَكِيمٍ بِنْتِ قَارِظٍ أَتَجْعَلِينَ أَمْرِي إِلَيْ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقَالَ: قَدْ تَزَوَّجْتُكَ. وَقَالَ عَطَاءٌ: لِيُشْهَدَ أَنِّي قَدْ نَكَحْتُكَ أَوْ لِيَأْمُرَ رَجُلًا مِنْ عَشِيرَتِهَا. وَقَالَ سَهْلٌ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَهَبْ لَكَ نَفْسِي. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ فَرَّوَجْنِيهَا.

۳۸- باسیک: ئەگەر سه‌ر په‌ره‌شتیاری ئافره‌ته‌که‌ خۆی خوازیبێنی که‌ری ئافره‌ته‌که‌ بوو

موغه‌یه‌ره‌ی کو‌ری شو‌عه‌ ﷺ خوازیبێنی ئافره‌تیکی کرد، موغیره‌ خۆی له‌ هه‌موو که‌س نزیک تر بوو له‌ ئافره‌ته‌که‌، بۆیه‌ فه‌رمانی کرد به‌ پیاویک لێی ماره‌ بکات^(۱).

عبدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ﷺ به‌ ئوممو حه‌کیمی گچی قاریزی وت: کاری خۆت دهمه‌یه‌ته‌ دهم‌؟ وتی: به‌لێ، عب‌دوره‌حمان وتی: ئه‌وه‌ ماره‌م کردیت له‌ خۆم.

عه‌تا وتی: ^(۱) با شایه‌ت بگرێ له‌سه‌ری و بلی به‌ ئافره‌ته‌که‌ بێگومان من تۆم ماره‌کرد، یان با فه‌رمان بکات به‌ که‌سیک له‌ هه‌و‌زی ئافره‌ته‌که‌ (لێی ماره‌ بکات).

(۱) واته‌ موغیره‌ خۆی وه‌لی ئافره‌ته‌که‌ بوو، پیاویکی کرد به‌ وه‌کیلی خۆی ماره‌ی کرد له‌ موغیره‌.

سه‌هل ﷺ ده‌لی: ئافره‌تیک عه‌رزى پێغه‌مبه‌رى ﷺ کرد وتی: خو‌مت پێش‌که‌ش ده‌که‌م، بپاوێکیش وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌رى خودا ئه‌گه‌ر تۆ پێویستت به‌و ئافره‌ته‌ نییه‌، ئه‌وا ماره‌ی بکه‌ بۆ من.

۵۱۳۱- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فِي قَوْلِهِ: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي الْمَسَاءِ قُلُ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ﴾ (۱۲۷) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، النِّسَاء. قَالَتْ: هِيَ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرِ الرَّجُلِ، قَدْ شَرِكْتُهُ فِي مَالِهِ، فَيَرْغَبُ عَنْهَا أَنْ يَتَزَوَّجَهَا، وَيَكْرَهُ أَنْ يَزَوَّجَهَا غَيْرَهُ، فَيَدْخُلُ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ، فَيَحْبِسُهَا، فَتَهَاكُمُ اللَّهُ عَنْ ذَلِكَ (۲).

۵۱۳۱-هیشام له باوکیه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له عایشه‌وه ر‌ضی‌الله‌عن‌ها دربار‌ه‌ی ئه‌م فه‌رمایشته‌: (وه (ئە‌ی مو‌حه‌مه‌د ﷺ) دربار‌ه‌ی ئافره‌تان پ‌رسیارت لی ده‌که‌ن، بلی خودا وه‌لام‌تان ده‌داته‌وه دربار‌ه‌یان) تا کو‌تای ئایه‌ته‌که‌، عایشه‌ ده‌لی: ئه‌وه کچی‌کی هه‌تیوه لای بپاوێکه‌، که به‌راستی که‌چه‌که‌ بو‌ته هاوبه‌شی له سامانه‌که‌یدا و بپاوه‌که‌ هم‌ز نا‌کات ماره‌ی بکات، وه‌ پێی ناخۆشه‌ ماره‌شی بکات بۆ که‌سه‌ی‌کی تر جگه‌ له‌ خو‌ی و ببێته‌ هاوبه‌شی له‌ مال و سامانه‌که‌یدا (۳)، بۆیه‌ دمی‌هێلێته‌وه (رینگه‌ نادات شوو بکات)، ئیتر خوا ئه‌و رینگریه‌ی لی قه‌ده‌غه‌ کردن.

۵۱۳۲- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُقْدَامِ، حَدَّثَنَا فَضِيلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ جُلُوسًا، فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ تَعْرِضُ نَفْسَهَا عَلَيْهِ، فَحَفَظَ فِيهَا النَّظَرَ وَرَفَعَهُ فَلَمْ يُرِدْهَا، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ زَوَّجْنِيهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «أَعْنَدَكَ مِنْ

(۱) ئبنو جو‌ره‌ج ده‌لی: به‌ عه‌تام وت ئافره‌تیک کو‌رێکی ئاموزای خوازی‌نی ده‌کات، که‌سی نییه‌ جگه‌ له‌و ئاموزایه‌ی.

(۲) پ‌روانه: ۲۴۹۴.

(۳) واته‌: مێردی که‌چه‌که‌ ده‌بیته‌ هاوبه‌شی سه‌ره‌ده‌شتیاره‌که‌ به‌هو‌ی ژنه‌که‌یه‌وه، ئه‌ویش ئه‌وه‌ی پێ خۆش نییه‌ بۆیه‌ نا‌هێلێت شوو بکات.

شَيْءٍ؟». قَالَ: مَا عِنْدِي مِنْ شَيْءٍ. قَالَ: «وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ وَلَكِنْ أَشَقُّ بُرْدَتِي هَذِهِ فَأَعْطِيهَا النُّصْفَ، وَآخُذْ النُّصْفَ. قَالَ: «لَا، هَلْ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «أَذْهَبَ فَقَدْ زَوَّجْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱۳۲-سه‌هلی کوری سه‌عد ﷺ ده‌ئێ: ئی‌مه له خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ردا ﷺ دانیش‌ت‌بووین، ئافره‌تێک هات خۆی پێشنیار کرد بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ (که ماره‌ی بکات)، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ سه‌رنجی دا له‌ خواره‌وه‌ بۆ سه‌ره‌وه‌ به‌لام نه‌یویست، ئینجا پیاویک له‌ هاوه‌لانی وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خودا ماره‌ی بکه‌ بۆ من، فه‌رمووی: ((هیچ‌ت هه‌یه‌؟)) وتی: هه‌یچم نییه‌، فه‌رمووی: ((ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش‌ت نییه‌؟)) وتی: ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش‌م نییه‌، به‌لام ئه‌م بورده‌م (پۆناکه‌که‌م) ده‌که‌م به‌ دوو له‌ته‌وه‌، له‌تیکێ ده‌ده‌م به‌و ژنه‌ له‌ته‌که‌ی تری بۆ خۆم، فه‌رمووی: ((نه‌خیر، ئایا هه‌یج قورئانت له‌به‌ره‌؟ وتی: به‌ئێ، فه‌رمووی: ((برۆ به‌ دئنیاییه‌وه‌ ئه‌وا بۆتم ماره‌کرد به‌و ئه‌ندازه‌ قورئانه‌ی له‌به‌رته‌)).

۳۹- بَابُ إِنْكَاحِ الرَّجُلِ وَلَدَهُ الصَّغِيرَ

لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ ۝﴾ الطلاق. فَجَعَلَ عِدَّتَهَا ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ قَبْلَ الْبُلُوغِ. ۵۱۳۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، وَأَدْخَلَتْ عَلَيْهِ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعٍ، وَمَكَثَتْ عِنْدَهُ تِسْعًا^(۲).

(۱) پروانه: ۲۳۱۰.

(۲) پروانه: ۳۸۹۴.

۳۹- باسی پیاو مندالی نابالغ به‌شوو بدات (و ژنی بو بیتی)

به به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خوای به‌رز و بلند: (وه نه‌و کچانه‌ش (له‌به‌ر مندالی) هیشتا چه‌زیان پیا نه‌هاتوو) جا خوا ماودی چاوهروانی پیش بائغ بوونیانی به‌سی مانگ داناوه.

۵۱۳۳- هیشام له باوکیه‌وه ده‌گیرپته‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ع) ده‌لی: کاتی پیغه‌مبه‌ر (ع) ماره‌ی کرد ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو کاتی‌کیش گوێزایه‌وه بو‌ی ته‌مه‌نی نو‌ سال بوو نو‌ سالی‌ش لای مایه‌وه (خیزانی بوو).

۴۰- بَابُ تَرْوِیجِ الْأَبِ ابْنَتَهُ مِنَ الْإِمَامِ

وَقَالَ عُمَرُ: خَطَبَ النَّبِيُّ (ع) إِلَيَّ حَفْصَةَ فَأَنْكَحْتُهَا^(۱).

۵۱۳۴- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ (ع) تَزَوَّجَهَا وَهِيَ بِنْتُ سِتِّ سِنِينَ، وَبَنَى بِهَا وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ. قَالَ هِشَامُ: وَأُنْبِئْتُ أَنَّهَا كَانَتْ عِنْدَ تِسْعِ سِنِينَ^(۲).

۴۰- باسی باوک کچه‌که‌ی ماره بکات له پیشه‌وا

عومه‌ر (ع) ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر (ع) خوازبیتی چه‌فصه‌ی لی کردم منیش ماره‌م کرد بو‌ی. ۵۱۳۴- هیشامی کوری عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیرپته‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ع) ده‌گیرپته‌وه ده‌لی: کاتی پیغه‌مبه‌ر (ع) ماره‌ی کرد ته‌مه‌نی شه‌ش سال بوو، کاتی‌کیش گوێزایه‌وه ته‌مه‌نی نو‌ سال بوو. هیشام ده‌لی: گیردراومه‌وه بۆم که عائیشه (ع) نو‌ سال لای پیغه‌مبه‌ر (ع) بووه (هاوسه‌ری بووه).

(۱) پروانه: ۴۰۰۵.

(۲) پروانه: ۳۸۱۴.

۴۱- باب: السُّلْطَانُ وَلِيٌّ

بِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: "زَوَّجْنَاكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ"

۵۱۳۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي وَهَبْتُ مِنْ نَفْسِي. فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَقَالَ رَجُلٌ: زَوَّجْنِيهَا، إِنَّ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. قَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا؟». قَالَ: مَا عِنْدِي إِلَّا إِزَارِي. فَقَالَ: «إِنْ أَعْطَيْتَهَا إِيَّاهُ جَلَسَتْ لَا إِزَارَ لَكَ، فَالْتَمِسْ شَيْئًا». فَقَالَ: مَا أَجِدُ شَيْئًا. فَقَالَ: «الْتَمِسْ وَلَوْ خَائِمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَلَمْ يَجِدْ، فَقَالَ: «أَمَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٌ؟». قَالَ: نَعَمْ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا لِسُورٍ سَمَاهَا. فَقَالَ: «زَوَّجْنَاكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۴۱- باسیک: سولتان و دهسه لات دار سه ره شتیاره^(۲)

به به لگه ی نه م فهرموودمیه ی پیغه مبه ر ﷺ: ((ماره مان کرد بو ت به و نه ندازه قورنانه ی له به رته)).

۵۱۳۵- سه هلی کوری سه عد ﷺ وتی: ئا فره تی ک هات بو خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﷺ وتی: من خو م به خشی پی ت. ئینجا ئا فره ته که ماومیه کی زور وهستا، ئه وسا بیاو ی ک وتی: (ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ) ماره ی بکه بو من ئه گهر تو خوت پیویست پی نییه، فهرمووی: ((ئایا شتی کت هه یه بیکه یته مارمی بو ی؟)) وتی: هیچم نییه جگه له م پو شاکه م، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((ئه گهر نه و پو شاکه ی پی بده ی خوت داده نیشیت پو شاکت نییه، بو یه هه ولی شتی کی تر بده))، بیاو ده که وتی: هیچ شتی کم نییه، ئینجا فهرمووی: ((بگه ری با نه موس تیله یه کی ئاسنیش بی ت))، به لام بیاو ده که هیچی ده ست نه که وت، ئه وسا

(۱) پروانه: ۲۳۱۰.

(۲) نه و ئا فره ته ی سه ره شتیار ی نییه.

فهرمووی: ((نایا هیج قورنانت له بهر ده؟)) وتی: به ئی نهو سورده ته و نهو سورده ته
چهند سورده تیکی ناو هیئا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((ماره مان کرد بۆت بهو
سورده تانه ی له بهر ته له قورنان)).

۴۲- باب: لَا يُنْكِحُ الْأَبُ وَغَيْرُهُ الْبِكْرَ وَالْتَّيِّبَ إِلَّا بِرِضَاهَا

۵۱۳۶- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ
حَدَّثَهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا تُنْكِحُ الْأَيِّمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكِحُ الْبِكْرَ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ».
قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: «أَنْ تَسْكُتَ»^(۱).

۴۲- باسیک: باوک و غهیری باوک نه کچ نه بیوه ژن نادات به شوو، مه گهر به رهمه ندی ههردووکیان

۵۱۳۶- نه بو سه له مه ده ئی: نه بو هورمه پره ﷺ بۆی گیرانه وه که پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی:
((بیوه ژن ماره ناکری و نادری به شوو تا رای و مر نه گیریت، وه کچ نادری به شوو تا
مۆله تی (پازی بوونی) لی و مر نه گیریت))، عه رزیان کرد نه ی پیغه مبه ری خودا مؤله تی
کچ چۆنه؟ فهرمووی: ((نه وه یه که (وتت پازیت) بیدهنگ بیت)).

۵۱۳۷- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ طَارِقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ أَبِي عَمْرِو -
مَوْلَى عَائِشَةَ- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْبِكْرَ تَسْتَحِي. قَالَ: «رِضَاهَا صَمْتُهَا»^(۲).

۵۱۳۷- عایشه ﷺ ده ئی: نهو وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا بیگومان کچ شهرم ده کات (که قسه
بکات)^(۱)، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((پازی بوونی کچ (به شوو کردن) بیدهنگ بوونی هتی)).

(۱) پروانه: ۶۹۶۸، ۶۹۷۰.

(۲) پروانه: ۶۹۴۶، ۶۹۷۱.

۴۳- باب: إِذَا زَوَّجَ ابْنَتَهُ وَهِيَ كَارِهَةٌ، فَنِكَاحُهُ مَرْدُودٌ

۵۱۳۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمُجَمِّعِ ابْنِي يَزِيدَ بْنِ جَارِيَّةَ، عَنْ خُنَسَاءَ بِنْتِ خِدَامِ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ أَبَاهَا زَوَّجَهَا وَهِيَ ثَيِّبٌ، فَكَرِهَتْ ذَلِكَ، فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقَرَدَ نِكَاحَهُ^(۱).

۴۳- باسیک: ئەگەر پیاویک کچه کهی دا به شوو کچه که رازی نه بوو، ئەو ه ماره کردنه کهی دانهمه زراوه

۵۱۳۸- عهبدوپه حمان و موجه ممعی کورانی په زیدی کوری جارییه دهگیرنه وه له خه نسای کچی خیزامی نه نصاریه وه ﷺ که نهو بیومژن بوو باوکی دای به شوو، به لام نهو (خه نسای) رازی نه بوو بهو به شوودانه و رۆشته خزمه تی پیغه مبهری خوا ﷺ، نهویش ماره کردنه کهی پوجه ل کرده وه^(۲).

۵۱۳۹- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا يَزِيدُ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى، أَنَّ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ يَزِيدَ وَمُجَمِّعَ بْنَ يَزِيدَ حَدَّثَاهُ أَنَّ رَجُلًا يُدْعَى خِدَامًا أَنْكَحَ ابْنَتَهُ لَهُ. نَحْوَهُ^(۳).

۵۱۳۹- قاسیمی کوری موجه ممه د گیرایه وه که عهبدوپه حمانی کوری په زید و موجه ممعی کوری په زید هه ردووکیان بو قاسیمیان گیرایه وه، که پیاویک پیی دهوترا خیزام کچی خوی دا به شوو. نیتر بهوینهی هه رمووده کهی پیشوو دهگیرنه وه

(۱) کاتیک پرسی پښت ده کړت رازی بیت بدرت به شوو یان نا.

(۲) پروانه: ۵۱۳۹، ۶۱۴۵، ۶۹۶۹.

(۳) به دانهمه زراوی له قه له مدا.

(۴) پروانه: ۵۱۳۸.

۴۴- بابُ تَرْوِیجِ الْيَتِيمَةِ

لَقَوْلِهِ: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَمَىٰ فَانكِحُوا﴾ (۲) النساء. وَإِذَا قَالَ لِلوَلِيِّ لِلخَاطِبِ: زَوِّجْنِي فَلَانَّةَ. فَسَكَتَ سَاعَةً أَوْ قَالَ: مَا مَعَكَ؟ قَالَ: مَعِيَ كَذَا وَكَذَا. أَوْ لَيْتَا ثُمَّ قَالَ: زَوِّجْنِيهَا. فَهَوَّ جَائِزٌ. فِيهِ سَهْلٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۱۴۰- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّهُ سَأَلَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: قَالَ لَهَا يَا أُمَّتَاهُ: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَمَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْلَ وَلَدِكُمْ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ (۲) النساء. قَالَتْ عَائِشَةُ: يَا ابْنَ أَخْتِي، هَذِهِ الْيَتِيمَةُ تَكُونُ فِي حَجَرٍ وَلِيَّهَا، فَيَرْعَبُ فِي جَمَالِهَا وَمَالِهَا، وَيُرِيدُ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ صَدَاقِهَا، فَتُهْوَى عَنْ نِكَاحِهَا. إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهَا فِي إِكْمَالِ الصَّدَاقِ، وَأُمِرُوا بِنِكَاحِ مَنْ سِوَاهُنَّ مِنَ النِّسَاءِ، قَالَتْ عَائِشَةُ: اسْتَفْتَى النَّاسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَعْدَ ذَلِكَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾ (۱۳۷) ﴿إِلَىٰ﴾ (۱۳۸) وَتَرْعَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ (۱۳۹) ﴿النِّسَاءِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ ﷻ لَهُمْ فِي هَذِهِ الْآيَةِ أَنَّ الْيَتِيمَةَ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ مَالٍ وَجَمَالٍ، رَغِبُوا فِي نِكَاحِهَا وَنَسَبِهَا وَالصَّدَاقِ، وَإِذَا كَانَتْ مَرْغُوبًا عَنْهَا فِي قِلَّةِ الْمَالِ وَالْجَمَالِ، تَرَكَوْهَا وَأَخَذُوا غَيْرَهَا مِنَ النِّسَاءِ. قَالَتْ: فَكَمَا يَتْرَكُونَهَا حِينَ يَرْغَبُونَ عَنْهَا، فَلَيْسَ لَهُمْ أَنْ يَنْكِحُوهَا إِذَا رَغِبُوا فِيهَا، إِلَّا أَنْ يُقْسِطُوا لَهَا وَيُعْطَوْهَا حَقَّهَا الْأَوْفَى مِنَ الصَّدَاقِ (۱).

۴۴- باسی به شوودانی کچی هه تیوو

به بهلگهی فهرمایشتی خوای گه وره: (وه نه گهر ترسان دادپه روه ر نه بن له (مارمیی) نهو ئافرمانه ی بی باوکن (مارمیان مه کهن)، نهو (ئافرمانه) مارمه کهن).

ئه‌گەر بپاوی بلی: به‌سه‌ره‌رشتیار: فلانه کچم لی ماره بکه، ئینجا ماوه‌یه‌ک مایه‌وه یان وتی: چیت هه‌یه (بیده‌یت وه‌ک ماره‌یی)? ئه‌ویش وتی: ئه‌وه و ئه‌وه‌م هه‌یه، یان هه‌ردووکیان ماوه‌یه‌ک مانه‌وه پاشان سه‌ره‌رشتیار وتی: مارم کرد بۆت، ئه‌و دروسته.

-له‌بارهی ئهم باسه‌وه فه‌رمووده‌که‌ی سه‌هل که له پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌ی‌گیرێته‌وه هه‌یه^(۱).

۵۱۴۰- ئیبنو شیهاب ده‌لی: عورو‌ی کوری زوبه‌یر بۆی گیرامه‌وه که ئه‌و پرسیری له عایشه ﷺ کرد (له‌بارهی ئهم ئایه‌ته‌وه)، وه ئه‌گەر ترسان دادپه‌روهر نه‌بن له (مارمی) ئه‌و ئافه‌رمته بی باوکانه (ماره‌یان مه‌که‌ن)، وه له‌و ئافه‌رمته‌وه ماره بکه‌ن چه‌ل‌ل‌ن بۆتان، دوو دوو یان سی سی یان چوار چوار، جا ئه‌گەر ترسان دادگه‌ر نه‌بن ئه‌وه یه‌ک ئافه‌رمت (ماره بکه‌ن له‌وانه‌ی ئازادن)، عایشه ﷺ وتی: ئه‌ی برازای خۆم ئه‌وه‌ی (که ئایه‌ته‌که ده‌یفه‌رموی) کچی‌کی هه‌تیوه له لای سه‌ره‌ره‌شتی کاره‌که‌یه‌تی وچه‌زی له‌جوانی و سامانه‌که‌یه‌تی، وه ده‌یه‌وێت که‌متر له ماره‌ی خۆی بداتی (و ماره‌ی کات)، بۆیه ئه‌و سه‌ره‌ره‌شتیارانه ریگری کران له ماره‌کردن ئه‌و کچه هه‌تیوانه، مه‌گه‌ر دادگه‌ر بن له پیدانی ماره‌یه‌که‌یان به ته‌واوی، وه پیاوان فه‌رمانیان پێ گرا به ماره‌کردنی ئافه‌رمته‌ی تر جگه له‌وان، (عایشه ﷺ) ده‌لی: خه‌لکی له پاش ئه‌وه پرسیریان له پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، خواش ﷺ ئهم ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (ئه‌ی موحه‌ممه‌د ﷺ) پرسیرت لی ده‌که‌ن ده‌رباره‌ی ئافه‌رمته‌تان، تا ده‌مگاته (وه چه‌ز ناکن ماره‌یان بکه‌ن) جا خوا له‌م ئایه‌تی بۆ دابه‌زاندن: کچی هه‌تیو ئه‌گەر جوان بوو سامانی هه‌بوو چه‌زیا له ماره‌ کردن و په‌چه‌له‌کیتی

(۱) بوخاری گیراویه‌تیوه به ژماره (۲۳۱۰) له سه‌حیحی بوخاریدا.

مارمیییه‌که‌ی بو ته‌واو ده‌که‌ن^(۱)، وه ئه‌گهر چه‌زی لی نه‌کرا له‌به‌ر که‌م مائی و که‌م جوانی وازی لی دینن و جگه له‌و ئافره‌تانی تر ماره ده‌که‌ن، عائیشه رضی الله عنها ده‌لی: جا هه‌ر چوئی ئه‌گهر چه‌زیان لی نه‌کرد وازی لی دینن، به هه‌مان شیوه بویان نییه ماره‌ی بکه‌ن ئه‌گهر چه‌زیان لئی بوو، مه‌گهر دادگهر بن له‌گه‌لی دا و مافی خو‌ی پی بده‌ن له مازمیییه‌که‌ی به ته‌واوی و تیر و ته‌سه‌لی)).

۴۵- باب: إِذَا قَالَ الْخَاطِبُ لِلْوَلِيِّ: زَوِّجْنِي فُلَانَةَ. فَقَالَ: قَدْ زَوَّجْتُكَ بِكَذَا وَكَذَا. جَازَ النِّكَاحُ، وَإِنْ لَمْ يَقُلْ لِلزَّوْجِ: أَرْضَيْتَ أَوْ قَبِلْتَ؟

۵۱۴۱- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ، أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَعَرَضَتْ عَلَيْهِ نَفْسَهَا، فَقَالَ: «مَا لِي الْيَوْمَ فِي النِّسَاءِ مِنْ حَاجَةٍ». فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ زَوِّجْنِيهَا. قَالَ: «مَا عِنْدَكَ؟». قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ. قَالَ: «أَعْطِهَا وَلَوْ خَافًا مِنْ حَدِيدٍ». قَالَ: مَا عِنْدِي شَيْءٌ. قَالَ: «فَمَا عِنْدَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ: عِنْدِي كَذَا وَكَذَا. قَالَ: «فَقَدْ مَلَكَتْهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۲).

۴۵- باسیک: ئه‌گهر خوازیینیکهر وتی به‌سه‌ر په‌رشتیار فلانه ئافره‌تم لی ماره بکه ئه‌ویش وتی: بیگومان بۆم ماره کردی به‌م شته و به‌و شته^(۳) ماره کردنه‌که دروسته، با نه‌شلی به می‌رده‌که: ئایا رازیت یان قه‌بولی ده‌که‌یت؟

۵۱۴۱- سه‌هل رضی الله عنه ده‌گیر پته‌وه که ئافره‌تیک هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و جا خو‌ی بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیشنیار کرد (ماره‌ی کات)، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی:

(۱) وه‌ک هاوشیوه‌کانی.

(۲) پروانه: ۲۳۱۹.

(۳) ماره‌یی ژنه‌که بیت تو بیده‌یت.

((من لهم رُؤُوسًا مِثْلَهُمْ بِمِثْلِ مَا فِيهِمْ))، ئینجا پیاویک وتی: ئەه
 پیغه‌مبهری خوا ﷺ ماره‌ی بکه بو من، فهرمووی: ((جیت هه‌یه؟^(۱))) وتی: هه‌یچم
 نییه، فهرمووی: ((شتیکی پی بده با ئەم‌وستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیت))، پیاوه‌که
 وتی: هه‌یچم نییه، فهرمووی (ئەه‌ی له‌ قورئان جیت پییه و له‌به‌ره؟) وتی: ئەوه
 و ئەوه‌م له‌به‌ره، فهرمووی: ((بیگومان ئەوه کردمه‌ هاوسه‌رت به‌و ئەندازه
 قورئانه‌ی پیته و له‌به‌رته)).

٤٦- بابُ لَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَنْكُمَ أَوْ يَدَعَ

٥١٤٢- حَدَّثَنَا مَكِّي بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: سَمِعْتُ نَافِعًا يُحَدِّثُ، أَنَّ ابْنَ عَمَرَ
 ؓ كَانَ يَقُولُ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَبِيعَ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَلَا يَخْطُبَ الرَّجُلُ عَلَى
 خِطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَتَرَكَ الْخَاطِبُ قَبْلَهُ، أَوْ يَأْذَنَ لَهُ الْخَاطِبُ^(۲).

٤٦- باسی نابێ خوازبێنی بکات به‌سه‌ر خوازبێنی

براکه‌یدا، هه‌تا ماره‌ی ده‌کات یان وازی لی دینیت

٥١٤٢- ئیبنو عومه‌ر ؓ ده‌لی: پیغه‌مبهر ﷺ قه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ که‌سیکتان سه‌ودا
 و مامه‌له‌ بکات به‌سه‌ر سه‌ودا و مامه‌له‌ی که‌سیکی ترتاندا، هه‌روه‌ها که‌سیک
 خوازبێنی بکات به‌سه‌ر خوازبێنی براکه‌یدا تا خوازبێنی که‌ره‌که‌ی پیش ئەو
 وازی لی دینی، یان خوازبێنیکه‌ر مۆله‌تی ده‌دات.

(۱) وه‌ک ماره‌یی پیی بده‌یت.

(۲) پروانه: ۲۱۳۹.

۵۱۴۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنِ الْأَعْرَجِ قَالَ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَأْتُرُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ، وَلَا تَجَسَّسُوا، وَلَا تَحَسَّسُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَكُونُوا إِخْوَانًا»^(۱).

۵۱۴۳- ئەبو ھورەیرە رەز. لە پێغەمبەرەوہ ﷺ دەگێڕێتەوہ کہ ھەرمووێھتی: ((خۆتان بپارێزن لە گومانی خراپ، چونکە بەراستی بەدگومانی درۆترین وتە و قسە، بەدوای ناتەواوی یەکترا مەگەرێن^(۲)، سیخوپی و جاسوسی مەکەن^(۳) پەتەن لەیەگەر نەبییت^(۴)، بۆ یەگەری بن)).

۵۱۴۴- «وَلَا يَخْطُبُ الرَّجُلُ عَلَى خُطْبَةِ أَخِيهِ، حَتَّى يَنْكِحَ، أَوْ يَتَرَكَ»^(۵).

۵۱۴۴- ((با بیاو خوازیبێنی بەسەر خوازیبێنی بڕاکەیدا نەکات تا ماری دەکات یان وازی لێ دێنی)).

۴۷- بَابُ تَفْسِيرِ تَرْكِ الْخُطْبَةِ

۵۱۴۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يُحَدِّثُ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حِينَ تَأَمَّمتْ حَفْصَةُ قَالَ عُمَرُ: لَقِيتُ أَبَا بَكْرٍ فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتَ أَنْكَحْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمَرَ. فَلَبِثْتُ لَيْلًا ثُمَّ خَطَبَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَلَقِينِي أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرْجِعَ إِلَيْكَ فِيمَا عَرَضْتَ إِلَّا أَنِّي قَدْ عَلِمْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ ذَكَرَهَا، فَلَمْ أَكُنْ لِأُفْشِيَ سِرَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَلَوْ تَرَكَهَا لَقَلْبُهَا. تَابَعَهُ يُونُسُ وَمُوسَى بْنُ عُقْبَةَ وَابْنُ أَبِي عَتِيْقٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ^(۶).

(۱) پروانە: ۶۰۶۶، ۶۰۶۷، ۶۷۲۴.

(۲) یان ھەست ھەل مەگرن بە نیازی خراپ.

(۳) یان گوێ مەگرن بۆقسە ی خەلک.

(۴) یەگەری مەبوغزێن.

(۵) پروانە: ۲۱۴۰.

(۶) پروانە: ۴۰۰۵.

۴۷- باسی راقه و مانای واز هینان له خوازبینی

۵۱۴۵- عبداللای کوری عومەر ﷺ دهگیرپتهوه که عومهری کوری خه‌تتاب ﷺ کاتی حه‌فصه ﷺ بیوه‌ژن کهوت، عومەر ده‌لی: به نه‌بو به‌گر ﷺ گه‌شتم و وتم: نه‌گر دمه‌وئ حه‌فصه‌ی کچی عومهرت لی ماره ده‌که‌م. ئینجا چهند شه‌ویک مامه‌وه چاوه‌پروان بووم)، پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خوازبینی کرد، جا نه‌بو به‌گر گه‌شتم پی‌م و وتی: به‌راستی هیچ شتیک ریگرم نه‌بوو وه‌لامت بده‌مه‌وه دهرباره‌ی نه‌وه‌ی پیشنیارت کرد بۆم، ته‌نها نه‌وه‌ بوو به دلتیاییه‌وه من زانیبووم که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی حه‌فصه‌ی کردوه، جا بۆ من په‌وا نه‌بوو نه‌ینی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناشکرا بکه‌م، نه‌گر پیغه‌مبه‌ر ﷺ وازی لی به‌ینایه بیگومان من قبو‌لم دهرکرد.

یونس و مووسای کوری عوقبه و ئیبنو نه‌بی عه‌تیق له زوهریه‌وه ده‌گیرپته‌وه و پالپشتی شوعه‌بی کوری نه‌بی حه‌مره ده‌که‌ن له گیرانه‌وه‌ی ئهم فه‌رمووده‌یه‌دا.

۴۸- بابُ الْخُطْبَةِ

۵۱۴۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ جَاءَ رَجُلَانِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَخَطَبَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ مِنَ الْبَيِّنَاتِ سِحْرًا»^(۱).

۴۸- باسی وتاردان (پیش خوازبینی سوننه‌ته)

۵۱۴۶- زه‌یدی کوری نه‌سه‌لم ده‌لی: له ئیبنو عومهرم ﷺ بیست ده‌یوت: دوو پیاو له رۆژه‌لات (ی مه‌دینه) وه هاتن وتاریان دا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی هه‌ندی له په‌وان بیژی وه‌ک جادوو و سحر وایه))^(۱).

٤٩- بَابُ ضَرْبِ الدُّفِّ فِي النِّكَاحِ وَالْوَلِيَمَةِ

٥١٤٧- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ دَكْوَانَ قَالَ: قَالَتِ الرَّبِيعُ بِنْتُ مُعَوِّذٍ ابْنِ عَفْرَاءَ: جَاءَ النَّبِيُّ ﷺ فَدَخَلَ حِينَ بَنِي عَلِيٍّ، فَجَلَسَ عَلَى فِرَاشِي كَمَجْلِسِكَ مِنِّي، فَجَعَلَتْ جُورِيَّاتٍ لَنَا يَضْرِبْنَ بِالْدُّفِّ وَيَنْدُبْنَ مَنْ قُتِلَ مِنْ آبَائِي يَوْمَ بَدْرٍ، إِذْ قَالَتْ إِحْذَاهُنَّ وَفِينَا نَبِيٌّ يَعْلَمُ مَا فِي غَدٍ. فَقَالَ: «دَعَى هَذِهِ، وَقُولِي بِالَّذِي كُنْتَ تَقُولِينَ»^(١).

٤٩- باسی دهف لیدان له کاتی ژن هیئان و زهماوه‌نددا (درسته)

٥١٤٧- خالیدی کوری زمکوان وتی: ږوبه‌بیعی کچی موعه‌وویری کوری عه‌فرا وتی: نه‌و کاته‌ی برابووم به بوکینی، پښغه‌مبه‌ر ﷺ هات بو لام و له‌سه‌ر نه‌و نوینه‌ی من دانیشت که تو له‌سه‌ری دانیشتووی له‌ نزیکه‌م‌وه، چه‌ند کچوله‌یه‌ک که‌هی خو‌مان بوون ده‌ستیان کرد به‌ دمف لیدان، نه‌وانه‌یان ده‌لاوانده‌وه له‌ باوانی من که له‌ غه‌زای ئو‌خوددا کو‌زرا‌بوون (به‌رده‌وام بوون)، له‌پر کچوله‌یه‌کیان وتی: ئیمه‌ پښغه‌مبه‌ر یکمان تیا‌به‌ ده‌زانی سبه‌ینی چی ده‌بیټ، پښغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((کچی وا مه‌لی له‌ پښدا چیت ده‌وت هه‌ر له‌و باب‌ه‌ته‌ بلی)).

٥٠- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ النساء

وَكثْرَةِ الْمَهْرِ، وَأَدْنَى مَا يَجُوزُ مِنَ الصَّدَاقِ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿وَأَتَيْتُمُ امْرَأَتَكُمْ وَنَظَرَا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا﴾ النساء. وَقَوْلُهُ: ﴿أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ (م)﴾ البقرة. - وَقَالَ سَهْلٌ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ"^(٢).

(١) یان هه‌ندی له‌ په‌وان‌بیژی سی‌هر و جادووی تیا‌به، سه‌رنجی گو‌نگر راده‌کی‌شن و سه‌رسام ده‌بیټ پتی.

(٢) ږروانه: ٤٠٠١.

(٣) ږروانه: ٢٣١٠.

۵۱۴۸- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ، فَرَأَى النَّبِيُّ ﷺ بِشَاشَةِ الْعُرْسِ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ^(۱).

۵۰- باسی ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و بلند: (بيدهن به ئافرهتان (نهک کهس و کاریان) ماره‌یه‌کانیان وهک به‌خشین (نهک وهک کرێ))، وه زۆری ماره‌یی و که‌مترینی ماره‌یی که دروسته له ماره‌ییدا (چهنده)، وه ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و بلند: (وه مایێکی زۆرتان (به‌ماره‌یی) داییت به‌یه‌کێ له ژنه‌کانتان ئەوه هه‌چ شتیکی لی مەسه‌ننه‌وه)، له‌گه‌ڵ ئەم فەرمايشتهی خواى گه‌وره: (یا ماره‌ییتان بۆ دانابن).

سه‌هل ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فەرمووی: ((با ئەم‌وستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیت)).
 ۵۱۴۸- ئەنه‌س ﷺ ده‌لی: عه‌بدوهره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ﷺ ئافره‌تیکی ماره‌کرد له‌سه‌ر کێشی دهنکی خورمايه‌ك^(۲) ئالتون، ئینجا پێغه‌مبه‌ر ﷺ شادی و خوشی ژن گواستنه‌وه‌ی پێوه‌ بینی، بۆیه‌ پرسیا‌ری لی کرد، عه‌بدوهره‌حمانی‌ش وتی: بێگومان ئافره‌تی‌کم ماره‌ کردوه‌ له‌سه‌ر کێشی دهنکه‌ خورمايه‌ك ئالتون.

۵۱۴۸م- وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ.
 ۵۱۴۸م- ئەنه‌س^(۳) ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ له‌ عه‌بدوهره‌حمانی کو‌ری عه‌وفه‌وه ﷺ ده‌لی: ئافره‌تیکی ماره‌ کرد له‌سه‌ر کێشی دهنکه‌ خورمايه‌ك ئالتون.

(۱) پروانه: ۲۰۴۹.

(۲) که نرخی له‌وکاتدا پێنج دره‌هم بووه. پروانه : إرشاد الساری، ۴۲۸/۱۱.

(۳) ڕێگه‌ی دووه‌م بۆ فەرمووده‌که‌ی پێشوو.

۵۱- بابُ التَّنْزِیْلِ عَلَى الْقُرْآنِ وَبَغِیْرِ صَدَاقٍ

۵۱۴۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ يَقُولُ: إِنِّي لَفِي الْقَوْمِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، إِذْ قَامَتِ امْرَأَةٌ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ، فَلَمْ يُجِبْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتْ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ: فَلَمْ يُجِبْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتِ الثَّالِثَةُ فَقَالَتْ: إِنَّهَا قَدْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لَكَ، فَرَفِئَهَا رَأْيِكَ: فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْكِحْنِيهَا. قَالَ: «هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟». قَالَ: لَا. قَالَ: «ادْهَبْ فَاطْلُبْ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَ فَطَلَبَ، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: مَا وَجَدْتُ شَيْئًا وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. فَقَالَ: «هَلْ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ شَيْءٌ؟». قَالَ مَعِيَ سُورَةٌ كَذَا وَسُورَةٌ كَذَا. قَالَ: «ادْهَبْ فَقَدْ أَنْكِحْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۱).

۵۱- باسی ماره برینی ئافرهت له سهر (فیرکردنی) قورئان، به بی (ناو هیئانی) مارهی

۵۱۴۹- سههلی کوری سهعدی ساعیدی ﷺ دهلی: من له ناو کۆمه ئیک خه لکدا بووم له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ، له ناکاو ئافرهتیک ههستا و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه و (ئافرهته که) خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، هیج وهلامیکی نه دایه وه، پاشان ههستایه وه و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ئه و خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، هیج وهلامیکی نه دایه وه، پاشان بو سییه م جار ههستایه وه و وتی: ئه و خوی به خشی بهتۆ، تۆش رات له باریه وه بفرموو، ئینجا بیاویک ههستا و وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا مارهی بکه بو من، فرمووی: ((هیج شتیکت ههیه؟)) وتی: نه خیر،

فه‌رمووی: ((بِرْؤ بگه‌رئ با موستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیئت))، ئه‌ویش رْؤشت و گه‌را پاشان هاته‌وه و وتی: هیج‌م ده‌ست نه‌که‌وت هه‌تا موستیله‌یه‌کی ئاسنیش، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا هیج قورئانت له‌به‌ره؟)) وتی: ئه‌و سوپ‌رته و ئه‌و سوپ‌رته‌م له‌به‌ره، فه‌رمووی: ((بِرْؤ ئه‌وا کردمه‌ هاوسه‌رت به‌و ئه‌ندازه قورئانه‌ی له‌به‌رته)).

۵۲- بَابُ الْمَهْرِ بِالْعُرُوضِ وَخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ

۵۱۵۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِرَجُلٍ: «تَزَوَّجْ وَلَوْ بِخَاتَمٍ مِنْ حَدِيدٍ»^(۱).

۵۲- باسی ماره‌ی به‌ کالاه‌ ئه‌موستیله‌ی ئاسن

۵۱۵۰-سه‌ه‌لی کور‌ی سه‌عد ؓ ده‌گ‌یر‌یت‌ه‌وه‌ که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ بی‌او‌یک‌ی فه‌رمو‌و: ((ژن‌ بی‌نه‌ با به‌ ئه‌موستیله‌یه‌کی ئاسنیش بیئت)).

۵۳- بَابُ الشُّرُوطِ فِي النِّكَاحِ

وَقَالَ عُمَرُ: مَقَاطِعُ الْحُقُوقِ عِنْدَ الشُّرُوطِ. وَقَالَ الْمِسْوَرُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ ذَكَرَ صَهْرًا لَهُ فَأَثْنَى عَلَيْهِ فِي مُصَاهَرَتِهِ فَأَحْسَنَ، قَالَ: "حَدَّثَنِي فَصَدَّقَنِي، وَوَعَدَنِي فَوَقَّى لِي".

۵۱۵۱- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «أَحَقُّ مَا أَوْفَيْتُمْ مِنَ الشُّرُوطِ أَنْ تُوفُوا بِهِ مَا اسْتَحْلَلْتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ»^(۱).

۵۳- باسی ئەو مەرجانەى لە ژن هێناندا (دروسته)

-عومەر رضی اللہ عنہ وتی: مەرجەکان یەکلا کەرەوێ مافەکانە ^(۲).
 -میسومر دەلی: لە پێغەمبەرم صلی اللہ علیہ وسلم بیست باسی زاویەکی دەکرد و ستایشی کرد لە
 زاویەتی کردنەکیددا جوان هەڵسوکەوتی کردووە، وە فەرمووی: ((قەسەى لەگەڵ
 کردم و راستی کرد، وە بەئێنی پێدام بەئێنەکەى بۆ بەجی هێنام)).
 ۵۱۵۱-عوقبە رضی اللہ عنہ لە پێغەمبەرەو صلی اللہ علیہ وسلم دەگێڕێتەووە کە فەرموویەتی: ((پەواترینی
 مەرجەکان کە داواتان لێ کراوە وەفای پێ بکەن، ئەو مەرجانەى داوینی
 هاوسەرەگانتان پێ حەڵال کردووە)).

۵۴- بَابُ الشُّرُوطِ الَّتِي لَا تَحِلُّ فِي النِّكَاحِ

وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: لَا تَشْتَرِطِ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أُخْتِهَا.
 ۵۱۵۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ زَكَرِيَّاءَ -هُوَ ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ- عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ،
 عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تَسْأَلُ طَلَاقَ أُخْتِهَا
 لِتَسْتَفْرِغَ صَحْفَتَهَا، فَإِنَّمَا لَهَا مَا قُدِّرَ لَهَا» ^(۳).

۵۴- باسی ئەو مەرجانەى کە لە ژن هێناندا دروست نییە

-ئەبىنەو مەسعوود رضی اللہ عنہ دەلی: ژن دروست نییە (بۆ شووکردنی بەکەسیک) مەرجی
 تەلاقەدانى خوشکەکەى ^(۴) بکاتە مەرج.

(۱) پروانە: ۲۷۲۱.

(۲) واتە: هەر مەرجێک لە نتوان پیاو و ئافرەتدا دانرابێ دەبێ پێوەی پابەند بن، وە مەرجەکان و مافەکان هەر
 لایەکیان دەچەسپێنێ، بەلام نابێ مەرجەکان ناشەری بن.

(۳) پروانە: ۲۱۴۰.

(۴) واتە: ئەو ژنەى دەبێتە هەوێ و ژنی ئەو پیاوێ بە ئەو دەیهوێت شووی پێ بکات.

۵۱۵۲- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله گێرایه‌وه که فه‌رمووێه‌تی: ((بو ئافرمت ره‌وا نییه^(۱) داوای ته‌لاقێ خوشکه‌که‌ی (هه‌ویه‌که‌ی) بکات دمفرده‌که‌ی خالی بکات^(۲)، چونکه بیگومان ئه‌وه‌ی بو‌ی بریار دراوه بو‌ی دمبیت^(۳))).

۵۵- بَابُ الصُّفْرَةِ لِلْمُتَزَوِّجِ

وَرَوَاهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله.
 ۵۱۵۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ حُمَيْدِ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی الله عنه أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَبِهِ أَثَرُ صُفْرَةٍ، فَسَأَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ تَزَوَّجَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ، قَالَ: «كَمْ سُفَّتَ إِلَيْهَا؟». قَالَ زِنَةٌ نَوَاةٍ مِنْ دَهَبٍ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «أَوَّلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(۳).

۵۵- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) بو‌نی خوش زه‌غفران بو‌ ژن هێنهر

- (ئهو فه‌رمووده له‌و بارمه‌یه‌وه هاتوو) عه‌بدوهره‌حمانی کورێ عه‌وف رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی الله علیه و آله گێرایه‌یه‌وه.
 ۵۱۵۳- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک رضی الله عنه ده‌گێڕێته‌وه که عه‌بدوهره‌حمانی کورێ عه‌وف رضی الله عنه هات بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله و ئاسه‌واری زه‌غفران و زمردی بیوه‌ بوو، بو‌یه پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله پرسیا‌ری لی کرد، ئه‌ویش هه‌وائی پێدا که ئافرمتیکی ئه‌نصاری ماره‌ کردوه، فه‌رمووی: ((چهند ماره‌یت پێ داوه؟)) وتی: کیشی ده‌نکه‌ خورمایه‌ک ئالتون، پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((خواردنی زه‌ماوند دروستکه‌، با به‌ مه‌رپیکیش بیت^(۱))).

(۱) کاتی پیاویکی خێزانداری خوازیینی ده‌کات.

(۲) واته‌ پیاوه‌که‌ بو‌ خۆی به‌کلا بکاته‌وه و ژنه‌که‌ی تر ته‌لاق بدات.

(۳) پروانه: ۲۰۴۹.

۵۱- باب

۵۱۵۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ أَوْلَمَ النَّبِيُّ ﷺ يَزَيْتَبَ فَأَوْسَعَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا، فَخَرَجَ - كَمَا يَصْنَعُ إِذَا تَزَوَّجَ - فَأَتَى حُجْرَ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ يَدْعُو وَيَدْعُونَ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَرَأَى رَجُلَيْنِ قَرَجَعَ، لَا أَذْرِي أَخْبَرْتُهُ أَوْ أُخْبِرَ بِخُرُوجِهِمَا^(۱).

۵۱- باسینک

۵۱۵۴-ئەنەس ئەلئەلئە دەئەلئە: پەيغەمبەر ﷺ بەهۆی (گواستەنەهۆی) زەمینەبەهۆه خواردنی زەهاومەندی ساز کرد و خواردنی زۆری دایە مسوئەلمانان، ئینجا رۆشتە دەرەهۆه لە ماڵ-بەهۆه جوۆرەهۆ که ژنی بەهینایە وای دەرکرد- ئەوسا هاتە بو ماله‌کانی دایکانی باومەرداران (گشت خیزانەکانی)، پەيغەمبەر ﷺ دوعای دەرکرد (بو خیزانەکانی) و ئەوانیش دوعایان دەرکرد (بو ئەهۆ)، لە پاشان گەراپەهۆه (لە مائی ئەهۆ خیزانانە) و دوو پیاوی بینی و گەراپەهۆه، ئینجا نازانم من هەهۆالم دایە یان هەهۆالی پێ درا بە رۆشتنی ئەهۆ دوو پیاوه.

۵۷- باب: كَيْفَ يُدْعَى لِلْمُتَزَوِّجِ

۵۱۵۵- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ - هُوَ ابْنُ زَيْدٍ - عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى عَلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَثَرَ صُفْرَةٍ، قَالَ: «مَا هَذَا؟». قَالَ إِنِّي تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً عَلَى وَزْنِ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ. قَالَ: «بَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(۲).

(۱) پروانه: ۴۷۹۱.

(۲) پروانه: ۲۰۴۹.

۵۷- باسيك: چۆن دوعا ده كړيټ بۆ كه سيك ژنى هيټابټ

۵۱۵۵- ټه نه س ﷺ ده گيرپټه وه كه پيغه مبه ر به عه بدورده چمانى كورى
عه و فوه وه ناسه وارى زده فهرانى بينى فهرمووى: ((نه مه جى يه؟)) وتى:
ژنيك هيناوه له سهر كيشى دهنكه خورمايه ك نالتوون، پيغه مبه ر ﷺ
فهرمووى: ((خوا فهر و بهر كه هتت به سهر دا برژى، خواردنى زه ماومند
ساز بكه با به مهر كيش بيت)).

۵۸- بابُ الدُّعَاءِ لِلنِّسَاءِ اللَّاتِي يَهْدِينَ الْعُرُوسَ، وَلِلْعُرُوسِ

۵۱۵۶- حَدَّثَنَا قَزْوَةُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا:
تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ ﷺ فَأَتَتْنِي أُمِّي فَأَدْخَلَتْنِي الدَّارَ، فَإِذَا نِسْوَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْبَيْتِ فَقُلْنَ:
عَلَى الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ، وَعَلَى خَيْرِ طَائِرٍ^(۱).

۵۸- باسى دوعا كردن بۆ ټه و ژنانه ي بوو كه كه ده بن وه بۆ بوو كه كه ش

۵۱۵۶- عائشه رضى الله عنها ده لى: پيغه مبه ر ﷺ ماره ي كردم، نينجا دايكم هات بولام و
بردميه ژوومروه بۆ ماله وه، جا بينيم كو مه لى نافرته ي نه نصارى له مالمندان،
جا نافرته كان وتيان: (به نوممو رومان و ټه و ژنانه ي له وى بوون) له سهر خير
و بهر كه هت (هاتوون) خوا پيروزى كات به به ختى باش^(۲).

(۱) پروانه: ۳۸۹۴.

(۲) واته: بوو كه كه تووشى فهر و بهر كه هت و خووشى بيت.

۵۹- بَابُ مَنْ أَحَبَّ الْبَنَاءَ قَبْلَ الْغُرُو

۵۱۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «غَزَا نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَقَالَ لِقَوْمِهِ: لَا يَتَّبِعْنِي رَجُلٌ مَلَكَ بُضْعَ امْرَأَةٍ وَهُوَ يُرِيدُ أَنْ يَبْنِيَ بِهَا وَلَمْ يَنْ يَنْ بِهَا»^(۱).

۵۹- باسی ئهو که سهی حهز بکات پیش چوون بو غهزا ژن بگوژیتهوه^(۲)

۵۱۵۷- ئه‌بو هوهرمه‌ره رضي الله عنه له پیغه‌مبه‌روه ﷺ ده‌گی‌ریته‌وه که فه‌رمووی:
 ((پیغه‌مبه‌ریک^(۳)) له پیغه‌مبه‌ره‌ن غه‌زای کرد ئینجا به‌ گه‌له‌که‌ی^(۴) وت: پیاویک
 له‌گه‌لمدا نه‌یه‌ت و شوینم نه‌که‌وێت که ئافه‌رمتیکی ماره‌ کردوه و دمی‌ه‌وێت
 بجیته‌ لای و هیشتا نه‌چوته‌ لای (له‌گه‌لی دا جووت نه‌بووه))^(۵).

۶۰- بَابُ مَنْ بَنَى بِامْرَأَةٍ وَهِيَ بِنْتُ تِسْعِ سِنِينَ

۵۱۵۸- حَدَّثَنَا قَيِّصَةُ بْنُ عُقْبَةَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ تَزَوَّجَ النَّبِيُّ ﷺ عَائِشَةَ وَهِيَ ابْنَتُهُ سِتٌّ وَبَنَى بِهَا وَهِيَ ابْنَتُهُ تِسْعٍ وَمَكَّثَتْ عِنْدَهُ تِسْعًا^(۵).

(۱) پروانه: ۳۱۲۴.

(۲) پرواته لای و بیته زاوا.

(۳) که یوشع یان داوود بوو.

(۴) به‌نی ئیسرائیل بوو.

(۵) پروانه: ۳۸۹۴.

۶۰- باسی که سیک چوو بیته په رده ی بوو کینی ئا فره تیک که کچیک تهمهن نو سالانه

۵۱۵۸- عوروه دهلی: پیغمبر ﷺ عائشه رضی الله عنها ماره کرد که تهمهنی شەش سال بوو وه گواستیوه^(۱) که تهمهنی نو سال بوو، نو سالیس لای پیغمبر ﷺ مایه وه^(۲).

۶۱- بابُ الْبِنَاءِ فِي السَّقَرِ

۵۱۵۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: أَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ خَيْبَرَ وَالْمَدِينَةِ ثَلَاثًا يُبْنَى عَلَيْهِ بِصَفِيَّةَ بِنْتُ حُيَيٍّ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيمَتِهِ، فَمَا كَانَ فِيهَا مِنْ خُبْزٍ وَلَا لَحْمٍ، أَمَرَ بِالْأَنْطَاعِ فَأُلْقِيَ فِيهَا مِنَ التَّمْرِ وَالْأَقِطِ وَالسَّمْنِ، فَكَانَتْ وَلِيمَتُهُ، فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ إِحْدَى أُمّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ أَوْ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ؟ فَقَالُوا: إِنَّ حَبَبَهَا فَهِيَ مِنْ أُمّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ، وَإِنْ لَمْ يَحْجُبْهَا فَهِيَ مِمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ فَلَمَّا ارْتَحَلَ وَطَّى لَهَا خَلْفَهُ، وَمَدَّ الْحِجَابَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ النَّاسِ^(۳).

۶۱- باسی بوون به زاوا له سه فهدا^(۴)

۵۱۵۹- ئەنەس رضی الله عنه دهلی: پیغمبر ﷺ له نیوان خەبەر و مەدینەدا سی رۆژ مایه وه صەفییە کچی حوییه ی بو گویزرایه وه (جووه په رده ی زاوایه تی)، جا مسوئمانانم بانگ کرد بو خواردنی زەماوندەکە ی (پیغمبر ﷺ)، وه ئەو

(۱) له گەلی جووت بوو، سه رجی له گەل کرد.

(۲) هاوسه ی بوو تا وه فاتی کرد.

(۳) پروانه: ۳۷۱.

(۴) له سه فهدا گواستنه وه ی هاوسه ر و چوونه لای و بوون به زاوا له سه فهدا.

خواردنه نه نان نه گوشتی تیا نه بوو، فهرمانی کرد پارچه چه رمیک دانرا و جا خورما و کەشک و پۆنی کرایه سەر، ئەو خواردنی زه ماومندهکەى بوو، مسولمانان وتیان: (ئەم هاوسەرە) یه کیکه له دایکی باومرداران، یا لهو کهنیزمکانهیه که بۆته خاومنی؟ ئینجا وتیان: ئەگەر حیجابی بۆ کرد (شاردیوه) ئەو یه کیکه له دایکی باومرداران، به لام ئەگەر حیجابی بۆ نه کرد ئەو لهو کهنیزمکانهیه که بوومته خاومنی، جا کاتى (ویستی بهریکهوی و) بپروات، له پاشکۆی خویهوه جیگایهکی بۆ (صهفیه) ناماده کرد و پهردمیهکی له نیوان صهفیه و خه لکه که دا گیرایه وه.

٦٢- بابُ الْبِنَاءِ بِالنَّهَارِ بِغَيْرِ مَرْكَبٍ وَلَا نِيرَانٍ

٥١٦٠- حَدَّثَنِي فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي النَّبِيُّ ﷺ، فَأَتَتْنِي أُمِّي فَأَدْخَلَتْنِي الدَّارَ، فَلَمْ يَرُعْنِي إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صُحِّي^(١).

٦٢- باسی (گواستنهوهی بووک) و بوون بهزاوا به پۆژ دا به بئ و لاخی سواری و به بئ ئاگر^(٢)

٥١٦٠-هیشام له باوکیهوه دهگیریتهوه نهویش له عائیشهوه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: پیغه مبه ر ﷺ مارهی کردم، ئینجا دایکم هات بۆ لام و بردمی ژوورهوه بۆ مائهوه ئیتر (ئاگام لی نهبوو (له پڕ له چیشتهنگاودا پیغه مبه ری خوا (هاته ژوورهوه بۆ لام)).

(١) پروانه: ٣٨٩٤.

(٢) واته: نه ولاخی سوار تیا بن نه ئاگر کردنهوه، داگیرساندنی مۆم و شتی وا، به لکو بووکه که به پیاده بری بۆ مالی زاوا.

۶۳- بابُ الْأَمَاطِ وَتَخَوُّهَا لِلنِّسَاءِ

۵۱۶۱- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَلِ اتَّخَذْتُمْ أَمَاطًا؟». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَأَيُّ لَنَا أَمَاطٌ؟ قَالَ: «إِنَّهَا سَتَكُونُ»^(۱).

۶۳- باسی هه بوونی راخهری نهرم و نۆل و شتی لهو جۆره بۆ ئافرهتان (دروسته)

۵۱۶۱- جابیری کورپی عهبدووللا رضي الله عنه دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((نایا راخهری نهرم و نۆلتان ههیه؟)) وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ئیمه راخهری نهرم و نۆلمان له کووی بوو؟ فهرمووی: ((بیگومان له داهاتوودا پهیدا دهییت)).

۶۴- بابُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي يَهْدِيْنَ الْمَرْأَةَ إِلَى زَوْجِهَا

۵۱۶۲- حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ يَعْقُوبَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَاقٍ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا زَفَّتْ امْرَأَةً إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ «يَا عَائِشَةُ مَا كَانَ مَعَكُمْ لَهْوٌ فَإِنَّ الْأَنْصَارَ يُعْجِبُهُمُ اللَّهْوُ»

۶۴- باسی ئهو ژنانه ی بووک ده بن بۆ میرده که ی (وه دوعای فهر و بهرکهت کردنیان بۆیان)^(۲)

۵۱۶۲- عوروه له باوکیه وه ئه ویش له عائیشه وه رضي الله عنها دهگپریته وه دهلی ئهو (عائیشه) بوکیکی گواسته وه بۆ پیاویکی نه نصاری، پیغه مبهری خواش ﷺ

(۱) پروانه: ۲۴۹۴.

(۲) ئهم زیادهیه له یه کتیک له نوسخه کانی بوخاریدا ههیه. پروانه : ارشاد الساری: ۴۴۰/۱۱.

فهرمووی: ((ئهی عانیشه هوی دلخوشکهرتان له گهل بوو، چونکه بیگومان نه نصارییه کان چه زیان له شتی دلخوشکهره))^(۱).

۶۵- بابُ الْهَدِيَّةِ لِلرَّسُولِ

۵۱۶۳- وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: عَنْ أَبِي عُمَانَ -وَأَسْمُهُ الْجَعْدُ- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: مَرَّ بِنَا فِي مَسْجِدِ بَنِي رِفَاعَةَ، فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا مَرَّ بِجَنَابَاتِ أُمِّ سُلَيْمٍ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَلَّمَ عَلَيْهَا. ثُمَّ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عَرُوسًا بَرِيئَةً، فَقَالَتْ لِي أُمُّ سُلَيْمٍ: لَوْ أَهْدَيْنَا لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ هَدِيَّةً فَقُلْتُ لَهَا: افْعَلِي. فَعَمَدْتُ إِلَى ثَمَرٍ وَسَمْنٍ وَأَقِطٍ، فَاتَّخَذْتُ حَيْسَةً فِي بُرْمَةٍ، فَأَرْسَلْتُ بِهَا مَعِيَ إِلَيْهِ، فَانْطَلَقْتُ بِهَا إِلَيْهِ، فَقَالَ لِي: «ضَعُهَا». ثُمَّ أَمَرَنِي فَقَالَ: «ادْعُ لِي رِجَالًا -سَمَاهُمْ- وَادْعُ لِي مَنْ لَقِيتَ». قَالَ: فَفَعَلْتُ الَّذِي أَمَرَنِي، فَرَجَعْتُ فَإِذَا الْبَيْتُ غَاصُ بِأَهْلِهِ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى تِلْكَ الْحَيْسَةِ، وَتَكَلَّمَ بِهَا مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ جَعَلَ يَدْعُو عَشْرَةَ عَشْرَةً، يَأْكُلُونَ مِنْهُ، وَيَقُولُ لَهُمْ: «ادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلْيَأْكُلْ كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا يَلِيهِ». قَالَ: حَتَّى تَصَدَّعُوا كُلُّهُمْ عَنْهَا، فَخَرَجَ مِنْهُمْ مَنْ خَرَجَ، وَبَقِيَ نَفَرٌ يَتَحَدَّثُونَ قَالَ وَجَعَلْتُ أَعْتَمُّ، ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ نَحْوَ الْحُجُرَاتِ، وَخَرَجْتُ فِي إِثْرِهِ فَقُلْتُ: إِنَّهُمْ قَدْ ذَهَبُوا. فَرَجَعَ فَدَخَلَ الْبَيْتَ، وَأَرَخَى السُّرَّ، وَإِنِّي لَفِي الْحُجْرَةِ، وَهُوَ يَقُولُ: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ لَا يَدْخُلُوا بَيْتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَبِذٍ إِنَّهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا إِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَقْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى النَّبِيَّ فَيَسْتَعِزُّ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَعِزُّ مِنْ الْحَقِّ ۖ﴾ [الأحزاب].

قَالَ أَبُو عُمَانَ قَالَ أَنَسُ إِنَّهُ خَدَمَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَشْرَ سِنِينَ^(۲).

(۱) وهك دهف لیدان و سروود وتن كه چه لال بیت و شتی چه رامی تیا نه بیت.

(۲) پروانه: ۴۷۹۱.

٦٠- باسی دیاری بردن بو زاولا

٥١٦٣-ئەبو عوسمان - کە ناوی جەعدە - گێڕایەووە لە ئەنەسی کوری مالیکەووە (ئەبو عوسمان) وتی: لە ناو مزگەوتی بەنو ریفاعەدا ئەنەس تێپەری بەلامدا گویم لێ بوو دەمیوت: پێغەمبەر ﷺ ھەر کاتێ بەلای مائی ئوممو سولەیمدا تێپەریایە دەرۆشتە ژوورەووە بو لای و سەلامی لێ دەرکرد، پاشان ئەنەس وتی: پێغەمبەر ﷺ تازە زاولا بوو بە (گواستەووەی) زمینەب (ﷺ)، جا ئوممو سولەیم وتی: خۆزگە دیاریەکمان بێردایە بو پێغەمبەری خوا ﷺ، منیش پێم وت: ئەو کارە بکە، جا رۆشت خورما و پۆن و کەشکی ھینا و خورما و پۆنێکی دروست کرد لە قازانیکدا، وە بە مندا ناردی بو، منیش خیرا بردم بو فەرمووی پێم: ((قازانەکە دانئ))، پاشان فەرمانی پێکردم و فەرمووی: ((چەند پیاویکم بو بانگ بکە - کە ناوی ھینان - وە بە ھەر کەسیش گەشتی بۆم بانگ بکە))، ئەنەس دەئێ: منیش ئەووی فەرمانی پێکردم جیبەجێم کرد، ئەوسا گەرماوە دەبینم مال پەرە لە خەلک پێغەمبەریشم ﷺ دی دەستی خستبوویە سەر خورما و پۆنەکە و قسە ی کرد و (دوعای خوێند پێیا) ئەوئەدی خوا حەزکات، لە پاشان دەستی کرد بە بانگ کردن دە کەس دە کەس بانگی دەرکردن لە خواردنەکەیان دەرخوارد و دەیفەرموو پێیان: ((ناوی خوا ی لێ بینن و ھەر کەس لە بەردەمی خۆیەووە بخوات)).

- (ئەنەس) دەئێ: ھەتا ھەموویان بلأومیان کرد لە خواردنەکە، جا ئەوئەیان رۆشتە دەرەووە رۆشت، چەند کەسیکی مانەووە قسەیان دەرکرد لە نیوان خۆیاندا، دەئێ من دلگران بووم (بە مانەوویان)، پاشان پێغەمبەر ﷺ رۆشتە دەرەووە بو لای مائی خیزانەکانی، منیش بە دوایدا چوووە دەرەووە وتم (بە پێغەمبەر ﷺ): ئەو کەسانە رۆشتن ئیتر پێغەمبەر ﷺ گەراییەووە و چوووە ژوورەووە بەردەکە ی

دادایه‌وه، هیشتا من له ژووره‌که‌یدا بووم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ دمیغه‌رموو: ((ئهی ئه‌وانهی باومرتان هیناوه مه‌چنه ژووره‌وه بۆ ماله‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، مه‌گهر ریگه‌تان پی بدری بۆ نان خواردنیک بی ئه‌وه‌ی چاومروانی پیگه‌یشتنی بکه‌ن، به‌لام ئه‌گهر بانگ کران (بۆ نان خواردن) ئه‌وسا برۆنه ژووره‌وه، ئینجا ئه‌گهر خواردنه‌که‌تان خوارد بلاوه‌ی لی بکه‌ن وه مه‌میننه‌وه بۆ قسه‌کردن، چونکه به‌راستی ئه‌و (مانه‌ومتان) ئازاری پیغه‌مبه‌ر ﷺ دهدات، ئه‌ویش شهرم ده‌کات لی‌تان (که بی دهنکه) به‌لام خوا له (وتنی) هه‌ق شهرم ناکات).
ئهبو عوسمان ده‌لی: ئه‌نه‌س ﷺ وتی: که ئه‌و ده سال خزمه‌تکاری پیغه‌مبه‌ری خوای ﷺ کردوه.

٦٦- بَابُ اسْتِعَارَةِ الثِّيَابِ لِلْعُرُوسِ وَغَيْرِهَا

٥١٦٤- حَدَّثَنِي عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً، فَهَلَكَتْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلِبِهَا، فَأَدْرَكْتَهُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِغَيْرِ وُضُوءٍ، فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ ﷺ شَكَّوْا ذَلِكَ إِلَيْهِ، فَتَزَكَّتْ آيَةُ التَّيْمُمِ. فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكَ أَمْرٌ قَطُّ، إِلَّا جَعَلَ لَكَ مِنْهُ مَخْرَجًا، وَجُعِلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَةٌ^(١).

٦٦- باسی خواستنی جل و به‌رگ و شتی تر بۆ بووک

٥١٦٤- هیشام له (عوروه‌ی) باوکیه‌وه ئه‌ویش له عائیشه‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا گپ‌رایه‌وه که ئه‌و (عائیشه) ملوانکه‌یه‌کی له ئه‌سما خواست و ون بوو، جا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌سیکی له هاوه‌لانی نارد بگه‌ریت به‌دوایدا، ئه‌نجا کاتی نوێژ هات و به‌بی

دهست نوێژ نوێزیان کرد، نه‌جا که هاتنه‌وه بو خزمه‌تی پیغه‌مبەر ﷺ سکا‌لی نه‌وه‌یان لا کرد، نیت‌ر ئایه‌تی ته‌یه‌موم دابه‌زی، ئوسه‌یدی کوری حوزمه‌یر ﷺ وتی: (به عایشه) خواپاداشتی چاکه‌ت باته‌وه، جا سویند به‌خوا هه‌رگیز شتیکت به‌سه‌ردا نه‌هاتوووه ئیلاا خودا نه‌و شته‌ی کردوته دهرتانیك بو تو، وه کردوو‌یه‌تیه‌ فه‌ر و به‌ره‌مه‌ت بو مسو‌لمانان.

٦٧- بَابُ مَا يَقُولُ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى أَهْلَهُ

٥١٦٥- حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا لَوْ أَنَّ أَحَدَهُمْ يَقُولُ حِينَ يَأْتِي أَهْلَهُ: بِاسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبِي الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، ثُمَّ قَدَّرَ بَيْنَهُمَا فِي ذَلِكَ، أَوْ قُضِيَ وَلَدٌ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا»^(١).

٦٧- باسی پیاو کاتی له‌گه‌ل هاوسه‌ریدا دروست بوو چ دوعایه‌ک بلی

٥١٦٥- ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر که‌سیکیان کاتی له‌گه‌ل هاوسه‌ری دا دروست ده‌بی‌ت بلی: به‌ناوی خواوه‌ خوایه‌ شه‌یتانم لی دوور خه‌ره‌وه، هه‌روه‌ها شه‌یتان له‌و (مندال)ه‌ی پیمان دمه‌خشی دووری به‌خه‌ره‌وه، پاشان له‌و جووت بوونه‌ی نیوانیاندا مندالیک نوسرابی - یا بریار درابی - نه‌وه هه‌رگیز شه‌یتان زیانی بی ناگه‌یه‌نیت)).

٦٨- باب: الْوَلِيْمَةُ حَقُّ

وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: قَالَ لِي النَّبِيُّ ﷺ: "أُولِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ"^(١).

٥١٦٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ أَنَّهُ كَانَ ابْنُ عَشْرِ سِنِينَ مَقْدَمَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ، فَكَانَ أُمَّهَاتِي يُوَاطِّنُنِي عَلَى خِدْمَةِ النَّبِيِّ ﷺ فَخَدَمْتُهُ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّى النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا ابْنُ عَشْرِينَ سَنَةً، فَكُنْتُ أَعْلَمُ النَّاسِ بِشَأْنِ الْحِجَابِ حِينَ أُنْزِلَ، وَكَانَ أَوَّلَ مَا أُنْزِلَ فِي مُبْتَنَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِزَيْنَبِ ابْنَةِ جَحْشٍ، أَصْبَحَ النَّبِيُّ ﷺ بِهَا عَرُوسًا، فَدَعَا الْقَوْمَ فَأَصَابُوا مِنَ الطَّعَامِ، ثُمَّ خَرَجُوا وَبَقِيَ رَهْطٌ مِنْهُمْ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَطَالُوا الْمُكْثَ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَخَرَجَ وَخَرَجْتُ مَعَهُ لَكِي يَخْرُجُوا، فَمَشَى النَّبِيُّ ﷺ وَمَشَيْتُ، حَتَّى جَاءَ عَتَبَةُ حُجْرَةَ عَائِشَةَ، ثُمَّ ظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا، فَارْجَعَ وَارْجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا دَخَلَ عَلَى زَيْنَبَ فَإِذَا هُمْ جُلُوسٌ لَمْ يَقُومُوا، فَارْجَعَ النَّبِيُّ ﷺ وَارْجَعْتُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا بَلَغَ عَتَبَةُ حُجْرَةَ عَائِشَةَ، وَظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا، فَارْجَعَ وَارْجَعْتُ مَعَهُ فَإِذَا هُمْ قَدْ خَرَجُوا فَضَرَبَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنِي وَبَيْنَهُ بِالسَّيْرِ، وَأُنْزِلَ الْحِجَابُ^(٢).

٦٨- باسیک: نانای شایى و زهماوه ند راسته (و له شه رعدا ههیه)

-عه بدوره حمان کورێ عه و ف ﷺ وتی: پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی بییم: ((خواردنی شایى ساز بکه با بهمه ریگیش بیئت)).

٥١٦٦- نیبنو شیهاب ده لئ: نه نه سی کورێ مالیک ﷺ بوی گێرپامه وه که نه و کاتی پیغه مبه رى خوا ﷺ هات بو مه دینه ته مه نى ده سال بوو، جا دایکم و خوشکه کانم داوايان ده کرد و هانیان ده دام به ردهوام به له خزمه تکارى پیغه مبه ردا ﷺ، منیش ده سال خزمه تکارى پیغه مبه رم ﷺ کرد، وه که پیغه مبه ر

(١) پروانه: ٢٠٤٨.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

ﷺ ووفاتی کرد من ته‌مه‌نم بیست سال بوو، بویه من شاره‌زاترین که‌سم به بابیه‌تی حیجاب کاتی (قورئان له‌سه‌ری) دابه‌زینرا، وه یه‌که‌م دابه‌زین له بارمیه‌وه دابه‌زی کاتی بوو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ زمینه‌بی کچی جه‌حشی گواستبوویه‌وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیی بوو به‌زاوا، جا خه‌لکی بانگ کرد و نانیاں خوارد پاشان خه‌لکه‌که روشتن سی که‌سیان لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ مانه‌وه و دریزمیان به‌مانه‌وه‌که‌یان دا، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌ستا و روشته دمره‌وه منیش له‌که‌ئیدا روشته دمره‌وه تا نه‌و که‌سانه برۆن، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ روشت منیش له‌که‌ئیدا روشتم هه‌تا چوو به‌ردم ژووره‌که‌ی عائیشه ﷺ، پاشان وای زانی نه‌و که‌سانه روشتوون بویه که‌پایه‌وه، منیش له‌که‌ئیدا که‌پامه‌وه هه‌تا چوو به ژووره‌وه بۆ لای زمینه‌ب ده‌بینی هه‌ر دانیشتوون و هه‌لنه‌ساون، ئیتر پیغه‌مبه‌ر ﷺ که‌پایه‌وه منیش له‌که‌ئیدا که‌پامه‌وه هه‌تا که‌یشته به‌ردم ژووره‌که‌ی عائیشه ﷺ وای زانی نه‌وان روشتون، ئینجا که‌پایه‌وه منیش له‌که‌ئیدا که‌پامه‌وه، جا ده‌بینم دمرچوون و روشتوون، ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌رده‌ی له‌ نیوان من و خۆیدا دادایه‌وه و (ئایه‌تی) حیجاب دابه‌زی.

٦٩- بابُ الْوَلِيْمَةِ وَلَوْ بِشَاةٍ

٥١٦٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا ﷺ قَالَ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ -وَتَزَوَّجَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ-: «كَمْ أَصْدَقْتَهَا؟». قَالَ: وَزَنَ نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ. وَعَنْ حُمَيْدٍ: سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ: لَمَّا قَدِمُوا الْمَدِيْنَةَ نَزَلَ الْمُهَاجِرُونَ عَلَى الْأَنْصَارِ، فَنَزَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ عَلَى سَعْدِ بْنِ الرَّبِيعِ، فَقَالَ: أَقَاسِمُكَ مَالِي، وَأَنْزِلُ

لَكَ عَنْ إِحْدَى أَمْرَاتِي. قَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ. فَخَرَجَ إِلَى السُّوقِ فَبَاعَ وَاشْتَرَى، فَأَصَابَ شَيْئًا مِنْ أَقِطٍ وَسَمْنٍ، فَتَزَوَّجَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ»^(١).

٦٩- باسی نانی زهماوه‌ند دروست کردن با بهمه‌رێکیش بیت (سوننه‌ته)

٥١٦٧- حومه‌ید ده‌گیرپته‌وه که له ئه‌نه‌سم ﷺ بیست وتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ پرسیار له عه‌بدوهره‌حمانی کورپی عه‌وف کرد ﷺ له کاتی‌کدا ئا‌فره‌تیکی ئه‌نصارى ماره‌ کردبوو ((چهند مارمیت پێ داوه؟)) وتی: کیشى دهنکه خورمايه‌ك ئالتوون. وه ههر حومه‌ید ده‌لی: له ئه‌نه‌سم بیست وتی: کاتی‌ کۆچه‌ران هاتن بۆ مه‌دینه، کۆچه‌ران لای ئه‌نصاریه‌کان دابه‌زین، عه‌بدوهره‌حمانی کورپی عه‌وفیش ﷺ لای سه‌عدی کورپی ره‌میع دابه‌زی (له مائی ئه‌ودا بوو)، سه‌عد وتی: ماله‌که‌مت له‌گه‌لدا ئه‌که‌م به‌ دوو به‌شه‌وه وه واز دینم له یه‌که‌یک له ژنه‌کانم بۆ تۆ، (عه‌بدوهره‌حمان) وتی: خوا به‌ره‌مکت و فه‌ر بخته‌ مال و خێزانه‌وه، جا عه‌بدوهره‌حمان ره‌وشت بۆ بازار، کرین و فره‌وشتنی کرد و هه‌ندێ که‌شک و ره‌ونی قازانج کرد، ئینجا ژنی هی‌نا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((نانی شایى ساز بکه‌ با به‌ مکه‌رێکیش بیت)).

٥١٦٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا أَوْلِمَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى شَيْءٍ مِنْ نِسَائِهِ، مَا أَوْلِمَ عَلَى زَيْنَبَ، أَوْلِمَ بِشَاةٍ^(٢).

٥١٦٨ - سابیت له ئه‌نه‌سه‌وه ﷺ ده‌گیرپته‌وه وتی: ئه‌و نانی زهماوه‌نده‌ی پیغه‌مبه‌ر بۆ زه‌ینه‌ب دروستی کردبوو بۆ هیج کام له هاوسه‌ره‌کانی دروستی نه‌کردبوو، مه‌رێکی کردبوویه خواردنی زهماوه‌نده‌که‌ی.

(١) پروانه: ٢٠٤٩.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

٥١٦٩- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ عَبْدِ الْوَارِثِ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَعْتَقَ صَفِيَّةَ، وَتَزَوَّجَهَا، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا، وَأَوْلَمَ عَلَيْهَا بِحَيْسٍ^(١).

٥١٦٩-ئه‌نه‌س ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌فیه‌ی نازاد کرد و ماره‌ی کرد، نازاد کردنه‌که‌ی کرده ماره‌ی بو‌ی، وه به خورما و رو‌ن و که‌شک نانی زهماونه‌که‌ی سه‌فیه‌ی ساز کرد.

٥١٧٠- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ بَيَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ: بَنَى النَّبِيُّ ﷺ بِأَمْرَاءَ، فَأَرْسَلَنِي قَدَعَوْتُ رَجُلًا إِلَى الطَّعَامِ^(٢).

٥١٧٠-به‌یان ده‌لی: له ئه‌نه‌سم ﷺ بیست ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئافرمنیکی گواسته‌وه، منیشی نارد چهند پیاویکم بانگ کرد بو‌ نان خوارن (ی زهماونده‌که).

٧٠- بَابُ مَنْ أَوْلَمَ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ أَكْثَرَ مِنْ بَعْضٍ

٥١٧١- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: ذُكِرَ تَزْوِيجُ زَيْنَبَ ابْنَةِ جَحْشٍ عِنْدَ أَنَسٍ، فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَوْلَمَ عَلَى أَحَدٍ مِنْ نِسَائِهِ مَا أَوْلَمَ عَلَيْهَا أَوْلَمَ بِشَاةٍ^(٣).

٧٠- باسی که‌سێ خواردنی زهماونده‌ی هاوسه‌ریکی

زۆرت‌ر بکات له‌ ه‌ی هاوسه‌ریکی ت‌ری

٥١٧١-سابیت ده‌لی: باسی ماره‌کردن و شوو‌کردنی زهینه‌بی کچی جه‌ش ک‌را لای ئه‌نه‌سدا ﷺ ئه‌نه‌سیش وتی: به‌چاوی خو‌م دیم پیغه‌مبه‌ر ﷺ بو‌ یه‌کی له‌ هاوسه‌ره‌کانی خواردنیک‌ی زهماونده‌ی دروست کردبوو، ئای چ خواردنیک‌ی گه‌وره و چاک بوو، مه‌ریکی کردبوویه خواردی زهماونده‌که.

(١) پروانه: ٣٧١.

(٢) پروانه: ٤٧٩١.

(٣) پروانه: ٤٧٩١.

٧١- بَابُ مَنْ أَوْلَمَ بِأَقْلٍ مِنْ شَاةٍ

٥١٧٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورِ ابْنِ صَفِيَّةَ، عَنْ أُمِّهِ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ قَالَتْ: أَوْلَمَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى بَعْضِ نِسَائِهِ مُدَّيْنٍ مِنْ شَعِيرٍ.

٧١- باسی که سیک به که متر له مهریک نانی شایی دروست کات

٥١٧٢- مه‌نصوری کوری صفیه له دایکیه وه صفیه ی کچی شهیبه دهگیرپته وه و ده‌ئی: پیغه مبه‌ر ﷺ به دوو مشت جو خواردنی زه‌ماوه‌ندی هه‌ندیك له هاوسه‌ره‌گانی کردوه.

٧٢- بَابُ حَقِّ إِجَابَةِ الْوَلِيمَةِ وَالِدَعْوَةِ وَمَنْ أَوْلَمَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ وَنَحْوَهُ

وَلَمْ يُوقَّتِ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا وَلَا يَوْمَيْنِ.

٥١٧٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْوَلِيمَةِ فَلْيَأْتِهَا»^(١).

٧٢- باسی به‌ده‌مه‌وه چوونی نانی شایی و

ده‌عه‌تکردن (بو نان خواردن) پیویسته‌وه باسی که سیک

حه‌وت رۆژ نانی شایی سازکات و شتی لهم جو‌ره^(٢)

- (ئیمامی بوخاری ده‌ئی): پیغه مبه‌ر ﷺ رۆژیک و دوو رۆژی دیاری نه‌کردوه (بو نانی شایی).

٥١٧٣- عه‌بدو‌للای کوری عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرپته‌وه که پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سیکتان بانگ کرا بو نانی شایی با ب‌روات)).

(١) ب‌روانه: ٥١٧٩.

(٢) واته: وه‌ک هه‌وت رۆژ یا که‌متر له هه‌وت رۆژ.

٥١٧٤- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنصُورٌ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «فُكُّوا الْعَانِي، وَأَجِيبُوا الدَّاعِي، وَعُودُوا الْمَرِيضَ»^(١).

٥١٧٤- ئەبو موسا ﷺ له پێغه مبهروه ﷺ دهگێڕێتهوه فهرمووی: ((دیل ئازاد بکهن، بپۆن بهدهم داووتهوه، سهردانی نهخۆش بکهن)).

٥١٧٥- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ، قَالَ الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ ﷺ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ ﷺ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمِ الذَّهَبِ، وَعَنْ آيَةِ الْفِضَّةِ، وَعَنِ الْمَيَاطِرِ، وَالْقَسِيَّةِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ وَالذِّيْبَاجِ. تَابَعَهُ أَبُو عَوَانَةَ وَالشَّيْبَانِيُّ، عَنْ أَشْعَثَ فِي إِفْشَاءِ السَّلَامِ^(٢).

٥١٧٥- بهرائی کوری عازیب ﷺ دهلی: پێغه مبهر ﷺ فهرمانی چهوت شتی پێ کردین و رێگری چهوت شتی لێ کردین: فهرمانی پێ کردین به سهردانی کردنی نهخۆش و بهشوین کهوتنی تهرم و، وتی (بِرَحْمَتِكَ اللَّهُ) بهکهسی دهپژمی و دهلی: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) و نهخستنی سویند، و یارمهتی دانی ستهم لیکراو، زۆر سهلام کردن و بلاوکردنهوهی و، وهلامدانهوهی دمهوتکهه.

وه رێگری لێ کردین له نهموستیهی ئالتوون و بهکارهێنانی قاپ و قاچاغی زیو و سهه زینی ئاوریشم و قهسی^(٣) و ئاوریشمی ئهستوور و دیباج^(٤).

ئهبو عهوان و شهیبان (همردووکیان) له ئهشعهسهوه ئهم فهرموودهیان گێڕاوهتهوه و پالپشتی گێڕانهوهکهی ئهبو ئهحوهصیان کردوه، له برپگهی (إِفْشَاءِ السَّلَامِ) دا واته: زۆر سهلام کردن و بلاوکردنهوهی.

(١) پروانه: ٣٠٤٦.

(٢) پروانه: ١٢٣٩.

(٣) قهسی: قوماشیکی که تانه ئاوریشمی تیکه له.

(٤) دیباج: جۆریکه له ئاوریشم.

٥١٧٦- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: دَعَا أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي عُرْسِهِ، وَكَانَتْ امْرَأَتُهُ يَوْمَئِذٍ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ، قَالَ سَهْلٌ: تَذَرُونَ مَا سَقَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعَتْ لَهُ مَرَاتٍ مِّنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا أَكَلَ سَقَتْهُ إِيَّاهُ^(١).

٥١٧٦- نهبو حازیم گپراویه تیه وه سه هلی کوری سه عد ﷺ ده لی: نه بو نوسه یدی ساعیدی ﷺ له شاییه که یدا (ژنی هینابوو)، پیغه مبهری خوا ﷺ بانگ کردبوو هاوسهر که ی نوسه ید لهو رۆژمدا خزمه تی ده کردن که خو ی بوک بوو لهو کاته دا. سه هل وتی: دمرانن نهو بوو که چی دایه پیغه مبهر خوا ﷺ بیخوات؟ به شهو چه ند دمنکه خورمایه کی کردبوویه ناو ناوه وه، جا کاتی (پیغه مبهر ﷺ) نانی خوارد نه وه ی دایه بیخواته وه.

٧٣- بَابُ مَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ

٥١٧٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ شَرُّ الطَّعَامِ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ، يُدْعَى لَهَا الْأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ، وَمَنْ تَرَكَ الدَّعْوَةَ فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﷺ.

٧٣- باسی همر کهس بانگ کرا بو نان خواردن نه روا ت^(٢) نه وه بیگومان سه رپیچی خوا و پیغه مبه ره که ی ﷺ کرد وه.

٥١٧٧- نه بو هورمیره ﷺ هه می شه دمیوت: خراپ ترین خواردن خواردنی شاییه که دهوله مهنده کانی بو بانگ بکری ت و هه زاره کانی بو بانگ نه کری ت، وه هه رکهس

(١) پروانه: ٥١٨٢، ٥١٨٣، ٥٥١٩، ٥٥٩٧، ٦٦٨٥.

(٢) به بن هویه کی شه رع ی.

نه‌پروات به‌دهم بانگ کردنی نان خواردنه‌وه، ئه‌وه به‌راستی سه‌رپێچی خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ کردوه.

۷۴- بَابُ مَنْ أَجَابَ إِلَى كُرَاعٍ

۵۱۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَوْ دُعِيتُ إِلَى كُرَاعٍ لَأَجَبْتُ، وَلَوْ أُهْدِيَ إِلَيَّ ذِرَاعٌ لَقَبِلْتُ»^(۱).

۷۴- باسی که‌سیک به‌دهم می‌وانداری سهر و پێوه بجیت

۵۱۷۸- ئه‌بو هورمیره رضی‌الله‌تعالی‌عنہ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رمووی: ((ئه‌گهر می‌وانداری بکریم بۆ (خواردنی) سهر و پێ به‌ده‌می‌ه‌وه ده‌جم، وه ئه‌گهر ده‌ستی ئازده‌لیکم به‌دیاری بۆ به‌ئیریت به‌ دلتیاییه‌وه وه‌ری ده‌گرم)).

۷۵- بَابُ إِجَابَةِ الدَّاعِي فِي الْعُرْسِ وَغَيْرِهَا

۵۱۷۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: أَخْبَرَنِي مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضی‌الله‌تعالی‌عنہ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَجِيبُوا هَذِهِ الدَّعْوَةَ إِذَا دُعِيتُمْ لَهَا». قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَأْتِي الدَّعْوَةَ فِي الْعُرْسِ وَغَيْرِ الْعُرْسِ وَهُوَ صَائِمٌ^(۲).

(۱) بروانه: ۲۵۶۸.

(۲) بروانه: ۵۱۷۳.

۷۰- باسی به ده مه وه چوونی که سیک بانگ ده کات بو نانی شایی و بانگ کردن بو نان خواردنی تریش

۵۱۷۹- نافع دهلی: له عهبدو لای کوری عومهرم ﷺ بیست دهیوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((به دهم بانگ کردن نان خواردنی شاییه وه بچن نه گهر بانگ کران بو))، (نافع دهلی: ئیبنو عومهر ﷺ) دهروشت به دهم بانگ کردن نانی شایی و نانی غهیری شایی، له کاتیگدا بهروژوو (ی سوونهت) یش بوو.

۷۱- بَابُ ذَهَابِ النِّسَاءِ وَالصَّبِيَّانِ إِلَى الْعُرْسِ

۵۱۸۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَبْصَرَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءً وَصَبِيَّاتًا مُقْبِلِينَ مِنْ عُرْسٍ، فَقَامَ مُمْتَنًا فَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتُمْ مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ»^(۱).

۷۱- باسی چوونی ئا فره تان و مندالان بو (نان خواردنی) شایی و زهما وهند

۵۱۸۰- نه نهس کوری مالیک ﷺ دهلی: پیغه مبهری ﷺ کومه لی ئا فرهت و مندالی بینی له (نان خواردنی) شاییه که ده گه رانه وه، پیغه مبهری ﷺ خیرا هه ستایه وه به ده میانه وه (له خو شیدا) و فهرمووی: ((خوایه گیان، ئیوه خو شه ویشترین کهسی لای من)).

۷۷- باب: هَلْ يَرْجِعُ إِذَا رَأَى مُنْكَرًا فِي الدُّعْوَةِ؟

وَرَأَى ابْنُ مَسْعُودٍ صُورَةً فِي الْبَيْتِ، فَرَجَعَ. وَدَعَا ابْنُ عُمَرَ أَبَا أَيُّوبَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، فَرَأَى فِي الْبَيْتِ سِتْرًا عَلَى الْجِدَارِ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: غَلَبَنَا عَلَيْهِ النِّسَاءُ، فَقَالَ: مَنْ كُنْتُ أَحْشَى عَلَيْهِ فَلَمْ أَكُنْ أَحْشَى عَلَيْكَ، وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُ لَكُمْ طَعَامًا، فَرَجَعَ.

۷۷- باسیک: ئایه که سیک ئەگەر ناشەرعییهکی بینی له میوانداریکەدا دەگەریتەوه؟

ئیبنو مەسعود ر.ز. لهو مالهەدا (میوانداری گرابوو بۆی) وینەیهکی بینی گهراپهوه. ئیبنو عومەر ئەبو ئەیوبی ر.ز. بانگ کرد (بۆ شایى سالیمی کوری)، ئەبو ئەیوب پەردەیهکی دی به دیواریکهوه (پەخنه‌ی لی گرت)، ئیبنو عومەریش ر.ز. وتی: لهو کاره‌دا ژنان زالبوون به‌سه‌رماندا، (ئەبو ئەیوب) وتی: من له هه‌رکەس بترسامیه ئەمه (له ماییدا بێ) هه‌رگیز له تو نەده‌ترسام (له‌م بارمیه‌وه)، وه‌للای خواردنتان ناخۆم جا گه‌راپهوه.

۵۱۸۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَعَرَفْتُ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، مَاذَا أَذْنَبْتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرِقَةِ؟». قَالَتْ: فَقُلْتُ اشْتَرَيْتُهَا لَكَ لِتَقْعُدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ». وَقَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ»^(۱).

۵۱۸۱- قاسیمی کوری موحه‌مه‌د له عانیسه‌ی ﷺ خیزانی پیغه‌مبه‌روه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که عانیسه بو‌ی گیراومه‌وه وتی: که نه‌و قالیچه‌یه‌کی ک‌ری وینه‌ی تیدابوو، جا کاتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بینی له به‌رده‌م دمرگاکه‌دا ومستا و نه‌هاته ژووره‌وه، منیش به‌ده‌م و چاویدا زانیم پی‌ی ناخوشه، بویه وتم: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌شیمانم و ده‌گه‌ریمه‌وه بو‌لای خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ چ گوناھیکم کردوه؟ پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((نهم قالیچه‌یه‌ جیه‌؟)) وتم: ک‌ریومه بو‌ تو تا له سه‌ری دانیشت و له سه‌ری بخه‌ویت^(۱)، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان خاوه‌نی نهم وینه‌نه له پ‌وژی دواپییدا سزا د‌درین و پی‌یان ده‌وتریت نه‌وه‌ی دروستان کردوه زیندووی که‌نه‌وه‌))، وه فهرمووی: ((به‌راستی نه‌و ماله‌ی که وینه‌ی تیدایه‌ه فریسته نارواته نه‌و ماله‌وه‌)).

۷۸- بَابُ قِيَامِ الْمَرْأَةِ عَلَى الرَّجَالِ فِي الْعُرْسِ وَخِدْمَتِهِمْ بِالنَّفْسِ

۵۱۸۲- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ قَالَ: لَمَّا عَرَسَ أَبُو أُسَيْدٍ السَّاعِدِيُّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ وَأَصْحَابَهُ، فَمَا صَنَعَ لَهُمْ طَعَامًا وَلَا قَرَبَهُ إِلَيْهِمْ إِلَّا أَمْرَأَتُهُ أُمُّ أُسَيْدٍ، بَلَّتْ ثَمَرَاتٍ فِي تَوْرِ مِنْ حِجَارَةٍ مِنَ اللَّيْلِ، فَلَمَّا قَرَعَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ الطَّعَامِ أَمَأَتْهُ لَهُ فَسَقَتْهُ؛ تَنْحِفُهُ بِذَلِكَ^(۲).

(۱) (تَوَسَّدَهَا) به مانای: شانی له‌سه‌ر داده‌یت دیت به‌لام له فهرمووده‌که‌دا ناگونجیت.

(۲) پروانه: ۵۱۷۶.

۷۸- باسی له نانی شایی دا ئافرهت ئامادهی کات بو

پیاوان هەر خۆشی خزمهتیان بکات ^(۱)

۵۱۸۲-سههلی کوپی سهعدی ﷺ دهلی: کاتی ئه بو ئوسهیدی ساعیدی ژنی هیئا پیغه مبهري ﷺ و هاوهلانی بانگ کرد و میوانداری کردن، هەر هاوسه رهکهی ئوممو ئوسهید خواردنهکهی بو دروست کردن و بۆشی بردن، چهند دهنکه خورمایهکی له شهودا کردبوویه ئاوهوه له قاپیکی بهردیندا، جا کاتی پیغه مبهري ﷺ له نان خواردنهکهی بوویهوه، جا خورماکهی له ئاوهکه دا تانهوه بو پیغه مبهري ﷺ و پییدا و خواردیهوه، ئهمهی وهک دیارییهک پیشکesh به پیغه مبهري ﷺ کرد.

۷۹- بابُ النَّقِيعِ وَالشَّرَابِ الَّذِي لَا يُسْكِرُ فِي الْعُرْسِ

۵۱۸۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِعُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَهِيَ الْعَرُوسُ فَقَالَتْ- أَوْقَالَ-: أَتَذَرُونَ مَا أَنْقَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ مَرَّاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرٍ ^(۲).

۷۹- باسی خۆشای خورما و خواردنهوهیهک

سهرخۆشکهر نه بیته له نان خواردنی شاییدا

۵۱۸۳-سههلی کوپی سهعدی ﷺ دهگیرپتهوه که ئه بو ئوسهیدی ساعیدی ﷺ پیغه مبهري ﷺ دهعومت کرد بو زهماوندهکهی، ئینجا هاوسه رهکهی لهو رۆژهدا خزمهتکاریان بوو که لهو کاتهدا بووک بوو، جا بووکهکه بیان سههل وتی- :

(۱) له کاتیکیدا ئافرهتهکه تازه بووکه.

(۲) پروانه: ۵۱۷۶.

دهزانن چ خوشاویکی بو پیغه‌مه‌ری خوا ﷺ ئاماده کردبوو؟ له شه‌ودا چه‌ند ده‌نکه خورمایه‌کی کردبوویه ئاو له ده‌فریکی مس دا.

۸۰- بَابُ الْمُدَارَاةِ مَعَ النِّسَاءِ. وَقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ «إِنَّمَا الْمَرْأَةُ كَالضَّلْعِ»

۵۱۸۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الْمَرْأَةُ كَالضَّلْعِ، إِنْ أَقَمْتَهَا كَسَرَتْهَا، وَإِنْ اسْتَمْتَعْتَ بِهَا اسْتَمْتَعْتَ بِهَا وَفِيهَا عَوَجٌ»^(۱).

۸۰- باسی هه‌لکردن له گه‌ل ئافره‌تاندا وه ئهم فهرمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ((بئگومان ئافره‌ت وه‌ک په‌راسوو وایه))

۵۱۸۴- ئه‌بو هورمه‌یره ؓ ده‌گێڕێته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((زێ وه‌ک په‌راسوو وایه، ئه‌گه‌ر (بته‌وی) راستی که‌یته‌وه ده‌یشکێنیت، وه ئه‌گه‌ر بته‌وی به‌هره و خو‌شی لی بیه‌نی به‌هره و خو‌شی لی ده‌به‌ن و لاری و خواریشی تێدا‌یه)).

۸۱- بَابُ الْوَصَاةِ بِالنِّسَاءِ

۵۱۸۵- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا حُسَيْنُ الْجُعْفِيُّ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ مَيْسَرَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ»^(۲).

۸۱- باسی ئاموژگاری ده‌رباره‌ی ئافره‌تان

۵۱۸۵- ئه‌بو هورمه‌یره ؓ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فهرمووی: ((هه‌ر که‌س باوم‌ری هه‌یه به‌ خوا و به‌ر‌وژی دوا‌یی، ئه‌وه با ئازاری دراوسێکه‌ی نه‌دا)).

(۱) بروانه: ۳۳۳۱.

(۲) بروانه: ۶۰۱۸، ۶۱۳۶، ۶۱۳۸، ۶۴۷۵.

۵۱۸۶ - «وَأَسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، فَإِنَّهُنَّ خُلِفَنَ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضَّلَعِ أَعْلَاهُ، فَإِنْ دَهَبَتْ تَقِيمُهُ كَسَرَتْهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا»^(۱).

۵۱۸۶-((وه نامۆزگاریتان دهکهم زۆر چاک بن بهرامبهه به ئاوفرهتان^(۲) چونکه بیگومان نهوان (ئاوفرهتان) له پهراسویهک دروست کراون، وه بیگومان لارترین بهشیک له پهراسوودا سهروهویهتی، جا نهگهر بتهوی راستی بکهیهته وه دهیشکینی، وه نهگهر بتهوی وازی لی بینیت ههر به لاری دهمینیهته وه، کهواته نامۆزگاریتان دهکهم زۆر باش بن بو ئاوفرهتان)).

۵۱۸۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہما قَالَ كُنَّا نَتَّقِي الْكَلَامَ وَالْإِنْبِسَاطَ إِلَى نِسَائِنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم هَيْئَةً أَنْ يَنْزَلَ فِينَا شَيْءٌ، فَلَمَّا تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم تَكَلَّمْنَا وَانْبَسَطْنَا.

۵۱۸۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دهلی: ئیمه له سهردهمی پیغه مبهردا صلی اللہ علیہ وسلم خویمان دهپاراست که قسه و گالته و یاری لهگهل ژنه کانه ماندا (بکهین)، له ترسی دابه زینی قورنان دهر باره مان، جا که پیغه مبهه صلی اللہ علیہ وسلم وفاتی کرد دهستان کرد به گالته و یاری و قسه ی خویش لهگهل یاندا.

۸۲- بَابُ: ﴿فَوَافُسُكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ التحريم

۵۱۸۸- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ، فَلِلْإِمَامِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى أَهْلِهِ

(۱) پروانه: ۳۳۱.

(۲) به چهند جوړی تریش مانا کراوه، سهیری پهراوێزی فهرمووده ی (۳۳۱) بکه.

وَهُوَ مَسْئُولٌ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ مَسْئُولَةٌ، وَالْعَبْدُ رَاعٍ عَلَى مَالِ سَيِّدِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ، أَلَا فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ»^(۱).

۸۲- باسیک: (خوتان و کهس و کارتتان بپاریزن له ئاگریک)

۵۱۸۸- عەبدوللا ﷺ دەلی: پیغه مبهەر ﷺ فەرمووی: ((هه مووتان شوانن وه هه مووتان بهرپرسیارن، جا پیشه وای شوانه و بهرپرسیاره، پیاویش شوانه به سهر خیزانه کهیه وه و بهرپرسیاره لییان، ژنیش شوانه به سهر مالی میرده کهیه وه و بهرپرسیاره (لیی)، کوپلهش شوانه به سهر مالی گهوره و خاوه نه کهیه وه بهرپرسیاره (لیی)، ئاگادار بن هه مووتان شوان و هه مووتان بهرپرسیارن (له وهی له ژیر دهستان دایه)).

۸۳- بابُ حُسْنِ الْمَعَاشِرَةِ مَعَ الْأَهْلِ

۵۱۸۹- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَا: أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَلَسَ إِحْدَى عَشْرَةَ امْرَأَةً، فَتَعَاهَدْنَ وَتَعَاقَدْنَ أَنْ لَا يَكْتُمَنَّ مِنْ أَخْبَارِ أَزْوَاجِهِنَّ شَيْئًا. قَالَتِ الْأُولَى: زَوْجِي لَحْمٌ جَمَلٍ، غَتُّ عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ، لَا سَهْلٍ فَيُرْتَقِي، وَلَا سَمِينٍ فَيُنْتَقِلُ. قَالَتِ الثَّانِيَةُ: زَوْجِي لَا أَبْتُ حَبْرَهُ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ لَا أَدْرَهُ، إِنْ أَذْكَرُهُ أَذْكَرُ عَجْرَهُ وَبُجْرَهُ. قَالَتِ الثَّالِثَةُ: زَوْجِي الْعَشَنُّ، إِنْ أَنْطِقُ أُطْلِقُ، وَإِنْ أَسْكُتُ أُعَلِّقُ. قَالَتِ الرَّابِعَةُ: زَوْجِي كَلِيلُ تِهَامَةٍ، لَا حَرٍّ وَلَا قُرٍّ، وَلَا مَخَافَةَ، وَلَا سَامَةَ. قَالَتِ الْخَامِسَةُ: زَوْجِي إِنْ دَخَلَ فِهْدٌ، وَإِنْ خَرَجَ أَسَدٌ، وَلَا يَسْأَلُ عَمَّا عَهِدَ. قَالَتِ السَّادِسَةُ: زَوْجِي إِنْ أَكَلَ لَفٌ، وَإِنْ شَرِبَ اشْتَفَّ، وَإِنْ اضْطَجَعَ التَّفَّ، وَلَا يُولِجُ الْكَفَّ لِيَعْلَمَ الْبُتُّ، قَالَتِ السَّابِعَةُ: زَوْجِي غَيَّاءٌ -أَوْ غَيَّاءٌ- طَبَاقًا، كُلُّ

دَاءٍ لَهُ دَاءٌ، شَجَكِ أَوْ فَلَكِ أَوْ جَمَعَ كُلُّ لَكِ. قَالَتِ الثَّامِنَةُ: زَوْجِي الْمَسُّ مَسُّ أَرْتَبِ،
وَالرَّيْحُ رِيحُ زَرْبِ. قَالَتِ الثَّاسِعَةُ: زَوْجِي رَفِيعُ الْعِمَادِ، طَوِيلُ النُّجَادِ، عَظِيمُ الرَّمَادِ،
قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِ. قَالَتِ الْعَاشِرَةُ: زَوْجِي مَالِكٌ وَمَا مَالِكٌ؟ مَالِكٌ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ، لَهُ
إِبِلٌ كَثِيرَاتُ الْمَبَارِكِ قَلِيلَاتُ الْمَسَارِحِ، وَإِذَا سَمِعْنَ صَوْتَ الْمِزْهَرِ أَيْقَنَ أَنَّهُنَّ هَوَالِكُ.
قَالَتِ الْحَادِيَةُ عَشْرَةَ: زَوْجِي أَبُو زَرْعٍ فَمَا أَبُو زَرْعٍ؟ أَنَاسٌ مِنْ حُلِيِّ أَدْنَى، وَمَلَأٌ مِنْ شَحْمِ
عَضْدِي، وَبَجَحَنِي فَبَجَحْتُ إِلَيَّ نَفْسِي، وَجَدَنِي فِي أَهْلِ غُنَيْمَةٍ بِشَقٍّ، فَجَعَلَنِي فِي أَهْلِ
صَهِيلٍ وَأَطِيطٍ وَدَائِسٍ وَمُنَقٍّ، فَعِنْدَهُ أَقُولُ فَلَا أَقْبَحُ، وَأَرْقُدُ فَأَتَصَبَّحُ، وَأَشْرَبُ فَأَتَقَنِّحُ، أُمُّ
أَبِي زَرْعٍ فَمَا أُمُّ أَبِي زَرْعٍ؟ عَكُومُهَا رَدَاخٌ، وَبَيْتُهَا فَسَاخٌ، ابْنُ أَبِي زَرْعٍ؟، فَمَا ابْنُ أَبِي زَرْعٍ؟
مَضْجَعُهُ كَمَسَلِ شَطْبَةٍ، وَيُشْبِعُهُ ذِرَاعُ الْجَفَرَةِ، بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ، فَمَا بِنْتُ أَبِي زَرْعٍ؟ طَوْعُ
أَبِيهَا، وَطَوْعُ أُمِّهَا، وَمِلْءُ كِسَائِهَا، وَغَيْظُ جَارَتِهَا، جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ، فَمَا جَارِيَةُ أَبِي زَرْعٍ؟ لَا
تَبْتُ حَدِيثَنَا تَبْنِيئًا، وَلَا تَنْفُتُ مِيرَتَنَا تَنْفِيئًا، وَلَا مَمْلَأُ بَيْتَنَا تَعْشِيشًا، قَالَتْ: خَرَجَ أَبُو زَرْعٍ
وَالْأَوْطَابُ مُخَضٌّ، فَلَقِيَ امْرَأَةً مَعَهَا وَلَدَانِ لَهَا كَالْفَهْدَيْنِ يَلْعَبَانِ مِنْ تَحْتِ
خَصْرِهَا بَرْمَانَتَيْنِ، فَطَلَقَنِي وَنَكَحَهَا، فَنَكَحْتُ بَعْدَهُ رَجُلًا سَرِيًّا، رَكِبَ سَرِيًّا وَأَخَذَ خَطِيئًا
وَأَرَاخَ عَلَيَّ نَعْمًا ثَرِيًّا، وَأَعْطَانِي مِنْ كُلِّ رَائِحَةٍ زَوْجًا وَقَالَ: كُلِّي أُمُّ زَرْعٍ، وَمِيرِي أَهْلَكَ.
قَالَتْ: فَلَوْ جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ أَعْطَانِيهِ مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آيَةِ أَبِي زَرْعٍ. قَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ ﷺ: «كُنْتُ لِكَ كَأَبِي زَرْعٍ لَأُمِّ زَرْعٍ».

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَعِيدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامٍ: وَلَا تُعَشِّشُ بَيْنَنَا تَعْشِيشًا.
قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ بَعْضُهُمْ: فَأَتَقَمَّحُ. بِالْمِيمِ، وَهَذَا أَصَحُّ.

۸۳- باسی به جوانی هه‌لسوکه‌وت کردن له‌گه‌ل هاوسه‌ردا

۵۱۸۹- عورو له عانیشه‌وه ﷺ ده‌گیرته‌وه که وتی: یازده ژن دانیشن، ئینجا په‌یمان و به‌ئینیان به په‌کتری دا که هیچ شتیک له ده‌نگ و باسی می‌رده‌کانیان نه‌شارنه‌وه. ژنی په‌که‌م وتی: می‌ردی من گوشتی و شتریکی له‌ره نه‌ومتا به‌سه‌ر چیاپه‌که‌وه^(۱) نه‌ناسانه تا‌پایدا سه‌رکه‌وی نه‌قه‌له‌وه تا به‌پنریت^(۲). ژنی دووه‌میان وتی: هه‌والی می‌رده‌که‌م بلّو ناگه‌مه‌وه (له‌به‌ر دوور و درێژی)، به‌راستی من ده‌ترسم هیچی لی به‌جی نه‌هیلّم^(۳)، نه‌گه‌ر باسی بکه‌م باسی هه‌موو ناته‌واوی و خراپه‌کانی ده‌که‌م. ژنی سییه‌م وتی: می‌رده‌که‌م درێژیکی نه‌گریسه، نه‌گه‌ر قسه بکه‌م (بیی نه‌گاته‌وه) ته‌لاق ده‌دریم، وه نه‌گه‌ر بیده‌نگ بم هه‌له‌سه‌ی‌راو ده‌کریم (نه بی‌وه‌ژنم نه‌می‌رد دارم).

ژنی چواره‌م وتی: می‌رده‌که‌م وه‌ک شه‌وی حیجاز وایه نه‌زۆر گه‌رمه نه‌زۆر سارده، وه نه‌ترسم لیی هه‌یه نه‌لیی بی‌زارم. ژنی پینجه‌م وتی: می‌رده‌که‌ی من که هاته مائه‌وه ده‌لتی ویزه^(۴)، که رۆشته ده‌روه ده‌بی به‌شیر، وه پرسیار ناکات له‌شت و مه‌ک و مال، که بی‌شتر لام به‌جی هیشتوو.

ژنی شه‌شم وتی: می‌رده‌که‌م گه‌ر خواری لولی نه‌دا، که خواری‌دیشیه‌وه هیچی تیا ناهیلّیه‌وه چۆری لی نه‌برئ، که پالیش که‌وت خۆی له‌لیفه‌که‌یه‌وه نه‌پچیته‌وه^(۵)، وه ده‌ست ناخاته ناو جله‌کانمه‌وه تا به‌خه‌فت و غه‌مه‌کانم بزانئ.

(۱) سه‌خی به‌رزی به‌رده‌لان.

(۲) واته: گوشته‌که له‌ره و قه‌له‌و نییه له‌به‌ر چاکی که‌سێک پروات به‌هینئ.

(۳) یان له‌می‌رده‌که‌م ده‌ترسم هه‌واله‌که‌ی پین بگاته‌وه و ته‌لاقم بدات.

(۴) زوو خه‌وی لی نه‌که‌وی له‌ناته‌واوی مال بئ ناگا ده‌بی، یان وه‌ک ویزه په‌لاماری ژنه‌که‌ی نه‌دا و سواری ده‌بی نه‌وه‌نده‌ی خۆش نه‌وی، خۆی بۆ ناگیرئ یه‌کسه‌ر په‌لامار ده‌دات.

(۵) یان پۆشاکه‌که‌ی ده‌پچیت به‌خۆیه‌وه له‌سوچیکدا که‌نار ده‌گرئ.

ژنی چه وتهم وتی: میرده کهم نه قام و بی خیره نه حمه قه هیچی بی ناکری، هه لسوکه وتی ژن و میردی نازانی هه موو دهردیکی تیا کوپوته وه، یا سهرت دهمکینی یا لاشه ت بریندار دهکات یان هه ردووکیانت پیکه وه بو کو دهکاته وه^(١). ژنی هه شتهم وتی: میرده کهم دهست لیسانی وهک دهست له کهرویشکدانه، بونیسی وهک بونی زهرنه ب^(٢) خوشه.

ژنی نویه وتی: میرده کهم کوئه کهی خانوه کهی بهرزه^(٣)، قایشی شمشیره کهی دریزه^(٤)، خوئه میشی زوره^(٥)، ماله کهی له یانهی هوزه کهیه وه نریکه^(٦). ژنی دهیه وتی: میرده کهم سامنداره به لام چ سامنداریک؟ سامنداریکه له وه چاکتر که من بوتان باس ده کهم، خاوه نی و شتری زوره و جی مؤلیان زوره^(٧)، جی له وهریان کهمه^(٨)، وه کاتی و شتره کان گوینیان له عود و کهمان بوو دلنیا دهن که نهوان (سهر دهرین) و له ناو ده چن.

ژنی یازدهیه وتی: میردی من نه بو زمرعه، به لام چ نه بو زمرعیکه؟ گوئی پر کردووم له گواره، قوئی پر کردووم له بهز و گوشت، له ناو خه لکدا گهوره ی کردووم، خو مم لا گهوره بووه (دلخوشی کردووم بو خو دم دلخوش بووم)، منی دهست کهوت له ناو خیزانیکی مهردار که چه ند مه پریکیان هه بوو له ژیان و گوزمرانیکی سهختدا بوون، هی نامیه ناو خیزانیکی (دهوله مه ندی) خاوه ن نه سپ و مایینی چاک و و شتری به یار، (که له بهر قورسی باره گانیان) جیره ی داری

(١) واته سهرت دهمکینی و لاشه ت بریندار دهکات.

(٢) زهرنه ب جوهره بونیکی خوشه وهک عه تر.

(٣) له دوروه ده بیبری تا میوان بیت بو مالی.

(٤) واته: بالای بهرز.

(٥) واته: چیش زور لی ده نین بو میوان.

(٦) واته: ماله کهی هه میسه جیگای راویژی که سه کانیه تی.

(٧) واته: و شتره کانی زورن بویه جی مؤلیان زوره.

(٨) واته: کهم دهرین بو له وه پگا، له ماله وه ناماده ن بو سهر برینیان بو میوان.

کۆپانه کانیان دهات (بۆ ناو خیزانیکی) خاوهن زمراعت و خهرمان (خیزانیکی) خۆراک پاک و پوخته، نینجا که قسهی له لا نه کهم کهس نائی خراپت وت (به ره پهرچ نادریمه وه)، دواى نویژی به یانی رانه کشام و دهخه وتمه وه ^(١)، ئاو و خواردنه و دم دهخواردنه و تا پاراو دمبووم ^(٢)، دایکی نه بو زمرع چ دایکی؟ خورج و جهواله کانی پره (له خۆراک) خانه کهی فراوان و گه ورمیه، کورپی نه بو زمرع چ کورپکه؟ جیگای خه وه کهی وهک پهلی دار خورمای سهوزی له گه لا پروونکراو ^(٣) دهستی کارژه لهیه تیژی دهکات ^(٤)، کچی نه بو زمرع چ کچیکه؟ گوپراهی لی باوک و گوپراهی لی دایکی تی (قه له و و خرپن) پر به گراسه کهیه تی، رمقه له سینهری هه ویکه یه تی، که نیزه کی نه بو زمرع چ که نیزه کی؟ قسهی ئیمه به هیچ جۆریک ناباته دمره وه، خواردن و دانه ویله کان به فیرۆ نادات و دزی لی نه ده کرد، مالمان پر ناکات له خهوش و خال (ئوممو زمرع) وتی: رۆژی نه بو زمرع له مال دمرچوو نه و منده زوو بوو مهشکه کان دمره نران، نه نجا به ژنیك گهیشته دوو مندالی خوی پی بوو وهک دوو ویژ وابوون له ژیر که له کهیدا، منداله کان یاریان دمر کرد به دوو هه نار (مه مکه کانی)، ئیتر منی ته لاقدا و نه و ژنه ی ماره کرد، منیش له دوا نه وه شووم کرد به پیاویکی گه و ره ی خانه دان ^(٥)، سواری نه سپی ره سه ن دمبوو، رمی چاکی خه تی ^(٦) به دهسته وه دهگرت، وه

(١) خه بهر نه ده کرامه وه چونکه خزمه تکاری هه بوو کاره کانی بۆ ده کردم.

(٢) یان نه وه ندم دهخواردنه و نه قه م لی ده برا ئیتر شوین نه بوو تی به کم، به ئاره زووی خۆم له هه موو خواردنه وه یه کم دهخواردنه.

(٣) یان وهک کێلانی شمشیر وایه.

(٤) نه وه نده کهم خۆره.

(٥) یان پیاویکی سه خی به ئابروو.

(٦) خه تی: گونده یان شاریکه له به حره ین رمی لی ده هیتری.

ئىواردهك ئازهل و مالاتىكى زۆرى هينايه‌وه بۆم له هه‌موو جوۆرى جوتىكى پىدام، پى و تم ئه‌ى ئوممو زهرع بخۆ و به دياريش بۆ كه‌س و كارت بنىره، (ئوممو زهرع) وتى: جا هه‌موو ئه‌و شتانه‌ى كه ئه‌و پىدام هه‌مووى كۆى بكه‌يته‌وه ناگاته جامۆلكه بچكۆله‌يه‌كى ئه‌بو زهرع. عائيشه رضي الله عنها ده‌لى: پىغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووى: ((من بۆ تۆ وه‌كو ئه‌بو زهرع وام بۆ ئوممو زهرع)).

ئه‌بو عه‌بدوللا (ئىمامى بوخارى) ده‌لى: سه‌عيدى كورپى سه‌له‌مه له هيشامه‌وه ده‌گىرپه‌وه: (وَلَا تُعَشِّشُ بَيْنَنَا تَعَشِيشًا) واته: ماله‌كه‌مانى پر نه‌ده‌گرد له خيانه‌ت و ناپاكى، وه هيج جوۆره خيانه‌تىكى نه‌ده‌گرد له ماله‌كه‌ماندا. وه ئه‌بو عه‌بدوللا (ئىمامى بوخارى) ده‌لى: هه‌ندىك له راويه‌كان گىراويانه‌ته‌وه وتوويانه: (فَاتَّقَمَحُ) بيتى ميم بيت نه‌ك نون^(١) راسته، واته: ئه‌وه‌نده ده‌خۆمه‌وه ئىتر هه‌زم له خواردنه‌وه نيه‌يه.

٥١٩٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ الْحَبَشُ يَلْعَبُونَ بِحِرَابِهِمْ، فَسَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا أَنْظُرُ، فَمَا زِلْتُ أَنْظُرُ حَتَّى كُنْتُ أَنَا أَنْصَرِفُ، فَأَقْدَرُوا قَدَرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ السَّنَّ تَسْمَعُ اللَّهُوَ^(٢).

٥١٩٠- عائيشه رضي الله عنها ده‌لى: هه‌به‌شيه‌كان به قه‌لغان و شمشيره‌كانيان ياريان ده‌گرد، پىغه‌مبه‌رى خواش (پشته ماله‌كه‌ى) كوردبوويه په‌رده بۆم منيش سه‌يرم ده‌گرد، جا ئه‌وه‌نده سه‌يرم گردن هه‌تا من بۆ خۆم گه‌رامه‌وه و رۆشتم، بۆيه وه‌ك پىويست رىز له كچۆله‌ى كه‌م ته‌مه‌ن بگرن گوپىيىستى گالته و يارى بيت..

(١) له هه‌ندى نوسخه‌ى بوخارىدا (فَاتَّقَمَحُ) له به.

(٢) پروانه: ٤٥٤.

٨٤- بابُ مَوْعِظَةِ الرَّجُلِ ابْنَتَهُ لِحَالِ زَوْجِهَا

٥١٩١- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي ثَوْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: لَمْ أَزَلْ حَرِيصًا أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَنِ الْمَرَاتَيْنِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم اللَّتَيْنِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿إِنْ نُبَوَّأَ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ ١ التحريم. حَتَّى حَجَّ وَحَجَّجْتُ مَعَهُ، وَعَدَلَّ وَعَدَلْتُ مَعَهُ بِإِدَاوَةٍ، فَتَبَرَّرَ، ثُمَّ جَاءَ فَسَكَبْتُ عَلَى يَدَيْهِ مِنْهَا فَتَوَضَّأَ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَنِ الْمَرَاتَانِ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم اللَّتَانِ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿إِنْ نُبَوَّأَ إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ ١ التحريم. قَالَ وَاعْجَبَا لَكَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ، هُمَا عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ.

ثُمَّ اسْتَقْبَلَ عُمَرُ الْحَدِيثَ يَسُوقُهُ قَالَ: كُنْتُ أَنَا وَجَارِي مِنْ الْأَنْصَارِ فِي بَنِي أُمَيَّةَ بْنِ زَيْدٍ، وَهُمْ مِنْ عَوَالِي الْمَدِينَةِ، وَكُنَّا تَتَنَاقَبُ النُّزُولُ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَيَنْزِلُ يَوْمًا وَأَنْزِلُ يَوْمًا، فَإِذَا نَزَلْتُ جِئْتُهُ بِمَا حَدَّثَ مِنْ خَيْرِ ذَلِكَ الْيَوْمِ مِنَ الْوَحْيِ أَوْ غَيْرِهِ، وَإِذَا نَزَلَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَكُنَّا مَعَشَرَ فَرِيشٍ نَغْلِبُ النِّسَاءَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى الْأَنْصَارِ إِذَا قَوْمٌ تَغْلِبُهُمْ نِسَاؤُهُمْ، فَطَفِقَ نِسَاؤُنَا يَأْخُذْنَ مِنْ أَدَبِ نِسَاءِ الْأَنْصَارِ، فَصَحِبْتُ عَلَى امْرَأَتِي فَرَاجَعَتْنِي، فَأَنْكَرْتُ أَنْ تُرَاجِعَنِي، قَالَتْ: وَلِمَ تُنْكِرُ أَنْ أُرَاجِعَكَ، فَوَاللَّهِ إِنَّ أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لَيُرَاجِعْنَهُ، وَإِنْ إِحْدَاهُنَّ لَتَهْجُرُهُ الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ. فَأَفْرَعَنِي ذَلِكَ وَقُلْتُ لَهَا: وَقَدْ خَابَ مَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُنَّ. ثُمَّ جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي فَتَزَلْتُ قَدْ خَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: أَيُّ حَفْصَةَ أَتُعَاضِبُ إِحْدَاكُنَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم الْيَوْمَ حَتَّى اللَّيْلِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ. فَقُلْتُ: قَدْ خَبِثَ وَخَسِرْتَ، أَفَتَأْمَنِينَ أَنْ يَعْضَبَ اللَّهُ لِعِصَابِ رَسُولِهِ صلى الله عليه وسلم فَتَهْلِكِي؟! لَا تَسْتَكْثِرِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَلَا تُرَاجِعِيهِ فِي شَيْءٍ، وَلَا تَهْجُرِيهِ، وَسَلِّينِي مَا بَدَا لَكَ، وَلَا يَغُرَّنَّكَ أَنْ كَانَتْ جَارَتُكَ أَوْضًا مِنْكَ، وَأَحَبَّ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم يُرِيدُ عَائِشَةَ -.

قَالَ عُمَرُ: وَكُنَّا قَدْ تَحَدَّثْنَا أَنَّ غَسَّانَ تُنْعِلُ الْخَيْلَ لِعَزْوِنَا، فَنَزَلَ صَاحِبِي الْأَنْصَارِيُّ يَوْمَ نَوْبَتِهِ، فَرَجَعَ إِلَيْنَا عِشَاءً فَضَرَبَ بَابِي ضَرْبًا شَدِيدًا وَقَالَ: أَتُمْ هُوَ؟ فَفَزِعْتُ فَخَرَجْتُ إِلَيْهِ، فَقَالَ: قَدْ حَدَّثَ الْيَوْمَ أَمْرٌ عَظِيمٌ. قُلْتُ: مَا هُوَ؟ أَجَاءَ غَسَّانُ؟ قَالَ: لَا، بَلْ أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ وَأَهْوَلُ، طَلَّقَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءَهُ. فَقُلْتُ: خَابَتْ حَفْصَةُ وَخَسِرَتْ، قَدْ كُنْتُ أَظُنُّ هَذَا يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ، فَجَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي، فَصَلَّيْتُ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ مَشْرُبَةً لَهُ فَأَعْتَزَلَ فِيهَا، وَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَإِذَا هِيَ تَبْكِي، فَقُلْتُ: مَا يُبْكِيكِ؟ أَلَمْ أَكُنْ حَدَرْتُكَ هَذَا، أَطَلَّقَكُنَّ النَّبِيُّ ﷺ؟ قَالَتْ: لَا أَدْرِي، هَا هُوَ ذَا مُعْتَزِلٌ فِي الْمَشْرُبَةِ. فَخَرَجْتُ فَجِئْتُ إِلَى الْمِنْبَرِ، فَإِذَا حَوْلَهُ رَهْطٌ بَيْنِي بَعْضُهُمْ، فَجَلَسْتُ مَعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ الْمَشْرُبَةَ الَّتِي فِيهَا النَّبِيُّ ﷺ فَقُلْتُ لِعُغْلَامٍ لَهُ أَسْوَدٌ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ.

فَدَخَلَ الْعُغْلَامُ فَكَلَّمَ النَّبِيَّ ﷺ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: كَلَّمْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَذَكَرْتُكَ لَهُ، فَصَمَتَ. فَأَنْصَرَفْتُ حَتَّى جَلَسْتُ مَعَ الرَّهْطِ الَّذِينَ عِنْدَ الْمِنْبَرِ، ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ فَقُلْتُ لِلْعُغْلَامِ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ. فَدَخَلَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: قَدْ ذَكَرْتُكَ لَهُ، فَصَمَتَ. فَخَرَجْتُ فَجَلَسْتُ مَعَ الرَّهْطِ الَّذِينَ عِنْدَ الْمِنْبَرِ، ثُمَّ غَلَبَنِي مَا أَجِدُ، فَجِئْتُ الْعُغْلَامَ فَقُلْتُ: اسْتَأْذِنْ لِعُمَرَ. فَدَخَلَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ فَقَالَ: قَدْ ذَكَرْتُكَ لَهُ فَصَمَتَ. فَلَمَّا وَلَّيْتُ مُنْصَرِفًا -قَالَ: إِذَا الْعُغْلَامُ يَدْعُونِي فَقَالَ: قَدْ أَذِنَ لَكَ النَّبِيُّ ﷺ. فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَإِذَا هُوَ مُضْطَجِعٌ عَلَى رِمَالٍ حَصِيرٍ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فِرَاشٌ، قَدْ أَثَرُ الرِّمَالِ بِجَنْبِهِ، مُتَّكِئًا عَلَى وَسَادَةٍ مِنْ أَدَمٍ حَشَوْهَا لَيْفٌ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ قُلْتُ وَأَنَا قَائِمٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَطَلَّقْتَ نِسَاءَكَ؟ فَرَفَعَ إِلَيَّ بَصَرَهُ فَقَالَ: «لَا». فَقُلْتُ: اللَّهُ أَكْبَرُ. ثُمَّ قُلْتُ وَأَنَا قَائِمٌ أَسْتَأْنِسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ رَأَيْتَنِي وَكُنَّا مَعَشَرَ قُرَيْشٍ نَغْلِبُ النِّسَاءَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ إِذَا قَوْمٌ تَغْلِبُهُمْ نِسَاؤُهُمْ، فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ رَأَيْتَنِي وَدَخَلْتُ عَلَى حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: لَا يَعْرَنُكَ أَنْ كَانَتْ جَارَتِكَ أَوْضًا مِنْكَ وَأَحَبَّ إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ يُرِيدُ عَائِشَةَ - فَتَبَسَّمَ النَّبِيُّ ﷺ تَبَسُّمَةً أُخْرَى، فَجَلَسْتُ حِينَ رَأَيْتُهُ تَبَسَّمَ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي فِي بَيْتِهِ، فَوَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا يَرُدُّ

الْبَصَرَ غَيْرَ أَهْبَةِ ثَلَاثَةٍ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ فَلْيُوسِّعْ عَلَيَّ أُمَّتِكَ، فَإِنَّ قَارِسًا وَالرُّومَ قَدْ وَسَّعَ عَلَيْهِمْ، وَأَعْطُوا الدُّنْيَا وَهُمْ لَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ. فَجَلَسَ النَّبِيُّ ﷺ وَكَانَ مُتَكِنًا. فَقَالَ: «أَوْفَى هَذَا أَنْتَ يَا ابْنَ الْخَطَابِ؟ إِنَّ أَوْلَيْكَ قَوْمٌ عَجَّلُوا طَيِّبَاتِهِمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اسْتَغْفِرْ لِي.

فَاعْتَرَلَ النَّبِيُّ ﷺ نِسَاءَهُ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ الْحَدِيثِ حِينَ أَفْشَتْهُ حَفْصَةُ إِلَى عَائِشَةَ تِسْعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً، وَكَانَ قَالَ: «مَا أَنَا بِدَاخِلٍ عَلَيْهِنَّ شَهْرًا». مِنْ شِدَّةِ مَوْجِدَتِهِ عَلَيْهِنَّ حِينَ عَاتَبَهُ اللَّهُ، فَلَمَّا مَضَتْ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ لَيْلَةً دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ فَبَدَأَ بِهَا، فَقَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ كُنْتَ قَدْ أَفْسَمْتَ أَنْ لَا تَدْخُلَ عَلَيْنَا شَهْرًا، وَإِنَّمَا أَصَبَحْتَ مِنْ تِسْعٍ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَعْدُهَا عَدًّا. فَقَالَ: «الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ». فَكَانَ ذَلِكَ الشَّهْرُ تِسْعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً.

قَالَتْ عَائِشَةُ: ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى آيَةَ التَّخْيِيرِ فَبَدَأَ بِي أَوَّلَ امْرَأَةٍ مِنْ نِسَائِهِ فَاخْتَرْتُهُ، ثُمَّ خَيْرَ نِسَاءَهُ كُلَّهِنَّ فَقُلْنَ مِثْلَ مَا قَالَتْ عَائِشَةُ^(١).

٨٤- باسی پیاو ئاموژگاری کچه کهی بکات له بهر میرده کهی

٥١٩١- عهبدوللای کورپی عه بیاس ﷺ دهلی: بهردهوام سوور بووم له سهه نه وهی پرسیار له عومهه (ﷺ) بکهه دهر باره ی نه وه دوو ئا فرمه له خیزانه کانی پنه مه بهر ﷺ که خوی گه وه به هه ردووکیانی فه رموو: (نه گه هه ردووکتان ته وبه بکهه و به گه پنه وه بو لای خوا (جیی خو به تی)، چونکه به راستی دلتان لایدا (له حق و راستی) ، هه تا (عومهه) حه جی کرد منیش حه جم کرد له گه ئیدا، نه نجا له ریگاکه لایدا منیش به مه سینیه که وه لامدا، جا روشت بو چوله وانیه که بو دهست به ئاو گه یاندن، پاشان هاته وه نه نجا له مه سینیه که ئاوم

كرد به دهسته كانيدا و دهست نويزى گرت، ئەوسا وتم: ئەى پيشەواى نيمانداران، ئەو دوو ئافرمتە كى بوون له خيزانه كانى پيغه مېهر ﷺ كه به هەردوو كيان وترا: (ئەگەر هەردووكتان تەوبە بكەن و بەگەرپنەو بە بۆ لاى خوا (جىي خۆپەتى)، چونكه بەراستى دلتان لايدا (له حەق و راستى)) عومەرىش وتى: سەرم لىت سوڤ دەمىنى ئىبنو عەبباس (چۆن ئەو شاراوە بوو له تۆ)، عائيشە و حەفصە بوون.

پاشان عومەر دەستى كرد به گىرپانەوى بەسەر هاتەكە و وتى: من و دراوسىيەكى ئەنصارىم هەبوو كه له تايغەى ئومەييەى كورپ زەيد بوو كه له عەوالى مەدينە بوون، هەردوو كمان بەنۆرە دەرپۆشتنەى خزمەتى پيغه مېهر ﷺ، رۆژىك ئەو دەرپۆشت و رۆژىك من دەرپۆستم، جا ئەگەر من بڕۆشتمايە هەرجى ببوايە له نىگا و يا شتىكى تر بۆم دەهتايەو، وە ئەگەر ئەو بڕۆشتايە هەمان شتى دەكرد، وە ئىمە تاقمى قورەيش زال بووين بەسەر ئافرەتاندا، بەلام كه هاتينە (مەدينە) بۆ لاى ئەنصارىەكان ئەوان گەلىك بوون ئافرەتانيان زال بوون، جا بۆيە ئافرەتاني ئىمە دەستيان كرد به وەرگرتنى خوو و نەرىتى ئافرەتاني ئەنصارى، جا من جارىك قىراندم بەسەر خيزانه كەمدا ئەويش وەلامى دامەو، منيش وەلامدانەو كەيم پى كارىكى خراب بوو، خيزانم وتى: بۆ لات خرابە وەلامت بدەمەو؟ دەى سويند بەخوا ھاوسەرەكانى پيغه مېهر ﷺ وەلامى پيغه مېهر ﷺ دەدەنەو، وە بىگومان ھاوسەرى هەيە له سەرمتاي رۆژەو تا شەو دەنگ له پيغه مېهر ﷺ دادەبڕى، جا ئەم هەوالە ترساندى بۆيە وتم: هەر كاميان ئەمە هەلە گەورەيە بكات خەسارتمەند بوو، پاشان جلوبەرگەكەم لەبەر كرد و رۆشتم بۆ مالى حەفصەو پىم وت: ئەى حەفصە نايە يەكلىك له ئيوەى خيزانه كانى پيغه مېهر ﷺ پيغه مېهر ﷺ تۆرە دەكەن هەموو رۆژەكە تا

شهو دادی؟ حه‌فصه وتی: به‌ئی، عومهر ده‌ئی: منیش وتم: بی‌گومان (ئه‌گهر وا بکه‌یت) خه‌سارتمه‌ند و مال ویران بوویت، ئایا ناترسیت به‌هوی تورپی پیغه‌مبه‌روه ﷺ خوا لیت تورپه‌ بی‌یت و له ناو بجیت؟ حه‌فصه تو داوای شتی زور مه‌که له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و وه‌لام و به‌رپه‌رچی مه‌دیره‌وه له هیچ شتی‌کا (که ده‌یفه‌رمووی) و ده‌نگی لی دامه‌بهره، وه ههر شتی‌کت بو دهرکه‌وت پرسیار له من بکه با دراوسی و هه‌وی‌که‌ت که له تو جوانتر و خوشه‌ویستره له لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ - مه‌به‌ستی عائیشه بوو - نه‌تخه‌له‌تینی‌ت و به‌هه‌له‌تا نه‌بات. عومهر ﷺ وتی: ئیمه‌ی هاوه‌لان له ناو خو‌ماندا باسی نه‌وه‌مان ده‌کرد که غه‌سسان ولا‌خه‌کانیان نال ده‌که‌ن (وه‌ک خو ئاماده‌کردن) بو هیرش‌کردنه سه‌رمان، جا هاوړئ نه‌نصاریه‌که‌م له‌سه‌ره‌ی خویدا رۆشت بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و کاتی عیسا گه‌رایه و زور به توندی له دهرگا‌که‌می دا و وتی: عومهر له ماله‌وه‌یه؟ منیش زور ترسام رۆشته دیره‌وه بو لای وتی: نه‌مړو پروداو‌ی‌کی گه‌وره روویداوه، وتم: چیه غه‌سسان(پروم) هاتوو (و هیرشی هیناوه)؟ وتی: نه‌خیر به‌لکو له‌وه‌ش گه‌ورمتر و ترسناکتر، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خیزانه‌کانی ته‌لاق داوه، عومهر ده‌ئی: وتم: حه‌فصه زمره‌مه‌ند و مال ویران بوو، من گومانم وابوو ئه‌م ته‌لاق دانه نزیکه روویدات و بی‌یت، ئه‌نجا جل و به‌رگه‌که‌م له‌به‌رکردو نو‌ی‌زی به‌یانیم له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ کرد، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ رۆشته ژووره‌که‌ی خوی به‌ته‌نها له‌ویدا بوو، منیش چووم بو‌لای حه‌فصه ده‌بینم ده‌گری، وتم: بو‌چی ده‌گری؟ ئایا من ئاگادارم نه‌کردیت له‌م مه‌ترسییه؟ ئایا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ته‌لاقی داون؟ حه‌فصه وتی: نازانم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئا نه‌ومتا له‌و ژووره دایه به‌ته‌نها، ئه‌نجا هاتمه دیره‌وه (له مالی حه‌فصه) رۆشته لای دوانه‌گه‌که ده‌بینم کو‌مه‌ئیک به‌ده‌وریدان هه‌ندی‌کیان ده‌گرین، منیش که‌می‌ک له گه‌ئیاندا دانیشتم، پاشان دلم نار‌ه‌ح‌ه‌ت بوو بو‌یه

رۆشتم بۆ لای ئەو ژووورە ی که پیڤه‌مبه‌ری ﷺ تێدایه، به خزمه‌تکارێکی رۆشت
 بیستی پیڤه‌مبه‌رم ﷺ وت: داوای مۆلّهت بکه بۆ عومه‌ر، خزمه‌تکاره‌که‌ش چوووه
 ژوووروه و قسه‌ی له‌گه‌ڵ پیڤه‌مبه‌ردا ﷺ کرد، پاشان هاته‌دمروه و وتی: قسه‌م له
 گه‌لدا کرد و باسی تۆم بۆ کرد بێدنگ بوو، (عومه‌ر ده‌لی): منیش گه‌رامه‌وه
 هه‌تا دانیشتم له لای ئەو کۆمه‌له‌ی لای دوانگه‌که‌ بوون، پاشان ئەوه‌ی له دڵمدا
 بوو ناره‌حه‌تی کردم جارێکی تر هاته‌وه، وتم به خزمه‌تکاره‌که: داوای مۆلّهت
 بکه بۆ عومه‌ر، ئەویش رۆشت پاشان گه‌راپه‌وه و وتی: باسی تۆم بۆ کرد
 بێدنگ بوو، منیش گه‌رامه‌وه هه‌تا دانیشتم له لای ئەو کۆمه‌له‌ی لای دوانگه‌که‌
 بوون، پاشان ئەوه‌ی له دڵمدا بوو ناره‌حه‌تی کردم جارێکی تر هاته‌وه و وتم به
 خزمه‌تکاره‌که: داوای مۆلّهت بکه بۆ عومه‌ر، ئەویش رۆشت پاشان گه‌راپه‌وه و
 وتی: باسی تۆم بۆ کرد بێدنگ بوو، که پشتم هه‌لکرد و گه‌رامه‌وه له پر
 خزمه‌تکاره‌که بانگی کردم و وتی: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ مۆلّهتی دایت، منیش
 رۆشتمه خزمه‌تی و دیم له‌سه‌ر هه‌سیرێکی ته‌راو راکشابوو که له نیوان
 پیڤه‌مبه‌ر ﷺ و هه‌سیره‌کدا هیچ فهرش و نوینێک نه‌بوو، ئاسه‌واری قامیشی
 هه‌سیره‌که له لاته‌نیشتی‌دا دهرچوو بوو، پالێ دابوو په‌وه به پشتیه‌کی چه‌رمه‌وه
 ناو ناخنه‌ی په‌لی دار خورما بوو، منیش سه‌لامم لێکرد و پاشان هه‌ر به‌پێوه
 بووم وتم: ئەه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا خیزانه‌کانت ته‌لاق داوه؟ ئەویش چاوی
 به‌رزکرده‌وه سه‌یری کردم و فهرمووی: ((نه‌خیر)) منیش وتم: ئەللا‌هو نه‌که‌بر،
 پاشان هه‌ر به پێوه له‌دلی خۆمدا وتم دلی خۆش ده‌که‌م و بیتاقه‌تی لاده‌به‌م:
 ئەه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆزگه ئێمه‌ی قورمیشیت ده‌بینی زāl ده‌بووین به‌سه‌ر
 ئافرماتماندا، به‌لام کاتێک هاتینه مه‌دینه بینیمان که‌سانێک ئافرمه‌کانیان زāl
 بوون به‌سه‌ریاندا، پیڤه‌مبه‌ریش ﷺ زهرده خه‌نه‌یه‌کی کرد، پاشان وتم: ئەه‌ی
 پیڤه‌مبه‌ری خوا خۆزگه منت دهمی کاتی رۆشتمه مالی حه‌فصه و پیم وت:

له‌بهر ئه‌وه‌ی هه‌وێکه‌ت‌مه‌به‌ستی عائیشه‌ بوو- له‌ تۆ جوانتر و خوشه‌ویستره‌ لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ - با نه‌تخه‌له‌تینی جاریکی تر پیغه‌مبه‌ر ﷺ زمرده‌خه‌نه‌یه‌کی کرد، که بینیم زمرده‌ خه‌نه‌ی کرد منیش دانیشتم، پاشان چاوم به‌رزکرده‌وه‌ و گیرام به‌ ماله‌که‌یدا سویند به‌خوا شتیکم به‌رچاو نه‌که‌وت سی پیسته‌ نه‌بیت، وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ داوا له‌ خوا بکه‌ دموو له‌ ئوممه‌ته‌که‌ت بکاته‌وه‌، بیگومان فارس و رۆم دموویان لیکراوته‌وه‌ و دونیایان پیدراوه‌ له‌ کاتی‌کدا ئه‌وان خوا ناپه‌رستن، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ دانیشت که پیشتر پالی دابۆوه‌ و فهرمووی: ((ئایا ئیبنو له‌ختتاب تۆ گومان‌ت هه‌یه‌؟ ئه‌وانه‌ که‌سانیکێ خوشیه‌کانیان بۆ پیشخراوه‌ بۆ ژیا‌نی دنیا))، منیش وتم: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ داوای لیخوشبوونم بۆ بکه‌ ، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ له‌بهر ئه‌و قسه‌ی حه‌فصه‌ به‌ عائیشه‌ی گه‌یانده‌بوو بیست و نۆ شه‌و له‌ خیزانه‌کانی دوور که‌وته‌وه‌، وه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووبووی: ((من یه‌ک مانگ نارۆمه‌ مالی خیزانه‌کانم، (ئه‌مه‌ش) به‌هۆی توره‌بوونی زۆریه‌وه‌ بوو لیان که‌ خوا سه‌رمه‌شتی کرد، جا کاتی بیست و نۆ شه‌و تیپه‌ری پیغه‌مبه‌ر ﷺ رۆشت بۆ لای عائیشه‌ و له‌وه‌وه‌ ده‌ستی پیکرد، عائیشه‌ش عه‌رزی کرد: تۆ سویندت خوارد که‌ یه‌ک مانگ نه‌یه‌یه‌ لاما‌ن، وه‌ بیگومان ئی‌مه‌ ئیستا له‌ بیست و نۆیه‌م داین خۆم به‌ ژماردن (رۆژه‌کانم) ژماردوو، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((مانگ بیست و نۆ رۆژه‌))، چونکه‌ ئه‌و مانگه‌ بیست و نۆ رۆژ بوو، عائیشه‌ وتی: به‌و هۆیه‌وه‌ خوا ئایه‌تی سه‌رپشک کردنمانی دابه‌زاند، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ منه‌وه‌ یه‌که‌م ئافه‌رت ده‌ستی کرد (به‌ سه‌رپشک کردنه‌که‌)، منیش خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی و رۆژی دوا‌ییم هه‌لبژارد، پاشان هه‌موو خیزانه‌کانی تریشی سه‌رپشک کرد، ئه‌وانیش هه‌موو هه‌مان ووته‌ی عائیشه‌یان دووباره‌ کردوه‌.

٨٥- بَابُ صَوْمِ الْمَرْأَةِ بِإِذْنِ زَوْجِهَا تَطَوُّعًا

٥١٩٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ «لَا تَصُومُ الْمَرْأَةُ وَبَعْلُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ»^(١).

٨٥- باسی روژوو (ی سوننهت) گرتنی ئافرهت به

مۆلهتی میرده که ی

٥١٩٢- ئەبو ھورەیرە ﷺ لە پیڤەمبەرەوہ ﷺ دەگێڕێتەوہ که فەرموویەتی: ((ئافرەت روژوو (ی سوننهت) نەگرت لە کاتی کدا میرده که ی ئامادە بی^(٢)، مەگەر بە مۆلهتی ئەو (میرده که ی)).

٨٦- بَابُ إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ مُهَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا

٥١٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَأَبَتْ أَنْ تَجِيءَ لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ»^(٣).

٨٦- باسیک: ئەگەر ئافرهت شهو تا به یانی له گهل

میرده که ی نه خهوت

٥١٩٣- ئەبو ھورەیرە ﷺ لە پیڤەمبەرەوہ ﷺ دەگێڕێتەوہ که فەرموویەتی: ((ئەگەر پیاو داوا سەرچی له ژنه که ی بکات ژنه که ی ملی نه دات بیت، هه تاروژ ده بیتهو هه ریشه کان نه فرینی لی ده که ن)).

(١) پروانه: ٢٠٦٦.

(٢) له مالهو هه بیت له سه فەر نه بیت.

(٣) پروانه: ٣٢٣٧.

٥١٩٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَعَرَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا بَاتَتِ الْمَرْأَةُ مُهَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجِهَا لَعَنَتْهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تَرْجِعَ»^(١).

٥١٩٤- ئەبو ھورەیرە ﷺ دەلی پیغەمبەر ﷺ ھەرمووی: ((ئەگەر ژن شەو لەو جێگەی مێردەکە ی بتوژی، تا بە یانی فریشتەکان نەفرینی لی دەکەن تا دەگەریتەو^(٢))).

٨٧- بَابُ: لَا تَأْذَنُ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا لِأَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ

٥١٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَلَا تَأْذَنَ فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ، وَمَا أَنْفَقَتْ مِنْ نَفَقَةٍ عَنْ غَيْرِ أَمْرِ فَإِنَّهُ يُؤَدَّى إِلَيْهِ شَطْرُهُ». وَرَوَاهُ أَبُو الزِّنَادِ أَيْضًا عَنْ مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي الصَّوْمِ^(٣).

٨٧- باسیک: ئافەرت بۆ ھامۆشۆی مالی مێردی نابێ

رێگە بە کەس بدات، مەگەر بە مۆلەتی مێردەکە ی

٥١٩٥- ئەبو ھورەیرە ﷺ دەگێریتەو ھە پیغەمبەر ﷺ ھەرمووی: ((نابی ئافەرت پۆزوو (ی سونەت) بگرت مێردەکە شی ئامادە بێت، مەگەر بە مۆلەتی مێردەکە ی، وە نابێ رێگە بە کەس بدات بێتە مالی مێردەکە ی بە مۆلەتی ئەو نەبی، ھەر شتیکیش ببەخشی بەبی ھەرمان و مۆلەتی ئەو، ئەو بەیگومان نیوێ (پاداشتەکە ی) دەدریت بە ئەو (مێردەکە ی)).

(١) پروانە: ٣٢٣٧.

(٢) پەشیمان دەبێتەو دەروات بۆ لای مێردەکە ی و لەگەڵیدا دەخەوێت.

(٣) پروانە: ٢٠٦٦.

ههروهها نهم فهرموودمیه ئه بو زمینادیش گئیراویه تیه وه له مووساوه ئه ویش له
باوکیه وه له ئه بی هورده پره ﷺ له باسی رۆزوودا گئیراویه تیه وه

٨٨- بابُ

٥١٩٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، أَخْبَرَنَا النَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ فَكَانَ عَامَّةٌ مَن دَخَلَهَا الْمَسَاكِينُ، وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةٌ مَن دَخَلَهَا النِّسَاءُ»^(١).

٨٨- باسیک

٥١٩٦- ئوسامه ﷺ له پئغه مبهروه ده گئیریتیه وه فهرمووی: ((له بهر دمرگای بههشتدا وهستام، سه رنجم دا زۆربهی ئه وانهی رۆشتوونه ته ناو بههشته وه ههزار و نه دارمکان بوون، به لام خاومن مال و ساماندارمکان راگیرابوون^(٢)، دۆزه خیه کان نه بی که بئگومان فهرمان درابوو که بیرین بو دۆزهخ، وه له بهر دمرگای دۆزهخدا وهستام و سه رنجم دا زۆربهی ئه وانهی رۆشتبوونه ناو دۆزهخه وه ژنان بوون)).

٨٩- بابُ كُفْرَانِ الْعَشِيرِ وَهُوَ الزَّوْجُ، وَهُوَ الْخَلِيطُ مِنَ الْمُعَاشَرَةِ

فِيهِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥١٩٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَصَلَّى رَسُولُ

(١) بروانه: ٦٥٤٧.

(٢) بو لئیرسینه وهی مال و سامانه که یان.

اللَّهُ ﷻ وَالنَّاسَ مَعَهُ، فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا نَحْوًا مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَامًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعًا طَوِيلًا وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَفَعَ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمَا ذَلِكَ فَادْكُرُوا اللَّهَ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْنَاكَ تَنَاوَلْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ هَذَا، ثُمَّ رَأَيْنَاكَ تَكَعَّكَعْتَ. فَقَالَ: «إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ - أَوْ أُرِيتُ الْجَنَّةَ - فَتَنَاوَلْتُ مِنْهَا عُنُقُودًا، وَلَوْ أَخَذْتُهَا لَأَكَلْتُ مِنْهَا مَا بَقِيََتِ الدُّنْيَا، وَرَأَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ». قَالُوا: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «بِكُفْرِهِنَّ». قِيلَ: يَكْفُرْنَ بِاللَّهِ؟ قَالَ: «يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ، وَلَوْ أَحْسَنْتُ إِلَى إِخْذَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ»^(۱).

۸۹- باسی سپلهیی بهرانبهر به میرد (العشیر): میرد و هاوسه ره، وه به مانای تیکه لاویش دت که له (المُعَاشِرَة) وه وه رگیرا وه

دهربارهی ئەم باسه له ئەبى سه عیدهوه ﷺ له پیغه مبهروهوه ﷺ فهرموودمیهکی گپراوتهوه^(۲).

۵۱۹۷- عهبدوللای کورپی عه بباس ﷺ دهلی: له سه ردهمی پیغه مبهری خوادا ﷺ خور گپرا پیغه مبهری خوا و ﷺ خه لکیش له گه لیدا نوێزی خورگیریانیا کرد (نوێزی دابهست)، به پیوه زور وهستا به نه ندازه خویندنی سورمتی به قه ره،

(۱) پروانه: ۲۹.

(۲) که بوخاری به ژماره: ۳۰۴ له م صه حیه دا هیناویه تی.

پاشان کورپنووشی برد و زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، پاشان به‌رز بوویه‌وه جا زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه (قورئانی خویند)، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برده‌وه زۆریش مایه‌وه له کورپنووشدا، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان سوژده‌ی برد، پاشان هه‌ستایه‌وه زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه، به‌لام له راوه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد و زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان به‌رز بوویه‌وه و زۆر به‌راوه‌ستاوی مایه‌وه، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان به‌رز بوویه‌وه زۆر به‌پیوه‌ وه‌ستا، به‌لام له وه‌ستانی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان کورپنووشی برد زۆر له کورپنووشدا مایه‌وه، به‌لام له کورپنووشی یه‌که‌م که‌متر بوو، پاشان سوژده‌ی برد، پاشان کو‌تایی پی‌ هینا، وه له‌و کاته‌دا خو‌ر به‌ر بوو گیرانه‌که‌ی کو‌تایی هات، جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((بی‌گومان خو‌ر و مانگ دوو نیشانه‌ن له نیشانه‌کانی خوا، له‌به‌ر مردن یان زیان و له‌دایک بوونی هیچ که‌سیک ناگیرین، جا هه‌ر کات ئه‌و گیرانه‌تان بینی ئه‌وه یادی خوا بکه‌ن))، وتیان: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا چاومان لی‌ت بوو له‌و شوینه‌ی خو‌ت دا وه‌ک دم‌ست بو‌ شتی‌ک ببه‌یت، پاشان چاومان لی‌ت بوو هاتیه‌ دواوه؟ فه‌رمووی: ((بی‌گومان به‌هه‌شتم بینی - یان به‌هه‌شتم نیشان درا - دم‌ستم برد بو‌ بۆشکی‌ک ترئ، ئه‌گه‌ر بمگرتایه هه‌تا دنیا مابوو لی‌تان ده‌خوارد (و ته‌واو نه‌دم‌بوو)، دۆزه‌خیشم بینی هیچ کات دیمه‌نی ناشرین و ترسناکی وه‌ک ئه‌م‌پ‌رۆی نه‌بووه، وه بینیم زۆربه‌ی خه‌لکه‌که‌ی له ئافره‌تانه))، وتیان: له‌به‌ر چی ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا؟ فه‌رمووی: ((له‌به‌ر پی‌نه‌زانینیان))، ووترا: به‌خوا بی‌ باوه‌رین؟ فه‌رمووی: ((دان به‌چاگه‌ی می‌ردیاندا نانین و دان به‌چاگه‌دانانین که له‌گه‌لێاندا کراوه،

ئه‌گهر به‌دریزای سال له‌گه‌ل ئافره‌تێکیان دا چاکه بکه‌یت، ئه‌نجا خراپه‌یه‌کت لی ببینی ده‌لی: هه‌رگیز چاکه‌م لی نه‌ببینویت)).

٥١٩٨- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ، حَدَّثَنَا عَوْفٌ، عَنْ أَبِي رَجَاءٍ، عَنْ عِمْرَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «اطْلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطْلَعْتُ فِي النَّارِ، فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ». تَابَعَهُ أَيُّوبُ وَسَلْمُ بْنُ زَرِيرٍ^(١).

٥١٩٨- عیمران ؑ له پیغه‌مبه‌روه ﷺ گپ‌راویه‌تیه‌وه که هه‌رموویه‌تی: ((چاوم به‌هه‌شت که‌وت^(٢) جا بینیم زۆرت‌ری خه‌لکه‌که‌ی هه‌زاران. وه چاوم به‌دۆزه‌خ که‌وت و بینیم زۆرت‌ری خه‌لکه‌که‌ی ئافره‌تان)).

ئهیوب و سه‌لی کوری زه‌ریر (ئه‌م هه‌رمووده‌یان گپ‌راوته‌وه) و پالپشتی گپ‌رانه‌وه‌که‌ی عه‌وف ده‌که‌ن.

٩- باب: لِرَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقٌّ

قَالَ أَبُو جُحَيْفَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥١٩٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَلَمْ أَخْبَرَ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيْلَ؟». قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «فَلَا تَفْعَلْ، صُمْ وَأَفْطِرْ، وَقُمْ وَنَمْ، فَإِنَّ لِحَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِرَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا»^(٣).

(١) به‌روانه: ٣٢٤١.

(٢) له شهوی می‌عراجدا یان خه‌ودا.

(٣) به‌روانه: ١١٣١.

٩٠- باسیک: بیگومان ژنه کهت مافی ههیه به سه رته وه

ئهم وتی ئه بو جوحه یفه ﷺ و توویه تی و له پیغه مبه ره وه ﷺ گپراویه تیه وه.
 ٥١٩٩- ئه بو سه له مهی کوری عه بدوره حمان ﷺ ده ئی: عه بدوللای کوری عه مری
 کوری عاص ﷺ ده ئی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموی پیم: ((ئهی عه بدوللای ئه و
 هه والهی به من دراوه راسته، که تو پوژ به پوژوو ده بیت و شه و هه موی
 شه نوێژ ده کهیت؟ وتم: به ئی راسته ئهی پیغه مبه ری خوا ﷺ، فه رموی: ((ده ی
 وا مه که به پوژوو به و به پوژووش مه به، شه نوێژ بکه و بشخه وه، چونکه
 بیگومان لاشته مافی ههیه له سه رت و چاوت مافی ههیه له سه رت و خیزانت مافی
 ههیه له سه رت)).

٩١- بَابُ الْمَرْأَةِ رَاعِيَةً فِي بَيْتِ زَوْجِهَا

٥٢٠٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا،
 عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كُلُّكُمْ رَاعٍ، وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، وَالْأَمِيرُ رَاعٍ، وَالرَّجُلُ رَاعٍ عَلَى
 أَهْلِ بَيْتِهِ، وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ زَوْجِهَا وَوَلَدِهِ، فَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ
 رَعِيَّتِهِ»^(١).

٩١- باسیک: ژن شوان و بهر پرسیاره له مالی میرده کهیدا

٥٢٠٠- ئیبنو عومه ر ﷺ له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گپرتیه وه که فه رموی:
 ((هه مووتان شوان و هه مووشتان بهر پرسیارن له ژیر دهسته کانتان، پیشه و
 شوان و بهر پرسه، پیاو شوان و بهر پرسیاره به سه ر ئه ندامانی خیزانه کهیه وه،

ژن شوان و بهرپرسیاره به سهر مالی میرد و منداله کانیهوه، کهواته هه مووتان شوان و بهرپرسیارن، وه هه مووشتان بهرپرسیارن له ژیر دهمسته کهتان)).

۹۲- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى

بَعْضٍ ۖ﴾ النساء. إلی قوله: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾ ﴿۳۱﴾ النساء

۹۲- باسی ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و بلند: (پیاوان

سهرپرشتیارن^(۱) به سهر ئافره تانهوه به هوێ ئهوه وه خوا باوی

هه ندىکیانی داوه به سهر هه ندىکیاندا)، تا دهگاته ئەم

فەرمايشتهی خوا (به راستی خوا هه میشه بهرز و بلند و گه ورهیه)

۵۲۰۱- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نِسَائِهِ شَهْرًا، وَقَعَدَ فِي مَشْرُبَةٍ لَهُ، فَتَزَلَّ لِسَعٍ وَعَشْرِينَ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ آلَيْتَ عَلَى شَهْرٍ. قَالَ: «إِنَّ الشَّهْرَ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ»^(۲).

۵۲۰۱- ئەنەس رەزى ئەلەيھى دەلى: پەغەمبەرى خوا ﷺ بۆ مانگىك سویندى له هاوسه رەمکانى خوارد سەرچىي يان له گەل نهکات، وه له ژووورەکهى^(۳) خۆیدا دانىشت، جا دواى بیست و نۆ رۆژ دابهزى (له ژووورەکهى)^(۴) پى و ترا: ئەى پەغەمبەرى خوا ﷺ بىگومان تۆ سویندت بۆ مانگىك خوارد^(۵)، فەرمووی: ((بىگومان ئەم مانگە بیست و نۆ رۆژه)).

(۱) واته: کار به دهستن.

(۲) پروانه: ۳۷۸.

(۳) ژوووریکى به رزه وهک شوینی ئاو خواردنه وه و چىشت لیئانه.

(۴) رۆشت بۆ لای عایشه رەزى ئەلەيھى.

(۵) تیکه لای و سەرچىي له گەل خیزانه کاندان نه کهیت.

۹۳- بابُ هِجْرَةِ النَّبِيِّ ﷺ نِسَاءَهُ فِي غَيْرِ بُيُوتِهِنَّ

وَيَذْكُرُ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَنِيْدَةَ رَفَعُهُ: «عَبَّرَ أَنْ لَا تُهْجَرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ». وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ.
 ۵۲۰۲- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ
 أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَيْفِيٍّ، أَنَّ عِكْرَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
 بْنِ الْحَارِثِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ عَلَى بَعْضِ أَهْلِهِ شَهْرًا،
 فَلَمَّا مَضَى تِسْعَةُ وَعِشْرُونَ يَوْمًا عَدَا عَلَيْهِنَّ -أَوْ رَاحَ- فَقِيلَ لَهُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، حَلَفْتَ أَنْ لَا
 تَدْخُلَ عَلَيْهِنَّ شَهْرًا. قَالَ: «إِنَّ الشَّهْرَ يَكُونُ تِسْعَةً وَعِشْرِينَ يَوْمًا»^(۱).

۹۳- باسی هاموشۆ نهکردنی پیغه مبهەر ﷺ بو لای خیزانهکانی و مانهوهی له غهیری مالی خیزانهکانیدا

له موعاوییهی کوری چهیدهوه ﷺ گێرپهراوتهوه و به فهرموودهی پیغه مبهەر ﷺ
 هیناویهتی و بردوویهتیوه سهر ئهو (که فهرموویهتی): ((بهلام دهبی لهگهڵ
 پهیومندی نهبونهکهدا ههر له مالی خویدا بیئت))^(۲)، بهلام (فهرموودهکهی)
 یهکههه راستره لهمهی موعاویه^(۳).

۵۲۰۲- یهحیای کوری عهبدوللای کوری سهیفیی دهلی: که عیکریمهی کوری
 عهبدورهحمانی کوری حاریس بوی گێرپهراوتهوه که ئوممو سهلهمه ﷺ بوی
 گێرپهراوتهوه: که پیغه مبهەر ﷺ سویندی خوارد له خیزانهکانی ﷺ کهیهک مانگ
 نهچیته لایان، نهجا که بیست و نوو رۆژ تیبهری، بهیانیهک یا ئیواریهک
 (چوو لایان) پیی وترا: تو سویندت خواردبوو یهک مانگ نهچیته لایان؟!
 فهرمووی: ((بیگومان مانگ بیست و نوو رۆژیش دهبی))^(۴).

(۱) پروانه: ۱۹۱۰.

(۲) واته: پیاویک سویند دهخوات سهرجیی لهگهڵ خیزانی نهکات یان قسهی لهگهڵ نهکات بو ماوهیهک، دهبیئت
 پیاوهکه مال بهجێ نههێلئ و نهپروات بو جیگایهکی تر.

(۳) که ئهنهس گێرایهوه به ژماره (۵۲۰۱) بههیزتر و سهحیح تره له فهرموودهکهی موعاویه گێرایهتیوه،
 کهواته دروسته له مالی خوشیدا نهبیئت.

(۴) هه میسه سی رۆژ نییه به لکو زۆربهی مانگه عهره بیهکان بیست و نوو رۆژه.

۵۲۰۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو يَعْفُورٍ قَالَ: تَذَاكُرْنَا عِنْدَ أَبِي الصُّحَى فَقَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: أَصْبَحْنَا يَوْمًا وَنِسَاءُ النَّبِيِّ ﷺ يَبْكِينَ، عِنْدَ كُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ أَهْلُهَا، فَخَرَجْتُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَإِذَا هُوَ مَلَأٌ مِنَ النَّاسِ، فَجَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَصَعِدَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ فِي غُرْفَةٍ لَهُ، فَسَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، ثُمَّ سَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، ثُمَّ سَلَّمَ فَلَمْ يُجِبْهُ أَحَدٌ، فَتَنَادَاهُ، فَدَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: أَطَلَقْتَ نِسَاءَكَ؟ فَقَالَ: «لَا وَلَكِنْ آلَيْتُ مِنْهُنَّ شَهْرًا». فَمَكَتْ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ.

۵۲۰۳- ئیبنو عەبباس ﷺ دەلێ پۆزیکیان کە پۆزمان لێ بوویەو، هەموو هاوسەرمانی پێغه‌مبەر ﷺ دەگریان، هەر ئاfrه‌تێک کەس و کاری لای بوون، منیش پۆشتم بۆ مزگەوت دمی‌نم پەرە لە خەڵک، ئەنجا عومەری کوری خەتتاب ﷺ هات پۆشته سەرەو هە بۆ خزمەتی پێغه‌مبەر ﷺ، کە لە ژوو‌ریکی خۆیدا بوو عومەر سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، پاشان سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، جاریکی تر سەلامی کرد کەس وەلامی نەدایەو، جا بیلال بانگی کرد و چوو هەموو بۆلای پێغه‌مبەر ﷺ عەرزى کرد: خێزانەکانت تەلاق داو؟ ئەویش هەرمووی: ((نەخێر بەلام سویندم لێ خواردوون تامانگێک نەچمە لایان))، ئینجا بیست و نۆ پۆز مایەو هە پاشان چوو لای خێزانەکانی (و سەرچی لەگەڵ کردن).

۹۴- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ ضَرْبِ النِّسَاءِ

وَقَوْلِهِ: ﴿وَأَضْرِبُوهُنَّ﴾ (٣٤) النساء. ضَرْبًا غَيْرَ مَبْرَحٍ.

۵۲۰۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَمْعَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَجْلِدُ أَحَدُكُمْ امْرَأَتَهُ جَلْدَ الْعَبْدِ، ثُمَّ يُجَامِعُهَا فِي آخِرِ الْيَوْمِ»^(۱).

۹۴- باسی ئه‌وه که ناپه‌سه‌نده له لێدانی ژنان

وه باسی ئهم فهرمايشتهی خوای به‌رز و بلند: (وه لییان بدهن) به لێدانیك که توند نه‌بی و له‌شی عه‌یب دار نه‌کات).

۵۲۰۴- عه‌بدو‌ل‌لای کوری زه‌مه‌ه رضی‌الله‌عنہ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که فهرمووی: ((با که‌سیکتان دارکاری ژنه‌که‌ی نه‌کات وه‌ک دارکاری به‌نده‌ بکات، پاشان له‌ کو‌تایی رۆژدا سه‌رجیی له‌گه‌ندا بکات)).

۹۵- باب: لَا تُطِيعُ الْمَرْأَةَ زَوْجَهَا فِي مَعْصِيَةٍ

۵۲۰۵- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْحَسَنِ -هُوَ ابْنُ مُسْلِمٍ- عَنْ صَفِيَّةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ زَوَّجَتْ ابْنَتَهَا فَتَمَعَطَ شَعْرُ رَأْسِهَا، فَجَاءَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَتْ: إِنَّ زَوْجَهَا أَمَرَنِي أَنْ أَصِلَ فِي شَعْرِهَا. فَقَالَ: «لَا إِنَّهُ قَدْ لَعِنَ الْمُوَصَّلَاتُ»^(۱).

۹۵- باسیک: ئا‌فره‌ت گو‌یرایه‌لی می‌ردی ناکات له تاوان و گونا‌هدا

۵۲۰۵- سه‌فه‌یه له عائیشه‌وه رضی‌الله‌عنہا ده‌گیرێته‌وه که ژنیکی ئه‌نصاری کچیکی دا به‌ شوو قزی سه‌ری و‌مری بوو، ئه‌نجا ژنه‌که هات بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌وه‌ی بو‌ گیرایه‌وه وتی: به‌ راستی می‌رده‌که‌ی فهرمانی پی کردووم که قز بیه‌ستم به‌ قزیه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((نابی بیگومان نه‌و ژنانه‌ی قز په‌یوه‌ست ده‌که‌ن به‌ قزی ئا‌فره‌تانه‌وه نه‌فرینیان لی‌ کراوه)).

۹۶- باب: ﴿وَإِنْ أَمْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا ثُورًا أَوْ إِعْرَاضًا﴾ ﴿١٢٨﴾ النساء

۵۲۰۶- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا ثُورًا أَوْ إِعْرَاضًا ﴿١٢٨﴾ النساء. قَالَتْ: هِيَ الْمَرْأَةُ تَكُونُ عِنْدَ الرَّجُلِ، لَا يَسْتَكْثِرُ مِنْهَا فَيُرِيدُ طَلَاقَهَا، وَيَتَزَوَّجُ غَيْرَهَا، تَقُولُ لَهُ: أَمْسِكْنِي وَلَا تُطَلِّقْنِي، ثُمَّ تَزَوَّجُ غَيْرِي، فَأَنْتَ فِي حِلٍّ مِنَ النَّفَقَةِ عَلَيَّ وَالْقِسْمَةِ لِي، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ ﴿١٢٨﴾ النساء^(۱).

۹۶- باسیک (وه نه‌گهر ئافره‌تیک ترسا له گوئ پئ نه‌دان یان پشت هه‌لکردنی می‌رده‌که‌ی)

۵۲۰۶- هیشام له باوکیه‌وه ده‌گیریتیه‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، دمرباره‌ی ئه‌م ئایه‌ته (وه نه‌گهر ئافره‌تیک ترسا له گوئ پئ نه‌دان یان پشت هه‌لکردنی می‌رده‌که‌ی)، (عائیشه) وتی: ئه‌و ژنه‌یه هاوسهری پیاویکه که نایه‌وئیت دریزه به ژیا‌نی هاوسهری بدات له‌گه‌ل ئه‌و ژنه‌دا و دمی‌ه‌وئ ته‌لاقی بدات و ژنیکی تر ماره بکات، هاوسهره‌که‌شی به پیاوه‌که ده‌لئ بمه‌یل‌ه‌وه ته‌لاقم مه‌ده، پاشان ژنیکی تر ماره‌که و تو‌گه‌ردنت ئازاد بی‌ت له‌خه‌رجی کیشانم و شه‌و مانه‌وه لام، ئه‌وه‌ش مه‌به‌ستی ئه‌م فه‌رمایشته‌ی خ‌وای به‌رز و بلنده: (ئه‌وه هه‌ردووکیان^(۲) هیچ گونا‌ه‌ی‌کیان له‌سه‌ر نییه که ناشته‌واپییه‌کی چاک بکه‌ن له نی‌وان خ‌وایاندا، هه‌ر ناشته‌واپی و یه‌ک که‌وتن چاک‌تره).

(۱) پروانه: ۲۴۵۰.

(۲) واته: ژن و می‌رده‌که‌ی.

۹۷- بَابُ الْعَزْلِ

۵۲۰۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۹۷- باسی (حوکمی) عه‌زل^(۲)

۵۲۰۷- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران له‌سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا عه‌زلان ده‌کرد.

۵۲۰۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، سَمِعَ جَابِرًا ؓ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ^(۳).

۵۲۰۸- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران عه‌زلان ده‌کرد و قورئانیش داده‌به‌زی.

۵۲۰۹- وَعَنْ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَعَزُّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ^(۴).

۵۲۰۹- جابیر ؓ ده‌لی: ئیمه جاران له‌سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا عه‌زلان ده‌کرد و قورئانیش داده‌به‌زی.

۵۲۱۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنُ أَصْمَاءَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: أَصَبْنَا سَبِيًّا، فَكُنَّا نَعَزُّ، فَسَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «أَوَأَنْتُمْ لَتَفْعَلُونَ؟ -قَالَهَا ثَلَاثًا- مَا مِنْ نَسَمَةٍ كَانَتْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا هِيَ كَانَتْهُ»^(۵).

(۱) پروانه: ۵۲۰۸، ۵۲۰۹.

(۲) عه‌زل: گرتنه‌وه مه‌نی پیاوه له کاتی جووت بوندا له‌گه‌ل هاوسه‌ریدا بۆ نه‌وه‌ی مه‌نیه‌که نه‌پژیتته مندال

دانیه‌وه و سکی پرته‌بن.

(۳) پروانه: ۵۰۲۷.

(۴) پروانه: ۵۲۰۷.

(۵) پروانه: ۳۲۲۹.

۵۲۱۰- ئه بو سه عیدی خودری ﷺ ده ئی: کومه ئی ئافرمتان به دیل گرت (له کافران) ئیمه سه رجییمان له گه ل ئافه رته دیله کان ده کرد و عه زلان ده کرد، بویه په رسیارمان له پیغه مبه ری خوا ﷺ کرد، نه ویش فه رموو: ((ئایا به راست ئیوه ئه و کاره ده که ن؟)) سی جار ئه مه ی فه رموو- (هیج مندا ئیک نییه تا رۆژی قیامت (خوا نوسی بی تی) په یدا بی ت، ئیلاا په یدا ده بی ت)).

۹۸- باب الْقُرْعَةِ بَيْنَ النِّسَاءِ إِذَا أَرَادَ سَقَرًا

۵۲۱۱- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ أَيْمَنَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ أَقْرَعَ بَيْنَ نِسَائِهِ، فَطَارَتِ الْقُرْعَةُ لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَانَ بِاللَّيْلِ سَارَ مَعَ عَائِشَةَ يَتَحَدَّثُ، فَقَالَتْ حَفْصَةُ: أَلَا تَرْكَبِينَ اللَّيْلَةَ بَعِيرِي وَأَرْكَبُ بَعِيرَكَ، تَنْظُرِينَ وَأَنْظُرُ؟ فَقَالَتْ: بَلَى. فَرَكِبْتُ، فَجَاءَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى جَمَلٍ عَائِشَةَ وَعَلَيْهِ حَفْصَةُ فَسَلَّمَ عَلَيْهَا، ثُمَّ سَارَ حَتَّى نَزَلُوا وَافْتَقَدَتْهُ عَائِشَةُ، فَلَمَّا نَزَلُوا جَعَلَتْ رِجْلَيْهَا بَيْنَ الْإِذْخِرِ وَتَقُولُ: يَا رَبِّ، سَلِّطْ عَلَيَّ عَقْرَبًا أَوْ حَيَّةً تَلْدَغُنِي، وَلَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقُولَ لَهُ شَيْئًا.

۹۸- باسی تیر و پشک را کیشانی (پیاو) له نیوان هاوسه رهکانیدا ئه گهر بیهوتی سه فه ر بکات

۵۲۱۱- عایشه ﷺ ده گهر پته وه که پیغه مبه ر ﷺ هه رکات سه فه ری بکر دایه تیر و پشکی ده کرد له نیوان خیزانه کانیدا، جاریک تیر و پشکه که بو عایشه و حفصه ﷺ دهر جوو، جا پیغه مبه ر ﷺ ئه گهر به شه ودا ریگای بکر دایه له گه ل عایشه ﷺ دهر وشت و قسه ی له گه ل ده کرد، ئینجا حه فسه به عایشه ی وت: ئایا ئه مشه و تۆ سواری و شتره که ی من ده بیت، منیش سواری و شتره که ی تۆ ببه م

تۆ بپروانه و منیش دمپروانم؟ عائیشهش وتی: بهئی باشه، جا ههریه که یان سواری وشتی نهوی تریان بوو، ئینجا پیغه مبهەر ﷺ هات بۆلای و شتره که ی عائیشه ﷺ چه فسه به سواریه وه بوو سهلامی لیکرد، پاشان له گه ئی رۆشت ههتا دابه زین عائیشه ﷺ پیغه مبهری ﷺ لی وون بوو، جا کاتی دابه زین عائیشه پییه کانی دهخسته ناو ئیزخیره وه^(۱) و دمیوت: ئهی پهرومردگار دوپشکی ماریکم بۆ بنیره بمگه زیت ناتوانم هیچ به پیغه مبهەر ﷺ بلیم.

۹۹- بَابُ الْمَرْأَةِ تَهَبُ يَوْمَهَا مِنْ زَوْجِهَا لَضَرَّتْهَا، وَكَيْفَ يُقْسِمُ ذَلِكَ؟
 ۵۲۱۲- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ سَوْدَةَ بِنْتَ زَمْعَةَ وَهَبَتْ يَوْمَهَا لِعَائِشَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْسِمُ لِعَائِشَةَ بَيَّومَهَا وَيَوْمَ سَوْدَةَ^(۲).

۹۹- باسی ژنی که ئهو رۆژه ی میرده که ی لای ده بیت
 بیبه خشیت به ههوییه که ی، وه چۆن شهو مانه وه ی
 خیزانه کانی دابه ش ده کات؟

۵۲۱۲- عائیشه ﷺ ده ئی: سوده ی کچی زهمعه ﷺ رۆژه سه ره که ی خوی به خشی به عائیشه ﷺ، ینجا پیغه مبهەر ﷺ لای عائیشه ﷺ رۆژه که ی خوی لای ده مایه وه له گه ئ رۆژه که ی سه وده ش^(۳).

(۱) الاذخر: گیاهه کی بۆن خۆشه به زۆری مار و میرووی تیا به.

(۲) پروانه: ۲۵۹۳.

(۳) مه به ست شهو و رۆژه نه ک شهو به ته نها.

۱۰۰- بَابُ الْعَدْلِ بَيْنَ النِّسَاءِ ﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ﴾ (۱۳)

إِلَى قَوْلِهِ: ﴿وَإِسْعًا حَكِيمًا﴾ (۱۳۰) النساء

۱۰۰- باسی دادپهروهی له نیوان هاوسه رانی ژندا
(پێویسته)، (ئێوه ههرگیز ناتوانن دادپهروهه بن له نیوان
ژنه کانتان دا)، تا دهگاته ئهم فهرمايشتهی خواى گهوره
(بهههه فراوان و کار دروسته)

۱۰۱- بَابُ: إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى الثَّيِّبِ

۵۲۱۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرٌ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَلَوْ شِئْتُ أَنْ أَقُولَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ، وَلَكِنْ قَالَ:- السُّنَّةُ إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا^(۱).

۱۰۱- باسیک: ئهگهر (پیاو) کچی ماره کرد و هینا به سهه بیوه ژندا^(۲)

۵۲۱۳- ئه بو قیلابه ده ئی: ئه نهس ﷺ ده ئی: ئه گهر به هوئ ده ئیم: پێغه مبهه ﷺ
فهه مووی^(۳): به لام ئه نهس وتی: سوننهت وایه ئه گهر پیاو کچی ماره کرد و
هینای چهوت شهو لای به مینیتته وه، وه ئه گهر بیوه ژنی ماره کرد و هینای سی
شهو لای به مینیتته وه.

(۱) بهروانه: ۵۲۱۴.

(۲) چۆن بکات لهو کاته دا.

(۳) وته کهم راسته کهوا ده ئیم.

۱۰۲- بَابُ: إِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ عَلَى الْبُكَرِ

۵۲۱۴- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ وَخَالِدٌ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ إِذَا تَزَوَّجَ الرَّجُلُ الْبُكَرَ عَلَى الثَّيِّبِ أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا وَقَسَمَ، وَإِذَا تَزَوَّجَ الثَّيِّبَ عَلَى الْبُكَرِ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ قَسَمَ. قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَلَوْ شِئْتُ لَقُلْتُ: إِنَّ أَنَسًا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ، وَخَالِدٍ، قَالَ خَالِدٌ: وَلَوْ شِئْتُ قُلْتُ: رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱۰۲- باسیک: ئەگەر (پیاو) بیوه ژنی هینا به سەر کچدا

۵۲۱۴- ئەبو قیلابە دەلی: ئەنەس ﷺ دەلی: لە سوننەتە^(۲) ئەگەر پیاو کچی هینا به سەر بیوه ژندا حەوت شەو لای دەمینیتەوه، جا شەو مانەوه دادەنێ لە نیوانیاندا، وه ئەگەر بیوه ژنی هینا به سەر کچدا سێ شەو لای دەمینیتەوه، پاشان شەو مانەوه دادەنێ لە نیوانیاندا. ئەبو قیلابە دەلی: ئەگەر بمووستایە دەموت: بیکومان ئەنەس ئەم فەرموودهی به فەرموودهی پیغەمبەر ﷺ گیراوه تەوه و داویتیە پال ئەو. عەبدورزاق دەلی: سوفايان بۆی گیراینهوه له ئەیوب و خالیدوه، وه خالید وتی: ئەگەر بمووستایە دەموت به فەرموودهی پیغەمبەر ﷺ گیراویەتیەوه و داویتیە پال ئەو.

۱۰۳- بَابُ: مَنْ طَافَ عَلَى نِسَائِهِ فِي غُسْلِ وَاحِدٍ

۵۲۱۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ فِي اللَّيْلَةِ الْوَاحِدَةِ، وَلَهُ يَوْمٌ تِسْعُ نِسْوَةٍ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۲۱۳.

(۲) لە سوننەتە پیغەمبەرە ﷺ.

(۳) پروانه: ۲۶۸.

۱۰۳- باسیک: که سیک به سهر هه موو خیزانه کانیدا بگهرت و (سهرجیی یان له گه لدا بکات) به یهک خوشوردن

۵۲۱۵- قه تاده دهگیرپته وه که نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیرپینه وه که پیغه مبهری خوا ﷺ دهمو پیه وه به سهر هه موو ژنه کانیدا (و له گه لیاں دروست دهبوو) له یهک شهودا، وه لهو رۆژگارهدا نو ژنی هه بوو.

۱۰۴- بابُ دُخُولِ الرَّجُلِ عَلَى نِسَائِهِ فِي الْيَوْمِ

۵۲۱۶- حَدَّثَنَا قُرُوبُهُ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ، فَيَدْنُو مِنْ إِحْدَاهُنَّ، فَدَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ، فَاحْتَبَسَ أَكْثَرَ مَا كَانَ يَحْتَبِسُ^(۱).

۱۰۴- باسی چوونه ژووره وهی پیاو به رۆژدا بو لای خیزانه کان

۵۲۱۶- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: هه میسه پیغه مبهری خوا ﷺ که ده گه پیه وه له نویری عه سر ده جوویه ژووره وه بو لای ژنه کان و له یه کیکیان نزیک دهبوو یه وه^(۲)، ئینجا جووه ژووره وه بو لای حه فسه و مایه وه زیاد له وهی که جاران ده مایه وه.

۱۰۵- بابُ: إِذَا اسْتَأْذَنَ الرَّجُلُ نِسَاءَهُ فِي أَنْ يُمْرَضَ فِي بَيْتِ بَعْضِهِنَّ، فَأَذِنَ لَهُ

۵۲۱۷- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، قَالَ هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَسْأَلُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ «أَيْنَ أَنَا عَدَا؟ أَيْنَ

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) بئ نه وهی له گه لی دروست بین و سهرجیی له گه لدا بکات.

أَنَا غَدًا؟». يُرِيدُ يَوْمَ عَائِشَةَ، فَأَذِنَ لَهُ أَزْوَاجُهُ يَكُونُ حَيْثُ شَاءَ، فَكَانَ فِي بَيْتِ عَائِشَةَ حَتَّى مَاتَ عِنْدَهَا. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَاتَ فِي الْيَوْمِ الَّذِي كَانَ يَدُورُ عَلَيَّ فِيهِ فِي بَيْتِي، فَقَبَضَهُ اللَّهُ، وَإِنَّ رَأْسَهُ لَبَيَّنَ نَحْرِي وَسَخْرِي، وَخَالَطَ رِيقَهُ رِيقِي^(۱).

۱۰۵- باسیک: ئەگەر پیاو مۆلەت بخوازی له هاوسهرهکانی که له مالی هاوسهریکیان چارهسەر بکریت، ئەوانیش ههموویان مۆلەتی بدهن

۵۲۱۷- هیشامی کوری عوروو دهلی: باوکم ههوالی دامی له عائیشهوه ﷺ، ئەویش گیرایهوه که پیغهمبهری خوا ﷺ لهو نهخوشیهیدا کهومفاتی کرد، تییدا پرسیری دهکرد و دهیغهموو: ((من سبهینی له کویم من سبهینی له کویم؟)) مهبهستی نهو رۆژه بوو نۆبهی عائیشهیه ﷺ، جا ههموو هاوسهرهکانی مۆلەتیان دا له ههرکوئ بێت خوئی پیی خوشه، ئیتر له مالی عائیشه بوو ههتا لای عائیشه ومفاتی کرد، عائیشه ﷺ دهلی: ئەنجا پیغهمبهر ﷺ لهو رۆژهدا ومفاتی کرد دهگهرا (بهسهر هاوسهرهکانیدا)، هاتبوویه لای من له مالی من بوو، خوای گهوره بردیهوه بو لای خوئی لهو کاتهدا سهری له نیوان ژیرچهناکه و سنگمدا بوو، وه تفی ئەو تیکهه له تفی من بوو^(۲).

۱۰۶- بَابُ حُبِّ الرَّجُلِ بَعْضَ نِسَانِهِ أَفْضَلَ مِنْ بَعْضِ

۵۲۱۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ، سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ، عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَخَلَ عَلَى حَفْصَةَ فَقَالَ: يَا بَنِيَّةُ، لَا يَغْرُوكَ هَذِهِ الَّتِي أُعْجِبَهَا حُسْنُهَا حُبَّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِيَّاهَا - يُرِيدُ عَائِشَةَ - فَقَصَصْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَتَبَسَّمَ^(۳).

(۱) پروانه: ۸۹۰.

(۲) کاتی سیواکهه ی نهرم کرد به تفی دهمی و دایه ئەویش سیواکی پی کرد بهو شیویه تفیان تیکهه له بوو.

(۳) پروانه: ۸۹.

۱۰۶- باسی (دروسته) پیاو هه ندى له ژنه كانى خوشتر بوئ له هه ندىكى تریان

۵۲۱۸- ئیبنو عه عباس له عومه رموه ﷺ ده گپښته وه كه چوووه ژووره وه بۆلای هه فسه ﷺ وتی: كچی خوّم، خوښه وىستى پښغه مبهرى خوا ﷺ بو ئا نهو هاوسه ردى جوانى نهو سهرنجى پښغه مبهرى خواى ﷺ راكيشاوه مه بهستى عايشه بوو- هه لت نه خه له تښى، (عومه ر ده لى): جا نهو قسه يه م گپرايه وه بو پښغه مبهرى خوا ﷺ زهرده خه نه يه كى كرد.

۱۰۷- بابُ الْمُتَشَبِّعِ بِمَا لَمْ يَنْلُ، وَمَا يُنْهَى مِنْ اخْتِخَارِ الضَّرَّةِ

۵۲۱۹- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي قَاطِمَةُ، عَنْ أَسْمَاءَ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي ضَرَّةً، فَهَلْ عَلَى جُنَاحٍ إِنْ تَشَبَّعْتُ مِنْ زَوْجِي غَيْرَ الَّذِي يُعْطِينِي؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْمُتَشَبِّعُ بِمَا لَمْ يُعْطَ كَلَابِسَ ثَوْبِي زُورٍ».

۱۰۷- باسی (خراپی) خو هه لكیشان به شتیكه وه نه یدراوه تی، وه ئه وه ش كه رگری لیكراوه له

خو هه لكیشان و شانازی به سهر هه ویدا^(۱)

۵۲۱۹- نه سما ﷺ ده گپښته وه كه ژنښك وتی: نه ی پښغه مبهرى خوا ﷺ من هه وښه كه م هه يه، ده ی ئایا گونا هه م ده گات وا نیشان بده م مږده كه م شتانښكى

(۱) به سهر هه وښه كیدا كه وا نیشان بدات مږده كه ی خوښترى ده ویت له هه وښه كی.

پیداوم جگه له وهی پتی داوم^(۱)؟ پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: ((ئهو کهسهی خوی هه لیکشی به شتیکه وه که نهیدر ابیتی، وهک ئهو کهسه وایه دوو پو شاکي دروینهی پو شیبیت^(۲))).

۱۰۸- بابُ الْغَبَرَةِ

وَقَالَ وَرَأَدُ عَنِ الْمُغِيرَةِ قَالَ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ: لَوْ رَأَيْتُ رَجُلًا مَعَ امْرَأَتِي لَصَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ غَيْرَ مُصْفِحٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ غَيْرَةِ سَعْدٍ؟ لَأَنَا أَغَيْرُ مِنْهُ، وَاللَّهِ أَغَيْرُ مِنِّي». ۵۲۲۰- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ أَغَيْرُ مِنَ اللَّهِ، مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ، وَمَا أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ الْمَذْحُ مِنَ اللَّهِ»^(۳).

۱۰۸- باسی غیره و رق لیبونه وه

وهراډ له موغیره وه دهگیریتته وه دهلی: سهعدی کوری عوباده ﷺ وتی: ئهگهر بیاوێک ببینم لهگهڵ ژنه کهمدا بېگومان به شمشیر لێ ددهم به باره تیزه کهیدا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((ئایا رق ههستان و غیره ی سهعدتان به لاوه سهیره؟ به راستی من لهو غیره^(۴) و رق لیبونه وه زیاتره، خواش له من غیره ی زیاتره)). ۵۲۲۰- عهبدوڵلا ﷺ له پیغه مبه ره وه ﷺ دهگیریتته وه که فهرموویه تی: ((کهس نییه غیره ی له خوا زیاتر بیت، هه ره له بهر ئه وه شه تاوانه زور ناشرینه گانی هه رام کردوه، وه که سیش نییه به قه دهر خوا وه سف و سه نای لای خو شه ویستر بیت)).

(۱) واته: بلیتم ئه وه ی پیداوم ئه وه ی بۆ کردووم که راست نه ی و درۆ بێ، ته نها له رقی هه وێکه م بلیتم.

(۲) دوو پو شاکي به خواست له که سیک خواستبووه له بهری کردوه، به لام هی خوی نییه و درۆ دهکات.

(۳) بېروانه: ۴۶۳۴.

(۴) غیره واته: به تهنگ شه ره ف و ئاڤ و نامو سه وه بوون، هه ره وه ها غیره به واتای: رقبو نه وه یه له سه ره به شدار بوونی خه لکی تر له و کار و بارانه ی تابه ته به خوی، وه به مانای پێ ناخو ش بوونیش دی.

۵۲۲۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، مَا أَحَدٌ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَرَى عَبْدَهُ أَوْ أَمَتَهُ تَزْنِي، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمَ لَصَحَّحْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا»^(۱).

۵۲۲۱- عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرپتهوه که پیغه مبهری خوا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فهرمووی: ((ئهی نوممه تی موحه ممه د هیج که س به قه دمر خوا پی ناخوش نییه^(۲) که ببینیت بهنده که ی یان که نیزه که که ی زینا بکات، ئهی نوممه تی موحه ممه د نه گهر ئه وه ی من دمیزانم ئیوه بتانزانیایه، بیگومان که م پیده که نین و زور ده گریان)).

۵۲۲۲- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ، عَنْ أُمِّهِ أَسْمَاءَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا شَيْءَ أَغْيَرَ مِنَ اللَّهِ».

۵۲۲۲- ئه سما رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده لی: له پیغه مبهری خوام رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بیست ده یفه رموو: ((هیج شتیک غیره ی له خوا زیاتر نییه)).

۵۲۲۳ - وَعَنْ يَحْيَى، أَنَّ أَبَا سَلَمَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ. حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَغَارُ، وَغَيْرُهُ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ الْمُؤْمِنُ مَا حَرَّمَ اللَّهُ».

۵۲۲۳- وه (هه ممام) له یه حیاوه ده گیرپتهوه و ده لی: ئه بو سه له مه بو ی گیراوه ته وه که ئه بو هورمهیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بو ی گیراوه ته وه که خو ی ئه م فهرمووده ی له پیغه مبهر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بیستوه.

(۱) پروانه: ۱۰۴۴.

(۲) به رق هه ستانیش مانا ده کرێ.

وه (نیمامی بوخاری دهلی): نه بو نوعهیم بوئی گپراپنه وه وتی: شهیبان بوئی گپراپنه وه له یه حیاوه له نه بی سه له مه وه گپراپه وه، که له نه بو هورمه پرهی ﷺ بیست له پیغه مبه ره وه ﷺ گپراپه وه که فه رموو یه تی: ((بیگومان خوا پیی ناخوش بوونی ده بی، وه پی ناخوش بوون و غیره ی خواش نه وه مه باومردار نه وه ی خوا حهرامی کردوه نه نجامی بدات)).

۵۲۲۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ ؓ قَالَتْ: تَزَوَّجَنِي الزُّبَيْرُ، وَمَا لَهُ فِي الْأَرْضِ مِنْ مَالٍ وَلَا مَمْلُوكٍ وَلَا شَيْءٍ غَيْرَ نَاضِحٍ وَغَيْرَ فَرَسِهِ، فَكُنْتُ أَغْلِفُ فَرَسَهُ، وَأَسْتَقِي الْمَاءَ، وَأَخْرِزُ غَرْبَهُ وَأَعْجِنُ، وَلَمْ أَكُنْ أَحْسَنُ أَخِيرُ، وَكَانَ يَخْبِرُ جَارَاتٍ لِي مِنَ الْأَنْصَارِ، وَكُنَّ نِسْوَةَ صَدِيقٍ، وَكُنْتُ أَنْقُلُ النَّوَى مِنْ أَرْضِ الزُّبَيْرِ الَّتِي أَقْطَعَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى رَأْسِي، وَهِيَ مِنِّي عَلَى ثُلُثِي فَرَسَخٍ، فَجِئْتُ يَوْمًا وَالنَّوَى عَلَى رَأْسِي، فَلَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَدَعَانِي ثُمَّ قَالَ: «إِخْ إِخْ». لِيَحْمِلَنِي خَلْفَهُ، فَاسْتَحْيَيْتُ أَنْ أُسِيرَ مَعَ الرُّجَالِ، وَذَكَرْتُ الزُّبَيْرَ وَغَيْرَتَهُ -وَكَانَ أَغْيَرَ النَّاسِ- فَعَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنِّي قَدْ اسْتَحْيَيْتُ فَمَضَى، فَجِئْتُ الزُّبَيْرَ فَقُلْتُ: لَقِينِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَعَلَى رَأْسِي النَّوَى، وَمَعَهُ نَفَرٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَأَنَاحَ لِأَرْكَبَ، فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ وَعَرَفْتُ غَيْرَتَكَ. فَقَالَ: وَاللَّهِ لَحَمْلُكَ النَّوَى كَانَ أَشَدَّ عَلَيَّ مِنْ رُكُوبِكَ مَعَهُ. قَالَتْ: حَتَّى أُرْسَلَ إِلَيَّ أَبُو بَكْرٍ بَعْدَ ذَلِكَ بِخَادِمٍ يَكْفِينِي سِيَاسَةَ الْفَرَسِ، فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَنِي ^(۱).

۵۲۲۴- نه سمائی کچی نه بو به کر ﷺ دهلی: زوبهیر ﷺ مارهی کردم، وه له سه ر زه ویدا مال و سامان و کویله و هیچ شتیکی نه بوو، جگه له وشتریک ناوی پی دهینا و نه سه به که ی، منیش نالقم به نه سه به که ده دا و ناوم دهینا و

دۆلچەكەم^(۱) دەدوریه‌وه و هه‌ویرم ده‌شیلا، به‌لام نه‌مه‌زانی به‌ جوانی نان بکه‌م،
 چەند ژنیکی دراوسێی ئەنصاریمان هه‌بوون نانیاں بۆ ده‌کردم، به‌راستی ئەوان
 ژنانیکی چاك بوون، وه‌ له‌ زه‌وییه‌كه‌ی زوبه‌یره‌وه ﷺ كه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 پێی دابوو ناوكه‌ خورمام به‌ سه‌ر سه‌ر ده‌گواسته‌وه (بۆ ماله‌وه‌)، كه‌ زه‌وی و
 (باخه‌) كه‌ی له‌ ماله‌كه‌ی منه‌وه‌ دوسێیه‌کی فه‌رسه‌خی^(۲) دوور بوو، ئینجا رۆژێك
 هاتمه‌وه‌ و ناوكه‌ خورماكه‌م به‌سه‌ر سه‌ره‌وه‌ بوو، گه‌شتم به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
 كه‌ چەند پیاویکی ئەنصار له‌گه‌ڵ بوو، بانگی كردم، پاشان فه‌رمووی: ((ئێخ
 ئێخ^(۳))) بۆ ئەوه‌ی له‌ پاشكۆی خۆیه‌وه‌ سوارم بكات، منیش شه‌رمم كرد
 له‌گه‌ڵ پیاواندا برۆم به‌ رێگادا، وه‌ بیرم كرده‌وه‌ له‌ زوبه‌یر و پێ ناخۆش
 بوونی^(۴) (له‌ شتی وا) - چونكه‌ له‌ هه‌موو كه‌س زیاتر به‌ته‌نگ ناموسه‌وه‌ بوو -،
 پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ زانی من سه‌رناكه‌وم بۆیه‌ رۆشت، منیش هاتمه‌وه‌ بۆلای
 زوبه‌یر ﷺ وتم: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گه‌شت پێم و ناوكه‌ خورماكه‌م به‌سه‌ر
 سه‌ره‌وه‌ بوو، چەند پیاویکی له‌ هاوه‌لان له‌گه‌ڵ بوو، وشتره‌كه‌ی یه‌خ دا تا من (له‌
 پاشكۆیه‌وه‌) سورا ببم، به‌لام من شه‌رمم كرد لێی و غیره‌ی تۆم ده‌زانی، زوبه‌یر
 وتی: ولّاه‌ی ناوكه‌ خورما هه‌لگرتنه‌كه‌تم له‌ لا گرانه‌ر بوو له‌وه‌ی له‌گه‌ڵیدا سوار
 بویتایه‌، ئەسما وتی: (ئهمه‌ حالم بوو) هه‌تا دوا‌ی ئەوه‌ نه‌بو به‌كر ﷺ
 خزمه‌تكارێکی بۆ ناردم خزمه‌تی ئەسپه‌كه‌ی له‌كۆڵ كرده‌وه‌، وه‌ك ئەوه‌ وابوو
 له‌ كۆیله‌یه‌تی ئازادی كرده‌م^(۵).

(۱) دۆلچە: پێسته‌یه‌كه‌ ناوی پێ هه‌لده‌گۆزن له‌ بیر، له‌ پێسته‌ی ئازهل دروست ده‌كرێ.

(۲) فه‌رسه‌خی نزیكه‌ی (۵۵۰۰) مه‌تره‌، دوو سێ یه‌کی فه‌رسه‌خه‌كه‌ ده‌كات نزیكه‌ی (۳۵۰۰) مه‌تر.

(۳) بۆ یه‌خدانی وشتره‌كه‌ی تا ئەسما له‌ پاشكۆی خۆیدا سوار بكات.

(۴) وا‌ته‌ ده‌مزانی پ‌قی هه‌لده‌ستا و زۆر پێی ناخۆش بوو من كارێکی وا بکه‌م.

(۵) وا‌ته‌: به‌و خزمه‌تكاره‌ بۆی ناردم و ئەركی خزمه‌ت كردنی ئەسپه‌كه‌ی له‌سه‌رم لا برد، ئەوه‌نده‌م پێ خۆش بوو
 وه‌ك ئەوه‌ وابوو كۆیله‌ بوبم و ئەبو به‌كر ئازادی كرده‌م وا بوو لام.

۵۲۲۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُثَيْمٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ بَعْضِ نِسَائِهِ، فَأَرْسَلَتْ إِحْدَى أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ بِصُحْفَةٍ فِيهَا طَعَامٌ، فَضَرَبَتِ الَّتِي النَّبِيُّ ﷺ فِي بَيْتِهَا يَدَ الْخَادِمِ، فَسَقَطَتِ الصُّحْفَةُ فَأَنْفَلَقَتْ، فَجَمَعَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَقَّ الصُّحْفَةَ، ثُمَّ جَعَلَ يَجْمَعُ فِيهَا الطَّعَامَ الَّذِي كَانَ فِي الصُّحْفَةِ وَيَقُولُ: «غَارَتْ أُمُكُمْ»، ثُمَّ حَبَسَ الْخَادِمَ حَتَّى أَتَى بِصُحْفَةٍ مِنْ عِنْدِ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا، فَدَفَعَ الصُّحْفَةَ الصَّحِيحَةَ إِلَى الَّتِي كَسَرَتْ صُحْفَتَهَا، وَأَمَسَكَ الْمَكْسُورَةَ فِي بَيْتِ الَّتِي كَسَرَتْ^(۱).

۵۲۲۵- نه نهس ﷺ ده لی: پیغه مبهه ﷺ لای په کیك له خیزانه گانی بوو، ئینجا په کیك له دایکانی باوه رداران (به خزمه تکاریدا) قاپیکی نارد که خوراکي تیدا بوو، جا نهو خیزانه ی که پیغه مبهه ﷺ له مالی بوو کیشای به دهستی خزمه تکاره که دا و قاپه که کهوت و قلیشی برد (لهت بوو)، پیغه مبهه ریش ﷺ پارچه گانی لکانده وه به په که وه و نهو خوراکه ی بیشر تیدا بوو کویکرده وه و کردیه وه ناوی و دهیغه رموو: ((دایکتان غیره گرتوویه تی و رقی هه لساوه))، پاشان خزمه تکاره که ی هیشته وه هه تا قاپیک هیئرا له لایه نهو خیزانه وه ی که پیغه مبهه ﷺ له مالی بوو، نهو سا قاپه ساغه که ی دا بهو کهجه (خزمه تکاره) ی قاپه که ی شکینرا، وه قاپه شکاوه که شی هیشته وه له مالی نهو خیزانه ی قاپه که ی شکاند.

۵۲۲۶- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُثَيْدٍ اللَّهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «دَخَلْتُ الْجَنَّةَ - أَوْ: أَتَيْتُ الْجَنَّةَ - فَأَبْصَرْتُ قَصْرًا فَقُلْتُ: لِمَنْ هَذَا؟ قَالُوا: لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَأَرَدْتُ أَنْ أَدْخُلَهُ فَلَمْ يَمْتَنِعْنِي إِلَّا عِلْمِي بِغَيْرَتِكَ». قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ بَايَ أَنْتَ وَأُمِّي يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَوْعَلَيْكَ آغَارُ؟!^(۲).

(۱) پروانه: ۲۴۸۱.

(۲) پروانه: ۳۶۷۹.

۵۲۲۶- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ له پیغه مبهروه ده ﷺ دهگیریته وه که فهرموویه تی: ((له خه ودا خوُم دی^(۱) چوومه بهههشته وه - یان هاتمه بهههشته وه - وه کوْشکیم دی، وتم: نه مه هی کییه؟ وتیان: کوْشکی عومه ری کوری خه تتابه ﷺ ئینجا ویستم برۆمه ناویه وه، جا هیچ شتیک ریگرم نه بوو جگه له وهی دهمزانی تو (عومه ر) غیره دهنگری و بیّت ناخۆشه))، عومه ری کوری خه تتابیش ﷺ وتی: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به دایک و باوکمه وه به فیدات بم، بو تو پیّم ناخۆش بیّت و غیره بکه م؟!.

۱۰۹- بابُ غَیْرَةِ النِّسَاءِ وَوَجَدِهِنَّ

۵۲۲۸- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً، وَإِذَا كُنْتُ عَلَى غَضَبِي». قَالَتْ: فَقُلْتُ: مِنْ أَيْنَ تَعْرِفُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: «أَمَّا إِذَا كُنْتُ عَنِّي رَاضِيَةً فَإِنَّكَ تَقُولِينَ: لَا وَرَبَّ مُحَمَّدٍ، وَإِذَا كُنْتُ غَضَبِي قُلْتُ: لَا وَرَبَّ إِبْرَاهِيمَ». قَالَتْ: قُلْتُ: أَجَلْ، وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَهْجُرُ إِلَّا أَسْمَكَ^(۲).

۱۰۹- باسی (حوکمی) غیره کردن و تور بوونی ئافره تان^(۳)

۵۲۲۸- هیشام له باوکیه وه دهگیریته وه که عائیشه ر ﷺ وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی پیّم: ((بیگومان من دهمزانه که ی تو لیّم رازیت و که ی لیّم تورّه ییت؟)) عائیشه ر ﷺ وتی: له کوپوه نه وه نه زانیت؟ فهرمووی: ((به وه دهمزانه

(۱) له فهرمووده ی: (۳۶۷۹) ی بوخاریدا نه م زیاده ی له که له.

(۲) پروانه: ۶۰۷۸.

(۳) له میترده کانیا.

کاتی لیم رازی بیت ئه‌وه ده‌ئیت: نا به په‌رومردگاری موحه‌مه‌د، وه کاتی لیم توره دمبیت ده‌ئیت: نا به په‌رومردگاری ئیراهیم (ع)، عائیشه (ع) وتی: منیش وتم: به‌ئێ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) وایه، به‌س ناوت ناهینم.

۵۲۲۹- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا النُّضْرُ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: مَا غَرْتُ عَلَى امْرَأَةٍ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَمَا غَرْتُ عَلَى خَدِيجَةَ، لِكَثْرَةِ ذِكْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِيَّاهَا وَثَنَائِهِ عَلَيْهَا، وَقَدْ أُوجِيَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُبَشِّرَهَا بِبَيْتٍ لَهَا فِي الْجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ^(۱).

۵۲۲۹- عائیشه (ع) ده‌گیرێته‌وه ده‌ئێ: ئه‌وه‌نده‌ غیره‌م به‌رانبه‌ر به‌ خه‌دیجه (ع) هه‌بوو به‌رانبه‌ر هه‌ج ژنیکی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) غیره‌م نه‌بوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) زۆر ناوی ده‌هینا و ستایشی ده‌کرد، وه بیگومان پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) نیگای بۆ کرابوو، که مزده‌ی بی بدات که کۆشکی هه‌یه‌ له‌ به‌هه‌شتدا له‌ مرواری ناو بۆش.

۱۱- بَابُ ذَبِّ الرَّجُلِ عَنْ ابْنَتِهِ فِي الْغَيْرَةِ وَالْإِنْصَافِ

۵۲۳۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ: «إِنَّ بَنِي هِشَامِ بْنِ الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُوا فِي أَنْ يُنْكِحُوا ابْنَتَهُمْ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، فَلَا آذَنُ، ثُمَّ لَا آذَنُ، ثُمَّ لَا آذَنُ، إِلَّا أَنْ يُرِيدَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ أَنْ يُطْلَقَ ابْنَتِي وَيُنْكَحَ ابْنَتَهُمْ، فَإِنَّمَا هِيَ بَضْعَةٌ مِنِّي، يُرِيدُنِي مَا أَرَابَهَا وَيُؤْذِينِي مَا أَذَاهَا». هَكَذَا قَالَ^(۲).

(۱) پروانه: ۳۸۱۶.

(۲) پروانه: ۹۳۶.

۱۱۰- باسی پیاو له‌سه‌ر کچه‌که‌ی بکاته‌وه له (دوور خستنه‌وه‌ی) رق هه‌ستان لێی و دادپه‌روه‌ی به‌رانبه‌ری

۵۲۳۰- مه‌یسوهری کوری مه‌خرمه ع ده‌لی: گویم له پێغه‌مبه‌ری خوا ع بوو له‌سه‌ر دوانگه ده‌یفه‌رموو: ((به‌راستی نه‌وه‌ی هیشامی کوری موغیره مؤله‌تیان له من خواستوو، دهرباره‌ی نه‌وه‌ی کچه‌که‌یان ماره بکه‌ن له‌عه‌لی کوری نه‌بی تالیب ع نه‌وا من رێگه نادم، پاشان من رێگه نادم، پاشان من رێگه نادم (پێیان)، مه‌گه‌ر له‌لی کوری نه‌بی تالیب بیه‌وئ کچه‌که‌ی من (فاتیمه) ته‌لاق بدات وکچه‌که‌ی نه‌وان ماره بکات، چونکه بیگومان فاتیمه پارچه‌یه‌که له من، نه‌وه‌ی نه‌و پێی ناخو‌ش بی‌ت منیش پێم ناخو‌شه و نه‌وه‌ی ئازاری نه‌و بدات ئازاری منیش دهدات)).

۱۱۱- باب: يَقِلُّ الرَّجَالُ وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ

وَقَالَ أَبُو مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ص: «وَتَرَى الرَّجُلَ الْوَاحِدَ يَتَّبِعُهُ أَرْبَعُونَ امْرَأَةً، يُلْدَنَ بِهِ مِنْ قِلَّةِ الرِّجَالِ وَكَثْرَةِ النِّسَاءِ».

۵۲۳۱- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ع قَالَ: لَأُحَدِّثَنَّكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ص لَا يُحَدِّثُكُمْ بِهِ أَحَدٌ غَيْرِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ص يَقُولُ: «إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ، وَيَكْثُرَ الْجَهْلُ، وَيَكْثُرَ الزَّنا، وَيَكْثُرَ شُرْبُ الْخَمْرِ، وَيَقِلُّ الرِّجَالُ، وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً الْقَيْمُ الْوَاحِدُ»^(۱).

۱۱۱- باسیک: (له‌ئاخر زه‌ماندا) پیاوان که‌م ده‌بن و ژنان زۆر ده‌بن

ئهبو مووسا ع له پێغه‌مبه‌رموه ص ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: ده‌فه‌رمووی: ((وه ده‌بینی یه‌ك پیاو چل ژن شوینی ده‌که‌ون هانای بو ده‌بن، له‌به‌ر که‌می پیاو و زۆری ئافه‌رتان)).

۵۲۳۱- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک ﷺ ده‌ئێ: فه‌رموودمیه‌کتان بۆ ده‌گیرمه‌وه که له پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیستوو ده‌جگه له من هه‌ج که‌سیک ئه‌و فه‌رموودمیه‌تان بۆ ناگیره‌ته‌وه، له پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((بێگومان له نیشه‌نه‌کانی نزیک بوونه‌وه‌ی رۆژی دوا‌ی ئه‌وه‌یه: زانست و زانیاری هه‌لده‌گیرێ و نامینێ، نه‌زانیش بلاو ده‌بیته‌وه، و داوین پیسی زۆر ده‌بیته‌وه عاره‌ق خواردنه‌وه زۆر ده‌بیته‌وه، پیاوان که‌م ده‌بنه‌وه ئا‌ه‌ره‌تان زۆر ده‌بن، هه‌تا په‌نجا ئا‌هرمت یه‌ک سه‌ره‌به‌رشتیار پیاویان ده‌بیته‌وه)).

۱۱۲- باب: لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا ذُو مَحْرَمٍ، وَالْدُّخُولُ عَلَى الْمَغِيبَةِ

۵۲۳۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِيَّاكُمْ وَالْدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ». فَقَالَ رَجُلٌ مِّنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَرَأَيْتَ الْحَمُو؟ قَالَ: «الْحَمُّ الْمَوْتُ».

۱۱۲- با‌سیک: پیاو به‌ ته‌نها له‌گه‌ل ئا‌ه‌ره‌تێکدا نه‌بیته‌ مه‌گه‌ر مه‌حره‌می بیته‌، وه‌ نابێ بچنه‌ ژووره‌وه بۆ لای ئا‌ه‌ره‌تی مێردی له‌ مال نه‌بیته‌

۵۲۳۲- عو‌قه‌به‌ی کورێ عامیر ﷺ له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ ده‌گیره‌ته‌وه که فه‌رمووی: ((خو‌تان به‌پاریزن له‌ چوونه‌ ژووره‌وه بۆ لای ژنان (به‌ته‌نها بوون له‌گه‌لیان))، ئه‌نجا پیاوێکی ئه‌نصارێ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌وا‌لمان به‌رێ سه‌به‌رمت به‌ (حَمُّ)^(۱)؟ فه‌رمووی: (حَمُّ) مرده‌^(۲).

(۱) الحمو: واته‌: ب‌رای مێرد یا مامی و به‌رازای و که‌سی نزیکێ مێردی ژنه‌که پیاو بیته‌.

(۲) واته‌: که‌سیک به‌ریت له‌وه‌ با‌شره‌ که‌ به‌ ته‌نیا له‌گه‌ل ئا‌ه‌ره‌تێکی نامه‌هرمدا به‌یته‌وه‌.

۵۲۳۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو، عَنْ أَبِي مَعْبُدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يَخْلُونُ رَجُلٌ بِامْرَأَةٍ إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ امْرَأَتِي خَرَجَتْ حَاجَةً وَانْتَبْتُ فِي غَزْوَةٍ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: «ارْجِعْ فَحُجِّ مَعَ امْرَأَتِكَ»^(۱).

۵۲۳۳- ئیبنو عەبباس (ڕ.ه) لە پێغه‌مبەرەوه ﷺ گیرایه‌وه که فه‌رمووی: ((با پیاویک ته‌نها له‌گه‌ڵ ئا‌فرمه‌تیکدا نه‌بیت (نامه‌هرمه‌ پێی)، مه‌گه‌ر (ئا‌فرمه‌که‌) له‌گه‌ڵ مه‌هرمه‌یکدا بیت))، ئینجا پیاویک هه‌ستا وتی: ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ ژنه‌که‌م چوو‌ه بو‌ حه‌ج منیش له‌و غه‌زا و له‌و غه‌زا ناوم نوسراوه (برۆم)، فه‌رمووی: ((بگه‌ڕێ‌ره‌وه‌ له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌تدا حه‌ج بکه‌)).

۱۱۳- بَابُ مَا يَجُوزُ أَنْ يَخْلُوَ الرَّجُلُ بِالْمَرْأَةِ عِنْدَ النَّاسِ

۵۲۳۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَخَلَا بِهَا، فَقَالَ: «وَاللَّهِ إِنْ كُنَّ لَأَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ»^(۲).

۱۱۳- باسی ئه‌وه‌ی که دروسته‌ پیاویک^(۳) له‌گه‌ڵ

ئا‌فرمه‌تیک ته‌نیا بیت به‌لای خه‌لکه‌وه^(۴)

۵۲۳۴- ئه‌نه‌سی کوری مالیک (ڕ.ه) ده‌لی: ئا‌فرمه‌تیک ئه‌نصاری هات بو‌ خزمه‌تی پێغه‌مبهر ﷺ جا له‌گه‌ڵ ئا‌فرمه‌ته‌که‌دا به‌ ته‌نیا بوویه‌وه و فه‌رمووی: ((وه‌للّاه‌ی به‌دئنیاییه‌وه‌ ئیوه‌ی ئه‌نصاری له‌ هه‌موو که‌س خۆشه‌ویسترن لام)).

(۱) پروانه: ۱۸۶۲.

(۲) پروانه: ۳۷۸۶.

(۳) که ئه‌مین و جینی متمانه بیت.

(۴) واته: پیاو و ئا‌فرمه‌ته‌که‌ که‌میک جیا ببنه‌وه له‌ خه‌لکه‌که‌ به‌لام چاویان لێیان و زۆر دوور نین له‌ خه‌لکه‌که‌وه به‌دئنیاییه‌وه‌ ئیوه‌ی ئه‌نصاری له‌ هه‌موو که‌س خۆشه‌ویسترن لام.

۱۱۴- بَابُ مَا يُنْهَى مِنْ دُخُولِ الْمُتَشَبِّهِينَ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْمَرْأَةِ

۵۲۳۵- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ عِنْدَهَا وَفِي الْبَيْتِ مُحَنَّتٌ، فَقَالَ الْمُحَنَّتُ لِأَخِي أُمِّ سَلَمَةَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي أُمَيَّةَ: إِنْ فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الطَّائِفَ عَدَا أَذْكَ عَلَى ابْنَةِ غِيلَانَ، فَإِنَّهَا تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَدْخُلَنَّ هَذَا عَلَيْكُنَّ»^(۱).

۱۱۴- باسی ئه وهی ریگری کراوه چوونی پیاوانی ژنانی^(۲) بو نا ئافره تان

۵۲۳۵- زهینه بی کچی ئوممو سه له مه وتی: ئوممو سه له مه ﷺ ده گیریتته وه که پیغه مبهری ﷺ لابوو پیاویکی ژنانیش له مالدا بوو، ئینجا پیاوه ژنانیه که وتی: به برای ئوممو سه له مه که عه بدوللای کوری نه بی ئومه بییه یه ﷺ نه گهر سه بی نی پشت به خوا تانیفتان بو نازاد کرا، کچه که ی غه یلانت نیشان ددهم، چونکه بیگومان نهو کچه که بهرمو پرووت دیت جوار لویه^(۳) که پشتیش هه لده کات ههشت لویه^(۴)، بویه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((ریکه مه دهن نه م کابرا بیته لاتان)).

۱۱۵- بَابُ نَظَرِ الْمَرْأَةِ إِلَى الْحَبَشِ وَنَحْوِهِمْ مِنْ غَيْرِ رِبَّةٍ

۵۲۳۶- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، عَنْ عِيسَى، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَسْتُرُنِي بِرِدَائِهِ، وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى الْحَبَشَةِ

(۱) پروانه: ۴۳۲۴.

(۲) پیاوی خوی به ژنانی بچوینن.

(۳) مه بهستی ئه وه یه که کچی شوخ و شەنگ و گهرم و نه رمه، له پێشه وه نه رم و نۆله لۆچی سکی له پێشه وه چوارن له پشته وه هه ر لۆچی ده بن به دوان که ده کاته ههشت لۆچ.

(۴) مه بهستی ئه وه یه که کچی شوخ و شەنگ و گهرم و نه رمه، له پێشه وه نه رم و نۆله و لۆچی سکی له پێشه وه چوارن، له پشته وه هه ر لۆچی ده بن به دووان که ده کاته ههشت لۆچ.

يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ، حَتَّى أَكُونَ أَنَا الَّذِي أَسْأَمُ، فَأَقْدُرُوا قَدَرَ الْجَارِيَةِ الْحَدِيثَةِ السَّنِّ الْحَرِيصَةِ عَلَى اللَّهِ^(۱).

۱۱۰- باسی ئافرهت سهیری حه به ششی رهش پیست و شتی لهو جوړه بکات به بټ گومانی خراپ پټ بردن

۵۲۳۶- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغه مبهرم ﷺ دی پشته ماله کهی کردبووه بهرده بوم، منیش سهیری حه به شیه کانم دهکرد له مزگه وتدا یاریان دهکرد به شیرو قه لغانه کانیان، نهومنده سهیرم کردن ههتا بو خوم تاقه تم نهما له سهیرکردنیا، بویه پیویست ریژ بگرن له کچیکی تازه پیگه شتووی منالکار که حهز له گاته و یارییه.

۱۱۱- بابُ خُرُوجِ النِّسَاءِ لِحَوَائِجِهِنَّ

۵۲۳۷- حَدَّثَنَا قُرُوبُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَرَجْتُ سَوْدَةَ بِنْتُ زَمْعَةَ لَيْلًا قَرَأَهَا عُمَرُ فَعَرَفَهَا فَقَالَ: إِنَّكَ وَاللَّهِ يَا سَوْدَةُ مَا تَخْفَيْنَ عَلَيْنَا، فَرَجَعْتُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، وَهُوَ فِي حُجْرَتِي يَتَعَشَّى، وَإِنْ فِي يَدِهِ لَعَرْقًا، فَأَنْزَلَ عَلَيْهِ فَرَفَعَ عَنْهُ وَهُوَ يَقُولُ: «قَدْ أَذِنَ لَكُنَّ أَنْ تَخْرُجْنَ لِحَوَائِجِكُنَّ»^(۲).

۱۱۱- باسی ئافرهتان بو پنداویستی خویان له مال برۆنه دهره وه^(۳)

۵۲۳۷- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: سهودهی کچی زهمعه رضی اللہ عنہا به شهو له مال روشته دهره وه، جا عومهر ﷺ بینی و ناسیه وه و پټی وت: نهی سهوده وه لاهی

(۱) بروانه: ۴۵۴.

(۲) بروانه: ۱۴۶.

(۳) دروسته و ریگه یان پندراوه.

به دنیاییه وه تۆ شاره وه و نه ناسراو نیت لامان، نه ویش گه رایه وه بۆلای
 پیغه مبه ره و ﷺ نه وهی بۆ گه رایه وه که له ژووره کهی مندا بوو نانێ ئیواره ی
 ده خوارد و ئیسقانیکی به دهسته وه بوو، جا نیگای بۆ هات که نیگای بۆ
 هاتنه کهی کو تایی هات له و کاته دا ده یفه رموو: ((بیگومان و به دنیاییه وه
 پیگه تان پی دراوه که له مال برۆنه دهره وه بۆ پیویستی خۆتان)).

۱۱۷- بَابُ اسْتِئْذَانِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي الْخُرُوجِ إِلَى الْمَسْجِدِ وَغَيْرِهِ

۵۲۳۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ
 النَّبِيِّ ﷺ: «إِذَا اسْتَأْذَنْتِ امْرَأَةٌ أَحَدَكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعُهَا»^(۱).

۱۱۷- باسی مۆله ت خواستنی ژن له میرده کهی بۆ دهرچوون له مال بۆ مزگه وت و شتی تر (ی پیویست)

۵۲۳۸- سالیم له باوکیه وه ﷺ ده گه ریته وه، نه ویش له پیغه مبه ره وه ﷺ
 ده گه ریته وه که فه رموو یه تی: ((نه گهر خیزانی که سیکتان موله تی خواست (بۆ
 رۆشتن) بۆ مزگه وت نه وه با ریگری لی نه کات)).

۱۱۸- بَابُ مَا يَحِلُّ مِنَ الدُّخُولِ وَالنَّظَرِ إِلَى النِّسَاءِ فِي الرِّضَاعِ

۵۲۳۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ
 عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ جَاءَ عَمِّي مِنَ الرِّضَاعَةِ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيَّ فَأَبَيْتُ أَنْ آذَنَ لَهُ حَتَّى أَسْأَلَ
 رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «إِنَّهُ عَمُّكَ فَأَذْنِي لَهُ» قَالَتْ

فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا أَرْضَعْتَنِي الْمَرْأَةَ وَلَمْ يُرْضِعْنِي الرَّجُلُ. قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّهُ عَمُّكَ فَلْيَلِجْ عَلَيْكَ». قَالَتْ عَائِشَةُ وَذَلِكَ بَعْدَ أَنْ ضُرِبَ عَلَيْنَا الْحِجَابُ. قَالَتْ عَائِشَةُ: يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ الْوِلَادَةِ^(۱).

۱۱۸- باسی چوونه ژووره‌وه بۆ مالی ئافره‌تان و سه‌یر کردنیان دروسته له کاتی (بوونی) شیر خواردندا^(۲)

۵۲۳۹- عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له عایشه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که ئه‌و ده‌لی: مامه‌م له رێگه‌ی شیر خواردنه‌وه هات و مۆله‌تی خواست بێت بۆ ژووره‌وه بۆ لام، منیش رازی نه‌بووم که مۆله‌تی بده‌م هه‌تا پرسیار نه‌که‌م له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات و پرسیارێ نه‌وه‌م لێ کرد، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((بێگومان ئه‌وه مامته‌ بۆیه مۆله‌تی بده‌))، عایشه وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بێگومان ژنه‌که‌ی شیرێ به‌ من داوه و پیاوه‌که شیرێ به‌من نه‌داوه، وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((دانیابه ئه‌و مامی تۆیه، که‌واته‌ با بێته‌ ژووره‌وه بۆمالت))، عایشه وتی: ئه‌مه‌ش پاش ئه‌وه بوو حه‌جاب له‌سه‌رمان پێویست کرابوو، هه‌ر عایشه ده‌لی: ئه‌وه‌ی به‌ له‌ دایک بوون حه‌رام ده‌بێت (ده‌بێته‌ مه‌حه‌رم) به‌ شیر خواردنیش حه‌رام ده‌بێت (و ده‌بێته‌ مه‌حه‌رم).

۱۱۹- باب: لَا تُبَاشِرُ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةُ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا

۵۲۴۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُبَاشِرِ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةُ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا، كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا»^(۱).

(۱) بروه‌نه: ۲۶۴۴.

(۲) واته: دروسته بۆ پیاویک بروه‌نه ژووره‌وه بۆ مالی ئافره‌تیک که شیرێ داوه پتی واته دایکی شیریه‌تی.

۱۱۹- باسیک: ژن نابیت دهست بدات له ژنیکی تر (و سهیری بکات)، جا به وردی باسی شیوهی لهش و لاری ئافره‌ته‌که بکات بو میرده‌کهی

۵۲۴۰- عه‌بدووللای کوری مه‌سه‌عوود رحمه‌الله‌علیه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر رحمه‌الله‌علیه فه‌رمووی: ((با ژن دهست نه‌دات له ژنیکی تر (و سهیری نه‌کات)، ئینجا باسی بکات بو میرده‌کهی وه‌ک نه‌وه‌ی (می‌رده‌که‌ی) ژنه‌که له پیش چاوی بیت و سهیری بکات)).

۵۲۴۱- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، قَالَ: حَدَّثَنِي شَقِيقٌ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تُبَاشِرِ الْمَرْأَةَ الْمَرْأَةَ فَتَنْعَتَهَا لِزَوْجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا»^(۱).

۵۲۴۱- شه‌فقیق ده‌لی: له عه‌بدووللام رحمه‌الله‌علیه بیست وتی: پیغه‌مبه‌ر رحمه‌الله‌علیه فه‌رمووی: ((با ژن دهست نه‌دات له ژنیکی تر (و سهیری نه‌کات)، ئینجا باسی بکات بو میرده‌که‌ی وه‌ک نه‌وه‌ی (می‌رده‌که‌ی) ژنه‌که له پیش چاوی بیت و سهیری بکات)).

۱۲۰- بابُ قولِ الرَّجُلِ لِأُطُوقَنَّ اللَّيْلَةَ عَلَى نِسَانِي

۵۲۴۲- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ حَدَّادٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: «قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ رحمه‌الله‌علیه لِأُطُوقَنَّ اللَّيْلَةَ مِائَةَ امْرَأَةٍ، تَلِدُ كُلُّ امْرَأَةٍ غُلَامًا، يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَقَالَ لَهُ الْمَلِكُ: قُلْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَلَمْ يَقُلْ وَنَسِيَ، فَأَطَافَ بِهِنَّ، وَلَمْ تَلِدْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةً نِصْفَ إِنْسَانٍ». قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ قَالَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْنُثْ، وَكَانَ أَرْجَى لِحَاجَتِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۵۲۴۱.

(۲) پروانه: ۵۲۴۰.

(۳) پروانه: ۳۴۳۴.

۱۲۰- باسی و تهی ئەو پیاووهی بڵا سویند به خوا ئەم شەو بەسەر هەموو ژنەکانمدا دەسورێمەوه (سەرچییان لەگەڵ دەکەم)

۵۲۴۲- ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: سولەیمانی کۆری داوود رضی اللہ عنہ فەرمووی: سویند بێ ئەمشەو بەدنیاییه‌وه دەسورێمەوه بەسەر سەد ژندا (سەرچییان لەگەڵ دەکەم) هەر یەکەیان کۆریکی ببیت لە رپی خوادا بجەنگیت، ئەنجا فریشتەکه پێی فەرموو: بلی ئەگەر خوا ویستی لەسەر بوو، بەلام ئەو نەبوت و لەبیری چوو، ئینجا بەسەر هەموویاندا سواریه‌وه (سەرچیی لەگەڵ کردن)، هیچ ژنیکیان منداڵی نەبوو جگە لە ژنیکیان لەتە منداڵیکی بوو، پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((ئەگەر بیوتایه: (إِنْ شَاءَ اللَّهُ) ئەگەر خوا بیهوی، سویندەکهی نەدەکەوت، زۆرتر جیی ئومید بوو بۆ پیوستیه‌کهی)) ^(۱).

۱۲۱- باب: لَا يَطْرُقُ أَهْلُهُ لَيْلًا إِذَا أَطَالَ الْغَيْبَةَ، مَخَافَةَ أَنْ يُخَوَّنَهُمْ أَوْ يَلْتَمِسَ عَثَرَاتِهِمْ

۵۲۴۳- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَارِبُ بْنُ دَثَّارٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم يَكْرَهُ أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ طُرُوقًا ^(۲).

(۱) که بێته‌جی و خوا بۆی بکردایه.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

۱۲۱- باسیک: له ناکاودا شهو خۆی نهکات به مالدای بۆلای هاوسهری، ئه‌گهر له مال نه‌بوونی درێژه‌ی کیشابوو له ترسی ئه‌وه‌ی به‌خیانتکارییان بزانیان به شوین ناته‌واوی هه‌له‌کانیدا بگهریت

۵۲۴۳- جابیری کوری عه‌بدوللا ؓ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ لای نابه‌سه‌ند بوو که
پیاو شهو له ناکاودا خۆی بکات به مالدای بۆ لای هاوسهری^(۱).

۵۲۴۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ
جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا أَطَالَ أَحَدُكُمْ الْغَيْبَةَ فَلَا يَطْرُقُ أَهْلَهُ لَيْلًا».

۵۲۴۴- عه‌بدوللا ؓ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌گهر که‌سیکتان له ماله‌وه
نه‌بوونی درێژه‌ی کیشا، ئه‌وه با شهو له ناکاودا خۆی نه‌کات به‌مالدای بۆ لای ژنه‌که‌ی)).

۱۲۲- بابُ طَلَبِ الْوَلَدِ

۵۲۴۵- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ سَيَّارٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ
ﷺ فِي غَزْوَةٍ، فَلَمَّا قَفَلْنَا تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ قَطُوفٍ فَلَحِقَنِي رَاكِبٌ مِنْ خَلْفِي، فَالْتَفْتُ فَإِذَا أَنَا
بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَا يُعْجِلُكَ». قُلْتُ إِنِّي حَدِيثٌ عَهْدٍ بِعُورٍ. قَالَ: «فَكِرًا تَزَوَّجْتَ أَمْ نَيْبًا».
قُلْتُ بَلْ نَيْبًا. قَالَ: «فَهَلَّا جَارِيَةٌ تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ». قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا ذَهَبْنَا لِنَدْخُلَ فَقَالَ:
«أَمْهَلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - أَيْ عِشَاءً - لِكَيْ تَمْتَسِطَ الشَّعْثَةُ وَتَسْتَجِدَّ الْمُغِيْبَةُ». قَالَ: وَحَدَّثَنِي
الثَّقَفُ أَنَّهُ قَالَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ «الْكَيْسَ الْكَيْسَ يَا جَابِرُ». يَعْنِي الْوَلَدَ^(۲).

(۱) به‌بێ ناگاداری و خۆی ئاماده کردنی ژنه‌که بۆ می‌رده‌که‌ی ئه‌گهر پیاوکه که ماوه‌یه‌کی زۆر له مال نه‌بوو بوو.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

۱۲۲- باسی (پیاو) مه‌به‌ستی مندالبوون بیت^(۱)

۵۲۴۵- جابر ده‌لی: ﷺ من له غه‌زایه‌کدا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بووم، ئینجا کاتی که گه‌پاینه‌وه من به سوار و شتریکی ته‌مه‌له‌وه بووم په‌له‌م ده‌کرد، جا سواریک له دوامه‌وه پیم گه‌یشت منیش لام کرده‌وه ده‌بینم پیغه‌مبه‌ری خوایه ﷺ فه‌رمووی: ((په‌له‌ی چیه‌؟)) وتم: من تازه ژنم هیناوه، فه‌رمووی: ((کچت هیناوه یان بیومزن؟)) وتم: (کچم نه‌هیناوه) به‌لکو بیومزنم هیناوه، فه‌رمووی: ((ئه‌ی بو کچیکت نه‌هیناوه یاری له‌گه‌ل بکه‌یت و یاریت له‌گه‌ل بکات))، وتی: جا کاتی گه‌یشتین (نزیك بوینه‌وه) ویستمان برۆینه‌ ناو شار پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((په‌له‌ مه‌که‌ن تا به‌ شه‌و - واته‌ عی‌شا - برۆنه‌ ناو مه‌دینه، تا ئه‌و ئافرته‌ی قزی بزو ئالۆسکاوه قزی دابین، ئه‌و ئافرته‌ش می‌ردی له‌ مال نه‌بوو به‌ری بتاشی (و خو‌ی ریک و پیک بکات)))).

(هوشه‌یم) وتی: که‌سیکی متمانه‌ پیکراو بوی گیرامه‌وه که‌ له‌م فه‌رمووده‌دا (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) فه‌رمووی: ((ئه‌ی جابر سه‌رجیی بکه‌ سه‌رجیی بکه^(۲)))، (ئیمامی بوخاری ده‌لی: مه‌به‌ستی به‌ (الکئیس) داوا‌ی مندا‌له‌.

۵۲۴۶- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا دَخَلْتَ لَيْلًا فَلَا تَدْخُلْ عَلَى أَهْلِكَ حَتَّى تَسْتَجِدَّ الْمُغِيبَةَ وَتَمْسُطَ الشَّعْثَةَ». قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَعَلَيْكَ بِالْكَئِيسِ الْكَئِيسِ». تَابَعَهُ عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ وَهْبٍ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْكَئِيسِ^(۳).

(۱) به‌سه‌ر جیی له‌گه‌ل هاوسه‌ریدا.

(۲) یان: ئاگادار به‌ له‌ نه‌توانینی سه‌رجیی.

(۳) پروانه: ۴۴۳.

۵۲۴۶- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌گه‌ر به شه‌و رۆشتیه‌وه مه‌رۆ بۆ لای خیزانت، هه‌تا ژنی میرد له ماله‌وه نه‌بوو به‌ری نه‌تاشی و قژی بژ و ئالۆسکاوی شانه نه‌کات (و خۆی ریک و بیک و جوان نه‌کات))، جابیر ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ده‌ی مه‌به‌ست مندال بیت (به‌سه‌رجیت)، جا مه‌به‌ست مندال بیت)).

عه‌بدوللا له‌وه‌به‌وه ئه‌ویش له جابیره‌وه ﷺ گیراویه‌تیه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ له: (الکيس)دا پالېشتی گیرانه‌وه‌که‌ی شه‌عی ده‌کات.

۱۲۳- بَابُ: تَسْتَحِدُّ الْمُغِيبَةَ وَتَمْتَشِطُ الشَّعْثَةَ

۵۲۴۷- حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ أَخْبَرَنَا سَيَّارٌ عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي غَزْوَةٍ، فَلَمَّا قَفَلْنَا كُنَّا قَرِيبًا مِنَ الْمَدِينَةِ تَعَجَّلْتُ عَلَى بَعِيرٍ لِي قُطُوفٍ، فَلَحَقَنِي رَاكِبٌ مِنْ خَلْفِي فَتَخَسَّ بَعِيرِي بَعْرَةً كَانَتْ مَعَهُ، فَسَارَ بَعِيرِي كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْتَ مِنَ الْإِبِلِ، فَالْتَفَمْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِعُرْسٍ. قَالَ: «أَتَزَوَّجْتُ». قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «أَبْكَرًا أَمْ تَيْبًا». قَالَ قُلْتُ بَلْ تَيْبًا. قَالَ: «فَهَلَّا بِكَرًا تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ». قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا دَهَبْنَا لِنَدْخُلَ، فَقَالَ: «أُمِهُلُوا حَتَّى تَدْخُلُوا لَيْلًا - أَيْ عِشَاءً - لِكَيْ تَمْتَشِطَ الشَّعْثَةَ، وَتَسْتَحِدَّ الْمُغِيبَةَ»^(۱).

۱۲۳- باسیک: ئه‌و ژنه‌ی میردی له ماله‌وه نه‌بوو مووی له‌شی لابات قژی بژ و ئالۆسکاویشی شانه بکات و داییتنی^(۳)

۵۲۴۷- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌لی: ئیمه له غه‌زایه‌کدا له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بووین، جا کاتی گه‌راینه‌وه ئیمه نزیکي مه‌دینه بووینه‌وه،

(۱) پروانه: ۴۴۳.

(۲) خۆی جوان و رازاوه بکات بۆ میرده‌که‌ی ده‌ست بێنی به‌خۆیدا.

من په له م دمکرد به سوار و شتر یکی ته مه له وه که هی خۆم بوو، جا سوار یک به دوامه وه بوو پیم گه یشت به دار یکی در یژ که به ده ستیه وه بوو ژندی و شتر مکه م، ئیتر و شتر مکه م به جوانترین رۆشتنیک که و شترت بینیبی پروات دهستی به رۆشتن کرد، منیش لام کرده وه ده بینم پیغه مبه ری خوایه ﷺ، منیش وتم: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ من تازه ژنم هی ناوه، فهر مووی: ((نایا ژنت هی ناوه؟)) وتم: به ئی، فهر مووی: ((کچه یان بیومژنه؟)) ده ئی: وتم (کچ نییه) به لکو بیومژنه، فهر مووی: ((ئه ی بۆ کچیکت نه هی نا یاری له گه ل بکه یت و یاریت له گه ل بکات))، ده ئی: جا کاتی گه شتینه (نزیک مه دینه) ویستمان بچینه ناویه وه فهر مووی: ((په له مه که ن هه تا به شه و- واته عیسا - بچینه ناویه وه، تا قز و بزو نالۆسکا و قزی دابینئ، ئه و ژنه ش میردی له ماله وه نه بووه مووی له شی لابات)).

۱۲۴- باب: ﴿وَلَا يُدْرِكُ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِعُورَلِهِنَّ﴾ ﴿إِلَى قَوْلِهِ﴾ ﴿لَمْ

يُظْهِرُوا عَلَىٰ عَوْرَتِ النَّسَاءِ﴾ ﴿النور

۵۲۴۸- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ اخْتَلَفَ النَّاسُ بِأَيِّ شَيْءٍ دُوِيَ جُرْحُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ أُحُدٍ، فَسَأَلُوا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيَّ، وَكَانَ مِنْ آخِرِ مَنْ بَقِيَ مِنَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ وَمَا بَقِيَ مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، كَانَتْ فَاطِمَةُ ﷺ تَغْسِلُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ، وَعَلِيٌّ يَأْتِي بِالْمَاءِ عَلَى تَرْسِهِ، فَأَخَذَ حَصِيرًا، فَحَرَّقَ فَحَشِيَ بِهِ جُرْحَهُ^(۱).

۱۲۴- باسیک: (وه جوانی خوڤان دهرنه‌خن^(۱) بو میرده‌کانیان نه‌بیّت)، تا ئەم فەرمايشته‌ی خواى گه‌وره ((ئەو مندالانەى) که ئاگانان له‌ش و عه‌وره‌تى ئافره‌تان نه‌بیّت)^(۲)

۵۲۴۸- ئەبو حازیم ده‌لی: خه‌لکی رایان جیاواز بوو که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ غه‌زای ئو‌خوددا (که بریندار بوو) به‌ چ شتیک چاره‌سه‌ر گرا؟ بویه‌ پرسیاریان له‌ سه‌هلی کورپی سه‌عدی ساعیدی ﷺ کرد - که کۆتا که‌س بوو له‌ هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مه‌دینه له‌ زیاندا مابوو- سه‌هل وتی: له‌ ناو خه‌لکیدا که‌سیک نامه‌وه له‌م زاناتر بیّت پیی، فاتیمه ﷺ خوینه‌که‌ی ده‌شوری که به‌ رووخساریه‌وه بوو، عه‌لیش ﷺ له‌ قه‌لغانه‌که‌یدا ئاوی ده‌هینا، ئینجا حه‌سریک هینرا و سوتینرا و خرایه ناو برینه‌که‌یه‌وه.

۱۲۵- باب: ﴿وَالَّذِينَ لَا يَرْغَبُوا الْحُلُمَ﴾ النور

۵۲۴۹- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سَأَلَهُ رَجُلٌ شَهِدَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْعِيدَ أَضْحَى أَوْ فِطْرًا قَالَ: نَعَمْ لَوْلَا مَكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ - يَعْنِي مِنْ صِغَرِهِ - قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى ثُمَّ خَطَبَ، وَلَمْ يَذْكُرْ أَذَانًا وَلَا إِقَامَةً، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ وَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَرَأَيْتُهُنَّ يَهْوِينَ إِلَى آذَانِهِنَّ وَحُلُوقِهِنَّ يَدْفَعْنَ إِلَى بِلَالٍ، ثُمَّ ارْتَفَعَ هُوَ وَبِلَالٌ إِلَى بَيْتِهِ^(۳).

(۱) زیاد له‌وهی که دهر ده‌که‌ویت.

(۲) بالغ نه‌بووبن.

(۳) پروانه: ۹۸.

۱۲۵- باسیک: (وه منداله‌کانتان که هیشتا بالغ نه‌بوون)

۵۲۴۹- عه‌بدو‌ره‌حمانی کوری عابیس ده‌لئ: گویم لئ بوو پیاویک پرسپاری له ئیبنو عه‌بباس رضی الله عنه کرد وتی: له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناماده‌ی نویژی جه‌ژنی قوربان یان ره‌مه‌زان بوویت؟ وتی: به‌لئ، نه‌گهر له‌به‌ر پله‌م نه‌بوایه لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناماده‌ی نه‌ده‌بووم - واته له‌به‌ر مندالی - ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چوو‌ه دمه‌روه (له مه‌دینه) جا نویژی کرد پاشان وتاریدا، باسی بانگ و قامه‌تی نه‌کرد، له پاشان رۆشت بو لای ئافره‌تان و نامۆزگاری کردن و په‌ندی دادن و فه‌رمانی پیکردن به مال به‌خشین، جا ئافره‌تانم بینی دهم‌تیان دمه‌برد بو گوئی‌ه‌کانیان و مل و گه‌ردن‌یان (گواره و ملوانکه‌کانیان) فری دها بو بیلال رضی الله عنه، له پاشان پیغه‌مبه‌ر ﷺ و بیلال گه‌رانه‌وه بو مالی پیغه‌مبه‌ر ﷺ.

۱۲۶- بابُ قولِ الرَّجُلِ لِصَاحِبِهِ هَلْ أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ؟ وَ طَعَنَ الرَّجُلُ

ابْنَتَهُ فِي الْخَاصِرَةِ عِنْدَ الْعِتَابِ

۵۲۵۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ عَاتَبَنِي أَبُو بَكْرٍ وَجَعَلَ يَطْعُنُنِي بِيَدِهِ فِي خَاصِرَتِي فَلَا يَمْنَعُنِي مِنَ التَّحَرُّكِ إِلَّا مَكَانُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَأْسُهُ عَلَى فَخِذِي ^(۱).

۱۲۶- باسی پیاو به هاوړیکه ی بلآ: ئەم شو سەر جیی تان کرد^(۱)؟ له کاتی سەرزەنشدا پیاو توند بکووتیته که مەری کچه که ی

۵۲۵۰- عەبدوڕەحمانی کۆری قاسیم له باوکیه وه دهگیرێته وه نهویش له
عائیشه وه ﷺ دهلی: ئەبو بەکر ﷺ سەرزەنشتی کردم زوو زووش دەستی
دمیکوتایه که له کهم، جا ته نیا پیگرم له جولان له بهر ریزی پیغه مبهری خوا ﷺ
بوو، که سەری له سەر رانم بوو.

(۱) پرسیار له پیاوه که ده کات که له گەل ژنه کهیدا پیکه وه خهوتوون سەر جییان کردوه له گەل به کتری.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۸- کتاب الطلاق

به ناوی خواوی به خشندهی میهره بان

۶۸- پهراوی ته لاق^(۱)

۱- باب قولُ الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِمَدَّتْ

وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ ۖ﴾ الطلاق

﴿أَحْصَيْتُهُ ۙ﴾ يس، حَفِظْنَاهُ وَعَدَدْنَاهُ، وَطَلَّقُ السُّنَّةِ أَنْ يُطَلِّقَهَا طَاهِرًا مِنْ غَيْرِ

جَمَاعٍ، وَيُشْهَدُ شَاهِدَيْنِ

۵۲۵۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَسَأَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَسُولَ

اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مُرْهُ فَلْيَرَا جَعَهَا، ثُمَّ لِيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ

تَحِيضُ، ثُمَّ تَطْهُرَ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدُ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمْسَ، فَبِكَالِ الْعِدَّةِ الَّتِي

أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ»^(۲).

(۱) ته لاق: واته به ره لا کردنی ژن له لایه ن پیاوه که یه وه.

(۲) پروانه: ۴۹۰۸.

۱- باسی ئەم فەرمايشتهى خواى بهرز و بَلَد: (ئەى
پيغەمبەر ﷺ) (بە ئوممەتەكەت بَلَد) ھەر كاتى ويستان
ژنانتان تەلاق بدەن با لە كاتى عیددەياندا^(۱) تەلاقیان
بدەن، وەعیددە (ى ژنەكانتان) بە وردى بژميرن)

﴿أَحْصَيْتَهُ ۝۱۲﴾: لەبەرمان کردوه و ژماردوو مانە، تەلاقى سوننەت: ئەومىه
پیاو ژنەكەى لە كاتى پاکیتیدا كە سەرچىی لەگەڵدا نەکردبى تەلاق بدات، وە
دوو شایەتى کردبى بە شایەت لەسەر تەلاق دانەكە.

۵۲۵۱- نافع دەگیرپتەوه لە عەبدوڵلای كورپى عومەرەوه ﷺ كە عەبدوڵلای لە
سەر دەمى پيغەمبەرى خوادا ﷺ ژنەكەى خۆى تەلاقدا لە كاتیکدا لە حەیزدا بوو،
ئینجا عومەرى كورپى خەتتاب ﷺ لەو بارەیهوه پرسىارى لە پيغەمبەرى خوا ﷺ
کرد، پيغەمبەرى خواش ﷺ فەرمووی: ((فەرمانى پى بكە با ژنەكەى بگيرپتەوه
بۆ لای خۆى، پاشان لای خۆى رايگرئ و بیهیلپتەوه تا پاك دەبیتەوه، پاشان
دەكەویتە حەیزهوه پاشان پاك دەبیتەوه، ئینجا پاش ئەوه ئەگەر وىستى با
رايگرئ، یان ئەگەر وىستى با تەلاقى بدات پيش ئەوهى سەرچىی لەگەڵ بکات،
ئەوه ئەو عیددەیهیه كە خوا فەرمانى پیکردوه كە ژنى پى تەلاق بدرئ)).

۲- باب: إِذَا طَلَّقَ الْحَائِضُ يُعْتَدُ بِذَلِكَ الطَّلَاقِ

۵۲۵۲- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ
عُمَرَ، قَالَ: طَلَّقَ ابْنُ عُمَرَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ عُمَرُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «لِيُرَاجِعَهَا».

(۱) ئەو كاتەى لە حەیز پاك بوونەتەوه و لەگەڵیان دروست نەبوون.

قُلْتُ: تُحْتَسَبُ؟ قَالَ: «فَمَه». وَعَنْ قَتَادَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: «مُرُهُ قَلْبًا جَعَهَا». قُلْتُ: تُحْتَسَبُ؟ قَالَ: «أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ؟»^(۱).

۲- باسیک: ئه گهر ئافره تی چه یزدار ته لاق درا ئه و ته لاقه به ته لاق داده نریت

۵۲۵۲- ئینوسیرین ده لئ: له ئیبنو عومهرم رضی اللہ عنہ بیست وتی: ئیبنو عومهر ئنه که ی ته لاق دا له چه یزدا بوو، ئینجا عومهر بو پیغه مبهری رضی اللہ عنہ باس کرد، ئه ویش فهرمووی: ((با بگپریته وه)) (ئینو سیرین ده لئ): وتم: ئه و ته لاقه به ته لاق دانرا؟ (ئیبنو عومهر) وتی: ئه ی چییه ئه گهر به ته لاق دانه نراوه؟^(۲).
وفقه تاده ده گپریته وه له یونسی کوری جوبه ی ره وه ئه ویش له ئیبنو عومهر وه رضی اللہ عنہ ده لئ: (پنغه مبهری رضی اللہ عنہ) فهرمووی: (فهرمانی پی بکه با بگپریته وه بولای خوئی)، وتم: ئه و ته لاقه به ته لاق داده نریت؟ وتی: پیم بلئ ئه گهر مروؤ نه توانئ فهرزی به جئ بیئ و که ریتی بکات به جئ نه هینی؟ (بو ئه وه ئه بی به بیانوو بوی؟).

۵۲۵۳ - وَقَالَ أَبُو مَعْمَرٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: حُسِبَتْ عَلَيَّ بِتَطْلِيقَةٍ^(۳).

۵۲۵۳- سه عیدی کوری جوبه ی ره له ئیبنو عومهر وه رضی اللہ عنہ ده گپریته وه ده لئ: به ته لاقیک دانرا له سه رم.

(۱) پروانه: ۴۹۰۸.

(۲) یان واز بیته گومانی تیدا نییه ته لاقه که ی که وتوه.

(۳) پروانه: ۴۹۰۸.

۳- بابُ مَنْ طَلَّقَ، وَهَلْ يُوَاجِبُهُ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ بِالطَّلَاقِ؟

۵۲۵۴- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: سَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ أَيُّ: أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ اسْتَعَادَتْ مِنْهُ؟ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ ابْنَةَ الْجَوْنِ لَهَا أُدْخِلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَدَنَا مِنْهَا، قَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ لَهَا «لَقَدْ عَذَبَ بِعَظِيمٍ، الْحَقِي بِأَهْلِكَ». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: رَوَاهُ حَجَّاجُ بْنُ أَبِي مَنِيعٍ، عَنْ جَدِّهِ، عَنِ الزُّهْرِيَّ، أَنَّ عُرْوَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ.

۳- باسی که سیک ژنه که ی ته لاق بدات (دروسته)، وه ئایا

پیاو روو له خیزانه که ی بکات بو ته لاق دانی^(۱)؟

۵۲۵۴- نه وزاعی ده ئی: پرسیارم له زوهری کرد کام له خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ په نای به خوا گرت له پیغه مبه ر ﷺ؟ وتی: عوروه له عانیشه وه ﷺ بو ی گیرامه وه که که که ی جهون برایه ژووره وه بو پیغه مبه ری خوا ﷺ، لی ی نزیک بویه وه و نافرمته که وتی: په نا ده گرم به خوا له تو، پیغه مبه ریش ﷺ پی ی فهرموو: ((به راستی په نات به زاتیکی که وره گرتوو، بکه پریره وه بو لای که س و کارت)).

نه بو عه بدوللا (ئیما می بوخاری) ده ئی: چه ججایی کو ری نه بی مه نیع له با پیره وه و له زوهریه وه گیراویه تیه وه که عوروه بو ی گیراویه وه که عانیشه ﷺ وتی: (ئیتر فهرمووده که دینی).

۵۲۵۵- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ غَسِيلٍ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ، عَنْ أَبِي أُسَيْدٍ ﷺ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ حَتَّى انْطَلَقْنَا إِلَى حَائِطٍ يُقَالُ لَهُ: الشَّوْطُ، حَتَّى انْتَهَيْنَا إِلَى

(۱) واته نابن به بیانوو بو ی که ته لاقه که ی به ته لاق بو دانه نریت، واته پیو یسته یا نا بو نه وه ی ته لاقه که بکه وی.

حَاطِطَيْنِ، فَجَلَسْنَا بَيْنَهُمَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ «اجْلِسُوا هَا هُنَا». وَدَخَلَ وَقَدْ أُتِيَ بِالْجَوْنِيَّةِ، فَأُنْزِلَتْ فِي بَيْتٍ فِي نَحْلِ فِي بَيْتٍ أُمَيْمَةُ بِنْتُ النُّعْمَانِ بْنِ شَرَّاحِيلَ وَمَعَهَا دَايَتُهَا حَاضِنَةٌ لَهَا، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «هَبِي نَفْسِكَ لِي». قَالَتْ: وَهَلْ تَهَبُ الْمَلِكَةَ نَفْسَهَا لِلْسُّوْقَةِ. قَالَ: فَأَهْوَى يَدَهُ يَضَعُ يَدَهُ عَلَيْهَا لِتَسْكُنَ، فَقَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ: «قَدْ عُدْتُ مِعَاذٍ». ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقَالَ: «يَا أَبَا أُسَيْدٍ، اكْشَهَا رَازِقَتَيْنِ، وَالْحِفْهَا بِأَهْلِهَا»^(۱).

۵۲۵۵- ئەبو ئوسەید ﷺ دەلی: لە خزمەت پێغەمبەردا ﷺ دەرچووین بەرەو لای باخیک^(۲) پێی دەوترا (الشُّوْطُ)، (رۆشتن) تا گەشتە لای دوو باخ لە نیوانیاندا دانیشتین، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی: ((نا لیڤەدا دانیشن))، پێغەمبەر ﷺ جوووە ژوورەو (بۆ ناو باخەکە)، بیگومان کچە جەونیەکە هیئەرابوو لە مایک لە ناو باخە خورماکە دانرابوو کەمالی ئومەیمە کچی نوعمانی کۆری شەراحیل بوو، مامانەکەشی^(۳) لەگەڵدا بوو- مامانی خۆی- جا کاتی پێغەمبەر ﷺ رۆشتە ژوورەو بۆ لای فەرمووی: ((خۆتە پێ بێخە))، وتی: چۆن شازادە خۆی دێخەشتە پیاویکی بازارێ؟ دەلی: پێغەمبەر ﷺ دەستی برد تا دەست بخاتە سەر شانی تا هیۆر بێتەو، نافرمتەکە وتی: پەنا دەگرم بە خوا لە تۆ، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی: ((پەنات بە زاتی گرت کە شایەنی پەنا بۆ بردنە))، پاشان پێغەمبەر ﷺ هاتە دەرەو بۆ لامان و فەرمووی: ((ئەو ئەبو ئوسەید دوو کراسی رازقییە بۆ بکە و بیبەرەو بۆ کەس و کاری)).

۵۲۵۶- ۵۲۵۷- وَقَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ الْوَلِيدِ النَّيْسَابُورِيُّ: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ أَبِيهِ وَأَبِي أُسَيْدٍ قَالَا: تَزَوَّجَ النَّبِيُّ ﷺ أُمَيْمَةَ بِنْتُ شَرَّاحِيلَ، فَلَمَّا أُدْخِلَتْ عَلَيْهِ

(۱) پروانە: ۵۲۵۷.

(۲) حائط: بە باخیک دەلێن چوار دەوری بە دیوار بۆ کرا بێت.

(۳) ئیبنو حەجەر بە داوەن مانای کردووە (فیح الباری: ۴۴۸/۱۲).

بَسَطَ يَدَهُ إِلَيْهَا، فَكَانَهَا كَرِهَتْ ذَلِكَ، فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ أَنْ يُجَهِّزَهَا وَيَكْسُوَهَا تَوْبَتَيْنِ رَازِقَتَيْنِ^(۱).

۵۲۵۶-۵۲۵۷- عه‌بباسی کوری سه‌هل له باوکی و نه‌بی ئوسه‌یده‌وه ده‌گیرێته‌وه هه‌ردووکیان وتیان: پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئومه‌یمه‌ی کچی شه‌راحیلی ماره‌ کرد، جا کاتی هینایانه‌ ژوورده‌وه بو‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌ستی بو‌ برد، وه‌ك ئا‌فرمه‌که‌ پێی ناخو‌ش بێت وا بوو، بو‌یه‌ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمانی به‌نه‌بو ئوسه‌ید کرد که ناماده‌ی بکات بیباته‌وه بو‌ که‌س و کاری، وه‌ دوو کراسی رازقه‌یه‌ی بو‌ بکات.

م/۵۲۵۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ حَمْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، وَعَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ بِهَذَا^(۲).

۵۲۵۷- (ئیمامی بوخاری ده‌لی:)عه‌بدو‌للا‌ی کوری موحه‌مه‌د بو‌ی گیراینه‌وه وتی: ئیبراهیمی کوری نه‌بولومزیر بو‌ی گیراینه‌وه وتی: عه‌بدو‌ره‌حامی کوری حه‌مزه بو‌ی گیراینه‌وه له‌ باوکیه‌وه، وه‌ له‌عه‌بباسی کوری سه‌هلی کوری سه‌عه‌ده‌وه که له‌ باوکیه‌وه ئه‌م فه‌رمووده‌ی گیراوه‌ته‌وه.

۵۲۵۸- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ حَدَّثَنَا هَمَّامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي غَلَابٍ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ. فَقَالَ: تَعْرِفُ ابْنَ عُمَرَ؟ إِنَّ ابْنَ عُمَرَ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَأَتَى عُمَرَ النَّبِيُّ ﷺ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَأَمَرَهُ أَنْ يُرَاجِعَهَا، فَإِذَا طَهَّرَتْ فَأَرَادَ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقَهَا. قُلْتُ: فَهَلْ عَدَّ ذَلِكَ طَلَاقًا؟ قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۲۵۵.

(۲) پروانه: ۵۶۳۷.

(۳) پروانه: ۴۹۰۸.

۵۲۵۸- ئەبوغەللاب كە يونسى كورپى جوبهیره وتى: به ئىبنو عومەرم ﷺ وت: بياويك ژنهكهى ته لاق بدات له چهيزدا بىت؟ وتى: ئىبنو عومەر دهناسى؟ بىگومان ئىبنو عومەر ژنهكهى ته لاقدا له چهيزدا بوو، نىنجا عومەر رۆشت بو خزمهتى پىغه مېهر ﷺ ئەوهى بوباس كرد، پىغه مېهرىش ﷺ فهرمى پىكرد بوو كە ژنهكهى بگيرىتهوه، جا كە پاك بوويهوه ويستى ته لاقى بدات با ته لاقى بدات، وتم: ئايا ئەوهى به ته لاق دانا له سهرت؟ وتى: پىم بلئ: ئەگەر مروف نه توانى فهرز به جى بهينى و كهريتى بكات؟ (ئەوه نابى به بيانو بوئ؟).

۴- بابُ مَنْ أَجَازَ طَلَّاقَ الثَّلَاثِ

لقوله تعالى ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَنٍ﴾ (البقرة). وَقَالَ ابْنُ الزُّبَيْرِ فِي مَرِيضٍ طَلَّقَ: لَا أَرَى أَنْ تَرْتِ مَبْتُوتَةً. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: تَرْتُهُ. وَقَالَ ابْنُ شُرْمَةَ: تَزَوُّجٌ إِذَا انْقَضَتِ الْعِدَّةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ مَاتَ الزَّوْجُ الْآخَرُ؟ فَرَجَعَ عَنْ ذَلِكَ.

۴- باسى ئەو كه سهى ته لاقى سن به سىى به لاوه دروسته

به به لگهى ئەم فهرمايشتهى خواى بهرز و بلند: (ته لاقىك) كه بردنه وهى له دواوه بىت) دوو جاره، دواى ئەوه راگرتنه به خوشى يا به بهره لا كردن به باشى). ئىبنو زوبهير ﷺ دهربارهى نه خوشىك ژنهكهى ته لاق بدات دهئى: رام وا نيه ژنه به يه كجارى ته لاق دراوهكهى ^(۱) ميرات ببات. شهعبى دهئى: ميراتى لى دمبات. ئىبنو شوبرومه دهئى: ئەو ژنه بهو جوهرى باس كرا ته لاق درابى، ئەگەر ماوهى چاوهروانى تهواو بوو دمتوانى شوو بكات؟ (شهعبى دهئى): بهئى، ئىبنو

(۱) كه ته لاقى سن به سىى دابىت يان وتبىتى: (أنتِ الطالق البتة) واته: تۆ به يه كجارى ته لاقى كهوتبى.

شوبرومه دهلی: پیم بلی^(۱) نه گهر میرده که ی تری مرد؟ نیر شه عی له راکه ی
خوی گه رایه وه و په شیمان بوویه وه.

۵۲۵۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عُوْمَيْرَ الْعَجَلَانِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ، فَقَالَ لَهُ: يَا عَاصِمُ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ سَلِ لِي يَا عَاصِمُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَ عَاصِمٌ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا، حَتَّى كَبُرَ عَلَى عَاصِمٍ مَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَ عُوْمَيْرٌ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ، مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ عَاصِمٌ: لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، قَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا. قَالَ عُوْمَيْرٌ: وَاللَّهِ لَا أَنْتَهِيَ حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا فَأَقْبَلَ عُوْمَيْرٌ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ فَادْهَبْ فَأْتِ بِهَا». قَالَ سَهْلٌ: فَتَلَاعَنَّا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا فَرَعَا قَالَ عُوْمَيْرٌ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أَمْسَكْتُهَا، فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ تِلْكَ سُنَّةُ الْمُتَلَاعِنِينَ^(۲).

۵۲۵۹- ئیبنو شیهاب ده گپریته وه که سه علی کوری سه عد ساعیدی ﷺ بوی
گیرایه وه، که عومیری عهجلانی ﷺ هات بولای عاصیمی کوری عهیدی
نه نصاری ﷺ و بی وت: نه ی عاصیم، پیم بلی پیاویک له گهل ژنه کهیدا پیاویک
ببینیت^(۳) بیکوزیت، نیوه دهیکوزنه وه یان چی بکات؟ نه ی عاصیم پرسیری

(۱) کاتی میرده نه خوشه که ی ته لاقیدا ته لاقه که ی که وت، نه ی نه گهر ژنه که شوو و میرده پیشووه نه خوشه که ی
مرد ئایا ژنه که میراتی لی ده بات.

(۲) پروانه: ۴۲۳.

(۳) زینا بکات له گهل ژنه کهیدا

ئەمەم لە پێغەمبەری خوا ﷺ بۆ بکە، عاصیمیش ئەو پرسیاردی لە پێغەمبەری خوا ﷺ کرد، پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو جوړه باسانەى پى ناخۆش بوو بە ناشیرینی دانا بوو، (بە جوړی) هەتا عاصیم ئەوەی لە پێغەمبەری خوا ﷺ بیستبوو بە لایەوه قورس و ناخۆش بوو، جا کاتى عاصیم گەرایەوه بۆ لای کەس و کارى عومیمیر هات وتی: ئەى عاصیم پێغەمبەری خوا ﷺ چى پى وتیت؟ عاصیمیش وتی: شتىكى چاکی پى نەوتەم، بە راستى پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو بابەتى من پرسیارم لە بارمیهوه کرد لای ناپەسەند بوو، عومیمیر وتی: سویند بەخوا وازی لى ناهینم تا لەبارمیهوه پرسیارى لى نەکەم، ئینجا عومیمیر هات هەتا هاتە خزمەتى پێغەمبەری خوا ﷺ کە لە ناوەرەستى خەلکەکەدا بوو وتی: ئەى پێغەمبەری خوا ﷺ پیم بلێ پیاویک لەگەڵ ژنەکەیدا پیاویک ببینی بیکوژیت، دەیکوژنەوه یان چى و چۆن بکات؟ پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((بێگومان خودا دەربارەى تۆ و هاوسەرەکەت قورئانى دابەزاندوو، دەى برۆ (هاوسەرەکەت) بهینه))، سەهل دەلێ: جا من لەگەڵ خەلکەکەدا لە خزمەت پێغەمبەری خوادا ﷺ بووین کە هەردووکیان^(۱) نەفرەتکاریان کرد (بەرانبەر بەیەگەترى)، جا کە لى بوونەوه عومیمیر وتی: پێغەمبەری خوا ﷺ درۆم بۆهەلبەستوو ئەگەر بیهێلمەوه لای خۆم^(۲)، بۆیە سى تەلاقەى دا پيش ئەوەى پێغەمبەری خوا ﷺ (فەرمانى پى کات)، ئیبنو شىهاب دەلێ: ئیتر ئەوه بوویە باو و نەرىتى نەفرەتکاری ژن و میرد.

۵۲۶۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْقُرْظِيِّ جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ

(۱) خۆی و ژنەکەى.

(۲) ئەگەر بە ژنى خۆمى بزاتم لەگەڵیدا بژیم لام بمىنتەوه.

اللَّهُ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ رِفَاعَةَ طَلَّقَنِي فَبَتَّ طَلَاقِي، وَإِنِّي نَكَحْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الزَّيْبِرِ الْقُرْظِيَّ، وَإِنَّمَا مَعَهُ مِثْلُ الْهُدْبَةِ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَعَلَّكَ تُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَيَّ رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَكَ وَتَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ»^(۱).

۵۲۶۰- نىبنو شىهاب ده‌ئى: عوروەى كورپى زوبه‌ير بوى گىپرامه‌وه كه عانىشه ﷺ بوى گىپرايه‌وه كه ژنه‌كه‌ى رىفاعه‌ى قورمەزى هاته خزمەتى پىغه‌مبەرى خوا ﷺ وتى: ئەى پىغه‌مبەرى خوا ﷺ بىگومان رىفاعه ته‌لاقى دام به‌يه‌كجارىش ته‌لاقى دام، منىش له پاش ئەو شووم كرد به عەبدورەحمانى كورپى زوبه‌يرى قورمەزى، بىگومان زەكهەرى ئەو (عەبدورەحمان) وهك ريشالى قوماش وایه، پىغه‌مبەرى خواش ﷺ فەرمووی: ((وا دياره ده‌ته‌وى بگه‌پىته‌وه بو لای رىفاعه؟ نابى هەتا ئەو (عەبدورەحمان) شیرینی و لەزه‌تى تۆ نه‌چه‌زى و تۆش شیرینی و لەزه‌تى ئەو نه‌چه‌زى)).

۵۲۶۱- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا طَلَّقَ امْرَأَتَهُ ثَلَاثًا، فَتَزَوَّجَتْ، فَطَلَّقَ، فَسَلَّ النَّبِيُّ ﷺ: أَتَحِلُّ لِلأَوَّلِ؟ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَذُوقَ عُسَيْلَتَهَا كَمَا ذَاقَ الْأَوَّلُ»^(۲).

۵۲۶۱- عانىشه ﷺ ده‌گىپىته‌وه كه پياوى سى به سى ژنه‌كه‌ى ته‌لاقدا، پاشان شووى كرد جا (مىرده‌كه‌ى) ته‌لاقى دا، نىنجا پرسىار له پىغه‌مبەر ﷺ كرا ئايا بو مىردى يه‌كه‌مى حەلال دەبیت؟ فەرمووی: ((نه‌خىر تا مىرده‌كه‌ى شیرینی و لەزه‌تى ژنه‌كه نه‌چه‌زى، وهك چۆن مىردى يه‌كه‌مى جه‌ستوو‌يه‌تى)).

(۱) پروانه: ۲۶۳۹.

(۲) پروانه: ۲۶۳۹.

۵- بابُ مِنْ خَيْرِ نِسَاءِهِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يَتَأْتِيَ النَّبِيَّ قُلُوبٌ لَّا يَزُوجُكَ إِن كُنْتَ تَرِيدُكَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْتَ أُمِّتُكَ وَأُسْرُخُكَ سَرَلًا جَمِيلًا﴾ (٢٨) الْأَحْزَاب.

۵۲۶۲- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: خَيْرَتَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَاخْتَرْنَا اللَّهَ وَرَسُولَهُ، فَلَمْ يَعُدَّ ذَلِكَ عَلَيْنَا شَيْئًا^(١).

۵- باسی که سیك (پیغه مبهەر ﷺ) که ژنه کانی سهرپشک کردوه^(٢)

وه باسی ئەم فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (ئەهی پیغه مبهەر ﷺ) به خیزانه کانت بلی ئەگەر ئیوه ژیا نی دنیا و رازاوهی ئەوتان دهوی، دهی هه مووتان و مرن موته تان^(٣) پی بدهم، وه ته لاق تان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بی زیان).

۵۲۶۲- عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: بَيْغَةُ مَبْهَرِي خَوَاتِمِ سَهْرِيشِكِي كَرْدِينِ نَيْمَشِ خَوَا وَ بَيْغَةُ مَبْهَرِهِ كَيْمَانِ هَلْبَزَارِدِ، ئەو هه لېزاردنه به ههچ له سهرمان حساب نه کرا^(٤).

۵۲۶۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَامِرٌ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْخَيْرَةِ، فَقَالَتْ: خَيْرَتَا النَّبِيِّ ﷺ، أَفَكَانَ طَلَاقًا؟ قَالَ مَسْرُوقٌ: لَا أَبَالِي أَخَيْرْتُهَا وَاحِدَةً أَوْ مِائَةً بَعْدَ أَنْ تَخْتَارَنِي^(٥).

(١) پروانه: ۵۲۶۳.

(٢) له نێوان هه لېزاردنی ژیا نی دنیا یان هه لېزاردنی خودا و پیغه مبهره کهیدا ﷺ.

(٣) موته باره و شت و مهکیکه ده درێته نافرتهی ته لاق دراو.

(٤) واته: به ته لاق دانه نرا له سهرمان.

(٥) پروانه: ۲۵۶۳.

۵۲۶۳- مه‌سروقی ده‌لی: د‌مبار‌دی سه‌ریشک کردن پرسیارم له عانیشه ﷺ کرد
ئه‌ویش وتی: ب‌یغه‌م‌ب‌م‌ر ﷺ سه‌ریشکی کردین ده‌ی ئایا ئه‌وه ته‌لاق دان بوو^(۱)؟
مه‌سروقی وتی: گ‌رنگ نیه به‌لامه‌وه جارێک یان سه‌د جار ژنه‌که‌م سه‌ریشک که‌م،
دوا ئه‌وه منی هه‌لب‌زارد.

۱- باب: إِذَا قَالَ: قَارَقْتُكَ أَوْ سَرَّخْتُكَ أَوْ الْخِلْيَةَ أَوْ الْبَرِيَّةَ أَوْ مَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ، قَهْوٌ عَلَى نِيَّتِهِ

وَقَوْلُ اللَّهِ ﷻ: ﴿وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ (١٦) الْأَحْزَاب. وَقَالَ: ﴿وَأَسَرَّخَكُنَّ سَرَاحًا
جَمِيلًا﴾ (٢٨) الْأَحْزَاب، وَقَالَ: ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكُ مَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحُ بِإِحْسَنِ﴾ (٣٣)
الْبَقَرَةُ. وَقَالَ: ﴿أَوْ فَارَقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ (٢) الطَّلَاق. وَقَالَتْ عَائِشَةُ قَدْ عَلِمَ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّ
أَبُوَيَّ لَمْ يَكُونَا يَأْمُرَانِي بِفِرَاقِهِ.

۱- باسیک^(۱): ئه‌گ‌ر (پیاو به‌ ژنه‌که‌ی) ب‌لی: جیام
کردیت‌ه‌وه، به‌ره‌لام‌ کردیت، یان م‌یردت نییه، ژنی لی
جیا بو‌وه، یان ه‌ر وشه‌یه‌ک مه‌به‌ست پ‌یی ته‌لاق بیت^(۳)
ئ‌وه له‌سه‌ر نیه‌ت و نیازه‌که‌یه‌تی^(۴) وه باسی ئ‌هم
فه‌رمایشته‌ی خوا ﷺ: (وه به‌ره‌لایان که‌ن به‌

(۱) وات‌ه: ته‌لاق دان نییه، به‌ ته‌لاق دانان‌ر‌یت.

(۲) که ناراسته‌خ‌ وش‌ی ته‌لاق ده‌گون‌ج‌ ته‌لاق ب‌ و ده‌ش‌گون‌ج‌ ته‌لاق نه‌ب‌ن نیازی د‌ل ده‌یکانه ته‌لاق یان
پ‌یچه‌وانه‌که‌ی.

(۳) راسته‌وخ‌ ته‌لاق نه‌گ‌ه‌به‌ن‌یت.

(۴) وات‌ه: ئ‌ه‌گ‌ر مه‌به‌ستی به‌و وشه‌یه ته‌لاق بوو، ئ‌ه‌وه ته‌لاق‌ه‌که‌ی ده‌که‌وت‌ ئ‌ه‌گ‌ر مه‌به‌ستی ته‌لاق نه‌بوو ناکه‌وت‌.

به ره لاکردنیکی^(۱) جوان و باش)، وه فهرمووی: (وه
ته لاقتان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بی زیان)، وه
ده فهرمووی: (دوا ئه وه دوو جار ته لاقدان راگرتنه به
خوشی یان به لاکردنه به باشی)، وه ده فهرمووی: (یان
لییان جیا ببنه وه به باشی)

عائیشه رضی الله عنها ده ئی: به دلتیاییه وه پیغه مبه رضی الله عنه دهیزانی که باوک و دایکم هه رگیز
فهرمانم پی ناکهن به جیا بوونه وه لهو (پیغه مبه رضی الله عنه).

۷- بَابُ مَنْ قَالَ لِامْرَأَتِهِ أَنْتِ عَلَيَّ حَرَامٌ

وَقَالَ الْحَسَنُ: نَيْتُهُ. وَقَالَ أَهْلُ الْعِلْمِ: إِذَا طَلَّقَ ثَلَاثًا فَقَدْ حَرَمَتْ عَلَيْهِ. فَسَمَوْهُ حَرَامًا
بِالطَّلَاقِ وَالْفِرَاقِ، وَلَيْسَ هَذَا كَالَّذِي يُحَرِّمُ الطَّعَامَ؛ لَأَنَّهُ لَا يُقَالُ لِبَطْنِ حَرَامٍ، وَيُقَالُ
لِلْمُطَلَّاقَةِ حَرَامٌ، وَقَالَ فِي الطَّلَاقِ ثَلَاثًا: لَا تَحِلُّ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ.

۷- باسی که سیک به ژنه که ی بلای: تو له من حهرام بی

حه سهن (ی به صری) ده ئی: به گویره ی نیه ته که یه تی، وه زانایان ده ئین: نه گهر بیاو
ژنه که ی سی ته لاقه ی بدات ئه وه بیگومان ژنه که ی لی حهرام دهبیت، به حهرام
ناویان بردووه، نه گهر به وشه (الطَّلَاق) یان (الْفِرَاق) ته لاقی بدات، ئه مه وهك ئه وه
نییه خواردن له خوی هه دهغه بکات، چونکه خواردنی هه لال پی ناوتری حهرام،
به لام به ژنی ته لاق دراو دهوتری حهرام، وه (خوا) له ته لاقی سی به سیدا
ده فهرمووی: بو میرده که ی هه لال نابی تا شوو نه کات به بیاویکی تر جگه لهو.

(۱) واته: ته لاقیان بدهن به ته لاق دانیکی جوان و باش.

۵۲۶۴- وَقَالَ اللَّيْثُ عَنْ نَافِعٍ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا سُنِلَ عَمَّنْ طَلَّقَ ثَلَاثًا، قَالَ: لَوْ طَلَّقْتَ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَنِي بِهِذَا، فَإِنْ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا حُرِّمْتَ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَكَ^(۱).

۵۲۶۴- له یس له نافیعه وه دهگیرته وه و دهلی: ئیبنو عومەر ﷺ هه میسه نه گهر پرسیری لی بکرایه دهرباره دی که سیک سی ته لاقه ی ژنه که ی دابیت دمیوت: نه گهر جاری یا دوو جار ژنه که ی ته لاق دابیت نه وه بیگومان پیغه مبهەر ﷺ فه رمانی به وه پیکردم (ژنه که م بهینمه وه بولای خو م)، به لام نه گهر سیه م ته لاقی بدمیت^(۲) لیبت حهرام ده بیت، هه تا شوو نه کات به میردیکی تر که جگه له تو (بو ت حه لال نابیت).

۵۲۶۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ، فَتَزَوَّجَتْ زَوْجًا غَيْرَهُ فَطَلَّقَهَا، وَكَانَتْ مَعَهُ مِثْلُ الْهُدْبَةِ فَلَمْ تَصِلْ مِنْهُ إِلَى شَيْءٍ تُرِيدُهُ، فَلَمْ يَلْبُثْ أَنْ طَلَّقَهَا، فَأَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ زَوْجِي طَلَّقَنِي، وَإِنِّي تَزَوَّجْتُ زَوْجًا غَيْرَهُ فَدَخَلَ بِي، وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُ إِلَّا مِثْلُ الْهُدْبَةِ فَلَمْ يَقْرَبْنِي إِلَّا هَنَةً وَاحِدَةً، لَمْ يَصِلْ مِنِّي إِلَى شَيْءٍ، فَأَجِلْ لِرَوْجِي الْأَوَّلِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَحْلِينَ لِرَوْجِكَ الْأَوَّلِ حَتَّى يَذُوقَ الْآخَرَ غُسْلَتَكَ، وَتَذُوقِي غُسْلَتَهُ»^(۳).

۵۲۶۵- عائشه ﷺ دهلی: پیاویک ژنه که ی ته لاقدا، ئینجا شووی کرد به پیاویکی تر جگه له نه وه (ی پيشوو)، نه ویش ته لاقیدا، چووکی وهک ریشالی قوماش وابوو، بویه به وه نه گهشت له میرده که ی دمیویست، ئیتر زوری نه خایاند ته لاقی دا، جا ژنه که هاته خزمه تی پیغه مبهەر و ﷺ وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ بیگومان میرده که م ته لاقی دام، منیش شووم کرد به پیاویکی تر، جا هاته لام

(۱) پروانه: ۴۹۰۸.

(۲) یان به جاری هه ر سن ته لاقه که ی بدهیت.

(۳) پروانه: ۲۶۳۹.

ئوهوی پئی بوو وهك ریشالی پۆشاك بوو، بۆیه تهنهها یهك جار لهگهلم دروست بووه، ئیتر هیچی پئی نهكرا لهگهلم من، ئایا بۆ میرده یهكه مهكهه مهكهه له لال دهم؟ پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: ((حه لال نابیت بۆ میردی یهكه مهت ههتا ئه و میردهی تریش ههنگوین و له زمتهی تۆ نهجه ژیت و تۆش ههنگوین و لهزهتی ئه و نهجه ژیت)).

۸- باب: ﴿لَا تَحْرِمُوا مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾ التحريم

۵۲۶۶- حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ، سَمِعَ الرَّبِيعَ بْنَ نَافِعٍ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِذَا حَرَّمَ امْرَأَتُهُ لَيْسَ بِشَيْءٍ. وَقَالَ: ﴿لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (النِّسَاءُ: ۵۸).

۸- باسیک: ((ئهه پیغه مبهه ر ﷺ)) بۆچی شتیك له خۆت حه رام دهكهیت كه خوا بۆی هه لال كرده ویت

۵۲۶۶- یهعلای كوری ههكیم له سهعیدی كوری جوبهیره وه دهگیریته وه كه بۆی گیراوهته وه كه ئه و له ئیبنو عه عباسی ﷺ بیستوو و توویهتی: ئهگه ر پیاو ژنهكه ی له خۆی هه رام بكات هیج نییه. وه وتی: (له پیغه مبهری خوادا ﷺ سه ره مشق و پێشه وایه تی بۆ ئیوه ههیه).

۵۲۶۷- حَدَّثَنِي الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ صَبَّاحٍ، حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: زَعَمَ عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ يَقُولُ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَكُتُّ عِنْدَ زَيْنَبِ ابْنَتِهِ

جَحْشٍ، وَيَشْرَبُ عِنْدَهَا عَسَلًا، فَتَوَاصَيْتُ أَنَا وَحَفْصَةُ أَنَّ أَتَيْنَا دَخَلَ عَلَيْهَا النَّبِيُّ ﷺ فَلْتَقُلْ: إِنِّي أَجِدُ مِنْكَ رِيحَ مَغَافِيرٍ، أَكَلْتَ مَغَافِيرَ؟ فَدَخَلَ عَلَى إِحْدَاهُمَا فَقَالَتْ لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: «لَا، بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا عِنْدَ زَيْنَبَ ابْنَةِ جَحْشٍ وَلَنْ أَعُودَ لَهُ». فَنَزَلَتْ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ

﴿١﴾ التحريم، إِلَى ﴿إِنْ نُوَبِّأُ إِلَى اللَّهِ ﴿١﴾ التحريم، لِعَائِشَةَ وَحَفْصَةَ ﴿وَأِذَا أَسَرَ النَّبِيُّ إِلَى

بَعْضِ أَزْوَاجِهِ ﴿٢﴾ التحريم. لِقَوْلِهِ «بَلْ شَرِبْتُ عَسَلًا»^(١).

۵۲۶۷- عائیشه ؓ دهگیرپتهوه که پیغه مبهەر ﷺ لای زهینه بی کچی جه حش دهمایه وه، لای ئەو شهربه تی ههنگوینی دهخواردوه، بۆیه من و حهفصه ریکه وتین که پیغه مبهەر ﷺ هات بو لای ههراکامان پپی بلی: من بۆنی مه غافیر^(۲) له تو ههست پی دهکم، مه غافیرت خواردوه؟ نینجا پیغه مبهەر ﷺ چوووه لای یه کیکیان ئەو قسه ی پی وت، پیغه مبهەریش ﷺ فهرمووی: ((نهم خواردوووه، لای زینه بی کچی جه حش شهربه تی ههنگوینم خواردوتهوه، ئیتەر ههراکیز بۆی ناگه پیمه وه (ناپخۆمه وه))، به وهو یه وه نهم نایه ته دابه زی: (ئهی پیغه مبهەر ﷺ بۆچی شتی که له خۆت حه رام ده کهیت که خوا بۆی حه لال کردوویت)، تا نهم جیگایه (ئه گهر ههردووکتان ته وبه بکه ن و بگه پینه وه بۆلای خوا (جیی خویه تی))، به عائیشه و حه فصه دمه فرمووی، (وه کاتی که پیغه مبهەر ﷺ به نهینی لای هه ندی له زنهکانی قسه یه کی درکاند) مه بهستی نهم فهرموودمیه بوو: ((به لکو شهربه تی ههنگوینم خواردوووه)).

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) که تیره یا جهویه کی شیر ی بۆن ناخۆشه.

۵۲۶۸- حَدَّثَنَا قُرُوبُهُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ الْعَسَلَ وَالْحُلُوءَ، وَكَانَ إِذَا انْصَرَفَ مِنَ الْعَصْرِ دَخَلَ عَلَى نِسَائِهِ، فَيَذْنُو مِنْ إِحْدَاهُنَّ، فَيَدْخُلُ عَلَى حَفْصَةَ بِنْتِ عُمَرَ، فَاحْتَبَسَ أَكْثَرَ مَا كَانَ يَحْتَبِسُ، فَعِزْتُ فَسَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ، فَقِيلَ لِي: أَهَدَتْ لَهَا امْرَأَةٌ مِنْ قَوْمِهَا عَكَّةً مِنْ عَسَلٍ، فَسَقَتِ النَّبِيَّ ﷺ مِنْهُ شَرْبَةً، فَقُلْتُ: أَمَا وَاللَّهِ لَنَحْتَالَنَّ لَهُ. فَقُلْتُ لِسُودَةَ بِنْتِ زَمْعَةَ: إِنَّهُ سَيَذْنُو مِنْكَ، فَإِذَا دَنَا مِنْكَ فَقُولِي: أَكَلْتُ مَعَاظِيرَ؟ فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكَ لَا. فَقُولِي لَهُ: مَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِي أَجِدُ مِنْكَ؟ فَإِنَّهُ سَيَقُولُ لَكَ: سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ، فَقُولِي لَهُ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ. وَسَأَقُولُ ذَلِكَ، وَقُولِي أَنْتِ يَا صَفِيَّةُ ذَلِكَ. قَالَتْ تَقُولُ سَوْدَةُ: قَوْلَ اللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَامَ عَلَى الْبَابِ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَبَادِيَهُ بِمَا أَمَرْتَنِي بِهِ فَرَقًا مِنْكَ، فَلَمَّا دَنَا مِنْهَا قَالَتْ لَهُ سَوْدَةُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَكَلْتُ مَعَاظِيرَ؟ قَالَ: «لَا». قَالَتْ: فَمَا هَذِهِ الرِّيحُ الَّتِي أَجِدُ مِنْكَ. قَالَ: «سَقَتْنِي حَفْصَةُ شَرْبَةَ عَسَلٍ». فَقَالَتْ: جَرَسَتْ نَحْلُهُ الْعُرْفُطَ فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ قُلْتُ لَهُ نَحْوَ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ صَفِيَّةُ قَالَتْ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَلَمَّا دَارَ إِلَيَّ حَفْصَةُ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أَسْقِيكَ مِنْهُ؟ قَالَ: «لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ». قَالَتْ: تَقُولُ سَوْدَةُ، وَاللَّهِ لَقَدْ حَرَمْتَاهُ. قُلْتُ لَهَا: اسْكُتِي^(۱).

۵۲۶۸- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌زی له هه‌نگوین و چه‌لوا ده‌کرد، هه‌میشه که له نوێزی عه‌سر ده‌گه‌رايه‌وه ده‌پروشت بوو لای ژنه‌کانی له یه‌کیان نزیک ده‌بوویه‌وه^(۲)، ئینجا پ‌وشته لای چه‌فصه‌ی گچی عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زیاتر لای مایه‌وه له‌وه‌ی که لای ده‌مایه‌وه، پ‌یم ناخو‌ش بوو^(۳)، منیش له‌و بارمه‌وه په‌رسیارم کرد، پ‌یم وترا ژنیکی خزمی خو‌ی هیزمیه‌ک هه‌نگوینی به‌ دیاری بوو هینابوو، چه‌فصه‌ش شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی دا به‌ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، منیش

(۱) بروانه: ۴۹۱۲.

(۲) ماچی ده‌کرد یا یاری له‌گه‌ل ده‌کرد.

(۳) په‌م هه‌ستا.

وتم: وه‌للاهی دمبئ فیلئیکی لی بکهین، به سودهی کچی زممعه‌م وت: به دئنیاییه‌وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ لیئت نزیك دمبئته‌وه^(۱)، جا نه‌گهر لیئت نزیك بوویه‌وه پئی بلی: مه‌غافیرت خواردوو؟ جا بیگومان نه‌ویش به تو ده‌لی: نه‌خیر (نهم خواردوو) ئینجا پئی بلی: ئه‌ی نهم بۆنه چییه من هه‌ستی پی ده‌که‌م لیئت؟ جا به‌دئنیاییه‌وه نه‌ویش دمفه‌رمووی پئیت: حه‌فصه هه‌ندی شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی دامی خواردمه‌وه، نه‌وسا پئی بلی: هه‌نگه‌که‌ی به‌داری عورفوته‌وه نیشتوته‌وه^(۲) منیش وا نه‌لیم پئی، ئه‌ی صه‌فیه تۆش وا بلی. عائیشه ؓ وتی: ^(۳) سوده ده‌لی: جا سویند به خوا که پیغه‌مبه‌ر ﷺ گه‌یشته دهرگاکه‌م له ترسی تو ویستم ههر له‌ویدا ئه‌وی که تو پئیت وتم عهرزی بکه‌م، جا کاتی لیی نزیك بوویه‌وه سوده عهرزی کرد وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌غافیرت خواردوو؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر))، وتی: ئه‌ی نهم بۆنه ناخۆشه چییه من هه‌ستی پی ده‌که‌م له تو؟ فه‌رمووی: ((حه‌فصه شه‌ربه‌تی هه‌نگوینی داومی (خواردوو مه‌ته‌وه)))، سوده وتی: هه‌نگه‌که‌ی به‌داری عورفوته‌وه نیشتوته‌وه، ئینجا که گه‌رایه‌وه بۆ لای منیش وه‌ك قسه‌که‌ی نه‌وم پی وت، نه‌نجا که گه‌رایه‌وه بۆ لای صه‌فیه‌ش هه‌مان شتی پی وتبوو، ئینجا کاتی گه‌رایه‌وه بۆ لای حه‌فصه وتبووی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ منیش له‌و هه‌نگوینه‌ت بده‌می؟ فه‌رمووی: ((نه‌خیر پیویستم پئی نییه))، سه‌وده وتی: وه‌للاهی به‌دئنیاییه‌وه لی‌مان حه‌رام کرد، (عائیشه ده‌لی: و تم کچی بی‌دمنگ به.

(۱) یاری و ده‌ستبازیت له‌گه‌ل بکات.

(۲) گه‌ل و گۆلی ئه‌و دهری مژیوه که مه‌غافیر دهرده‌دات وه‌ك که‌تیره.

(۳) دوا ئه‌وه‌ی وامان کرد.

۹- باب: لا طلاق قبل النكاح

لَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عَدْوٍ تَعُدُّوهنَّ فَمَتَّعُوهُنَّ وَسَرَّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ (۱) الأحزاب.

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه جَعَلَ اللَّهُ الطَّلَاقَ بَعْدَ النُّكَاحِ. وَيُرْوَى فِي ذَلِكَ عَنْ عَلِيٍّ، وَسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، وَأَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، وَأَبَانَ بْنَ عُثْمَانَ، وَعَلِيَّ بْنَ حُسَيْنٍ، وَشَرِيحٍ، وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَالْقَاسِمِ، وَسَالِمٍ، وَطَاوُسٍ، وَالْحَسَنِ، وَعِكْرِمَةَ، وَعَطَاءً، وَعَامِرَ بْنَ سَعْدٍ، وَجَابِرَ بْنَ زَيْدٍ، وَنَافِعَ بْنَ جُبَيْرٍ، وَمُحَمَّدَ بْنَ كَعْبٍ، وَسُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ، وَمُجَاهِدٍ، وَالْقَاسِمِ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَعَمْرُو بْنُ هَرَمٍ، وَالشَّعْبِيُّ أَنَّهَا لَا تَطْلُقُ.

۹- باسیک: پیش ماره کردنی ژن ته لاقی نییه^(۱)

به به لگه ی ئەم فەرمايشته ی خوای بهرز و بلند: (ئە ی ئەوانە ی کە باوەرتان هیناوه، کاتی ئافرهتانی ئیماندارنتان ماره کرد له پاشان له پیش ئەوه ی بچنه لایان ته لاقتان دان، ئەوه له سهريان نییه بو ئیوه هیچ عیدمهیه ک هه ل ژمیرن، کهواته مۆتعهیان^(۲) بدهنی، وه ته لاقیان بدهن به ته لاقدانیک ی جوان و پیاوانه).

ئیبنو عبباس رضي الله عنه ده لێ: خوای گهوره ته لاقی پاش ژن ماره کردن داناوه، وه لهو بارمهیه وه (که ته لاق پاش ژن ماره کردنه) له عه لیه وه رضي الله عنه گێر دراوته وه، وه له سه عیدی کۆری موسه ییه ب و عوروه ی کۆری زوبهیر و نه بی به کری کۆری عه بدوره حمان و عوبه ی دۆلای کۆری عه بدۆلای کۆری عۆتبه و نه بانی کۆری عوسمان و عه لی کۆری حوسه ین و سورمه یج و سه عیدی کۆری جوبهیر و قاسیم

(۱) وه ته لاق ناکه وی، چونکه ته لاقدانی ئافره تی بێگانه هیچ نییه و هیچ حوکمیک ی له سه ر دانا مه زری.

(۲) پۆشاک و نوێن بو دڵخۆشیان.

و سالییم و تاووس و حه‌سه‌ن و عیکریمه و عه‌تاو و عامیری کورپی سه‌عد و جابیری کورپی زمید و نافع کورپی جوبه‌یر و موحه‌مه‌دی کورپی که‌عب و سوله‌یمانی کورپی یه‌سار و موجاهید و قاسیمی کورپی عه‌بدو‌ره‌حمان و عه‌مری کورپی هه‌ریم و شه‌عی، هه‌موویان ده‌لّین: ژن ته‌لاق نادری (پیش ماره کردنی).

۱۰- باب: إِذَا قَالَ لِامْرَأَتِهِ وَهُوَ مُكْرَهُ: هَذِهِ أُخْتِي. قُلْتُ شَيْءٌ عَلَيْهِ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِسَارَةَ: هَذِهِ أُخْتِي وَذَلِكَ فِي ذَاتِ اللَّهِ ﷻ».

۱۰- باسیک: ئەگەر پیاو له کاتی‌کدا ناچار بێ بەژنه‌که‌ی
بڵێ ئەمه خوشکمه ئەوه هیچی له‌سه‌ر نییه^(۱)

پێغه‌مبەر ﷺ فه‌رمووی: ((ئێبراهیم ﷺ به‌ ساره‌ی فه‌رموو ئەمه خوشکمه، ئەوه له‌ باره‌ی خوا ﷻ هه‌میه^(۲))).

۱۱- بابُ الطَّلَاقِ فِي الْإِغْلَاقِ

وَالْكُرْهُ وَالسُّكْرَانِ وَالْمَجْنُونِ وَأَمْرِهِمَا، وَالْغَلَطِ وَالنُّسْيَانِ فِي الطَّلَاقِ وَالشُّرْكِ وَغَيْرِهِ، لِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ وَلِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى». وَتَلَا الشَّعْبِيُّ ﴿لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (۳۸۱) الْبَقَرَةِ، وَمَا لَا يَجُوزُ مَنْ إِقْرَارِ الْمُؤَسَّوسِ. وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلَّذِي أَقْرَأَ عَلَى نَفْسِهِ: «أَبِكَ جُنُونٌ؟». وَقَالَ عَلِيٌّ ؑ: بَقَرٌ حَمَزَةٌ حَوَاصِرَ شَارِقِي، فَطَفِقَ النَّبِيُّ ﷺ يُلَوِّمُ

(۱) نه ته‌لاقی ده‌که‌وێ نه به (ظهار) داده‌نریت.

(۲) واته: له‌ ئایینی خوا ساره خوشکی ئێبراهیمه ﷺ، چونکه هه‌ر ئەو دووانه له‌و کاته‌دا موسوڵمان بوون.

حَمْرَةَ، فَإِذَا حَمْرُهُ قَدْ مَلَ مُحَمَّرَةً عَيْنَاهُ، ثُمَّ قَالَ حَمْرُهُ: هَلْ أَنْتُمْ إِلَّا عَبِيدُ لَأَيٍّ؟ فَعَرَفَ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهُ قَدْ مَلَ، فَخَرَجَ وَخَرَجْنَا مَعَهُ، وَقَالَ عُمَانُ: لَيْسَ لِمَجْنُونٍ وَلَا لِسَكْرَانٍ طَلَّاقٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: طَلَّاقُ السَّكْرَانِ وَالْمُسْتَكْرِهَ لَيْسَ بِجَائِزٍ. وَقَالَ عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ: لَا يَجُوزُ طَلَّاقُ الْمُؤَسَّوسِ. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِذَا بَدَأَ بِالطَّلَاقِ فَلَهُ شَرْطُهُ. وَقَالَ نَافِعٌ: طَلَّقَ رَجُلٌ امْرَأَتَهُ الْبَتَّةَ إِنْ خَرَجَتْ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: إِنْ خَرَجَتْ فَقَدْ بُتَّتْ مِنْهُ، وَإِنْ لَمْ تَخْرُجْ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ فِيمَنْ قَالَ لَامْرَأَتِهِ: إِنْ لَمْ أَفْعَلْ كَذَا وَكَذَا فَاِمْرَأَتِي طَالِقٌ ثَلَاثًا يُسْتَلَّ عَمَّا قَالَ، وَعَقَّدَ عَلَيْهِ قَلْبُهُ، حِينَ حَلَفَ بِتِلْكَ الْيَمِينِ، فَإِنْ سَمِيَ أَجَلًا أَرَادَهُ وَعَقَّدَ عَلَيْهِ قَلْبُهُ حِينَ حَلَفَ، جُعِلَ ذَلِكَ فِي دِينِهِ وَأَمَانَتِهِ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِنْ قَالَ لَا حَاجَةَ لِي فِيكَ. نِيَّتُهُ، وَطَلَّاقٌ كُلُّ قَوْمٍ بِلِسَانِهِمْ. وَقَالَ قَتَادَةُ: إِذَا قَالَ: إِذَا حَمَلْتُ فَأَنْتِ طَالِقٌ. ثَلَاثًا، يَغْشَاهَا عِنْدَ كُلِّ طَهْرٍ مَرَّةً، فَإِنْ اسْتَبَانَ حَمَلُهَا فَقَدْ بَانَ. وَقَالَ الْحَسَنُ: إِذَا قَالَ لَهَا: الْحَقِي بِأَهْلِكَ. نِيَّتُهُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ الطَّلَاقُ عَنْ وَطَرٍ، وَالْعَتَاقُ مَا أُريدَ بِهِ وَجْهُ اللَّهِ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: إِنْ قَالَ: مَا أَنْتِ بِاِمْرَأَتِي. نِيَّتُهُ، وَإِنْ نَوَى طَلَاقًا فَهُوَ مَا نَوَى. وَقَالَ عَلِيُّ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ الْقَلَمَ رُفِعَ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيقَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يُدْرِكَ، وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ؟ وَقَالَ عَلِيُّ رضي الله عنه: وَكُلُّ الطَّلَاقِ جَائِزٌ إِلَّا طَلَّاقَ الْمُعْتَوَةِ وَقَالَ قَتَادَةُ: إِذَا طَلَّقَ فِي نَفْسِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ

II- باسی ته لاقدان له کاتی زۆر لیکردندا^(۱)

وه (حوکمی) زۆر لیکراو (وه حوکمی) سه رخووش و شیت و کار ههردووکیان^(۲)،
(وه حوکمی) ههله و له بیرچوون له ته لاقدان و هاوبهش داناندا^(۳) وه جگه له

(۱) حوکمی ته لاقه که ده که ووی یا نا؟.

(۲) وهک بهک وان یان جیاوازن.

(۳) واته: حوکمی هاوبهش دانان یان به ههله له بیر چوون.

هاوبه‌ش دانان، به به‌لگه‌ی ئەم فەرمووده‌ی پیڤه‌مبەر ﷺ ((هه‌موو کرده‌وه‌کان به‌یوه‌ستن به‌ نیه‌ت و نیازی دڵه‌وه‌، هه‌رکه‌سێش چ نیه‌تێکی هه‌بی ئەوه‌ی بۆ دهنوسرێت)).

شه‌عی ئەم ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه‌: ﴿لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ (۳۸) واته‌: (په‌روهر‌دگار) لی‌مان مه‌گره‌ نه‌گه‌ر (کرده‌وه‌یه‌کی پی‌ویستمان) له‌ بیر چوو یا به‌هه‌له‌ گونا‌هێ‌کمان کرد). وه‌ (پروون کردنه‌وه‌ی) ئەوه‌ی که‌ دان پێ‌دانانی که‌سێ‌ک راپ‌ا بیت دروست نییه‌. وه‌ پیڤه‌مبەر ﷺ فەرمووی به‌و که‌سه‌ی که‌ دانی نا به‌ تاوانه‌که‌یدا ((نایا تۆ شیتیت؟)). وه‌ عه‌لی ؑ وتی: هه‌مزه‌ که‌له‌که‌ی هه‌ردوو می‌ وش‌ره‌ پیره‌که‌می هه‌لد‌رپ‌بوو، پیڤه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌ستی کرد به‌ سه‌ر‌زم‌نشتی هه‌مزه‌، هه‌مزه‌ش مه‌ست بوو ئەوه‌نده‌ سه‌رخۆش بوو هه‌ردوو چاوی سوور بوو بوون، له‌ پاشان هه‌مزه‌ وتی: ئیوه‌ کو‌یله‌ی باوکه‌م نین؟ ئیتر پیڤه‌مبەر ﷺ زانی و د‌ن‌یا بوو که‌ مه‌ست و سه‌رخۆشه‌، بۆیه‌ له‌ ماله‌که‌ هاته‌ دمه‌روه‌ و ئی‌مه‌ له‌گه‌ل‌یا هاتینه‌ دمه‌روه‌. عوسمان ؑ ده‌ل‌ی: شیت و سه‌رخۆش ته‌لاقیان نییه‌^(۱). ئیبنو عه‌بباس ؑ ده‌ل‌ی: ته‌لاق‌ی سه‌رخۆش و زۆر لی‌ک‌راو دروست نییه‌. عوقبه‌ی کور‌ی عامیر ده‌ل‌ی: ته‌لاق‌ی که‌سێ‌ک راپ‌ا بیت دروست نییه‌ و ناکه‌و‌ی، عه‌تا ده‌ل‌ی: نه‌گه‌ر که‌سێ‌ک به‌ وت‌نی ته‌لاقه‌که‌ ده‌ستی پ‌ی‌ کرد، ئەوه‌ مه‌رج‌ی خۆ‌ی بۆ هه‌یه‌^(۲).

نافیع ده‌ل‌ی: بیاوێ‌ک ته‌لاق‌ی یه‌که‌جاری ژنه‌که‌ی دا نه‌گه‌ر له‌ مال‌ ب‌رواته‌ دمه‌روه‌، ئیبنو عومەر ؑ ده‌ل‌ی: نه‌گه‌ر ر‌ۆ‌شته‌ دمه‌روه‌ ئەوه‌ ته‌لاق‌ی به‌ یه‌که‌جاری ده‌که‌و‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌ر‌ۆ‌شته‌ دمه‌روه‌ هی‌ج نییه‌ و ته‌لاق‌ی ناکه‌و‌ی.

(۱) واته‌: ته‌لاقیان ناکه‌و‌ی چونکه‌ له‌و حاله‌ته‌دا خاوه‌ن ته‌لاق نین.

(۲) واته‌: ده‌توانی مه‌رجه‌که‌ی ب‌ل‌ی با دوا وت‌نی وش‌ه‌ی ته‌لاقه‌که‌ش بیت، بۆ نمونه‌ ب‌ل‌ی به‌ ژنه‌که‌ی: ته‌لاق‌ت که‌وت‌ی، ئینجا ب‌ل‌ی: نه‌گه‌ر له‌ مال‌ ب‌ر‌ۆ‌یته‌ ده‌ره‌وه‌.

زوهري دمبرارهي كه سيك كه بلي: نهگهر نهوه و نهوهم نهكرد نهوه ژنهكهه سى ته لاقهه كهوتبى: پرسيار لهو كهسه دهكرت جى وتوه كاتى نهو ته لاقهه خواردوه و مهبهست ونيههتي جى بووه، جا نهگهر كات و ماوهيهكى وت كه مهبهست و نيههتي دلى نهوه بوو كاتى ته لاق خواردنهكهه، حهوالهه دين و نهمانهه خوى دهكرى^(۱).

ئبراهيم دهلى: نهگهر كه سيك وتى: (به ژنهكهه) من پيوستم به تو نيهه، نهو به پى نيههتهكهيههتي، وه ته لاق خواردنى ههر گهلى به زمانى خويههتي^(۲).
فهتاده دهلى: نهگهر پياو به ژنهكهه بلى: نهگهر سكت بوو نهوه سى ته لاقهت كهوتبى، له ههر پاكيتهكهدا يهكجار سهرجيى لهگهل ژنهكهه بكات، جا نهگهر دمركهوت سكى بووه نهوه بيگومان ته لاقى دهكهويت به يهكجاري له پياوهكهه جيا دمبيتوهه.

حهسن دهلى: نهگهر پياو به ژنهكهه وت: برورهه بو مالى باوكت يا كهس و كارت به پى نيههت و مهبهست يههتي^(۳).

ئبنو عهباس ؓ دهلى: ته لاقدان له كاتى پيوست بووندا دمدرت، نازادكردنى كويلهش نهوهيه له بهر رمزامهندي خوا نهنجام بدرى^(۴).

زوهري دهلى: نهگهر پياو بلى: توهاوسهري من نيت به پى نيههتهكهيههتي، نهگهر نيههت و نيازى ته لاق بوو (بهوتهيهه)، نهوه به گويرهه نيههتهكهيههتي^(۵).

(۱) بهو جوهرهه نيههتي بوو دادهنرى، به لام حهوالهه لاي خوا دهكرى راست دهكا يا نا.

(۲) واته ههر گهليكى غهيره عهرهه وشهيهك له ناوياندا بو ته لاق بهكار بيت ههر كات كه سيكيان بهكاري هينا، نهوه به ته لاق دادهنرى.

(۳) واته: نيههت ته لاق بوو ته لاقه، نيههتي ته لاق نهبوو ته لاق نيهه.

(۴) واته ههموو كات سونهته و چاكه به پيچهوانهه ته لاقدان تهنا له كاتى پيوستدا دهبن بدرى.

(۵) واته: ته لاقه.

عهلی دهلی: ئایا دهمانی قهلهه له سهه نووسینی تاوان له سهه سی کهس هه لگراوه: له سهه شیت ههتا جاک دهبیتهوه، وه له سهه منداڵ تا بیدمگا و بالغ دهبیت، وه له سهه خهوتوو ههتا له خهوه له دهستیت^(۱). وه عهلی دهلی: هه موو ته لاقیک دروسته جگه له ته لاقانی شیتولکه.

۵۲۶۹- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ زُرَّارَةَ بْنِ أَوْقٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي مَا حَدَّثَتْ بِهِ أَنْفُسَهَا، مَا لَمْ تَعْمَلْ أَوْ تَتَكَلَّمْ». قَالَ قَتَادَةُ: إِذَا طَلَّقَ فِي نَفْسِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ^(۲).

۲۵۶۹- ئه بو هورپه ره دهلی له پیغه مبهروه دهگیرپتهوه که ههرموو بهتی: ((بیگومان خوا جاووشی کردوه له ئوممهتم له شتیک له دلی خویدا بیلی^(۳) تا نهیکات (به کردار)، یا نهیلی (به زمان)).

قهتاده دهلی: ئه گهر که سیک له دلی خویدا زنه کهی ته لاق بدات ئه وه هیهج نییه (و به ته لاق دانانیت).

۵۲۷۰- حَدَّثَنَا أَصْبَغُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَسْلَمَ أَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَتَنَحَّى لِشِقْهِ الَّذِي أَعْرَضَ فَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ، فَدَعَاهُ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ جُنُونٌ؟ هَلْ أَحْصَيْتَ؟». قَالَ: نَعَمْ. فَأَمَرَ بِهِ أَنْ يُرْجَمَ بِالْمُصَلَّى، فَلَمَّا أَدْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ جَمَرَ حَتَّى أَدْرَكَ بِالْحَرَّةِ فَقُتِلَ^(۴).

(۱) ئیبن و عه بهاس دهلی: ئافره تیکی شیتیان هینا بو خزمهت عومه زینای کردبوو سکی پر بوو ویستی په جمی بکات، عهلی ئه و قسه یه ی کرد (إرشاد الساری: ۳۵/۱۲).

(۲) پروانه: ۲۵۲۸.

(۳) بیت به دلیدا یان بیرى لى بکاته وه.

(۴) پروانه: ۵۲۷۲، ۶۸۱۴، ۶۸۱۶، ۶۸۲۰، ۶۸۳۶، ۷۱۶۸.

۵۲۷۰- جابیر رضی الله عنه دهگێڕێتهوه که پیاوی له هۆزی ئهسلهم هاته خزمهتی پێغه مبه صلی الله علیه و آله له کاتی کدا له مزگهوتدا بوو وتی: که بێگومان ئه زینای کردوه، پێغه مبه ریش صلی الله علیه و آله پرووی لی و مرگێرا، ئینجا پیاوه که رۆشت بو ئه و پرووی که پرووی لی و مرگێرا و چوار جار شایهتی دا له سه ر خۆی (که زینای کردوه)، پێغه مبه ریش صلی الله علیه و آله بانگی کرد و هه رمووی: ((ئایا تۆ شیئتیت؟ ئایا ژنت هیناوه؟)) وتی: به ئی (ژنم هیناوه)، ئینجا هه رمانی کرد پێی که له نوێزگه به رد باران بکریت، جا که به رده کان لیی دهدا و (نازاری پێ گهشت) به په له رایکرد، هه تا له به رده لانه ره شه که (ی دهره وه ی مه دینه) گه شتن پێی و کوژرا.

۵۲۷۱- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ أَسْلَمَ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَتَادَاهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْأَخَرَ قَدْ زَنَى -يَعْنِي نَفْسَهُ- فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَتَنَحَّى لِشِقِّ وَجْهِهِ الَّذِي أَعْرَضَ قَبْلَهُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الْأَخَرَ قَدْ زَنَى. فَأَعْرَضَ عَنْهُ: فَتَنَحَّى لِشِقِّ وَجْهِهِ الَّذِي أَعْرَضَ قَبْلَهُ فَقَالَ لَهُ ذَلِكَ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَتَنَحَّى لَهُ الرَّابِعَةَ، فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَزْبَعَ شَهَادَاتٍ دَعَاهُ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ جُنُونٌ؟». قَالَ لَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله: «اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ». وَكَانَ قَدْ أُحْصِنَ^(۱).

۵۲۷۱- ئه بو هورپه ره رضی الله عنه وتی: پیاویک له هۆزی ئهسلهم هات بو خزمهتی پێغه مبه صلی الله علیه و آله، له کاتی کدا پێغه مبه صلی الله علیه و آله له مزگهوتدا بوو، جا بانگی کرد و وتی: ئه ی پێغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله ئه م دواکه وتوو - مه به ستی خۆی بوو- زینای کردوه، پێغه مبه صلی الله علیه و آله پرووی لی و مرگێرا، ئینجا پیاوه که رۆشت بو ئه و لایه ی پرووی لی کردبوو، وتی ئه ی پێغه مبه ری خوا بێگومان ئه م دواکه وتوو زینای کردوه،

پنځه مبه ریش ﷺ پووی لی و مرگپړا، جا پیاو ده که پوشته به رده م نه و لایه وهی که پووی لی و مرگپړا بوو، نه و قسه یه ی پی و ته وه، جاریکی تر پووی لی و مرگپړا، پیاو ده که ش هر چوو یه وه به رده می بوو به چوار جار، جا کاتی چوار جار شایه تی دا له سر خو ی (که زینای کردوه)، بانگی کرد و هه رمووی: ((نایا تو شیتیت؟)) وتی: نه خیر، نینجا پنځه مبه ر ﷺ هه رمووی: ((بیهن به رد بارانی که ن))، بیگومان پیشر ژنی هی نا بوو.

۵۲۷۲ - وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ: كُنْتُ فِي مَن رَجَمَهُ، فَرَجَمَتْهُ بِالْمُصَلَّى بِالْمَدِينَةِ، فَلَمَّا أَذْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ جَمَزَ حَتَّى أَذْرَكْتَاهُ بِالْحَرَّةِ، فَرَجَمَتْهُ حَتَّى مَاتَ^(۱).

۵۲۷۲- جابری کوری عه بدوللای نه نصاری ﷺ ده لی: من له و که سانه بووم که به رد بارانی کرد، جا به رد بارانمان کرد له نویزگی مه دینه، نینجا کاتی به رده کانی به رکه وت (و نازاری دا)، به په له رایکرد (شوینی که وتین)، هه تا له به رده لانه ره شه که (ی مه دینه) گرتمان هه و به رد بارانمان کرد هه تا مرد.

۱۲- بَابُ الْخُلْعِ، وَكَيْفَ الطَّلَاقُ فِيهِ؟

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ (۳۳) إِلَى قَوْلِهِ: ﴿الظَّالِمُونَ﴾ (۳۴) البقرة: وَأَجَازَ عُمَرُ، الْخُلْعَ دُونَ السُّلْطَانِ وَأَجَازَ عُثْمَانُ، الْخُلْعَ دُونَ عِقَاصِ رَأْسِهَا وَقَالَ طَاوُسٌ: ﴿إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعِيمَا

حُدُودَ اللَّهِ ﴿٣٣٩﴾ الْبَقَرَةُ: فِيمَا فِيمَا افْتَرَضَ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى صَاحِبِهِ فِي الْعِشْرَةِ وَالصُّحْبَةِ، وَلَمْ يَقُلْ قَوْلَ السُّفَهَاءِ: لَا يَحِلُّ. حَتَّى تَقُولَ: لَا أَعْتَسِلُ لَكَ مِنْ جَنَابَةٍ.

۱۲- باسی خولع^(۱)، وه ته لاقدان به خولع چۆنه؟

وه باسی ئەم فەرمايشتهى خواى بهرز و بلند: (دروست نيه بو ئيوه كه هيجيك لهو شتانهى كه پيتان داوون لىيان بسهننهوه مهگهر ههر دوولا بترسن (لهوهى) كه سنورى خوا رانهگرن)، تا دهگاته ئەم فەرمايشته (سته مكاران).

عومەر رضي الله عنه ريگهى به خولع كردن داوه بهبى مؤلهتى پيشهواى باومرپاران^(۲).
عوسمان ريگهى به خولع كردن دا، با نهو شتهش ئافرهتهكه دهيدات به پياوهكه كه متر بيت له بهتيك كه هزى سهري پى دمهستيت^(۳).

وه تاووس دهبارهى ئەم ئايهته: (مهگهر ههر دوو لا بترسن لهوهى كه سنورى خوا رانهگرن)، وتى: لهوهدا كه بو ههر يهكهيان پيوست بووه لهسه رانهبرمهكهى له تيكهلى و ههلسوكهوت^(۴)، نهو قسهى نهكردوه كه قسهى نهفامهكانه كه دهلئين: خولع دروست نيه بوى ههتا ژنهكه نهلى: خووم ناشوم له لهش گرانى بههوى تووه^(۵).

۵۲۷۳- حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ جَمِيلٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ امْرَأَةً ثَابِتِ بْنِ قَيْسٍ أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ثَابِتُ بْنُ قَيْسٍ

(۱) خولع: نهوه به ژن داوا بکات مێردهكهى ته لاقى بدات و ژنهكه واز له هه موو مارهيهكهى يان هه نديكى بهتيت، يان پياو ژنهكهى ته لاقى بدات بهو مه رجهى واز له مارهيهكهى يان هه نديكى بهتيت و ژنهكهش پازى بيت.

(۲) واته: مؤلهتى پيشهوا يا نوينه رهكاني ناوى، بهبى ئامادهى پيشهوا مؤلهتى دروست دهكرى.

(۳) يان تهوقه بهك به زمانى نه مروى خوومان.

(۴) ئەمه قسهى كورپى تاووسه نهك تاووس.

(۵) واته له گهلى ناخهوى و سه رجى له گه لدا ناكات.

مَا أَعْتَبَ عَلَيْهِ فِي خُلُقِي وَلَا دِينِي، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ الْكُفْرَ فِي الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَتَرُدُّنَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اقْبَلِ الْحَدِيثَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً»^(۱).

۵۲۷۳- ئیبنو عەباس رضی اللہ عنہ وتی: ژنه‌که‌ی سابیتی کوری قه‌یس هاته خزمه‌تی پی‌غه‌مبەر ﷺ وتی: ئە‌ی پی‌غه‌مبەری خوا ﷺ من هیچ گله‌یه‌کم لێی نییه له باره‌ی ره‌وشت و ئایینه‌وه^(۲)، به‌لام من کافر بوونم له ئیسلامدا پێ ناخۆشه^(۳)، ئینجا پی‌غه‌مبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((نایا باخه‌که‌ی بۆ ده‌گیریته‌وه؟))^(۴) ژنه‌که وتی: به‌ئێ، پی‌غه‌مبەری خوا ﷺ فەرمووی به سابیت: ((باخه‌که وەرگره و یه‌ک ته‌لاقی بده)).

۵۲۷۴- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ الْوَاسِطِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ خَالِدِ الْحَدَّاءِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، أَنَّ أُخْتَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَهْدَا، وَقَالَ: «تَرُدُّنَ حَدِيثَهُ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. فَرَدَّتْهَا، وَأَمَرَهُ يَطْلُقْهَا. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَطَلَّقَهَا^(۵).

۵۲۷۴- خالیدی حەززا له‌عیکریمه‌وه ده‌گیریته‌وه که ئافرته‌که خوشکی عەبدوڵلای کوری ئوبه‌یی بوو له‌م فەرمووده‌یه‌دا، پی‌غه‌مبەر ﷺ فەرمووی پێی: ((باخه‌که‌ی بۆ ده‌گیریته‌وه؟)) وتی: به‌ئێ، ئینجا باخه‌که‌ی گیرایه‌وه و پی‌غه‌مبەر ﷺ فەرمانی به‌ پیاوه‌که کرد که ته‌لاقی بدات.

(۱) پروانه: ۵۲۷۴، ۵۲۷۵، ۵۲۷۶، ۵۲۷۷.

(۲) به‌لام زۆر ناشرینه.

(۳) واته: ده‌ترسیت ئە‌گەر لێی جیا نه‌بیته‌وه کافر ببیت، له ئیسلام ده‌رچیت.

(۴) که له ماره‌بیدا پێی داویت.

(۵) پروانه: ۵۲۷۳.

ئبراهیمی کورپی ته همان گێڕایه وه له خالیده وه ئه ویش له عیكریمه وه، له پیغه مبه ره وه ﷺ گێڕایه وه که فهرمووی: ((ته لاقی بده)).

۵۲۷۵ - وَعَنْ ابْنِ أَبِي قَمَيْمَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ ثَابِتَ بْنِ قَيْسٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَا أَعْتُبُ عَلَى ثَابِتٍ فِي دِينٍ وَلَا خُلُقٍ، وَلَكِنِّي لَا أَطِيقُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «فَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟». قَالَتْ: نَعَمْ^(۱).

۵۲۷۵- عیكریمه له ئیبنو عه عباسه وه ﷺ گێڕایه وه که نه و وتی: ژنی سابیتی کورپی فهیسی ﷺ هات بو خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﷺ وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ من هیچ گله ییه کم له سابیت نییه له رووی ره وشت و ئایینه وه، به لام من ناتوانم له گه لی بژیم، پیغه مبه ری خواش ﷺ فهرمووی: ((ده ی باخه که ی بو ده گێرپه وه؟)) ژنه که وتی: به لی.

۵۲۷۶ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَارَكِ الْمَخْرَمِيُّ، حَدَّثَنَا قُرَادُ أَبُو نُوحٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ ثَابِتَ بْنِ قَيْسٍ بِنِ شَمَّاسٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَنْقِمُ عَلَى ثَابِتٍ فِي دِينٍ وَلَا خُلُقٍ، إِلَّا أَنِّي أَخَافُ الْكُفْرَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيثَهُ؟». فَقَالَتْ: نَعَمْ. فَرَدَّتْ عَلَيْهِ، وَأَمَرَهُ فَفَارَقَهَا^(۲).

۵۲۷۶- ئیبنو عه عباس ﷺ ده لی: ژنه که ی سابیتی کورپی فهیسی شماس ﷺ هات بو خزمه تی پیغه مبه ر ﷺ وتی: نه ی پیغه مبه ری خوا من هیچ گله ییه کم له سابیت نییه له رووی ئایین و ره وشته وه، جگه له وه ی من ده ترسم له کافر بوون، پیغه مبه ری خواش ﷺ فهرمووی: ((ده ی باخه که ی بو

(۱) پروانه: ۵۲۷۳.

(۲) پروانه: ۵۲۷۳.

ده‌گیریتیه‌وه؟)) ژنه‌که‌ش وتی: به‌ئی، جا باخه‌که‌ی بو گێڕاپه‌وه ئیتر فه‌رمانی به سابیت کرد و ته‌لاقی دا و لئی حیا بوویه‌وه.

۵۲۷۷- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أُيُوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ أَنَّ جَمِيلَةَ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ ^(۱).

۵۲۷۷- (ئیمامی بوخاری ده‌ئی): سولیمان بوئی گێڕاپه‌وه وتی: هه‌مماد بوئی گێڕاپه‌وه له نه‌یوبه‌وه نه‌ویش له عیکریمه‌وه که جه‌میله‌وه، ئیتر فه‌رمووده‌که‌ی (به‌ته‌واوی) باس کرد و گێڕاپه‌وه.

۱۳- بَابُ الشَّقَاقِ، وَهَلْ يُشِيرُ بِالْخُلْعِ عِنْدَ الضَّرُورَةِ؟

وَقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأَبْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا﴾ ^(۲) إِلَى قَوْلِهِ ﴿حَايِرًا﴾ ^(۳) النِّسَاء.

۵۲۷۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ بَنِي الْمُغِيرَةِ اسْتَأْذَنُوا فِي أَنْ يَنْكِحَ عَلِيٌّ ابْنَتَهُمْ، فَلَا آذَنُ» ^(۴).

۱۳- باسی ناکۆکی^(۳)، وه ئایا (دادوه)^(۴) ئاماژه به خولع

ده‌کات له کاتی پێویستدا

وه نه‌م فه‌رمایشته‌ی خوای به‌رز و بلند: (وه نه‌گهر له تیکچوونی نیوان (ژن و می‌رد) ترسان، نه‌وه ناوبژیوانیک له خزمی پیاوه‌که و ناوبژیوانیک له خزمی ئافه‌رمته‌که بنێرن)، تا ده‌گاته نه‌م فه‌رمایشته (ئاگاداره).

(۱) پروانه: ۵۲۷۳.

(۲) پروانه: ۹۳۶.

(۳) ئایا ئازاوه‌ی نیوان ژن و پیاو.

(۴) یان ناوبژیوان یان سه‌رپه‌رشتیار له‌کاتی پێویستدا.

٥٢٧٨- میسوری کوری مه خپرمه ﷺ وتی: له پیڅه مبهرم ﷺ بیست فهرمووی: ((بیگومان بهنی موغیره مؤله تیان لی خواستم دهر باره دی نه وه دی که عه لی کچه که یان ماره بکات، منیش مؤله ت نادم)).

١٤- باب: لَا يَكُونُ بَيْعُ الْأَمَةِ طَلَاقًا

٥٢٧٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ رَيْبَعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سُنَنٍ، إِحْدَى السُّنَنِ أَنَّهَا أُعْتِقَتْ، فَخِيرَتْ فِي زَوْجِهَا. وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». وَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالْبُرْمَةُ تَقُورُ بِلَحْمٍ، فَقَرَّبَ إِلَيْهِ خُبْزٌ وَأُذْمٌ مِنْ أُدَمِ الْبَيْتِ، فَقَالَ: «أَلَمْ أَرِ الْبُرْمَةَ فِيهَا لَحْمٌ؟». قَالُوا: بَلَى، وَلَكِنْ ذَلِكَ لَحْمٌ تُصَدَّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ، وَأَنْتَ لَا تَأْكُلُ الصَّدَقَةَ. قَالَ: «عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَلَنَا هَدِيَّةٌ»^(١).

١٤- باسیک: فروشتنی که نیزهک (ی شوو کردوو) نابیته ته لاقدان

٥٢٧٩- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خیزانی پیڅه مبهرم ﷺ وتی: له بهریردا سی سوننه ت هه بوو: په کیک له سونه ته کهان نه وه بوو که نازاد کرا سه باره ت به میړده که ی سه ریشک کرا، وه پیڅه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((خاومنداریتی بو نه وه که سه یه (کوئله که ی) نازاد کردوه))، وه پیڅه مبهری خوا ﷺ پوشته ژووره وه و قابله مه یه کی پر له گوشت کوئی ددها، ئینجا نان و پیڅوری له پیڅوری مال ه وه لی نزیک کرایه وه، پیڅه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نه ی قابله مه که م نه دی گوشتی تیا بوو؟)) وتیان: به لی، به لام نه وه گوشتی خیره هینراوه بو بهریره و توش زهکات و خیر ناخویت، فهرمووی: ((نه وه گوشته بو نه وه (بهریره) زهکاته بو ئیمه دیاری یه)).

١٥- بَابُ خِيَارِ الْأَمَةِ تَحْتَ الْعَبْدِ

٥٢٨٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ وَهَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: رَأَيْتُهُ عَبْدًا يَعْنِي: زَوْجَ بَرِيرَةَ^(١).

١٥- باسی سه‌رپشک کردنی که نیزه‌ک (که نازاد ببت و)

میرده‌که‌ی کۆيله ببت

٥٢٨٠- عیكریمه له ئیبنو عه‌بباسه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لێ: بینیم کۆيله بوو. مه‌به‌ستی: می‌ردی به‌ریره بوو.

٥٢٨١- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: ذَاكَ مُغِيثٌ عَبْدُ بَنِي فُلَانٍ - يَعْنِي زَوْجَ بَرِيرَةَ - كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَتَّبَعُهَا فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ، يَبْكِي عَلَيْهَا^(٢).

٥٢٨١- ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لێ: نه‌و پیاوه موغیسه به‌نده‌ی به‌نی فلانه - مه‌به‌ستی میرده‌که‌ی به‌ریرمه - ده‌لێی به‌ پێش چاومه‌ومیه سه‌یری ده‌که‌م شوین به‌ریره ده‌که‌وت به‌ کۆلانه‌کانی مه‌دینه‌دا ده‌گه‌ریا بۆی.

٥٢٨٢- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: كَانَ زَوْجَ بَرِيرَةَ عَبْدًا أَسْوَدَ يُقَالُ لَهُ: مُغِيثٌ، عَبْدًا لِبَنِي فُلَانٍ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُوفُ وَرَاءَهَا فِي سِكَكِ الْمَدِينَةِ^(٣).

(١) پروانه: ٥٢٨١، ٥٢٨٢، ٥٢٨٣.

(٢) پروانه: ٥٢٨٠.

(٣) پروانه: ٥٢٨٠.

۵۲۸۲- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌لێ: می‌ردی به‌ریره کۆیله‌یه‌کی ڤه‌ش پێست بوو پێی ده‌وترا موغیس، کۆیله‌ی به‌نی فلان بوو، ده‌لێی به‌پیش چاومه‌وه‌یه و سه‌یری ده‌که‌م به‌ دوا‌ی به‌ریردا به‌کۆلانه‌کانی مه‌دینه‌دا ده‌سوراپه‌وه‌.

۱۶- بَابُ شَقَاةِ النَّبِيِّ ﷺ فِي زَوْجِ بَرِيرَةَ

۵۲۸۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ زَوْجَ بَرِيرَةَ كَانَ عَبْدًا يُقَالُ لَهُ: مُغِيثٌ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ يَطُوفُ خَلْفَهَا يَبْكِي، وَدُمُوعُهُ تَسِيلُ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِعَبَّاسٍ: «يَا عَبَّاسُ، أَلَا تَعْجَبُ مِنْ حُبِّ مُغِيثِ بَرِيرَةَ، وَمِنْ بُغْضِ بَرِيرَةَ مُغِيثًا؟». فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ رَاجَعْتِهِ». قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَأْمُرُنِي؟ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا أَشْفَعُ». قَالَتْ: لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ.^(۱)

۱۶- باسی تکی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌رباره‌ی می‌ردی به‌ریره

۵۲۸۳- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌گێڕێته‌وه‌ که می‌ردی به‌ریره کۆیله‌یه‌ک بوو پێی ده‌وترا موغیس، ده‌لێی به‌ پیش چاومه‌وه‌یه سه‌یری ده‌که‌م به‌ دوا‌ی به‌ریردا ده‌سوراپه‌وه‌ و ده‌گیا و فرمیسک به‌ ریشیدا ده‌هاته‌ خواره‌وه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ به‌عه‌بباسی فه‌رموو: ((ئه‌ی عه‌بباس ئایا سه‌رت سوپنامینی له‌ خوشه‌ویستی موغیس بۆ به‌ریره و له‌ ڤه‌ق لی‌بونه‌وه‌ی به‌ریره بۆ موغیس؟)) بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو: (به‌ریره) ((خۆزگه‌ بگه‌ڕایته‌وه‌ بۆ لای))، به‌ریره وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانم پێ ده‌که‌یت؟ فه‌رموو: ((بێگومان من تکا ده‌که‌م))، به‌ریره وتی: من هیج پێویسته‌که‌م پێی نییه‌.

١٧- باب

٥٢٨٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، أَنَّ عَائِشَةَ أَرَادَتْ أَنْ تَشْتَرِيَ بَرِيرَةَ، فَأَبَى مَوَالِيهَا إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطُوا الْوَلَاءَ، فَذَكَرَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «اشْتَرِيهَا وَأَعْتِقِيهَا، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». وَأَبَى النَّبِيُّ ﷺ بِلَحْمٍ فَقِيلَ: إِنَّ هَذَا مَا تُصَدِّقُ عَلَى بَرِيرَةَ، فَقَالَ: «هُوَ لَهَا صَدَقَةٌ، وَلَنَا هَدِيَّةٌ». حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ وَزَادَ: فَخُيِّرَتْ مِنْ زَوْجِهَا^(١).

١٧- باسیک

٥٢٨٤- نه سوود ده گيرپته وه كه عائشه ؓ ويستی بهريره بکړی، به لام خاومنه گانی رازی نه بوون مه گهر بهو مهرجهی خاومندارپتیه که ی بو نه وان بیت، عائشه ؓ نه وهی بو پیغه مبهه گپراپه وه فهرمووی (به عائشه): ((بهريره) بکړه و نازادی بکه، چونکه به دلناییه وه خاومندارپتی بو نهو که سیه کویله که ی نازاد کردوه))، وه گوشتیک هینرا بو پیغه مبهه ؓ جا پیی وترا بیگومان نه م گوشته نه وهیه وهک زمکات دراوه به بهريره، پیغه مبهه ریش ؓ فهرمووی: ((نهو گوشته بو بهريره زمکات و بو نیمه دیارپیه)).

(نیمای بوخاری ده لی): ناده م بو ی گپراپه وه وتی: شوعبه ی بو ی گپراپه وه و نه مه ی بو ی زیاد کردوه جا بهريره سه رپشک گرا دهر باره ی میړده که ی^(٢).

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) له گه لی ده می پته وه یان لی په شیمان ده بیته وه.

۱۸- **بابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: ﴿وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَةَ حَتَّىٰ تُؤْمِنَ وَلَا أُمَّةٌ مُّؤْمِنَةٌ حَتَّىٰ**

مِنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْبَدْتُمْ﴾ ﴿٣١﴾ **البقرة**

۵۲۸۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا سُئِلَ عَنْ نِكَاحِ النَّصْرَانِيَّةِ وَالْيَهُودِيَّةِ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْمُشْرِكَاتِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا أَعْلَمُ مِنَ الْإِسْرَاقِ شَيْئًا أَكْبَرَ مِنْ أَنْ تَقُولَ الْمَرْأَةُ رَبُّهَا عِيسَى، وَهُوَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ.

۱۸- **باسی ئەم فەرمايشتهی خوا ﷻ: (ژنانی هاوبهشی**

پهیدا کەر ماره مه کهن تا بروا دهینن، که نیزه کیکی

بروادار باشته له ژنه (ئازادیکی) هاوبهش پهیدا کەر و با

هاوبهش پهیدا کەر که سه رسامیشی کردبن)

۵۲۸۵- نافع دهلی: دهگیریتهوه که ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ هه میسه که پرسیری لی بکرایه دهربارهی ماره کردنی ئافرمتی گاور و جوله که، دهیوت: بیگومان خوا ماره کردنی ئافرمته هاوبهش دانه رهکانی حه رام کردوه له سه ر پیاوانی باومردار ^(۱)، من له هاوبه شدانه ریدا هیچ شتی که نازانم له وه گه ورمتر بیت که ئافرمت بلیت: عیسا صلی اللہ علیہ وسلم په رومردگاریه تی، له کاتی که ئا نه وه بهنده میه که له بهنده گانی خوی گه وره.

۱۹- **بابُ نِكَاحٍ مَنْ أَسْلَمَ مِنَ الْمُشْرِكَاتِ وَعِدَّتِهِنَّ**

۵۲۸۶- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، وَقَالَ عَطَاءٌ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: كَانَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى مَنْرَلَتَيْنِ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ وَالْمُؤْمِنِينَ: كَانُوا مُشْرِكِي أَهْلِ حَرَبٍ

يُقَاتِلُهُمْ وَيُقَاتِلُونَهُ، وَمُشْرِكِي أَهْلِ عَهْدٍ لَا يُقَاتِلُهُمْ وَلَا يُقَاتِلُونَهُ، وَكَانَ إِذَا هَاجَرَتِ امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ لَمْ تُخْطَبْ حَتَّى تَحِيضَ وَتَطْهَرَ، فَإِذَا طَهَرَتْ حَلَّ لَهَا النِّكَاحُ، فَإِنْ هَاجَرَ زَوْجُهَا قَبْلَ أَنْ تَنْكِحَ رُدَّتْ إِلَيْهِ، وَإِنْ هَاجَرَ عَبْدٌ مِنْهُمْ أَوْ أَمَةٌ فَهَمَّا حُرَّانِ وَلَهُمَا مَا لِلْمُهَاجِرِينَ. ثُمَّ ذَكَرَ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ مِثْلَ حَدِيثِ مُجَاهِدٍ: وَإِنْ هَاجَرَ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ لِلْمُشْرِكِينَ أَهْلَ الْعَهْدِ لَمْ يَرُدُّوا، وَرُدَّتْ أُمَّانُهُمْ.

۱۹- باسی (حوکمی) ماره کردنی ئەو ژنه هاوبه‌ش دانهرانه‌ی

مسوڵمان بوون و حوکمی چاوه‌روانی ئەو ئافره‌تانه^(۱)

۵۲۸۶- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەڵێ: هاوبه‌ش دانهران دوو پله و جوړ بوون به‌لای پیغه‌مبەر و ﷺ باومردارانه‌وه (یه‌که‌میان) ئەو هاوبه‌ش دانهرانه‌ی له جه‌نگ دا بوون (له دژی مسوڵمانان)، پیغه‌مبەر ﷺ جه‌نگی له دزی ده‌کردن و ئەوانیش جه‌نگیان له دزی ده‌کرد. (دوو‌هه‌میان) ئەو هاوبه‌ش دانهرانه‌ی خاومن په‌یمان بوون (له‌گه‌ل مسوڵمانان)، پیغه‌مبەر ﷺ جه‌نگی له دزیان نه‌ده‌کرد ئەوانیش جه‌نگیان له دزی (پیغه‌مبەر و ﷺ مسوڵمانان نه‌ده‌کرد)، ئەگەر زُنْیَک له لای هاوبه‌ش دانهره جه‌نگیه‌کانه‌وه کوچی بکردایه (بو مه‌دینه)، خوازیبنی نه‌ده‌کرا هه‌تا نه‌که‌وتایه‌ته‌هه‌یزموه و پاک نه‌بوایه‌ته‌وه، جا که پاک ده‌بوویه‌وه بو‌ی دروست بوو شوو بکات، جا ئەگەر می‌ردمه‌کشی کوچی بکردایه پێش نه‌وه ژنه‌که‌ی شوو بکات وه ماره بکری‌ت، دمه‌رایه‌وه به می‌ردمه‌که‌ی، هه‌رومه‌ها نه‌گەر کوپله‌یه‌ک له لای (هاوبه‌ش دانهره‌گان) یا که‌نیزمه‌کی‌کیان کوچی بکردایه، نه‌وه بی‌گومان هه‌ردووکیان ئازاد بوون، وه هه‌رجی بو کوچه‌به‌ران هه‌بوو بو

(۱) ماوه‌که‌ی چه‌نده که ده‌بیت چاوه‌روان بن.

ههردووکیان ههبوو^(۱)، پاشان باسی (هاوبهش دانهرانی) خاوهن پهیمانی کرد وهک
 نهوهی له ههرموودهکهی موحاهیددا هاتووه، (که نهمهیه) وه نهگهر کۆیلهیهک
 یان کهنیزهکیکی هاوبهش دانهرانی خاوهن پهیمان کۆچی کرد ناگه پرنیتهوه،
 بهئکو نرخهکانیان دهگه پرنیتهوه.

۵۲۸۷ - وَقَالَ عَطَاءٌ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: كَانَتْ قَرِيبَةُ بِنْتُ أَبِي أُمَيَّةَ عِنْدَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ
 قَطْلَقَهَا، فَتَزَوَّجَهَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، وَكَانَتْ أُمُّ الْحَكَمِ ابْنَةُ أَبِي سُفْيَانَ تَحْتَ عِيَّازِ
 بْنِ عَنَمٍ الْفِهْرِيِّ قَطْلَقَهَا، فَتَزَوَّجَهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُثْمَانَ التَّقْفِيُّ.

۵۲۸۷- نیبنو عه عباس ﷺ دهلی: قه ریه به فورمیه^(۲) - ی کچی نه بی ئومهیه
 هاوسهری عومهری کوری خهتتاب ﷺ بوو ته لاقی دا، پاشان موعاویه ی کوری
 نه بو سوفیان ماره ی کرد، وه ئومو له که می کچی نه بو سوفیان هاوسهری
 عیازی کوری غهنمی فیهری بوو ته لاقی دا، عه بدوللای کوری عوسمانی سهقه فی
 ماره ی کرد.

۲۰- بَابُ: إِذَا أَسْلَمَتِ الْمُشْرِكَةُ أَوْ النَّصْرَانِيَّةُ تَحْتَ الذَّمِّ أَوْ الْحَرْبِ

وَقَالَ عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: إِذَا أَسْلَمَتِ النَّصْرَانِيَّةُ قَبْلَ زَوْجِهَا بِسَاعَةٍ
 حَرَمَتْ عَلَيْهِ. وَقَالَ دَاوُدُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الصَّانِعِ: سُئِلَ عَطَاءٌ عَنِ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِ الْعَهْدِ أَسْلَمَتْ ثُمَّ
 أَسْلَمَ زَوْجُهَا فِي الْعِدَّةِ، أَهِيَ امْرَأَتُهُ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَشَاءَ هِيَ بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ وَصَدَاقٍ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ:
 إِذَا أَسْلَمَ فِي الْعِدَّةِ يَتَزَوَّجُهَا. وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَكُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَكُمْ﴾ (۱۰) الممتحنة. وَقَالَ

(۱) کۆیله و کهنیزهک نازاد بن ههر مافیکیش بۆ کۆچهر نازادهکان هه بێت بۆ ئهوانیش ههیه.

(۲) ناوی ئافرهتیکه: قورهیه راسته زۆربهی گێره په وهکانی بوخاری وایان خوتندۆتهوه. که نه بو دهرۆ ئیبن
 عه ساکیر وایان گیراوه تهوه.

الْحَسَنُ وَقَتَادَةُ فِي مَجُوسِيَّيْنِ أَسْلَمَا: هُمَا عَلَى نِكَاحِهِمَا، وَإِذَا سَبَقَ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ وَأَبَى الْآخَرُ بَانَتْ، لَا سَبِيلَ لَهُ عَلَيْهَا. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: امْرَأَةٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ جَاءَتْ إِلَى الْمُسْلِمِينَ، أَيْعَاوُضُ زَوْجَهَا مِنْهَا، لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَأَنفَرُوا مَّا أَنفَرُوا﴾ (١) الممتحنة.

قَالَ: لَا، إِمَّا كَانَ ذَاكَ بَيْنَ النَّبِيِّ ﷺ وَبَيْنَ أَهْلِ الْعَهْدِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: هَذَا كُلُّهُ فِي صَلَاحِ بَيْنِ النَّبِيِّ ﷺ وَبَيْنَ قُرَيْشٍ.

٢٠- باسیک: ئەگەر ژنیکی بتهپرست یا گاور مسوولمان بوو

ژنی پیاویتیکی زیممی^(١) یان کافریتیکی جهنگی بوو^(٢)

عەبدولواریس دەگێڕێتەووە لە خالیدەووە لە عیكریمەووە ئەویش لە ئیبنو عەباسەووە ﷺ دەئێ: ئەگەر ژنیکی گاور سەعاتیک^(٣) پێش میژدەکی مسوولمان بوو، ژنەکه لە پیاوکه حەرام دەبێت.

داوود لە ئیبراهیمی زمرەنگەرەووە دەگێڕێتەووە دەئێ: پرسیار کرا لە عەتا دەربارە ی ژنیکی پەیمان لەگەڵ کراو بێت و مسوولمان بێت، پاشان لە ماوەی عیددەکهیدا میژدەکهشی مسوولمان بێت، ئایا هەر ژنیەتی؟ قەتا وتی: نەخێر (ژنی نییه) مەگەر ژنەکه بیهوێ ببێتە ژنی بە ماردەکردنیکی تازە و مارییهکی تازە.

موجاهید دەئێ: ئەگەر پیاوکه لە عیددە ی ژنەکهدا مسوولمان بوو ماریه دهکاتهووە، خوای بەرز و بلند دمفەرموێ: (نە ئەو ئافرەتانه بۆ ئەو میژدە بێ برۆیانە هەڵاڵن، وە نە ئەو میژدەنەش بۆ ئەو ئافرەتانه هەڵاڵن)^(٤).

(١) پیاویتیکی گاور یا جولهکەیه پەیمانی لەگەڵدا کراوە سەرانه دەدات بە دەوڵەتی ئیسلامی لە بەرانبەر پاراستنی گیان و مال و ناموسی. (ئەلمونجید بە کوردی: ١٢٦/٢).

(٢) پێش ئەو ی پیاوکه موسوولمان بێت حوکمی چیه؟

(٣) ماوێهک یان ساتیک.

(٤) واتە: ئەگەر ئەو ئافرەتانه کوچیان کرد بۆ میژدەکانیان هەڵاڵ نین، بە پێچهوانەشەووە کەواتە دەبێ ئەگەر میژدەکانیان کوچیان کرد ماریه بکێتەووە لە یهکتری.

حه سەن و هه تاده دهباره ی (ژن و میردی) ههردووکیان ناگر په رست بن و بیکه وه مسوڵمان ببن ده لێن: نه وه له سەر ماره کردنه که ی پیشویان بهردهوام دهبن، به لام نه گهر یه کیکیان پیش هاوړنیه که ی مسوڵمان بوو نه وه ی که یان مسوڵمان نه بوو، لیک جیا بوونه ته وه، وه بو پیاوکه دروست نییه نافرته که ببیته وه به ژنی.

نیبنو جورمیج ده لێ: به عه تام وت: ژنیکی بت په رست هات بو لای مسوڵمانان، نایا میرده که ی قه ره بووی پی دهری له بری ژنه که ی به به لگه ی نه م قه رمایشته ی خوی بهرز و بلند: (وه نه وه ی (میرده کان) خه رچیان کردوه بیانده نه وه؟ عه تا وتی: نه خیر بیگومان نه وه^(۱) له نیوان پیغه مبه ر و ﷺ نه وانه دا بووه په یمانیان له گه ل کراوه (له گا ور و جوله که). مواهید ده لێ: نه وه هه مووی له ریککه وتنی نیوان پیغه مبه ر و ﷺ هورمیشدا بووه.

۵۲۸۸- حَدَّثَنَا ابْنُ بُكَيْرٍ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: كَانَتْ الْمُؤْمِنَاتُ إِذَا هَاجَرْنَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَمْتَحِنُهُنَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ﴾ ① الممتحنة. إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَمَنْ أَقَرَّ بِهَذَا الشَّرْطِ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ فَقَدْ أَقَرَّ بِالْمُحَنَةِ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَقْرَزَ بِذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِنَّ قَالَ لَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «انْطَلِقْنَ فَقَدْ بَايَعْتُكُنَّ». لَا وَاللَّهِ مَا مَسَّتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَدَ امْرَأَةٍ قَطُّ، غَيْرَ أَنَّهُ بَايَعَهُنَّ بِالْكَلَامِ، وَاللَّهِ مَا أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى النِّسَاءِ إِلَّا بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ يَقُولُ لَهُنَّ إِذَا أَخَذَ عَلَيْهِنَّ: «قَدْ بَايَعْتُكُنَّ». كَلَامًا^(۲).

(۱) قه ره بوو بدریته وه به میردی ژنه کۆچه ره کان.

(۲) پروانه: ۲۷۱۳.

۵۲۸۸- عوره‌وهی کوری زوبه‌یر ده‌گیرته‌وه که عائیشه‌ی رضی الله عنها خیزانی پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنها وتی: ئافرمتانی باومردار کاتی کۆجیان بکردایه بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنها به‌م فه‌رمایشته‌ی خوای به‌رز و بلند تاقی ده‌کرنه‌وه: (ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باومردان هیناوه، ئه‌گه‌ر ئافرمتانی باومردار هاتن بو لاتان به‌کۆچکه‌ری تاقیبیان بکه‌نه‌وه) تا کۆتایی ئایه‌ته‌که، عائیشه رضی الله عنها ده‌ئی: جا هه‌رکام له ئافرمتانی باومردار دانی بنایه به‌و مهرجه‌دا ئه‌و دانی ناوه به تاقی کردنه‌وه‌که‌دا، جا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنها ئه‌گه‌ر به وته‌یان دانیان بنایه به‌و مهرجه‌دا، ئه‌وسا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنها ده‌یفه‌رموو پێیان: ((برۆن ئه‌ی ژنان بیگومان په‌یمانم لی وهرگرتن))، نا سویند به خوا هه‌رگیز ده‌ستی پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنها به‌ر ده‌ستی ژنیک نه‌که‌وتوووه جگه له‌وه‌ی به قسه په‌یمانی لی وهرده‌گرتن، وه سویند به خوا پیغه‌مبه‌ری خوا رضی الله عنها وهری نه‌گرت له ئافرمتان جگه له‌وه‌ی فه‌رمانی پیکرد که په‌یمانی له ژنان وهرده‌گرت بفه‌رموو پێیان: ((به‌راستی په‌یمانم لی وهرگرتن)) به وته، (بی ئه‌وه‌ی ده‌ست بخاته ناو ده‌ستیانه‌وه).

۲۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ﴾ إِلَى

قَوْلِهِ ﴿سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ البقرة. ﴿فَإِنْ فَاءُ﴾ البقرة: رَجَعُوا.

۲۱- باسی ئه‌م فه‌رمایشته‌ی خوای به‌رز و بلند: (بو ئه‌وانه‌ی سویند ده‌خۆن له‌گه‌ل ژنه‌کانیان دروست نه‌بن مۆله‌تی چوار مانگ چاوه‌روانیان هه‌یه)، تا ده‌گاته ئه‌م فه‌رمایشته (خوا) بیسه‌ر و زانایه ﴿فَإِنْ فَاءُ﴾ ئه‌گه‌ر گه‌رانه‌وه په‌شیمان بوونه‌وه.

۵۲۸۹- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ حُمَيْدِ الطَّوِيلِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: آتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ نِسَائِهِ، وَكَانَتْ انْفَكَّت رِجْلُهُ، فَأَقَامَ فِي مَشْرُبَةٍ لَهُ تِسْعًا وَعِشْرِينَ، ثُمَّ نَزَلَ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، آلَيْتَ شَهْرًا. فَقَالَ: «الشَّهْرُ تِسْعٌ وَعِشْرُونَ»^(۱).

۵۲۸۹- نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سویندی خوارد (مانگیك) له‌گه‌ل ژنه‌کانی دروست نه‌بیت، له‌و کاته‌دا قاجی^(۲) له‌ جی چوو بوو، بویه له ژووریکی خوی بیست و نوو پوژ دانیشت و مایه‌وه پاشان دابه‌زی، عه‌رزبان کرد ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سویندت خوارد مانگیك له‌گه‌ل ژنه‌کانت دروست نه‌بیت، فه‌رمووی: ((ئهم مانگه‌ بیست و نوو پوژه)).

۵۲۹۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ يَقُولُ فِي الْإِيلَاءِ الَّذِي سَمَّى اللَّهُ: لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدَ الْأَجَلِ إِلَّا أَنْ يُسِكَ بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يَعْزَمَ بِالطَّلَاقِ، كَمَا أَمَرَ اللَّهُ ﷻ.

۵۲۹۰- نافیع ده‌گپ‌په‌ته‌وه که ئیبنو عومه‌ر ﷺ دهرباره‌ی ئه‌و ئیلائه‌ی خوا (له‌ قورئاندا) باسی کردوه ده‌یوت: پاش ته‌واو بوونی کاته‌که‌ی بۆکه‌س دروست نییه مه‌گه‌ر به‌ باشی ژنه‌که به‌یته‌وه^(۳)، یان بریاری ته‌لاق و جیابوونه‌وه بدات به‌و شیوه‌ی خوا ﷻ فه‌رمانی پیکردوه.

۵۲۹۱- وَقَالَ لِي إِسْمَاعِيلُ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ إِذَا مَضَتْ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ يُوقَفَ حَتَّى يُطَلَّقَ، وَلَا يَقْعُ عَلَيْهِ الطَّلَاقُ حَتَّى يُطَلَّقَ. وَيُذَكَّرُ ذَلِكَ عَنْ عُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ وَعَائِشَةَ وَاثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ.

(۱) پروانه: ۳۷۸.

(۲) له‌ ریوايه‌تیکێ ترده‌ ئه‌ئێ: (لاقی).

(۳) ژبانی ژن و میردایه‌تی له‌گه‌لدا بکات ده‌ست بگری پێیه‌وه.

۵۲۹۱- نافع له ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌گیرته‌وه ده‌لی: ئەگەر چوار رۆژ (بەسەر نیلاکه‌یدا) تێبەری راده‌گیرێ تا ته‌لاقی دهدا، (یان ده‌گیرته‌وه‌و بەشیمان ده‌بیته‌وه)، وه ته‌لاقیشی ناکه‌وێ هه‌تا (ژنه‌که‌ی) ته‌لاق نه‌دات، وه ئەم راگرتنه‌ گیردراوته‌وه له عوسمان و عه‌لی و ئەبی دهرداو و عائیشه و دوازه‌ بیاو رضی اللہ عنہ له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌روه صلی اللہ علیہ و آله و سلم.

۲۲- بَابُ حُكْمِ الْمَقْذُودِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ

وَقَالَ ابْنُ الْمُسَيَّبِ: إِذَا فَقِدَ فِي الصَّفِّ عِنْدَ الْقِتَالِ تَرَبُّصُ امْرَأَتِهِ سَنَةً. وَاشْتَرَى ابْنُ مَسْعُودٍ جَارِيَةً وَالتَّمَسَ صَاحِبَهَا سَنَةً فَلَمْ يَجِدْهُ وَفَقِدَ، فَأَخَذَ يُعْطِي الدَّرْهَمَ وَالذَّرْهَمَيْنِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ عَنِ فُلَانٍ وَعَلَيَّ. وَقَالَ هَكَذَا فَافْعَلُوا بِاللُّقْطَةِ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ فِي الْأَسْرِ يُعْلَمُ مَكَانُهُ: لَا تَتَزَوَّجُ امْرَأَتَهُ، وَلَا يُقَسِّمُ مَالَهُ، فَإِذَا انْقَطَعَ خَبَرُهُ فَسُنَّتُهُ سَنَةُ الْمَقْذُودِ.

۲۲- باسی حوکمی ون بوو و بێ سەر و شوین^(۱)

ده‌باره‌ی خیزانی و سامانی

ئیبنو موسه‌یه‌ب ده‌لی: ئەگەر بیاو له‌ ریزی جه‌نگدا ون بیت ژنه‌که‌ی سالتیک چاوه‌روانی ده‌کات^(۲).

ئیبنو مه‌سعوود رضی اللہ عنہ که‌نیزه‌کی^(۳) کړی، سالتیک به‌ شوین خاوه‌نی که‌نیزه‌که‌که‌دا گه‌راو نه‌یدۆزییه‌وه، جا دمستی کرد به‌ به‌خشینی دره‌مه‌یک و دوو دره‌م و ده‌یوت: خوايه ئەمه له‌ باتی فلان که‌س (ئەگەر په‌یدا بوو نه‌وه) له‌سه‌ر خۆمه^(۴)، وه‌ وتی: مائی دۆزراوه‌ ناومه‌ای لی بکه‌ن.

(۱) پیاوێگ بێ سەر و شوین بیت یان ئاژه‌تیک ون بیت.

(۲) دوا نه‌وه عیدده ده‌ژمێری شوو ده‌کات.

(۳) ونبووی و بێ خاوه‌نی کړی. واته: کردییه مأل له‌سه‌ر خۆی به‌ نرخیک.

(۴) پاره‌که‌ی ده‌ده‌مه‌وه.

وه زوهری دمبراره‌ی دیل که جیگا که‌ی بزانی‌ت ده‌لی: ژنه که‌ی شوو ناکات و ماله که‌ی دابه‌ش ناکریت، به‌لام نه‌گهر ده‌نگو باسی نه‌ما نه‌وه حوکم و پئی و شوینی وه‌ک حوکم و پئی و شوینی بی‌سه‌ر و شوینه.

۵۲۹۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ يَزِيدَ -مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ- أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ سِئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْغَنَمِ، فَقَالَ: «خُذْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلذُّبِّ». وَسِئِلَ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ، فَغَضِبَ وَاحْمَرَّتْ وَجَنَّتَاهُ، وَقَالَ: «مَا لَكَ وَلَهَا؟ مَعَهَا الْحِدَاءُ وَالسَّقَاءُ، تَشْرَبُ الْمَاءَ، وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَلْقَاهَا رَبُّهَا». وَسِئِلَ عَنِ اللُّقْطَةِ، فَقَالَ: «اعْرِفْ وِكَاءَهَا وَعِفَاصَهَا، وَعَرِّفْهَا سَنَّهُ، فَإِنْ جَاءَ مَنْ يَعْرِفُهَا، وَإِلَّا فَاخْطُلْهَا بِمَالِكَ». قَالَ سُفْيَانُ: فَلَقِيتُ رَبِيعَةَ بِنَ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ -قَالَ سُفْيَانُ وَلَمْ أَحْفَظْ عَنْهُ شَيْئًا غَيْرَ هَذَا- فَقُلْتُ: أَرَأَيْتَ حَدِيثَ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ فِي أَمْرِ الضَّالَّةِ، هُوَ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ يَحْيَى: وَيَقُولُ رَبِيعَةُ: عَنْ يَزِيدَ مَوْلَى الْمُتَنَبِّعِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ. قَالَ سُفْيَانُ: فَلَقِيتُ رَبِيعَةَ فَقُلْتُ لَهُ^(۱).

۵۲۹۲- سوفیان له یه‌حای کورپی سه‌عیده‌وه ده‌گیریته‌وه له یه‌زیده‌وه که نازادکراوی مونبه‌عیسه- ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ پرسیری لی کرا دمبراره‌ی مه‌ری ونبوو، نه‌ویش فه‌رمووی: ((بیه‌ره‌وه چونکه بیگومان نه‌وه مه‌ره بو‌ تو‌یه یا بو‌ براه‌ته یا بو‌ گورگه‌))، وه پرسیری لی کرا دمبراره‌ی وشتری ونبوو، پیغه‌مبه‌ر ﷺ (نه‌ومنده) تور‌ه بو‌وه‌ردوو کولمی سور بو‌ویه‌وه و فه‌رمووی: ((تو‌ چیه‌ به‌سه‌ریه‌وه؟ پیلاوی خو‌ی و جه‌ومنه‌ ناوی خو‌یی بییه‌ خو‌ی ناو ده‌خواته‌وه و گه‌لای دره‌خت ده‌خوات (وازی لی بی‌نه) هه‌تا خاومنه‌که‌ی پی‌ ده‌گات^(۲)))، وه پرسیری لی کرا دمبراره‌ی شتی ونبوو پیغه‌مبه‌ر ﷺ

(۱) پروانه: ۹۱.

(۲) ده‌یدوژیته‌وه.

فهرمووی: ((بزانه زار بین^(۱) و توره که ی چۆنه، وه سالتیک جاری بو بده، جا نه گهر که سیک هات ناو نیشانه کانی بزانی (بیدرموه)، نه گهر نا نه وه تیکه لاوی مائی خۆت بکه)).

سوفیان دهلی: نینجا گه یستم به رهبیعهی کوری عهبدوهره حمان - سوفیان دهلی: جگه لهم فهرموودمیه هیچم لی نه بیستوو - پیم وت: هه وائم بدری دهربارهی فهرموودمیه که یه زیدی نازادکراوی مونبه عیس دهربارهی نازدهلی ون بوو، نایا له یه زیدی کوری خالیدهومیه؟ وتی: بهلی، یه حیا وتی: رهبیعه دهلی: له یه زیدی نازاد کراوی مونبه عیس له زمیدی کوری خالیدهوه، سوفیان وتی: به رهبیعه گه شتم و نهوهم پی وت.

۲۳- بابُ الظَّهَارِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَدِّلُكَ فِي زَوْجِهَا ۖ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿فَاطْعَامُ سِتِّينَ

مِسْكِيْنًا ۖ﴾ الْمَجَادِلَةُ. وَقَالَ لِي إِسْمَاعِيلُ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ أَنَّهُ سَأَلَ ابْنَ شِهَابٍ، عَنْ ظَهَارِ الْعَبْدِ، فَقَالَ: نَحْوُ ظَهَارِ الْحُرِّ. وَقَالَ مَالِكٌ: وَصِيَامُ الْعَبْدِ شَهْرَانِ. وَقَالَ الْحَسَنُ بْنُ الْحُرِّ: ظَهَارُ الْحُرِّ وَالْعَبْدِ مِنَ الْحُرَّةِ وَالْأَمَةِ سَوَاءٌ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: إِنْ ظَاهَرَ مِنْ أَمَتِهِ فَلَيْسَ بِشَيْءٍ، إِمَّا الظَّهَارُ مِنَ النِّسَاءِ، وَفِي الْعَرَبِيَّةِ لِمَا قَالُوا أَيْ فِيمَا قَالُوا، وَفِي بَعْضِ مَا قَالُوا، وَهَذَا أَوَّلِي؛ لِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَدُلَّ عَلَى الْمُنْكَرِ وَقَوْلِ الزُّوَرِ.

۲۳- باسی زیهار

وه باسی ئەم فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (بهراستی خوا وتهی ئەو ژنه ی بیست که له باره ی میرده که یه وه گفتوگو ی له گهل نه کردی)، تا ئەم فهرمایشتهی

(۱) زاربین: نهوه په تهیه ده می توره که که ی پی به ستراوه.

خوای گه وره: (ئه گهر په کێک نهیتوانی (دوو مانگ بهر پۆزوو بیت)، نهوا با نانی شهست هه ژار بدات)).

(ئیمامی بوخاری دهلی) ئیسماعیل پێی وتم: مالیک بوی گێرامه وه که خوای پرسباری له ئیبنو شیهاب کردوه دهرباره زیهاری کوپله، ئیبنو شیهاب وتی: وهک زیهاری که سیکی نازاد وایه، مالیکیش دهلی: پۆزووی کوپلهش دوو مانگه^(۱). ههسهنی کوپی حور دهلی: زیهار کردنی^(۲) که سیکی نازاد و کوپلهیهک له ژنیکی نازاد و که نیزهک په کسانه^(۳).

عیکریمه دهلی: ئه گهر پیاویکی نازاد زیهاری کرد له گهڵ که نیزه ی خویدا نهو هیچ نییه^(۴)، بیگومان زیهاری پیاوی نازاد له گهڵ ژنی نازاد دهکری^(۵)، وه له زمانی عهرمبیدا: (لِمَا قَالُوا) واته: (فِيمَا قَالُوا)^(۶) وه له ههندی ریوایهتی بوخاریدا (مَا قَالُوا)^(۷) گێردراومه وه، نهوه راستر و له پیشتره ((لِمَا قَالُوا) له حیاتی (فِيمَا قَالُوا) بیت) چونکه خوا خراپه و شایهتی درو نیشانی خه لک نادات^(۸).

۲۴- بَابُ الْإِشَارَةِ فِي الطَّلَاقِ وَالْأُصُولِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يُعَذَّبُ اللَّهُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ وَلَكِنْ يُعَذَّبُ بِهَذَا». فَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ^(۱). وَقَالَ كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ: أَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَيَّ أَيْ خُذِ النِّصْفَ^(۲). وَقَالَتْ أَسْمَاءُ: صَلَّى

(۱) واته: پۆزوه که شی وهک پۆزوو گرتنی که سیکی نازاد وایه.

(۲) زیهار: نهوه ی پیاو به ژنی خوای بلن تو بو من وهک پشتی دایکه وایت، یان بجوتیت به دایکی یان ههر ئافره تیکی مه حهرمی خوای.

(۳) واته: جیاوازیان نییه.

(۴) به زیهار داده نریت.

(۵) به لام که نیزهک ژن نییه که نیزه که.

(۶) مه بهستی پێ (لام) له شوینی پیتی (فا) به کار هاتوه.

(۷) پیتی لامی پتیه نییه.

(۸) ئه گهر بهو شتیه به وتمان تهفسیر نهکری وای لێ دێ.

(۹) پروانه: ۱۳۰۴.

(۱۰) پروانه: ۴۵۷.

النَّبِيُّ ﷺ فِي الْكُسُوفِ، فَقُلْتُ لِعَائِشَةَ: مَا شَأْنُ النَّاسِ؟ وَهِيَ تُصَلِّي، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا إِلَى الشَّمْسِ، فَقُلْتُ آيَةً؟ فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا أَنْ نَعَمْ^(۱). وَقَالَ أَنَسٌ: أَوْمَأَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ أَنْ يَتَقَدَّمَ^(۲).

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَوْمَأَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ: لَا حَرَجَ^(۳). وَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ فِي الصَّيْدِ لِلْمُحْرِمِ: «أَحَدٌ مِنْكُمْ أَمْرُهُ أَنْ يَحْمِلَ عَلَيْهَا أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا؟». قَالُوا: لَا. قَالَ: «فَكُلُّوا»^(۴).

۲۴- باسی ئاماژ له ته لاق و کار و باره کاندای

ئیبینو عومەر ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ((خوا به فرمیسی چاو سزا ی کهس) نادات، به لام به مه سزا دهدات)) جا (پیغه مبهەر ﷺ) ئاماژه ی کرد بو زمانی خو ی.

که عبی کوری مالیک ﷺ وتی: پیغه مبهەر ﷺ ئاماژه ی بو کردم، واته: نیوه ی و مرگه^(۵).

ئه سما ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ له خورگیراندا نو یژی کرد، منیش وتم به عائیشه له کاتی کدا له نو یژه که دا بوو خه لک جییانه؟ عائیشه ﷺ به سه ری ئاماژه ی کرد بو خور کرد منیش وتم: نیشانه یه که^(۶)؟ به سه ری ئاماژه ی کرد به لئ.

ئهنه س ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ به دهستی ئاماژه ی کرد بو ئه بو به کر ﷺ که پیشکه ویت^(۷). ئیبینو عه بباس ﷺ ده لئ: پیغه مبهەر ﷺ به دهستی ئاماژه ی کرد زیانی نییه^(۸).

(۱) پروانه: ۸۶.

(۲) پروانه: ۶۸۰.

(۳) پروانه: ۸۴.

(۴) پروانه: ۱۸۲۱.

(۵) که عبی ده لئ: قهرزیکم لای ئه بی هه دره بوو، واته ئاماژه که بو وهرگرنتی نیوه ی قهرزه که به.

(۶) خوا به نده کانی پی ده سپریت.

(۷) بو پیشنو یژی کردنی موسولمانان، پروانه فهرمووده ی: (۶۸۱) بوخاری.

ئەبو قەتادە دەئى: پىغەمبەر ﷺ دەربارەى ر‌وا کردنى كەسنىك له ئىجرامدا بىت
فەرمووى: ((كەسىكتان بى وت پەلامارى بدات يان نامازەى بۆ كرد؟)) وتيان:
نەخىر، فەرمووى: ((كەواتە بىخون)).

۵۲۹۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ،
عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: طَافَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى بَعِيرِهِ، وَكَانَ كَلَّمَا
أَتَى عَلَى الرُّكْنِ أَشَارَ إِلَيْهِ، وَكَبَّرَ^(۳).

وَقَالَتْ زَيْنَبُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فُتِحَ مِنْ رَذَمٍ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجٌ مِثْلُ هَذِهِ». وَعَقَدَ تِسْعِينَ^(۳).
۵۲۹۳- ئىبنو عەبباس ر‌وا دەئى: پىغەمبەر ﷺ بە سواری وشترەكەىەو تەواپى
کرد، ھەركاتى دەگەىشتە لای سوچەكە (ى بەردە ر‌مشەكەى تىایە) نامازەى بۆ
نەکرد^(۴) و ئەللاھو ئەكبەرى دەکرد.

زەینەب ر‌وا دەئى: پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((ئەمرو لەبەر بەستەكەى یەنجوج
و مەنجوج ئەوئەندەى ئەمەى لى كوون كراو))، بە پەنجەكانى بەنامازەى
نەوئەدى دروست كرد^(۵).

۵۲۹۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ
سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ ﷺ: «فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا مُسْلِمٌ قَائِمٌ
يُصَلِّي، فَسَأَلَ اللَّهَ خَيْرًا، إِلَّا أَعْطَاهُ». وَقَالَ بِيَدِهِ، وَوَضَعَ أَمَلَتُهُ عَلَى بَطْنِ الْوُسْطَى
وَالْخَنْصَرِ. قُلْنَا: يُرْهَدُهَا^(۶).

(۱) سەیری فەرموئەى: (۸۴۰) بوخارى بکە.

(۲) پروانە: ۱۶۰۷.

(۳) پروانە: ۳۳۴۶.

(۴) بە گوچانەكەى كە بە دەستىەو بوو.

(۵) بە پەنجە ژمارە دروست كردن جوړىكە لە نامازە.

(۶) پروانە: ۹۳۵.

۵۲۹۴- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌ئێ: ئه‌بو لقاسیم رضی الله عنه فه‌رمووی: ((له‌ رۆژی هه‌ینیدا سه‌عاتیک هه‌یه‌ هه‌ر مسوڵمانیک به‌ پێوه‌ بی‌ت نوێژ بکات و داوا له‌ خوا بکات خوا (ئه‌وه‌ی داوا‌ی کات) پێی دمه‌به‌خشیت)), به‌ ده‌ستی وای کرد په‌نجه‌ گه‌وره‌ خسته‌ سه‌ر په‌نجه‌ی ناو‌م‌راست و به‌نجه‌ بجووکی، وتمان کاته‌که‌ی به‌ که‌م دانا^(۱).

۵۲۹۵- وَقَالَ الْأَوْسِيُّ: حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: عَدَا يَهُودِيٌّ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى جَارِيَةٍ، فَأَخَذَ أَوْضَاحًا كَانَتْ عَلَيْهَا وَرَضَخَ رَأْسَهَا، فَأَتَى بِهَا أَهْلَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهِيَ فِي آخِرِ رَمَقٍ، وَقَدْ أُصِمَّتْ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ قَتَلَكَ؟ فُلَانٌ». لِيُغَيِّرَ الَّذِي قَتَلَهَا، فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَنْ لَا، قَالَ: فَقَالَ لِرَجُلٍ آخَرَ غَيْرِ الَّذِي قَتَلَهَا، فَأَشَارَتْ أَنْ لَا، فَقَالَ: «فُلَانٌ». لِقَاتِلِهَا فَأَشَارَتْ أَنْ نَعَمْ، فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَرَضَخَ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ^(۲).

۵۲۹۵- ئه‌نه‌سی کورێ مالیک رضی الله عنه وتی: کابرایه‌کی جوله‌که‌ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌ردا ﷺ هێرشێ کرده‌ سه‌ر کچیک و هه‌ندێ خشلێ زیوی پێوه‌ بوو بوو بردی و سه‌ری شکاند بوو، جا که‌س و کاره‌که‌ی^(۳) هینایان بو‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ کاتی‌کدا به‌ حال گيانی تیا مابوو له‌ قسه‌ که‌وتبوو، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێی فه‌رموو: ((کێ تو‌ی کوشت؟ فلان که‌س بوو؟)) ناوی که‌سیکی دمه‌برد که‌ بکوژده‌که‌ نه‌بوو به‌ سه‌ری ناماژه‌ی کرد نه‌خێر ئه‌و نه‌بووه‌، ناوی پیاویکی تری فه‌رموو جگه‌ له‌وه‌ی که‌ کوشتبووی هه‌ر به‌ سه‌ری ناماژه‌ی کرد نه‌خێر ئه‌و نه‌بووه‌، فه‌رمووی: ((ئه‌ی فلان که‌س بوو؟)) ناوی بکوژده‌که‌ی هینا، که‌چه‌که‌ به‌ سه‌ری ناماژه‌ی کرد که‌ به‌ئێ ئه‌و بووه‌، ئه‌وسا پێغه‌مبه‌ری خوا

(۱) واته: ئه‌و کاته‌ی داوا‌ی تێدا گیرا ده‌بی‌ت له‌ رۆژی هه‌ینیدا کاتیکی که‌مه‌.

(۲) پ‌روانه: ۲۴۱۳.

(۳) که‌س و کاری که‌چه‌که‌.

ﷺ فه‌رمانی کرد سه‌ری جوله‌که‌که‌یان خسته نیوان دوو به‌رده‌وه (کوشتیان به‌و جو‌ره‌ی کچه‌که‌ی کوشتبوو).

۵۲۹۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْفِتْنَةُ مِنْ هَا هُنَا». وَأَشَارَ إِلَى الْمَشْرِقِ ^(۱).

۵۲۹۶- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم وێ: له پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیست دهیغه‌رموو: ((نازاوه و فیتنه له‌وی‌وه‌یه))، نامازه‌ی بو‌ خو‌ره‌ه‌لات کرد.

۵۲۹۷- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا غَرَبَتِ الشَّمْسُ قَالَ لِرَجُلٍ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ لِي». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمْسَيْتَ. ثُمَّ قَالَ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمْسَيْتَ إِنَّ عَلَيْنِكَ نَهَارًا. ثُمَّ قَالَ: «انْزِلْ فَاجْدَحْ». فَتَزَلَّ فَجَدَحَ لَهُ فِي الثَّالِثَةِ، فَشَرِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْمَشْرِقِ فَقَالَ: «إِذَا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ هَا هُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ» ^(۲).

۵۲۹۷- عه‌بدو‌ل‌لای کورێ ئه‌بی ئه‌وفا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُم ده‌لی: ئیمه له سه‌فه‌ری‌کدا له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بووین، جا کاتی خو‌ر ناوا بوو به‌ پیاوێکی ^(۳) فه‌رموو: ((دابه‌زه‌ خو‌اردنم بو‌ ناماده‌ بکه‌)) ^(۴)، پیاوه‌که‌ وێ: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا با ئیوارمت به‌سه‌ردا بی‌ت، له پاشان فه‌رموو: ((دابه‌زه‌ خو‌اردنم بو‌ ناماده‌ بکه‌)) وێ: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا با ئیوارمت به‌سه‌ردا بی‌ت هیشتا روژه‌که‌ت ماویه‌تی،

(۱) پروانه: ۳۱۰۴.

(۲) پروانه: ۱۹۴۱.

(۳) که بیلالی هه‌به‌شی بوو.

(۴) (فاجدح) خو‌اردنم بو‌ دروست بکه‌: بریتیه له‌ ناردی گه‌نم یا جو له‌گه‌ل ئاو یا رو‌ن تیکه‌ل ده‌کریت و له‌سه‌ر ناگر لێده‌نریت.

پاشان فهرمووی: دابهزه و خواردن ئاماده بکه))، ئیتر له جاری سییه مدا دابهزی و خواردنی بۆ ئاماده کرد، پیغه مبهری خواش ﷺ خواردیه وه و به دهستی ئاماژهی کرد بۆ لای خۆر هه لاته وه و فهرمووی: ((ئهگه ر شهوتان بیینی ئا له ویه داهات نه وه بیگومان پۆژوه وان پۆژوو دهسکینیت)).

۵۲۹۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ ؓ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدًا مِنْكُمْ نِدَاءُ بِلَالٍ - أَوْ قَالَ: أَذَانُهُ - مِنْ سَخُورِهِ، فَإِنَّمَا يُنَادِي - أَوْ قَالَ يُؤَذِّنُ - لِيَرْجِعَ قَائِمُكُمْ، وَلَيْسَ أَنْ يَقُولَ: كَأَنَّهُ يَعْنِي: الصُّبْحَ أَوْ الْفَجْرَ، وَأَظْهَرَ يَزِيدُ يَدِيهِ ثُمَّ مَدَّ إِحْدَاهُمَا مِنَ الْأُخْرَى^(۱).

۵۲۹۸- عهبدووللای کوری مهسعوود ؓ دهلی: پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((با بانگ وتنی بیلال - یان بانگدانێ نهو - ریگری کهستان نهکات له پارشیو کردن، چونکه بهراستی نهو له شهودا بانگ دهدات - یان بانگ دهلی - تا شهونویژ گه رتان بگه رپیته وه (سه ر خهوی بشکینی)، بۆ نه وه نییه بلی)) وهک مه بهستی نه وه بی: نویژی بهیانی یا سپیده بووه، وه یهزید هه ر دوو دهستی (بۆسه ره وه) بهرز کرده وه^(۲)، له پاشان یهکێکیان لهوی تریان درێژتر کرد^(۳).

۵۲۹۹- وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، مِنْ لَدُنْ تُدْيِيهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ فَلَا يُنْفِقُ شَيْئًا إِلَّا مَادَتْ عَلَى جِلْدِهِ حَتَّى تُجَنِّ بَنَانُهُ وَتَعْفُو أَثَرُهُ، وَأَمَّا الْبَخِيلُ فَلَا يُرِيدُ يُنْفِقُ إِلَّا لَزِمَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ مَوْضِعَهَا، فَهُوَ يُوسِعُهَا فَلَا تَتَّسِعُ». وَيُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ إِلَى حَلَقِهِ^(۴).

(۱) پروانه: ۶۲۱.

(۲) مه بهست سپیده درۆزنه.

(۳) مه بهست سپیده ی راسته.

(۴) پروانه: ۱۴۴۳.

۵۲۹۹- نه بو هورپهیره ﷺ وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ هه رمووی: ((نمونه‌ی که‌سی
 رهمزیل و به‌خشنده وهک دوو بیاو وان که هه‌ردووکیان دوو زری ئاسنیان
 له‌به‌ردا بی‌ت له مه‌مکیانه‌وه بی‌ت تا ددانه‌ی سنگیان، ئینجا به‌ خشنده‌که‌یان هه‌ر
 شتیک دمه‌به‌خشیت زریکه‌ کیشی دیت به‌سه‌ر پی‌ستیدا، تا (وای لی دئ)
 په‌نجه‌کانی پی‌ دادپوشتیت شوین پی‌ی (خاومنه‌که‌ی) دمه‌سپه‌ته‌وه، به‌لام رهمزیل و
 پژده هه‌ر که‌ ویستی مالی به‌به‌خشیت هه‌موو هه‌لقه‌یه‌کی زریه‌یه‌ک ده‌لکیت به‌
 شوینی خو‌یه‌وه، جا رهمزیله‌که‌ هه‌ر هه‌وئی ده‌دات فراوانی بکات به‌لام زریکه‌
 فراوان نابیت))، به‌ دمستی نامازه‌ی بو‌گه‌رووی ده‌کرد.

۲۵- بابُ اللّٰعَانِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاحَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ﴾ النور، إِلَى قَوْلِهِ:
 ﴿إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ النور. فَإِذَا قَدَفَ الْأَخْرُسُ امْرَأَتَهُ بِكِتَابَةٍ أَوْ إِشَارَةٍ أَوْ بِإِمَاءٍ
 مَعْرُوفٍ، فَهُوَ كَالْمُتَكَلِّمِ؛ لِأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ أَجَازَ الْإِشَارَةَ فِي الْفَرَائِضِ، وَهُوَ قَوْلُ بَعْضِ أَهْلِ
 الْحِجَازِ وَأَهْلِ الْعِلْمِ، وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ تُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ
 صَبِيًّا﴾ مريم. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: ﴿إِلَّا رَمَزًا﴾ آل عمران، إِشَارَةً. وَقَالَ بَعْضُ
 النَّاسِ: لَا حَدَّ وَلَا لِعَانَ. ثُمَّ زَعَمَ أَنَّ الطَّلَاقَ بِكِتَابٍ أَوْ إِشَارَةٍ أَوْ إِمَاءٍ جَائِزٌ، وَلَيْسَ بَيْنَ
 الطَّلَاقِ وَالْقَذْفِ فَرْقٌ، فَإِنْ قَالَ: الْقَذْفُ لَا يَكُونُ إِلَّا بِكَلَامٍ. قِيلَ لَهُ: كَذَلِكَ الطَّلَاقُ لَا يَجُوزُ
 إِلَّا بِكَلَامٍ، وَإِلَّا بَطَلَ الطَّلَاقُ وَالْقَذْفُ، وَكَذَلِكَ الْعِنُقُ، وَكَذَلِكَ الْأَصَمُّ يُلَاعِنُ. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ
 وَقَتَادَةُ: إِذَا قَالَ: أَنْتَ طَالِقٌ. فَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ، تَبَيَّنَ مِنْهُ بِإِشَارَتِهِ. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: الْأَخْرُسُ
 إِذَا كَتَبَ الطَّلَاقَ بِيَدِهِ لَزِمَهُ. وَقَالَ حَمَادُ: الْأَخْرُسُ وَالْأَصَمُّ إِنْ قَالَ بِرَأْسِهِ جَارَ.

۲۵- باسی نهفرین کردن

وه ئهه فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (ئهو (پیاوانه‌ی) بوختان بۆ خیزانه‌کانیان ده‌که‌ن وه بیجگه له خویان هیچ شایه‌تیکیان نییه)، تا ده‌گاته ئهه فهرمایشته (ئه‌گهر می‌رده‌که‌ی له‌راست گۆیان بێت)، جا ئه‌گهر پیاوێکی لال به نووسین یا ئامازه یا هیمایه‌ک (سه‌ری جولاند) ژنه‌که‌ی تاوانبار کرد به زینا کردن، ئه‌وه وه‌ک قسه‌که‌ر وایه، چونکه پینغه‌مبه‌ر ﷺ به بیگومان له میرات دابه‌شکردندا کاری به ئامازه‌ی کردووه، هه‌روه‌ها ئه‌وه وته‌ی خه‌لکی حیجاز و زانایانه، وه خوای گه‌وره‌ش دمه‌فرمووی: (جا (مه‌ریه‌م) ئامازه‌ی بۆ (منداله) کرد، (خزمه‌کانی) وتیان: چۆن قسه بکه‌ین له‌گه‌ڵ منداڵیکدا که له بێشکه‌دایه؟).

زه‌حاک ده‌لی: ﴿إِلَّا رَمَزًا ۝۱۱﴾ واته: ئامازمیه‌ک، وه هه‌ندی که‌س^(۱) ده‌لێن: نه‌ سزا (ی زینا) نه‌ نه‌فرین کردن (به ئامازه‌ی لال) ناچه‌سپی، پاشان ده‌لی: بیگومان ته‌لاق به نووسین و ئامازه و هیمایه‌ دروسته، وه له نیوان ته‌لاق و تاوانبارکردن به زینا جیاوازی نییه. جا ئه‌گهر (که‌سیک) بلێ: تاوانبارکردن به‌زینا هه‌ر به وته‌ دمبیت، پێی ده‌وتریت: ته‌لاقدانیش هه‌ر به وته‌ دمبیت، نه‌گه‌رنا ته‌لاقدان و تاوانبارکردن به‌زینا پوچه‌ڵ دمبه‌وه، هه‌روه‌ها ئازاد کردنی کۆیله‌ش، هه‌روه‌ها که‌ریش نه‌فرین ده‌کات (به ئامازه‌ بۆی بکریت و لێی تیبگات).

- شه‌عی و قه‌تاده ده‌لێن: ئه‌گهر پیاوێ وتی به ژنه‌که‌ی: تو ته‌لاق‌دراوی، نه‌نجا به په‌نجه‌کانی ئامازه‌ی کرد به ئامازه‌که‌ی ژنه‌که‌ی لێی جیا دمبیته‌وه. ئیبراهیم ده‌لی: ئه‌گهر لال به دمستی خۆی ته‌لاق بنوسیت دمبیته‌ ماله‌ سه‌ری (و ده‌که‌ویت). حه‌ماد ده‌لی: لال و که‌ر به‌سه‌ر ئامازه‌ شتیکی وت دروسته.

(۱) له زانایان.

۵۳۰۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا لَيْثٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ دُورِ الْأَنْصَارِ؟». قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «بَنُو النَّجَّارِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو عَبْدِ الْأَسْهَلِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ بَنُو سَاعِدَةَ». ثُمَّ قَالَ بِيَدِهِ، فَقَبَضَ أَصَابِعَهُ، ثُمَّ بَسَطَهُنَّ كَالرَّامِي بِيَدِهِ ثُمَّ قَالَ: «وَفِي كُلِّ دُورِ الْأَنْصَارِ خَيْرٌ»^(۱).

۵۳۰۰- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده لئ: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((نایا هه واثان پی بدهم به چاکترین مالی نه نصاری؟)) وتیان: به لئ نهی پیغه مبهری خوا ﷺ، فهرمووی: ((به نو نه جار پاشان نه وانهی دوا نه وان دین به نو عه بدولته شهه لپاشان نه وانهی دوا نه وان دین به نولحاریسی کوری خه زره ج، پاشان په نه گه کانی کرده وه وهک نه وهی شتی که له دهست دا بی و هری دات، پاشان فهرمووی: ((وه له هه موو مالیکی نه نصاریدا خیر و چاکه ههیه)).

۵۳۰۱- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ أَبُو حَازِمٍ: سَمِعْتُهُ مِنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ -صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةُ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ أَوْ كَهَاتَيْنِ». وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى^(۲).

۵۳۰۱- نه بو حازیم ده لئ: له سه هلی کوری سه عدی ساعیدییم ﷺ بیست که هاوه لئ پیغه مبهری خواجه ﷺ - دهیوت: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((من و رۆزی دواپی وهکو نه مه و نه مه نیر دراوین)) یان ((وهک نهم دووانه))، په نه جی شایه تومان و په نه جی ناوهرستی خسته پال په گتری.

(۱) پروانه: ۳۷۸۹.

(۲) پروانه: ۴۹۳۶.

۵۳۰۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ، سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الشَّهْرُ هَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا». يَعْنِي: ثَلَاثِينَ، ثُمَّ قَالَ: «وَهَكَذَا وَهَكَذَا وَهَكَذَا». يَعْنِي: تِسْعًا وَعِشْرِينَ، يَقُولُ مَرَّةً: ثَلَاثِينَ، وَمَرَّةً: تِسْعًا وَعِشْرِينَ^(۱).

۵۳۰۲- جەبەلە‌ی کوری سوحەیم دەلی: لە ئیبنو عومەرەم ﷺ بیست دمیوت: پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((مانگ ئاومها و ئاومها و ئاومهایه)) واتە: سی پڕۆز، پاشان فەرمووی: ((وه ئاومها و ئاومها و ئاومهایه)) واتە بیست و نو (پڕۆز)، جارێک دمیغه‌رموو: سی و جارێک بیست و نو.

۵۳۰۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: وَأَشَارَ النَّبِيُّ ﷺ بِيَدِهِ نَحْوَ الْيَمَنِ: «الْإِيمَانُ هَا هُنَا -مَرَّتَيْنِ- أَلَا وَإِنَّ الْقَسْوَةَ وَغِلَظَ الْقُلُوبِ فِي الْقَدَّادِينَ حَيْثُ يَطْلُعُ قَرْنَا الشَّيْطَانِ رَيْبَعَةً وَمُضَرَّ»^(۲).

۵۳۰۳- ئەبو مەسعوود ﷺ دەلی پیغەمبەری خوا ﷺ بە دەستی ئاماژە‌ی کرد پروو بەیەمەن و فەرمووی: ((کانگای باومرە ئا لە‌ویومیە دوو جار دووبارە‌ی کردە‌وە- ئاگادار بن بێگومان دل‌پرقی و دل‌ ئەستوریش لە ناو دەنگ زلە‌کاندایە لای خاومەن پەرەگە و شترەکان، لە شوینی هەردوو شاخی شەیتان (لە‌گەل‌ خۆردا) هە‌ئەیت لە هۆزی پەمبیە و موزە‌ردا)).

۵۳۰۴- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا». وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى، وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا^(۳).

(۱) پ‌روانه: ۱۹۰۰.

(۲) پ‌روانه: ۳۳۰۲.

(۳) پ‌روانه: ۶۰۰۵.

۵۳۰۴- سههل ﷺ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((من و سهر په رشتیاری هه تیو له بهه شتدا ناومهاین))، به په نهجی شایه تومان و په نهجی ناومراستی ناماژهی کرد، توژی نیوانی خستن^(۱).

۲۶- باب: إِذَا عَرَّضَ بِنْفِي الْوَلَدِ

۵۳۰۵- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وُلِدَ لِي غُلَامٌ أَسْوَدُ. فَقَالَ: «هَلْ لَكَ مِنْ إِبِلٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «مَا أَلْوَانُهَا؟». قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: «هَلْ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «فَأَتَى ذَلِكَ؟». قَالَ: لَعَلَّهُ نَزَعَهُ عِرْقٌ. قَالَ: «فَلَعَلَّ ابْنَتَكَ هَذَا نَزَعَهُ»^(۲).

۲۶- باسیک: ئەگەر ناراسته خوۆ حاشا له کورن خۆی بکات

۵۳۰۵- ئەبو هورمیره ﷺ دهگێڕێتهوه که بیاوی هاته خزمهتی پیغه مبهەر ﷺ وتی: ئەهه پیغه مبهری خوا ﷺ ژنه کهم کورنکی رهشی بووه، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی: ((نایا وشترت ههیه؟)) وتی: بهلی، فهرمووی: ((رهنگیان چۆنه؟)) وتی: سوورن، فهرمووی: ((نایا رهنگ خۆله میشیان تیا به؟)) وتی: بهلی. فهرمووی: ((دهی له کوپوه هاتووه؟)) وتی: لهوانهیه رهگێ له رهگهزیان رهنگی وابی، فهرمووی: ((دهی نهو کورهی تووش لهوانهیه رهگێ بی (له باوانیهوه هاتبی)))).

۲۷- باب: إِخْلَافِ الْمُلَاحِنِ

۵۳۰۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَأَخْلَفَهُمَا النَّبِيُّ ﷺ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا^(۳).

(۱) له یه کتری جیا کردنهوه و بوژای خسته نیوانیان.

(۲) پروانه: ۶۸۴۷، ۷۳۱۴.

(۳) پروانه: ۴۷۴۸.

۲۷- باسی سویند دانی نه‌فرین کەر

۵۳۰۶- نافع له عه‌بدووللاوه ﷺ ده‌گیرته‌وه که بیاویکی نه‌نصاری ژنه‌که‌ی به‌زینا تاوانبار کرد، ئینجا پی‌غه‌م‌بەر ﷺ هه‌ردووکیانی سویند دا و پاشان له یه‌کتری جیا کردنه‌وه.

۲۸- باب: یَبْدَأُ الرَّجُلُ بِاللَّعَانِ

۵۳۰۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانٍ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ هِلَالَ بْنَ أُمَيَّةَ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَجَاءَ فَشَهِدَ، وَالنَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». ثُمَّ قَامَتْ فَشَهِدَتْ^(۱).

۲۸- باسیک: پیاوه‌که ده‌ست به نه‌فرین کردن ده‌کات (پیش ژنه‌که)

۵۳۰۷- ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌گیرته‌وه که هیلالی کورپی ئومه‌یه‌ی ژنه‌که‌ی خوی تاوانبار کرد به زینا کردن، جا هات و شایه‌تیدا، پی‌غه‌م‌بەریش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی خوا دمزانئ بی‌گومان یه‌کیکتان دروژنن، ده‌ی ئایا یه‌کیکتان ته‌وبه ده‌که‌ن؟)) پاشان ژنه‌که‌ش هه‌ستا و شایه‌تیدا.

۲۹- بابُ اللَّعَانِ وَمَنْ طَلَّقَ بَعْدَ اللَّعَانِ

۵۳۰۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عُوْمَرًا الْعَجَلَانِيَّ جَاءَ إِلَى عَاصِمِ بْنِ عَدِيٍّ الْأَنْصَارِيِّ فَقَالَ لَهُ: يَا عَاصِمُ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَتْلُهُ فَتَقْتُلُونَهُ، أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ سَلِ لِي يَا عَاصِمُ عَنْ ذَلِكَ.

فَسَأَلَ عَاصِمٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَكَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسَائِلَ وَعَابَهَا، حَتَّى كَبَّرَ عَلَى عَاصِمٍ مَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا رَجَعَ عَاصِمٌ إِلَى أَهْلِهِ جَاءَهُ عُومِرُ فَقَالَ: يَا عَاصِمُ، مَاذَا قَالَ لَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ عَاصِمٌ لِعُومِرٍ: لَمْ تَأْتِنِي بِخَيْرٍ، قَدْ كَرِهَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَسْأَلَةَ الَّتِي سَأَلْتُهُ عَنْهَا. فَقَالَ عُومِرُ: وَاللَّهِ لَا أَنْتَهِيَ حَتَّى أَسْأَلَهُ عَنْهَا. فَأَقْبَلَ عُومِرُ حَتَّى جَاءَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَسَطَ النَّاسِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، أَيْقَلُّهُ فَتَقْتُلُونَهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَدْ أَنْزَلَ فِيكَ وَفِي صَاحِبَتِكَ قَاذُحًا قَاتٍ بِهَا». قَالَ سَهْلٌ: فَتَلَاعَنَّا وَأَنَا مَعَ النَّاسِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا فَرَعَا مِنْ تَلَاعِنِهِمَا قَالَ عُومِرُ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَمْسَكْتُهَا. فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ. قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتْ سُنَّةَ الْمُتَلَاعِنَيْنِ^(۱).

۲۹- باسی نهفرین کردن، وه نهو کهسهی ژنهکههی ته لاق

دهدات پاش نهفرین کردن

۵۳۰۸- ئیبنو شیهاب دهگیرپتهوه که سههلی کورپی سهعد ساعیدی ؓ بوی گیرپایهوه، که عوویمیری عهجلانی ؓ هات بۆلای عاصیمی کورپی عهیدی نه نصاری ؓ و پئی وت: نهی عاصیم، پیم بلی پیاویک له گهل ژنه کهیدا پیاویک ببینی^(۲) بیکوژیت ئیوه دهیکوژنهوه یان چی بکات؟ نهی عاصیم دمبراره ی نه مه پرسیارم بۆ بکه له پیغه مبهری خوا ؓ، عاصیمیش نهو پرسیاره ی له پیغه مبهری خوا ؓ کرد، پیغه مبهری خواش ؓ نهو جوړه باسانه ی پئ ناخوش بوو به ناشیرینی دانا بوو، (به جوړی) ههتا عاصیم نهوه ی له پیغه مبهری خوا ؓ بیستبوو به لایه وه قورس و ناخوش بوو، جا کاتی عاصیم گه راپایه وه بۆ لای کهس و

(۱) پروانه: ۴۲۳.

(۲) زینا بکات له گهل ژنه کهیدا.

کاری، عوومیمیر هات وتی: نهی عاصیم پیغه مبهری خوا ﷺ چی پی وتیت؟ عاصیمیش به عوومیمیری وت: شتیکی چاکی پی نهوتم، بهراستی پیغه مبهری خوا ﷺ نهو بابتهی من پرسیارم لی کرد له بارمیهوه به لایهوه ناپهسه ند بوو، جاعوومیمیر وتی وللاهی وازناهیتم ههتا له بارمیهوه پرسیار لی نهگه م، نهوسا عوومیمیر هات ههتا هاته خزمهتی پیغه مبهری خوا ﷺ، که له ناوهراستی خه لکه که دا بوو وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ پی م بللی پیاویک له گه ل ژنه کهیدا پیاویک ببینی ئایا بیکوژیت دهیکوژنهوه، یان چی بکات؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان خودا دمبراردی تو و هاوسهره کهت قورئانی دابه زاندووه، دهی برؤ هاوسهره کهت ببینه) سه هل دهلی: جا من له گه ل خه لکه که دا له خزمهت پیغه مبهری خودا ﷺ بووین که ههر دووکیان ^(۱) نه فرمتکاریان کرد (بهرا نبه ر به یه کتری)، جا که ههر دووکیان له نه فرمتکاری به که یان بوونهوه، عوومیمیر وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ درؤم بو هه لبه ستووه نه گه ر به یه لمه وه لای خو م ^(۲)، بو یه سی ته لاقه ی دا پیش نهوه ی پیغه مبهری خوا ﷺ (فهرمانی پی بکات). ئیبنو شیهاب دهلی: ئیتر نهوه بوویه باو و نه ریتی نه فرمتکاری زن و میرد.

۳۰- بَابُ التَّلَاعُنِ فِي الْمَسْجِدِ

۵۳۰۹- حَدَّثَنَا يَحْيَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ الْمُلَاعَنَةِ وَعَنِ السُّنَّةِ فِيهَا، عَنْ حَدِيثِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَخِي بَنِي سَاعِدَةَ أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا،

(۱) خو ی و ژنه که ی.

(۲) نه گه ر به ژنی خو می بزائم له گه لیدا بژیم لام بمیتته وه.

أَيَقْتُلُهُ أَمْ كَيْفَ يَفْعَلُ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي شَأْنِهِ مَا ذَكَرَ فِي الْقُرْآنِ مِنْ أَمْرِ الْمُتْلَاعَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «قَدْ قَضَى اللَّهُ فِيكَ وَفِي أَمْرَاتِكَ». قَالَ: فَتَلَّعَنَا فِي الْمَسْجِدِ وَأَنَا شَاهِدٌ، فَلَمَّا فَرَعَا قَالَ: كَذَبْتُ عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَسَكْتُهَا. فَطَلَّقَهَا ثَلَاثًا قَبْلَ أَنْ يَأْمُرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ فَرَعَا مِنَ التَّلَاعِنِ، فَفَارَقَهَا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «ذَاكَ تَفْرِيقُ بَيْنَ كُلِّ مُتْلَاعَيْنِ». قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَكَانَتِ السُّنَّةُ بَعْدَهُمَا أَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتْلَاعَيْنِ، وَكَانَتْ حَامِلًا، وَكَانَ ابْنُهَا يُدْعَى لَأُمِّهِ، قَالَ: ثُمَّ جَرَتِ السُّنَّةُ فِي مِيرَاثِهَا أَنَّهَا تَرْتُهُ وَيَرِثُ مِنْهَا مَا قَرَضَ اللَّهُ لَهُ. قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ فِي هَذَا الْحَدِيثِ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِنْ جَاءَتْ بِهِ أَحْمَرٌ قَصِيرًا كَأَنَّهُ وَحَرَةٌ فَلَا أَرَاهَا إِلَّا قَدْ صَدَقَتْ وَكَذَبَ عَلَيْهَا، وَإِنْ جَاءَتْ بِهِ أَسْوَدٌ أَعْيَنَ ذَا أَلْيَتَيْنِ، فَلَا أَرَاهُ إِلَّا قَدْ صَدَقَ عَلَيْهَا». فَجَاءَتْ بِهِ عَلَى الْمَكْرُوهِ مِنْ ذَلِكَ^(۱).

۳- باسی نه‌فرین کردن له مزگه‌وتدا

۵۳۰۹- ئیبنو جوریج ده‌لی: ئیبنو شیهاب دهرباره‌ی نه‌فرین کردن سوننه‌ت و باوی چۆنه‌ بۆی گیرا‌مه‌وه، له‌ فه‌رمووده‌که‌ی سه‌ه‌لی کو‌ری سه‌عد که به‌نی ساعیده‌یه ﷺ گیرا‌یه‌وه که بیاو‌یک‌ی نه‌نصاری هاته‌ خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا هه‌وا‌لم بده‌ری نه‌گه‌ر بیاو‌یک له‌گه‌ل ژنه‌که‌یدا بیاو‌یک ببینی (زینا بکات)، نایاب‌یکو‌ژی یان چی بکات؟ ئیتر خواش له‌ بارمه‌یه‌وه نه‌وه‌ی له‌ قورئاندا باس کراوه‌ بابه‌تی نه‌فرین کردنی ژن و می‌ردی دابه‌زاند، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((بی‌گومان خوا له‌ باری تو و ژنه‌که‌ته‌وه‌ بپیری داوه‌))، (سه‌هل) وتی: ئیتر بیاو و ژنه‌که‌ هه‌ردووکیان نه‌فرینیان به‌رانبه‌ر یه‌کتر کرد له‌ مزگه‌وتدا منیش ئاماده‌ بووم، جا که ته‌واو بوون بیاوه‌که‌ وتی: نه‌ی

پنځه مبهري خوا درۆم بۆهه ئهستوووه دهستی پێوه بگرم^(۱)، ئینجا کاتی نهفرین کردنه که تهواو بوون سی ته لاقهیدا پێش نهوهی پنځه مبهري خوا ﷺ فهرمانی پێ بکات، جا لای پنځه مبهردا ﷺ لێی جیا بوویهوه، ئینجا (سههل یا ئیبنو شیهاب) وتی: ئهوه (نه ریتی) جیا بوونهوه بوو له نیوان ههموو نهفرین که رێکی پیاو و ژندا.

ئیبنو جورهیج دهلی: ئیبنو شیهاب دهلی: ئیتر له دواي ئهو دوانه سوننهت وا بوو که ههردوو نهفرین که رهکه له یه کتر جیا کرێنهوه، ژنه که سکی پر بوو (که مندا له کهی بوو)، کورێ ژنه که به ناوی داکیه وه بانگ دهکرا (ئیبنو جورهیج) دهلی: له پاشان سوننهت و نه ریت دهربارهی میراتی ژنه که وابوو ژنه که میراتی له کورپه کهی دهبات و کورپه کهش میرات له ژنه که (دایکی) دهبات، نهوهی خوا بۆ کورپه دانابوو له میرات.

ئیبنو جورهیج له ئیبنو شیهابه وه دهگیرێته وه ئه ویش له سه هلی کورپه سه عدی ساعیدیه وه دهربارهی ئهم فهرموودیه که پنځه مبهر ﷺ فهرموویه تی: ((نه گهر مندا له کهی بوو سووریکێ کورته بالابوو وه کو شه و گهرد بوو، ئه وه گومانم وایه ژنه که راستی کردوه پیاوه که درۆی بۆ هه ئهست، به لām نه گهر مندا له کهی بوو چاوه کانی گهوره و پهش بوون ههردوو سمتی گهوره بوون، ئه وه گومانم وایه پیاوه که راستی کرد له وهی پێ و ت)). ئینجا که بووی لهو شیوهیان بوو که ناخۆشه^(۲).

(۱) وهک ژنی خۆم لام مینێته وه.

(۲) مێرده کهی راستی کرد زینای کردبوو مندا له که لهو پیاوه دهچوو تاوانبار کرا به زینا کردن له گه ل ژنه که.

۳۱- بابُ قولِ النَّبِيِّ ﷺ: «لَوْ كُنْتُ رَاجِمًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ»

۵۳۱۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُقَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ ذَكَرَ التَّلَاعُنَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ عَاصِمُ بْنُ عَدِيٍّ فِي ذَلِكَ قَوْلًا، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ يَشْكُو إِلَيْهِ أَنَّهُ وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، فَقَالَ عَاصِمٌ: مَا ابْتُلِيتُ بِهَذَا إِلَّا لِقَوْلِي، فَذَهَبَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي وَجَدَ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ -وَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مُضْفَرًا قَلِيلَ اللَّحْمِ سَبَطَ الشَّعْرَ، وَكَانَ الَّذِي ادَّعَى عَلَيْهِ أَنَّهُ وَجَدَهُ عِنْدَ أَهْلِهِ خَذَلًا أَدَمَ كَثِيرَ اللَّحْمِ- فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَيِّنْ». فَجَاءَتْ شَبِيهَا بِالرَّجُلِ الَّذِي ذَكَرَ زَوْجَهَا أَنَّهُ وَجَدَهُ، فَلَاعَنَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَهُمَا. قَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الْمَجْلِسِ: هِيَ الَّتِي قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَوْ رَجَمْتُ أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ رَجَمْتُ هَذِهِ». فَقَالَ: لَا، تِلْكَ امْرَأَةٌ كَانَتْ تُظْهِرُ فِي الْإِسْلَامِ الشُّوْءَ» قَالَ أَبُو صَالِحٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ: خَذَلًا^(۱).

۳۱- باسی ئەم فەرموودهی پێغه‌مبەر ﷺ: ((ئەگەر

کە سێکەم بەرد باران بکردایە بە بێ شایەت))

۵۳۱۰- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە لە خزمەت پێغه‌مبەردا ﷺ باسی ئەفرین کردن گرا، جا عاصیمی کۆری عەدی لەو بارمیه‌ووە قەسەیه‌کی کرد پاشان ڕۆشت، ئینجا پیاویک لە هۆزەکه‌ی هات بو‌و لای سکالای ئەو‌هی لا کرد کە ئەو لەگەڵ ژنەکه‌یدا پیاویکی بینیوه (زینای کردووە)، عاصیمیش وتی: من تەن‌ها بە هۆی قەسەکه‌مه‌ووە تووشی ئەمە بووم، ئیتر عاصیم پیاو‌ه‌که‌ی برد بو‌و خزمەتی پێغه‌مبەر و ﷺ هەواڵی ئەو‌هی دا بە پێغه‌مبەر ﷺ کە بەژنەکه‌یه‌ووە بینیو‌ه‌تی،

ئەو پیاو (مێردی ژنه‌که) ڕه‌نگ زه‌رد بووه، که‌م گوشتی ه‌ز خاو بوو، به‌لام ئەو پیاوێ تاونبار ده‌کرا به‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌یدا بینه‌یه‌تی لاق نه‌ستوری ڕه‌نگ نه‌سمه‌ری گوشتن بوو، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ه‌رمووی: ((خوایه‌ ڕوونی که‌روه‌ بو‌مان))، ئینجا که‌ منداڵه‌که‌ی بوو له‌و پیاو ده‌چوو که‌ مێردی ژنه‌که‌ وتی له‌گه‌ڵ ژنه‌که‌ی دیویه‌تی، ئیتر پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نیوانیاندا نه‌فرین کردنی نه‌نجامدا.

پیاوێ له‌ کو‌ڕه‌که‌دا به‌ ئیبنو عه‌بباسی ؓ وت: ئایا ئەو ژنه‌ ئەوه‌ بوو که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ ه‌رمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سێکم به‌ بێ شایه‌ت به‌رد باران بکرایه‌ ئەم ژنه‌م به‌رد باران ده‌کرد))، ئیبنو عه‌بباس وتی: نه‌خێر ئەوه‌ ژنێک بوو له‌ ناوی مسو‌لماناندا به‌ ناشکرا زینای ده‌کرد (به‌لام شایه‌ت نه‌بوو له‌سه‌ری). ئەبو صالح و عه‌بدو‌للا‌ی کو‌ری یوسف ده‌لێن: (خَدَلًا) له‌ باتی (خَدَلًا)^(۱).

۳۲- بابُ صَدَاقِ الْمُلَاعَنَةِ

۵۳۱۱- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ قَذَفَ امْرَأَتَهُ فَقَالَ: فَرَّقَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ، وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا. وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا. فَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا. قَالَ أَيُّوبُ: فَقَالَ لِي عَمْرُو بْنُ زُرَّارٍ إِنَّ فِي الْحَدِيثِ شَيْئًا لَا أَرَاكَ تُحَدِّثُهُ قَالَ: قَالَ الرَّجُلُ: مَا لِي؟ قِيلَ: "لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَقَدْ دَخَلْتَ بِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَهُوَ أَبْعَدُ مِنْكَ"^(۲).

(۱) واته: له گێڕانه‌وه‌ که‌ی ئەو دوانه‌دا به: (خَدَلًا) گێڕاویانه‌ته‌وه‌ که‌ ڕیوایه‌ته‌کانی تر به: (خَدَلًا) گێڕاویانه‌ته‌وه‌.

(۲) ڕیوانه: ۵۳۱۲، ۵۳۴۹، ۵۳۵۰.

۳۲- باسی (حوکمی) مارهیی ژنی نه فرین له گهل کراو

۵۳۱۱- سه عیدی کوری جوبه یر دهلی: به ئیبنو عومهرم ﷺ وت: پیاویک تاوانی زینای دایه پال ژنه کهی، ئیبنو عومهر وتی: پئغه مبه ر ﷺ ژن و پیاوه کهی ^(۱) بهنی عهجلانی له یهک جیاگردهوه و فهرمووی: ((خوا دهمانی بیگومان یهکیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه دهکهن؟)) هیچ کامیان ملیان نه دا، بویه فهرمووی: ((خوا دهمانی یهکیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه دهکهن؟)) هیچ کامیان دانیان پيدا نه نا، نهوسا فهرمووی: ((خوا دهمانی یهکیکتان دروژن، دهی ئایا کهستان تهوبه دهکهن؟)) هیچیان دانیان پيدا نه نا، ئیتر جیای کردنهوه له یهکتری.

نه یوب دهلی: عهمری کوری دینار پی وتم: بهراستی ئهم فهرموودهیه شتیکی تیا نابینم تو بیگیرپتهوه؟ وتی: پیاوه که وتی: نهی مال و سامانه کهم؟ وتی: پی وترا: ((مالت نییه نهگهر تو راست بکهیت (لهوهی داوته پالی) نهوه ژنت بووه (جیا دمبیتهوه هه موو مارمی دهکهویت)، نهگهر درویش بکهیت نهوه خراپتر و دوورتره لیت)).

۳۳- بابُ قولِ الإمامِ للمُتَلَاعِنِينَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ كَاذِبٌ، قَهْلُ مَنْكُمَا تَائِبٌ؟

۵۳۱۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ، عَنِ الْمُتَلَاعِنِينَ، فَقَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلْمُتَلَاعِنِينَ: «حِسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ

(۱) أخوی بنی عجلان: ئهمه له زمانی عهره پیدا پی دهلین: (باب التغلیب) واته لایهک زال دهکری به سه ر لایهکی تر، وشه (أخ) بۆ برا ده بیژری به لام ژن و میرده کهی به (أخوی) هیناوه واته: دوو برا که له بهر نهوهی لایهنی پیاوه که زال کراوه، یان له بهر نهوهی مسولمان برای ئیمانین، یان له بهر خزمایه تی نیوانیان که ههردووکیان له هۆزی عهجلان بوون (إرشاد الساري: ۸۷/۱۲).

أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا». قَالَ: مَا لِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهَوَّيْمَا اسْتَحْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَبْعَدُ لَكَ». قَالَ سُفْيَانُ: حَفِظْتُهُ مِنْ عَمْرٍو. وَقَالَ أَيُّوبُ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ لَاعَنَ أَمْرَأَتَهُ، فَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ -وَفَرَّقَ سُفْيَانُ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى- فَرَّقَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ، وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ إِنْ أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. قَالَ سُفْيَانُ: حَفِظْتُهُ مِنْ عَمْرٍو وَأَيُّوبَ كَمَا أَخْبَرْتُكَ^(۱).

۳۳- باسی پێشه‌وا به هەردوو نەفرین کەرەکه بڵێ: بێگومان یەکیکتان درۆزن دەن ئایا یەکیکتان تەوبە دەکات؟

۵۳۱۲- سه‌عیدی کوری جوبه‌یر ده‌لی: پرسیارم له ئیبنو عومه‌ر (رضی) کرد دمبراره‌ی ژن و می‌ردی نه‌فرین کەر، نه‌ویش وتی: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) به‌ ژن و می‌ردی نه‌فرین کهری فهرموو: ((موحاسبه‌تان لای خودایه، یه‌کیکتان درۆ ده‌کات هیچ ڕێگه‌یه‌کت نییه‌ ژنت بێ))، پیاوه‌که‌ وتی: نه‌ی ماله‌که‌م^(۲) (پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فهرمووی: ((مالت نییه، نه‌گهر نه‌وه‌ی پیت وتوووه‌ راست ده‌که‌یت، نه‌وه‌ ماله‌که‌ت له به‌رانبه‌ری نه‌وه‌دا بوو ژنت بووه‌ ده‌لالت بووه‌، وه‌ نه‌گهر بوه‌تانت بو‌کردوه‌ نه‌وه‌ خراپه‌ترو دوورتره‌ (هیچت بکه‌وی)))).

سوفیان ده‌لی: نه‌م فهرمووده‌م له‌ عه‌مر بیستوووه‌، نه‌یوب ده‌لی: له‌ سه‌عیدی کوری جوبه‌یرم بیستوووه‌ وتی: وتم به‌ئیبنو عومه‌ر (رضی) پیاوی نه‌فرین بکات له‌ ژنه‌که‌ی، ئیبنو عومه‌ر به‌ په‌نجه‌ی ئاماژه‌ی کرد، وه‌ سوفیان هه‌ردوو په‌نجه‌ی شایه‌تومان و ناوه‌پراستی له‌ یه‌که‌تری جیا کرده‌وه‌ - پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) پیاو و ژنه‌که‌ی به‌نی عه‌جلانی له‌ یه‌که‌تری جیا کرده‌وه‌ و فهرمووی: ((بێگومان خوا

(۱) پروانه: ۵۳۱۱.

(۲) که‌ له‌ ماره‌ییدا پێم داوه‌.

دهزانی یه‌کیکتان درۆ ده‌کات، ده‌ی ئایا ته‌ویه که‌ریکتان تیا‌یه؟)) پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ سی جار ئه‌م فه‌رمایشته‌ی دووباره کرده‌وه، سوفیان ده‌لی: ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌م له عه‌مر و نه‌یوب بیستوو‌ه به‌و شیوه‌ی بۆم گیرایته‌وه.

۳۴- بابُ التَّفْرِيقِ بَيْنَ الْمُتْلَاعَيْنِ

۵۳۱۳- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَرَّقَ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَةٍ قَذَفَهَا، وَأَخْلَفَهُمَا^(۱).

۳۴- باسی جیا کردنه‌وه‌ی ژن و می‌ردی نه‌فرین که‌ر له یه‌کتری

۵۳۱۳- نافع ده‌لی: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بۆی گیرایه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیاو ژنیکی له یه‌ک جیا کرده‌وه، پیاو‌که‌ ژنه‌که‌ی به‌ زینا تاوانبار‌کرد، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ هه‌ردوو‌کیانی سویند دا.

۵۳۱۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: لَأَعَنَّ النَّبِيَّ ﷺ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَةٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا^(۲).

۵۳۱۴- نافع ده‌لی: ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیرایته‌وه وتی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرین کردنی ئه‌نجام له نیوان پیاو و ژنیکی ئه‌نصاریدا و جیا‌ی کردنه‌وه له یه‌کتری.

(۱) پروانه: ۴۷۴۸.

(۲) پروانه: ۴۷۴۸.

۳۵- باب: يَلْحَقُ الْوَلَدُ بِالْمُلَاعِنَةِ

۵۳۱۵- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَاعَنَ بَيْنَ رَجُلٍ وَامْرَأَتِهِ، فَانْتَفَى مِنْ وَلَدِهَا، فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا، وَأَلْحَقَ الْوَلَدَ بِالْمَرْأَةِ^(۱).

۳۵- باسیک: مندالهکه (مندالی) ژنه نهفرین که ره که ده بیئت

۵۳۱۵- ئیبنو عومەر ؓ ده گێڕێته وه که پیغه مبهەر ؓ نهفرین کردنی له نیوان پیاویک و ژنه کهیدا نه نجامدا، پیاوکه حاشای کرد له مندالی ژنه که، پیغه مبهریش ؓ له په کتری جیاگردنه وه، کورده کهی دا به ژنه که به کوردی نهوی دانا.

۳۶- بابُ قَوْلِ الْإِمَامِ: اللَّهُمَّ بَيِّنْ

۵۳۱۶- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ: ذَكَرَ الْمُتْلَاعَتَانِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ عَاصِمُ بْنُ عَدِيٍّ فِي ذَلِكَ قَوْلًا، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَذَكَرَ لَهُ أَنَّهُ وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا، فَقَالَ عَاصِمٌ: مَا ابْتُلِيتُ بِهَذَا الْأَمْرِ إِلَّا لِقَوْلِي. فَذَهَبَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَأَخْبَرَهُ بِالَّذِي وَجَدَ عَلَيْهِ امْرَأَتَهُ -وَكَانَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مُصَفَّرًا قَلِيلَ اللَّحْمِ سَبَطَ الشَّعْرَ، وَكَانَ الَّذِي وَجَدَ عِنْدَ أَهْلِهِ آدَمَ خَذَلًا كَثِيرَ اللَّحْمِ جَعْدًا قَطَطًا- فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اللَّهُمَّ بَيِّنْ». فَوَضَعَتْ شَبِيهَا بِالرَّجُلِ الَّذِي ذَكَرَ زَوْجَهَا أَنَّهُ وَجَدَ عِنْدَهَا، فَلَاعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْنَهُمَا، فَقَالَ رَجُلٌ لِابْنِ عَبَّاسٍ فِي الْمَجْلِسِ: هِيَ الَّتِي قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَوْ رَجَمْتُ أَحَدًا بِغَيْرِ بَيِّنَةٍ لَرَجَمْتُ هَذِهِ». فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَا، تِلْكَ امْرَأَةٌ كَانَتْ تُظْهِرُ السُّوءَ فِي الْإِسْلَامِ.

۳۶- باسی ئەم فەرمايشتهى پيغه مېهر ﷺ (له نه فريندا): (خوايه روونی بکه يتهوه))

۵۳۱۶- ئىبنو عەبباس ﷺ دەگيرپتهوه که له خزمەت پيغه مېهردا ﷺ باسی ژن و پياوه نه فرين کاره که کرا، ئينجا عاصیمی کورپی عه دیی لهو بارمیه وه قسه یه کی کرد، پاشان رۆشت، ئينجا پیاویک له هۆزه که ی هات بۆ لای (عاصیم) بۆی گيرپايه وه که نه و له گه ل ژنه کهیدا پیاویکی بينیوه (زینای کردوه)، عاصیمیش وتی: من ته نها به هوی قسه که مه وه توشی ئەم کاره بووم، ئیتر عاصیم پیاوه که ی برد بۆ خزمه تی پيغه مېهر و ﷺ، جا هه وائی نه وه ی دا به پيغه مېهر ﷺ که به ژنه که یه وه بینویه تی، نه و پیاوه (میردی ژنه که) رهنگی زهردی له ر و که م گوشتی قژ خا و بوو، به لام نه و پیاوه ی له گه ل ژنه کهیدا بینیبوو، رهنگ نه سمه ری لاق نه ستوری قه له وی قژ زۆر لول بوو- پيغه مېهریش ﷺ فەرمووی: ((خوايه روونی که ره وه بۆمان))، ئينجا که ژنه که منداله که ی بوو له و پیاوه ده چوو که میردی ژنه که وتی له گه ل ژنه که ی دیویه تی، ئیتر پيغه مېهر ﷺ له نیوانیاندا نه فرين کردنی نه نجامدا.

پیاوی له کۆره که دا به ئىبنو عەبباسی ﷺ وت: ئایا نه و ژنه نه وه بوو که پيغه مېهر ﷺ فەرمووی: ((نه گهر که سیکم به بی شایهت به رد باران بکردایه ئەم ژنەم به رد باران ده کرد)) ئىبنو عەبباس وتی: نه خیر نه وه ژنیك بوو له ناوی مسوئماناندا به ئاشکرا زینای ده کرد، (به لام شایهت نه بوو له سه ری).

۳۷- باب: إِذَا طَلَّقَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ تَزَوَّجَتْ بَعْدَ الْعِدَّةِ زَوْجًا غَيْرَهُ قَلَمَ يَمْسُهَا

۵۳۱۷- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رِفَاعَةَ الْقُرَظِيَّ تَزَوَّجَ امْرَأَةً، ثُمَّ طَلَّقَهَا، فَتَزَوَّجَتْ آخَرَ، فَأَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرَتْ لَهُ أَنَّهُ لَا يَأْتِيهَا، وَإِنَّهُ لَيْسَ مَعَهُ إِلَّا مِثْلُ هَذِهِ فَقَالَ: «لَا، حَتَّى تَذُوقِي عُسَيْلَتَهُ، وَتَذُوقِي عُسَيْلَتِكَ»^(۱).

۳۷- باسیک: ئەگەر پیاوی سێ ته لاقه ی ژنه که بدات، پاشان له دوا ی تهواو بوونی عیدده ژنه که شووی کرد به پیاویکی تر و له گه ل ژنه که دروست نه بوو بوو^(۲)

۵۳۱۷- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرپتهوه که ریفاعة هورمزی ژنیکی ماره کرد، پاشان ته لاقی دا و شووی کرد به پیاویکی تر، ئینجا ژنه که هاته خزمهتی پیغه مبه و ﷺ پپی وت: که پیاومهکی ناتوانی له گه لی دروست ببی، وه ئاله ته که ی وه ک ریشالی قوماش وایه، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نابی ههتا ههنگوین و له زمته میرده کهت نه چیژی نه ویش ههنگوین و له زمته تو نه چیژی)).

۳۸- باب: ﴿وَالَّتِي بَيِّنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ أَرْبَتُمْ﴾ ④ الطلاق

قَالَ مُجَاهِدٌ: إِنْ لَمْ تَعْلَمُوا يَحِضْنَ أَوْ لَا يَحِضْنَ، وَاللَّيْقَعْدَنَ عَنِ الْحَيْضِ، ﴿وَالَّتِي لَمْ يَحِضْنَ﴾ ④ الطلاق، ﴿فَعَدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةَ أَشْهُرٍ﴾ ④ الطلاق.

(۱) پروانه: ۲۶۳۹.

(۲) ئایا چه لال ده بیت بو میردی به که می ئەگەر میردی دووه می ته لاقی بدات؟

۳۸- باسیک: (ئهوانه ی که بێ هیوا ده بن له کهوتنه چه یزه وه له ژنانتان، ئه گهر (دهر باره ی عیده یان) دوو دل بوون)

موجاهید ده لێ: ئه گهر نه تانزانی ئه و ژنانه ده که ونه چه یزه وه یان ناکه ونه چه یزه وه، ئه وان ه ش له چه یز چونه ته وه^(۱) و ئه وان ه شیان هیشتا نه که و توونه ته چه یزه وه^(۲) هه موویان عیده یان سی مانگه.

۳۹- باب: ﴿وَأُولَٰئِكَ الْأَخْمَالُ أَجْلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ ۱ الطلاق

۵۳۱۸- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمَزٍ الْأَعْرَجِ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، عَنْ أُمِّهَا أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَسْلَمَ يُقَالُ لَهَا: سُبَيْعَةُ كَانَتْ تَحْتَ زَوْجِهَا، تُؤْفَى عَنْهَا وَهِيَ حُبْلَى، فَخَطَبَهَا أَبُو السَّائِلِ بْنُ بَعْكِكَ، فَأَبَتْ أَنْ تَنْكِحَهُ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا يَصْلُحُ أَنْ تَنْكِحِيهِ حَتَّى تَعْتَدِي آخِرَ الْأَجَلَيْنِ. فَمَكُنْتُ قَرِيبًا مِنْ عَشْرِ لَيَالٍ، ثُمَّ جَاءَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: «انْكحِي»^(۳).

۳۹- باسیک: (وه ژنانی سک پر (دوو گیان) عیده یان ئه و کاته یه که سکه که یان دابنن)

۵۳۱۸- عه بدوره حمان گێڕایه وه که زمینه یی کچی ئه بی سه له مه بو ی گێڕایه وه له دایکیه وه که ئوممو سه له مه ی ﷺ خیزانی پێغه مبه ره ﷺ گێڕایه وه، که ژنیک له هوژی ئه سه له م پێ دهورا: سوبه یه ژنی میرده که ی بوو که میرده که ی مرد

(۱) له بهر پیری و ته مه ن زۆر یان ناکه ونه چه یزه وه.

(۲) له بهر مندالی و ته مه ن که میان.

(۳) پروانه: ۴۸۰۹.

ئهوسکی پر بوو، ئینجا ئه‌بو سه‌نابیلی کورپی به‌عه‌که‌ک خوازبێنی کرد، ژنه‌که‌ پازی نه‌بوو شووی پئی بکات^(۱)، (ئه‌بو سه‌نابیل) وتی: سویند به‌خوا دروست نییه‌ شووی پئی بکه‌یت تا دوورترین دوو عیدده‌که‌ نه‌ژمیری، ئینجا ژنه‌که‌ی نزیکه‌ی ده‌ رۆژ مایه‌وه، پاشان هات بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی پئی: ((شوو بکه‌)).

۵۳۱۹- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، عَنِ اللَّيْثِ، عَنْ يَزِيدَ، أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ كَتَبَ إِلَيْهِ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ كَتَبَ إِلَى ابْنِ الْأَرْقَمِ أَنْ يَسْأَلَ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ كَيْفَ أَفْتَاهَا النَّبِيُّ ﷺ؟ فَقَالَتْ: أَفْتَانِي إِذَا وَضَعْتُ أَنْ أُنْكِحَ^(۲).

۵۳۱۹- یه‌زید ده‌گیرپته‌وه که ئیبنو شیهاب به‌نامه‌ بو‌ی نوسی که عه‌وبه‌یدوللای کورپی عه‌بدوللای بو‌ی گیراوتته‌وه له‌ باوکیه‌وه، که به‌ نامه‌ بو‌ ئیبنو لئه‌رقه‌می نووسیوه که پرسیار له‌ سوبه‌یعه‌ی ئه‌سه‌له‌می بکات: پیغه‌مبه‌ر ﷺ چۆن فه‌توای بو‌ دا؟ سوبه‌یعه‌ش وتی: فه‌رمووی پیم که‌ی منداله‌که‌م بوو شوو بکه‌م.

۵۳۲۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ أَنَّ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةَ نَفَسَتْ بَعْدَ وَقَاةٍ زَوْجَهَا بِلَيْالٍ، فَجَاءَتِ النَّبِيَّ ﷺ فَاسْتَأْذَنَتْهُ أَنْ تَنْكِحَ، فَأَذِنَ لَهَا، فَتَكَحَّتْ.

۵۳۲۰- میسومری کورپی مه‌خرمه‌ ﷺ ده‌گیرپته‌وه که سوبه‌یعه‌ی ئه‌سه‌له‌می ﷺ پاش مردنی می‌رده‌که‌ی به‌ جه‌ند شه‌ویک مندالی بوو^(۳)، ئه‌وسا سوبه‌یعه‌ هات بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و مو‌له‌تی لی خواست که شوو بکات، ئه‌ویش مو‌له‌تی دا و ئیتر شووی کرد.

(۱) ئه‌بو بیشری کورپی حاریسیش خوازبێنی کرد که پیاویکی گه‌نج بوو، ئه‌بو سنابیل به‌ته‌مه‌ن بوو.

(۲) پروانه: ۳۹۹۱.

(۳) (نَفَسَتْ) به‌ مندال بوون و به‌ خوینی پاش مندال بوونیش ده‌وتری پێشی ده‌وتریت زه‌یسانی له‌ کورده‌واریدا.

٤٠- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ ﴿البقرة

وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ فِيمَنْ تَزَوَّجَ فِي الْعِدَّةِ، فَحَاضَتْ عِنْدَهُ ثَلَاثَ حِيضٍ: بَانَتْ مِنَ الْأَوَّلِ، وَلَا تَحْتَسِبُ بِهِ لِمَنْ بَعْدَهُ. وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: تَحْتَسِبُ. وَهَذَا أَحَبُّ إِلَى سُفْيَانَ، يَعْنِي: قَوْلَ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ مَعْمَرٌ: يُقَالُ أَقْرَأَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَنَا حَيْضُهَا، وَأَقْرَأَتْ إِذَا دَنَا طُحْرُهَا، وَيُقَالُ: مَا قَرَأَتْ بِسَلَى قَطُّ، إِذَا لَمْ تَجْمَعْ وَلَدًا فِي بَطْنِهَا.

٤٠- باسی ئەم فەرمايشتهى خواى بهرز و بلند: (وه ژنه ته لاق

دراوهكان دان به خوياندا دهگرن تا ماوهى سى حەين)^(١)

ئىبراهيم دهربارهى پياوئى له عيدهدا ژنيك ماره كات^(٢) ئينجا لاي پياوهكه سى جار بكهويته حەيزهوه له ميژدى يهكهى حيا دمبيتهوه به يهكجارى، وه به عيدهش دانانرئ بۆ ميژدى پاش يهكهى^(٣).

زوهري دهئى: (بۆ ميژدى دووهم) به عيدهدا دادمەريئ (هەر چوئيك بۆ ميژدى يهكهى دانراوه)، ئەمەيان به لاي سوهيانەوه چاگتره و بهدليەتى، واتە: رايەكهى زوهري.

مەعمەر دهئى: دموترئى: (أَقْرَأَتِ الْمَرْأَةُ) ئەگەر كهوتنه حەيزى نزيك بيتهوه، وه دموترئى: (أَقْرَأَتْ) ئەگەر پاكيئى نزيك بيتهوه، وه دموترئى: (مَا قَرَأَتْ بِسَلَى قَطُّ) ئەگەر هەرگيز سكى نهبيت.

(١) يان سى پاكيئى كه پاي هەنديك له زاناiane.

(٢) به ماره كردنيكى نادروست.

(٣) ميژدى دووهم چونكه پاش سى حەيز ئينجا عيدهدى له ميژدى يهكهى تهواو بووه، دروسته شوو بكات لهبر ئەوهى ئەو عيدهدهيه هيچ پهيوەندى به ميژدى دووهەمهوه نيه.

۴۱- بَابُ قِصَّةِ قَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ

وَقَوْلِهِ: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَالَّذِ هُكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾﴾ الطلاق، ﴿أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارَّوهُنَّ لِضَيِّقَاتِكُنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ﴿٢﴾﴾ الطلاق، إِلَى قَوْلِهِ: ﴿بَعْدَ عُسْرٍ مُسْرًا ﴿٧﴾﴾ الطلاق.

۵۳۲۲-۵۳۲۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَلِيمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ سَمِعَهُمَا يَذْكُرَانِ، أَنَّ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ بْنَ الْعَاصِ طَلَّقَ بِنْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَكَمِ، فَأَنْتَقَلَاهَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، فَأَرْسَلَتْ عَائِشَةُ أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى مَرْوَانَ -وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ-: اتَّقِ اللَّهَ وَارْزُدْهَا إِلَى بَيْتِهَا. قَالَ مَرْوَانُ فِي حَدِيثِ سُلَيْمَانَ: إِنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْحَكَمِ غَلَبَنِي. وَقَالَ الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ: أَوْ مَا بَلَغَكَ شَأْنُ قَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ؟ قَالَتْ: لَا يَضُرُّكَ أَنْ لَا تَذْكُرَ حَدِيثَ قَاطِمَةَ. فَقَالَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ: إِنْ كَانَ بِكَ شَرٌّ فَحَسْبُكَ مَا بَيْنَ هَذَيْنِ مِنَ الشَّرِّ^(۱).

۴۱- باسی به سه رهاتی فاتیمه کی قهیس

وه باسی ئەم فەرمايشتهی خۆی گه وره: (وه له خوا بترسن كه په رومردگارتانه، نهو ژنانه دمرمه كهن له ماله كانی خویان (تا عیدمیان ته واو دمبیت)، نافرمتانیش با دمرنه چن (له ماله كانیان) مه گهر کاریکی خرابی ناشكرا بکهن،

(۱) پروانه: ۵۳۲۳، ۵۳۲۴، ۵۳۲۵، ۵۳۲۶، ۵۳۲۷، ۵۳۲۸.

وه ئهوانه سنوورانیکى خوايین هر که سیک له سنوورانی خودا دهریچى، ئهوه بیگومان ستهمی له خوی کردوه، تو چوزانی لهوانهیه خوا دواى ئهوه کاریکی تر پیش بیئى)، (ژنانی ته لاق دراو) دایان بنین لهو شوینهی که خوتان دادمنیش به پیی تواناتان، وه زیانیان پی مهگهیهنن تا تهنگیان پی هه لچنن، وه ئهگهر دووگیان بوون ئهوه خهرجیان بکیشن تا سکه که یان دانه نیئى)، تا دهگاته ئهم فهرمایشتهی خوا (دواى تهنگانه ئاسانی دینیت)

۵۳۲۱- ۵۳۲۲- یه حیای کورپی سه عید له قاسیمی کورپی موحه ممد و سولهیمانی کورپی یه ساره وه گپراهه وه، که له ههردووکیانی بیست دهیانوت: یه حیای کورپی سه عیدی کورپی عاص^(۱) ژنه که ی ته لاقدا که کچی عهبدوپره حمانی کورپی حه که م بوو، ئینجا عهبدوپره حمان له ماله که ی خوی گوپزایه وه (بردییه مالى خوی)، جا عائیشه ی ﷺ دایکی ئیمانداران ناریدییه لای مهروان (ی کورپی حه که م) - لهو کاته دا لیپرسراوی مه دینه بوو - (پی و ت): له خوا بترسه و ئه و ژنه بگپراهه بو ماله که ی خوی، مهروانیش وه که له فهرمووده که ی سولهیماندا هاتووه وتی: بهراستی عهبدوپره حمانی کورپی حه که م زال بووه به سه رمدا^(۲)، قاسیمی کورپی موحه ممد ده لی^(۳): ئایا قسه ی فاتیمه ی کچی قه یست پی گه یشتووه^(۴)؟ عائیشه ش ﷺ وتی: هیچ زیانت لی ناکه وئ که قسه له قسه ی فاتیمه بکه ی ت، مهروانی کورپی حه که م وتی: ئه گهر ئه لییت ئه وه به هوی شهر و ناژاوه ی نیوان ئه و دووانه وه (فاتیمه و ئه بو عه مر دا) بووه، (ئهم شهره ش که له نیوان یه حیا و ژنه که ی دا هیه) بهس نییه بو تو که له سه ر ئه وه سه رزه نشتمان نه که ی.

(۱) ئهم یه حیایه له گه ل یه حیای سه ره تای پشته که جیاوازن دوو که سن نه که هه مان که س بیت.

(۲) زال بووه به سه رمدا به گویم ناکات یان به به لکه زال بووه به سه رمدا.

(۳) واته: له فهرمووده ی قاسیمی کورپی موحه ممد دا هاتووه مهروان وه لمی عائیشه ده داده وه و ده لی:

که له مالى میرده که ی به مؤله تی پیغه مبه ر ﷺ چۆته دهر له مالى خوی.

۵۳۲۳- ۵۳۲۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: مَا لِفَاطِمَةَ، أَلَا تَتَّقِي اللَّهَ؟! يَعْنِي: فِي قَوْلِهِ: "لَا سَكُنِي وَلَا تَفَقَّه" ^(۱).

۵۳۲۳- ۵۳۲۴- عهبدوهره حمانی کورپی قاسیم له باوکیه وه دمگیرپته وه نهویش له عایشه وه ﷺ دهلی: فاتیمه جیهه تی له خوا ناترسی؟ واته که دهلی جی مانه وه و خهرجی نییه (بو ژنی ته لاق دراو).

۵۳۲۵- ۵۳۲۶- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ لِعَائِشَةَ: أَلَمْ تَرَيْنِ إِلَى فُلَانَةٍ بِنْتِ الْحَكَمِ طَلَّقَهَا زَوْجَهَا الْبُتَّةَ فَخَرَجَتْ؟ فَقَالَتْ بِنْسَ مَا صَنَعْتُ. قَالَ: أَلَمْ تَسْمَعِي فِي قَوْلِ فَاطِمَةَ؟ قَالَتْ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ لَهَا خَيْرٌ فِي ذِكْرِ.

وَزَادَ ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ: عَابَتْ عَائِشَةُ أَشَدَّ الْعَيْبِ، وَقَالَتْ: إِنَّ فَاطِمَةَ كَانَتْ فِي مَكَانٍ وَحِشٍ، فَخِيفَ عَلَى نَاحِيَّتِهَا، فَلِذَلِكَ أَرْخَصَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ.

۵۳۲۵- ۵۳۲۶- عهبدوهره حمانی کورپی قاسیم له باوکیه وه گپراپه وه دهلی: عوروه کورپی زوبهیر وتی به عایشه ﷺ: نایا سهیری فلانی کچی ههکه م ناکهیت میردهکهی بهیه کجاری ته لاقی داوه له مائی خوئی چوته دهرموه، عایشه ش ﷺ وتی: (ئهو ژنه) کاریکی خرابی کردوه، (عوروه) وتی: نایا ئهو ههرموودهیهت بیستووه دهربارهی وتهکهی فاتیمه ^(۲) عایشه ش وتی: جا بهراستی ئهو (فاتیمه) باس گردنی ئهو ههرمووده چاک نییه بوئی ^(۳).

(۱) پروانه: ۵۳۲۱، ۵۳۲۲.

(۲) که دهلی پیغمبهیر ﷺ مۆله تی چوونه دهره وهی داوه.

(۳) چونکه له بهر حاله تیکی تابه تی پیغمبهیر ﷺ مۆله تی نهوی داوه نابن ئهو باسی کاتی بی گشتین.

ئیبنو ئەبى زیناد له هیشامهوه له باوكیهوه ئەمهى لى زیاد كردوه: عائشه زۆر بهتوندى رەخنەى گرت، (فاتیمه) وتى: بێگومان فاتیمه له جیگایهكى تهنه و مهترسیداردا بوو ترس هه‌بوو له‌ده‌ورو به‌ره‌كه‌ى، بۆیه پێغه‌م‌به‌ر ﷺ مۆله‌تیدا بگۆیزێتیه‌وه.

٤٢- بَابُ الْمُطَلَقَةِ إِذَا خُشِيَ عَلَيْهَا فِي مَسْكَنِ زَوْجِهَا أَنْ يُقْتَحَمَ عَلَيْهَا، أَوْ تَبْذَوْ عَلَى أَهْلِهَا بِقَاحِشَةٍ

٥٣٢٨-٥٣٢٧- وَحَدَّثَنِي جِبَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ أَتَتْ ذَلِكَ عَلَى فَاطِمَةَ^(١).

٤٢- باسى ژنى ته‌لاق‌دراو له مالى مێرده‌كه‌یدا بێت مه‌ترسى له‌سه‌ر بێ هێرشى بکریته‌ سه‌رى یان ژنه‌که‌ قسه‌ى ناشرین به‌ که‌س و کارى یان مێرده‌که‌ى بلى^(٢)

٥٣٢٨-٥٣٢٧- عوروه ده‌گێزیته‌وه که‌ عائشه ﷺ له‌سه‌ر ئەو وته^(٣) رەخنەى له‌ فاتیمه‌ گرت و سه‌ره‌نشتى کرد.

٤٣- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يَحِلُّ لهنَّ أَنْ يَكُنَّ مَأْكُلَ اللَّهِ فِي أَزْوَاجِهِنَّ﴾ ۖ الْبَقَرَةُ

مِنْ الْحَيْضِ وَالْحَبْلِ.
٥٣٢٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ ﷺ، قَالَتْ: لَمَّا أَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَنْفِرَ، إِذَا صَفِيَّةُ عَلَى بَابِ خَبَائِهَا كَتِيبَةً، فَقَالَ

(١) بروه: ٥٣٢١، ٥٣٢٢.

(٢) ئەوه دروسته له مالى مێرده‌که‌ى بگۆیزێتیه‌وه بۆ شوێنێكى تر.

(٣) که‌ وتبوى ژنى ته‌لاق‌دراو جن مانه‌وه و نه‌فه‌قه‌ى نیه‌.

لَهَا: «عَقَرِي - أَوْ حَلَقِي - إِنَّكِ لَحَابِسَتُنَا أَكُنْتَ أَقْضَتِ يَوْمَ النَّحْرِ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: «فَأَنْفِرِي إِذَا»^(۱).

۴۳- باسی ئهم فهرمایشتهی خوامی بهرز و بلند: (دروستی نییه بو ئهو (ژن) انه ئهوهی خودا له منالدا نیاندا دروستی کردوه (له) حمیز یان منداڵ، بیشارنهوه له حمیز و سک و منداڵ.

۵۳۲۹- عائشه رضی اللہ عنہا دهلی: (له حه جی مائاوایدا) کاتی پیغه مبهری خوا ﷺ ویستی له مهککه درچیت^(۲)، له پر صفیهی دی له بهر دمرگای چادره کهیدا به غه مبارهی فهرمووی پیی: ((لهش به باری)) یان ((زار به ئازار بی، بیگومان تو دهمان هیلیته وه، ئایا روژی جهژن ته وافی نیفازمت کرد؟)) صفیه وتی: به لی، فهرمووی: ((که واته درچو و بکه ریروه)).

۴۴ — باب: ﴿وَبُعُولَهُنَّ أَحَقُّ بِرِزْقِهِنَّ﴾ البقرة

أَي: فِي الْعِدَّةِ، وَكَيْفَ يُرَاجِعُ الْمَرْأَةُ إِذَا طَلَّقَهَا وَاحِدَةً أَوْ ثِنْتَيْنِ؟
۵۳۳۰- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا يُونُسُ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: زَوْجٌ مَعْقِلٌ أُخْتُهُ، فَطَلَّقَهَا تَطْلِيقَةً^(۳).

۴۴- باسیک: (وه میردهکانیان شایستهن به گێرانهوه یان)

واته: له عیددهدا، وه ژن چون دهینریته وه ئه گهر پیاوه کهی ته لاقیک یان دووانی دابیت؟
۵۳۳۰- هه سه من ده لی: مه عقیل خوشکه کهی دا به شوو، ئینجا (میرده کهی ئه بو لبه داخ) یه که ته لاقی دا.

(۱) پروانه: ۲۹۶.

(۲) دواى ئه نجامدانى حه ج

(۳) پروانه: ۴۵۲۹.

۵۳۳۱- وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ، أَنَّ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ كَانَتْ أُخْتُهُ تَحْتَ رَجُلٍ فَطَلَّقَهَا، ثُمَّ خَلَى عَنْهَا حَتَّى انْقَضَتْ عِدَّتُهَا، ثُمَّ حَاطَبَهَا، فَحَمِيَ مَعْقِلٌ مِنْ ذَلِكَ أَنَّهَا قَالَتْ: خَلَى عَنْهَا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا، ثُمَّ يَخْطُبُهَا فَحَالَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَنْ أَجْلَهُنَّ فَلَا تَمْضُلُوهُنَّ﴾ (۳) البقرة، إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، فَدَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَرَأَ عَلَيْهِ، فَتَرَكَ الْحَمِيَّةَ وَاسْتَقَادَ لِأَمْرِ اللَّهِ (۱).

۵۳۳۱- حه‌سه‌ن ده‌گیرپه‌ته‌وه که مه‌عقیلی کوری یه‌سار ﷺ خوشکیکی هه‌بوو زنی پیاویک بوو، نینجا ته‌لاهیدا پاشان وازی لی هیئا هه‌تا عیدده‌ی به‌سه‌ر چوو، پاشان خوازیبنی کرده‌وه، مه‌عقیلیش کاره‌که‌ی نه‌کرد له‌به‌ر رق هه‌لسان و خو به‌گه‌وره‌گرتن وتی: وازی لی هیئا له‌ کاتیکیدا (ده‌یتوانی بیباته‌وه) ده‌سه‌لاتی هه‌بوو به‌سه‌ریدا له‌پاش نه‌و خوازیبنی ده‌کات، نیت مه‌عقیل رینگر بوو له‌ نیوان پیاوه‌که و ئافرمه‌که‌دا، به‌و هویه‌وه خوا نه‌م نایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (کاتیک زنتان ته‌لاق دا و عیدده‌یان ته‌واو بوو نیت فه‌ده‌غه‌یان (به‌رگریان) مه‌که‌ن) تا کو‌تایی نایه‌ته‌که، جا پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مه‌عقیلی بانگ کرد و نه‌م نایه‌ته‌ی بو خوینده‌وه، مه‌عقیلیش وازی له‌ ده‌مارگریه‌که‌ی هیئا و گه‌ردن که‌ج بوو بو فه‌رمانه‌که‌ی خوا.

۵۳۳۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ ﷺ طَلَّقَ امْرَأَةً لَهُ وَهِيَ حَائِضٌ تَطْلِيْقُهُ وَاحِدَةٌ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُرَاجِعَهَا، ثُمَّ يُمْسِكُهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ تَحِيْضُ عِنْدَهُ حَيْضَةٌ أُخْرَى، ثُمَّ يُمْهِّلُهَا حَتَّى تَطْهُرَ مِنْ حَيْضِهَا، فَإِنْ أَرَادَ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقْهَا حِينَ تَطْهُرُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُجَامِعَهَا، فَبَلَغَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ. وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ إِذَا سُئِلَ عَنْ ذَلِكَ قَالَ لِأَحَدِهِمْ: إِنْ كُنْتَ طَلَّقْتَهَا ثَلَاثًا فَقَدْ حَرَمْتَ عَلَيْكَ، حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ. وَزَادَ فِيهِ غَيْرُهُ عَنِ اللَّيْثِ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: لَوْ طَلَّقْتَ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَنِي بِهَذَا (۲).

(۱) پروانه: ۴۵۲۹.

(۲) پروانه: ۴۹۰۸.

۵۳۳۲- نافع دهگیرتهوه له عهبدوولای کورپی عومهری کورپی خهتتابهوه ﴿﴾
 يَهْكَ تَهْلَاقِي زَنْهَكَي دَا لَه كَاتِيكْدَا لَه حَهيزْدَا بُوو، ئَهْنَجَا پِيْغَهْمَبَهري خَوَا ﴿﴾
 فِهْرَهْمَانِي پِيْ كَرْد زَنْهَكَي بَغِيْرِيْتَهوه بُوْ لَای خَوِي، پَاشَان لَای خَوِي بِيْهِيْلِيْتَهوه
 هَهْتَا پَاك دَهْبِيْتَهوه، پَاشَان لَای خَوِي بُوْ جَارِيكِي تَر دَهكَهوِيْتَه حَهيزَهوه و پَاشَان
 لَای خَوِي رَايْگَرِي هَهْتَا پَاك دَهْبِيْتَهوه، دَوَاي ئَهوه جَارِيكِي تَر دَهكَهوِيْتَه
 حَهيزِيكِي تَرهوه، لَه پَاشَان لِيْ بُوَهْسَتِي تَا پَاك دَهْبِيْتَهوه لَه حَهيزَهَكِي، جَا
 ئَهگَهَر وَيَسْتِي تَهْلَاقِي بَدَات بَا تَهْلَاقِي بَدَات، كَاتِي پَاك بُووِيَهوه پِيْش ئَهوهي
 لَهگَهَلِيْ دَرُوسْت بِيْت، ئَهوه ئَهو عِيْدَهيهيه كَه خَوَا فِهْرَمَانِي پِيْكَرْدوه نَافَهْرَتِي
 لَهسَهَر تَهْلَاقِي بَدَرِي، وه عهبدوولَا هَهَر كَات پَرَسِيَارِي لِيْ بَكْرَايه لَهو بَارْمِيَهوه به
 يَهكِيكِيَانِي دَهوْت: ئَهگَهَر تُو سِيْ بَه سِيْ تَهْلَاقِي بَدَهْمِيْت، ئَهوه بِيْگُومَان لِيْت
 حَهْرَام بُووه هَهْتَا شُوو نَهكَات بَه پِيَاوِيكِي تَر جَكَه لَه مِيْرَدَهكَي خَوِي.
 وه جَكَه لَه قُوْتَهيهيه لَه لَهيسَهوه گِيْرَاوِيَهْتِيَهوه دَهْلِي: نافع بُوِي گِيْرَاوَمَهوه
 دَهْلِي: ئِيْبِنُو عَوْمَهَر ﴿﴾ ئَهْمَهِي لَه فِهْرَمُوودَهكَه زِيَاد كَرْدوه وتِي: ئَهگَهَر پِيَاو
 جَارِيك يَان دُوو جَار زَنْهَكَي تَهْلَاقِي بَدَات (بُوِي هَهيه بِيْگِيْرِيْتَهوه)، چُونكَه
 بِيْگُومَان پِيْغَهْمَبَهَر ﴿﴾ فِهْرَمَانِي پِيْكَرْدُووم بَهوه.

۴۵- بَابُ مُرَاجَعَةِ الْخَانِضِ

۵۳۳۳- حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ، حَدَّثَنِي يُونُسُ
 بْنُ جُبَيْرٍ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ: فَقَالَ: طَلَّقَ ابْنُ عُمَرَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَسَأَلَ عُمَرُ النَّبِيَّ
 ﷺ فَأَمَرَهُ أَنْ يُرَاجِعَهَا، ثُمَّ يُطَلِّقَ مِنْ قُبْلِ عِدَّتِهَا، قُلْتُ: فَتَعْتَدُ بِتِلْكَ التَّطْلِيقَةِ؟ قَالَ:
 أَرَأَيْتَ إِنْ عَجَزَ وَاسْتَحَمَقَ.

٤٥- باسی گێرانهمهی ژن له چهیزدا^(١)

٥٣٣٣- یونسی کوری جوبهیر دهلی: پرسیارم له ئیبنو عومەر ﷺ کرد نهویش وتی: ئیبنو عومەر ژنهکهی ته لاقدا له کاتیگدا له چهیزدا بوو، جا عومەر پرسیاری له پیغه مبهیر ﷺ کرد نهویش فهرمانی کرد ژنهکهی بگێریتهوه بو لای خووی، پاشان ته لاقی بدات له سهرمتای عیددمکهیهوه، وتم: نهو ته لاق دانه به ته لاق دادمنری؟ وتی: نهگهر مروف نه توانی فهرزی به جی بیئی وکهریتی بکات (به جی نه هیئی^(٢)).

٤٦- باب: تُحَدُّ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: لَا أَرَى أَنْ تَقْرَبَ الصَّيِّئَةَ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا الطَّيِّبُ؛ لِأَنَّ عَلَيْهَا الْعِدَّةَ. حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ الثَّلَاثَةَ. ٥٣٣٤ - قَالَتْ زَيْنَبُ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ تُوُفِّيَ أَبُوهَا أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ، فَدَعَتْ أُمَّ حَبِيبَةَ بِطَيْبٍ فِيهِ صُفْرَةٌ - خَلُوقٌ أَوْ غَيْرُهُ - فَدَهَنْتُ مِنْهُ جَارِيَةً، ثُمَّ مَسَّتْ بِعَارِضِيهَا، ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي بِالطَّيِّبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحَدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(٣).

(١) نهگهر ته لاقدانهکهی به به کجاری و به تهواوی له به کتری جیا نه بووبنهوه، واته ته لاقهکهی (پجعی) بیئت.

(٢) نهوه نه بیته بیانو بوئی تا ته لاقهکهی نه کهوئی؟ واته ته لاقهکهی ده کهویتی.

(٣) پروانه: ١٢٨٠.

۶۱- باسیک: ژنت میړدی مردبټ چوار مانگ و ده رۆژ ته عزت ده گرت

زوهري ده لئ: ږام نيبه كه كچولهي ژني ميړد مردوو نزيكي بوني خوش
كه ونيته وه، چونكه نهو كچولش له سهره يه تي ته عزت بار بيت.
نافيع له زهينه بي كچي نه بي سه له مه وه ده گيريت ه وه كه نهو (زهينه ب) نه م سي
فه رموده ي بو (نافيع) گيرايه وه^(۱).

۵۳۳۴- زينب ده لئ: چوومه زووره وه بو لاي نوممو حه بيبه ي ﷺ خيزاني پيغه مبه ر ﷺ
كاتي نه بو سوفيانى كورې حه رب باوكي مرد بوو، نينجا نوممو حه بيبه داواي بونيكى
خوشى كرد زمعه فراني - خه لوقي يان جورىكي تر- تيا بوو، جا لهو بونه خوشه كچيكى
پي بون خوش كرد و پيدا سوي، له پاشان داي له لاي جابنه كانى خوي پاشان وتي:
سوئند به خوا من هيچ پيوستم به بوني خوش له خودان نيبه، تهنه له بهر نه وه
بوو كه له پيغه مبه ري خوام ﷺ بيستوه دميه رموو: ((دروست نيبه بو نافرمتيك باومري
به خوا و به رۆژي دوايى هه بيت ته عزت بگري بو هيچ مردويه ك له سي رۆژ زياتر
جگه له ميړد چوار مانگ و ده رۆژ (ته عزيه ي بو ده گري)) .

۵۳۳۵- قَالَتْ زَيْنَبُ: فَدَخَلْتُ عَلَى زَيْنَبِ ابْنَةِ جَحْشٍ حِينَ تُوقِي أَخُوهَا، فَدَعَتْ بِطِيبٍ
فَمَسَّتْ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَتْ: أَمَا وَاللَّهِ مَا لِي بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
يَقُولُ عَلَى الْمَنْبَرِ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُجِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثِ
لَيَالٍ إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

(۱) فه رموده ي به كه م زهينه ب له نوممو حه بيبه وه ده گيريت ه وه له پهراوي جهنائيز باسي ته عزتباري نافرته بو
غه يري ميړدي خوي، به ژماره (۱۲۸۰)، وه فه رموده ي دووه ميان نافيع له زهينه به وه ده گيريت ه وه له پهراوي
جهنائيز باسي ته عزتباري نافرته بو غه يري ميړدي خوي، به ژماره (۱۲۸۲). فه رموده ي سيه ميس نه م
فه رموده ي نيره به به ژماره: (۵۳۳۴).

(۲) پروانه: ۱۲۸۲.

۵۳۳۵- زمینهب ^(۱) دهلی: وه چووم بو لای زمینهبی کچی جه حش کاتی براکهی مرد، داوای بونی خوش کرد و ههندیکی دا له خووی، پاشان وتی: جا سویند به خوا من هیچ پیویستییه کم به بونی خووی نییه، تهنها نهوه نهبی له پیغه مبهری خوام ﷺ بیستوو له سهر دوانگه دهیغه رموو: ((دروست نییه بو هیچ نافرمتیک که باوهری به خوا و به پوژی دواپی بیی بو هیچ مردوویهک تهعزی بار بیی له سی پوژ زیاتر، مهگهر بو میردی چوار مانگ و ده پوژ (تهعزیه ی بو دهگیر)) .

۵۳۳۶ - قَالَتْ زَيْنَبُ: وَسَمِعْتُ أُمَّ سَلَمَةَ تَقُولُ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنَهَا، أَفَتَكْحُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا». مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يَقُولُ: "لَا"، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ، وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ» ^(۲).

۵۳۳۶- زمینهب دهلی: وه له ئوممو سه له مههم ﷺ بیست دهیوت: نافرمتیک هات بو خزمهتی پیغه مبهری خوا ﷺ وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ کچه کهم میرده کهی مردوو، بیگومان چاوی ئیش دهکات ئایا چاوی برهزیت؟ پیغه مبهری خواش ﷺ دوو جار یا سی جار فهرمووی: ((نهخیر))، هه موو جار ی دهیغه رموو: ((نهخیر))، له پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان عیدده چوار مانگ و ده پوژ، بهراستی چاران یهکی له ئیوه له سهردهمی نهفامیدا دوا تهواو بوونی سالتیک پشقله کهی فری دهدا)).

۵۳۳۷ - قَالَ حُمَيْدٌ: فَقُلْتُ لَزَيْنَبُ: وَمَا تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ؟ فَقَالَتْ زَيْنَبُ كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تُؤْفِي عَنْهَا زَوْجَهَا دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَيْسَتْ شَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِبَّا حَتَّى تَمُرَّ

(۱) زهینهی کچی نه بو سه له مهیه.

(۲) پروانه: ۵۳۳۸، ۵۷۰۶.

بِهَا سَنَّهُ، ثُمَّ تُؤَقِّي بِدَابَّةٍ حِمَارٍ أَوْ شَاةٍ أَوْ طَائِرٍ فَتَفْتَضُّ بِهِ، فَقَلَمًا تَفْتَضُّ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ، ثُمَّ تَخْرُجُ فَتُعْطَى بَعْرَةً فَتَرْمِي، ثُمَّ تَرَاوِجُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ. سُئِلَ مَالِكٌ مَا تَفْتَضُّ بِهِ قَالَ تَمْسَحُ بِهِ جِلْدَهَا^(۱).

۵۳۳۷- حومه‌ید وتی: به زهینه‌بم وت: مه‌به‌ستی چی بوو له دواى ته‌واو بوونی سالتیک پشقله‌که‌ی فری دهدا؟ (زهینه‌ب) وتی: له سه‌رده‌می نه‌فامیدا نه‌گهر ژن می‌رده‌که‌ی بمردایه ده‌جوویه زنجیکی (پیس و پوخلی) بجووکه‌وه، وه خرابترین پوشاکی له‌بهر ده‌کرد، بوئی خووشی به‌کار نه‌ده‌هینا تا سالتیک، ئینجا گیانداریک ده‌هینرا گویدریژ بوايه یا مهر یا بالنده و ده‌یهینا به‌دامین و پیشی خویدا، که‌مجار نه‌و شته‌ی نه‌و خوئی پی ده‌سری نه‌ده‌مرد، ئینجا له زنجه‌که‌ی ده‌هاته ده‌روه، پشقلیک ده‌درایه ده‌ستی و نه‌ویش فری دهدا و پاشان دواى نه‌وه ده‌گه‌رایه‌وه به ئارم‌زووی (خوئی خوئی ده‌شورد و) بوئی خووشی له خوئی دهدا. وه پرسیار له مالیک کرا ﷺ مانای (تَفْتَضُّ بِهِ) چیه؟ وتی: ژنه‌که ده‌یهینی به پیستیدا.

۴۷- بَابُ الْكُحْلِ لِلْحَادَّةِ

۵۳۳۸- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْتَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّهَا، أَنَّ امْرَأَةً تُوُقِّي زَوْجَهَا فَخَشُوا عَلَى عَيْنَيْهَا، فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَاسْتَأْذَنُوهُ فِي الْكُحْلِ، فَقَالَ: «لَا تَكْحُلْ، قَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ مَكْتُةً فِي شَرِّ أَحْلَاسِهَا - أَوْ شَرِّ بَيْتِهَا -، فَإِذَا كَانَ حَوْلَ قَمَرٍ كَلْبٌ رَمَتْ بِبَعْرَةٍ، فَلَا حَتَّى تَمُضِيَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

(۱) پروانه: ۱۴۸۹.

(۲) پروانه: ۵۳۳۶.

۴۷- باسی (حوکمی به کار هینانی) کل بو ئافرهتی ته عزت بار

۵۳۳۸- زمینه بی کچی ئوممو سه له مه له دایکیه وه دهگیرپته وه که ئافرهتیک میرده که ی مرد له چاوهکانی ترسان^(۱)، بویه هاتنه خزمهتی پیغه مبهری خوا و ﷺ داوای موله تیان لی کرد به کل چاوی بره زن، ئه ویش فه رمووی: ((نابی چاوی به کل بره زیت، بیگومان جاران یه گیک له ئیوه له خرابترین پو شاکیدا یان خرابترین مال و شوینیدا- ده مایه وه جا که سالتیک ته واو بوو سه گیک بره و شتایه (به لایدا) پشقلیکی بو فری دهدات، که واته نابی چاوی بره زئی هه تا چوار مانگ و ده رۆژ تیده په ری (ئه نجا بوی دروسته)).

۵۳۳۹ - وَ سَمِعْتُ زَيْنَبَ ابْنَةَ أُمِّ سَلَمَةَ تَحَدُّثُ عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يَجِلُّ لِمَرْأَةٍ مُسْلِمَةٍ تُوْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحِدَّ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِهَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۲).

۵۳۳۹- وه زمینه بی کچی ئوممی سه له مه له ئوممی حه بیبه وه ﷺ دهگیرپته وه که پیغه مبهر ﷺ فه رمووی: ((دروست نییه بو ئافرهتیک مسولمان باومری به خوا و به رۆژی دوا یی هه بیته له سی رۆژ زیاتر ته عزیه بار بیته، مه گهر بو میردی (دروسته) چوار مانگ و ده رۆژ (ته عزیه بار بی) ((.

۵۳۴۰ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا بِشْرٌ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، قَالَتْ أُمُّ عَطِيَّةَ: نَهَيْتُ أَنْ تُحِدَّ أَكْثَرَ مِنْ ثَلَاثٍ إِلَّا بِزَوْجٍ^(۳).

۵۳۴۰- موحه ممه دی کوری سیرین ده لی: ئوممو عه تیبه ﷺ وتی: فه دهغه کرا لیمان له سی رۆژ زیاتر ته عزیه بگرین مه گهر بو میرد (چوار مانگ و ده رۆژ).

(۱) کز بیته یا کویر بیته.

(۲) پروانه: ۱۲۸۰.

(۳) پروانه: ۱۲۸۰.

۴۸- بَابُ الْقُسْطِ لِلْحَادَّةِ عِنْدَ الطَّهْرِ

۵۳۴۱- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: كُنَّا نُنْهَى أَنْ نُحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا نَكْتَحِلَ، وَلَا نَطَّيْبَ، وَلَا نَلْبَسَ ثَوْبًا مَضْبُوعًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَقَدْ رُخِّصَ لَنَا عِنْدَ الطَّهْرِ إِذَا اغْتَسَلَتْ إِحْدَانَا مِنْ مَحِيضِهَا فِي بُبْدَةٍ مِنْ كُسْتٍ أَطْفَارٍ، وَكُنَّا نُنْهَى عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ^(۱).

قال أبو عبد الله: والقُسْطُ، والكُسْتُ مثل الكافور والقافور. بُبْدَةٌ: قِطْعَةٌ

۴۸- باسی ژنی ته عزیه بار بوغورد و بوئی خوښ به کار

بَيْنَ لِه كَاتِي پاك بوونه و هدا

۵۳۴۱- حه فسه له نوممو عه تیه وه دهگیرته وه دهلی: نيمه ی نافرمتان بهرگری دهگرین سی رۆژ زیاتر ته عزیه باربین بو مردوو، جگه له میرد که چوار مانگ و ده رۆژ ته عزیمار دمبووین، چاومان نه ده پرشت، وه بوئی خوښمان له خویمان نه ده دا، وه جلی رهنگ کراومان له بهر نه ده کرد، مه گهر جوړه پوښاکیکي یه مه نه، وه بیگومان ریگه دراین له کاتی پاکبوونه و هدا نه گهر یه کیتمان غوسلی بی نویژی بکردایه هه ندی له بوئوخوشی (أَطْفَار)^(۲) به کار بهینایه، وه نیمه فهدمه گه کرابووین له شوینکه وتنی جهنازه ی مردووان.

نه بو عه بدوللا (نیمای بوخاری) دهلی: (القُسْطُ) له گه ل (الكُسْتُ) یه کیکن وه ک (الكافور) له گه ل (القافور)^(۳). وه (بُبْدَةٌ) واته: پارچه یه ک.

(۱) پروانه: ۳۱۳.

(۲) (أَطْفَار): شاریکه له که ناره کانی یه مه ن، بۆن خوښه که به ناوی نهو شاره وه ناو نراوه چونکه له وێوه دههیترا.

پروانه: إرشاد الساری، ۱۱۲/۱۲.

(۳) واته: نهو دوو وشه به (القُسْطُ) له گه ل (الكُسْتُ) یه ک مانایان هه به پیتی قاف له جتی کاف به کار هاتوو وه ک: (الكافور) له گه ل (القافور) کاف له جتی قاف به کار هاتوو، هه ره هه مان ماناشی هه به.

۴۹- باب: تَلْبَسُ الْحَادَّةُ ثِيَابَ الْعَصَبِ

۵۳۴۲- حَدَّثَنَا الْقُضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ السَّلَامِ بْنُ حَرْبٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ تُحِدَّ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ، فَإِنَّهَا لَا تَكْتَحِلُ وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَضْبُوعًا إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ»^(۱).

۴۹- باسیک: ئافره تی ته عزیه بار پۆشاکى عهصب^(۱) له بهر دهکات

۵۳۴۲- ئوممو عهتیهه ﷺ دهلى: پښغه مېهر ﷺ فهرمووی: ((دروست نییه بۆ ئافره تیکى مسولمان باومړى به خوا و به پوژى دواى هېيت له سى پوژ زیاتر ته عزیه بار بیت مه گهر بۆ میړدى، جا بیگومان نابى چاو پرېژیت و نابى پۆشاکى رمنگکراو بپوښیت، جگه له پۆشاکى عهصبه)).

۵۳۴۳- وَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا حَفْصَةُ، حَدَّثَنِي أُمُّ عَطِيَّةٍ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ: «وَلَا تَمَسَّ طِبْيًا إِلَّا أَذَى طُهْرَهَا إِذَا طَهَّرَتْ، تُبْذَرُ مِنْ قُسْطٍ وَأَظْفَارٍ»^(۲).

۵۳۴۳- وه (موحه مېه دى كورى عهبدوللاى) نه نصارى^(۴) دهلى: هېشام بوى گېرپاينه وه وتى: حهفصه بوى گېرپاينه وه وتى: ئوممو عهتیهه ﷺ بوى گېرپاينه وه وتى: پښغه مېهر ﷺ پښگى كرد^(۵) و فهرمووی: (((ژنى ته عزیه بار) بونی خوښ له خوى نه دات مه گهر نړى پاك بوونه وهى، كه پاك بوويه وه كه مېك له بوغورد و (بونی) نه زفار^(۶) (به كار بېنى)).

(۱) پروانه: ۳۱۳.

(۲) پۆشاکىكى يه مېنیه و تراوه پۆشاکىكى په ش و سپیه. پروانه: ارشاد السارى: ۱۱۲/۱۲.

(۳) پروانه: ۳۱۳.

(۴) هم ماموستایه كه ناسراوه به نه نصارى ماموستای بوخارى بووه.

(۵) نهو شتهى پښگى لى كرد باسى نه كرده، چونكه هم فهرمووده وهك به شېك بیت له فهرمووده كهى پېشو وابه.

(۶) (قسط و اظفار): دوو جوړ بونی خوښ و بوغوردن.

۵۰- باب: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ إلی قوله:

﴿يَمَا تَعْمَلُونَ خَيْرٌ﴾ البقرة

۵۳۴۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا شَيْبُلٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ البقرة. قَالَ: كَانَتْ هَذِهِ الْعِدَّةُ تَعْتَدُ عِنْدَ أَهْلِ زَوْجِهَا وَاجِبًا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ﴾ البقرة. قَالَ: جَعَلَ اللَّهُ لَهَا تَمَامَ السَّنَةِ سَبْعَةَ أَشْهُرٍ وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَصِيَّةً، إِنْ شَاءَتْ سَكَنَتْ فِي وَصِيَّتِهَا، وَإِنْ شَاءَتْ خَرَجَتْ، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ البقرة. فَالْعِدَّةُ كَمَا هِيَ، وَاجِبٌ عَلَيْهَا. زَعَمَ ذَلِكَ عَنْ مُجَاهِدٍ. وَقَالَ عَطَاءٌ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ نَسَخَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عِدَّتَهَا عِنْدَ أَهْلِهَا، فَتَعْتَدُ حَيْثُ شَاءَتْ، وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ البقرة. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِنْ شَاءَتْ اعْتَدَتْ عِنْدَ أَهْلِهَا، وَسَكَنَتْ فِي وَصِيَّتِهَا، وَإِنْ شَاءَتْ خَرَجَتْ لِقَوْلِ اللَّهِ: ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ﴾ البقرة. قَالَ عَطَاءٌ: ثُمَّ جَاءَ الْمِيرَاثُ فَنَسَخَ السُّكْنَى، فَتَعْتَدُ حَيْثُ شَاءَتْ، وَلَا سُكْنَى لَهَا^(۱).

۵۰- باسیک: (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و هاوسەران جی دەهیلن) تا ئەم فەرمايشته (ئاگاداره بهوهى که دهیکهن)

۵۳۴۴- ئیبنو ئەبو نەجیح لەموجاهیدووه دەگیرێتەووه دەربارەى ئەم ئایەتە (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و هاوسەران به جی دەهیلن)، وتی: مەبەست پێى ئەو عیددەیهیه که ئافەرته که لای کەس و کاری می‌درده‌گه‌ی به‌سهرى ده‌بات واجبه، ئینجا خوای گه‌وره ئەم ئایەتەى دابه‌زاند: (ئەو پیاوانەى که دەمرن لە ئیو و ژنانى هاوسەر به‌جی دەهیلن (خوا فەرمانى کردووه) به‌ وه‌سیه‌ت کردن بۆ ژنه‌کانیان تا سالتیک به‌خێو بکری، بێ ئەوه‌ی دەربرکړن (له مالى می‌ردیان)، ئینجا ئەگەر خۆیان چوونه دمره‌وه نیت هه‌ج گوناھتان له‌سهر نییه، (ئەى کەس و کاری می‌رد) له‌وه‌ی که ئەو ژنانه دهیکهن دەربارەى خۆیان به‌ باشی)، وتی: خوا ته‌واوکردنى سالتیکى بۆ ئەو ئافەرته‌ داناووه‌ حه‌وت مانگ و بیست شه‌و به‌ وه‌سیه‌ت کردن بۆیان، (له‌گه‌ل جوار مانگ و ده شه‌و به‌فهرز عیدده‌ بکیشن، ئەگەر ئافەرته‌ (می‌رد مردوووه‌ که وستی تا کو‌تایی وه‌سیه‌ته‌که‌ی داده‌نیشی، ئەگه‌ریش وستی دەرپوات و دانانیشی، ئەوه‌ش مەبەست و مانای ئەو فەرمايشته‌ى خوای به‌رز و بلندە: (بێ ئەوه‌ی دەربرکړن له مالى می‌ردیان، ئینجا ئەگەر خۆیان چوونه دمره‌وه نیت هه‌ج گوناھتان له‌سهر نییه)، جا عیدده‌که (که جوار مانگ و ده شه‌وه) فەرزه له‌سهرى وه‌ك خۆی. (شېلى ده‌لی: ئیبنو ئەبى نەجیح) ئەو قسه‌یه‌ى له‌ موحاهیدووه‌ ده‌گیرێتەووه^(۱).

وه‌ عه‌تاش ده‌لی: ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہما ده‌لی: ئەم ئایەتە مانه‌وه‌ی عیدده‌ى ئافه‌رت (ی می‌رد مردوو) ی له‌ مالى کەس و کاری خودی ئافه‌رتە که نه‌سخ کردۆته‌وه‌،

(۱) وا دیاره موحاهید پێى وا نییه ئەو ئایەتە نه‌سخ بو بێته‌وه (إرشاد الساری: ۱۰/۶۸)

کهواو بوو ماوهی عیددهکهی لهههر شوینیک بیهوی دهمینتهوه، وه بهلگهی نهسخهکesh نههم فهرمایشتهی خوایه: ﴿غَيْرَ اخْرَاجَ﴾^(۱) عهتا دهلی: نهگهر ئافرتهکه ویستی لای کهس و کاری میردهکهی عیدده بهسهر دمبات و له مائی میردهکهی نیشتهجی دمی و دهمینتهوه، که له و مسیهتی (میردهکهیدا) بوی کراوه، وه نهگهر ئافرتهکه ویستی (له مائی میردهکهی) دهرپاته دهرهوه، به بهلگهی نههم فهرمایشتهی خوی گهوره: (نیر ئیوه کهس و کاری میردهکه گوناھتان لهسه نییه لهوهی که (نهو ئافرمتانه) دمیکن)، عهتا دهلی: پاشان میرات هات و دابهزی^(۲) جا مافی نیشتهجی بوون (ی ئافرتهکه و مانهوهی لای کهس و کاری میردهکهی) سراهوه، (بهلام و سیهکه ههر ماوه)، بویه ئافرمت عیدده بهسهر دمبات لهو شوینهی خوی ویستی، بهلام مافی شوینی مانهوهی نییه.

۵۳۴۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أُمِّ سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ ابْنَةِ أَبِي سُفْيَانَ، لَمَّا جَاءَهَا نَعْيُ أَبِيهَا دَعَتْ بِطَبِيبٍ، فَمَسَحَتْ ذِرَاعَيْهَا وَقَالَتْ: مَا لِي بِالطَّبِيبِ مِنْ حَاجَةٍ، لَوْلَا أَنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ لِمَرْأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ تَحْدُ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(۳).

۵۳۴۵- زمینهبی کچی ئوممی سهلهمه له ئوممی حه بیبهی کچی نهبو سوفیانهوه دهگیرپتهوه دهلی: کاتی ههوالی مردنی باوکی بو هات داوای بوئی خوئی کرد و هیئای به ههردوو بالیدا و وتی: من هیچ پیویستیهکم بهبوئی خوش

(۱) بهی ئهوهی دهربرکین (له مائی میردیان)

(۲) مه بهستی دابهزینی نههم ئایه ته به ﴿وَلَهُنَّ أَرْبَعٌ مِّنْ تَرَكَتُهُنَّ إِن لَّمْ يَكُنْ لَّكُم مَّا تَرَكْتُمُوهُنَّ وَلَكِنَّ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ﴾^(۱) النساء.

(۳) پروانه: ۱۲۸۰.

نییه، له‌بهر ئه‌وه نه‌بوایه که له پیغه‌مبهرم ﷺ بیستوو ده‌یفه‌رمووی:
 ((دروست نییه بۆ ژنی باوم‌ری به‌خوا و به‌پۆزی دوا‌یی هه‌بیت زیاد له‌سی پۆز
 ته‌عزیه بگرت بۆ هیج مردوو‌یه‌ک، جگه له‌مێرد چوار مانگ و ده‌پۆز
 (دروسته ته‌عزیه‌ی بۆ بگرت)) .

۵۱- بابُ مَهْرِ الْبَغِيِّ وَالنِّكَاحِ الْقَاسِدِ

وَقَالَ الْحَسَنُ: إِذَا تَزَوَّجَ مُحَرَّمَةً وَهُوَ لَا يَشْعُرُ فُرْقَ بَيْنَهُمَا، وَلَهَا مَا أَخَذَتْ، وَلَيْسَ لَهَا غَيْرُهُ. ثُمَّ
 قَالَ بَعْدُ: لَهَا صَدَاقُهَا.

۵۳۴۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ،
 عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَخُلُوانِ الْكَاهِنِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ^(۱).

۵۱- باسی (حوکمی) ماره‌یی ئافره‌تی زیناکار و (ماره‌یی)

ماره‌کردنی نارها

حه‌سه‌ن ده‌لی: ئه‌گه‌ر بیاو ئافره‌تێک که‌ هه‌رامه‌ بۆی ماره‌ی بکات، پیاوه‌که‌
 نه‌زانێ و هه‌ست نه‌کات جیا ده‌کرینه‌وه له‌یه‌کتری، ژنه‌که‌ ئه‌وه‌ی له‌ ماره‌بیدا
 وه‌ری گرتوو ده‌مالێتی، جگه له‌وه هه‌یجی تری ناکه‌وێ، پاشان دواتر (حه‌سه‌ن)
 ده‌لی: ماره‌یی هاوشیوه‌ی خۆی ده‌که‌وێ.

۵۳۴۶- نَهَى مَسْعُودٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دَهْلَى: بِبَيْعِهِ مَبْعَرٍ ﷺ نَرَخَى سَهْگَ وَ پَارَه‌ی فَالْجَى (له‌
 به‌رانه‌ری فالگرتنه‌وه‌که‌یدا)، وه‌ کرێ و که‌سابه‌تی ئافره‌تی داوێن پیسی
 قه‌ده‌غه‌ کرده‌.

۵۳۴۷- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاشِمَةَ، وَالْمُسْتَوْشِمَةَ، وَآكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ، وَنَهَى عَنْ مَنِّ الْكَلْبِ، وَكَسْبِ الْبَغِيِّ، وَلَعَنَ الْمُصَوِّرِينَ^(۱).

۵۳۴۷- عهونی کورپی نه بی جوحه یفه له باوکیه وه ﷺ ده گپریته وه ده لی؛ پیغه مبه ر ﷺ نه فرینی کردوه له ناهرتهی خال کوت و ناهرتهی خال بو کوترا و سوو خوړ و سوو دهر، وه ریگری کردوه له نرخه سهگ و کهسابهتی ناهرتهی داوین بیس، وه نه فرینی کردوه له وینه کیش.

۵۳۴۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَحَادَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كَسْبِ الْإِمَاءِ^(۲).

۵۳۴۸- نه بو هوهریه ر ﷺ پیغه مبه ر ﷺ کری و کهسابهتی که نیه کی فه دهغه کردوه.

۵۲- بَابُ الْمَهْرِ لِلْمَدْخُولِ عَلَيْهَا، وَكَيْفَ الدُّخُولِ، أَوْ طَلَّقَهَا قَبْلَ

الدُّخُولِ وَالْمَسِيسِ

۵۳۴۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: قُلْتُ لِابْنِ عُمَرَ: رَجُلٌ قَذَفَ امْرَأَتَهُ، فَقَالَ: فَرَّقَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ بَيْنَ أَخَوَيْ بَنِي الْعَجْلَانِ وَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا، فَقَالَ: «اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمَا تَائِبٌ؟». فَأَبَيَا، فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا. قَالَ أَيُّوبُ: فَقَالَ لِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ: فِي الْحَدِيثِ شَيْءٌ لَا أَرَاكَ تُحَدِّثُهُ قَالَ: قَالَ الرَّجُلُ: مَالِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَقَدْ دَخَلْتَ بِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَهُوَ أَبْعَدُ مِنْكَ»^(۳).

(۱) پروانه: ۲۰۸۶.

(۲) پروانه: ۲۲۸۳.

(۳) پروانه: ۵۳۱۱.

۵۲- باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی له گه لدا دروست بوو، درووست بوون چۆن دهسهلمیّت؟ یا پیاو ئافرهتهکهی ته لاق دا پیش دروست بوون له گه لای یان بهرکهوتن و دهست لیّدانی

۵۲۴۹- سه عیدی کوری جوبهیر ده لای: به ئیبنو عومهر رضی الله عنه وت: بیاوئک تاوانی زینای دایه پال ژنه کهی، ئیبنو عومهر وتی: پیغه مبه رضی الله عنه ژن و پیاو ده کهی^(۱) بهنی عهجلانی له یهک جیا کردهوه و فهرمووی: ((خوا دهزانی که بیگومان یه کیکتان درۆزن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟)) هیچ کامیان ملیان نه دا و فهرمووی: ((خوا دهزانی یه کیکتان درۆزن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟)) هیچ کامیان دانیان پیدای نه نا، و فهرمووی: ((خوا دهزانی که بیگومان یه کیکتان درۆزن، دهی ئایا کهستان تهوبه ده کهن؟)) هیچیان دانیان پیدای نه نا، ئیتر جیای کردنهوه له یه کتری.

ئه یوب ده لای: عه مری کوری دینار پی وت: ئه م فهرمووده یه شتیکی تیایه نابینم تو بیگپرته وه؟ وتی: پیاو ده که وتی: ئه ی مال و سامانه که م؟ وتی: پی وترا: ((مالت نییه ئه گهر تو راست بکهیت (له وهی داوته پالی)، ئه وه ژنت بووه (جیاده بیته وه و هه موو ماره ییه کهی ده که ویت)، ئه گهر درۆش بکهیت ئه وه خراپتر و دوورتره لیت)).

(۱) اخوی بنی عجلان: ئه مه له زمانی عه ره بیدا پی ده لاین: (باب التغلیب) واته لایهک زال ده کړی به سه ر لایه کی تر، وشه (اخ) بو برا ده بیژری به لام ژن و میرده کهی به (اخوی) هیناوه، واته دوو برا که له بهر ئه وهی لایه نی پیاو ده که زال کراوه یان له بهر ئه وهی موسولمان برای ئیمانین یان له بهر خزمایه تی ئیوانیان، که هه ردووکیان له هۆزی عهجلان بوون (ارشاد الساری: ۸۷/۱۲)

٥٣- بَابُ الْمُتَعَةِ لِلَّتِي لَمْ يُفْرَضْ لَهَا

لِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ﴾ ﴿٣٣﴾ إِلَى قَوْلِهِ: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ﴿٣٤﴾ الْبَقْرَةَ. وَقَوْلِهِ ﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ﴿٣٥﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ. لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣٦﴾ الْبَقْرَةَ. وَلَمْ يَذْكُرِ النَّبِيُّ ﷺ فِي الْمُلَاعَنَةِ مُتْعَةً حِينَ طَلَّقَهَا زَوْجَهَا.

٥٣٥٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لِلْمُتَلَاعَيْنِ: «حِسَابُكُمَا عَلَى اللَّهِ، أَحَدُكُمَا كَاذِبٌ، لَا سَبِيلَ لَكَ عَلَيْهَا». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا لِي؟ قَالَ: «لَا مَالَ لَكَ، إِنْ كُنْتَ صَدَقْتَ عَلَيْهَا، فَهَوَ مَا اسْتَخْلَلْتَ مِنْ فَرْجِهَا، وَإِنْ كُنْتَ كَذَبْتَ عَلَيْهَا، فَذَاكَ أَنْعَدُ وَأَنْعَدُ لَكَ مِنْهَا»^(١).

۵۳- باسی بههرمه‌ند کردن^(۱) (پییویسته) بۆ ئه‌و ژنه‌ی

ماره‌ی یۆ دانەنراوه

به به‌لگه‌ی ئەم فەرمايشته‌ی خوا ﷺ: (گوناھتان لەسەر نىيە ئەگەر ژانانىک تەلاق بدمن که هيشتا نه‌چووبنه لايان)، تا ئەم فەرمايشته (ببگومان خوا بينايه به‌وه‌ی که دمیکەن)، وه ئەم فەرمايشته‌ی خوا: (بۆ تەلاق‌دراوان هه‌يه (به‌سەر مێرده‌کانيان‌ه‌وه) به‌رهرمه‌ند کردن به باشی ئەوه پيوسته لەسەر پارێزکاران، ئاوا خوا ئايه‌ته‌کانی خويتان بۆ ڤوون ده‌کاته‌وه تاي تى بگهن و ژيربن).

وه پيغه‌مبه‌ر ﷺ له باسی نه‌فرين کردندا باسی موعه‌ی نه‌فه‌رموو کاتي مێرده‌کەي تەلاقی دا.

(۱) پروانه: ۵۳۱۱.

(۲) (مُنْعَةً): مالتکه ساو دهدات به ژن کاتې ته لاقې دهدات نه گهر مارهې بۀ دانه نراتت.

۵۳۵۰- سه عیدی کورپی جوبهیر له ئیبنو عومره وه رضی اللہ عنہ دهگیریته وه که پیغه مبه رضی اللہ عنہ به زن و میردی نهفرین کهری فهرموو: ((موحاسه بهتان لای خودایه، یه کیکتان درو دهکات، هیچ ریگه یهکت نییه ژنت بی^(۱)))، پیاوه که وتی: ئه ی مالله کم^(۲)؟ (پیغه مبه رضی اللہ عنہ) فهرموو: ((مالت نیه، نه گهر نه وه پیت وتوو، راست ده کهیت نه وه مالله کهت له بهرانبهری نه ودا بووه خیزان وحه لالت بووه، وه نه گهر بوه تانت بوو کردوه نه وه دوورتره توی دوورتر خستوته وه لیی (که هیچت بکهوی)))).

(۱) به پیاوه که ی فهرموو که میردی ئافره ته که بو.

(۲) که له ماره ییدا پیم داوه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۶۹- کتابُ النفقاتِ

به ناوی خواوی به خشنده می مه ره بان

۶۹- په راوی خه رجیه کان

۱- بابُ فضلِ النِّقَةِ عَلَى الْأَهْلِ

﴿وَسَأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْمَعْفُو كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَمَّا كُنْتُمْ تَنْفَكُونَ﴾ (۳۱۱) فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿۳۱۰﴾ الْبَقْرَةِ. وَقَالَ الْحَسَنُ: الْعَفْوُ: الْفَضْلُ.

۵۳۵۱- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيَّ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ -قُلْتُ: عَنِ النَّبِيِّ؟ فَقَالَ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَنْفَقَ الْمُسْلِمُ نَفَقَةً عَلَى أَهْلِهِ وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا، كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً»^(۱).

۱- باسی گه ورهیی خه رجی کیشانی ژن و مندال

(وه پرسپارت لی دهگه ن چی ببه خشن بلی: نه وهی لی تان زیاده، ناو ها خودا به لگه کان پروون دهکاته وه بو تان تا بیر بکه نه وه له کاری دونیا و دوا رۆژدا).
حه سه ن ده لی: (العفو): زیادهیه.

۵۳۵۱- عه بدوللای کوری په زیدی نه نصاری له نه بی مه سهوودی نه نصاریه وه ﷺ ده گپ رپته وه ده لی: وتم (به نه بو مسعوود) له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گپ رپته وه؟

وتی: له پیغه مبه ره وه ﷺ ده یگێر مه وه فه رموو یه تی: ((ئه گهر مسو لمان خه رجیه ك بو خیزانه گه ی بکیشی (هه رجه ند پیویسته له سه ری)، وه نه م مه به ستی ره زامه ندی خوا بی، به خیر بو ی ده نوسری)).

۵۳۵۲- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «قَالَ اللَّهُ: أَنْفِقْ يَا ابْنَ آدَمَ أَنْفِقْ عَلَيْكَ»^(۱).

۵۳۵۲- نه بو هور په ره ﷺ ده لی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموو یه تی: ((خوا فه رموو یه تی: نه ی نه وه ی ئاده م ببه خشه منیش پی ت ده به خشم)).

۵۳۵۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ الْقَائِمِ اللَّيْلَ الصَّائِمِ النَّهَارَ»^(۲).

۵۳۵۳- نه بو هور په ره ﷺ ده لی: پیغه مبه ره ﷺ فه رموو ی: ((مشوور خو ری بیو مه زن و هه زار وه کو خه به تگێر وایه له ری خوا، یان وه کو شه و نو یژ کار ی شه و، وه ره ژوه وانی ره ژوو وایه)).

۵۳۵۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي وَأَنَا مَرِيضٌ مِمَّكَ، فَقُلْتُ: لِي مَالٌ، أُوصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَالْشُّطْرُ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَالْثُلُثُ؟ قَالَ: «الْثُلُثُ، وَالْثُلُثُ كَثِيرٌ، أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَعَهُمْ عَالَةً، يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَهُمَا أَنْفَقْتَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ حَتَّى اللَّقْمَةُ تَرْفَعُهَا فِي فِي أَمْرَاتِكَ، وَلَعَلَّ اللَّهَ يَرْفَعَكَ، يَنْتَفِعَ بِكَ نَاسٌ وَيَصْرُ بِكَ آخِرُونَ»^(۳).

(۱) پروانه: ۶۸۴.

(۲) پروانه: ۶۰۶، ۶۰۷.

(۳) پروانه: ۵۶.

۵۳۵۴- عامیری کوری سه عد له سه عده وه ﷺ ده گیر پته وه ده لی؛ من له مه که که دان نه خوش بووم پیغه مبه ر ﷺ سهر دانی کردم، عه رزم کرد: من مال و سامانم هه یه وه سیمت بکه م گشت مال ه که م بکری به خیر؟ فهر مووی: ((نه خیر)) وتم: نه ی نیوه ی؟ فهر مووی: ((نه خیر)) وتم: ده ی سی یه کی؟ فهر مووی: ((سی یه ک باشه هیشتا سی یه کیش زوره، چونکه تو میراتگره کانت به ده و له مهن دی به جی بیلی چاکتره له وه ی که جیان دیلی هه ژاربن، ده ست له خه لگی پان بکه نه وه و سوال بکه ن، هه ر چه ندی مال ببه خشیت نه وه بیگومان خیر و چاکه یه بو ت، هه تا نه و پاروه ی به رزی ده که یته وه ده یخه یته ده می هاوسه رکه ته وه، نومید ده که م خوا پله ت به رز بکاته وه، خه لکانیک سوود مهن د ببن لی ت^(۱) وه که سانی کیش زهر مر مهن د ببن به هو ته وه^(۲))).

۲- بابُ وَجُوبِ النَّقَّةِ عَلَى الْإِهْلِ وَالْعِيَالِ

۵۳۵۵- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ مَا تَرَكَ غَنَى، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ». تَقُولُ الْمَرْأَةُ: إِمَّا أَنْ تُطْعِمَنِي وَإِمَّا أَنْ تُطَلِّقَنِي. وَيَقُولُ الْعَبْدُ: أَطْعِمْنِي وَاسْتَعْمِلْنِي. وَيَقُولُ الْإِبْنُ: أَطْعِمْنِي، إِلَى مَنْ تَدْعُنِي؟ فَقَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: لَا، هَذَا مِنْ كَيْسِ أَبِي هُرَيْرَةَ^(۳).

(۱) که موسولمان و باوه ردارن.

(۲) که بئ باوه و کافر ن.

(۳) پروانه: ۱۴۳۶.

۲- باسی خهرجی کیشانی ژن و مندال پتویسته

۵۳۵۵- ئەبو صالح دەلی: ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ بۆی گێڕامه‌وه وتی: پێغه‌مبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((چاکترین و گه‌ورترین مال به‌خشین ئەومیه ده‌وله‌مه‌ندی بمینی^(۱)، وه دهستی سهرمه‌وه چاکتر له دهستی ژێرموه، له‌وه‌که‌سانه‌وه دهست پێ بکه به‌خیویان ده‌که‌یت)).

ژن دهلی: یان خۆراکم بدمری یان ته‌لاقم بده، کۆیله‌ش دهلی: خۆراکم بدمری و کارم پێ بکه، کورپش دهلی: خۆراکم پێ بده بۆ کیم به‌جی دیلی؟ وتیان: نه‌ی ئەبو هورەیره ئەمه‌ت^(۲) له پێغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم بیستوووه؟ وتی: نه‌خیر ئەمه له ژیری و هۆشمه‌ندی ئەبو هورەیره‌وهیه رضی اللہ عنہ.

۵۳۵۶- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفْرِ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدِ بْنِ مُسَافِرٍ، عَنْ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنًى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ»^(۳).

۵۳۵۶- ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبهری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((چاکترین مال به‌خشین ئەومیه له‌سهر ده‌وله‌مه‌ندی بی‌ت و بکری، وه له‌وانه‌وه دهست پێ بکه به‌خیویان ده‌که‌یت)).

۳- بابُ حَبْسِ الرَّجُلِ قُوتَ سَنَةٍ عَلَى أَهْلِهِ، وَكَيْفَ نَفَقَاتِ الْعِيَالِ؟

۵۳۵۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، عَنْ ابْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ: قَالَ لِي مَعْمَرٌ: قَالَ لِي النَّوْرِيُّ: هَلْ سَمِعْتَ فِي الرَّجُلِ يَجْمَعُ لِأَهْلِهِ قُوتَ سَنَتِهِمْ أَوْ بَعْضِ السَّنَةِ؟ قَالَ مَعْمَرٌ:

(۱) خێرکه‌ره‌که واته: ئەوه‌نده نه‌به‌خشیت هه‌زار بکه‌وی.

(۲) له‌به‌شی ژن ده‌لی تا کۆتایی وته‌که.

(۳) پروانه: ۱۴۲۶.

فَلَمْ يَخْضُرْنِي، ثُمَّ ذَكَرْتُ حَدِيثًا حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ الزُّهْرِيُّ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ، عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبِيعُ نَخْلَ بَنِي النَّضِيرِ، وَيَخِيسُ لِأَهْلِهِ قُوتَ سَنَتِهِمْ^(۱).

۳- باسی (دروسته) پیاو خه‌رجی و بژیوی سالیکی بو ژن و مندالی دانیت، وه خه‌رجیه‌کانی خیزان و کهس و کار چۆن بیت؟

۵۳۵۷- ثیبنوعویه‌ینه وتی: مه‌عمر بی وتم: سه‌وری پیی وتم: بیستووته دهرباره‌ی پیاوی بژیوی سالیکی خیزانی یان به‌شیکی ساله‌که کو بکاته‌وه (و داینی)؟ مه‌عمر وتی: هیچم له بیر نه‌بوو، پاشان فه‌رمووده‌یه‌کم بیرکه‌وته‌وه که ثیبنو شیهابی زوه‌ری بو‌ی گیراینه‌وه له مالیکی کوری نه‌وسه‌وه له عومه‌ره‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ گیرایه‌وه، که پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خورمای باخه‌کانی به‌نی نه‌زیری ده‌فرۆشت، خوراک و بژیوی سالیکی خیزانه‌کانی لی دادمنا.

۵۳۵۸- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكُ بْنُ أَوْسٍ بْنِ الْحَدَثَانِ، وَكَانَ مُحَمَّدُ بْنُ جُبَيْرٍ بْنُ مُطْعِمٍ ذَكَرَ لِي ذِكْرًا مِنْ حَدِيثِهِ، فَأَنْطَلَقْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَى مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ مَالِكُ: أَنْطَلَقْتُ حَتَّى أَدْخُلَ عَلَى عُمَرَ، إِذْ أَتَاهُ حَاجِبُهُ يَرْفَا، فَقَالَ: هَلْ لَكَ فِي عُثْمَانَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ وَالزُّبَيْرِ وَسَعْدٍ يَسْتَأْذِنُونَ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَذِنَ لَهُمْ قَالَ: فَدَخَلُوا وَسَلَّمُوا فَجَلَسُوا، ثُمَّ لَبِثَ يَرْفَا قَلِيلًا، فَقَالَ لِعُمَرَ: هَلْ لَكَ فِي عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَأَذِنَ لَهُمَا، فَلَمَّا دَخَلَا سَلَّمَا وَجَلَسَا، فَقَالَ عَبَّاسٌ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَفْضَ بَيْنِي وَبَيْنَ هَذَا. فَقَالَ الرَّهْطُ -عُثْمَانُ وَأَصْحَابُهُ-: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَفْضَ بَيْنَهُمَا، وَأَرْحَ أَحَدُهُمَا مِنَ الْآخَرِ. فَقَالَ عُمَرُ: اتَّيَدُوا، أَنْشُدْكُمْ بِاللَّهِ الَّذِي بِهِ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ، هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تُورَثُ، مَا تَرَكْنَا صَدَقَةً؟». يُرِيدُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفْسَهُ. قَالَ الرَّهْطُ قَدْ قَالَ ذَلِكَ. فَأَقْبَلَ عُمَرُ عَلَى عَلِيٍّ

وَعَبَّاسٍ فَقَالَ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ذَلِكَ؟ قَالَا: قَدْ قَالَ ذَلِكَ. قَالَ عُمَرُ: فَإِنِّي أُحَدِّثُكُم عَنْ هَذَا الْأَمْرِ، إِنَّ اللَّهَ كَانَ خَصَّ رَسُولَهُ ﷺ فِي هَذَا الْمَالِ بِشَيْءٍ لَمْ يُعْطِهِ أَحَدًا غَيْرُهُ، قَالَ اللَّهُ: ﴿وَمَا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أُوجِفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٦١﴾ الحشر. فَكَانَتْ هَذِهِ خَالِصَةً لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاللَّهُ مَا اخْتَارَهَا دُونَكُمْ، وَلَا اسْتَأْثَرَ بِهَا عَلَيْكُمْ، لَقَدْ أَعْطَاكُمْوهَا وَبَثَّهَا فِيكُمْ، حَتَّى بَقِيَ مِنْهَا هَذَا الْمَالُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُنْفِقُ عَلَى أَهْلِهِ نَفَقَةً سَتَيْهِمْ مِنْ هَذَا الْمَالِ، ثُمَّ يَأْخُذُ مَا بَقِيَ، فَيَجْعَلُهُ مَجْعَلَ مَالِ اللَّهِ، فَعَمِلَ بِذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَيَاتَهُ، أُنْشِدُكُم بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ ذَلِكَ؟ قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ لِعَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمَانِ ذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ. ثُمَّ تَوَقَّى اللَّهُ نَبِيَّهُ ﷺ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَقَبَضَهَا أَبُو بَكْرٍ يَعْمَلُ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ بِهِ فِيهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَأَنْتُمَا حِينَئِذٍ -وَأَقْبَلَ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ- تَزْعُمَانِ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَذَا وَكَذَا، وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّهُ فِيهَا صَادِقٌ بَارٌّ رَاشِدٌ تَابِعٌ لِلْحَقِّ، ثُمَّ تَوَقَّى اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ، فَقُلْتُ: أَنَا وَلِيُّ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ، فَقَبَضْتُهَا سَتَيْنِ أَعْمَلُ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ جِئْتُمَانِي وَكَلِمَتُكُمَا وَاحِدَةٌ وَأَمْرُكُمَا جَمِيعٌ، جِئْتَنِي تَسْأَلْنِي نَصِيكَ مِنْ ابْنِ أَخِيكَ، وَأَتَى هَذَا يَسْأَلُنِي نَصِيبَ امْرَأَتِهِ مِنْ أَبِيهَا، فَقُلْتُ: إِنْ شِئْتُمَا دَفَعْتُهِ إِلَيْكُمَا عَلَى أَنْ عَلَيْكُمَا عَهْدُ اللَّهِ وَمِيثَاقُهُ لَتَعْمَلَانِ فِيهَا مِمَّا عَمِلَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، وَمِمَّا عَمِلَ بِهِ فِيهَا أَبُو بَكْرٍ، وَمِمَّا عَمِلْتُ بِهِ فِيهَا، مُنْذُ وَلَّيْتُهَا، وَإِلَّا فَلَا تُكَلِّمَانِي فِيهَا، فَقُلْتُمَا: ادْفَعْهَا إِلَيْنَا بِذَلِكَ. فَدَفَعْتُهَا إِلَيْكُمَا بِذَلِكَ، أُنْشِدُكُم بِاللَّهِ هَلْ دَفَعْتُهَا إِلَيْهِمَا بِذَلِكَ؟ فَقَالَ الرَّهْطُ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَى عَلِيٍّ وَعَبَّاسٍ فَقَالَ: أُنْشِدُكُمَا بِاللَّهِ هَلْ دَفَعْتُهَا إِلَيْكُمَا بِذَلِكَ؟ قَالَا: نَعَمْ. قَالَ أَفْتَلْتُمَسَانِ مِنِّي قَضَاءً غَيْرَ ذَلِكَ؟ فَوَالَّذِي يَأْذَنُ تَقُومُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ لَا أَقْضِي فِيهَا قَضَاءً غَيْرَ ذَلِكَ، حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ، فَإِنْ عَجَزْتُمَا عَنْهَا فَادْفَعَاهَا فَاأَكْفِيكُمَاهَا^(١).

۵۳۵۸- ئیبنو شیهاب ده‌ئی: مالیکی کورپی نه‌وسی کورپی چه‌ده‌سان بۆی گێڕامه‌وه، وه‌ موچه‌مه‌دی کورپی جوبه‌یری کورپی مو‌تعیمیش باسی نه‌و فه‌رمووده‌ی (مالیکی کورپی نه‌وسی) بۆ کردم، منیش پۆشتم هه‌تا پۆشتمه‌ لای مالیکی کورپی نه‌وس و پرسیاری نه‌و فه‌رموودمیه‌م لێ کرد، مالیکیش وتی: پۆشتم هه‌تا چوووه‌ ژوو‌روه‌وه‌ بۆ لای عومه‌ر رضی اللہ عنہ، له‌و کاته‌دا یه‌رفه‌ئی دهرگاوانی هات بۆلای عومه‌ر رضی اللہ عنہ وتی: ئایا دمه‌ه‌وئ عوسمان و عه‌بدوره‌حمان و زوبه‌یر و سه‌عد رضی اللہ عنہم بێنه‌ (ژوو‌روه‌وه‌) داوای مۆله‌تت لێ ده‌که‌ن؟ وتی: به‌ئێ مۆله‌تیان بده‌ (با بێنه‌ ژوو‌روه‌وه‌) ده‌ئێ: ئینجا هاتنه‌ ژوو‌روه‌وه‌ سه‌لامیان کرد و دانیشتن، پاشان یه‌رفه‌ئیش که‌میکی پێچوو، وتی به‌ عومه‌ر رضی اللہ عنہ: ئایا دمه‌ه‌وئ عه‌بباس و عه‌لی بێنه‌ (ژوو‌روه‌وه‌)؟ وتی: به‌ئێ، مۆله‌تی هه‌ردووکیان بده‌ (بێنه‌ ژوو‌روه‌وه‌)، جا کاتی هه‌ردووکیان هاتنه‌ ژوو‌روه‌وه‌ و سه‌لامیان کرد و دانیشتن، عه‌بباس رضی اللہ عنہ وتی: ئه‌ی پێشه‌وای باوه‌رپاران له‌ نیوان من و نه‌م (عه‌لی)دا بریار بده‌ و قه‌زاوت بکه‌، جا کۆمه‌له‌که‌ش- عوسمان و هاو‌پێکانی- وتیان: ئه‌ی پێشه‌وای باوه‌رپاران بریار بده‌ له‌ نیوانیاندا له‌ ده‌ستی یه‌کتری رزگاریان بکه‌، عومه‌ریش وتی: له‌سه‌رخۆبن تو نه‌و خوایه‌ی که‌ به‌فه‌رمانی نه‌و زه‌وی و ئاسمان راوه‌ستاوه‌، ئایا ده‌زانن که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فه‌رموویه‌تی: ((ئیمه‌ که‌له‌پورمان لێ ناگیرئ نه‌وه‌ی لی‌مان به‌جی‌ما خیره‌^(۱)))، پێغه‌مبه‌ری خوا به‌م فه‌رمووده‌ خۆی مه‌به‌سته‌؟ کۆمه‌له‌که‌ وتیان: بێگومان نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌، نه‌وسا عومه‌ر رووی کرده‌ عه‌لی و عه‌بباس رضی اللہ عنہم وتی: سویندتان دهم به‌خوا ئایا ده‌زانن که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی اللہ علیہ وسلم نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌؟ هه‌ردووکیان وتیان: بێگومان نه‌وه‌ی فه‌رمووه‌، عومه‌ر وتی: جا بێگومان من دهرباره‌ی نه‌و کاره‌ قسه‌تان بۆ ده‌که‌م، به‌راستی خوا هه‌ندی لهم

(۱) بۆ به‌رژه‌وه‌ندی موس‌لمانان خه‌رج ده‌کری.

دمست کهوتهی تایبەت کردوه به پیڤه‌مبه‌روه ﷺ به‌که‌سی تری نه‌داوه، خوا دمفه‌رمووی: (ئهو) (دمست کهوتانه‌ی) که خوا سه‌ندیه‌وه بو پیڤه‌مبه‌ره‌که‌ی له مائی (به‌نی نه‌زیر) ئیوه بو به‌دمست هی‌ئانی هیچ ئه‌سپ و شتریک‌تان تاونه‌داوه، به‌ئکو خوا پیڤه‌مبه‌رانی زال ده‌کات به‌سه‌ر هه‌ر که‌سدا که بیه‌ویت، وه خوا به‌سه‌ر هه‌موو شتی‌کدا به‌دمسه‌لاته). ده‌ی ئه‌مه تایبەت بوو به پیڤه‌مبه‌ر ﷺ، سویند به‌خوا کو‌ی نه‌کردوته‌وه بو خۆی به‌ته‌نها ئیوه‌ی لی بی به‌ش بکات، وه تایبەتی نه‌کردوه به‌خۆی جگه له ئیوه، بی‌گومان داویتی به‌ئیوه‌ش و دابه‌شی کردوه به‌سه‌رتاندا، هه‌تا ئا ئه‌م سامانه‌ی لی ماوته‌وه، جا پیڤه‌مبه‌ری خوا خه‌رجی و بژیوی سالیکی خاوخیزانی له‌م هه‌ینه‌ بوو، پاشان ئه‌ومشی ده‌مایه‌وه به‌مال و سامانی خوای دادنا (له به‌رژه‌ومندی گشتیدا خه‌رجی ده‌کرد)، جا پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌م جو‌ره‌ی ده‌کرد تا له ژياندا بوو، سویندتان دده‌م به‌خوا ئه‌مه ده‌زانن؟ وتیان: به‌لی (ده‌یزانین). پاشان به‌عه‌لی و عه‌بباسی وت: سویندتان دده‌م به‌خوا ئیوه‌ش هه‌ردووکتان ئه‌مه ده‌زانن؟ (هه‌ردووکیان وتیان: به‌لی^(۱)) عومه‌ر وتی: پاشان خوا پیڤه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ برده‌وه بو لای خۆی، جا ئه‌بو به‌کر وتی: میراتگری پیڤه‌مبه‌ری خوام ﷺ نیتر ئه‌بو به‌کر ئهو مائی (هه‌ینه‌ی) و مرگرت، و به‌و جو‌ره‌ی لی ده‌کرد که پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ لی ده‌کرد (که له‌ژیانیدا) - جا رووی کرده عه‌لی و عه‌بباس- وتی: وه ئیوه هه‌ردووکتان له‌و رۆژگارهدا دمتانوت ئه‌بو به‌کر وا و وایه، خواش ده‌زانن که بی‌گومان ئه‌بو به‌کر دهرباره‌ی ئهو سامانه‌ راستگو و به‌چاکی و سه‌ر راستانه شوین هه‌ق که‌وتبو، پاشان خوا ئه‌بو به‌گری ﷺ برده‌وه و مرد، منیش وتم: من له جیی پیڤه‌مبه‌ری خوا و ﷺ ئه‌بو به‌گرم ﷺ دوو سال له دمسه‌لاتی خۆم وهرم گرت،

(۱) له گێڕانه‌وه‌ی عه‌قیل له ئین شیهابه‌وه له (کتاب الفرائض) دا هاتوه.

بەو جۆرەم لى دەکرد كە پىغەمبەرى خوا ﷺ وئەبو بەكر ﷺ دەيانكرد. پاشان
 ھەردووكتان ھاتوون بۆ لام قسەم لەگەڵدا دەكەن وە قسەى ھەردووكتان
 يەكە، كارەكەشتان پىكەومىيە و يەك كارە، تۆ (عەبباس) ھاتووى داواى
 بەشەكەت لە برازاكەى خۆت دەكەيت، ئەمەش (عەلى) ھاتووە بۆ لام بەشى
 ھاوسەرەكەى لە باوكى داوا دەكات، ئەگەر ھەز دەكەن دەمىدەمەو بە
 ھەردووكتان، بەلام مەرج بى لەسەر ھەردووكتان پەيمان و بەئىنى خوا بى
 لەسەرتان كە لەو سامانەدا بەو جۆرە بەكارى بىن كە پىغەمبەرى خوا ﷺ و
 ئەبو بەكر ﷺ بەكاريان ھىناو، وە بەجۆرەى من بەكارم ھىنا لەومتەى
 كراومتە گەرەى مسوئلمانان، ئەگەر نا قسەم لەگەڵ مەكەن (لەو بارمىەو)
 ئىوھش ھەردووكتان، وتیان: بەو جۆرە بیدەرەو پەيمان. منیش بەو جۆرە
 دامەتەو پەيتان، (بە كۆمەلەكەى عوسمان و ھاورپىكانى وت): سوپىندتان ئەدەم
 بەخوا ئايا بەو جۆرە داومتەو بەھەردووكتان؟ كۆمەلەكەش وتیان: بەلى
 وابوو، دەلى: ئىنجا رپوى كرده عەلى و عەبباس ﷺ وتى: سوپىندتان ئەدەم
 بەخوا ئايا بەو جۆرە داومتەو بە ھەردووكتان؟ ھەردووكتان وتیان: بەلى،
 عومەر وتى: دەى جگە لەمە برپارىكى تەرتان لە من دەوى؟ جا سوپىند بەو
 خودايەى كە ئاسمان و زەوى بەفەرمانى ئەو راوستاوە، ھىچ برپارىكى تيا نادەم
 جگە لەمە، ھەتا قىامەت بەرپا دەبىت، جا ئەگەر نەتان توانى بەو شىوہى وتم
 جى بەجىى بكەن (و دەبىتە كىشەتان)، ئەوسا بىگىرپنەو بۆ لاى خۆم، بىگومان
 خۆم لە جىاتى ھەردووكتان ئەو كارە دەكەم.

۴- **باب: وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى:** ﴿وَالْوَالِدَتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْمِ الرِّضَاعَةَ﴾ ﴿٣٣﴾ **إِلَى قَوْلِهِ:** ﴿يَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ ﴿٣٣﴾ البقرة. **وَقَالَ:** ﴿وَحَمْلُهُ، وَفِصَالُهُ، ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ ﴿١٥﴾ الأحقاف. **وَقَالَ تَعَالَى:** ﴿وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمَ فَسَترْضِعْ لَهُ أُخْرَى﴾ ﴿٦﴾ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ ﴿٧﴾ **إِلَى قَوْلِهِ:** ﴿بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرٌ﴾ ﴿٧﴾ الطلاق.

وَقَالَ يُونسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: نَهَى اللَّهُ أَنْ تُضَارَّ الْوَالِدَةُ بِوَلَدِهَا، وَذَلِكَ أَنْ تَقُولَ الْوَالِدَةُ: لَسْتُ مُرْضِعَتَهُ. وَهِيَ أَمْلَلُ لَهُ غِذَاءً، وَأَشْفَقُ عَلَيْهِ، وَأَرْفُقُ بِهِ مِنْ غَيْرِهَا، فَلَيْسَ لَهَا أَنْ تَأْتِيَ بَعْدَ أَنْ يُعْطِيَهَا مِنْ نَفْسِهِ مَا جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَلَيْسَ لِلْمَوْلُودِ لَهُ أَنْ يُضَارَّ بِوَلَدِهِ وَالِدَتُهُ، فَيَمْنَعَهَا أَنْ تُرْضِعَهُ ضَرَارًا لَهَا إِلَى غَيْرِهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَسْتَرْضِعَا عَنْ طِيبِ نَفْسِ الْوَالِدِ وَالْوَالِدَةِ، ﴿فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ﴿١٥﴾ أَنْ تَسْتَرْضِعُوهُمَا أُولَئِكَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ﴿٣٣﴾ البقرة

بَعْدَ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ، ﴿فِصَالُهُ﴾ ﴿١٥﴾ الأحقاف: فِطَامُهُ.

۴- باسیک: وه خوای بهرز و بلند فەرمووێهتی: (دایکان شیر دەدەن بە منداڵەکانیان دوو سالی تەواو، ئەمە بو کەسیکە کە بیهوێت شیرێ تەواو بدات)، تا دەگاتە ئەم فەرمایشتە (وه) (خوا) بینایە بهوهی کە دهیکەن)

وه خوا دمفەرموئ: (دووگیان بوون (ی دایک) بپییه وه و له شیر برپێنه وهی سی مانگه)، وه خوای گهواره دمفەرمووئ (وه نه گهر تهنگیتان کرد^(۱)) نه وه با ئافرهتیکی تر شیرێ بداتی، با دهوڵه مه نه د به پئی دهوڵه مه نه دی نه فهقه بدات، وه هر کەسیک کەم دهست و ههزار بوو)، تا دهگاتە ئەم فەرمایشتە: (دوای تهنگانه ئاسانی دهبیئت).

(۱) نه سازان له کرێکه دا.

یونس له زوهریه وه دهگپرته وه و دهلی: خوی بهرز و بلند قه دهغه ی کردوه که دایک زیان بگه یه نیت به منداله که ی، نه وهش که دایکه که بلی: من شیر ی پی نادم له کاتیکدا شیر ی نه و چاکترین خوراکه بو منداله که، وه به سوز و دلسوزتره به منداله که له هر ژنیک تر، بویه نه و دایکه رهوا نییه بوی پازی نه بیت (شیر ی پی بدات)، دوی نه وهی باوکه که نه ومندهی خوا پی داوه کر ی پی بدات، ههروه ها باوکی منداله کهش بوی نییه به هو ی منداله که یه وه زیان به دایکی منداله که بگه یه نیت، ریگه نه دات شیر بدات به منداله که ی زیانی پی بگه یه نیت به و کاره، بیهو ی ژنیک تر شیر ی بداتی، ژن و پیاو گونا هیان ناگات به رهمه ندی ههردووکیان دایه ن و شیرد مریکی بو بگرن، (جا نه گهر ههردووکیان (ژن و پیاوه که) ویستیان (منداله که) له شیر بر نه وه^(۱)، به رهمه ندی و راویژی ههردوو لایان نه وه گونا هتان ناگات). پاش نه وهی نه و له شیر بر نه وه به رهمه ندی و راویژی ههردوو لایان بیت. (نیمامی بوخاری دهلی: ﴿فِصَالُهُ﴾: بر نه وهی له شیر.

۵- بَابُ نَفَقَةِ الْمَرَأَةِ إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا، وَنَفَقَةِ الْوَلَدِ

۵۳۵۹- حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ مَسِيكٌ، فَهَلْ عَلَيَّ حَرَجٌ أَنْ أَطْعِمَ مِنَ الَّذِي لَهُ عِيَالَتَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا بِالْمَعْرُوفِ»^(۲).

(۱) له پيش دوو سآله که.

(۲) پروانه: ۲۲۱۱.

0- باسی خهرجی ژن نهگهر میردهکهی له جیگایهکی دور بوو

له ژنهکهی، ههروهها خهرجی مندالهکانیشی^(۱)

۵۳۵۹- عائشه رضی الله عنها دهلی: هیندی کچی عوتبه هات وتی: نهی پیغهمبهری خوا ﷺ، بهراستی نهبو سوفیان پیاویکی پزده و پزله، دهی نایا گوناحم لهسه ره لهو ماله ی هی نهوه خوراک بدهم به ژن و مندالهکانی؟ فهرمووی: ((نهخیر بییان مهده مهگهر بهپی پیویست و به پی عورف و عادمت)).

۵۳۶۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ كَسْبِ زَوْجِهَا عَنْ غَيْرِ أَمْرِ فَلَهُ نِصْفُ أَجْرِهِ»^(۲).

۵۳۶۰- ههمام دهلی: له نهبو هوپمیرهم ﷺ بیست له پیغهمبهروه ﷺ گیرایهوه که فهرموویهتی: ((نهگهر ئافرمته بهبی فهرمانی میردهکهی لهوهی میردهکهی پهیدای کردوه ببهخشیت، نهوه نیوهی پاداشتهکهی بو میردهکهیه^(۳))).

۶- بَابُ عَمَلِ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا

۵۳۶۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَكَمُ، عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، حَدَّثَنَا عَلِيُّ، أَنَّ فَاطِمَةَ رضی الله عنها أَتَتِ النَّبِيَّ ﷺ تَشْكُو إِلَيْهِ مَا تَلَقَّى فِي يَدِهَا مِنَ الرَّحَى - وَبَلَغَهَا أَنَّهُ جَاءَهُ رَقِيقٌ - فَلَمْ تُصَادِفْهُ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لِعَائِشَةَ، فَلَمَّا جَاءَ أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ، قَالَ: فَجَاءَنَا وَقَدْ أَخَذْنَا مَصَاجِعَنَا، فَذَهَبْنَا نَقُومُ، فَقَالَ: «عَلَى مَكَانِكُمَا». فَجَاءَ فَقَعَدَ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَى بَطْنِي، فَقَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا، إِذَا

(۱) واته: پیویسته ههه خهرجی ژنهکهی وه ههه خهرجی مندالهکانی بدات .

(۲) پروانه: ۲۰۶۶.

(۳) نیوهکهی کهشی بو ئافرهتهکهیه.

أَخَذْتُمَا مَصَاجِعَكُمَا - أَوْ أَوَيْتُمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا - فَسَبَّحَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَاحْمَدَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبَّرَا أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمَا مِنْ خَادِمٍ^(۱).

۱- باسی ئیش و کار کردنی ژن له مالی میرده کهیدا

۵۳۶۱- ئیبنو ئەبی لەیلا دەلی: عەلی بۆی گێڕاینەووە کە فاتیمە ﷺ هاتە خزمەتی پیغەمبەر ﷺ و سکاڵای ماندوو بوونی دەستی کرد بەهۆی (ئیشکردن بە) دەستار، وە هەوالی بی گەشتبوو کە پیغەمبەر ﷺ چەند کۆیلە و کەنیزەکیکی بۆ هاتبوو- (ئینجا فاتیمەیش رۆشت)، بەلام پیغەمبەری ﷺ دەست نەگەوت، بۆیە ئەو (داواوەی) بۆ عائیشە باس کرد، ئینجا کە پیغەمبەر ﷺ هاتەووە. عائیشە ﷺ هەوالی پێدا، (عەلی) دەلی: جا پیغەمبەر ﷺ هات بۆ لامان لە کاتیکیدا لەسەر جیگاگانمان راکشابووین، ویستمان هەستینەووە فەرمووی: ((لە شوینی خۆتان مەجوێن)) ئینجا لە نیوان من فاتیمەدا دانیشت (بە جوێ) هەتا هەستم بەساردی پێی کرد بەسەر سنگمەووە، وە فەرمووی: ((ئایا شتیکتان فێربکەم چاکتر لەوەی هەردووکتان داواتان کردووە؟ کاتی رۆشتنە سەر جیگای نووستنەگەتان هەردووکتان سی و سی جار بلین (سبحان الله) و سی و سی جار بلین (الحمد لله) و سی و چوار جار بلین (الله أكبر)، بەراستی ئەووە لە خزمەتکار چاکترە بۆ هەردووکتان)).

۷- بَابُ خَادِمِ الْمَرْأَةِ

۵۳۶۲- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَرْدٍ، سَمِعَ مُجَاهِدًا: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ فَاطِمَةَ ﷺ أَتَتْ

النَّبِيِّ ﷺ تَسْأَلُهُ خَادِمًا، فَقَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ مَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ مِنْهُ، تُسَبِّحِينَ اللَّهَ عِنْدَ مَنَامِكَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدِينَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرِينَ اللَّهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ». - ثُمَّ قَالَ سُفْيَانُ: إِحْذَاهُنَّ أَرْبَعٌ وَثَلَاثُونَ - فَمَا تَرَكْتُهَا بَعْدُ قِيلَ: وَلَا لَيْلَةً صِفِينَ؟ قَالَ: وَلَا لَيْلَةً صِفِينَ^(۱).

۷- باسی (حوکمی) خزمه تکاری ژن^(۲)

۵۳۶۲- موحاهید دهلی: له عهبدوره حماني کورې له یلام بیست له عهلی کورې نه بی تالیبه وه ﷺ دهیگر پریه وه، که فاتیمة ﷺ چوو خزمه تی پیغه مبه ر ﷺ داوای خزمه تکاری لی کرد، نه ویش فهرمووی: ((ثایا هه وائت بده می به وهی باشره بو تو له خزمه تکار؟ له کاتی خه وتندا سی و سی جار (سبحان الله) بکه و سی و سی جار (الحمد لله) بکه و سی و سی و چوار جار (الله اکبر) بکه)).
پاشان سوفیان وتی: یه کیکیان^(۳) سی و چوار بوو- (عهلی دهلی): جا له و کاته تا نیستا هیشتا وازم لی نه هیناوه^(۴)، پی و ترا: له شهوی صیفینیشدا؟ وتی: له شهوی صیفینیشدا هه ر خویندمه وه و وازم لی نه هیناوه.

۸- بَابُ خِدْمَةِ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ

۵۳۶۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَفَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَتَبَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ يَزِيدَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَتْ: كَانَ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ، فَإِذَا سَمِعَ الْأَذَانَ خَرَجَ^(۵).

(۱) پروانه: ۳۱۱۳.

(۲) ثایا پیویسته پیاو خزمه تکار بو ژنی بگریت یان نا؟.

(۳) له زیکره کان.

(۴) هه ر بهرده وام ده یان نیم.

(۵) پروانه: ۶۷۶.

۸- باسی خزمهت کردنی پیاو له ناو مال و مندالی خویدا (دروسته)^(۱)

۵۳۶۳- نه سوهدی کوری یه زید دهلی؛ پرسیارم له عائشه رضی الله عنها کرد پیغه مبه رضی الله عنه له ماله وه چ نیش و کاریک دمکات؟ عائشه وتی: پیغه مبه رضی الله عنه خهریکی کار و خزمهتی خیزانه کهی دهبی، به لام که گوئی له بانگ بوو له مال دمرده چی (بو مزگهوت).

۹- بَابُ: إِذَا لَمْ يُنْفِقِ الرَّجُلُ قَلَمَرَةً أَنْ تَأْخُذَ بِغَيْرِ عِلْمِهِ مَا يَكْفِيهَا وَوَلَدَهَا بِالْمَعْرُوفِ

۵۳۶۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ هِنْدَ بِنْتَ عُتْبَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، وَلَيْسَ يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَعْلَمُ. فَقَالَ: «خُذِي مَا يَكْفِيكِ وَوَلَدَكَ بِالْمَعْرُوفِ»^(۲).

۹- باسیک: ئەگەر پیاو خه رجی بو خیزانی نه کرد، ئەو ژنه که بو ی ههیه به پت پیویست نه وهندهی بهشی خو ی و منداله که ی بکات له مالی میرده که ی بیات، به بی ئاگاداری ئەو

۵۳۶۴- عائشه رضی الله عنها دهگیرپته وه که هیندی کچی عوتبه رضی الله عنها وتی: ئە ی پیغه مبه رضی الله عنه خوا رضی الله عنه به راستی ئەبو سوفیان پیاویکی رمزیله، ئە وهندهم ناداتی که بهشی خو و منداله کهم بکات، جگه له وهی که خو و به دزیوه له مالی ئەو دهبه و ئەو نازانی، پیغه مبه ریش رضی الله عنه هه رمووی: ((ئە وهنده به بهشی خو و منداله کهت بکات به پی پیویست)).

(۱) نیش کاری خو ی بکات له ماله وه یان هاوکاری ژن و منداله کانی بکات کاری جوان و په وایه.

(۲) پروانه: ۲۲۱۱.

۱۰- بَابُ حِفْظِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي ذَاتِ يَدِهِ وَالنَّفَقَةِ

۵۳۶۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا ابْنُ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ، وَأَبُو الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «خَيْرُ نِسَاءٍ رَكِبْنَ الْإِبِلَ نِسَاءُ قُرَيْشٍ - وَقَالَ الْآخَرُ: صَالِحُ نِسَاءٍ قُرَيْشٍ - أَخْنَاهُ عَلَى وَلَدٍ فِي صَغَرِهِ، وَأَرْعَاهُ عَلَى زَوْجٍ فِي ذَاتِ يَدِهِ». وَيُذَكَّرُ عَنْ مُعَاوِيَةَ وَابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱۰- باسی پارێزگاری ژن له مال و سامان و خه رجبی میرده که ی

۵۳۶۵- ئەبو هورمیرە ﷺ دەگێڕێتەوه که پێغه مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئافه‌رماتانی قورمیش چاکترین ئافه‌رمتن سواری و شتر بووبن - پراویه‌که‌ی تریان^(۲) ده‌لی - باشتیرینی^(۳) ئافه‌رماتانی قورمیشن - دلسۆزترینی ئافه‌رماتانن بۆ منداڵی ساوا، وه‌ مشۆرخۆزترینی ئافه‌رماتانن بۆ می‌رد ده‌رباره‌ی مال و سامانی)).
وه‌ ئەم فه‌رمووده‌یه‌ ده‌گێڕدێتەوه‌ له‌موعاوییه‌ و ئیبنو عه‌بباسه‌وه‌ ﷺ له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ.

۱۱- بَابُ كِسْوَةِ الْمَرْأَةِ بِالْمَعْرُوفِ

۵۳۶۶- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَيْسَرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ وَهْبٍ، عَنْ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ: آتَى إِلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ حُلَّةً سِرَاءً فَلَبِسْتُهَا، فَرَأَيْتُ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ، فَشَقَّقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي^(۴).

(۱) پروانه: ۳۴۳۴.

(۲) ئەم فه‌رمووده‌یه‌ سو‌فیان له‌ دوو که‌سه‌وه‌ گێڕایه‌تی‌ه‌وه‌، ئیبنو تاووس له‌ باوکی‌ه‌وه‌، له‌ گه‌ل ئەبو زیناد له‌ ئه‌عه‌ره‌جه‌وه‌، ئەوه‌ی له‌سه‌ره‌وه‌ وترا و پراویه‌که‌ی تریان مه‌به‌ست گێڕانه‌وه‌که‌ی ئەبو زه‌ناده‌.

(۳) له‌ پێشدا به‌ (خه‌ر نساء قریش) گێڕاویانه‌ته‌وه‌ به‌لام ئەبو زیناد به‌ (صالح النساء قریش) گێڕاویه‌تی‌ه‌وه‌.

(۴) پروانه: ۲۶۱۴.

۱۱- باسی جل و بهرگی ژن به پیتی پیویست و با و نه ریت^(۱)

۵۳۶۶- عه لی ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ پو شاکیکی خهت خهت که ناویشمی تیکه ن بوو به دیار بو ناردم، منیش له بهرم کرد (که دی له بهرمدا) تورهمیم له دم و چاویدا بینی، بویه منیش له تم کرد له نیوان ئافرمتانی مالمومماندا، (دابەشم کرد وهك سهرپوش).

۱۲- بَابُ عَوْنِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا فِي وَلَدِهِ

۵۳۶۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: هَلَكَ أَبِي وَتَرَكَ سَبْعَ بَنَاتٍ - أَوْ تِسْعَ بَنَاتٍ - فَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً ثَيِّبًا، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تَزَوَّجْتَ يَا جَابِرُ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: «يَكْرًا أَمْ ثَيِّبًا». قُلْتُ: بَلْ ثَيِّبًا. قَالَ: «فَهَلَّا جَارِيَةً تُلَاعِبُهَا وَتُلَاعِبُكَ، وَتُضَاحِكُهَا وَتُضَاحِكُكَ!». قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ هَلَكَ وَتَرَكَ بَنَاتٍ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أَجِئَهُنَّ مِثْلَهُنَّ، فَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً تَقُومُ عَلَيْهِنَّ وَتُصْلِحُهُنَّ. فَقَالَ: «بَارَكَ اللَّهُ لَكَ». أَوْ قَالَ خَيْرًا^(۲).

۱۲- باسی سوننه ته ژن هاوکاری میرد بکات له (کاروباری) مندالیدا

۵۳۶۷- عه مر له جابری کوری عه بدوللاوه ﷺ ده گپ رته وه ده لی: باو کم مرد و چهوت کج - یان نو کج - ی لی به جیما، منیش ئافرمتیکی پیومژنم ماره کرد، پیغه مبه ری خواش ﷺ فهرمووی پیم: ((جابر ژنت هیناوه؟)) وتم: به لی، فهرمووی: ((کج یان بیومژنت هیناوه؟)) وتم: (کچم نه هینا) به لگو بیومژنم هینا، فهرمووی: ((نه ی بوکچیکت نه هینا یاری له گه ل بکهیت و یاریت له گه ن

(۱) له سهر پیاو پیویسته بو ی بکات.

(۲) پروانه: ۴۴۳.

بکات، له گه ئی پێبکه نی و له گه ئت پێبکه نی؟)) ده ئی عه رزم کرد عه بدو ئلا (ی باوکم) مرد و چهند کچیکی لی به جیمما، منیش پیم ناخۆش بوو کچیکی وهک خویان بینم، بویه ئافهرم تیکم هینا سه ره رشتیان بکات و نیش و کاریان به چاکي بکات، پێغه مبه ر ﷺ فه رمووی: ((خوا فه ر و به ره که تی تیخات بو ت))، یا ((وته ی چاکي فه رمو و)).

۱۳- بابُ نَفَقَةِ الْمُسْرِ عَلَى أَهْلِهِ

۵۳۶۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ رَجُلٌ فَقَالَ: هَلَكْتُ. قَالَ: «وَلِمَ؟». قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى أَهْلِي فِي رَمَضَانَ. قَالَ: «فَاعْتَقِ رَقَبَةً». قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي. قَالَ: «فَصُمْ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ». قَالَ: لَا أَسْتَطِيعُ. قَالَ: «فَأَطْعِمْ سِتِينَ مِسْكِينًا». قَالَ: لَا أَجِدُ. فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ بِعَرَقٍ فِيهِ مَرٌّ، فَقَالَ: «أَيْنَ السَّائِلُ؟». قَالَ: هَا أَنَا ذَا. قَالَ: «تَصَدَّقْ بِهَذَا». قَالَ: عَلَى أَحْوَجَ مِنَّا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟! فَوَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا بَيْنَ لَابَتَيْهَا أَهْلٌ يَبْتَ أَحْوَجَ مِنَّا. فَضَحِكَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى بَدَتْ أَنْيَابُهُ قَالَ: «فَأَنْتُمْ إِذَا»^(۱).

۱۳- باسی پیاوی نه دار و هه ژار نه فه که ی ژن و مندالی بدات

۵۳۶۸- ئەبو هورەیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده ئی: پیاویک هاته خزمه تی پێغه مبه ر ﷺ وتی: تیاچووم فه رمووی: ((چی بووه؟)) وتی: له رده مه زاندا له گه ل ژنه که م دروست بووم، فه رمووی: ((ده ی کوپله یه ک ئازاد بکه))، وتی: کوپله م نییه، فه رمووی: ((ده ی دوو مانگ له سه ر یه ک به رۆزوو به))، وتی: ناتوانم، فه رمووی: ((ده ی خواردنی شه ست هه ژار بده))، وتی: نیمه، ئینجا سه به ته یه ک هینرا بو

پێغه‌مبەر ﷺ خورمای تیا بوو، فهرمووی: ((کوا پرسیارکه‌ره‌که؟)) وتی: ئا ئه‌مه‌تام. فهرمووی: ((ئه‌مه‌ بکه به خیر))، وتی: ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ بیده‌م به هه‌زارتر له‌ خو‌مان؟ ده‌ی سویند به‌و زاته‌ی تو‌ی به‌ هه‌ق ناردوو له‌ نیوان ئه‌و دوو به‌رده‌لانه‌ ڕه‌شه‌ی مه‌دینه‌دا مالێکی تیا نییه‌ له‌ ئیمه‌ هه‌زارتر و نه‌دارتر بێت، پێغه‌مبهریش ﷺ پێکه‌نی هه‌تا دانه‌کانی پێشه‌وه‌ی دهرکه‌وتن و فهرمووی: ((که‌واته‌ ئیوه‌ (شیاو‌ترن)))).

۱۴- باب: ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ﴾ البقرة

وه‌ل ع‌ل‌ی المر‌أة م‌ن‌ه‌ ش‌ی‌ء؟ ﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكُمُ﴾ (٧٦) ع‌ل‌ی

قوله: ﴿صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (٧٦) النحل

۵۳۶۹- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ زَيْنَبِ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ لِي مِنْ أَجْرِ فِي بَنِي أَبِي سَلَمَةَ أَنْ أَنْفَقَ عَلَيْهِمْ، وَلَسْتُ بِتَارِكِهِمْ هَكَذَا وَهَكَذَا، إِنَّمَا هُمْ بَنِي؟ قَالَ: «نَعَمْ، لَكَ أَجْرٌ مَا أَنْفَقْتَ عَلَيْهِمْ»^(۱).

۱۴- باسیک: (له‌سه‌ر که‌له‌پوور گره‌ وینه‌ی ئه‌وه‌ی

(له‌سه‌ر باوک بوو))

وه‌ ئایا ه‌یجێک له‌و خه‌رجیه‌ له‌سه‌ر ژنه‌که‌یه‌؟ (وه‌ خوا نموونه‌ی ه‌یناو‌مه‌وه‌ به‌ دوو پیاو په‌کێکیان لائی زگماکیه‌)، تا ده‌گاته‌ ئه‌م فهرماشته‌ی خوا (رێگه‌یه‌کی راست).

۵۳۶۹- زمینه‌بی کچی نه‌بو سه‌له‌مه له نومی سه‌له‌مه‌وه ﴿﴾ دمگیرپته‌وه ده‌لی: وتم: نهی پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿﴾ نایا من پاداشتم هه‌یه دهرباردی کورانی نه‌بی سه‌له‌مه که خهرجیان بکیشم، و‌همن ههر ناومه‌ها و ناومه‌ها وازیان لی ناهینم هه‌زاربن، بیگومان نه‌وان کوری خو‌من؟ فهرمووی: ((به‌لی پاداشتی نه‌ومت هه‌یه نه‌هه‌فه و خهرجیان کیشاوه)).

۵۳۷۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ: قَالَتْ هِنْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ شَحِيحٌ، فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَخْذَ مِنْ مَالِهِ مَا يَكْفِينِي وَبَنِي؟ قَالَ: «خُذِي بِالْمَعْرُوفِ»^(۱).

۵۳۷۰- عایشه ﴿﴾ ده‌لی: هیند وتی: نهی پیغه‌مبه‌ری خوا ﴿﴾ به‌راستی نه‌بو سوفیان بیاویکی رژد و رمزیله، هیج گونا‌حیکم له‌سه‌ره نه‌ومنده‌ی پیویستی خو‌م و من‌داله‌که‌م له ماله‌که‌ی ببه‌م به دزییه‌وه؟ فهرمووی: ((به نه‌ندازه‌ی پیویستیت بیبه)).

۱۵- بَابُ: قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ «مَنْ تَرَكَ كَلًّا أَوْ ضِيَاعًا قَالِيٍّ»

۵۳۷۱- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُؤْتِي بِالرَّجُلِ الْمَتَوَقَّى عَلَيْهِ الدِّينُ، فَيَسْأَلُ «هَلْ تَرَكَ لِدِينِهِ فَضْلًا؟». فَإِنْ خُذْتُ أَنَّهُ تَرَكَ وَفَاءً صَلَّى، وَإِلَّا قَالَ لِلْمُسْلِمِينَ: «صَلُّوا عَلَيَّ صَاحِبِكُمْ». فَلَمَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْمُتَوَحَّ قَالَ: «أَنَا أَوَّلُ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَمَنْ تَوَقَّى مِنْ الْمُؤْمِنِينَ فَتَرَكَ دِينًا فَعَلَيَّ قَضَاؤُهُ، وَمَنْ تَرَكَ مَالًا فَلِوَرِثَتِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۲۲۱۱.

(۲) پروانه: ۲۲۹۸.

۱۵- باسیک: ئەم فەرمووده‌ی پیغه‌مبەر ﷺ: ((هەر که‌سیک قەرزی یا مندال و که‌سی بێ سەرپەرشتی له دوا‌ی خۆ‌ی به‌ جێ هێشت ئەوه له‌سەر منه))^(۱)

۵۳۷۱- ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ ده‌گێڕێته‌وه که پیاویکی مردووی قەرزار ده‌هینرا بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبهری خوا ﷺ پرسیا‌ری ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: ((ئایا بۆ دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی زیاده مائیکى^(۲) به‌جێ هێشتوو؟)) جا ئە‌گەر بو‌ترایه به‌شی بژاردنی قهرزه‌که‌ی به‌جێ هێشتوو نوێ‌زی له‌سەر ده‌کرد، ئە‌گەر نا به‌مسو‌لمانه‌کانی ده‌یفه‌رموو: ((نوێ‌ز بکه‌ن له‌سەر هاو‌پیکه‌تان))، ئینجا کاتێ خوا دمست که‌وتی جه‌نگ و مالى زۆری پێ به‌خشی، فەرمووی: ((من له‌ پێش‌ترم بۆ باو‌م‌پ‌داران له‌ خودی خو‌یان بۆ خو‌یان، ئە‌نجا هەر که‌س له‌ باو‌م‌پ‌داران مرد و قهرزی له‌دوا خۆی به‌جێ هێشتبوو، ئە‌وه‌دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی له‌سەر منه، وه هەر باو‌م‌پ‌دارێک سامانی لێ به‌جیما ئە‌وه بۆ میرات‌گره‌کانیه‌تی)).

۱۶- بابُ الْمَرَاضِ مِنَ الْمَوَالِيَّاتِ وَغَيْرِهِنَّ

۵۳۷۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، انْكِحْ أُخْتِي ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ. قَالَ: «وَتُحِبِّينَ ذَلِكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ مُخْلِيةً، وَأَحَبُّ مَنْ سَارَكَنِي فِي الْخَيْرِ أُخْتِي. فَقَالَ: «إِنَّ ذَلِكَ لَا يَحِلُّ لِي». فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَوَاللَّهِ إِنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكِحَ دُرَّةَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ. فَقَالَ: «ابْنَةُ أُمِّ سَلَمَةَ؟». فَقُلْتُ: نَعَمْ.

(۱) دانه‌وه‌ی قهرزه‌که‌ی و سه‌رپه‌رشتی مندالی و نه‌خۆشه‌که‌ی.

(۲) له‌ پێ‌ویستی کفن و دفنه‌که‌ی زیاد بێت.

قَالَ: "قَوْلَ اللَّهِ لَوْ لَمْ تَكُنْ رَبِّيبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي، إِنَّهَا ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ ثُوَيْبَةُ، فَلَا تَعْرِضَنَّ عَلَيَّ بَنَاتِكُنَّ وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ".
وَقَالَ شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: قَالَ عُرْوَةُ: ثُوَيْبَةُ أَعْتَقَهَا أَبُو لَهَبٍ^(۱).

۱۶- باسی دایه ن له ژنانی غهیره عه ره ب و ژنانی تر بن

۵۳۷۲- نیبنو شیهاب ده لئ: عوروه بو ی ده گپرامه وه که زمینه بی کچی نه بی سه له مه بو ی گپرایه وه، که ئوممو حه بیبه ی (ﷺ) خیزانی پیغه مبه ر (ﷺ) ده لئ وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا خوشکه که م که کچی نه بی سوفیانه ماره بکه. پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: ((ئه وکارمت پی خوشه؟)) منیش وتم به لئ: من به ته نها هاوسه رت نیم^(۲) وه خوشه و یسترین که سیك هاو به شم بیت له چاکه دا خوشکه که مه، پیغه مبه ریش (ﷺ) فه رمووی: ((بیگومان نه وه (ماره کردنی) دروست نییه بو من)) منیش وتم: نه ی پیغه مبه ری خوا، ده ی سویند به خوا ئیمه له نیوان خوماندا ده لئین تو ده ته وی دوری کچی نه بی سه له مه ماره بکه ییت، فه رمووی: ((کچی ئوممی سه له مه؟)) وتم: به لئ، فه رمووی: ((ده ی سویند به خوا نه و کچه نه گهر کوئه به سستیشم نه بوایه له مالی خومدا حه لال نه بوو بوم، بیگومان نه و کچه ی ئوممو سه له مه)) کچی برای شیریمه، سویدیه شیر ی داوه به من و نه بی سه له مه، که و ابو و (له مه ولا) کج و خوشکه کانتانم بو پیشنیار مه که ن)).

شوعه یب له زوهریه وه گپراویه تیه وه وتی: عوروه وتی: سویدیه نه بو له هه ب ئازادی کردوه.

(۱) پروانه: ۵۱۰۱.

(۲) واته: هه ویی هه یه خوی به ته نها نییه که هاوسه ری نه وه.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۰- کتابُ الأَطْعَمَةِ

به ناوی خواهی به خشندهی میهره بان

۷۰- پهراوی خواردهمه نیه کان

۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ (۵۷) البقرة. وَقَوْلُهُ: ﴿أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ﴾ (۶۷) البقرة. ﴿كُلُوا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (۵۷) المؤمنون.

۵۷۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعُودُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِيَّ». قَالَ سُفْيَانُ: وَالْعَانِي: الْأَسِيرُ^(۱).

۱- باسی ئەم فەرمايشتهی خواهی بهرز و بلند: (له و خواردنه پاک و
حه لآلانه بخۆن که کردوو مانه به رۆزیتان)، وه ئەم فەرمايشتهی خواهی
گه وره: (له پاکترینی ئەوهی پهیداتان کردوه بهختی بکهن)، وه ئەم
فەرمايشتهش: (له خۆراکی پاک و هه لآل بخۆن وه کردهوهی چاک بکهن،
چونکه بهراستی من بهوهی ئێوه دهیکه ن ئاگادارم)

۵۷۳- ئەبو موسای ئەشعەری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ له پێغه مبه ره وه ﷺ دهگێڕێته وه که
فەرموویهتی: ((خواردن بدهن به برسی، وه سهردانی نهخۆش بکهن، وه دیل
نازاد بکهن))، سو فیان دهلی: (الْعَانِي) واته: دیل، یه خسیر.

٥٣٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عِيسَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ طَعَامٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى قُبِضَ.

٥٣٧٤- نه بو هورمپره ﷺ دهلي: خاوخيزاني موحه ممد ﷺ سي رور (له سر يهك) تير نه بوون له خواردن تا پيغه مبر ﷺ وفاتي كرد و گياني كيشرا.

٥٣٧٥- وَعَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَصَابَنِي جَهْدٌ شَدِيدٌ، فَلَقِيتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، فَاسْتَفْرَأْتُهُ آيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، فَدَخَلَ دَارَهُ وَفَتَحَهَا عَلَيَّ، فَمَشَيْتُ غَيْرَ بَعِيدٍ، فَخَرَرْتُ لِرُجُوعِي مِنَ الْجَهْدِ وَالْجُوعِ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ عَلَى رَأْسِي فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ». فَقُلْتُ: لَبَيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. فَأَخَذَ بِيَدِي فَأَقَامَنِي، وَعَرَفَ الَّذِي بِي فَأَنْطَلَقَ بِي إِلَى رَحْلِهِ، فَأَمَرَ لِي بِعُسٍّ مِنْ لَبَنٍ، فَشَرِبْتُ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: «عُدْ يَا أَبَا هِرٍّ». فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ، ثُمَّ قَالَ: «عُدْ». فَعُدْتُ فَشَرِبْتُ حَتَّى اسْتَوَى بَطْنِي فَصَارَ كَالْفِدْحِ. قَالَ: فَلَقِيتُ عُمَرَ وَذَكَرْتُ لَهُ الَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِي وَقُلْتُ لَهُ: تَوَلَّى اللَّهُ ذَلِكَ مَنْ كَانَ أَحَقُّ بِهِ مِنْكَ يَا عُمَرُ، وَاللَّهِ لَقَدْ اسْتَفْرَأْتُكَ الْآيَةَ وَلَأَنَّا أَقْرَأُ لَهَا مِنْكَ. قَالَ عُمَرُ: وَاللَّهِ لَأَنْ أَكُونَ أَدْخَلْتُكَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ يَكُونَ لِي مِثْلُ حُمْرِ النَّعَمِ.^(١)

۵۳۷۵- ئەبو ھورەيرە ر.ھ. دەلى: (لە بىرسانا) زۆر ناپرەھەت بووم، جا بە عومەرى كۆپى خەتتاب گەشىم ر.ھ. داوام لى کرد ئايەتلىكم لە قورئانەكەى خوا بۆ بخوینى، ئەویش چوئە ژوورمەو بۆ مائەوہ ئايەتەكەى بۆ خویندەمەوہ، منیش كەمى پۇشىم لە كەم ھىزى و بىرسانا كەوتەم بەدەما، يەكسەر پىغەمبەرى خوا ر.ھ. بىنى بەسەرمەوہ وەستابوو فەرمووى: ((ئەى ئەبو ھورەيرە)) وەتەم: گوپرايەتەم ئەى پىغەمبەرى خوا ر.ھ. خۇش نودى تۆم دەوى، دەستى گرتەم و ھەلى ساندەمەوہ و زانى زۆر بىرسىمە بىردىمەوہ بۆ مالى خوى فەرمانى کرد

جامیکی گه‌وره شیریان بۆ هینام، منیش لیّم خواردده‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((ئهبو هورمه‌په‌ر دووباره‌ی که‌ره‌وه))^(۱) منیش دووباره لیّم خواردده‌وه، پاشان فه‌رمووی: ((دووباره‌ی که‌ره‌وه))، جاریکی تریش خواردمه‌وه هه‌تا ورگم رېك بویه‌وه وه‌ک تیر، ئهبو هورمه‌په‌ر ده‌لی: ئینجا گه‌یشتم به‌ عومهر ﷺ ئه‌وه‌ی که‌ روویدا لیّم بۆم گێپایه‌وه پیّم وت: ئه‌ی عومهر خوا ئه‌وه‌ی دایه‌ ده‌ست که‌سیک که‌ له‌ توّ شیاو‌تره‌ به‌و کاره‌، سویند به‌ خوا من داوای خویندنی ئایه‌تیکم لی کردی به‌ دنیاییه‌وه من له‌ توّ چاکتر دمخوینده‌وه، عومهر وتی: سویند به‌خوا ئه‌گهر به‌ بردیتایه‌ ماله‌وه لام خۆشه‌ویستر بوو له‌وه‌ی وینه‌ی وشرانی سوورم ببوایه‌.

۲- بابُ التَّسْمِيَةِ عَلَى الطَّعَامِ وَالْأَكْلِ بِالْيَمِينِ

۵۳۷۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، قَالَ الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ: أَخْبَرَنِي أَنَّهُ سَمِعَ وَهْبَ بْنَ كَيْسَانَ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ أَبِي سَلَمَةَ يَقُولُ: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّخْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَا غُلَامُ، سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ يَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ». فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ.

۲- باسی ناوی خوا هینان له‌سه‌ر خواردن و به‌ ده‌ستی راست خواردن

۵۳۷۶- عه‌مری کوری سه‌له‌مه ﷺ ده‌لی: من می‌رد مندالیک بووم له‌ مالی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ، وه‌ هه‌میشه‌ ده‌ستم به‌ملا و لای قابی خواردنه‌که‌دا درێژ ده‌کرد، بۆیه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی پیّم: ((ئه‌ی غولامه‌که‌: ناوی خوا بی‌نه‌و به‌ ده‌ستی راست نان بخۆ و له‌به‌ر ده‌می خۆته‌وه‌ بخۆ))، پاش ئه‌وه‌ ئیتر به‌رده‌وام نان خواردنم به‌و شیوه‌یه‌ بوو.

(۱) واته‌: جاریکی تر لی بخۆره‌وه‌.

۳- بابُ الْأَكْلِ مِمَّا يَلِيهِ

وَقَالَ أَنَسٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «ادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلْيَأْكُلْ كُلُّ رَجُلٍ مِمَّا يَلِيهِ»^(۱).
 ۵۳۷۷- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَلْحَلَةَ الدِّيلِيِّ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ -وَهُوَ: ابْنُ أُمِّ سَلَمَةَ- زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: أَكَلْتُ يَوْمًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ طَعَامًا، فَجَعَلْتُ أَكُلُ مِنْ نَوَاحِي الصُّحُفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلْ مِمَّا يَلِيكَ»^(۲).

۳- باسی نان خواردن له بهردهمی خویهوه

ئهنهس ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ فهرمووی: ((له نان خواردندا) ناوی خوا بیئن و هه ره کهس له بهردهمی خویهوه نان بخوات)).
 ۵۳۷۷- عومهری کوری ئه بی سه له مه که کوری ئومی سه له مه ی خیزانی پیغه مبهه ﷺ - دهلی: رۆژی له خزمهت پیغه مبهه ی خوادا ﷺ خواردنم خوارد، جا دهستم کرد به خواردن له ملا و لای قاپه که وه پیغه مبهه ی خواش ﷺ فهرمووی پیم: ((له بهردهمی خۆته وه بخۆ)).

۵۳۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ أَبِي نُعَيْمٍ قَالَ: أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِطَعَامٍ وَمَعَهُ رَبِيبُهُ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، فَقَالَ: «سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ»^(۳).
 ۵۳۷۸- ومه بی کوری که یسانی کوری ئه بو نوعه یم وتی: خواردنیک هینرا بو پیغه مبهه ی خوا ﷺ کۆله به سه که ی که عومهری کوری ئه بی سه له مه یه له که ئیدا بوو، فهرمووی پیی: ((بِسْمِ اللَّهِ بکه و له بهردهم خۆته وه بخۆ)).

(۱) پروانه: ۵۱۶۳.

(۲) پروانه: ۵۳۷۶.

(۳) پروانه: ۵۳۷۶.

۴- بابُ مَنْ تَتَّبَعَ حَوَالِي الْقِصَّةِ مَعَ صَاحِبِهِ، إِذَا لَمْ يَعْرِفْ مِنْهُ كَرَاهِيَةً

۵۳۷۹- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: إِنَّ خِيَاطًا دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِيَطْعَامَ صَنْعَهُ - قَالَ أَنَسُ: - فَذَهَبْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَأَيْتُهُ يَتَّبَعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوَالِي الْقِصَّةِ - قَالَ: - فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ^(۱).

۴- باسی که سیکی ئەملا و لای قاپه که بگهرت له گهل هاوریکه ی ئەگەر بزانت پیتی ناخۆش نییه

۵۳۷۹- ئیسحاقی کوری ئەبی تەلحە دەلی: ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەلی: بێگومان بەرگ دووریەک پیغەمبەری خوی ﷺ بانگ کرد بو خواردنیک که دروستی کردبوو، (ئیسحاق دەلی: ئەنەس وتی: منیش له خزمەت پیغەمبەردا ﷺ رۆشتم، جا پیغەمبەرم ﷺ دی شوین کوله که که دهکەوت له مەلا و لای قاپه که وه، ئەنەس دەلی: لەو رۆژموه بەردهوام حەزم له کوله که یه.

۵- بابُ التَّيْمَنِ فِي الْأَكْلِ وَغَيْرِهِ

قَالَ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ: قَالَ لِيَ النَّبِيُّ ﷺ: "كُلْ بِيَمِينِكَ".

۵۳۸۰- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ التَّيْمَنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي طَهْوَرِهِ وَتَنَعُّلِهِ وَتَرَجُلِهِ. وَكَانَ قَالَ بِوَاسِطِ قَبْلِ هَذَا: فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ^(۲).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) پروانه: ۱۶۸.

۵- باسی دهستی راست به‌کارهینان له خواردن و شتی تردا عومهری کوری ئەبو سه‌له‌مه ده‌لی: پی‌غه‌مبەر ﷺ فهرمووی پیم: ((به‌دهستی راست خواردن بخو)).

۵۳۸۰- عائیشه ؓ ده‌لی: پی‌غه‌مبەر ﷺ هه‌میشه (به‌کارهینانی) لای راستی پی
خو‌ش بوو ئەوه‌نده‌ی له توانیدا بوایه، له خو‌ش‌وردن و پی‌لاو له پی‌کردن و ق‌ز
داهیناندا. (وه ئەشعه‌س) پی‌شتر له واسیت گیرایه‌وه و وتی: له هه‌موو کار و
باریکیدا^(۱).

۱- بابُ هُنْ أَكَلَ حَتَّى شَبِعَ

۵۳۸۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ أَبُو طَلْحَةَ لَأُمِّ سُلَيْمٍ: لَقَدْ سَمِعْتُ صَوْتَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ضَعِيفًا أَعْرِفُ فِيهِ الْجُوعَ، فَهَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ؟ فَأَخْرَجَتْ أَقْرَاصًا مِنْ شَعِيرٍ، ثُمَّ أَخْرَجَتْ خِمَارًا لَهَا فَلَفَّتِ الْخُبْزَ بِبَعْضِهِ، ثُمَّ دَسَّتْهُ تَحْتَ نَوْبِي وَرَدَّتْنِي بِبَعْضِهِ، ثُمَّ أَرْسَلَتْنِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. قَالَ: فَذَهَبْتُ بِهِ فَوَجَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ النَّاسُ، فَقُمْتُ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرَسَلَكْ أَبُو طَلْحَةَ؟». فَقُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «بِطَعَامٍ؟». قَالَ: فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِمَنْ مَعَهُ: «قُومُوا». فَأَنْطَلَقَ وَأَنْطَلَقْتُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ حَتَّى جِئْتُ أَبَا طَلْحَةَ، فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: يَا أُمَّ سُلَيْمٍ، قَدْ جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالنَّاسِ، وَلَيْسَ عِنْدَنَا مِنَ الطَّعَامِ مَا نُطْعِمُهُمْ. فَقَالَتِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: فَأَنْطَلَقَ أَبُو طَلْحَةَ حَتَّى لَقِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَأَقْبَلَ أَبُو طَلْحَةَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى دَخَلَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «هَلُمِّي يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا عِنْدَكَ». فَأَتَتْ بِذَلِكَ الْخُبْزِ، فَأَمَرَ بِهِ فَقُتَّ، وَعَصَرَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ عُمَّةً لَهَا فَأَدَمَتْهُ، ثُمَّ قَالَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ قَالَ: «إِنِّدُنْ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ

(۱) پی‌ خو‌ش بوو لای راستی پی‌ش خات.

لَهُمْ، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «إِذْ ذَنْ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ لَهُمْ، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ قَالَ: «إِذْ ذَنْ لِعَشْرَةٍ». فَأَذِنَ لَهُمْ فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ خَرَجُوا، ثُمَّ أَذِنَ لِعَشْرَةٍ، فَأَكَلَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ وَشَبِعُوا، وَالْقَوْمُ مَثْنُونَ رَجُلًا^(۱).

۱- باسی که سیکی بخوات تا تیر ده بیت

۵۳۸۱- ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەلی: ئەبو تەلحە بە ئوممو سولەیمی ﷺ وت: بەراستی گویم لەدەنگی پیغەمبەری خوا ﷺ بوو نزم و هیواش بوو، برسی بوونیم تێیدا خوێندەوه و هەست پێکرد، جا ئایا هیچ شتیکت لایە؟ ئەنجا (ئوممو سولەیم) چەند کولێره یەکی جووی دەرھینا، پاشان سەرپۆشیکی خوێ هینا، وەبەشیکی پێجا بە کولێره کەنەوه، پاشان لەبن بالەدا شار دیەوه، وە بە بەشەکی تری سەرپۆشەکی پێجای پیمەوه، پاشان ناردمی بوو خزمەتی پیغەمبەری خوا ﷺ، (ئەنەس) دەلی: منیش کولێره کەنم برد و پیغەمبەرم ﷺ بینی لە مزگەوت و چەند کەسیکیشی لەگەڵدا بوو، منیش لایاندا وەستام، پیغەمبەری خواش ﷺ بەمنی فەرموو: ((ئەبو تەلحە نارەوویەتی؟)) وتم: بەلی: فەرموو: ((خواردنی پێدا نارەووی؟)) وتم: بەلی: ئەنجا پیغەمبەری خوا ﷺ فەرموو بەوانە ی لەگەڵدا بوون: ((هەستن))، جا پیغەمبەر (لە مزگەوت) دەرچوو منیش لە پیشانیەوه بەپەلە هاتم هەتا گەشتمە لای ئەبو تەلحە ﷺ هەواڵەکەم پێدا، ئەبو تەلحەش ﷺ وتی: ئەی ئوممو سولەیم بەراستی پیغەمبەری خوا ﷺ خەلگەکی هینا، ئیمەش خواردنمان نییە پێیان بەدەین، ئەویش وتی: خوا و پیغەمبەرەکی چاکتری لی دزانن، ئەنجا ئەبو تەلحە دەرچوو هەتا بەخزمەت پیغەمبەری خوا ﷺ گەشت، ئەوسا پیغەمبەری خوا و ﷺ ئەبو تەلحە پێکەوه هاتنە ژوورەوه، ئەنجا

پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: ((ئاده‌ى ئوممو سوله‌يم چيت هه‌يه بيه‌ينه))، ئوممو سوله‌يميش نه‌و كوليرانه‌ى هينا، نه‌نجا پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمانى كرد و كوليره‌كان وردكران، ئوممو سوله‌يميش هيزه‌يه‌كى هه‌بوو (كه روڤى تيدا‌بوو) گوشى و تيكه‌لى كرد له‌گه‌ل ورده نانه‌كه‌دا، پاشان پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ نه‌وه‌ى خوا ويستى بيه‌فه‌رمووى (له بسم الله الرحمن الرحيم و دوعاى فه‌ر و به‌ره‌كه‌ت) فه‌رمووى، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده (بینه ژوو‌ره‌وه)))، نه‌ویش مؤلەتى دان، نه‌نجا نانيان خوارد تا تير بوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده))، نه‌ویش مؤلەتى دان جا نانيان خوارد و تيربوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان فه‌رمووى: ((مۆلەت به ده كهس بده))، نه‌ویش مؤلەتى دان جا نانيان خوارد و تيربوون، پاشان روشتنه دهره‌وه، پاشان مؤلەتى ده كهسى تريدا، نيت هه‌موو خه‌لكه‌كه خواردنيان خوارد و تيربوون، خه‌لكه‌كه‌ش هه‌شتا بياو بوون.

۵۳۸۲- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَحَدَّثَ أَبُو عُرْمَانَ أَيْضًا، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثَلَاثِينَ وَمِائَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلْ مَعَ أَحَدٍ مِنْكُمْ طَعَامٌ؟». فَإِذَا مَعَ رَجُلٍ صَاعٌ مِنْ طَعَامٍ أَوْ نَحْوُهُ، فَعُجِنَ، ثُمَّ جَاءَ رَجُلٌ مُشْرِكٌ مُشْعَانٌ طَوِيلٌ يَغْنَمُ يَسُوقُهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "أَبِيعْ أُمَّ عَطِيَّةً؟" أَوْ قَالَ: "هَبْهَ". قَالَ: لَا، بَلْ يَبِيعُ. قَالَ: فَاشْتَرَى مِنْهُ شَاةً فَصْنَعَتْ، فَأَمَرَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ بِسَوَادِ الْبُطْنِ يُشَوَّى، وَإِنَّمِ اللَّهُ مَا مِنَ الثَّلَاثِينَ وَمِائَةٍ إِلَّا قَدْ حَزَّ لَهُ حُرَّةٌ مِنْ سَوَادِ بَطْنِهَا، إِنْ كَانَ شَاهِدًا أَعْطَاهَا إِيَّاهُ، وَإِنْ كَانَ غَائِبًا خَبَأَهَا لَهُ، ثُمَّ جَعَلَ فِيهَا قَصْعَتَيْنِ، فَأَكَلْنَا أَجْمَعُونَ وَشَبِعْنَا، وَفَضَلَ فِي الْقَصْعَتَيْنِ، فَحَمَلَتْهُ عَلَى الْبَعِيرِ. أَوْ كَمَا قَالَ ^(۱).

۵۳۸۲- عه‌بدوره‌حمانی کورپی ئه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لئ: ئیمه سی سهد و سی که‌س له خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بووین، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: ((ئایا که‌سێک له‌ئیه‌ خوراکێ پییه؟)) دهبینین پیاویک مه‌نئ یان نزیکه‌ی ئه‌و ئه‌ندازمه‌ ئاردی پییه، ئینجا (کرایه‌ هه‌ویر) و شیلرا، پاشان پیاویکی بته‌رستی درێژی قز ئالسکاوێ چهند مه‌رپکی دابووێه به‌ر ده‌یبردن، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی پئی: ((به‌فرۆشتن ده‌یفرۆشیت یان پیمان دهمه‌یت؟)) یان فهرمووی: ((یان ده‌یبه‌خشیت؟)) (پیاوه‌که‌) وتی: نه‌خیر (پیتان ناده‌م و نایبه‌خشم) به‌لکو ده‌یفرۆشم، (عه‌بدوره‌حمان) ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ریش مه‌رپکی لی کړی، جا سه‌ر برا ئینجا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمانی کرد ناو سکه‌که‌ی^(۱) برژینریت، سویند به‌ خوا هه‌ر یه‌ک له‌و سهد و سی که‌سه‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ پارچه‌یه‌ک له‌ ناو سکه‌که‌ی بو بپری (و پیندا)، جا ئه‌گه‌ر ناماده‌ بوو ده‌یدایه‌ ئه‌گه‌ر ناماده‌ش نه‌بوایه‌ بو هه‌لده‌گرت، پاشان گوشتی مه‌ره‌که‌ی کرده‌ دوو ته‌شته‌وه‌ هه‌موومان خواردمان و تیر بووین، هه‌ندیکیش له‌ دوو ته‌شته‌که‌دا مایه‌وه‌ له‌ وشتریکم بار کرد، یا وته‌یه‌کی له‌و جوړه‌ی وت.

۵۳۸۳- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا وَهْبٌ، حَدَّثَنَا مَنْصُورٌ، عَنْ أُمِّهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: تُوْفِيَ النَّبِيُّ ﷺ حِينَ شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ، التَّمْرِ وَالْمَاءِ^(۲).

۵۳۸۳- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لئ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌فاتی کرد کاتێ تیر بووین له‌ دوو ره‌شه‌که‌: که‌ خورما و ئاوه‌^(۳).

(۱) جگه‌ره‌که‌ی یان هه‌موو ناوسکه‌که‌ی جگه‌ر و سی و گورچه‌ی و دل.

(۲) پروانه: ۵۴۴۲.

(۳) به‌ دوو جوړ مانا ده‌کړ: ۱- تیر نه‌بووین له‌ خورما له‌گه‌ل ئاودا تا وه‌فاتی کرد. ۲- پيش وه‌فاتی و کاتیکیش وه‌فاتی کرد تیر بووین له‌ خورما له‌گه‌ل ئاودا.

۷- باب: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ﴾ ﴿إِلَى قَوْلِهِ﴾ ﴿لَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿النَّورِ﴾

۵۳۸۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: سَمِعْتُ بُشَيْرَ بْنَ يَسَارٍ يَقُولُ: حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْبَرٍ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ - قَالَ يَحْيَى: وَهِيَ مِنْ حَيْبَرَ عَلَى رَوْحَةٍ - دَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَلَكَّنَاهُ فَأَكَلْنَا مِنْهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَمَضَمَضَ وَمَضَمَضْنَا، فَصَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. قَالَ سُفْيَانُ: سَمِعْتُهُ مِنْهُ عَوْدًا وَبَدَأًا^(۱).

۷- باسیک: (کویر گوناھی له سەر نییه)، تا دهگاته ئهم فهرمایشتهی خوا (به لکو ئه قلتان بخه نه کار و بیر بکه نه وه)

۵۳۸۴- سوهیدی کوری نوعمان ؓ وتی: له خزمهتی پیغه مبهری خوادا ﷺ دمرچووین بو خه بیهر جا که گه یشتینه سههبا- یه حیا دهلی: سههبا به نه ندازهی تافیکی ئیواره^(۲) به پیاده رۆشتن له خه بیهر مهوه دووره - پیغه مبهری خوا ﷺ داوای خوراکێ کرد جا ته نهها قاوت^(۳) هینرا، ئیمه جویمان و لیمان خوارد، پاشان پیغه مبهر ﷺ داوای ناوی کرد ناوی له ده می رادا ئیمهش ئاومان له دهممان رادا، ئینجا نوپژی مه غریبی بو کردین و دهست نوپژی نه گرت. سوفیان دهلی: ئهم فهرمووده میم له (یه حیا کوری سه عیده وه) بیستووه له سهرمتاوه تا کو تاییی.

(۱) پروانه: ۲۰۹.

(۲) له پاش نیوه رۆ تا خۆر ئاوا بوون به پت رۆشتن.

(۳) السویق: قاوت، هه لئا، خواردنیکه له ئاردی گهنم یا جو دروست ده کری له گه ل ئاو.

۸- بابُ الْخُبْزِ الْمُرَقَّقِ وَالْأَكْلِ عَلَى الْخَوَانِ وَالسُّفْرَةِ

۵۳۸۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِتَانٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَنَسٍ وَعِنْدَهُ خَبَازٌ لَهُ فَقَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ خُبْزًا مُرَقَّقًا وَلَا شَاءَ مَسْمُوطَةً حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ^(۱).

۸- باسی نانی ته‌نک کراو، وه نان خواردن له‌سهر میز و سفره

۵۳۸۵- قه‌تاده ده‌لی: نِیمه لای نه‌نەس ﷺ بووین، نانه‌وایه‌کی لابوو تایبه‌ت بوو به‌ خوی، (نه‌نەس) وتی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ تا گه‌شته‌ خزمه‌تی خوا (وه‌فاتی کرد) نانی ته‌نک و مه‌ر ناو‌مروت‌کراوی^(۲) به‌ پی‌سته‌وه‌ بر‌زاوی نه‌خواردوو.

۵۳۸۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ -قَالَ عَلِيٌّ: هُوَ الْإِسْكَافُ- عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: مَا عَلِمْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَكَلَ عَلَى سُكْرَجَةٍ قَطُّ، وَلَا خُبْزٍ لَهُ مُرَقَّقٌ قَطُّ، وَلَا أَكَلَ عَلَى خَوَانٍ. قِيلَ لِقَتَادَةَ: فَعَلَى مَا كَانُوا يَأْكُلُونَ؟ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ^(۳).

۵۳۸۶- قه‌تاده ده‌لی: نه‌نەس ﷺ ده‌لی: ناگادار نیم پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رگیز له‌ قاپ و ده‌وری بچوو‌کدا^(۴) خواردنی خوارد‌بی‌ت، وه هه‌رگیز نانی ته‌نکی بو‌ نه‌کراوه و له‌سهر میز نانی نه‌خواردوو، به‌ قه‌تاده وترا نه‌ی له‌سهر چی نان‌یان ده‌خوارد، قه‌تاده وتی: سفره.

۵ ۳۸۷- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، أَخْبَرَنِي حُمَيْدٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ: قَامَ النَّبِيُّ ﷺ يَتْبَنِي بِصَفِيَّةَ، فَدَعَوْتُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى وَلِيمَتِهِ، أَمَرَ بِالْأَنْطَاعِ فَبُسِطَتْ، فَأَلْقَى عَلَيْهَا التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ. وَقَالَ عَمْرُو، عَنْ أَنَسٍ: بَنَى بِهَا النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ صَنَعَ حَيْسًا فِي نِطْعٍ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۴۲۱، ۶۴۵۷.

(۲) پیاوی ده‌وله‌مه‌ند به‌رخ و کارژۆله‌یان بو‌ ناوه‌ پرووت ده‌کرد و ده‌بخوارد، پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ شتی وای نه‌خواردوو.

(۳) پروانه: ۵۴۱۵، ۶۴۵۰.

(۴) قاپ و ده‌وری بچوو‌ک بی‌خۆری تیده‌کریت یان ترشیات و شتی وای تیده‌کریت.

۵۳۸۷- ئه نه س ﷺ ده لئ: پيغه مبه ر ﷺ هه ستا به گواسته نه وهی بوون به زاوا به صه فیه، منیش مسو لمانانم بانگ کرد بو نانی شاییه که ی، فه رمانی کرد سفر میه کی چه رم داخرا، ئینجا خورما و که شک و رو ن گرایه سه ر سفر ده که. عه مر ده گپ رته وه له ئه نه سه وه ﷺ ده لئ: له پيشا پيغه مبه ر ﷺ بوو به زاوا^(۳) و پاشان خورما و رو نی به که شکی کو ترا و دروستکرا له ناو سفر میه کی چه رمیندا.

۵۳۸۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ وَعَنْ وَهْبِ بْنِ كَيْسَانَ قَالَ: كَانَ أَهْلُ الشَّامِ يُعَيِّرُونَ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُونَ: يَا ابْنَ ذَاتِ النُّطَاقَيْنِ. فَقَالَتْ لَهُ أَسْمَاءُ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُمْ يُعَيِّرُونَكَ بِالنُّطَاقَيْنِ، هَلْ تَذَرِي مَا كَانَ النُّطَاقَانِ؟ إِنَّمَا كَانَ نِطَاقِي شَقَقْتُهُ نِصْفَيْنِ، فَأَوَكَيْتُ قَرَبَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِأَحَدِهِمَا، وَجَعَلْتُ فِي سَفَرَتِهِ آخَرَ. قَالَ: فَكَانَ أَهْلُ الشَّامِ إِذَا عَيَّرُوهُ بِالنُّطَاقَيْنِ يَقُولُ: إِيهَا وَالْإِلَهَ، تِلْكَ شَكَاةٌ ظَاهِرٌ عَنْكَ عَارَهَا^(۴).

۵۳۸۸- وهه بی کور ی که یسان ده لئ: جاران خه لکی شام توانج و تانه یان له ئیبنو زوبه یر ددها و ده یان وت: ئه ی کور ی ژنه دوو پشتوینه که، جا ئه سماش^(۴) به عه بدوللای ده وت: کور ی خو م ئه وان تانه و ته شه رت لی دده دن به دوو پشتوین، نایا ده زانی دوو پشتوینه که چی بوون؟ بیگومان پشتوینه که ی خو م بوو کردم به دوو له ته وه، به یه کیکیان ده می جه وه نه که ی پيغه مبه ری خوام ﷺ به ست، له ته که ی که شیان خو راک ی سه فه رکه ی پيغه مبه رم ﷺ کرده ناوی. وهه ب ده لئ: ئینجا هه ر کات ی خه لکی شام تانه و توانجیان لی بدایه به دوو پشتوین عه بدوللای ده یوت: راست ده که ن سویند به خوا ئه و وته ناشرینه ی به ده نگ ی به رز ده یلین، تانه و ته شه رکه ی دووره له تو و تو ناگپ رته وه.

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) صه فیه ی بو کو یزا بو وه.

(۳) پروانه: ۲۹۷۹.

(۴) که دایکی عه بدوللای کور ی زوبه یر بوو ﷺ.

۵۳۸۹- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ أُمَّ حَفْصَةَ بِنْتَ الْحَارِثِ بْنِ حَزْنٍ -حَالَةَ ابْنِ عَبَّاسٍ- أَهَدَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ سَمْنًا وَأَقِطًا وَأَضْبًا، فَدَعَا بِهِنَّ، فَأَكِلْنَ عَلَى مَائِدَتِهِ، وَتَرَكَهُنَّ النَّبِيُّ ﷺ كَالْمُتَّقَدِّرِ لَهُنَّ، وَلَوْ كُنَّ حَرَامًا مَا أَكَلْنَ عَلَى مَائِدَةِ النَّبِيِّ ﷺ وَلَا أَمَرَ بِأَكْلِهِنَّ^(۱).

۵۳۸۹- ئیبنو عەبباس (رضی اللہ عنہ) دەگێڕێتەووە کە ئوممی حوڤهیدی کچی حاریسی کوری حەزن -کە پوری ئیبنو عەبباسە- پۆن و کەشک و چەند بزن مژمیەکی بەدیاری نارد بۆ پێغهەمبەر (ﷺ)، بە بزن مژەکان دەعوتمی کەسانیکی کرد، ئینجا لەسەر سفرە پێغهەمبەر (ﷺ) خوران، بەلام پێغهەمبەر (ﷺ) خۆی نەبخوارد وەک بیزیان لی بکاتەو، خۆ ئەگەر ئەو بزن مژانە حەرام بوونایە لەسەر سفرە پێغهەمبەر (ﷺ) نەدەخوران و فەرمانی نەدەکرد بە خواردنیان.

۹- بَابُ السَّوِيْقِ

۵۳۹۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ النُّعْمَانِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُمْ كَانُوا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ بِالصُّهْبَاءِ -وَهِيَ عَلَى رَوْحَةٍ مِنْ حَبِيرٍ- فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَدَعَا بِطَعَامٍ فَلَمْ يَجِدْهُ إِلَّا سَوِيْقًا، فَلَاكَ مِنْهُ، فَلَكُنَا مَعَهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ فَمَضْمَضَ، ثُمَّ صَلَّى وَصَلَّيْنَا، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۹- باسی قاوهت یا حەلوا^(۳)

۵۳۹۰- بوشهیری کوری یەسار لە سویدی کوری نوعمانهووە (رضی اللہ عنہ) دەگێڕێتەووە، کە نوعمان بۆی گێڕایەووە وتی: ئەوان لە صەهبا لە خزمەتی پێغهەمبەر (ﷺ) بوون - کە

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) پروانه: ۲۰۹.

(۳) السويق: خواردنیکە لە ئاردی گەنم یا جو دروست دەکری.

تاقه رۆژی رینگا له خه‌یبه‌ره‌وه دووره - کاتی نوێژ بوو بوو پیغه‌مبه‌ریش ﷺ داوای خواردنی کرد، جگه‌له قاوت هه‌جیان پێ نه‌بوو، جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ کردیه ده‌می و لی خوارد و ئیمه‌ش لی‌مان خوارد، له پاشان داوای ئاوی کرد و له ده‌می رادا، پاشان نوێژی کرد ئیمه‌ش له‌گه‌لیدا نوێژمان کرد و ده‌ست نوێژی نه‌گرته‌وه.

۱۰- باب: مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْكُلُ حَتَّى يُسَمَّى لَهُ قِيْلٌ مَا هُوَ

۵۳۹۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ أَبُو الْحَسَنِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو أَمَامَةَ بْنُ سَهْلٍ بْنُ حُنَيْفٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ -الَّذِي يُقَالُ لَهُ: سَيْفُ اللَّهِ- أَخْبَرَهُ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَلَى مَيْمُونَةَ -وَهِيَ خَالَتُهُ وَخَالَهٗ ابْنُ عَبَّاسٍ- فَوَجَدَ عِنْدَهَا صَبًا مَحْنُودًا، قَدِمَتْ بِهِ اخْتَهَا حُقَيْدَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ مِنْ نَجْدٍ، فَقَدِمَتْ الصَّبَّ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ قَلَمًا يُقَدَّمُ يَدَهُ لِبَطْعَامٍ حَتَّى يُحَدَّثَ بِهِ وَيُسَمَّى لَهُ، فَأَهْوَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ إِلَى الصَّبِّ، فَقَالَتْ امْرَأَةٌ مِنَ النِّسْوَةِ الْحُضُورِ: أَخْبَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا قَدَّمْتَنَ لَهُ، هُوَ الصَّبُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَهُ عَنِ الصَّبِّ، فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: أَحْرَامُ الصَّبِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَرْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ إِلَيَّ^(۱).

۱۰- باسیک: ئەوهی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ خواردنیکی نه‌ده‌خوارد تا

ناوه‌که‌ی پێنه‌وترایه و نه‌یزانیایه ئەو خواردنه چیه

۵۳۹۱- ئەبو ئومامه‌ی کورێ سه‌هلی کورێ حونه‌یفی ئەنصارێ ده‌گێڕێته‌وه، که ئه‌بنو عه‌بباس ؓ بۆی گێڕایه‌وه که‌خالیدی کورێ وه‌لید- که پێی ده‌وترا: شمشیری خوا - بۆی

گپراییه وه که نهو له خزمه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ چوون بو مائی مهیموونه^(۱) - که پوری نهو (خالد) و ئیبنو عهباس بوو له دایکیه وه- بزن مژهیه کی برژاوی له لای بینی، که حوفه یده کی حاریسی خوشکی له نه جده وه بوئی هینا بوو، ئینجا مهیموونه بزن مژهه کی خسته بهرده می پیغه مبهری خوا ﷺ، که به ده گمه ن خواردنیکی بخرایه ته بهرده م ههتا باسی بو نه گرایه و ناوی نه هینرایه بوئی، پیغه مبهری خواش ﷺ دهستی برد بو بزن مژهه، یهکی لهو ئافره تانه ی که له ویدا ئاماده بوون وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ ناگدار بکه ن به وهی که بو تان داناوه، وتیان: خواردنه که بزن مژهیه نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ، پیغه مبهری خواش ﷺ دهستی کیشایه وه له بزن مژهه، ئینجا خالیدی کوری وه لید وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ بو بزن مژهه حه رامه؟ فه رمووی: ((نه خیر به لام له خاکی قه ومه که ی مندا نه بووه، بویه ده بینی دلم ناچیته سه ری))، خالد وتی: له تم کرد و خواردم، پیغه مبهری خواش ﷺ سهیری ده کردم^(۲).

II - باب: طَعَامُ الْوَاحِدِ يَكْفِي الْإِثْنَيْنِ

۵۳۹۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ. وَحَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «طَعَامُ الْإِثْنَيْنِ كَافِي الثَّلَاثَةِ، وَطَعَامُ الثَّلَاثَةِ كَافِي الْأَرْبَعَةِ».

II - باسیک: خواردنی یهک کهس بهشی دوو کهس دهکات

۵۳۹۲- ئەبو هوریره رە ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: ((خواردنی دوو کهس بهشی سی کهس دهکات، وه خواردنی سی کهس بهشی چوار کهس دهکات)).

(۱) که هاوسه ری پیغه مبهره ﷺ، وه پوری خالد و ئیبن عهباسی شه ﷺ.

(۲) ئەم زیاده ی ههیه (وه رێگری لێ نه کردم).

۱۲- بَابُ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ

۵۳۹۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الصَّمَدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يَأْكُلُ حَتَّى يُؤْتَى بِمُسْكِينٍ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَأَدْخَلْتُ رَجُلًا يَأْكُلُ مَعَهُ فَأَكَلْتُ كَثِيرًا، فَقَالَ: يَا نَافِعُ، لَا تَدْخُلْ هَذَا عَلَيَّ، سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۱).

۱۲- باسیک: باومردار له یهک ریخۆلهوه خواردن دهخوات

۵۳۹۳- نافع دهلێ: ئیبنو عومەر ﷺ خواردنی نه دهخوارد ههتا ههزاریک نه هیئیرایه له گه لیدا بخوات، ئینجا بیاویک هیئیرایه ژوورهوه خواردن بخوات له گه لیدا، بیاومکه زۆری خوارد، (ئیبنو عومەر) وتی: ئه ی نافع ئیتر ئهم بیاوه مه هیئنه ژوورهوه بۆ لام، له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه فهرمووی: ((باومردار له یهک ریخۆلهوه خواردن دهخوات، به لام کافر له جهوت ریخۆلهوه خواردن دهخوات)).

۱۳- بَابُ: الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ

فِيهِ أَبُو هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

۵۳۹۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَإِنَّ الْكَافِرَ -أَوْ الْمُنَافِقَ- فَلَا أَذْرِي أَيُّهُمَا قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ- يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۲). وَقَالَ ابْنُ بُكَيْرٍ: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ.

(۱) پروانه: ۵۳۹۴، ۵۳۹۵.

(۲) پروانه: ۵۳۹۳.

۱۳- باسیک: باوه‌ردار له یهک ریخۆله‌وه خواردن ده‌خوات له‌م باسه‌دا فه‌رمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره ﷺ هه‌یه له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویه‌تیه‌وه ^(۱).

۵۳۹۴- موحه‌مه‌دی کوری سه‌لام وتی: عه‌بده‌ بۆی گێراینه‌وه‌له‌عوبه‌یدوئلاوه له
نافیعه‌وه، له ئیبنو عومه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێرێته‌وه ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
فه‌رمووی: ((بیگومان باوه‌ردار له یهک ریخۆله‌وه خواردن ده‌خوات، بیگومان بێ
باوه‌ر- یان دوو ڕوو نازانم عوبه‌یدوئلا کامیانی وت- له حه‌وت ریخۆله‌وه خواردن
ده‌خوات)).

(به‌م ریشه‌یه‌ش فه‌رمووده‌که گێردراوته‌وه)، ئیبنو بوکه‌یر وتی: مالیک بۆی
گێراینه‌وه له نافیعه‌وه نه‌ویش له ئیبنو عومه‌ره‌وه، له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ وینه‌ی
فه‌رمووده‌که‌ی پێشووی گێراوته‌وه.

۵۳۹۵- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو قَالَ: كَانَ أَبُو نَهَيْكٍ رَجُلًا أَكُولًا،
فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْكَافِرَ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ». فَقَالَ: فَأَنَا
أُومِنُ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ^(۲).

۵۳۹۵- سوفیان له عه‌مه‌ره‌وه گێراویه‌تیه‌وه وتی: ئه‌بو نه‌هیک پیاویکی زۆر خۆر
بوو، بۆیه ئیبنو عومه‌ر ﷺ پێی وت: بیگومان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
فه‌رموویه‌تی: ((به‌راستی بێ باوه‌ر له حه‌وت ریخۆله‌وه خواردن ده‌خوات))، جا
(ئه‌بو نه‌هیک) وتی: منیش باوه‌رم هه‌یه به‌ خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی.

(۱) نه‌م فه‌رمووده‌یه موسلیم گێراویه‌تیه‌وه • (إرشاد الساري: ۱۶۲/۱۲).

(۲) پروانه: ۵۳۹۳.

۵۳۹۶- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «يَأْكُلُ الْمُسْلِمُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۱).

۵۳۹۶- ئەمرەج لە ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەو: پێغه مبهري خوا ﷺ فرمووی: ((مسولمان له يەك رېخۆلەوه خواردن دەخوات، بەلام کافر له حەوت رېخۆلەوه خواردن دەخوات)).

۵۳۹۷- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا كَثِيرًا، فَأَسْلَمَ فَكَانَ يَأْكُلُ أَكْلًا قَلِيلًا، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ»^(۲).

۵۳۹۷- ئەبو ھورەیرە رضي الله عنه دەگێڕێتەو: کە بیاوێک زۆری دەخوارد، ئینجا رسولمان بوو کەمی دەخوارد، جا ئەوە باس کرا بۆ پێغه مبهري ﷺ، ئەویش فرمووی: ((بەراستی باومردار له يەك رېخۆلەوه خواردن دەخوات، بەلام بێ باومر له حەوت رېخۆلەوه خواردن دەخوات)).

۱۴- بَابُ الْأَكْلِ مُتَّكِنًا

۵۳۹۸- حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا أَكُلُ مُتَّكِنًا»^(۳).

۱۴- باسی جوکمی نان خواردن به شان دادانهوه^(۴)

۵۳۹۸- عەلی کورێ ئەقەمر دەلی: لە ئەبو جوحەیفەم رضي الله عنه بایست دەیوت: پێغه مبهري خوا ﷺ فرمووی: ((من بەشان دادانهوه خواردن ناخۆم)).

(۱) پروانه: ۵۳۹۳، ۵۳۹۷.

(۲) پروانه: ۵۳۹۶.

(۳) پروانه: ۵۳۹۹.

(۴) مُتَّكِنٌ: به چەند جوړی مانا کراوه: لەسەر لایهکی شانی دادابن پاست یان چهپ، یان به جوړی دانیشتبێ که زۆر بخوات، یان دانیشتن لەسەر شتیکی نەرم، که سیک وا دادەنیشیت که زۆر بخوات.

۵۳۹۹- حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَقْمَرِ، عَنْ أَبِي جَحِيفَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لِرَجُلٍ عِنْدَهُ: «لَا أَكُلُ وَأَنَا مُتَّكِئٌ»^(۱).

۵۳۹۹- عه لی کوری نه قهمر له نه بو جوحه یفه وه ﷺ ده گیر پته وه و ده لی؛ من له خزمه تی پیغه مبهری خوادا ﷺ بووم، به بیاو یکی فه رموو که له خزمه تیدا بوو: ((خواردن ناخووم له کاتی کدا من دانیشتووم))^(۲).

۱۵- بَابُ الشُّوَاءِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيزٍ﴾ ﷻ هود: أَي: مَشْوِيٌّ.

۵۴۰۰- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ ﷺ بِضَبٍّ مَشْوِيٍّ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ لِيَأْكُلَ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُ ضَبٌّ. فَأَمْسَكَ يَدَهُ، فَقَالَ خَالِدٌ: أَحَرَامٌ هُوَ؟ قَالَ: «لَا، وَلَكِنَّهُ لَا يَكُونُ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». فَأَكَلَ خَالِدٌ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ^(۳). قَالَ مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ: بِضَبٍّ مَحْنُودٍ^(۴).

۱۵- باسی خواردنی برزاو (دروسته)

وه باسی نه م فه رمایشته ی خوای بهرز و بلند: (ئیراهیم ﷺ) گویره که یه کی برزاو هینا)

﴿حَنِيزٍ﴾ ﷻ هود، واته: برزاو.

(۱) پروانه: ۵۳۸۹.

(۲) به جوژی زور بخوات یان شانی دادا بن.

(۳) پروانه: ۵۳۹۱.

(۴) پروانه: ۵۵۳۷.

۵۴۰۰- ثیبو عه بیاس له خالیدی کوری وه لیده وه ﷺ ده گپ رته وه ده لی: بزن مژهیه کی برزایان هینا بو پتیه مبه ر ﷺ جا دهستی بو برد لی بخوات، عه رزیان کرد نهو برزاهو بزن مژهیه، بویه دهستی کیشایه وه، خالیدیش عه رزی کرد نایا بزن مژه حه رامه؟ فهرمووی: ((نه خیر به لام له خاکی هه ومه که ی مندا نه بووه، بویه ده بینی دلم ناجیته سه ری))، ئینجا خالید خواردی و پتیه مبه ری خوا ﷺ سهیری ده کرد.

مالیک له ثیبو شیهابه وه گپ راویه تیه وه که به: (بَضْبٌ مَخْنُودٌ) هیناویه تی له حیاتی: (بَضْبٌ مَشْوِيٌّ) (که مانای هه ردوو گپ رانه وه که واته: بزن مژهیه کی برزاهو).

۱۶- بَابُ الْخَزِيرَةِ

وَقَالَ النَّضْرُ: الْخَزِيرَةُ مِنَ النُّحَالَةِ، وَالْحَرِيرَةُ مِنَ اللَّبَنِ.

۵۴۰۱- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ عِثْبَانَ بْنَ مَالِكٍ -وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ- أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَنْكَرْتُ بَصْرِي وَأَنَا أَصْلِي لِقَوْمِي، فَإِذَا كَانَتِ الْأَمْطَارُ سَالَ الْوَادِي الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ، لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ آتِيَ مَسْجِدَهُمْ فَأُصَلِّيَ لَهُمْ، فَوَدِدْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّكَ تَأْتِي فَتُصَلِّيَ فِي بَيْتِي، فَأَتَّخِذُهُ مُصَلًّى. فَقَالَ: «سَأَفْعَلُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». قَالَ عِثْبَانُ: فَعَدَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ حِينَ ارْتَفَعَ النَّهَارُ، فَاسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ ﷺ فَأَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى دَخَلَ الْبَيْتَ، ثُمَّ قَالَ لِي: «أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ؟». فَأَشْرَفْتُ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ الْبَيْتِ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَكَبَّرَ، فَصَفَفْنَا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، وَحَبَسْنَاهُ عَلَى خَزِيرٍ صَنَعْنَاهُ، فَثَابَ فِي الْبَيْتِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الدَّارِ دَوُو عَدَدٍ فَاجْتَمَعُوا، فَقَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ: أَيْنَ مَالِكُ بْنُ الدُّخَشَنِ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ ذَلِكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تَقُلْ، أَلَا تَرَاهُ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. يُرِيدُ بِذَلِكَ وَجْهَ

اللَّهُ؟». قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: قُلْنَا: فَإِنَّا نَرَىٰ وَجْهَهُ وَتَصِيحَّتُهُ إِلَى الْمُنَافِقِينَ. فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَتَّبِعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: ثُمَّ سَأَلْتُ الْحُصَيْنَ بْنَ مُحَمَّدٍ الْأَنْصَارِيَّ -أَحَدَ بَنِي سَالِمٍ، وَكَانَ مِنْ سَرَاتِهِمْ- عَنْ حَدِيثٍ مَحْمُودٍ، فَصَدَّقَهُ^(١).

١٦- باسی خه زیره^(٣)

(نَضْر) ده لئ: خه زیره له سوس (دروست ده کړئ)، حه ریرهش له شیر (دروست ده کړئ).

٥٤٠١- ئیبنو شیهاب ده لئ: مه حمودی کورې رهمبعی نه نصاری بوی گیرامه وه: که عیتبانی کورې مالیک - که له هاوه لانی پیغه مبه ر بوو ﷺ، وه له و که سانه بوو که به شداری جهنگی به درې کرد بوو له نه نصاریه کان - ده لئ: ئه و رپوشته خزمه تی پیغه مبه ری خوا ﷺ وتی: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ بینینی چاوم خراپ بووه و من پېشنوئیزی ده که م بۆ هۆزه که م، جا نه گهر باران بباریت ئه و شیوه ی له نیوان من و ئه وان دایه لافاوی هه لدهستی، ئیتر من ناتوانم برۆم بۆ مرگه وته که یان و نوئیزیان بۆ بکه م، بویه پیم خوشه ئه ی پیغه مبه ری خوا که بهاتیتایه و له ماله که مدا نوئیزت بکر دایه و منیش (جیگا که م) بکر دایه به شوین نوئیز، ده لئ: پیغه مبه ریش فهرمووی پئی: ((به ویستی خوا به زووی ئه و کاره م ده که م))، عیتبان ده لئ: کاتی خۆر به رز بوو بوویه وه پیغه مبه ری خوا ﷺ و ئه بوبکر هاتن و پیغه مبه ری خوا ﷺ مۆله تی هاتنه ژوورمه دی خواست، منیش مۆله تم دا و دانه نیشت هه تا هاته ژوورمه ده، پاشان فهرمووی: ((حه ز ده که یت له

(١) پروانه: ٤٢٤.

(٢) خواردنیکه له گوشتی وردکراو له ئاودا ده کوئیزیت که کۆلا ئاردی ده کړیت به سهردا، نه گهر گوشتی تیا نه بوو نه وه عه صیده یه، به چه ند جوړی تر مانا کراوه (سهیری فتح الباری بکه: ٦٧٨/١٢).

چ جیگایه کی ماله که تدا نوێژ بکه م))، ده لئ: منیش ناماژم کرد بو جیگایه که له ماله که دا، پیغه مبه ریش ﷺ ههستا و (الله اکبر) ی کرد و ئیمهش له دوایه وه ههستاین و ریز بووین و دوو رکات نوێژی کرد، پاشان سهلامی دایه وه، ده لئ: خواردنی کمان بو دروست کردبوو بویه هیستمانه وه، وه له مانیاندا چهند بیایوکی خزمی خوێان کووو بوونه وه، ئهجا یه کیکیان وتی: مالیکی کورپی دوخه شین له کوێیه؟ یان کورپی دوخه شین له کوێیه؟ یه کیکی تریان وتی: ئه و مالیکه دوورپوه و خوا و پیغه مبه ره که ی خوش ناوی، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: ((قسه ی وا مه لئ، نابینی ده لئ: لا إله إلا الله مه به ستیشی پیی رهمانه نی خوایه؟)) وتی: خوا و پیغه مبه ره که ی دهمانن، وتی: جا بیگومان ئیمه ده بینن پرووی و دلسوزی بو ناپاکانه. پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان خوا ئه وه ی بلئ: لا إله إلا الله مه به ستی پیی رهمانه ندی خوا بییت، خوا قه ده غه ی ده کات له چوونه جه هه نه م)).

ئیبنو شیهاب ده لئ: پرسیارم له حوصهینی کورپی موحه ممه دی ئه نصاری کرد- که یه کیکه له به نی سالی م وه له پیاهه گه وه ره و سه روکه کانیانه- دهمباره ی فهرمووده که ی مه حمودی کورپی رهبیع، ئه ویش گیرانه وه که ی پشت راست کرده وه.

١٧- بابُ الْاِقْطِ

وَقَالَ حُمَيْدٌ: سَمِعْتُ أَنَسًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: بَنَى النَّبِيُّ ﷺ بِصَفِيَّةَ، فَأَلْقَى التَّمْرَ وَالْأَقِطَ وَالسَّمْنَ. وَقَالَ عَمْرُو بْنُ أَبِي عَمْرٍو، عَنْ أَنَسٍ: صَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ حَيْسًا.

۵۴۰۲- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي يَسْرِ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ، قَالَ: أَهْدَتْ خَالَتِي إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم ضَبَابًا وَأَقِطًا وَلَبَنًا، فَوَضَعَ الضَّبُّ عَلَى مَائِدَتِهِ، فَلَوْ كَانَ حَرَامًا لَمْ يُوضَعْ، وَشَرِبَ اللَّبَنَ، وَأَكَلَ الْأَقِطَ^(۱).

۱۷- باسی کهشک

حومهیدی دهلی: له ئه نه سه م صلی اللہ علیہ وسلم بیست وتی: پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم که صه فیه ی گواسته وه (نانی شاییه که ی) هندی خورما و کهشک و رونی کرده سهر (سفره یه کی چه رمین).

عه مری کوری نه بو عه مر له ئه نه سه وه صلی اللہ علیہ وسلم گیرایه وه وتی: پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم خورما و رۆن و کهشکی کوتراوی دروست کرد (بۆنانی شای صه فیه)^(۲).

۵۴۰۲- ثیبنو عه بباس صلی اللہ علیہ وسلم دهلی: پورم چند بزن مژه یه ک و کهشک و شیر ی به دیاری نارد بو پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم، ئینجا بزن مژه که له سهر سفره ی پیغه مبه صلی اللہ علیہ وسلم دانرا، جا نه گهر حه رام بوایه دانه ئه نرا، شیر ه کهشی خوارد وه و کهشکهشی خوارد.

۱۸- بابُ السَّلْقِ وَالشَّعِيرِ

۵۴۰۳- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: إِنْ كُنَّا لَنَفْرَحُ بِيَوْمِ الْجُمُعَةِ، كَأَنَّا لَنَا عَجُوزٌ تَأْخُذُ أَصُولَ السَّلْقِ، فَتَجْعَلُهُ فِي قَدْرِ لَهَا، فَتَجْعَلُ فِيهِ حَبَّاتٍ مِنْ شَعِيرٍ، إِذَا صَلَّيْنَا زُرْنَاهَا فَقَرَّبَتْهُ إِلَيْنَا، وَكُنَّا نَفْرَحُ بِيَوْمِ الْجُمُعَةِ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ، وَمَا كُنَّا نَتَعَدَّى وَلَا نَقِيلُ إِلَّا بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَاللَّهِ مَا فِيهِ شَحْمٌ وَلَا وَدَكٌ^(۳).

(۱) پروانه: ۲۵۷۵.

(۲) پروانه فه رموده ی: ۵۴۲۵ بوخاری که دواتر دیت.

(۳) پروانه: ۹۳۸.

۱۸- باسی سلق و جو^(۱)

۵۴۰۳- سه هل ﷺ ده لئ: ئیمه دلخوش دهبوین به رۆزی ههینی، پیرمژنیك له ناوماندا بوو لاسکی سلقه کانی هه لده کیشا و دمیکرده قابله مهیه که وه، پاشان هه ندئ جوخی تئ ده کرد، نه نجا که نوژی هه ینیمان بکردایه سهردانی نه و پیرمژنه مان ده کرد، نه ویش نه و خواردنه ی (که لیینابوو) ده یهینا بو مان، جا له بهر نه وه هه موومان به (هاتنی) رۆزی هه ینی دلخوش دهبوین، وه ئیمه خواردنی نیومرپومان نه ده خوارد و نیومرپو خه ومان نه ده کرد، مه گهر پاش نوژی هه ینی، وه لاهی نه و خواردنه نه پیوو نه چه وری تیدا نه بوو.

۱۹- بابُ النَّهْسِ وَانْتِشَالِ اللَّحْمِ

۵۴۰۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: تَعَرَّقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَيْفًا ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۱۹- باسی قه پکردن به گوشتی کدا که به ئیسقانه وهیه، وه ده رهینانی گوشت له شله دا پیش کولانی

۵۴۰۴- ئیبنو عه عباس ﷺ ده لئ: پیغه مبه ری خوا ﷺ به قه پ گوشتی شان و دهستی خوارد، پاشان هه ستا و نوژی کرد و دهست نوژی نه گرته وه.

۵۴۰۵ - وَعَنْ أَيُّوبَ وَعَاصِمٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: انْتَشَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَرَقًا مِنْ قَدْرِ فَأَكَلَهُ، ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۱).

(۱) پیکه وه له گه ل ئاودا خواردنیکى لئ دروست ده کرى، پیکه وه ده کولننن.

(۲) پروانه: ۲۰۷.

۵۴۰۵- ئیبنو عه بیاس رضی الله عنه دهلی: پیغه مبهرد رضی الله عنه پارچه ئیسقانیکی له مه نهجه لکه دهرهینا و گوشته که ی خوارد (که به نیسقانه که وه بوو)، پاشان نویژی کرد و دهست نویژی نه گرت هوه.

۲۰- بَابُ تَعْرِقِ الْعَضُدِ

۵۴۰۶- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ الْمَدَنِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَ مَكَّةَ ^(۲).

۲۰- باسی کرانه وه و خواردنی گوشتی دهستی نازل به قهپ و ددان

۵۴۰۶- عه بدوللای کوری ئه بی هه تاده له باوکیه وه ﷺ دهگیرته وه دهلی: له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ دهرچووین (له مه دینه) پروو به مه کهه.

۵۴۰۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ السَّلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ: كُنْتُ يَوْمًا جَالِسًا مَعَ رِجَالٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فِي مَنْزِلٍ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَازِلٌ أَمَامَنَا، وَالْقَوْمُ مُحْرَمُونَ وَأَنَا غَيْرُ مُحْرِمٍ فَأَبْصَرُوا حِمَارًا وَخَشِيًا وَأَنَا مَشْغُولٌ أَخْصِفُ نَعْلِي، فَلَمْ يُؤْذِنُونِي لَهُ، وَأَحْبَبُوا لَوْ أَنِّي أَبْصَرْتُهُ، فَالْتَفْتُ فَأَبْصَرْتُهُ، فَقُمْتُ إِلَى الْفَرَسِ فَأَسْرَجْتُهُ، ثُمَّ رَكِبْتُ وَنَسِيتُ السَّوْطَ وَالرُّمْحَ، فَقُلْتُ لَهُمْ: نَاولُونِي السَّوْطَ وَالرُّمْحَ. فَقَالُوا: لَا وَاللَّهِ لَا نُعِينُكَ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ. فَغَضِبْتُ فَتَزَلْتُ فَأَخَذْتُهُمَا، ثُمَّ رَكِبْتُ فَسَدَدْتُ عَلَى الْحِمَارِ فَعَقَرْتُهُ، ثُمَّ جِئْتُ بِهِ وَقَدْ مَاتَ، فَوَقَّعُوا فِيهِ

(۱) پروانه: ۲۰۷.

(۲) پروانه: ۱۸۲۱.

يَاكُلُونَهُ، ثُمَّ إِنَّهُمْ شَكُّوا فِي أَكْلِهِمْ إِيَّاهُ وَهُمْ حُرْمٌ، قَرَحْنَا وَحَبَّأْتُ الْعَصْدَ مَعِيَ، فَأَذْرَكُنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: «مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟». فَنَاقَلْنَاهُ الْعَصْدَ فَأَكَلَهَا حَتَّى تَعَرَّفَهَا، وَهُوَ مُخْرِمٌ. قَالَ ابْنُ جَعْفَرٍ: وَحَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ مِثْلَهُ^(۱).

۵۴۰۷- عهبدوللای کوری نهی قهتادهی سهله می له باوکیه وه ﷺ گپراه وه که نهو وتی: من رۆژیکیان له گهڵ پیاوانیک له هاوه لانی پیغه مبهردا ﷺ له جیگایه کدا له رینگای مه کهکه دانیشتبووین (بو پشوودان)، پیغه مبهری خواش ﷺ له پیش نیمه وه لایدا بوو دابه زیبوو، خه لکه هه موو ئیحرامیان پۆشیبوو، به لام من ئیحرامم نه پۆشیبوو، ئینجا نهوان که ره وه حشیه کیان بینى لهو کاته دا من سه رقان بووم پیلآ وه کهم دهدوریه وه، نهوانیش ناگاداریان نه کردم لئی، وه چه زیان دمکرد که من بمدیایه، له پر لام کرده وه یه کسه ر بینیم رۆشتم بو لای ئه سه په کهم و زمینم کرد، پاشان سورا بووم و قه مچی ورمه کهم له بیر چوو، بویه پیم وتن: نهو قه مچی ورمه بدمنه دمستم، نهوانیش وتیان: نه خیر وه للاهی به هیچ شتیک یارمه تیت ناده من بو راوکردنی، منیش رقه م هه ستا و دابه زیم و هه ردووکیانم^(۲) هه لگرت، پاشان سوار ئه سه په کهم بووم، هیرشم برد بو که ره وه حشیه که و بریندارم کرد (یان کوشتم)، پاشان جووم هی نام گیانی تیا نه مابوو مردبوو، جا هاوړپکانم په لاماریان دا و دمستیان کرد به خواردنی، له پاشان گومانیان بو پهی دا بوو درمبارهی خواردنی گوشتی نهو که ره، که نهوان له ئیحرامدان، ئیتر رۆشتین من دمستیکم له گهڵ خۆم شاردبووه (هه لمگرتبوو)، ئینجا به خزمه تی پیغه مبهری خوا ﷺ گهشتین و پرسیارمان کرد لهو بارمیه وه،

(۱) پروانه: ۱۸۲۱.

(۲) قه مچی و رمه که.

ئەویش فەرمووی: ((هەچیکتان پێیه له گوشتەکهی؟)) منیش دەسه ته کهم دایه، ئەویش خواردی هەتا پێشه کهشی به قەب کړانده وه، له کاتیکدا له ئیحرامدا بوو. ئیبنو جەعفەر ده‌لی^(۱): زه‌یدی کوری ئەسڵه‌م بۆی گیرامه‌وه له عه‌تای کوری یه‌ساره‌وه له ئەبی هه‌تاده رضی الله عنه، وێنه‌ی فەرمووده‌که‌ی پێشوی گیرایه‌وه.

۲۱- بابُ قَطْعِ اللَّحْمِ بِالسَّكِينِ

۵۴۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ، أَنَّ أَبَاهُ عَمْرُو بْنُ أُمَيَّةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَدَعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ الَّتِي يَحْتَزُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۲).

۲۱- باسی گوشت له‌ت کردن به چه‌قۆ

۵۴۰۸- جە‌عفەری کوری عەمری کوری ئومەییە دەگیرێته‌وه، که عەمری کوری ئومەییە‌ی باوکی رضی الله عنه بۆی گیرایه‌وه که پێغه‌مبەری صلی الله علیه و آله دیوه به‌چه‌قۆ گوشتی له شانی مەرپ‌ دەکرده‌وه، (گوشتەکه) له دەستی پیروزی‌دا بوو، جا بانگ درا بۆ نوێژ، نیتر گوشت و ئەو چه‌قۆی فریدا که گوشتەکه‌ی پێ دمبری و له‌ت ده‌کرد، له پاشان هه‌ستا و نوێژی کرد و ده‌ست‌نوێژی نه‌گرت‌ه‌وه.

۲۲- بابُ: مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا

۵۴۰۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: مَا عَابَ النَّبِيُّ ﷺ طَعَامًا قَطُّ، إِلَّا اشْتَهَاهُ أَكَلَهُ، وَإِنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ^(۱).

(۱) ئەم رشته‌به‌ ده‌رواته‌وه سه‌ر رشته‌که‌ی پێشوو.

(۲) پروانه: ۲۰۸.

۲۲- باسیک: پیغمه مبه‌ر ﷺ هیچ خواردنیکی عه‌ی‌دار نه‌کردوه

۵۴۰۹- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌لی: پیغمه مبه‌ر ﷺ هه‌رگیز هیچ خواردنیکی عه‌ی‌دار نه‌کردوه، نه‌گه‌ر چه‌زی لی بکردایه ده‌ی‌خوارد، نه‌گه‌ر چه‌زی لی نه‌کردایه نه‌یده‌خوارد و وازی لی ده‌هینا.

۲۳- بابُ النَّفْخِ فِي الشَّعِيرِ

۵۴۱۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ أَنَّهُ سَأَلَ سَهْلًا: هَلْ رَأَيْتُمْ فِي زَمَانِ النَّبِيِّ ﷺ النَّفْيَ قَالَ: لَا. فَقُلْتُ فَهَلْ كُنْتُمْ تَنخُلُونَ الشَّعِيرَ؟ قَالَ: لَا. وَلَكِنْ كُنَّا نَنْفُخُهُ^(۱).

۲۳- باسی فوو کردن له (تویکلای) جو

۵۴۱۰- ئه‌بو غه‌سسان وتی: ئه‌بو حازیم بو‌ی گپ‌رامه‌وه که ئه‌و پرساری له سه‌هل رضی الله عنه کرد وتی: ئایا له سه‌رده‌می پیغمه مبه‌ردا ﷺ نانی ته‌نکی تیریتان بینیه‌وه؟ وتی: نه‌خیر، وتم: ئیوه (ناردی) جوتان دمبیزایه‌وه؟ وتی: نه‌خیر، به‌لام فووومان لی نه‌کرد^(۲).

۲۴- بابُ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ وَأَصْحَابُهُ يَأْكُلُونَ

۵۴۱۱- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبَّاسِ الْجَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي عُمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا بَيْنَ أَصْحَابِهِ مَرًّا، فَأَعْطَى كُلَّ إِنْسَانٍ

(۱) پروانه: ۳۵۶۳.

(۲) پروانه: ۵۴۱۳.

(۳) تا تویکل و پووشه‌کی پروات فووومان لن ده‌کرد و ده‌ماندا به‌بادا.

سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَأَعْطَانِي سَبْعَ مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشَقَةً، فَلَمْ يَكُنْ فِيهِنَّ مَرَّةٌ أَعْجَبَ إِلَيَّ مِنْهَا، شَدَّتْ فِي مَضَاغِي ^(۱).

۲۴- باسی ئه وهی پیغه مبه‌ر ﷺ و هاوه لانی دهیان خوارد

۵۴۱۱- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه ده‌لی: رۆژیکیان پیغه مبه‌ری خوا ﷺ خورمای دابه‌ش کرد له نیوان هاوه‌لانیدا، هه‌ر که‌سیکیان چه‌وت دمک خورمای دابه‌، چه‌وت خورماشی دا به‌من دانه‌یه‌کیان وشکه‌لا بوو، هیچ خورمایه‌کیان تیا نه‌بوو له‌وه‌یان به‌لامه‌وه‌ چاکتر و خوشتر بێت، جیر بوو دهنوسا به‌خریمه‌وه ^(۲).

۵۴۱۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ سَعْدٍ قَالَ: رَأَيْتُنِي سَابِعَ سَبْعَةٍ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ مَا لَنَا طَعَامٌ إِلَّا وَرَقُ الْحَبَلَةِ - أَوْ الْحَبَلَةِ - حَتَّى يَضَعَ أَحَدُنَا مَا تَضَعُ الشَّاةُ، ثُمَّ أَصْبَحَتْ بَنُو أَسَدٍ تُعَزِّرُنِي عَلَى الْإِسْلَامِ، خَسِرْتُ إِذَا وَضَلَ سَعْيِي ^(۳).

۵۴۱۲- قه‌یس له‌ سه‌عه‌مه‌وه ﷺ ده‌گیریته‌وه ده‌لی: خۆم دیوه چه‌وته‌مینی ئه‌و چه‌وت که‌سه‌ بووم له‌ خزمه‌ت پیغه مبه‌ردا ﷺ بووین (غه‌زامان ده‌کرد)، جگه‌ له‌ گه‌لای حوبله‌- یان چه‌به‌له‌ ^(۴) - هیچ خۆراکیکمان نه‌بوو، (به‌جۆریکمان لێ هات) هه‌تا هه‌ر یه‌که‌مان وه‌ک مه‌ر و ئازهل پشقی داده‌نا ^(۵)، پاشان به‌نو ئه‌سه‌د وایان لیها‌توو له‌ باره‌ی ئیسلامه‌وه‌ ره‌خنه‌م لێ ده‌گرن، که‌واته‌ من خه‌سارمه‌ مه‌ند بووم و هه‌موو کۆششم به‌زایه‌ چوو.

(۱) پ‌روانه: ۵۴۴۱، ۵۴۴۱م.

(۲) یان له‌ ج‌ویندا سه‌خت بوو بۆم.

(۳) پ‌روانه: ۳۷۲۸.

(۴) حوبله و چه‌به‌له‌ به‌ری پ‌روه‌کیکه‌ وه‌کو لوبیا وایه‌، هه‌ندیک ده‌لێن گه‌لای دار و پ‌روه‌کیکی د‌رکاویه‌.

(۵) له‌ باتی پیسی به‌هۆی گه‌لا و گیا خواردنه‌وه‌.

۵۴۱۳- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ فَقُلْتُ: هَلْ أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّقِيَّ؟ فَقَالَ سَهْلٌ: مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّقِيَّ مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبِضَهُ اللَّهُ. قَالَ: فَقُلْتُ: هَلْ كَانَتْ لَكُمْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَنَاحِلُ؟ قَالَ: مَا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُنْخَلًا مِنْ حِينَ ابْتَعَثَهُ اللَّهُ حَتَّى قَبِضَهُ. قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غَيْرَ مُنْخُولٍ؟ قَالَ: كُنَّا نَطْحُهُ وَنَنْفُخُهُ، فَيَطِيرُ مَا طَارَ، وَمَا بَقِيَ تَرَيْنَاهُ فَأَكَلْنَاهُ^(۱).

۵۴۱۳- ئەبو حازیم دەلی: لە سههلی کوری سهعدم ﷺ پرسی وتم: ئایا پیغه مبهری خوا ﷺ نانی (ناردی) بیژراوهی خواردوو؟ سههلیش وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ لهو کاتهوهی خوا ناردوو یهتی تا برديهوه بۆلای خوی نانی (ناردی) بیژراوهی نه دیوه، وتی: جا وتم: ئایا له سهردمی پیغه مبهری خوادا ﷺ هیله گتان هه بوو؟ وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ لهو کاتهوهی خوا ناردوو یهتی تا برديهوه بۆلای خوی هیلهکی نه دیوه، دهلی: وتم: چۆن (ناردی) جوی نه بیژراوتان ده خوارد؟ وتی: دهمان هاری و فومان لی دهکرد^(۲) نهوهی دهرۆی دهرۆی، نهومشی ده مایهوه به ئاو ته رمان دهکرد و دهمان خوارد.

۵۴۱۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّهُ مَرَّ بِقَوْمٍ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ شَاةٌ مَضْلِيَةٌ، فَدَعَا فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنَ الدُّنْيَا وَلَمْ يَشْبَعْ مِنَ الْخُبْزِ الشَّعِيرِ.

۵۴۱۴- سه عیدی مهقبوری له ئەبو ئەبو هورمیرهوه ﷺ دهگیریتهوه: که نهو (ئەبو هورمیره) بهلای چهند که سیکدا تیپهری، مهپکی برزاویان له بهردهمدا بوو، جا بانگیان کرد، بهلام نهو رازی نه بوو که بیخوات، وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ له دنیا دهرچوو له نانی جو تیری نه خوارد.

(۱) پروانه: ۵۴۱۰.

(۲) واته: به فوو دهماندا به بادا.

۵۴۱۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا مُعَاذٌ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يُونُسَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: مَا أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى خَوَانٍ، وَلَا فِي سُكْرَجَةٍ، وَلَا خُبْزَ لَهُ مَرْقَقٌ. قُلْتُ لِقَتَادَةَ: عَلَى مَا يَأْكُلُونَ قَالَ: عَلَى السُّفْرِ^(۱).

۵۴۱۵- نه نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهلی: پیغه مبهەر ﷺ نه له سهر میز نانی خواردوو نه له قاپ و دهوری بچوو کدا، نه نانی تهنکی بوکراوه. (یونس دهلی) وتم به قهتاده: له سهر چی نانیان دهخوارد؟ وتی: له سهر سفره.

۵۴۱۶- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْذُ قَدِمَ الْمَدِينَةَ مِنْ طَعَامِ الْبُرِّ ثَلَاثَ لَيَالٍ تَبَاعًا، حَتَّى قُبِضَ^(۲).

۵۴۱۶- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی: لهو کاته وهی پیغه مبهەر ﷺ هاتوووه بو مه دینه تا گیانی کیشر، موحه ممه د و خیزانه کانی سی شهو له سهر یهک له نانی گهنم تیریان نه خواردوو.

۲۵- بَابُ التَّلْبِينَةِ

۵۴۱۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا كَانَتْ إِذَا مَاتَ الْمَيِّتُ مِنْ أَهْلِهَا فَاجْتَمَعَ لِذَلِكَ النِّسَاءُ ثُمَّ تَفَرَّقْنَ إِلَّا أَهْلَهَا وَخَاصَّتَهَا، أَمَرَتْ بِبُرْمَةٍ مِنْ تَلْبِينَةٍ فَطَبَخَتْ، ثُمَّ صَنَعَ نَرِيدٌ فَصَبَّتِ التَّلْبِينََةَ عَلَيْهَا ثُمَّ قَالَتْ: كُلْنَ مِنْهَا: فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «التَّلْبِينَةُ مَجْمَعٌ لِفَوَادِ الْمَرِيضِ، تَذْهَبُ بِبَعْضِ الْحُزَنِ»^(۳).

(۱) پروانه: ۵۳۸۶.

(۲) پروانه: ۶۴۵۴.

(۳) پروانه: ۵۶۸۹، ۵۶۹۰.

۲۵- باسی شۆربای تهلبینه^(۱)

۵۴۱۷- عائیشه رضی الله عنها خیزانی پیغمه مبه ﷺ کاتی که سیکی له خزمانی (عائیشه) بمردایه و ژنان بو (تهعزیه و سه ره خوشی) نه و مردوو کۆده بوونه وه، پاشان بلأوهیان لی دهکرد - جگه له کهس و خزمه نزیکه کانی -، عائیشه رضی الله عنها فهرمانی دهکرد مهنجه لیک شۆربای تهلبینه لی دهنرا و پاشان نان ورد دهکرا و شۆربا تهلبینه که ی دهکرا به سهردا، پاشان عائیشه دمیوت (بهژنه کان): هه مووتان لی بخۆن، چونکه به دلنیا ییه وه له پیغمه مبه ری خوام ﷺ بیستوو دهیفه رموو: ((شۆربای تهلبینه نارامی به دلی نه خوش دهدات و هه ندی خه م و په ژارمهش لاده بات و نایه یلیت)).

۲۶- بابُ الثَّرِيدِ

۵۴۱۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ الْجَمَلِيِّ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "كَمَلٌ مِنَ الرِّجَالِ كَثِيرٌ، وَلَمْ يَكْمُلْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ امْرَأَةِ فِرْعَوْنَ، وَفُضِّلَ عَائِشَةُ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضِّلَ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ"^(۲).

۲۶- باسی تریت^(۳)

۵۴۱۸- نه بو مووسای نه شعهری ﷺ له پیغمه مبه ری خواوه ﷺ گیرایه وه که فهرموویه تی: ((زۆر له پیاوان کامل و تهواو بوون^(۴)، به لام له ژناندا ته نه

(۱) (التلبينه): شۆربایه که له ئارد یان که بهک و شیر دروست دهکرت، هه نديک جار هه نگوینی تی دهکرت، نه و کاته ی که هه نگوینی تی کرا پی دهوترتیه هه لوا (پروانه: إرشاد الساري: ۱۷۹/۱۲)، المونجید به کوردی: ۴/۴۰، قاموسی رسته: ۴/۲۳۳۸ (۲) پروانه: ۳۴۱۱.

(۳) الثريد، نان ورد دهکرت و ئاوی گوشت یان ئاوو گوشته که پنه وه دهکرتی به سه ر نانه وردکراوه که دا. پروانه : إرشاد الساري: ۱۷۹/۱۲.

(۴) تهواو کامل واته هه رچی سیفات ی جوان و پیویست بیت بو پیاوان یان بو ئافره تان تیاندا هه به.

مه‌ریه‌می کچی عیمران و ئاسیه‌ی ژنی فیرعه‌ون کامل و ته‌واو بوون، وه بیگومان فه‌زل و گه‌وره‌یی عایشه به‌سه‌ر ژنانی تردا وه‌ک فه‌زل و گه‌وره‌یی تریته^(۱) وایه به چاو خۆراکه‌کانی تره‌وه)).

۵۴۱۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي طَوَّالَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ"^(۲).

۵۴۱۹-ئهنه‌س ﷺ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((فه‌زل و گه‌وره‌ی عایشه به‌سه‌ر ژنانی تردا، وه‌ک جیاوازی و چاکی تریته^(۳) به‌سه‌ر هه‌موو خواردنه‌کانی تردا)).

۵۴۲۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ سَمِعَ أَبَا حَاتِمٍ الْأَشْهَلِيَّ بْنَ حَاتِمٍ حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ عَلَى غُلَامٍ لَهُ حَيَاطٌ، فَقَدَمَ إِلَيْهِ قَصْعَةً فِيهَا ثَرِيدٌ -قَالَ:- وَأَقْبَلَ عَلَى عَمَلِهِ -قَالَ:- فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ -قَالَ:- فَجَعَلْتُ أَتَّبَعُهُ فَاصْعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ -قَالَ:- فَمَا زِلْتُ بَعْدُ أَحِبُّ الدُّبَاءَ^(۴).

۵۴۲۰-ئهنه‌س ﷺ ده‌لی: له خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ردا ﷺ چووین بو لای غولامێکی به‌رگ دوور، که غولامی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بوو، جا هاپێکی له به‌رده‌م پێغه‌مبه‌ردا ﷺ دانا که تریته^(۵) تیا‌بوو، (ئهنه‌س) ده‌لی: غولامه‌که چوو به‌ده‌م کاره‌که‌یه‌وه ده‌لی: جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ دوا‌ی کوله‌که‌دا ده‌گه‌را، (ئهنه‌س) ده‌لی: منیش به‌ شوێن کوله‌که‌کادا ده‌گه‌را و دهم‌خسته به‌رده‌م‌یه‌وه، (ئهنه‌س) ده‌لی: ئیتر له‌وه کاته به‌ دوا‌وه هه‌میشه‌ چه‌زم له کوله‌که‌یه.

(۱) (ثرید): نانی تێگوشراو، به‌لام هه‌ندێ ده‌لێن به‌ گۆشته‌وه بێت نه‌جا پیتی ده‌لێن (ثرید).

(۲) پروانه: ۳۷۷۰.

(۳) الثرید، واته تێگوشراوی ناوی گۆشت یان ورده نان به‌ ناوی گۆشت و گۆشته‌وه.

(۴) پروانه: ۲۰۹۲.

(۵) بریتی بوو له نانی تێگوشراو له‌گه‌ل گۆشت و کوله‌که‌ی وشک‌کراو.

۲۷- بَابُ الشَّاةِ الْمَسْمُوطَةِ وَالْكَتِفِ وَالْجَنْبِ

۵۴۲۱- حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا هَمَامُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: كُنَّا نَأْتِي أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رضي الله عنه وَخَبَّازُهُ قَائِمًا، قَالَ: كُلُوا، فَمَا أَعْلَمَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم رَأَى رَغِيفًا مُرَقَّقًا حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ، وَلَا رَأَى شَاةً سَمِيطًا بِعَيْنِهِ قَطُّ^(۱).

۲۷- باسی مهری برژاو و دهست و په راسو

۵۴۲۱- هه تاده دهلی: ئیمه دهجووین بۆلای نه نه سی کوری مالیک رضي الله عنه نانکه ره که ی لایدا و مستابوو، نه نه س وتی: بخون من ئاگادار نیم پیغه مبه صلى الله عليه وسلم نانیکى ته نک و نه رمی بینیبیت هه تا گه یشته وه به خزمه تی خوا، وه هه رگیز مهریکی نه بینیه وه به چاوی خوئی به ناوی گهرم خوریه که ی لابرایی و به ساقی برژینرایی^(۲).

۵۴۲۲- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ الصَّمْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ، فَأَكَلَ مِنْهَا، فَدَعَا إِلَى الصَّلَاةِ فَقَامَ فَطَرَحَ السُّكَّيْنِ، فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۳).

۵۴۲۲- هه مری کوری نومه ییه ی زه مری له باوکیه وه رضي الله عنه دهگیریته وه دهلی: پیغه مبه ری خوام صلى الله عليه وسلم دیت له گوشتی شانی مهریکی دمه ری (به چه قو) و لیی خوارد^(۴)، ئینجا بانگی نوێژ درا، ئیت پیغه مبه صلى الله عليه وسلم هه ستا چه قو که ی هریدا و نوێژی کرد و دهست نوێژی نه گرته وه.

(۱) پروانه: ۵۳۸۵.

(۲) وه نه یخواردوه.

(۳) پروانه: ۲۰۸.

(۴) چونکه برژاو بوو.

٢٨- بَابُ مَا كَانَ السَّلَفُ يَدْخِرُونَ فِي بُيُوتِهِمْ وَأَسْقَارِهِمْ مِنَ الطَّعَامِ وَاللَّحْمِ وَغَيْرِهِ

وَقَالَتْ عَائِشَةُ وَأَسْمَاءُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: صَنَعْنَا لِلنَّبِيِّ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا سُفْرَةً.

٥٤٢٣- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ: أَنْهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُؤْكَلَ لُحُومُ الْأَصَاحِي فَوْقَ ثَلَاثٍ؟ قَالَتْ: مَا فَعَلَهُ إِلَّا فِي عَامٍ جَاعَ النَّاسُ فِيهِ، فَأَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْعَنِيَّ الْفَقِيرَ، وَإِنْ كُنَّا لَتَرْفَعُ الْكُرَاعَ فَنَأْكُلُهُ بَعْدَ خَمْسَ عَشْرَةَ. قِيلَ: مَا اضْطَرَّكُمْ إِلَيْهِ؟ فَضَحِكْتُ قَالَتْ: مَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ خُبْزٍ بُرَّ مَادُومٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ حَتَّى لَحِقَ بِاللَّهِ. وَقَالَ ابْنُ كَثِيرٍ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَابِسٍ بِهَذَا ^(١).

٢٨- باسی ئه وهی پێشینان ^(١) پاشه که وتیان ده کرد له خوراک و گوشت و شتی تر له مال و سه فه ره کانیا نا

-عائیشه و ئەسما رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده ئێن: ئێمه خواردنی سه فه ره مان بو پێغه مبه ر ﷺ و ئه بو به کر ﷺ دروست کرد ^(٢).

٥٤٢٣-عه بدوره حماني کوری عابیس له باوکیه وه ده گیر پته وه ده ئی: به عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وت: ئایا پێغه مبه ر ﷺ هه ده ده ی کردوه که گوشتی قوربانی له سی رۆژ زیاتر بخوریت؟ وتی: ئه وه ی نه کردوه ته نها له و سا له دا نه بی ت که خه لکی تیا برسی بوون، ویستی ده و له مه نه ده کان خوراک بدن به هه ژاره کان لولا ق و قوله پی ئاژه لمان هه ل ده گرت و له دوا ی پا زده رۆژ ده مان خوارد، وتی: چی نا چاری

(١) پروانه: ٥٤٣٨، ٥٥٧٠، ٦٦٨٧.

(٢) له سه حابه و شوین که وتوانیان.

(٣) کاتی کۆچیان کرد بو مه دینه.

خواردنی نه‌وه‌ی ده‌کردن؟ عائیشه‌ش رضی الله عنها بێکه‌نی وتی: خیزانی موحه‌مه‌د صلی الله علیه و آله سی رۆژ له‌سه‌ر یه‌ك تیر نه‌بوون له‌ نان و پی‌خۆر، هه‌تا پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله گه‌یشه‌ خزمه‌تی خوای گه‌وره‌.

ئیب‌نو كه‌سیر ده‌لی: سو‌هیان بو‌ی گیراینه‌وه‌ وتی: عه‌بدوره‌حمانی كۆری عابیس نه‌م هه‌رموودمه‌یه‌ی بو‌ گیراینه‌وه‌.

۵۴۲۴- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كُنَّا نَتَزَوَّدُ لِحَوْمِ الْهَدْيِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله إِلَى الْمَدِينَةِ. تَابَعَهُ مُحَمَّدٌ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَقَالَ: حَتَّى جِئْنَا الْمَدِينَةَ؟ قَالَ: لَا^(۱).

۵۴۲۴- جابیر رضی الله عنه ده‌لی: ئی‌مه‌ له‌ سه‌رده‌می پی‌غه‌مبه‌ردا صلی الله علیه و آله تویشوومان له‌ گوشتی قوربانی هه‌له‌دگرت بو‌مه‌دینه‌.

موحه‌مه‌د له‌ ئیب‌نو عوبینه‌وه‌ گیراویه‌تیه‌وه‌ و پالېستی گیرانه‌وه‌كه‌ی عه‌بدو‌ل‌لای كردوه‌.

ئیب‌نو جو‌ره‌یج ده‌لی: وتم به‌ عه‌تا ئایا (جابر) وتی: هه‌تا ده‌جووینه‌وه‌ مه‌دینه‌؟ وتی: نه‌خیر نه‌یوتوووه‌.

۲۹- باب الْحَيْسِ

۵۴۲۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَمْرِو - بْنِ أَبِي عَمْرِو مَوْلَى الْمُطَّلِبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَنْطَلٍ - أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله لِأَبِي طَلْحَةَ: «الْتَمِسْ غُلَامًا مِنْ غِلْمَانِكُمْ يَخْدُمُنِي». فَخَرَجَ بِي أَبُو طَلْحَةَ، يَزِدُّنِي وَرَاءَهُ، فَكُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله كُلَّمَا نَزَلَ، فَكُنْتُ أَسْمَعُهُ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدِّينِ، وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ». فَلَمْ أَزَلْ أَخْدُمُهُ

حَتَّى أَقْبَلْنَا مِنْ خَيْبَرَ، وَأَقْبَلَ بِصَفِيَّةَ بِنْتِ حُيَّيٍّ قَدْ حَارَهَا، فَكُنْتُ أَرَاهُ يُحَوِّي وَرَاءَهُ
بِعَبَاءَةٍ - أَوْ بِكَسَاءٍ - ثُمَّ يُرْدِفُهَا وَرَاءَهُ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالصُّهْبَاءِ صَنَعَ حَيْسًا فِي نِطْعٍ، ثُمَّ
أَرْسَلَنِي فَدَعَوْتُ رَجُلًا فَأَكَلُوا، وَكَانَ ذَلِكَ بِنَاءَهُ بِهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا بَدَأَ لَهُ أَحَدٌ قَالَ:
«هَذَا جَبَلٌ يُحِبُّنَا وَنُحِبُّهُ». فَلَمَّا أَشْرَفَ عَلَى الْمَدِينَةِ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أُحَرِّمُ مَا بَيْنَ جَبَلَيْهَا
مِثْلَ مَا حَرَّمَ بِهِ إِبْرَاهِيمُ مَكَّةَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِي مُدَّهِمْ وَصَاعِهِمْ»^(۱).

۲۹- باسی خورما و رۆن به کهشکی کوتراوهوه

۵۴۲۵-ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ به ئەبو تەلحەى
فەرموو: ((بگهڕێ له ناو میرد مندالە کانتاندا میرد مندالیکم بۆ پەیدا بکە
خزمەت کاریم بکات))، ئەبو تەلحەش منی له پاشکۆ خۆیدا سوارکرد و دەرچوو،
ئێتر من بەردەستی و خزمەتی پیغه مبهری خوا ﷺ دەکرد، هەر کاتی دابەزیایە
و لایبدايە، جامن گویم لیبوو زۆر دەیفەرموو: ((خوایە من پەنا دەگرم بە تۆ له
خەم و پەژارە و نەتوانین و تەمەلی و رژدیی و ترسنۆکی و کەلهکەبوونی قەرز
و زالبوونی پیاوان (بەسەرمدا)))^(۲)، جا بەردەوام خزمەتم دەکرد هەتا له
خەبەر گه‌رپاينه‌وه، وه‌ سه‌فیه‌ی کچی حویه‌ی له‌گه‌ڵ خۆی هینا که
هه‌لبێژاردبوو^(۳)، ئینجا دەمبینی عابیه‌ک یا پشته مالیکى به‌ ده‌وری کوپه‌ری
و شته‌رکه‌دا پێچابوو^(۴)، پاشان له‌ پاشکۆی خۆیه‌وه‌ سواری ده‌کرد، (هاتین) تا
گه‌شتینه‌ سه‌هبا خورما و رۆنیک به‌که‌شکی کوتراوی دروست کرد له‌سه‌ر
سفره‌یه‌کی چه‌رم (داینا)، پاشان ناردمی و پیاوانیکم بانگ کرد و خواردیان،

(۱) پروانه: ۳۷۱.

(۲) بەداواکردنی قەرزه‌که‌ لێم.

(۳) له‌ ده‌سته‌که‌وته‌کانی خه‌بهر.

(۴) بۆ نه‌وه‌ی نه‌وه‌ی سواری ده‌بیت له‌ که‌وتن بپاریزی و له‌ پال پتوه‌دانیشی پشوو بدات.

ئەوێ گواستنهوهی سهفیه و نانی شاییه که ی بوو، پاشان هات تا کتوی ئو خودی لیوه دهرکهوت فهرمووی: ((ئەوێ کتویکه ئیمه ی خوش دهوی و ئیمه ش ئهومان خوش دهوی))، جا که مه دینه ی لیوه دهرکهوت فهرمووی: ((خوایه من نیوانی ههردوو شاخه که ی قه دهغه ده که م وه ک نهوه ی ئیبراهیم ﷺ مه که ی قه دهغه کرد، خوایه فه ر و به ره که ت به ره موود و صاعیانه وه))^(۱).

۳- بابُ الْأَكْلِ فِي إِنْاءٍ مُقَضَّضٍ

۵۴۲۶- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سَيْفُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا يَقُولُ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي لَيْلَى أَنَّهُمْ كَانُوا عِنْدَ حُدَيْفَةَ فَاسْتَسْقَى، فَسَقَاهُ مَجُوسِيٌّ، فَلَمَّا وَضَعَ الْقَدَحَ فِي يَدِهِ رَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي نَهَيْتُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ وَلَا مَرَّتَيْنِ -كَأَنَّهُ يَقُولُ: لَمْ أَفْعَلْ هَذَا- وَلَكِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَلَا الدِّبَاجَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صَحَافِهَا، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَنَا فِي الْآخِرَةِ»^(۲).

۳- باسی (حوکه ی) خواردن له قاپ و قاچاگی زیواوی^(۳)

۵۴۲۶- موجاهید ده ئی: عه بدو ره حمانی کوپی نه بی له یلا بوی گپرامه وه که نه وان لای حوزمیفه ﷺ بوون، جا داوای ناوی خواردنه وه ی کرد، ئینجا ناگر په رستیک ئاوه که ی بو هینا، جا کاتی جامه که ی دایه دهستی (حوزمیفه) جامه که ی هاویشت بو ناگر په رسته که^(۴) نه گهر جاری یا دوو جار پنگری نه مه م لی نه کردایه وه کو

(۱) مود و ساع دوو دهفته ی پتوانه ن که خوراک و شتی تریان پت پتواوه.

(۲) پروانه: ۵۶۳۲، ۵۶۳۳، ۵۸۳۱، ۵۸۳۷.

(۳) واته: ده فریک پینه کرابی به زیو یان زیوی تیکه لاو بیت یان پروکه شی زیو بیت.

(۴) شکا وه که له سه حیچی موسلیم دا هاتووه.

بَلَّيْتُ دَهْلِيَّ: وام نه ده کرد- به لکو له پیغه مبهرم ﷺ بیستوو ده دهیفه رموو: ((پوشاکی ئاووریشم و دیباج^(۱) له بهر مه کهن، وه له قاپ و قاجاگی زیر و زیودا مه خو نه وه، وه له قاپ و قاجاگی زیو (زیر) دا خواردن مه خو ن، چونکه بیگومان له دونیادا بو نه وانه^(۲)، وه له دوا روژدا بو ئیمهیه)).

۳۱- بَابُ ذِكْرِ الطَّعَامِ

۵۴۲۷- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "مَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْأَنْزَجَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ، وَمَثَلُ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الثَّمَرَةِ، لَا رِيحَ لَهَا وَطَعْمُهَا حُلُوٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَثَلُ الرِّيحَانَةِ، رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ الْمُتَافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ، لَيْسَ لَهَا رِيحٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ"^(۳).

۳۱- باسی ناو هیئانی خواردن

۵۴۲۷- نه نه سی کوری مالیک له نه بو موسای نه شعهریه وه ﷺ ده گپریته وه ده لی: پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموو: ((نموونه ی نهو که سه ی قورئان ده خوینیت (و کاری پی دهکات) وهک ترنج^(۴) وایه، تامی خو شه و بونی شی خو شه، وه نهو باومر داره ی قورئان ناخوینیت وهک خورمان وایه، تامی خو شه و بونی نییه، وه نموونه ی نهو دوو رووه ی قورئان ده خوینیت وهک ریحانه وایه، بونی خو شه و تامی تاله، وه نموونه ی نهو ناپاکه ی قورئان ناخوینیت، وهک گوژالکه وایه بونی نییه و تامی شی تاله)).

(۱) دیباج: جوړیکه له ئاووریشم.

(۲) بن باوه ران.

(۳) پروانه: ۵۰۲۰.

(۴) الْأَنْزَجَةُ: دره ختی ترنج، بهری ترنج (دره ختی که له په گه زی لیمویه) (المونجید به کوردی: ۳۳/۱).

۵۴۲۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «فَضَّلَ عَائِشَةُ عَلَى النَّسَاءِ كَفَضَّلَ الرَّيْدُ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ»^(۱).

۵۴۲۸- نه‌نه‌س ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گیڕێته‌وه که فه‌رموو‌یه‌تی: ((فه‌زل و گه‌وره‌ی عایشه ﷺ به‌سه‌ر ژنانی تر‌دا، وه‌ک جیا‌وازی و چاکی تریته^(۲) به‌سه‌ر هه‌موو خواردنه‌کانی تر‌دا)).

۵۴۲۹- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ سُمَى، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ؛ يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ تَوَمَّهُ وَطَعَامَهُ، فَإِذَا قَضَى نَهْمَتَهُ مِنْ وَجْهِهِ فَلْيُعْجَلْ إِلَى أَهْلِهِ»^(۳).

۵۴۲۹- نه‌بو هور‌میره ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گیڕێته‌وه فه‌رموو‌یه‌تی: (سه‌فه‌ر پارچه‌یه‌که له سزا و ئازار، ڕیگری خواردن و خواردنه‌وه و نووستن ده‌کات له هه‌ر کامتان، بۆیه هه‌ر کاتی مه‌به‌ست و پێ‌ویستی که‌سیکتان جێبه‌جێ بوو با په‌له‌ بکات له گه‌رانه‌وه بۆ لای که‌سوکاری).

۳۲- بَابُ الْأُذْمِ

۵۴۳۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ رَبِيعَةَ أَنَّهُ سَمِعَ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ يَقُولُ: كَانَ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثُ سِنِينَ، أَرَادَتْ عَائِشَةُ أَنْ تَشْتَرِيَهَا فَتُعْتِقَهَا، فَقَالَ أَهْلُهَا: وَلَنَا الْوَلَاءُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: «لَوْ شِئْتَ شَرَطْتِيهِ لَهُمْ، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ». قَالَ: وَأُعْتِقْتُ فَخُيِّرْتُ فِي أَنْ تَقِرَّ تَحْتَ زَوْجِهَا أَوْ تُفَارِقَهُ، وَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ

(۱) ب‌روانه: ۳۷۷۰.

(۲) الرّيد، واته تێگوش‌راوی ناوی گۆشت یان ورده نان به ناوی گۆشت و گۆشته‌وه.

(۳) ب‌روانه: ۱۸۰۴.

ﷺ يَوْمًا بَيْنَتْ عَائِشَةُ وَعَلَى النَّارِ بُرْمَةٌ تَفُورُ، فَدَعَا بِالْغَدَاءِ فَأَتَى بِخُبْزٍ وَأُدْمٍ مِنْ أَدَمِ الْبَيْتِ فَقَالَ: «أَلَمْ أَرَّ لَحْمًا؟». قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَلَكِنَّهُ لَحْمٌ تُصَدَّقُ بِهِ عَلَى بَرِيرَةَ، فَأَهْدَتْهُ لَنَا. فَقَالَ: «هُوَ صَدَقَةٌ عَلَيْهَا، وَهَدِيَّةٌ لَنَا»^(١).

٣٢- باسی پیخۆر^(٢)

٥٤٣٠- قاسیمی کوری موحه مهده دهلی: له بهریردا سی سوننهت هه بوو: عائشه ؓ ویستی بیکریت و نازادی کات، به لام خاومنه که ی وتی: سه ره رهشتیاری بو ئیمه بیت، عائشه ش نه وه ی بو پیغه مبهری خوا ﷺ باس کرد، نه ویش فه رمووی: ((نه گهر ویستت نه و مهرجه یان بو دابن، چونکه بیگومان سه ره رهشتیاری بو نه و که سه یه نازادی ده کات))، (قاسیم) ده لی: (سوننه تی دووهم) وه نازاد کراو سه ره شک کرا له نیوان نه وه ی لای میرده که ی بمینیتته وه یان لی جیابیتته وه، وه (سوننه تی سی یه م) پیغه مبهری خوا ﷺ رۆژیک جووه ژوورمه بو مالی عائشه ؓ قابله مه یه که به سه ر ناگرمه بوو دمکولا، پیغه مبه ریش ﷺ داوای خواردنی کرد، جا نان و پیخۆریکیان بو هیئا له و پیخۆره ی له و ماله دا بوو، نه ویش فه رمووی پییان: ((گوشتم نه بینی؟)) عه رزیان کرد، به لی نه ی پیغه مبهری خوا (گوشت هه بوو به لام گوشتیک بوو کرابوو به خیر بو به ریره ؓ نه ویش به دیاری هیئای بو ئیمه، پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی: ((گوشته که بو نه و خیر و سه ده قه یه بو ئیمه ش دیاری)).

٣٣- بابُ الْخُلُوءِ وَالْعَسَلِ

٥٤٣١- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، عَنْ أَبِي أَسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ ؓ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ الْخُلُوءَ وَالْعَسَلَ^(١).

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) پیخۆر: به و خواردنه ده ورتیت به نانه وه ده خورت.

۳۳- باسی (ناو هینانی) حه لّوا و ههنگوین

۵۴۳۱- عایشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ حهزی له حه لّوا و ههنگوین بوو.

۵۴۳۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي الْفُذَيْكِ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذَلْبٍ، عَنِ الْمُقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: كُنْتُ أَلْزِمُ النَّبِيَّ ﷺ لِيَشْبَعَ بَطْنِي حِينَ لَا أَكُلُ الْخَمِيرَ، وَلَا أَلْبَسُ الْحَرِيرَ، وَلَا يَخْدُمُنِي فُلَانٌ وَلَا فُلَانَةٌ، وَأَلْصِقُ بَطْنِي بِالْحَضْبَاءِ، وَأَسْتَفْرِئُ الرَّجُلَ الْإِيَّةَ وَهِيَ مَعِيَ كَيْ يَنْقَلِبَ بِي فَيُطْعِمَنِي، وَخَيْرُ النَّاسِ لِلْمَسَاكِينِ جَعْفَرُ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، يَنْقَلِبُ بِنَا فَيُطْعِمُنَا مَا كَانَ فِي بَيْتِهِ، حَتَّى إِنْ كَانَ لَيُخْرِجُ إِلَيْنَا الْعُكَّةَ لَيْسَ فِيهَا شَيْءٌ، فَتَشْتَقُّهَا فَتَلْعَقُ مَا فِيهَا^(۱).

۵۴۳۲- (سه عیدی) مهقبوری دهگیرپته وه له نه بو نه بو هورپهروه ﷺ دهلی: من به نانه زگ له پیغه مبهری خوا ﷺ حیا نه دمبوومه وه، ههتا نانی هه لاتووم نه ده خوارد، جل و بهرگی ئاوریشم له بهر نه ده کرد، فلان کوپله و فلان که نیزهك خزمه تیان نه ده کردم، له برسا بهردم به زگمه وه ده بهست، خویندنه وهی ئایه تیکم له یه کیك داوا نه کرد که خوشم نه و ئایه ته م دزانی و لام بوو، بو نه وهی (بزانی برسیمه وه) بمباته وه ماله وه شتیکم دمرخوارد بدا، (کهسیان نه یان برده مه وه بو ماله وه)، جه عفه ری کوری نه بو تالیب ﷺ له هه مووان چاکتر بوو بو هه ژاران، نه یبردینه وه ماله وه چی له ماله که یاندا هه بوایه دمرخواردی نه داین، ههتا هه ندی جار هیزمیهك که هیج رونی تیانه مابوو بوئی نه هینانین، بوئی پارچه پارچه نه کردین نه وهی پیومه بوو نه مان لسته وه.

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) پروانه: ۳۷۰۸.

۳۴- بابُ الدُّبَاءِ

۵۴۳۳- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ ثُمَامَةَ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى مَوْلًى لَهُ حَيَّاطًا، فَأَتَى بِدُبَّاءٍ، فَجَعَلَ يَأْكُلُهُ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّهُ مُنْذُ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُهُ^(۱).

۳۴- باسی کوله که

۵۴۳۳- نه نهس ﷺ دهگیر پته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ نازاد کراویکی بهرگدرووی هه بوو روشت بو لای، جا کوله که ی بوهینا و نهویش دهستی به خواردنی کرد، نیتر لهو کاته وه پیغه مبهری خوام ﷺ بینووه دهیخوارد هه میسه چه زم له کوله که یه.

۳۵- بابُ الرَّجُلِ يَتَكَفَّفُ الطَّعَامَ لِإِخْوَانِهِ

۵۴۳۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: كَانَ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: أَبُو شُعَيْبٍ، وَكَانَ لَهُ غُلَامٌ لَحَامٌ، فَقَالَ: اصْنَعْ لِي طَعَامًا أَدْعُو رَسُولَ اللَّهِ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ، فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ، فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّكَ دَعَوْتَنَا خَامِسَ خَمْسَةٍ، وَهَذَا رَجُلٌ قَدْ تَبِعَنَا، فَإِنْ شِئْتَ أَذْنُتَ لَهُ، وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْتَهُ». قَالَ: بَلْ أَذْنُتُ لَهُ.

۳۵- باسی که سیک بهزه حمهت خواردن بو براکانی دروستکات

۵۴۳۴- نه بو مهسعوودی نه نصاری ﷺ وتی: له ناو نه نصاریه کانه دا پیاویک هه بوو پیی دهوترا: نه بو شوعه یب غولامیکی گوشت فروشی هه بوو، پیی وت:

خواردنیکم بو دروست بکه (دهمهوی) پیغه مبهری خوا ﷺ دعومت بکهه که یه کیکه له پینج که سه که، ئینجا پیغه مبهری خوی ﷺ دعومت کرد که یه کیکه بوو له پینج که سه که، جا پیاویک دویان که وت، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان تو نیمهت دعومت کردوه که پینج که سین، نهه پیاوهش دوامان که وتوووه، جا نه کهر دمهوی ریگهی پی بده، وه نه کهر دمهوی ریگهی مه ده))، وتی: به لکو ریگهی ده دهه.

۳۶- بابُ مَنْ أَضَافَ رَجُلًا إِلَى طَعَامٍ، وَأَقْبَلَ هُوَ عَلَى عَمَلِهِ

۵۴۳۵- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ، سَمِعَ النَّضْرَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ثُمَامَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَدَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى غُلَامٍ لَهُ خِيَاطٌ، فَأَتَاهُ بِقُصْعَةٍ فِيهَا طَعَامٌ وَعَلَيْهِ دُبَاءٌ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ: -قَالَ- فَلَمَّا رَأَيْتُ ذَلِكَ جَعَلْتُ أَجْمَعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ -قَالَ-: فَأَقْبَلَ الْغُلَامُ عَلَى عَمَلِهِ. قَالَ أَنَسٌ: لَا أَرَأَى أَحَبَّ الدُّبَاءِ بَعْدَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَنَعَ مَا صَنَعَ^(۱).

۳۶- باسی که سیکی میوانداری پیاوی بکات بو خواردنیک و خووی پروات به دهه ئیش و کاره که یه وه

۵۴۳۵- نه نههس ﷺ وتی: من میرد مندالیک بووم له خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ دهرویشتم، جا پیغه مبهری خوا ﷺ غولامیکی بهرگدرووی هه بوو چوو بولای، نهو له که نیکی هیئا خوواکی تیا بوو کوله کهشی له سهر بوو، ئینجا پیغه مبهری خوا ﷺ به دوی کوله که کهدا ده کهرا، ده لی: جا که نه وه دی دهستم کرد به کوکردنه وهی له بهرده میدا، (نه نههس) ده لی: غولامه کهش روشت بوو سهر

کارمه که ی، نه نه س وتی: دوا ی نه وه ی پیغه مبهری خوام ﷺ دی بهو جوړه ی کرد، هه میسه چه زم له کوله که بوو.

۳۷- باب المَرَق

۵۴۳۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ أَنَّ حَيَّاطًا دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِبَطْعَانٍ صَنَعَهُ، فَذَهَبْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَرَّبَ خُبْزَ شَعِيرٍ وَمَرَقًا فِيهِ دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَتَتَبَعُ الدُّبَّاءَ مِنْ حَوَالِي الْقُصْعَةِ، فَلَمْ أَزَلْ أُحِبُّ الدُّبَّاءَ بَعْدَ يَوْمَيْهِ^(۱).

۳۷- باسی شله^(۲)

۵۴۳۶- نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگیرپته وه که بهرگدروویه ک پیغه مبهری ﷺ بانگ کرد بو سهر خواردنیک که دروستی کردبوو، منیش له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ رۆشتم، جا نان ی جو و شله یه ک که کوله که و گوشتی وردکراوی تیاوو هیئای (بو پیغه مبهر ﷺ)، نینجا پیغه مبهرم ﷺ دی له هه موو لایه کی له گه نه که دا بو کوله که دهگه را، نیتر لهو رۆژه به دواوه هه میسه چه زم له کوله که یه.

۳۸- باب القَدِيدِ

۵۴۳۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَتَى مَرَقَةً فِيهَا دُبَّاءٌ وَقَدِيدٌ، فَرَأَيْتُهُ يَتَتَبَعُ الدُّبَّاءَ يَأْكُلُهَا^(۳).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) واته خواردنیک شله بیت.

(۳) پروانه: ۲۰۹۲.

۳۸- باسی گوشتی توێ کرابی له‌بهر خۆر وشک کراو^(۱)

۵۴۳۷- نه‌نه‌س ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌رم ﷺ بینی شله‌یه‌کی بو هیئرا کوله‌که و پله گوشتی وشک کراوه‌ی تیاوو، جا پیغه‌مبه‌رم ﷺ بینی ده‌گه‌را به دوا‌ی کوله‌که‌کاندا و ده‌یخواردن.

۵۴۳۸- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ ﷺ قَالَتْ: مَا فَعَلَهُ إِلَّا فِي عَامِ جَاعَ النَّاسُ، أَرَادَ أَنْ يُطْعِمَ الْغَنِيَّ الْفَقِيرَ، وَإِنْ كُنَّا لَنَرْفَعُ الْكُرَاعَ بَعْدَ خَمْسَ عَشْرَةَ، وَمَا شَبِعَ آلَ مُحَمَّدٍ ﷺ مِنْ خُبْزٍ بَرٍّ مَادُومَ ثَلَاثًا^(۲).

۵۴۳۸- عایشه ﷺ ده‌لی: (پیغه‌مبه‌ر ﷺ) ته‌نها له‌و سائه‌دا قه‌ده‌غه‌ی کرد (له‌ سی رۆژ زیاتر گوشتی قوربانی نه‌خوریت)، که خه‌لکی برسیان بوو، ویستی ده‌وله‌مه‌نده‌کان خۆراک بده‌ن به‌ هه‌زاره‌کان، وه‌ نیمه‌ لولاق و قۆله‌ پی‌ نازه‌لمان هه‌لده‌گرت بو پاش پازده‌ رۆژ (ده‌مان خوارد)، وه‌ خیزانی موحه‌مه‌د ﷺ سی رۆژ له‌سه‌ر یه‌ک تیریان نه‌خواردوو له‌ نانی گه‌نم به‌ پیخۆره‌وه‌.

۳۹- بابُ مَنْ نَاوَلَ أَوْ قَدَّمَ إِلَى صَاحِبِهِ عَلَى الْمَائِدَةِ شَيْئًا

وَقَالَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: لَا بَأْسَ أَنْ يُتَاوَلَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا، وَلَا يُتَاوَلَ مِنْ هَذِهِ الْمَائِدَةِ إِلَى مَائِدَةٍ أُخْرَى. ۵۴۳۹- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: إِنَّ خَيَّاطًا دَعَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لِيَطْعَامَ صَنْعَهُ - قَالَ أَنَسُ -: فَذَهَبْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى ذَلِكَ الطَّعَامِ، فَقَرَّبَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ وَمَرْقًا

(۱) به‌وگوشته‌ده‌وتریت که به‌ باری درێژیدا توێ ده‌کرێ و خوی پی‌ ده‌کریت له‌بهر خۆر وشک ده‌کرته‌وه‌.

(۲) پروانه: ۵۴۳۳.

فِيهِ دُبَاءٌ وَقَدِيدٌ - قَالَ أَنَسٌ: - فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوْلِ الصَّحْفَةِ، فَلَمْ أَرَلْ أَحَبُّ الدُّبَاءَ مِنْ يَوْمِئِذٍ^(۱). وَقَالَ مُّامَّةٌ، عَنْ أَنَسٍ: فَجَعَلْتُ أَجْمَعُ الدُّبَاءَ بَيْنَ يَدَيْهِ^(۲).

۳۹- باسی که سیک خواردنیک له سهر سفره که یه بیدات به هاوریکه یان پیشکەشی کات (دروسته)

- (نیمای بوخاری) دهلی: عه بدوللای کوری موبارهک دهلی: قهینا کات که سیکیان خوارک بدات به که سیکیان^(۳)، به لام نابی لهم سفره بدری به که سی له سهر نهو سفره ی که یه.

۵۴۳۹- نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهلی: بهرگدروویهک پیغه مبهری ﷺ بانگ کرد بو سهر خواردنیک که دروستی کردبوو، نه نه س دهلی: منیش له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ پو شتم بو نهو نان خواردنه، نینجا نانی جو و شله یه که کوله که و گوشتی وردکراوی تیابوو هینای بو پیغه مبهری خوا ﷺ، نه نه س دهلی: جا پیغه مبهرم ﷺ دی له هه موو لایه کی له گانه که دا بو کوله که که دهگه را، نیتز لهو روزه به دواوه هه میسه جهزم له کوله که یه.

- سومامه له نه نه سه وه ﷺ گیراویه وه وتی: جا منیش دهستم کرد به کوکردنه وهی کوله که کان بوی له بهرده میدا.

۴۰- بَابُ الرُّطْبِ بِالْقِثَاءِ

۵۴۴۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ الرُّطْبَ بِالْقِثَاءِ^(۴).

(۱) پروانه: ۲۰۹۲.

(۲) پروانه: ۵۴۳۵.

(۳) نه گهر له سهر یهک سفره یا میزی نان خواردن بوون.

(۴) پروانه: ۲۰۴۷، ۵۴۴۹.

۴۰- باسی (خواردنی) فهریکه خورما^(۱) به ترۆزییه وه

۵۴۴۰- عهبدوللای کورێ جه عفه ری کورێ ئه بی تالیب علیه السلام ده لێ: پیغه مبه ری خوام علیه السلام بی نی فهریکه ی خورمای ده خوارد به ترۆزییه وه.

۴۱- باب

۵۴۴۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَبَّاسِ الْجَرِيرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ قَالَ: تَصَيَّفْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ سَبْعًا، فَكَانَ هُوَ وَامْرَأَتُهُ وَخَادِمُهُ يَحْتَقِبُونَ اللَّيْلَ أَثْلَاثًا، يُصَلِّي هَذَا، ثُمَّ يُوقِظُ هَذَا، وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله بَيْنَ أَصْحَابِهِ مَرًّا، فَأَصَابَنِي سَبْعَ مَرَّاتٍ إِحْدَاهُنَّ حَشَفَةً^(۱).

۴۱- باسیک

۵۴۴۱- ئه بو عوسمان ده لێ: چهوت (شه و روژ) میوانی ئه بو هورمیره علیه السلام بووم، جا خوی و هاوسهره که ی و خزمه تکاره که ی به نۆره و به شوین یه کتریدا شهویان کردبوویه سی به شهوه، ئه م سییه کی شه و نوێزی ده کرد، پاشان ئه ویان له خه و هه لده سان (تا نوێزه که ی بکات)، وه گویم لیبوو دمیوت: پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و آله له نیوان هاوه لانیدا خورمای دابه ش کرد، منیش چهوت خورمام به رکه وت یه کیکیان خراپ و وشکه ل بوو.

۵۴۴۱م- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكْرِيَاءَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی الله عنه: قَسَمَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله بَيْنَنَا مَرًّا، فَأَصَابَنِي مِنْهُ خَمْسٌ أَرْبَعٌ مَرَّاتٍ وَحَشَفَةً، ثُمَّ رَأَيْتُ الْحَشَفَةَ هِيَ أَشَدُّهُنَّ لِضَرْسِي^(۱).

(۱) به و خورمایه ده لێن تازه پیگه یشتوو و به له زهت و خو شه.

(۲) پروانه: ۵۴۱۱.

۵۴۴۱-م- ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم له نیوانماندا خورمای دابه‌ش کرد، جا من پینج خورمام بهرکه‌وت: جوار خورما و وشکه‌لێک، پاشان وشکه‌له‌که‌م دی زۆر جیر بوو دهنوسا به‌خریمه‌وه.

۴۲- بابُ الرُّطْبِ وَالتَّمْرِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَهَزَىٰ إِلَيْكَ بِجَنَاحِ الْخَلَّةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا﴾ ﴿٥٥﴾ مريم. ۵۴۴۲-م- وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورِ ابْنِ صَفِيَّةَ: حَدَّثَنِي أُمِّي، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: تُوِّفِيَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَقَدْ شَبِعْنَا مِنَ الْأَسْوَدَيْنِ: التَّمْرَ، وَالْمَاءَ ^(۲).

۴۲- باسی فهریکه خورما و خورما ^(۳)

وه باسی ئەم فەرمايشته‌ی خوای به‌رز و بڵند: (قه‌دی ئەو دارخورمايه‌ش بو‌ لای خۆت ڕاوه‌شینه، خورمای تازه پێ گه‌ییووت به‌سه‌ردا دهباری) ^(۴). ۵۴۴۲-م- عَائِشَةُ رضی اللہ عنہا دەلی: پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم خوا صلی اللہ علیہ وسلم ومفاتی کرد له‌و کاته‌دا ئیعه‌ تیرمان خواردبوو له‌ دوو ره‌شکه: خورما و ناو ^(۵).

۵۴۴۳-م- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَانَ بِالْمَدِينَةِ

(۱) پروانه: ۵۴۱۱.

(۲) پروانه: ۵۳۸۳.

(۳) خورما ئەگەر تازه پێگه‌یشتوو بیت پێی ده‌لێن: (رُطْب) ئەگەر تازه نه‌بیت پێی ده‌لێن: (تمر).

(۴) ئەوه‌ خوای گه‌وره به‌ مه‌ریه‌می کچی عیمران ده‌فه‌رموی.

(۵) له‌ ژبانی پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم کاتی خه‌یه‌ر نازاد کرا سێ ساله‌ پێش وه‌فاتی، دوو ره‌شکه له‌ بابی تغلیبه‌ ناوی

خورماکه که ره‌شه‌ پرواوه به‌سه‌ر ناوه‌که‌شدا.

يَهُودِيٍّ، وَكَانَ يُسَلِّفُنِي فِي مَمَرِي إِلَى الْجَدَادِ، وَكَانَتْ لِحَابِرِ الْأَرْضِ الَّتِي بِطَرِيقِ رُومَةَ فَجَلَسْتُ، فَخَلَا عَامًا، فَجَاءَنِي الْيَهُودِيُّ عِنْدَ الْجَدَادِ، وَلَمْ أَجِدْ مِنْهَا شَيْئًا، فَجَعَلْتُ أَسْتَنْظِرُهُ إِلَى قَابِلٍ قِيَّامِي، فَأَخْبَرَ بِذَلِكَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: «امْشُوا نَسْتَنْظِرُ لِحَابِرِ مَنْ الْيَهُودِيُّ». فَجَاءُونِي فِي نَخْلِي، فَجَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ يُكَلِّمُ الْيَهُودِيَّ، فَيَقُولُ: أَبَا الْقَاسِمِ، لَا أَنْظِرُهُ. فَلَمَّا رَأَى النَّبِيُّ ﷺ قَامَ فَطَافَ فِي النَّخْلِ، ثُمَّ جَاءَهُ فَكَلَّمَهُ قَائِي، فَقُمْتُ فَجِئْتُ بِقَلِيلِ رُطَبٍ فَوَضَعْتُهُ بَيْنَ يَدَيِ النَّبِيِّ ﷺ، فَأَكَلَ.

ثُمَّ قَالَ: «أَيْنَ عَرِيْشِكَ يَا جَابِرُ؟». فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «افْرُشْ لِي فِيهِ». فَفَرَشْتُهُ، فَدَخَلَ فَرَقَدَ، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ فَجِئْتُهُ بِقَبْضَةٍ أُخْرَى فَأَكَلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَامَ فَكَلَّمَ الْيَهُودِيَّ، قَائِي عَلَيْهِ، فَقَامَ فِي الرُّطَابِ فِي النَّخْلِ الثَّانِيَةِ ثُمَّ قَالَ: «يَا جَابِرُ، جُدْ وَأَقْضِ». فَوَقَّفَ فِي الْجَدَادِ، فَجَدَدْتُ مِنْهَا مَا قَضَيْتُهُ وَقَصَلْتُ مِنْهُ، فَخَرَجْتُ حَتَّى جِئْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَبَشَّرْتُهُ، فَقَالَ: «أَشْهَدُ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ». عُرُوشُ وَعَرِيْشُ: بِنَاءٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ﴿مَعْرُوشَتٍ﴾ (١١١) الْأَنْعَامُ: مَا يُعْرَشُ مِنْ الْكُرُومِ وَغَيْرِ ذَلِكَ، يُقَالُ: عُرُوشَهَا: أَبْنَيْتُهَا

٥٤٤٣- جابیر کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: له مه دینه بیایوکی جولہ کھی لی بوو سه له می دهمای بو خورماکه م تا کاتی رنین و لیگردنه وهی، وه جابیر زهوی باخه کھی له سهر پی (بیری) پروومه بوو، باخه که (نهو ساله) بهری نه گرت، بویه سه له مدانه که سالی دواکهوت، پیاهو جولہ که کهش له کاتی خورما رنین هات بو لام (داوای خورمای کرد)، منیش هیچم لی نه پرنیوو، بویه داوام لی کرد مؤلهم بدات تا سالی داهاتوو رازی نه بوو، نیر نهو باسه گهیه نرا به پیغه مبه ر ﷺ، نهویش به هاوه لانی فهرموو: ((با پروین داوای دواخستن بکهین بو جابیر له جووله که که))، نینجا هه موویان هاتن بو لام له باخه که مدا و پیغه مبه ر ﷺ دمستی کرد به قسه کردن له گهل پیاهو جووله که که دا، جووله که کهش دهیوت: نهبو لقاسیم مؤلتهی ناده م، جا که پیغه مبه ر ﷺ زانی حاله که وایه، هه ستا به ناو

به خه کهدا گهرا، پاشان هاته وه بو لای (جوله که که) و قسه ی له گهل کرده وه، به لام رازی نه بوو، منیش هه ستام که می خورمای تازه پیگه پیووم هیئا و له بهرده می پیغه مبهردا ﷺ دامنا و خواردی، پاشان فهرمووی: ((ئهی جابیر که پره کهت له کوئ دایه؟)) منیش پیم وت (و نیشانمدا) فهرمووی: ((له ویدا شتیکم بو رابخه))، منیش بوم راخت، نهویش روشتنه ژیری و خهوت، پاشان له خه وهستا، ئهم جار ههش مشتیکی تر خورمای تازه م بو هیئا و لئی خوارد، پاشان ههستا و له گهل پیاو جوله که که قسه ی کرده وه هه ر رازی نه بوو، ئینجا بو جاری دووم به ناوی خورما تازه پیگه پیوهمکاندا گهرا و پاشان فهرمووی: ((ئهی جابیر باخه که برنه و قهرزه کهت بدمروه))، (پیغه مبهردا ﷺ) خوشی له شوینی خورما برناوه کهدا وهستا، ئیتر نه وهنده خورما م له باخه که کرده وه قهرزه کهم پی دایه وه، نه وهنده ی تریشی لی زیاد بوو، جا روشتم ههتا جوومه خزمهتی پیغه مبهردی خوا ﷺ و مردهم پید، نهویش فهرمووی: ((شایهتی ددهم که من پیغه مبهردی خوا)).

هه ر کام له: (عُرُوشْ) و (عَرِيشْ) واته: که پر و هه ر زاله. ئیبنو عه بباس ﷺ ده لی: ﴿مَعْرُوشَتٍ﴾: ئهویه که ده کری بو میو درهختی تر له که پر و هه ر زاله، دهوتریت: (عُرُوشَهَا) که پر و هه ر زاله میو.

٤٣- بابُ أَكْلِ الْجُمَارِ

٥٤٤٤- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ بْنُ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي مُجَاهِدٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ جُلُوسٌ إِذْ أَتَى بِجُمَارٍ نَخْلَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ مِنَ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَكَةِ الْمُسْلِمِ». فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَعْنِي: النَّخْلَةَ، فَأَرَدْتُ

أَنْ أَقُولَ هِيَ النَّخْلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ التَّفْتُ فَإِذَا أَنَا عَاشِرُ عَشْرَةٍ أَنَا أَحَدُهُمْ فَسَكْتُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هِيَ النَّخْلَةُ»^(۱).

۴۳- باسی خواردنی کرۆکی بنی دار خوردهما

۵۴۴۴-عه بدوللای کوری عومهر ﷺ وتی: له کاتیڤدا ئیمه له خزمهتی پیغه مبهردا ﷺ دانیشتبووین کرۆکی بنی دار خورمای بو هیئرا، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان له ناو درهخته کاندرا درهختیک ههیه فهر و بهر دهگهتی وهک فهر و بهر دهگهتی مسولمان وایه))، منیش گومانم برد که مه بهستی دار خورمایه، بویه ویستم بلیم: نهی پیغه مبهری خوا درهختی دار خورمایه، پاشان لام کردهوه من که سیک بووم لهو ده کهسه من له هه موویان ته مه من که متر بوو، بویه بیدهنگ بووم، ئینجا پیغه مبهردا ﷺ فهرمووی: ((درهختی دار خورمایه)).

۴۴- بابُ الْعَجْوَةِ

۵۴۴۵- حَدَّثَنَا جُمُعَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ، أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ أَخْبَرَنَا عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ تَصَبَّحَ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ سُمْ وَلَا سِحْرٌ»^(۲).

۴۴- باسی (فهزلی) خورمای عه جوه^(۳)

۵۴۴۵- عامیر کوری سهعد له باوکیه وه ﷺ دهگیریته وه دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((ههر کهسی هه مو رۆژیک به پانیان به سکی خالی جهوت دهنگ خورمای عه جوه بخوات، لهو رۆژمدا نه ژمهر و نه جادو و سحر زیانی پی ناگهیه نیئت)).

(۱) بروانه: ۶۱.

(۲) بروانه: ۵۷۶۸، ۵۷۶۹، ۵۷۷۹.

(۳) به سهر خورماکانی تردا.

۴۵- بابُ الْقِرَانِ فِي التَّمْرِ

۵۴۴۶- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ قَالَ: أَصَابَنَا عَامٌ سَنَةِ مَعَ ابْنِ الرُّبَيْعِ، رَزَقْنَا مَمْرًا، فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَمُرُّ بِنَا -وَنَحْنُ نَأْكُلُ- وَيَقُولُ: لَا تُقَارِنُوا، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ الْقِرَانِ. ثُمَّ يَقُولُ: إِلَّا أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ. قَالَ شُعْبَةُ: الْإِذْنُ مِنْ قَوْلِ ابْنِ عُمَرَ^(۱).

۴۵ - باسی (حوکمی خواردنی) خورما دوو پیکه وه

۵۴۴۶- شوعبه دهلی: جه به لهی کورپی سوحهیم ﷺ بۆی گیرپاینه وه و وتی: له گهل عهبدوللای کورپی زوبه یردا ﷺ بووین، سالتیکی گرانی و قات و قریمان تووش بوو، (عهبدوللای) خورمای پی داین، عهبدوللای کورپی عومه ریش ﷺ به لاماندا تیپه ری. له و کاته دا (خورمان) دهخوارد - دهیوت: دوو دوو (خورما) پیکه وه مهخون، چونکه بیگومان پیغه مبه ر ﷺ ریگری کردوه له خواردنی خورما دوو دوو پیکه وه، له پاشان دهیوت: مه گهر که سیک داوای مؤلّهت له براهی بکات (ئه ویش مؤلّهتی بدات).

شوعبه وتی: باسی مؤلّهت و مرگرتنه که وتهی عهبدوللای کورپی عومه ره ﷺ.

۴۶- بابُ الْقِتَاءِ

۵۴۴۷- حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ الرُّطَبَ بِالْقِتَاءِ^(۲).

(۱) پروانه: ۲۴۵۵.

(۲) پروانه: ۵۴۴۰.

۴۶- باسی (خواردنی) تروژی

۵۴۴۷- عهبدووللای کوری جه عفره رضی الله عنه دهلی: پیغمه مبهری خوام رضی الله عنه بینی فهریکه خورمای دهخوارد به تروزییه وه.

۴۷- بابُ بَرَکَةِ النَّخْلِ

۵۴۴۸- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ، عَنْ زُبَيْدٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "مِنْ الشَّجَرِ شَجَرَةٌ تَكُونُ مِثْلَ الْمُسْلِمِ، وَهِيَ النَّخْلَةُ"^(۱).

۴۷- باسی فهر و بهرکهتی دار خورما

۵۴۴۸- موجاهید دهلی: له عهبدووللای کوری عومه رهم رضی الله عنه بیست له پیغمه مبهروه وه رضی الله عنه گیرایه وه که فهرموویه تی: ((له درهخته کاندای درهختیک ههیه وهکو مسولمان وایه نهویش دار خورمایه)).

۴۸- بابُ جَمْعِ اللَّوْنَيْنِ أَوْ الطَّعَامَيْنِ بِمَرَّةٍ

۵۴۴۹- حَدَّثَنَا ابْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ رضی الله عنه قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُ الرُّطْبَ بِالْقِثَاءِ^(۲).

۴۸- باسی (حوکمی خواردنی) دوو جوړ (میوه) یان دوو جوړ خواردن له یهک کاتدا

۵۴۴۹- عهبدووللای کوری جه عفره رضی الله عنه دهلی: پیغمه مبهری خوام رضی الله عنه بینی فهریکه خورمای دهخوارد به تروزییه وه.

(۱) پروانه: ۶۱.

(۲) پروانه: ۵۴۴۰.

۴۹- بَابُ مَنْ أَدْخَلَ الضِّيْقَانَ عَشْرَةَ عَشْرَةَ، وَالْجُلُوسِ عَلَى الطَّعَامِ عَشْرَةَ عَشْرَةَ

۵۴۵۰- حَدَّثَنَا الصَّلْتُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ الْجَعْدِ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَنَسٍ. وَعَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ. وَعَنْ سِنَانٍ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ- أُمَّهُ- عَمَدَتْ إِلَى مَدٍّ مِنْ شَعِيرٍ، جَشَّتُهُ وَجَعَلَتْ مِنْهُ خَطِيفَةً، وَعَصَرَتْ عُكَّةً عِنْدَهَا، ثُمَّ بَعَثَتْنِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَتَيْتُهُ -وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ- فَدَعَاؤُهُ، قَالَ: «وَمَنْ مَعِي». فَجِئْتُ فَقُلْتُ: إِنَّهُ يَقُولُ: "وَمَنْ مَعِي"، فَخَرَجَ إِلَيْهِ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ صَنَعْتَهُ أُمُّ سُلَيْمٍ. فَدَخَلَ فَجِئَ بِهِ وَقَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». فَدَخَلُوا فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». فَدَخَلُوا فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، ثُمَّ قَالَ: «أَدْخِلْ عَلَيَّ عَشْرَةَ». حَتَّى عَدَّ أَرْبَعِينَ، ثُمَّ أَكَلَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَامَ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ؛ هَلْ نَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ! ^(۱)

۴۹- باسی که‌سیک می‌وانه‌کان ده که‌س ده که‌س بکاته

ژوو‌ره‌وه، وه باسی دانیشتن له‌سەر خواردن ده که‌س ده که‌س

۵۴۵۰- ئەنەس ^(۲) ﷺ - دە‌گیرێتە‌وه که ئوممو سوله‌یم - ی دایکی - چوو مشتێ جووی هاری و کردی به‌برویش و به‌لوی ^(۳) لی دروست کرد، وه هیزمه‌یه‌کی روونی لابوو گووشی (و روئه‌که‌ی کرد به په‌لوه‌که‌دا)، پاشان ناردمی بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، منیش چوو مه خزمه‌تی‌له‌و کاته له‌ناو هاوه‌لانی‌دا بوو- بانگم کرد فەرمووی: ((ئەوانەش له‌گه‌ڵم دان بێن؟)) منیش هاتمه‌وه و وتم: (به دایکم) ئەو دم‌فهرمووی: ((ئەوانەش له‌گه‌ڵمدا بێن؟)) ئەبو ته‌لحه هاته دمه‌روه بو لای وتی: ئەی پیغه‌مبه‌ری خوا بی‌گومان ئەوه خواردنی‌که ئوممو سوله‌یم دروستی

(۱) پروانه: ۴۲۲.

(۲) ئەم فەرمووده‌یه بوخاری به سێ رشته له ئەنه‌سه‌وه گیراوه‌تی‌ه‌وه.

(۳) په‌لو: شیر ناردی به‌سه‌ردا ده‌کرتی و ده‌کوڵێزێت به په‌نجه یا به که‌وچک ده‌خوړیت، وه‌ک مه‌حه‌له‌بی وابه.

کردوه^(۱)، پیڤه‌مبه‌ر ﷺ چوووه ژووره‌وه و خواردنه‌که‌ی هینا و فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، جا چوونه ژووره‌وه و نانیاں خوارد هه‌تا تی‌ربوون، پاشان فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، ئه‌وانیش چوونه ژووره‌وه و نانیاں خوارد هه‌تا تی‌ربوون، پاشان فه‌رمووی: ((ده که‌سم بۆ بنیره ژووره‌وه))، هه‌تا چلی ژمارد له پاشان پیڤه‌مبه‌ر ﷺ نانی خوارد له پاشان هه‌ئسا، منیش ته‌ماشام ده‌کرد ئایا خواردنه‌که هه‌ج لی که‌م بو‌ته‌وه.

۵۰- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ التَّوْمِ وَالْبُقُولِ

فِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۴۵۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: قِيلَ لَأَنْتَ مَا سَمِعْتَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ فِي التَّوْمِ؟ فَقَالَ: «مَنْ أَكَلَ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا»^(۲).

۵۰- باسی ئه‌وه‌ی به‌ناپه‌سه‌ند داده‌نری له‌ سیر و

سه‌زه‌وات (ی بۆن ناخۆش)

-له‌و بارمه‌وه ئیبنو عومه‌ر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فه‌رموودمه‌یه‌ک له‌ پیڤه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرپته‌وه. ۵۴۵۱-عه‌بدوله‌عزیز ده‌ئی: به‌ ئه‌نه‌س ﷺ وترا: له‌ پیڤه‌مبه‌ر ﷺ چیت بیستوووه ده‌رباره‌ی سیر؟ (ئه‌ویش وتی: (فه‌رموویه‌تی): ((هه‌ر که‌سیک خواردی ئه‌وه‌ با نزیکێ مزگه‌وته‌که‌مان نه‌که‌وێته‌وه)).

(۱) خۆی به‌ته‌نها دروستی کردوه له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌م بوو.

(۲) پ‌روانه: ۸۵۶.

۵۴۵۲- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو صَفْوَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءٌ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ زَعَمَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: " مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ "لِيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا"^(۱).

۵۴۵۲- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: پیغه مبهەر ﷺ فهرموویه تی: ((ههەر کهسیک سیر یان پیازی خوارد با دوور بگری لیمان))، یان ((با دوور بگری له مرزگه وته که مان)).

۵۱- بَابُ الْكَبَاثِ، وَهُوَ ثَمَرُ الزَّرَاكِ

۵۴۵۳- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُفَيْرٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَرَّ الظُّهْرَانِ نَجْنِي الْكَبَاثَ، فَقَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالْأَسْوَدِ مِنْهُ، فَإِنَّهُ أَيْطَبُ». فَقَالَ: أَكُنْتَ تَزَعَى الْعَنَمَ؟ قَالَ: «نَعَمْ، وَهَلْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا رَعَاهَا»^(۲).

۵۱- باسیک که باس که بهری داری ئهراکه

۵۴۵۳- جابیر کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: ئیمه له: (مَرَّ الظُّهْرَانِ) لدا له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ بووین که باسمان دهپنی، (پیغه مبهریش) فهرمووی: ((په شه که ی برن، چونکه به پرستی نه وهی به لزهتر و خوشتره))، (جابیر به پیغه مبهەر ﷺ) دهلی: ئایا تو مهپت له و مهپاندوو؟ فهرمووی: ((بهلی، ئایا پیغه مبهری ههیه شوانی مهپری نه کردبی؟)).

(۱) پروانه: ۸۵۴.

(۲) پروانه: ۳۴۰۶.

۵۲- بَابُ الْمَضْمَضَةِ بَعْدَ الطَّعَامِ

۵۴۵۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ سَعِيدٍ، عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ النُّعْمَانِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصَّهْبَاءِ دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَأَكَلْنَا، فَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، فَتَمَضَّمَضَ وَمَضْمَضْنَا^(۱).

۵۲- باسی ئاو له ده‌م رادان پاش خۆراک (خواردن)

۵۴۵۴- سو‌هیده‌ی کوری نو‌عمان رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا پرۆشتین بو‌ خه‌یبه‌ر، جا کاتی که له سه‌هبا بووین (پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ) دا‌وای خۆراکی کرد ته‌نها قاومتی هی‌نرا، جا خو‌اردمان، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ستا بو‌ نو‌یزکردن و ئاوی له ده‌می رادا و ئیمه‌ش ئاومان له ده‌مان رادا.

۵۴۵۵- قَالَ يَحْيَى: سَمِعْتُ بُشَيْرًا يَقُولُ: حَدَّثَنَا سُوَيْدٌ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى حَيْبَرَ، فَلَمَّا كُنَّا بِالصَّهْبَاءِ - قَالَ يَحْيَى: وَهِيَ مِنْ حَيْبَرَ عَلَى رَوْحَةٍ - دَعَا بِطَعَامٍ، فَمَا أَتَى إِلَّا بِسَوِيقٍ، فَلَكْنَاهُ فَأَكَلْنَا مَعَهُ، ثُمَّ دَعَا بِمَاءٍ، فَمَضَّمَضَ وَمَضْمَضْنَا مَعَهُ، ثُمَّ صَلَّى بِنَا الْمَغْرِبَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. وَقَالَ سُفْيَانُ: كَأَنَّكَ تَسْمَعُهُ مِنْ يَحْيَى^(۲).

۵۴۵۵- یه‌حیا ده‌لی: له بو‌شه‌یرم بیست ده‌یوت: سو‌هید بو‌ی ده‌گی‌راینه‌وه و وتی: له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ پرۆشتین بو‌ خه‌یبه‌ر، جا کاتی که‌یشته‌نه سه‌هبا- یه‌حیا ده‌لی: سه‌هبا نیو پرۆره ری‌گایه‌ک له خه‌یبه‌ره‌وه دووره - پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ دا‌وای خۆراکی کرد، ته‌نها قاومت هی‌نرا، ئیمه‌ش کردمانه ده‌مانه‌وه و خو‌اردمان له گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ردا ﷺ، پاشان دا‌وای ئاوی کرد و ئاوی له ده‌می رادا،

(۱) پروانه: ۲۰۹.

(۲) پروانه: ۲۰۹.

ئیمهش لهگه ئیدا ئاومان له دههمان رادا، پاشان پيشنويزی مه غریبی بو کردین ودهست نويزی نهگرتیهوه.

سوفیان (به عهلی کوری مه دینی) وت: ده ئی خوت له یه حیات بیستوهه^(۱).

۵۳- بابُ لَعِقِ الْأَصَابِعِ وَمَصَّهَا قَبْلَ أَنْ تُمَسَّحَ بِالْمُنْدِيلِ

۵۴۵۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمْسَحُ يَدَهُ حَتَّى يَلْعَقَهَا أَوْ يُلْعَقَهَا».

۵۳- باسی لیستنهوهی په نجهکان و مژینیان پیش

ئهوهی به دهسته سر بسر دیت

۵۴۵۶- ئیبنو عه عباس ؓ دهگپرتهوه که پیغه مبهر ؓ فهرمووی: ((نهگهر که سیکتان نانی خوارد با دهستی نهسرئ ههتا دهلیستنهوه، یان بوی دهلیسرتهوه)).

۵۴- بابُ الْمُنْدِيلِ

۵۴۵۷- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ سَأَلَهُ عَنِ الْوُضُوءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ، فَقَالَ: لَا، قَدْ كُنَّا زَمَانَ النَّبِيِّ ﷺ لَا نَجِدُ مِثْلَ ذَلِكَ مِنَ الطَّعَامِ إِلَّا قَلِيلًا، فَإِذَا نَحْنُ وَجَدْنَاهُ لَمْ يَكُنْ لَنَا مَنَادِيلُ، إِلَّا أَكْفَمْنَا وَسَوَاعِدَنَا وَأَقْدَامَنَا، ثُمَّ نَضَلَّي وَلَا نَتَوَضَّأُ.

(۱) مه بهستی سوفیان ئهوه بوو که ئهوه نده ئهوه فهرموودهی به ههمان دهق گپراوه تهوه بو عهلی کوری مه دینی، وهک ئهوه وایه عهلی کوری مه دینی خو له یه حیای کوری مه عینی بیستبن. بپروانه : ارشاد الساری: ۲۰۹/۱۲.

۵۴- باسی دهسته سر

۵۴۵۷- سه عیدی کوپی حاریس له جابیری کوپی عهبدو لآوه ﷺ دهگیرپته وه که نهو (سه عید) پرسیار له جابیر کرد دمربارهی دهستنوێژ گرتنه وه لهو خواردنانهی ئاگریان بهرکه وتبی (و لیئرابن)، نهویش وتی: نهخیر^(۱) بیگومان نیمه له رابردوودا له سهردهمی پیغه مبهردا ﷺ زۆر به کهمی نهبی نه م جوړه خواردنانه مان دهست نه ده کهوت و نه بوو، جا نه گهر خواردنیگمان دهست کهوتایه دهسته سرمان نه بوو جگه له دهست و باسک و پییه کانمان، له پاشان نوێژمان دهکرد و دهستنوێژمان نه ده گرتنه وه.

۵۵- بابُ مَا يَقُولُ إِذَا قَرَعَ مِنْ طَعَامِهِ

۵۴۵۸- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِّعٍ وَلَا مُسْتَعْنَى عَنْهُ، رَبَّنَا».

۵۵- باسی نهوهی (نان خوړ) دهیلن که له نان خواردنه کهمی بوویه وه

۵۴۵۸- نه بو ئومامه ﷺ دهگیرپته وه که پیغه مبهردا ﷺ هه میسه که سفره ی خواردنه کهمی هه لېگرتایه دهیغه رموو: ((سوپاسیکی زۆری پاکی پیروژ بوخوا خوا ی په رومردگار مان که جیگرموهی نییه و وازی لی ناهینرئ و که سی لی بی نیاز نییه))^(۲).

(۱) دهستنوێژ گرتنه وهی ناوئ و پیویست ناکات.

(۲) به م جوړهش مانا ده کړئ: (سوپاسیکی زۆری پاکی پیروژ بو خوا، هه لنه گیرپته وه و برژئ و بهردهوام بئ وازی لی نه هینرئ بی نیازی لی نه کړئ نه ی په روه ردگاری نیمه.

۵۴۵۹- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا فَرَعَ مِنْ طَعَامِهِ -وَقَالَ مَرَّةً: إِذَا رَفَعَ مَائِدَتَهُ- قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانَا وَأَرْوَانَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مَكْفُورٍ -وَقَالَ مَرَّةً: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبَّنَا، غَيْرَ مَكْفِيٍّ، وَلَا مُودِّعٍ- وَلَا مُسْتَغْنَى، رَبَّنَا»^(۱).

۵۴۵۹- نهبو نومامه ﷺ دهگیریتته وه که پیغه مبهه ﷺ هه میسه که له نان خواردنه که ی تهواو دهبوو- جاریک وتی: کاتی سفره که ی هه لده گرت - دمیغه رموو: ((سوپاس بو نهو خودایه ی که نهومان بهسه^(۲) پراوی کردووین پوزی دمره و پوزی نادری، سوپاس کراوه و سپله یی بهران بهر ناکری))، وه جاریک فه رموو: ((سوپاس بو خوی په رومردگارمان (پوزی دمره) خوراک پیدراو نییه^(۳) واز له داواکردن لی نهانیری و بی نیازی لی ناکری نهو په رومردگارمانه)).

۵۶- باب الْأَكْلِ مَعَ الْخَادِمِ

۵۴۶۰- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدٍ -هُوَ ابْنُ زِيَادٍ- قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أَتَى أَحَدَكُمْ خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَإِنْ لَمْ يُجْلِسْهُ مَعَهُ فَلْيَتَنَاوَلْهُ أَكْلَهُ أَوْ أَكْلَتَيْنِ، أَوْ لُقْمَةً أَوْ لُقْمَتَيْنِ، فَإِنَّهُ وَلِي حَرِّهِ وَعِلَاجُهُ»^(۴).

۵۶- باسی نان خواردن له گهل خزمه تکاردا

۵۴۶۰- نهبو هورپهړه ﷺ دهگیریتته وه له پیغه مبهه رموه ﷺ فه رموو یه تی: ((نه گهر که سیک له نیوه خزمه تکاره که ی خواردنی بو هیئا، جا نه گهر له گهل خوی

(۱) پروانه: ۵۴۵۸.

(۲) یان هه موو شتیکی به تیر و ته سه لی پیداوین.

(۳) پروانه: (النهاية في غريب الحديث والأثر: ۵۴۷/۲).

(۴) پروانه: ۲۵۵۷.

داینه نیشان دمبا پاروویهك یا دوو پارووی ^(۱) پیدبات، چونکه بیگومان نهو کویلهیه ناگری بو (خواردنه که) کردوته وه، چاکی کردوه و نامادهی کردوه)).

۵۷- بَابُ الطَّاعِمِ الشَّاكِرِ مِثْلُ الصَّائِمِ الصَّابِرِ

فیه: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۷- باسیک: تیری خوش خوری ^(۲) سوپاس گوزار وهک رۆژوهوانی نارام گر وایه

لهم باسهدا فهرموده ی نهبو هورمهیره ﷺ ههیه له پیغه مبهروه وه ﷺ
دمیگیریته وه ^(۳).

۵۸- بَابُ الرَّجُلِ يُدْعَى إِلَى طَعَامٍ فَيَقُولُ: وَهَذَا مَعِيَ

وَقَالَ أَنَسٌ ﷺ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى مُسْلِمٍ لَا يَتَهُمُ، فَكُلْ مِنْ طَعَامِهِ، وَاشْرَبْ مِنْ شَرَابِهِ.
۵۴۶۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا شَقِيقٌ،
حَدَّثَنَا أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُكْنَى أَبَا شُعَيْبٍ، وَكَانَ لَهُ غُلَامٌ
لَحَامٌ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي أَصْحَابِهِ، فَعَرَفَ الْجُوعَ فِي وَجْهِ النَّبِيِّ ﷺ فَذَهَبَ إِلَى غُلَامِهِ
اللَّحَامَ فَقَالَ: اصْنَعْ لِي طَعَامًا يَكْفِي خَمْسَةً، لَعَلِّي أَذْعُو النَّبِيَّ ﷺ خَامِسَ خَمْسَةٍ. فَصَنَعَ

(۱) (لقمه أو لقمتين) یا (أكله أو أكلتين) بهیهک مانا دین و گیره وه کهش دوو دل بووه که کام لهو دوو پسته ووتراوه بویه ههر دوو کیانی هیناوه.

(۲) دهشتوانی بلتیت: تیر خوراک، خوراک باش.

(۳) که نیهام نهحمه د به ژماره (۷۸۰۶) گیراویه تیه وه، تورمزش به ژماره (۲۴۸۶) و ئینو ماجهش به ژماره

(۱۷۶۴) که فهرموده یه کی حهسه نه).

لَهُ طُعِيمًا، ثُمَّ أَتَاهُ فَدَعَاَهُ، فَتَبِعَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «يَا أَبَا شُعَيْبٍ، إِنَّ رَجُلًا تَبِعَنَا فَإِنْ شِئْتَ أَذْنُتَ لَهُ، وَإِنْ شِئْتَ تَرَكْتَهُ». قَالَ: لَا، بَلْ أَذْنُتُ لَهُ^(١).

٥٨- باسی پیاوێ بانگ بکړې بۆ نان خواردنیک (که سیک شوینی کهوێت) جا بلات: ئەم که سه م له گه لدايه

ئەنەس ﷺ دەلی: ئەگەر چووێته مالی مسوڵماننیک (له دین و مالیدا) گومانی خراپی پێ نه ده بڕا، ئەوه له خواردنه که ی بخۆ و له خواردنه وه که شی بخۆره وه.

٥٤٦١- ئەبو مه سه وودی ئەنصاری ﷺ دەلی: پیاوێکی ئەنصاری هه بوو نازناوی ئەبو شوعه یب بوو، غولامێکی گوشت فروشی هه بوو، (ئەبوشوعه یب) هات بۆ خزمه تی پێغه مبه ر ﷺ له کاتی کدا له ناو هاوه له کانی دا بوو، برسی تی له روو خساری پێغه مبه ردا ﷺ خوینده وه و زانی، بۆیه رۆشت بۆ لای غولامه که ی و پێی وت: خواردنیکم بۆ دروست بکه به شی پێنج که س بکات، به لکو پێغه مبه ر ﷺ دمه وت که م که یه کیک له پێنج که سه که ئەوه، ئەویش خواردنیکێ که می دروست کرد، پاشان (ئەبو شوعه یب) هات و (پێغه مبه ری ﷺ) دمه وت کرد، پیاوێک شوینیان که وت، پێغه مبه ریش ﷺ فه رمووی: ((ئە ی ئەبو شوعه یب پیاوێک شوینمان که وتوو، جا ئەگەر دمه وێ مۆله تی بده، وه ئەگەر ویست وازی لی بی نه))، (ئەبو شوعه یب) وتی: نه خیر به لکو رێگه ی پێ دمه دم.

٥٩- باب: إِذَا حَضَرَ الْعَشَاءُ قَلَّا يَعْجَلُ عَنْ عَشَائِهِ

٥٤٦٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ عَمْرٍو بْنِ أُمَيَّةَ، أَنَّ أَبَاهُ عَمْرٍو بْنَ أُمَيَّةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ رَأَى

رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَحْتَزُّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فِي يَدِهِ، فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَلْقَاهَا وَالسَّكِينِ الَّتِي كَانَ يَحْتَزُّ بِهَا، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ^(۱).

۵۹- باسیک: ئەگەر خواردنی ئیواره ئاماده بوو (نویژی مه غریبیش بوو) ئەوه با په له نه کات له خواردنی خواردنه کهی ئیواره ی

۵۴۶۲- جه عهزری کوری عه مری کوری ئومه ییه دهگیرپته وه که عه مری کوری ئومه ییه ی باوکی ﷺ بوی گیرپیه وه که پیغه مبهری ﷺ دیوه به چه قو گوشتی له شانی مه پیک ده کرده وه، (گوشته که) له دهستی پیروزی دابوو، جا بانگ درا بو نویژ، نیتر گوشت و ئەو چه قوی فریدا که گوشته که ی پی دمیری و لهت ده کرد، له پاشان ههستا و نویژی کرد و دهست نویژی نه گرتیه وه.

۵۴۶۳- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ وَأَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَأَبْدِءُوا بِالْعِشَاءِ»^(۲).

۵۴۶۳- ئەهه نەسی کوری مالیک ﷺ له پیغه مبهروه وه ﷺ دهگیرپته وه که فهرموویه تی: ((ئەگەر خواردنی ئیواره دانرا و نویژی ئیواره بهرپا کرا (دهستی پیکرا)، ئەوه له پیشدا خواردنه کهی ئیواره بخون)).

۵۴۶۳م- وَعَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

۵۴۶۳م- (هه مان فهرمووده بهم پرشتهش هاتوووه)، ئەیوب له نافیه وه له ئیبنو عومهروه وه ﷺ له پیغه مبهروه وه ﷺ هاو سیوهی فهرمووده که ی پیشوو گیرا و ته وه.

(۱) بروانه: ۲۰۸.

(۲) بروانه: ۶۷۲.

(۳) بروانه: ۶۷۳.

۵۴۶۴- وَعَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ تَعَشَّى مَرَّةً وَهُوَ يَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ.

۵۴۶۴- نه یوب ده گپرته وه له نافیعه وه له ئیبنو عومره وه ﴿﴾ ده ئی: جارێك نانی ئیواره ی ده خوارد، لهو کاته دا گوئی له هورنان خویندنی پیش نوێزه که بوو.

۵۴۶۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَحَضَرَ الْعِشَاءُ فَأَبْدُؤْا بِالْعِشَاءِ». قَالَ وَهَيْبٌ وَيَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ هِشَامٍ: «إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ»^(۱).

۵۴۶۵- عایشه ﴿﴾ له پیغه مبه ره وه ﴿﴾ ده گپرته وه فه رموویه تی: ((نه گهر نوێز دابه ستره خواردنی ئیواره هه ناماده بوو، نه وه له پیشدا خواردنه که ی ئیواره به خون)). وهیب و یه حیای کوری سه عید له هیشامه وه گپراویانه ته وه به م شیوه ((نه گهر خواردنی ئیواره دانرا)).

۶۰- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ ﷻ: ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا﴾ ﴿٥٧﴾ الْأَحْزَابُ

۵۴۶۶- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ أَنَسًا قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ النَّاسِ بِالْحِجَابِ، كَانَ أَبِي بْنُ كَعْبٍ يَسْأَلُنِي عَنْهُ، أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَرُوسًا بِرَبِيبَةِ ابْنَةِ جَحْشٍ - وَكَانَ تَزَوَّجَهَا بِالْمَدِينَةِ - فَدَعَا النَّاسَ لِلطَّعَامِ بَعْدَ ارْتِفَاعِ النَّهَارِ، فَجَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَجَلَسَ مَعَهُ رِجَالٌ بَعْدَ مَا قَامَ الْقَوْمُ، حَتَّى قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَمَشَى وَمَشِيَتْ مَعَهُ، حَتَّى بَلَغَ بَابَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ، ثُمَّ ظَنَّ أَنَّهُمْ خَرَجُوا فَرَجَعْتُ مَعَهُ، فَإِذَا هُمْ جُلُوسٌ مَكَانَهُمْ، فَرَجَعَ وَرَجَعْتُ مَعَهُ الثَّانِيَةَ، حَتَّى بَلَغَ بَابَ حُجْرَةِ عَائِشَةَ، فَرَجَعَ وَرَجَعْتُ مَعَهُ، فَإِذَا هُمْ قَدْ قَامُوا، فَضَرَبَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ سِتْرًا، وَأُنْزِلَ الْحِجَابُ^(۲).

(۱) پروانه: ۶۷۱.

(۲) پروانه: ۴۷۹۱.

۶۰- باسی ئهم فهرمايشتهى خوا ﷺ: (ئهگهر خواردنه که تان خوارد ئه وه بلاقوهى لى بکه ن)

۵۴۶۶- ئه نه س ﷺ ده ئى: من شارمزا ترين كه سم به (هوى دابه زىنى نايه تى) حىجاب، ئوبه يى كورى كه عب له و بارميه وه پرسىارى لى ده كردم، پىغه مبه رى خوا ﷺ زمينه بى كچى جه حشى گواستبوويه وه^(۱) - له مه دینه ماره ی كردبوو گواستبوويه وه - دوا ئه وه ی خوڤر بهرز بوو بوويه وه پىغه مبه رى خوا ﷺ دانىشت و چەند پیاوێكیش له گه ئیدا (له ماله وه) دانىشتن، پاش ئه وه ی خه لكه كه هه ستابوون، (مانه وه) تا پىغه مبه رى خوا ﷺ هه ستا و رۆشت، منىش له خزمه تىدا رۆشتم تا گه شته بهر دمرگای ژووره كه ی عائیشه ﷺ، پاشان گومانى برد كه ئه و پیاوانه رۆشتوون گه پرايه وه، منىش له گه ئیدا گه پرايه وه، به لام ئه وان هه ر له شوینى خوڤان دانىشتبوون، بۆ جارى دووهم گه پرايه وه منىش له گه ئیدا گه پرايه وه، رۆشت تا گه شته لای دمرگای ژووره كه ی عائیشه ﷺ هه م گه پرايه وه، منىش له گه ئیدا گه پرايه وه، جا ئه و كاته پیاوه كان هه ستابوون ئىنجا له نىوان من وخویدا په رده مه كه ی دادايه وه و (نايه تى) حىجاب دابه زىنرا.

(۱) بووبوو بهزاوا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧١- كِتَابُ الْعَقِيقَةِ

به ناوی خواي به خشندهي ميهره بان

٧١- په راوی هه وتهم (١)

١- بَابُ تَسْمِيَةِ الْمَوْلُودِ غَدَاةً يُوَلَّدُ، لِمَنْ لَمْ يَعْقُ وَتَخْنِيكِهِ

٥٤٦٧- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَامَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي بُرَيْدٌ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى رضي الله عنه قَالَ: وُلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَسَمَاهُ إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ. وَكَانَ أَكْبَرَ وَلَدِ أَبِي مُوسَى ^(١).

١- باسی ناوانانی منداڵ کاتی له دایک ده بیټ بو کەسیک
ناژەلی بو سەر نه پرټ، وه جووینی خورما و هیئانی به
ملاشووی منداڵه کهدا

٥٤٦٧- ئەبو بورده وتی: ئەبو موسا رضي الله عنه دەلی: کوریکمان بوو، بردم بو خزمەتی
پێغه مبه صلى الله عليه وسلم ناوی نا ئیبراهیم و دەنکی خورمای جووی و هیئای به مه لاشویدا،
وه دوعای فهپ و بهرەکهتی بو کرد و دایه وه پیم. ئەو (ئیبراهیمه) گه ورهترین
مندالی ئەبو موسا بوو.

(١) گوێزبانهشی پت ده لێن.

(٢) پروانه: ٦١٩٨.

٥٤٦٨- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَتَى النَّبِيَّ ﷺ بَصِيٌّ يُحَنِّكُهُ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَأَتْبَعَهُ الْمَاءُ^(١).

٥٤٦٨- عایشه ر.ه. ده‌لێ: منداڵێک هینرا بو پێغه‌مبەر ﷺ تا (ناوی بنیت) خورما بجووت و بیهێنێ به مه‌لاشویدا، منداڵه‌که میزی کرد به پێغه‌مبهردا ﷺ، بۆیه ناوی کرد به شوینه‌کهیدا.

٥٤٦٩- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ مِمَّكَهَ، قَالَتْ: فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُتَمِّمٌ، فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ، فَتَزَلْتُ قُبَاءً، فَوَلَدْتُ بِقُبَاءٍ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ تَقَلَّ فِي فِيهِ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ حَنَكَهُ بِالتَّمْرَةِ، ثُمَّ دَعَا لَهُ فَبَرَّكَ عَلَيْهِ، وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ، فَفَرَحُوا بِهِ فَرَحًا شَدِيدًا؛ لِأَنَّهُمْ قِيلَ لَهُمْ: إِنَّ الْيَهُودَ قَدْ سَحَرْتُكُمْ فَلَا يُولَدُ لَكُمْ^(٢).

٥٤٦٩- ئەسمائی کچی ئەبو بەکر ر.ه. ده‌لێ: که ئەو به عه‌بدوللای کورێ زوبه‌یره‌وه ﷺ سکی پر بوو وتی: جا (له مه‌که‌که) دمرجووم له کاتی‌که‌دا ماوه‌ی سه‌که‌که‌م ته‌واو کردبوو، گه‌شتمه مه‌دینه له قوبا دابه‌زیم، له قوبا منداڵم بوو، پاشان هینام بو خزمه‌تی پێغه‌مبەر ﷺ و خستمه کۆشیه‌وه پاشان داوای دنکه خورمایه‌کی کرد و خۆی جویی، پاشان تفی خۆی کرده ده‌می منداڵه‌که‌وه، جا یه‌که‌م شتێک چوو ده‌میه‌وه تفی پێغه‌مبهری خوا ﷺ بوو، پاشان خورماکه‌ی هینا به مه‌لاشویدا، ئینجا دوعای بۆکرد داوای فه‌ر و به‌ره‌که‌تی خوای بۆ کرد، وه عه‌بدوللای یه‌که‌م منداڵ بوو (له مه‌دینه) له ئیسلامدا له دایک بوو. بۆیه زۆر پێی دلخۆش بوون، چونکه پێیان و‌ترابوو، بێگومان جووه‌کان جادوو‌یان لێتان کردوه ئیتر منداڵتان نابێت.

(١) پروانه: ٤٥٦.

(٢) پروانه: ٣٩٠٩.

۵۴۷۰- حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: كَانَ ابْنُ لَآبِي طَلْحَةَ يَشْتَكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ، فَقَبِضَ الصَّبِيَّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِي؟ قَالَتْ أُمُّ سَلَيْمٍ: هُوَ أَسْكُنُ مَا كَانَ. فَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ الْعِشَاءَ فَتَعَشَّى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَتْ: وَارِ الصَّبِيَّ. فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا». فَوَلَدَتْ غُلَامًا، قَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْفَظْهُ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم. فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَأَرْسَلَتْ مَعَهُ بَتَمَرَاتٍ، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «أَمَعَهُ شَيْءٌ؟». قَالُوا: نَعَمْ، مَمَرَاتٌ. فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَمَضَعَهَا، ثُمَّ أَخَذَ مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، وَحَنَكُهُ بِهِ، وَسَمَاهُ عَبْدُ اللَّهِ ^(۱).

۵۴۷۰- ئەنەسەسی کوردی مالیک رضي الله عنه دەئێ: ئەبو تەلحە رضي الله عنه مندالێکی هەبوو نەخۆش بوو، ئەبو تەلحە لە مال دەرچوو (بۆ کارێک) مندالەکە مرد، جا کاتێ ئەبو تەلحە گەراییەوه وتی: کوردەکەم چی لێ ھات؟ ئوممو سولەیم رضي الله عنه وتی: لە هەموو کات ئارامترە و نانێ ئیوارەیی بۆ ئەبو تەلحە ھێنا و نانێ خوارد، پاشان لەگەڵیشی دروست بوو، ئینجا کاتێ تەواو بوو ^(۲) (ئوممو سولەیم) وتی: کوردەکە بنیژە، جا کە ئەبو تەلحە پۆژی لێ بوویەوه ھاتە خزمەتی پیغەمبەری خوا و صلى الله عليه وسلم ھەوالەکەیی بۆگێڕاییەوه، ئەویش فەرمووی: ((خوایە فەرپو بەرەمکەت بپێژنە بەسەر پێکەوه؟)) وتی: بەئێ: فەرمووی: ((ئەم شەو دروست بوون ھەردووکیاندا))، ئوممو سولەیم کوردێکی بوو، (ئەنەس دەئێ) ئەبو تەلحە پێی وتم: ئاگاداری بە ھەتا دمیبەیت بۆ خزمەتی پیغەمبەری خوا صلى الله عليه وسلم، ئینجا بردی بۆ خزمەتی پیغەمبەر (ئوممو سولەیم رضي الله عنه) چەند دمنکە خورمایەکی لەگەڵ مندالەکەدا نارد، پیغەمبەریش صلى الله عليه وسلم مندالەکەیی (لە ئەنەس) وەرگرت و فەرمووی: ((ھیچی لەگەڵایە)) ^(۳)، وتیان: بەئێ چەند خورمایەکە، پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم

(۱) پێوانە: ۱۳۰۱، ۱۵۰۲.

(۲) لەکاری دروست و سەرچێییەکە.

(۳) مەبەستی خورما و شتی وا بوو.

خورماکانی و مرگرت و جووینی پاشان له ده‌می پیرۆزی دهره‌ینا کردی ده‌می منداله‌که‌وه و مه‌لاشوی پی شیرین کرد و ناوی نا عه‌بدوللا.
 ۵۴۷۰- (نیمای بوخاری ده‌لی): موحه‌مه‌دی کوپی موسه‌ننا بۆی گیراینه‌وه و تی: ئیبنو نه‌بی عه‌دی بۆی گیراینه‌وه له ئیبنو عه‌ونه‌وه له موحه‌مه‌ده‌وه، نه‌ویش له نه‌نه‌سه‌وه ﷺ نیتر فهرمووده‌که ده‌هین و ده‌گیرایته‌وه^(۱).

۲- بابِ إِصَاطَةِ الْأَخِي عَنِ الصَّبِيِّ فِي الْعَقِيقَةِ

۵۴۷۱- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: مَعَ الْغُلَامِ عَقِيقَةٌ. وَقَالَ حَجَّاجٌ: حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ وَقَتَادَةُ وَهَشَامٌ وَحَبِيبٌ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ غَيْرُ وَاحِدٍ، عَنْ عَاصِمٍ وَهَشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنِ الرَّبَابِ، عَنْ سَلْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَرَوَاهُ يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ سَلْمَانَ قَوْلَهُ^(۲).

۲- باسی تاشینی سه‌ری مندالی کوپ له کاتی ده‌وتهم بۆ کردنیدا.

۵۴۷۱- نه‌یوب له موحه‌مه‌ده‌وه ده‌گیرایته‌وه نه‌ویش له سه‌لمانی کوپی عامیره‌وه ﷺ ده‌لی: مندالی کوپ (که له دایک بوو) گوێزه‌بانه کردنیکی له‌گه‌ڵ دایه^(۳).
 وه‌هه‌ججاج و تی: هه‌مه‌اد بۆی گیراینه‌وه و تی: نه‌یوب و قه‌تاده و هه‌شام و هه‌بیب بۆیان گیراینه‌وه له ئیبنو سیرینه‌وه نه‌ویش له سه‌لمانه‌وه ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیرایه‌وه^(۴).
 -زیاد له که‌سێک له عاصیم و هه‌شامه‌وه گیراویانه‌ته‌وه له هه‌فصه‌ی کچی سیرینه‌وه، له ره‌بابه و نه‌ویش له سه‌لمانه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیراویه‌تی‌ه‌وه.

(۱) مه‌به‌ستی فهرمووده‌که‌ی پێشوه.

(۲) پروانه: ۵۴۷۲.

(۳) واته: ده‌بی بۆ بکریت و ئاژه‌لی بۆ سه‌ر ببردیت.

(۴) به‌م رشته‌یه‌ش فهرمووده‌که‌ی پێشوو گیراوه‌ته‌وه.

وه یه‌زیدی کوری ئیبراهیم له ئیبنو سیرینه‌وه گێراویه‌تیوه له سه‌لمانوه، به وتهی سه‌لمان گێراویه‌تیوه^(۱).

۵۴۷۲ - وَقَالَ أَصْبَغُ: أَخْبَرَنِي ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ حَازِمٍ، عَنْ أَيُّوبَ السَّخْتِيَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، حَدَّثَنَا سَلْمَانُ بْنُ عَامِرٍ الصَّبِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَعَ الْعَلَامِ عَقِيقَةٌ، فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا، وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى»^(۲).

۵۴۷۲-سه‌مانی کوری عامیر زمبی ﷺ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((کوپ (که له دایک ده‌بیت) ده‌وتمیکی له‌گه‌ل دایه، که‌واته خوینی (دوو مه‌ری) بۆ برژن و سه‌ری بتاشن^(۳))).

۵۴۷۲م- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا فَرْيُشُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ قَالَ: أَمَرَنِي ابْنُ سِيرِينَ أَنْ أَسْأَلَ الْحَسَنَ مِمَّنْ سَمِعَ حَدِيثَ الْعَقِيقَةِ فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: مِنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ.

۵۴۷۲م- ده‌بیبی کوری شه‌ید وتی: ئیبنو سیرین فه‌رمانی پێکردم که پرسیار له ده‌سه‌ن بکه‌م فه‌رمووده‌ی ده‌وتمی له کێ بیستوو؟ منیش پرسیارم لێ کرد ده‌سه‌نیش وتی: له سه‌موره‌ی کوری جونده‌بم بیستوو.

۳- بابُ الْقَرَعِ

۵۴۷۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا قَرَعَ وَلَا عَتِيرَةَ». وَالْقَرَعُ: أَوَّلُ النَّتَاجِ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاعِيهِمْ، وَالْعَتِيرَةُ فِي رَجَبٍ^(۱).

(۱) واته: وتهی سه‌مانه و هی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نییه به‌م رسته‌یان.

(۲) پروانه: ۵۴۷۱.

(۳) نا‌بوختی لێ لابه‌ن.

۳- باسی فهرهع

٥٤٧٣- نه‌بو هورمه‌پرە ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که فهرموویه‌تی: ((له ئیسلامدا) نه‌فه‌ره‌ع هه‌یه، نه‌عه‌تیره^(١))).

(ئیمامی بوخاری ده‌ئی): فهره‌ع: یه‌که‌م به‌چه‌کی ئازده‌له له سه‌رده‌می نه‌فامیدا سه‌ریان ده‌بری بو به‌ته‌کانیان، عه‌تیره‌ش ئازده‌ئیک بوو له (ده‌رۆزی یه‌که‌می مانگی) ره‌جه‌بدا سه‌ریان ده‌بری.

٤- بابُ الْعَتِيرَةِ

٥٤٧٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: الزُّهْرِيُّ حَدَّثَنَا عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا فَرَعَ وَلَا عَتِيرَةٌ». قَالَ: وَالْفَرَعُ: أَوَّلُ نِتَاجٍ كَانَ يَنْتُجُ لَهُمْ، كَانُوا يَذْبَحُونَهُ لَطَوَاغِيَّتِهِمْ، وَالْعَتِيرَةُ فِي رَجَبٍ^(٢).

٤- باسی عه‌تیره

٥٤٧٤- نه‌بو هورمه‌پرە ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که فهرموویه‌تی: ((له ئیسلامدا) نه‌فه‌ره‌ع هه‌یه، نه‌عه‌تیره^(١))).

فه‌ره‌ع: یه‌که‌م به‌چه‌کیه که‌وشتره‌که‌یان ده‌بیئت، (کافران پیش ئیسلام) سه‌ریان ده‌بری بو بت و په‌رمستر او ده‌کانیان، عه‌تیره‌ش له مانگی ره‌جه‌بدا سه‌ریان ده‌بری.

(١) بروانه: ٥٤٧٤.

(٢) ئیمام نه‌حمه‌د به‌و شیوه‌ گێراویه‌تی‌ه‌وه، وشه‌ی له ئیسلامدا زیاده له گێرانه‌وه‌که‌ی بوخاری.

(٣) بروانه: ٥٤٧٤.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۲- كِتَابُ الدَّبَائِحِ وَالصَّيْدِ

به ناوی خواص به خشنده ص میهره بان

۷۲- په راوی سه ربړاومكان و راوكردن^(۱)

۱- بَابُ التَّسْمِيَةِ عَلَى الصَّيْدِ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَبَّيْكُمْ اللَّهُ بِمَنْ آمَنَ مِنَ الصَّيْدِ ۖ﴾ إِلَى قَوْلِهِ:

﴿عَذَابُ أَلِيمٌ ۖ﴾ الماندة

وَقَوْلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ: ﴿أُحِلَّتْ لَكُم بَيْعَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُبْتَلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ﴾ إِلَى

قَوْلِهِ: ﴿فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ۖ﴾ الماندة. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ:

الْعُقُودُ الْعُهُودُ، مَا أُحِلَّ وَحُرِّمَ ﴿إِلَّا مَا يُبْتَلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ﴾ الماندة.

الْخَنْزِيرُ. ﴿يَجْرِمَنَّكُمْ ۖ﴾ الماندة: يَحْمِلَنَّكُمْ ﴿سَنَانُ ۖ﴾

الماندة: عداوة. ﴿الْمُنْحِنَةُ ۖ﴾: تُخْنَقُ قَتَمُوتُ ﴿الْمَوْقُودَةُ ۖ﴾

: تُضْرَبُ بِالْخَشَبِ يُوقِدُهَا أَهْلُهَا قَتَمُوتُ ﴿وَالْمَرْدِيَّةُ ۖ﴾

الماندة. تَتَرَدَّى مِنَ الْجَبَلِ ﴿وَالنَّطِيحَةُ ۖ﴾ الماندة: تُنْطَحُ

الشَّاةُ، فَمَا أَدْرَكَتْهُ يَتَحَرَّكُ بِذَنْبِهِ أَوْ بَعِيْنِهِ قَاذِبُ وَكُلُّ

(۱) ده گونجی بوتری راوکراو واته نیچیر.

۱- باسی ناوی خوا هینان له نیچیری راوکراو،

وه باسی ئەم فەرمايشتهی خواي بهرز و بلند: (ئەي ئەوانەي
برواتان هیناوه به خوا، خوا تاقیتان ده‌کاته‌وه به هەندیک نیچیر)،
تا ده‌گاته ئەم فەرمايشته (سزایه‌کی به ئازار)، وه ئەم
فەرمايشتهی خوا که ناوی بهرز و گه‌وره‌یه: (هەلآل کراوه بو‌تان
(گۆشتی) ئازەلی چوار پټ^(۱))، بیجگه له‌وهی که ده‌خوینری‌ته‌وه
به سه‌رتاندا (هه‌رامن)، تا ده‌گاته ئەم فەرمايشته (که‌واته
لێیان مه‌ترسن ته‌نها له من بترسن)

- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دە‌لٔ: (العُقُودُ) واته: په‌یمانەکان، ئەوهی
هەلآل کراوه و ئەوهی هه‌رام کراوه. ﴿إِلَّا مَا بَيْنَ عَلَيْنَا ۝﴾
مه‌به‌ستی به‌رازه. ﴿يَحْرِمَنَّكُمْ ۝﴾: هانتان نه‌دات، واتان لٔ
نه‌کات. ﴿سَنَاءُ ۝﴾: خه‌شم و قین، دوژمنایه‌تی. ﴿الْمُنْحَنَفَةُ ۝﴾:
ئازەلیک بخنکینری و به‌مری. ﴿الْمُؤَوَّدَةُ ۝﴾: ئازەلی به‌دار لٔی
درا‌بی و به‌مری. ﴿وَالْمَرْدِيَةُ ۝﴾: له شاخ ده‌که‌وی‌ته خواره‌وه (و
ده‌مری). ﴿وَالنَّطِيحَةُ ۝﴾: و شو‌قی لٔدراوه، جا ئە‌گه‌ر پټدا
گه‌شتیت کلکی ده‌جولان یان چاوی، ئەوه سه‌ری به‌ره و بیخۆ.

۵۴۷۵- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: سَأَلْتُ
النَّبِيَّ ﷺ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ، قَالَ: «مَا أَصَابَ بِحَدِّهِ فَكُلْهُ، وَمَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَهُوَ وَقِيدٌ».

(۱) مه‌ر و بز و وشتر و په‌شه ولاغ.

وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْكَلْبِ، فَقَالَ: «مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَكُلْ، فَإِنْ أَخَذَ الْكَلْبُ ذَكَاءً، وَإِنْ وَجَدَتْ مَعَ كَلْبِكَ - أَوْ كِلَابِكَ - كَلْبًا غَيْرَهُ، فَخَشِيتَ أَنْ يَكُونَ أَخَذَهُ مَعَهُ - وَقَدْ قَتَلَهُ - فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا ذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تَذْكُرْهُ عَلَى غَيْرِهِ»^(۱).

۵۴۷۵-عه‌دی کوری حاتم رضی الله عنه وتی: پرسیارم له پیغه‌مبه‌ر رضی الله عنه کرد دربار‌ه‌ی راوکردن به نیزه^(۲)، فهرمووی: ((ئه‌وه‌ی به تیزیه‌که‌ی لییدا ئه‌وه بیخۆ، ئه‌وه‌ی به پانیه‌که‌ی لییدا ئه‌وه مرداره‌وه بوه به لیدان)). وه پرسیارم لی کرد دربار‌ه‌ی راوکردن به سه‌گ، فهرمووی: ((ئه‌وه‌ی بو تۆی گرتبی^(۳) ئه‌وه بیخۆ، چونکه بی گومان (نیچیر) گرتنی سه‌گ سه‌ر‌پینی‌ه‌تی^(۴) نه‌گهر له‌گه‌ل سه‌گه‌که‌ت یان سه‌گه‌کان‌ت - سه‌گی ترت بینی و ترسای ئه‌و سه‌گه‌ی له‌گه‌ل سه‌گه‌که‌ی تۆیه نیچیره‌که‌ی گرتبی - له هه‌مان کاتدا کوشتوویه‌تی - ئه‌وه مه‌یخۆ، چونکه به‌راستی تۆ ناوی خوات له‌سه‌ر سه‌گه‌که‌ی خۆت هیئا^(۵)، وه ناوی خوات له‌سه‌ر سه‌گه‌که‌ی تر نه‌هیئاوه)).

۲- بابُ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رضی الله عنه فِي الْمَقْتُولَةِ بِالْبُنْدُقَةِ تِلْكَ الْمَوْفُودَةُ: وَكَرِهَهُ سَالِمٌ وَالْقَاسِمُ، وَمُجَاهِدٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعَطَاءٌ وَالْحَسَنُ، وَكَرِهَ الْحَسَنُ رَمِيَ الْبُنْدُقَةِ فِي الْقُرَى وَالْأَمْصَارِ، وَلَا يَرَى بَأْسًا فِيمَا سِوَاهُ.

۵۴۷۶- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ عَدِيَّ بْنَ حَاتِمٍ رضی الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنِ الْمِعْرَاضِ، فَقَالَ «إِذَا

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) یان په‌لار.

(۳) واته: لێی نه‌خوارد بی‌ت.

(۴) نه‌گهر لێی بخوات مه‌یخۆ، چونکه بو خۆی گرتووه بو تۆی نه‌گرتووه.

(۵) کاتی به‌ره‌لات کردوه بو گرتنی نیچیره‌که.

أَصَبَتْ بِحَدِّهِ فُكْلٌ، فَإِذَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَقَتَلَ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ، فَلَا تَأْكُلُ». فَقُلْتُ: أُرْسِلْ كَلْبِي. قَالَ «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَّيْتُ، فُكْلٌ». قُلْتُ فَإِنْ أَكَلَ قَالَ: «فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّهُ لَمْ يُمْسِكْ عَلَيْكَ، إِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ». قُلْتُ: أُرْسِلْ كَلْبِي فَأَجِدْ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ. قَالَ: «لَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ إِنَّمَا سَمَّيْتَ عَلَى كَلْبِكَ، وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى آخَرَ»^(۱).

۲- باسی راوکردن به نیره

ئیبینو عومەر ﷺ دهلی: ئەو ئازەلەیی بە بوندوقە^(۲) بکوژری ئەوا مەوقوزمیه^(۳)، سالییم و قاسیم و موحاید و ئیبراهیم و عەتا و حەسەن دەلین: مەکروھە. حەسەنی (بەصری) دهلی: ھاویشتی بندوقە لە لادی و شارەکاندا مەکروھە ناپەسەندە، وە لە شوینی تر جگە لەوانە زیانی نییە بەلایەو. ۵۴۷۶-عەدی کورپی حاتیم ﷺ دهلی: پرسیارم لە پیغەمبەری خوا ﷺ کرد دەربارە (راو کردن) بە نیرە، ئەویش فەرمووی: ((ئەگەر بەسەرە تیزەکەیی لیتدا بیخۆ، بەلام ئەگەر بەپانیەکەیی لیتدا و کوشتی، ئەوە مرردارەووە بوو و مەبخۆ))، عەرزەم کرد سەگەکەم دەنیرم^(۴)؟ فەرمووی: ((ئەگەر سەگەکەت ناردو ناوی خوات هینا ئەوا (نێچیرەکە) بخۆ^(۵)))، عەرزەم کرد ئەگەر لێی خوارد؟ فەرمووی: ((مەبخۆ چونکە بێگومان بۆ تۆی نەگرتوو، بەپراستی بۆ خۆی گرتوو))، عەرزەم کرد: سەگەکەم دەنیرم جا دەبینم سەگیکی تری لەگەڵ دایە؟ فەرمووی: ((مەبخۆ چونکە بەپراستی تۆ ناوی خوات لەسەر سەگەکەیی خۆت هیناوە، بەلام ناوی خوات لەسەر سەگەکەیی تر نەهیناوە)).

(۱) پروانە: ۱۷۵.

(۲) لەکۆندا لە قور گوللەیان دروست کردووە و بە کەوان ھاویشتووێانە ئەو بوندوقەیه.

(۳) مەوقوزە: ئەو ئازەلەیه بە داری یان بەردی لێی بدری و مەریت گوشتی ناخوڕیت.

(۴) بۆ گرتنی نێچیر.

(۵) ئەگەر سەگی فێرە راو بوو.

۳- بابُ مَا أَصَابَ الْمِعْرَاضُ بِعَرَضِهِ

۵۴۷۷- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رضي الله عنه قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعَلَّمَةَ. قَالَ: «كُلُّ مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ». قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلَن؟ قَالَ: «وَإِنْ قَتَلَن». قُلْتُ: وَإِنَّا نَرْمِي بِالْمِعْرَاضِ. قَالَ: «كُلُّ مَا خَرَقَ، وَمَا أَصَابَ بِعَرَضِهِ فَلَا تَأْكُلُ»^(۱).

۳- باسی (حوکمی ئەو نیچیره‌ی) که نیزه‌که به باری پانیدا لی‌ی ده‌دات

۵۴۷۷-عه‌دی‌ی کوری حاتیم رضي الله عنه ده‌لی: وتم: ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا، نی‌مه سه‌گانی
فی‌ره راو به‌ر ده‌دینه نی‌چیر، فه‌رمووی: ((هه‌ر نی‌چیرێکیان بو‌گرتی بی‌خۆ))،
وتم: ئە‌گه‌ر نی‌چیره‌که‌شیان کوشتبوو؟ فه‌رمووی: ((ئە‌گه‌ر کوشتبووشیان)) وتم:
نی‌مه نی‌زه ده‌گرینه نی‌چیر؟ فه‌رمووی: ((ئە‌وه‌ی (به‌سه‌ره نی‌زه‌که‌ی لی‌یدا و)
کونی کرد بی‌خۆ، به‌لام ئە‌وه‌ی به‌ پانیه‌که‌ی لی‌یدا مه‌یخۆ)).

۴- بابُ صَيْدِ الْقَوْسِ

وَقَالَ الْحَسَنُ وَإِبْرَاهِيمُ: إِذَا ضَرَبَ صَيْدًا، فَبَانَ مِنْهُ يَدٌ أَوْ رِجْلٌ، لَا تَأْكُلُ الَّذِي بَانَ مِنْهُ،
وَتَأْكُلُ سَائِرَهُ، وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ: إِذَا ضَرَبْتَ عُقَّةً أَوْ وَسْطَهُ فَكُلْهُ. وَقَالَ الْأَعْمَشُ، عَنْ زَيْدٍ:
اسْتَعَصَى عَلَى رَجُلٍ مِنْ آلِ عَبْدِ اللَّهِ حِمَارٌ، فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَضْرِبُوهُ حَيْثُ تَيَسَّرَ، وَدَعَوْا مَا
سَقَطَ مِنْهُ، وَكُلُّوهُ.

٥٤٧٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا حَبِوَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي رَبِيعَةُ بْنُ يَزِيدَ الدَّمَشَقِيُّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، أَفَنَأْكُلُ فِي أَنْيَتِهِمْ؟ وَبِأَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلِّمٍ وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ، فَمَا يَصْلُحُ لِي؟ قَالَ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَاغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا، وَمَا صَدَتْ بِقَوْسِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ غَيْرَ مُعَلِّمٍ فَأَذَرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ»^(١).

٤- باسی (حوکمی) راوکردن به کهوان^(٢)

حه‌سه‌ن و ئی‌براهیم ده‌لێن: نه‌گهر که‌سی‌ک دای له نی‌چیرێک و دمستیکی یان پی‌یه‌کی په‌راند نه‌و ده‌ست و پی‌یه‌ی په‌ریون مه‌یخۆ، به‌لام نه‌وه‌ی تری بخۆ^(٣).

ئ‌ی‌براهیم ده‌لێ: نه‌گهر له ملی نی‌چیره‌که‌ت دا یان ناو قه‌دی نه‌وه‌ بیخۆ.

ئه‌عه‌مه‌ش له زه‌میده‌وه‌ گ‌ی‌را‌یه‌وه‌ وتی: گه‌ورێ^(٤) له ئالی عه‌بدوللّ یاخی بوو بوو، عه‌بدوللّاش ﷺ فه‌رمانی پ‌یکردن ب‌ده‌ن له هه‌ر شو‌ینیکی بو‌یان کرا^(٥)، نه‌و پارچه‌ی له نی‌چیره‌که‌ بوویه‌وه‌ وازی لێ ب‌ینن نه‌وه‌ی تری بخۆن^(٦).

٥٤٧٨- هه‌بو سه‌عه‌له‌به‌ی خوشه‌نی ﷺ ده‌لێ: وتم: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ له خاکی خه‌لکانێک داین که‌ خاوه‌ن په‌راوی ئاسمانین، ئایا له قاپ و ها‌چا‌غیاندا خواردن بخۆین؟ وه‌ له خاکیکی راوکردن داین، به‌ که‌وانه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه‌ به‌سه‌گه‌که‌م که‌ ف‌یرم‌پ‌راو نییه‌ و به‌ سه‌گه‌که‌م که‌ ف‌یرم‌پ‌راوه‌ راو ده‌که‌م، کام له‌مانه‌

(١) پ‌روانه: ٤٥٨٨، ٥٤٩٦.

(٢) مه‌به‌ستی تیر و که‌وان نه‌گهر نا که‌وان به‌ته‌نها راوی پ‌ت نا‌ک‌رێ.

(٣) جگه‌ له ده‌ست و پی‌یه‌که‌ی.

(٤) که‌ره وه‌حشیه‌ک.

(٥) به‌ تیر یا هه‌ر شتیکی تر.

(٦) واته‌: نه‌گهر به‌ ل‌یدانه‌که‌ ده‌ستیکی یان را‌تیکی په‌ری نه‌و پارچه‌ی به‌زیندووی ل‌یی په‌ریوه‌ مه‌یخۆن نه‌وه‌ی تری بخۆن.

بۆمن دهمشی و چه‌لآله؟ فهرمووی: ((ئه‌وه‌ی که باست کرد له‌ خه‌لکه‌ نامه‌داره‌کان ئه‌گه‌ر قاپ و قاچاگی ترتان دمسته‌کوت ئه‌وا له‌ هی ئه‌واندا شت مه‌خۆن، به‌لام ئه‌گه‌ر هی ترتان دمست نه‌که‌وت ئه‌وه‌ بیان شو‌ن و تییاندا بیخۆن، ئه‌و (نیچیره‌)ش به‌ که‌وانه‌که‌ت راوت کرد و ناوی خوات له‌سه‌ر هی‌نا بیخۆ، ئه‌وه‌ش به‌سه‌گه‌ هه‌رمپراوه‌که‌ت راوت کرد و ناوی خوات لی هی‌نا بوو بیخۆ، ئه‌وه‌ش به‌سه‌گه‌ هه‌یره‌ نه‌کراوه‌که‌ت راوت کرد و به‌سه‌ر بریندا گه‌شت ئه‌وه‌ بیخۆ)).

۵- باب الخذف والبندقة

۵۴۷۹- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ رَاشِدٍ، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ وَزَيْدُ بْنُ هَارُونَ -وَاللَّفْظُ لِيَزِيدَ- عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَخْذِفُ فَقَالَ لَهُ: لَا تَخْذِفْ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ -أَوْ كَانَ يَكْرَهُ الْخَذْفَ- وَقَالَ: «إِنَّهُ لَا يَصَادُ بِهِ صَيْدٌ وَلَا يُنْكَى بِهِ عَدُوٌّ، وَلَكِنَّهَا قَدْ تَكْسِرُ السِّنَّ وَتَفْقَأُ الْعَيْنَ». ثُمَّ رَأَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ يَخْذِفُ فَقَالَ لَهُ: أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْخَذْفِ -أَوْ كَرِهَ الْخَذْفَ- وَأَنْتَ تَخْذِفُ! لَا أَكَلَمُكَ كَذَا وَكَذَا^(۱).

۵- باسی (حوکمی) په‌له‌ پیتکه و بوندوقه^(۲) هاو‌یشتن

۵۴۷۹-عه‌بدوللای کورپی بورمه‌ده گه‌راویه‌تیه‌وه له‌ عه‌بدوللای کورپی موغه‌فه‌له‌وه ﷺ که‌ پیاویکی بی‌نی په‌له‌پیتکه‌ی دمه‌قاند، عه‌بدوللای بی‌نی وت: په‌له‌ پیتکه‌ مه‌هاو‌یژه‌ چونکه‌ په‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌له‌ پیتکه‌ هاو‌یژتنی قه‌ده‌غه‌ کردوه‌یان په‌له‌ پیتکه‌ هاو‌یژتنی لا نا په‌سه‌ندبوو- وه‌ فهرموویه‌تی:

(۱) پروانه: ۴۸۴۱.

(۲) بوندوقه‌ قور خرده‌کریت و وشک ده‌کریته‌وه و ده‌هاو‌یژی.

((بئگومان نه نیچیری پی راو دهکری نه دوژمنی پی کۆلهوار و بریندار دهکریت، بهلام هندی جار ددان دهشکینی و چاو کوپر دهکات)).

پاشان دوا نه وهش بینی کابرا پهله بیتکه دهاوژی، بویه پی وت: فهرمووده پیغه مبهری خوات ﷺ بو دهگیرمه وه که پهله بیتکه هاویشتنی هه دهغه کردوه - یان پهله بیتکه هاویشتنی لا ناپه سهند بووه -، توهه پهله بیتکه دهاوژی ! نه وهند و نه وهنده ماوه قسه ت له گه لدا ناکه م.

۱- بابُ هَنِ افْتَنَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ صَيِّدٍ اَوْ مَاشِيَةٍ

۵۴۸۰- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا لَيْسَ بِكَلْبٍ مَاشِيَةٍ اَوْ ضَارِيَةٍ، نَقَصَ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عَمَلِهِ قِيرَاطَانِ»^(۱).

۱- باسی که سیک سه گیک راگریت سه گی راو و سه گی

ناژهل و ران نه بیت

۵۴۸۰- ئیبنو عومەر رضي الله عنه له پیغه مبهروه ﷺ دهگیرته وه که فهرموویه تی: ((هه رکه سیک سه گیک راگریت، سه گی (پاسه وانی) ناژهل و مالات نه بیت، یان (سه گی که سانیکی) راهاتوو به راو نه بیت، هه موو رۆژیک دوو قیرات له (پاداشتی) کرده و دهکانی که م دهیته وه)).

۵۴۸۱- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ سَالِمًا يَقُولُ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ ضَارٍ لَصِيدٍ أَوْ كَلَبَ مَاشِيَةٍ، فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ كُلِّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»^(۱).

۵۴۸۱-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌ئێ: له پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((هەر که‌سێک سه‌گێک راگیریت جگه‌ له سه‌گی راهاتوو بو‌ راو یان سه‌گی (پاسه‌وانی) نازەل و مالات، ئەوه بیگومان هه‌موو رۆژێک دوو قیرات له‌ پاداشتی که‌م دمیته‌وه)).

۵۴۸۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ افْتَنَى كَلْبًا إِلَّا كَلَبَ مَاشِيَةٍ أَوْ ضَارٍ، نَقَصَ مِنْ عَمَلِهِ كُلِّ يَوْمٍ قِيرَاطَانِ»^(۲).

۵۴۸۲-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌ئێ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموو یه‌تی: ((هەر که‌سێک سه‌گێک راگیریت جگه‌ له سه‌گی (پاسه‌وانی) نازەل یان سه‌گی راهاتوو به‌راو، هه‌موو رۆژێک دوو قیرات له‌ (پاداشتی) کرده‌مه‌کانی که‌م دمیته‌وه)).

۷- بَابُ إِذَا أَكَلَ الْكَلْبُ

وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ

مُكَلِّينَ ﴿١﴾ الْمَائِدَةِ

(۱) پروانه: ۵۴۸۰.

(۲) پروانه: ۵۴۸۰.

الصَّوَانِدُ وَالْكُؤَاسِبُ. ﴿أَجْرَحُوا﴾ (۱۱) الجاثية. اکتسبوا. ﴿تَعْلَمُوهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ﴾ (۱۲) المائدة، إلى قوله: ﴿سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ (۱۳) المائدة. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: إِنْ أَكَلَ الْكَلْبُ فَقَدْ أَفْسَدَهُ، إِمَّا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَاللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿تَعْلَمُوهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ﴾ (۱۴) المائدة. فَتَضَرَّبَ وَتَعَلَّمَ حَتَّى يَتَرَكَ. وَكَرِهَهُ ابْنُ عُمَرَ. وَقَالَ عَطَاءٌ: إِنْ شَرِبَ الدَّمَ وَلَمْ يَأْكُلْ، فَكُلْ.

۵۴۸۳- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ بَيَانَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ نَصِيدُ بِهَذِهِ الْكِلَابِ. فَقَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كِلَابُكَ الْمُعَلَّمَةُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ، وَإِنْ قَتَلَنْ، إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِمَّا أَمْسَكَهُ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلُ» (۱).

۷- باسیک: ئەگەر سهگ (له نیچیری) خوارد (۲)

وه باسی ئەم فەرماشتهی خوای بهرز و بێنده: (ئەهی موحه‌مه‌د ﷺ) پرسیارت لێ دمه‌کن چی هه‌ڵاڵ کراوه‌ بۆیان؟ بلی: هه‌موو خۆراکه‌ پاکه‌کان وه (نیچیری) نه‌و باڵنده و تانجی و سه‌گه‌ راوکه‌رانه‌ی که‌ فیتری راوتان کردوون هه‌ڵاڵ کراوه‌ بۆتان). ﴿الْجَوَارِحُ مُكَلِّينَ﴾ (۱) باڵنده‌ی راوکهر و سه‌گانی راوکهر. ﴿أَجْرَحُوا﴾ (۱۱) کردوویانه.

(فیتری راویان دمه‌کن له‌وه‌ی خوا فیتری کردوون، ده‌ بخۆن له‌وانه‌ی بۆتان دمه‌گرن)، تا دمه‌گاته‌ ئەم فەرماشته‌ی خوای که‌وره‌: (لێپرسینه‌وه‌ی خیرایه‌).

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) خواردنی نه‌و نیچیره‌ هه‌رامه‌.

ئیبینو عه‌بباس (ع) ده‌لی: ئەگەر سه‌گ له‌ نیچیره‌که‌ی خوارد ئەوه‌ بیگومان خراپی کردوه‌^(۱)، بیگومان بو‌ خۆیی گرتوووه‌، خ‌وای گه‌وره‌ش دمه‌رمووی: (فی‌ری‌ راویان بکه‌ن له‌وه‌ی خوا فی‌ری کردوون)، ئینجا له‌ سه‌گه‌که‌ دمه‌ریت و‌ فی‌ر ده‌گرئ هه‌تا واز دینئ (له‌ خواردنی نیچیر).

به‌لای ئیبینو عومه‌روه‌ (ع) ئەو نیچیره‌ی لی‌ خوراوه‌ خواردنی ناپه‌سه‌نده‌. عه‌تا ده‌لی: ئەگەر سه‌گه‌که‌ هه‌رخوینی نیچیره‌که‌ی خوارد و‌ گوشتی نه‌خوارد ئەوه‌ بیخۆ.

۵۴۸۳- عه‌دی کوری حاتیم (ع) ده‌لی: په‌رسیارم له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا (ع) کرد وتم: ئیمه‌ گه‌لیکین به‌ نا ئەم سه‌گانه‌ راو ده‌که‌ین، پیغه‌مبه‌ریش (ع) فه‌رمووی: ((نه‌گەر سه‌گه‌ فی‌ره‌ راوه‌کانت به‌ردایه‌ نیچیره‌که‌، وه‌ ناوی خوات هینا، ئەوه‌ هه‌ر نیچیریکیان گرت بو‌تان بیخۆن بابیشی کوژن، مه‌گەر سه‌گه‌که‌ لی‌ بخوات، چونکه‌ به‌راستی من ده‌ترسم که‌ بو‌ خۆی گرتبی، وه‌ نه‌گەر سه‌گی تری جگه‌ له‌ خ‌ویان تیکه‌لیان بوو ئەوه‌ مه‌یخۆن)).

۸- بَابُ الصَّيْدِ إِذَا غَابَ عَنْهُ يَوْمَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً

۵۴۸۴- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ (ع)، عَنِ النَّبِيِّ (ع) قَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمَيْتَ فَأَمْسَكَ وَقَتَلَ، فَكُلْ، وَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِذَا خَالَطَ كِلَابًا لَمْ يُذَكِّرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهَا فَأَمْسَكْنَ وَقَتَلْنَ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَيُّهَا قَتَلَ، وَإِنْ رَمَيْتَ الصَّيْدَ فَوَجَدْتَهُ بَعْدَ يَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ، لَيْسَ بِهِ إِلَّا أَثَرُ سَهْمِكَ، فَكُلْ، وَإِنْ وَقَعَ فِي الْمَاءِ فَلَا تَأْكُلْ»^(۲).

(۱) دروست نییه‌ خاوه‌نی سه‌گه‌که‌ بیخوات.

(۲) بر‌وانه: ۱۷۵.

۸- باسی (حوکمی) نیچیر نه‌گهر دوو یان سی رۆژ له پاوچی ون بوو بوو

۵۴۸۴- عه‌دی کوری خاتیم ﷺ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((نه‌گهر سه‌گه‌که‌ت نارد و ناوی خوات هێنا و نیچیره‌که‌ی گوشت، بیخۆ، وه‌ نه‌گهر لێی خوارد مه‌بخۆ، چونکه‌ بێگومان بۆ خۆی گرتووه‌، وه‌ نه‌گهر (سه‌گه‌که‌ت) تێکه‌لی چه‌ند سه‌گیکی تر بوو که ناوی خوایان له‌سه‌ر نه‌هێنرابوو، وه‌ نیچیریان گرت و گوشتیان نه‌وه مه‌بخۆن، چونکه‌ تۆ نازانیت کامیان کوشتوویه‌تی ^(۱)، وه‌ نه‌گهر تیرت گرته‌ نیچیرێک و دوا‌ی رۆژێک یان دوو رۆژ دۆزیته‌وه‌ ته‌نها شوینه‌واری تیره‌که‌ی تۆی پێوه‌ بوو نه‌وه مه‌بخۆ، به‌لام نه‌گهر که‌وتبوویه‌ ناو ناوه‌وه‌ نه‌وه مه‌بخۆ)).

۵۴۸۵ - وَقَالَ عَبْدُ الْأَعْلَى: عَنْ دَاوُدَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيٍّ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: يَرْمِي الصَّيْدَ فَيَقْتَفِرُ أَثَرَهُ الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ، ثُمَّ يَجِدُهُ مَيِّتًا وَفِيهِ سَهْمُهُ. قَالَ: «يَأْكُلُ إِنْ شَاءَ» ^(۲).

۵۴۸۵-عه‌بدولنه‌علا له داوودمه‌وه ده‌گیرێته‌وه نه‌ویش له عامیره‌وه له عه‌دیه‌وه ﷺ گیراویه‌تیه‌وه، که عه‌رزی پێغه‌مبه‌ری ﷺ کردوه: تیری ده‌گریته‌ نیچیری دوو رۆژ یان سی رۆژ به‌شوینیدا ده‌گه‌رێ، پاشان به‌مردووی ده‌یدۆزیته‌وه تیره‌که‌ی خۆی پێوه‌یه‌، (فه‌رمووی: ((نه‌گهر چه‌زی کرد بیخوات)).

۹- باب: إِذَا وَجَدَ مَعَ الصَّيْدِ كَلْبًا آخَرَ

۵۴۸۶- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيٍّ بْنِ حَاتِمٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ أُرْسِلَ كَلْبِي وَأُسْمِيَ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ وَسَمِيتَ

(۱) سه‌گه‌که‌ی خۆت کوشتوویه‌تی و چه‌لآل بیت یان سه‌گه‌کانی تر و چه‌رام بیت.

(۲) پروانه: ۱۷۵.

فَأَخَذَ فَقَتَلَ فَأَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ». قُلْتُ: إِنِّي أُرْسِلُ كَلْبِي أَجِدُ مَعَهُ كَلْبًا آخَرَ، لَا أَدْرِي أَيُّهُمَا أَخَذَهُ. فَقَالَ: «لَا تَأْكُلْ، فَإِنَّمَا سَمَيْتُ عَلَى كَلْبِكَ وَلَمْ تُسَمِّ عَلَى غَيْرِهِ». وَسَأَلْتُهُ عَنْ صَيْدِ الْمِعْرَاضِ، فَقَالَ: «إِذَا أَصَبْتَ بِحَدِّهِ قَتَلْ، وَإِذَا أَصَبْتَ بِعَرْضِهِ فَقَتَلَ، فَإِنَّهُ - وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلْ»^(۱).

۹- باسیک: ئەگەر (راوکردن) له گه‌ل نیچیره که‌دا سه‌گیکێ تری^(۲) بینی

۵۴۸۶- عه‌دی کوری حاتیم ؑ وتی: وتم ئە‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ؑ من سه‌گه‌که‌ی خۆم به‌ره‌لا ده‌که‌م (نیچیرێک) و ناوی خ‌وای لی دینم، پیغه‌مبه‌ریش ؑ فه‌رمووی: (ئە‌گەر سه‌گه‌که‌ی خۆت نارد و ناوی خ‌وات لی هینا و نیچیره‌که‌ی گرت و کوشتی (لی) خ‌وارد ئە‌وه مه‌یخۆ، چونکه به‌راستی ئە‌وه بو‌ خ‌وی گرت‌وه))، وتم: من سه‌گه‌که‌م ده‌نیرم سه‌گیکێ تری له‌گه‌لدا ده‌بینم، نازانم کامیان نیچیره‌که‌ی گرت‌وه، پیغه‌مبه‌ریش ؑ فه‌رمووی: ((مه‌یخۆ چونکه بی‌گومان تۆ ناوی خ‌وات له سه‌گه‌که‌ی خۆت هیناوه و ناوی خ‌وات له سه‌گی تر نه‌هیناوه))، وه پرسیارم لی کرد ده‌رباره‌ی راوی نیزه، فه‌رمووی: (ئە‌گەر به تیزیه‌که‌ی لیت دا ئە‌وه بیخۆ، به‌لام ئە‌گەر به پانیه‌که‌ی لیت دا و کوشتی، ئە‌وه بی‌گومان مرده‌وه بو‌ه و مه‌یخۆ)).

۱۰- بَابُ مَا جَاءَ فِي التَّصِيدِ

۵۴۸۷- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنِي ابْنُ فَضِيلٍ، عَنْ بَيَانَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ ؑ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّا قَوْمٌ نَتَّصِدُ بِهَذِهِ الْكِلَابِ. فَقَالَ: «إِذَا أُرْسِلَتْ كِلَابُكَ

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) جگه له سه‌گه‌که‌ی خ‌وی.

الْمُعَلَّمَةُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ، فَكُلْ مِمَّا أَمْسَكَنَ عَلَيْكَ، إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَلَا تَأْكُلْ، فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِثْمًا أَمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كَلْبٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ»^(۱).

۱۰- باسی ئهوهی هاتوو ده ربارهی سه رقال بوون بهراوه وه کردنی به پیشه و که سابهت

۵۴۸۷- عه دیی کوپی حاتیم ﷺ ده لی: پرسیارم له پیغه مبهری خوا ﷺ کرد وتم: نیمه گه لیکن به نا ئه م سه گانه راو ده کهین، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((نه گهر سه گه که فیره راوه کانت به ردایه نیچیره که، وه ناوی خوات هیئا، جا ههر نیچیرکیان گرت بو تان بیخون، مه گهر سه گه که لی بخوات، چونکه به راستی من دهرسم که بو خوئی گرتبی، وه نه گهر سه گی تر جگه له خویان تیکه لیان بوو، ئه وه مه یخون)).

۵۴۸۸- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ حَيَّوَةَ. وَحَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا سَلَمَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنِ ابْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ حَيَّوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَبِيعَةَ بْنَ يَزِيدَ الدَّمَشَقِيَّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو إِدْرِيسَ عَائِدُ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا تَعْلَبَةَ الْخُسَنِيَّ ﷺ يَقُولُ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، نَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، وَأَرْضُ صَيْدٍ أَصِيدُ بِقَوْسِي، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الْمُعَلَّمِ وَالَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمًا، فَأَخْبِرَنِي مَا الَّذِي يَحِلُّ لَنَا مِنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ الْكِتَابِ، تَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَ أَنْبَتِهِمْ فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَأَغْسِلُوهَا ثُمَّ كُلُوا فِيهَا، وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ صَيْدٍ، فَمَا صَدْتَ بِقَوْسِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ، ثُمَّ كُلْ، وَمَا صَدْتَ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ ثُمَّ كُلْ، وَمَا صَدْتَ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمًا فَادْكُرْتَ ذَكَاتَهُ، فَكُلْ»^(۲).

(۱) پروانه: ۱۷۵.

(۲) پروانه: ۵۴۷۸.

٥٤٨٨- ئه‌بو سه‌عله‌بی خوشه‌نی ﷺ ده‌لی: هاتمه خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، وتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئیمه له خاکی خه‌لکانیک داین که نامه‌دارن، له قاپ و قاجاغاندا شت ده‌خوین، وه له خاکی راوکردن داین به که‌وانه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه به سه‌گه‌ فی‌ره‌ راوه‌که‌م وه به‌و سه‌گه‌شیان فی‌ره‌ راو نییه (راوده‌که‌م)، جا ناگادارم بکه کامه‌یان هه‌لآله‌ بو‌مان له‌وانه؟ ئه‌ویش فهرمووی ((دمبراره‌ی ئه‌وه‌ی که‌باست کرد ئیوه له خاکی خه‌لکانیک نامه‌داردان و له قاپ و قاجاگی ئه‌واندا شت ده‌خون، جا ئه‌گهر قاپ و قاجاگی ترتان ده‌ست که‌وت جگه له قاپ و قاجاگی ئه‌وان، ئه‌وه له قاپ و قاجاغاندا شت مه‌خون، به‌لام ئه‌گهر هی ترتان ده‌ست نه‌که‌وت ئه‌وه قاپ و قاجاغه‌که‌یان بشون پاشان تیاندا بخون، دمبراره‌ی ئه‌وه‌ش که‌وا له خاکی راودان: ئه‌و نیچیره‌ی که به‌که‌وانه‌که‌ت پیکات و ناوی خوای له‌سه‌ر بینه و پاشان بیخو، ئه‌وه‌ش که به سه‌گه‌ فی‌ره‌ راوه‌که‌ت ده‌یگریت و راوی ده‌که‌یت، ناوی خوای له‌سه‌ر بینه و پاشان بیخو، ئه‌وه‌ش که به سه‌گه‌ فی‌ره‌ راونه‌که‌راوه‌که‌ت ده‌یگریت، جا ئه‌گهر فریای سه‌ربیره‌ی که‌وتی ئه‌وه بیخو)).

٥٤٨٩- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: أَنْفَجْنَا أَرْبَابًا مِمَّا الظَّهْرَانِ، فَسَعَوْا عَلَيْهَا حَتَّى لَغَبُوا، فَسَعَيْتُ عَلَيْهَا حَتَّى أَخَذْتُهَا، فَجِئْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ، فَبَعَثَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِوَرِكَيْهَا أَوْ فَخَذَيْهَا، فَقَبِلَهُ^(١).

٥٤٨٩- ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌لی: له مه‌ری زه‌هران که‌رویشکی‌مان هه‌ل‌سان و رایان کرد به‌شوینیدا تا ماندوو بوون، ئینجا منیش رام کرد به‌شوینیدا هه‌تا گرتم وه‌ینام بو ئه‌بو ته‌لحه‌ ﷺ، ئه‌بو ته‌لحه‌ش نه‌رمه‌ گوشتی رانیکی یان هه‌ردوو رانه‌که‌ی نارد بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ، ئه‌ویش وریگرت.

۵۴۹۰- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ -مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ- عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ- عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، حَتَّى إِذَا كَانَ بِبَعْضِ طَرِيقِ مَكَّةَ تَخَلَّفَ مَعَ أَصْحَابٍ لَهُ مُحْرِمِينَ. وَهُوَ غَيْرُ مُحْرِمٍ، فَرَأَى جِمَارًا وَحْشِيًّا، فَاسْتَوَى عَلَى فَرَسِهِ، ثُمَّ سَأَلَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَنَاولُوهُ سَوْطًا، فَأَبَوْا، فَسَأَلَهُمْ رُحْمَهُ، فَأَبَوْا فَأَخَذَهُ ثُمَّ شَدَّ عَلَى الْجِمَارِ فَقَتَلَهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ بَعْضُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبَى بَعْضُهُمْ، فَلَمَّا أَدْرَكُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَأَلُوهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: «إِنَّمَا هِيَ طُعْمَةٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ»^(۱).

۵۴۹۰- نافعی -ئازاد‌کراوی نه‌بو فه‌تاده- ﷺ له نه‌بو فه‌تاده ده‌گیر‌ته‌وه که نه‌و له خزمه‌تی پی‌نغه‌مبه‌ری خوا‌دا ﷺ بوو (ده‌رو‌ستن)، تا کاتی له ر‌ی‌گه‌ی مه‌که‌دا بوون له‌گه‌ل چ‌ه‌ند هاو‌ر‌پ‌یه‌کید‌ا دوا‌که‌وتن که‌له‌ئ‌ی‌حرام‌دا بوون، به‌لام نه‌بو فه‌تاده ئ‌ی‌حرام‌ی نه‌به‌ست‌بوو، جا نه‌بو فه‌تاده که‌ر‌پ‌کی وه‌ح‌شی بی‌نی و سواری نه‌سه‌به‌که‌ی بوو، پاشان داوای له‌ هاو‌ر‌پ‌کانی کرد که‌فه‌مه‌چ‌یه‌که‌ی بده‌نی به‌لام نه‌یان دایه، وه‌ داوای ر‌مه‌که‌ی لی کردن ه‌ر نه‌یان دایه، ئ‌ین‌جا خو‌ی هه‌ل‌ی‌گرت و پاشان ه‌یرش بو‌ که‌ره‌که‌ برد و کوشتی، نه‌وسا هه‌ندی له‌ هاو‌ه‌لانی پی‌نغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ گو‌شته‌که‌یان خوا‌رد و هه‌ندی‌کی‌شیان نه‌یان خوا‌رد، جا کاتی گه‌شتن به‌ پی‌نغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بر‌سیاری نه‌و کار‌میان لی کرد، نه‌و‌یش فه‌رمو‌وی: ((بی‌گومان خو‌را‌گ‌یکه‌ خوا‌ د‌م‌رخو‌اردی ئ‌ی‌وه‌ی داو‌ه)).

۵۴۹۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ مِثْلَهُ، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: «هَلْ مَعَكُمْ مِنْ لَحْمِهِ شَيْءٌ؟»^(۲).

۵۴۹۱- زمیدی کو‌ری نه‌سه‌لم له‌ عه‌تای کو‌ری یه‌سا‌رم‌وه گ‌یر‌او‌یه‌ته‌وه، له‌ نه‌بی فه‌تاده‌وه ﷺ و‌ینه‌ی فه‌رمو‌وده‌که‌ی پی‌شو‌وی گ‌یر‌او‌ه‌ته‌وه، ته‌نها نه‌وه نه‌بی د‌مه‌رمو‌ی: ((نایا له‌ گو‌شته‌که‌ی ه‌ی‌چ‌تان پی‌یه‌؟)).

(۱) بر‌وا‌نه: ۱۸۲۱.

(۲) بر‌وا‌نه: ۱۸۲۱.

II - بَابُ النَّصِيْدِ عَلَى الْجِبَالِ

۵۴۹۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنَا عَمْرُو، أَنَّ أَبَا النَّضْرِ حَدَّثَهُ عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ- وَأَبِي صَالِحٍ -مَوْلَى النَّوَّامَةِ- سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِيَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَهُمْ مُحْرِمُونَ، وَأَنَا رَجُلٌ حِلٌّ عَلَى قَرَسٍ، وَكُنْتُ رَقَاءً عَلَى الْجِبَالِ، فَبَيْنَا أَنَا عَلَى ذَلِكَ إِذْ رَأَيْتُ النَّاسَ مُتَشَوِّفِينَ لِسَيِّءٍ، فَذَهَبْتُ أَنْظُرُ فَإِذَا هُوَ حِمَارٌ وَحْشٍ، فَقُلْتُ لَهُمْ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: لَا نَدْرِي. قُلْتُ: هُوَ حِمَارٌ وَحْشِيٌّ. فَقَالُوا: هُوَ مَا رَأَيْتَ. وَكُنْتُ نَسِيتُ سَوْطِي، فَقُلْتُ لَهُمْ: نَاوِلُونِي سَوْطِي. فَقَالُوا: لَا نَعِينُكَ عَلَيْهِ. فَزَلْتُ فَأَخَذْتُهُ، ثُمَّ صَرَبْتُ فِي أَثَرِهِ، فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا ذَاكَ، حَتَّى عَقَرْتُهُ، فَأَتَيْتُ إِلَيْهِمْ فَقُلْتُ لَهُمْ: قُومُوا فَاحْتَمِلُوا. قَالُوا: لَا مَسَئَةَ. فَحَمَلْتُهُ حَتَّى جِئْتُهُمْ بِهِ، فَأَبَى بَعْضُهُمْ، وَأَكَلَ بَعْضُهُمْ، فَقُلْتُ: أَنَا أَسْتَوْقِفُ لَكُمْ النَّبِيَّ ﷺ، فَأَدْرَكْتُهُ فَحَدَّثْتُهُ الْحَدِيثَ، فَقَالَ لِي: «أَبْقَى مَعَكُمْ شَيْءٌ مِنْهُ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: «كُلُوا، فَهُوَ طَعْمٌ أَطْعَمَكُمُوهَا اللَّهُ»^(۱).

II - باسی سه‌رقال بوون به راوهوه له شاخه‌کاندا

۵۴۹۲- نه‌بو هه‌تاده ﷺ ده‌لی: من له خزمه‌ت پی‌خه‌مبه‌ردا ﷺ بووم له نیوان مه‌ککه و مه‌دینه‌دا، نه‌وان ئی‌حرامیان دابه‌ستبوو، منیش پیاوێک بووم به‌سواری نه‌سپیکه‌وه ئی‌حرامم نه‌به‌ستبوو، وه من زۆر به‌شاخدا سه‌رده‌که‌وتم، جا له کاتی‌که‌دا من له‌و حاله‌ته‌دا بووم له‌ پر خه‌لکه‌که‌م بینى سه‌یری شتیکیان ده‌کرد، منیش رۆشتم سه‌یر بکه‌م بینیم که‌ره وه‌حشیه‌که، پێم وتن نه‌مه جیهه؟ وتیان: نازانین، وه‌تم که‌ری وه‌حشییه، وتیان: نه‌وه‌یه که دیوته من هه‌م‌جیه‌که‌م له‌ بیر چوو بوو، بۆیه پێم وتن: هه‌م‌جیه‌که‌م پێ بدن، وتیان: یارمه‌تیت ناده‌ین

بۆ ئەو کاره، نێتر خۆم دابه‌زیم هه‌مجیه‌که‌م هه‌لگرت پاشان شوینی (که‌ره وه‌حشیه‌که) که‌وتیم، جا نه‌وه‌نده‌ی نه‌برد تا برینه‌دارم کرد و هاته‌وه‌ بۆ لایان و پێم وتن هه‌ستن هه‌لیبگرن، وتیان: ده‌ستی لێ نادمین، بۆیه‌ خۆم هه‌لگرت هه‌تا هێنایم بۆ لایان، جا هه‌ندیکیان نه‌یان خوارد و هه‌ندیکیان خواردیان، منیش وتم: داوا ده‌که‌م له‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ که‌ بوه‌ستیت تا ئێوه‌ (پرسیاری لێ بکه‌ن)، جا پێی که‌شتم و باسه‌که‌م بۆ گێرايه‌وه‌، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی پێم: ((بیخۆن ئەوه‌ خۆراکیکه‌ خوا دهرخواردی ئێوه‌ی داوه‌)).

۱۲- بابُ قَوْلِهِ ﷺ: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ﴾ المائدة

وَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: صَيْدُهُ مَا اضْطَيْدَ، ﴿وَطَعَامُهُ﴾ (۱۶) المائدة. مَا رَمَى بِهِ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الطَّائِفِي حَلَالٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: طَعَامُهُ: مَيْتَتُهُ إِلَّا مَا قَذَرَتْ مِنْهَا، وَالْجَرِيُّ لَا تَأْكُلُهُ الْيَهُودُ وَنَحْنُ نَأْكُلُهُ. وَقَالَ شُرَيْحُ صَاحِبُ النَّبِيِّ ﷺ: كُلُّ شَيْءٍ فِي الْبَحْرِ مَذْبُوحٌ. وَقَالَ عَطَاءٌ: أَمَّا الطَّيْرُ فَأَرَى أَنْ يَذْبَحَهُ. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: صَيْدُ الْأَنْهَارِ وَقِلَابِ السَّيْلِ أَصِيدُ بَحْرٍ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ. ثُمَّ تَلَا: ﴿هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٍ سَائِغٌ شَرَابُهُ﴾ (۱۲) فاطر، ﴿وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ (۱۳) فاطر. وَرَكِبَ الْحَسَنُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَلَى سَرَجٍ مِنْ جُلُودِ كِلَابِ الْمَاءِ. وَقَالَ الشَّعْبِيُّ: لَوْ أَنَّ أَهْلِي أَكَلُوا الصَّفَادِعَ لَأَطَعَمْتُهُمْ. وَلَمْ يَرَ الْحَسَنُ بِالسَّلْحَفَةِ بَأْسًا. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُلُّ مَنْ صَيْدَ الْبَحْرِ نَصْرَانِيٌّ أَوْ يَهُودِيٌّ أَوْ مَجُوسِيٌّ. وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ فِي الْمَرِيِّ: ذَبَحَ الْخَمَرُ النَّيْتَانَ وَالشَّمْسُ.

۱۲- باسی ئهم فهرمايشته‌ی خوا ﷺ: (راو (ی نیجیری) ده‌ریا حه‌لآل کراوه بو‌تان)

-عومەر ﷺ ده‌ئێ: (صیدُه): نیجیری ده‌ریا ئه‌ومیه که راو بکری. ﴿وَعَامَهُ﴾ (۱۱) ﷺ
المائدة: ئه‌وه‌ی که ده‌ریا بیخاته لاوه^(۱). ئه‌بو به‌کر ﷺ ده‌ئێ: ئه‌و گیانداره‌ی له
ده‌ریادا ده‌مرئ و سه‌ر ئاو ده‌که‌وئ حه‌لآله. ئیبنو عه‌بباس ﷺ خواردمه‌نی
ده‌ریا مرداره‌وه بووه‌که‌یه‌تی جگه له‌وه‌ی بی‌زی لی ده‌که‌یته‌وه. مارماسی^(۲)
جووله‌که نایخۆن به‌لام ئیمه ده‌یخۆین. شورمیح هاوه‌ئێ پیغه‌مبه‌ره ﷺ ده‌ئێ:
هه‌رچی له ده‌ریا دایه به‌سه‌ر‌پراو داده‌نریت. عه‌تا ده‌ئێ: ده‌رباره‌ی بالنده‌ی ناو
ده‌ریا ئه‌وه من پام وایه که مرو‌ف سه‌ری به‌ریت. ئیبنو جورمیح ده‌ئێ: به‌ عه‌تام
وت: نیجیر و گیانداره‌ی ناو ئاوی رووباره و گو‌لاوی لافاو به‌گیانداره‌ی ده‌ریا
داده‌نریت و (حه‌لآله)؟ وتی: به‌ئێ، پاشان ئه‌م ئایه‌ته‌ی خوینده‌وه: ﴿هَذَا عَذْبٌ فَرَاتٌ سَائِغٌ
شَرَابُهُ﴾ (۱۲) ﷺ فاطر^(۳). ﴿وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِنْ كُلِّ تَاكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ (۱۳) ﷺ فاطر^(۴).

-وه حه‌سه‌ن (ی کو‌ری عه‌لی) ﷺ سواری زینی نه‌رمه زین بوو که له پیستی
سه‌گی ئاوی بووه.

-شه‌عی ده‌ئێ: ئه‌گه‌ر مال و مندالم قورباقیان بخواردایه پیم دهمان که بیخۆن.

-حه‌سه‌نی (به‌صری) لای وانیه خواردنی کیسه‌ل هیچ خراپه‌یه‌کی تیا‌بی.

-ئیبنو عه‌بباس ﷺ راو کراوی ده‌ریا بخۆ، که گا‌ور یا جووله‌که یا ئاگر په‌رسته
پا‌وی کردی‌ت.

(۱) ده‌ریا فرتی داته ده‌ره‌وه‌ی ده‌ریاکه له کاتی شه‌پۆلدا.

(۲) یان سه‌ر و قنگ باریک و ناو قه‌د نه‌ستور.

(۳) ئه‌مه‌یان سازگار و شیرینه و خواردنه‌وه‌ی ئاسانه.

(۴) ئه‌ویان سو‌تر و تال و تفته و له هه‌ردووکیان گوشتی ته‌ر و تازه ده‌خۆن.

ئەبو دەر دا ﷺ دەلی: (المري): که بریتیه له سهربرپنی عارهق به ماسی و خور^(۱) (خواردنی دروسته).

۵۴۹۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا ﷺ يَقُولُ: غَزَوْنَا جَيْشَ الْخَبَطِ، وَأَمَرَ أَبُو عُبَيْدَةَ، فَجُعْنَا جُوعًا شَدِيدًا، فَأَلْقَى الْبَحْرُ حُوتًا مِثْنًا لَمْ يَرِ مِثْلُهُ يُقَالُ لَهُ: الْعَنْبَرُ، فَأَكَلْنَا مِنْهُ نِصْفَ شَهْرٍ، فَأَخَذَ أَبُو عُبَيْدَةَ عَظْمًا مِنْ عِظَامِهِ، فَمَرَّ الرَّاکِبُ تَحْتَهُ^(۲).

۵۴۹۳- عه مر دهلی: ئەو له جابیری ﷺ بیست دمیوت: له گهل له شکری خه به تدا جووم بو غهزا و ئەبو عوبهیده ﷺ کرایه گه وره و لیپرسراو، ئینجا برستیه کی سه ختمان تووش بوو، وه دهریا نه ههنگیکی مردووی فری دایه که ناری دهریا که وینهی ئەو له گه ورمیی دا نه بینرابوو، پیی دهوترا: عه نهر، نیو مانگ لیمان خوارد، ئەبو عوبهیده ئیسکی له ئیسکه کانی هه لگرت^(۳)، سوار به ولاخه که یه وه به ژیریدا دهر وشت.

۵۴۹۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: بَعَثَنَا النَّبِيُّ ﷺ ثَلَاثَمِائَةَ رَاكِبٍ وَأَمِيرَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ نَرُضُ عِيراً لِقُرَيْشٍ، فَأَصَابَنَا جُوعٌ شَدِيدٌ حَتَّى أَكَلْنَا الْخَبَطَ، فَسَمِيَ جَيْشَ الْخَبَطِ، وَأَلْقَى الْبَحْرُ حُوتًا يُقَالُ لَهُ: الْعَنْبَرُ، فَأَكَلْنَا نِصْفَ شَهْرٍ وَادَّهَنَا يَوْدَكِهِ حَتَّى صَلَحَتْ أَجْسَامُنَا. قَالَ: فَأَخَذَ أَبُو عُبَيْدَةَ ضِلْعًا مِنْ أَضْلَاعِهِ فَنَصَبَهُ، فَمَرَّ الرَّاکِبُ تَحْتَهُ، وَكَانَ فِيْنَا رَجُلٌ فَلَمَّا اشْتَدَّ الْجُوعُ نَحَرَ ثَلَاثَ جَرَائِرَ، ثُمَّ ثَلَاثَ جَرَائِرَ، ثُمَّ نَهَاهُ أَبُو عُبَيْدَةَ^(۴).

(۱) خواردنیکه ماسی خویی پیوه ده کریت ده خرته ناو عارهقه وه و له بهر خور داده نریت، ئەوه عارهقه که سهر ده بریت و پاکی ده کاته وه خواردنی دروسته.

(۲) پروانه: ۲۴۸۳.

(۳) له گیرانه وه یه کی تر دا دهلی: دوو ئیسکی به به رزی دانا سوار به ولاخه وه به ژیریا ندا دهر وشت.

(۴) پروانه: ۲۴۸۳.

٥٤٩٤-عه‌مر ده‌لێ: له جابیرم ﷺ بیست ده‌یوت: ئێمه‌ سێ سه‌د سوار بووین پیغه‌مبه‌ر ﷺ ناریدینی ئه‌بو عوبه‌یده سه‌رکرده‌مان بوو، چاودێری کاروانێکی قورده‌یش بکه‌ین، ئینجا برسێتیه‌کی سه‌ختمان تووش بوو (و واما‌ن لێ هات) هه‌تا گه‌لای دارمان ده‌خوارد، له‌به‌ر ئه‌وه له‌شکره‌که ناوبرا به له‌شکری گه‌لای وهریو، دهریا نه‌هه‌نگیکی فرێدایه که‌ناری دهریا پێی ده‌وترا: عه‌نبه‌ر، نیو مانگ لێما خوارد و به‌ پێو و چه‌وریه‌کی خۆمان هه‌نوی، هه‌تا له‌شمان چاک بوپه‌وه، ده‌لێ: ئه‌بو عوبه‌یده په‌راسویه‌ک له په‌راسووه‌کانی هێنا و به‌به‌رزای داینا، سوار به‌ولا‌خه‌وه ده‌روشت به ژێریدا. پیاوی‌کمان تیا بوو، کاتی برسیتی زۆری بو هێنان سێ مێ ووشتی سه‌ره‌بری، له پاشان سێ مێ ووشتی تر سه‌ره‌بری، پاشان ئه‌بو عوبه‌یده رێگری لێ کرد (هی تر سه‌ر به‌ریت).

١٣- بابُ الْجَرَادِ

٥٤٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي يَعْقُوبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ سَبْعَ غَزَوَاتٍ -أَوْ سِتًّا- كُنَّا نَأْكُلُ مَعَهُ الْجَرَادَ. قَالَ سُفْيَانُ وَأَبُو عَوَانَةَ وَإِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي يَعْقُوبٍ، عَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى: سَبْعَ غَزَوَاتٍ.

١٣- باسی کولله (خواردنی دروسته)

٥٤٩٥- ئه‌بو یه‌عقور وتی: له ئیبنو ئه‌بی ئه‌وه‌فام ﷺ بیست وتی: له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا ﷺ چه‌وت غه‌زامان کرد یا شه‌ش، ئێمه له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ردا ﷺ کولله‌مان ده‌خوارد.

سوفیان و ئه‌بو عه‌وانه و ئیسرائیل گێراویانه‌ته‌وه له ئه‌بی یه‌عقوره‌وه، ئه‌ویش له ئیبنو ئه‌بی ئه‌وه‌فاوه ﷺ ئه‌م فه‌رمووده‌ی گێراوته‌وه.

۱۴- بابُ آنیَةِ الْمَجُوسِ وَالْمِیْتَةِ

۵۴۹۶- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ حَيَوَةَ بْنِ شُرَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي رَبِيعَةُ بْنُ زَيْدٍ الدَّمَشَقِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيُّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ أَهْلِ الْكِتَابِ، فَتَأْكُلُ فِي أَنْبَتِهِمْ، وَبِأَرْضِ صَيْدٍ، أَصِيدُ بِقَوْسِي، وَأَصِيدُ بِكَلْبِي الْمُعَلَّمِ، وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكَ بِأَرْضِ أَهْلِ كِتَابٍ، فَلَا تَأْكُلُوا فِي أَنْبَتِهِمْ، إِلَّا أَنْ لَا تَجِدُوا بُدًّا، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا بُدًّا فَاعْسِلُوهَا وَكُلُوا، وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّكُمْ بِأَرْضِ صَيْدٍ، فَمَا صَدَتْ بِقَوْسِكَ، فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَادْكُرِ اسْمَ اللَّهِ وَكُلْ، وَمَا صَدَتْ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ مُعَلَّمٍ فَادْكُرْتَ ذَكَاتَهُ، فَكُلْهُ»^(۱).

۱۴- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) قاپ و قاچاغی

ئاگر په‌ره‌ست و (حوکمی) مرداره‌وه بوو

۵۴۹۶- ئەبو سه‌عله‌بی خو‌شه‌نی ﷺ ده‌لی: هاتمه خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتم: ئەهی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ئی‌مه له خاکی خه‌لکانیک داین که نامه‌دارن، له قاپ و قاچاگیاندا شت ده‌خوین، وه له خاکی راوکردن داین به‌که‌وانه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه به‌سه‌گه‌ فی‌ره‌ راوه‌که‌م راو ده‌که‌م، وه به‌وه سه‌گه‌شیان فی‌ره‌ راو نییه (راوده‌که‌م)، ئەویش فه‌رمووی: ((دهرباره‌ی ئەوه‌ی که باست کرد ئی‌وه له خاکی خه‌لکانیک نامه‌داردان و له قاپ و قاچاگی ئەواندا شت ده‌خوون، جا ئەگه‌ر قاپ و قاچاگی ترتان ده‌ست که‌وت جگه‌له قاپ و قاچاگی ئەوان، ئەوه له قاپ و قاچاگیاندا شت مه‌خوون، به‌لام ئەگه‌ر هی ترتان ده‌ست نه‌که‌وت ئەوه قاپ و قاچاگه‌که‌یان بشوون پاشان تیاندا بخوون، دهرباره‌ی ئەوه‌ش که‌وا له خاکی راودان:

۵۴۹۸- حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ يَذِي الْحُلَيْفَةَ، فَأَصَابَ النَّاسَ جُوعٌ، فَأَصَبْنَا إِلَّا وَغَنَمًا -وَوَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أُخْرِيَّاتِ النَّاسِ- فَعَجِلُوا فَتَصَبُّوا الْقُدُورَ، فَدَفَعَ إِلَيْهِمُ النَّبِيُّ ﷺ فَأَمَرَ بِالْقُدُورِ فَأُكْفِفَتْ، ثُمَّ قَسَمَ فَعَدَلَ عَشْرَةَ مِنْ الْغَنَمِ بِبَعِيرٍ، فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، وَكَانَ فِي الْقَوْمِ خَيْلٌ يَسِيرُهُ فَطَلَبُوهُ فَأَعْيَاهُمْ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ اللَّهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا نَدَّ عَلَيْكُمْ فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا». قَالَ: وَقَالَ جَدِّي: إِنَّا لَنَرْجُو -أَوْ نَخَافُ- أَنْ نَلْقَى الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدَى، أَفَنَذْبَحُ بِالْقَصَبِ؟ فَقَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَاخِرُكُمْ عَنْهُ، أَمَّا السِّنُّ عَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَسَةِ»^(۱).

۱۰- باسی (حوکمی) ناوی خوا هیئان له‌سەر ئازهلێ سه‌رده‌برداری، وه (حوکمی) که‌سیک به‌ئه‌نقه‌ست ناوی خوای له‌سەر نه‌هیئیت

ئیبینو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌لی: که‌سیک ناو هیئانی خوای له‌ بیرچوو (له‌ کاتی سه‌برپیندا) زیانی نییه، وه‌ خوا ﷺ ده‌فه‌رموی: (له‌و (سه‌ر براره‌) مه‌خوون که‌ ناوی خوای له‌سه‌ر نه‌هیئاره‌وه‌ (له‌ کاتی سه‌برپیندا)، بیگومان (خواردنی) نه‌وه‌ تاوان له‌سنوور دهرچوونه‌)، که‌سی له‌بیرچوو بی ناوتریت فاسیق و له‌ سنور دهرچوو، وه‌ نه‌م فه‌رمایشته‌ی خوا: (وه‌ بیگومان شه‌یتانه‌کان به‌نه‌ینی شت به‌ دوستانیان ده‌لێن بو‌ نه‌وه‌ی موحاده‌له‌ و ده‌مه‌ ده‌میتان له‌گه‌ل بکه‌ن، جا نه‌گه‌ر به‌گوئیان بکه‌ن، نه‌وه‌ بیگومان له‌ هاوبه‌ش بریار دهران ده‌بن).

٥٤٩٨- عەبایەى كۆرى رىفاعەى كۆرى رافىع لە بابىرىهوه دەگێرێتەوه كە رافىعى كۆرى خەدیجە- دەلى: ئىمه لە خزمەتى پىغەمبەردا ﷺ بووین لە زولحولەیفە، خەلك تووشى برسێهەى بوو بوون، ئەنجا چەند سەر و شتر و مەڕمان دەسكەوت، رافىع دەلى: پىغەمبەر ﷺ لە كۆتایى لەشكرەكەوه بوو، بۆیە خەلكانىك پەلەیان كرد (و سەریان بڕین) و مەنجه‌ئیان خستەسەر (ئاگر)، ئینجا پىغەمبەر ﷺ گەیه‌نرایە لایان و فەرمانى كرد كە مەنجه‌ئەكان (قالب بکړینه‌وه)، ئەوسا مەنجه‌ئەكان قالب کرانه‌وه، پاشان پىغەمبەر ﷺ (و شتر و مەڕەكانى) دابەشكرد و هەر دە سەر مەڕىكى لە جى و شترىك دانا، جا و شترىك لەو و شترانه یاخى بوو، وه لە ناو خەلكەكەدا چەند ئەسب سوارىكى كەم هەبوو، ئینجا بەدوايدا رۆشتن بەلام ماندووى كردن (و بۆیان نەگیراوه‌وه)، ئەنجا پیاویکیان تىركت خواش (بەهوى ئەو تیره‌وه) جوڵەى لى بړى و راپگرت، پاشان پىغەمبەر ﷺ فەرمووى: ((بىگومان ئەم ئازەلانه یاخى بوونىكيان هەیه وهك یاخى بوونى ئازەلى كىوى، جا هەر كامىكيان لە دەستان دەرچوو (بۆتان نەگىرا) ئاواى لى بكەن))، عەبایە دەلى بابىرەم وتى: ئىمه سبەینى بەتەمای دەسكەوتین لە دوژمنه‌وه یا دمترسین لىیان و چەقوشمان پى نیه، ئایا ئەتوانین بە قامیش (ئازەل) سەر بېرین؟ فەرمووى: ((هەر شتىك خوینى بېرژىنىت و ناوى خواى لەسەر هینرا بى ئەوه بىخۆن، نەك بە ددان و نینۆك سەر بېرابى، لەو باره‌شه‌وه قسەتان بۆ دەكەم سەبارەت بە ددان ئەوه ئىسكىكە و سەبارەت بە نینۆكیش ئەوه چەقوى خەلكى حەبەشه‌یه)).

١٦- بَابُ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصَبِ وَالْأَزْلَامِ

٥٤٩٩- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ -يَعْنِي: ابْنَ الْمُخْتَارِ- أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ عُقَبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ لَقِيَ زَيْدَ بْنَ

عَمْرُو بْنُ نُفَيْلٍ بِأَسْفَلِ بَلَدِجٍ، وَذَآكَ قَبْلَ أَنْ يُنْزَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْوَحْيُ، فَقَدَّمَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سَفْرَةً فِيهَا لَحْمٌ، فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي لَا أَكُلُ مِمَّا تَذْبَحُونَ عَلَى أَنْصَابِكُمْ، وَلَا أَكُلُ إِلَّا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ^(۱).

۱۶- باسی ئەو (ئازەل و مالاتانە) بۆ پەرەستراو و بته‌کان سه‌ربراون

۵۴۹۹-سالمیم ده‌گیرپتەوه که له عەبدوللای ﷺ بیست ئەویش له پێغه‌مبەری خواوه ﷺ دەگیرپتەوه، که پێغه‌مبەر ﷺ له خوارووی (شیوی) بەل‌ده‌حه‌وه گەشت بەزمیدی کۆری عەمری کۆری نۆفەیل، پێش ئەوه که نیگا بۆ پێغه‌مبەری خوا ﷺ دابەزیت. ئینجا پێغه‌مبەری خوا ﷺ خۆراکیکی له بەرده‌میدا^(۲) دانا گوشتی تیاوو. زمیدیش لی نه‌خوارد، پاشان وتی: بێگومان من لهو گوشتانه ناخۆم که ئیوه بۆ بته‌کانتانی سه‌ر ده‌برن، وه من ته‌نها له (گوشتی) ئەو نازەل‌انه ده‌خۆم که ناوی خوای له‌سه‌ر هینراوه^(۳).

۱۷- بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ»

۵۵۰۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ جُنْدَبِ بْنِ سُفْيَانَ الْبَجَلِيِّ قَالَ: صَحِينَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَضْحِيَّةَ ذَاتِ يَوْمٍ، فَإِذَا أَنَسُ قَدْ ذَبَحُوا صَحَايَاهُمْ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَأَاهُمُ النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهُمْ قَدْ ذَبَحُوا قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيَذْبَحْ مَكَانَهَا أُخْرَى، وَمَنْ كَانَ لَمْ يَذْبَحْ حَتَّى صَلَّيْنَا فَلْيَذْبَحْ عَلَى اسْمِ اللَّهِ»^(۴).

(۱) پروانه: ۳۸۳۶.

(۲) له گیرانه‌وه‌یه‌کی تر دا ده‌لن: خۆراکیک هینراو خرایه بەرده‌م پێغه‌مبەر ﷺ، جیاوازی ناگە‌یه‌تیت، ده‌گونجی خە‌ل‌که‌که خۆراکه‌کیان هیناوه بۆ پێغه‌مبەر ﷺ ئەویش خستوو‌یه‌تی بەرده‌می زەید.

(۳) له کاتی سه‌ر‌بر‌پ‌ندا.

(۴) پروانه: ۹۸۵.

۱۷- باسی ئهم فهرمووده‌یه‌ی پیغه‌مبهر ﷺ: ((با (مسولمان قوربانیه‌که‌ی) به‌ناوی خواوه سه‌ر ببریت)).

۵۵۰۰- چونده‌بی کوری سوفیانی به‌جه‌لی ﷺ ده‌لی: رۆزیکیان له خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوادا ﷺ قوربانیه‌گمان سه‌ر بری، جا بینی که‌سانێ قوربانیه‌کانیان پیش نویژ (ی جه‌ژن) سه‌ر برپوه، پیغه‌مبهریش ﷺ فهرمووی: ((ههر که‌سیک پیش نویژ قوربانێ سه‌ر برپوه با له جیاتی ئهو (سه‌ر برپوه) دا‌یه‌کیکی تر سه‌ر ببریت، ههر که‌سیش (قوربانێ) سه‌ر نه‌برپوه تا نویژ (ی جه‌ژن) مان کرد، با به ناوی خواوه سه‌ری ببریت)).

۱۸- بَابُ مَا أَنَهَرَ الدَّمَ مِنَ الْقَصَبِ وَالْمَرَّةِ وَالْحَدِيدِ

۵۵۰۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، سَمِعَ ابْنَ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ يُخْبِرُ ابْنَ عُمَرَ، أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ جَارِيَةً لَهُمْ كَانَتْ تَزْعَى غَنَمًا بِسَلْعٍ، فَأَبْصَرَتْ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا مَوْتًا، فَكَسَرَتْ حَجَرًا فَدَبَحَتْهَا، فَقَالَ: لِأَهْلِهِ: لَا تَأْكُلُوا حَتَّى آتِيَ النَّبِيُّ ﷺ فَاسْأَلْهُ، -أَوْ حَتَّى أُرْسَلَ إِلَيْهِ مَنْ يَسْأَلُهُ- فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ أَوْ بَعَثَ إِلَيْهِ- فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِأَكْلِهَا^(۱).

۱۸- باسی ئه‌وه‌ی خوین برژینی له قامیش و به‌رد و ئاسنی (تیژ، سه‌ربرین پیی دروسته)^(۲)

۵۵۰۱- که‌عبی کوری مالیک بو ئیبنو عومه‌ری ﷺ گێڕایه‌وه که‌باوکی بوێ گێراوه‌ته‌وه که که‌نیزمیه‌کی خویان هه‌ندی مه‌ری ده‌له‌وه‌مراند له (کێوی)

(۱) پروانه: ۲۳۰۴.

(۲) واته: ههر به‌ک له قامیش یا دار یا به‌رد و ئاسن به‌مه‌رجێ سه‌ربرین پییان دروسته، ئه‌وه‌نده تیژ بن خوین له‌ ناژه‌له‌که‌ بێن و خۆینه‌که‌ برژیت و پروا.

سه‌لع^(۱)، جا مه‌پێکی بینی له رانه‌که‌ی خه‌ریکه به‌ریت، ئه‌ویش به‌ردیکی شکاند و پێی سه‌رپری^(۲)، جا (که‌عب) به‌ که‌س و کاره‌که‌ی وت: گو‌شته‌که‌ی مه‌خۆن هه‌تا ده‌چه‌مه‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و په‌رسیاری لی ده‌که‌م - یان تا که‌سی دهنێرمه‌ خزمه‌تی و په‌رسیاری لی بکات - جا رو‌شته‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ - یان که‌سیکی نارده‌ خزمه‌تی، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمانی کرد به‌ خواردنی.

۵۵۰۲- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي سَلَمَةَ أَخْبَرَ عَبْدَ اللَّهِ، أَنَّ جَارِيَةَ لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ تَزْعَى غَتَمًا لَهُ بِالْجَبِيلِ الَّذِي بِالسُّوقِ وَهُوَ بِسَلْعٍ، فَأُصِيبَتْ شَاهًا، فَكَسَرَتْ حَجَرًا فَدَبَحَتْهَا، فَذَكَرُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَمَرَهُمْ بِأَكْلِهَا^(۳).

۵۵۰۲- عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌گێرپێته‌وه‌ که‌که‌نیزه‌یه‌کی که‌عبی کو‌ری مالیک ﷺ هه‌ندی مه‌ری که‌عبی کو‌ری مالیکی ده‌له‌وه‌راند له‌و کیوه‌ بچووکه‌ی که‌ لای بازار بوو که‌ له‌ سه‌له‌، ئینجا مه‌رێک (نزیك بوو) به‌ریت، که‌نیزه‌که‌ش به‌ردیکی شکاند و سه‌ری بری پێی، باسه‌که‌یان بو پێغه‌مبه‌ر ﷺ گێرايه‌وه‌، ئه‌ویش فه‌رمانی پێکردن به‌ خواردنی.

۵۵۰۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَايَةَ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَيْسَ لَنَا مُدَى. فَقَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فُكُلٌ، لَيْسَ الظُّفْرُ وَالسِّنُّ، أَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ، وَأَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ». وَنَدَّ بَعِيرٌ فَحَبَسَهُ، فَقَالَ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا هَكَذَا»^(۴).

(۱) کێوێکی بچووکه له مه‌دینه.

(۲) به‌رده‌که تیز بوو وه‌ک چه‌قۆ شتی ده‌بری.

(۳) په‌روانه: ۲۳۰۴.

(۴) په‌روانه: ۲۴۸۸.

۵۵۰۳-عه‌بایه‌ی کوری رافیع له باپیره‌یه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه که وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌قومان پی نییه، پیغه‌مبه‌ریش فهرمووی: ((نه‌وه‌ی خوین برژینی و ناوی خوی له‌سه‌ر هینرابی نه‌وه بیخو، به‌لام (سه‌ر برپنه‌که) به‌ددان و نینۆک نه‌بی‌ت، جا سه‌بارمت به‌نینۆک نه‌وه چه‌قوی حه‌به‌شیه‌کانه، سه‌بارمت به‌ددانیش نه‌وه ئیسکه، وشریک یاخی بوو خوا (به‌تیری پیاویک) وه‌ستاندی، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان ئهم وشرانه یاخی بوونیان هه‌یه وه‌ک یاخی بوونی نازهلێ کتوی، جا هه‌ر کامیان دمه‌لاتتان به‌سه‌ریدا نه‌ما (بو‌تان نه‌گیرا) ئاوه‌ها لێی بکه‌ن)).

۱۹- بابُ ذَبِيحَةِ الْمَرْأَةِ وَالْأَمَةِ

۵۵۰۴- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ لَكْعَبٍ بَنِي مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ امْرَأَةً ذَبَحَتْ شَاةً بِحَجَرٍ، فَسَمِعَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ، فَأَمَرَ بِأَكْلِهَا. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنَا نَافِعٌ أَنَّهُ سَمِعَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ يُخْبِرُ عَبْدَ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ جَارِيَةً لِكَعْبٍ بِهَذَا^(۱).

۱۹- باسی (حوکمی) سه‌بربرای ژن و که‌نیزه‌ک

۵۵۰۴-نا‌فیع له که‌عبی کوری مالیکه‌وه ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له باوکیه‌وه گیراویه‌تی‌ه‌وه که ئا‌فرمتیک مه‌رێکی به‌به‌رد سه‌ربرێ، ئینجا پرسیار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا له‌و بارمه‌وه، ئه‌ویش فهرمانی کرد به‌خواردنی. -له‌یس ده‌لی: نافع بۆی گیراینه‌وه که نه‌و له پیاویکی ئه‌نصارێ بیست هه‌والی داوه به‌عه‌بدو‌للا ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گیراویه‌تی‌ه‌وه: که که‌نیزه‌یه‌کی که‌عب نیت فهرمووده‌که ده‌گیرێته‌وه.

۵۵۰۵- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ سَعْدٍ -أَوْ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ- أَخْبَرَهُ أَنَّ جَارِيَّةً لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ كَانَتْ تَزْعَى غَنَمًا يَسْلَعُ، فَأُصِيبَتْ شَاةٌ مِنْهَا، فَأَذْرَكْنَهَا قَدْ بَحَثْنَهَا بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «كُلُّوهَا».

۵۵۰۵-ئیسماعیل بو‌ی گێ‌پ‌اینه‌وه وتی: مالیک بو‌ی گێ‌پ‌اینه‌وه له نافیعه‌وه له پیاوێکی ئه‌نصاریه‌وه له مو‌عازی کو‌ری سه‌عه‌ده‌وه - یان سه‌عه‌دی کو‌ری مو‌عازه‌وه - بو‌ی گێ‌پ‌اومه‌وه، که که‌نیزمه‌کی که‌عبی کو‌ری مالیک ڕانه مه‌پێکی له سه‌لع ده‌له‌وه‌پ‌راند، ئینجا مه‌پێکیان نزیک بوو به‌مریت، که‌نیزه‌که‌کش فریای که‌وت و به به‌ردێک سه‌ری به‌ری، جا په‌رسیار له پێغه‌مبه‌ر کرا ئه‌ویش فه‌رمووی: ((بیخۆ)).

۲۰- بَابُ: لَا يُذَكَّى بِالسِّنِّ وَالْعَظْمِ وَالظُّفْرِ

۵۵۰۶- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «كُلٌّ -يَعْنِي: مَا أَثْهَرَ الدَّمَ- إِلَّا السِّنُّ وَالظُّفْرُ»^(۱).

۲۰- باسیک: به‌ ددان و ئیسک و نینۆک (ئاژه‌ل و مالآت) سه‌ر نه‌به‌ردریت

۵۵۰۶-پ‌افیعی کو‌ری خه‌دیج ﷺ وتی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((بیخۆ- واته: ئه‌وه‌ی خوێن به‌رژینیت - جگه له ددان و نینۆک)).

۲۱- بَابُ ذَبِيحَةِ الْأَعْرَابِ وَنَحْوِهِمْ

۵۵۰۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أُسَامَةُ بْنُ حَفْصِ الْمَدَنِيِّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ قَوْمًا قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ قَوْمًا يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ لَا نَدْرِي أَذْكَرَ

اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَمْ لَا. فَقَالَ: «سَمُّوا عَلَيْهِ أَنْتُمْ وَكُلُّوهُ». قَالَتْ: وَكَانُوا حَدِيثِي عَهْدٍ بِالْكَفْرِ. تَابَعَهُ عَلِيٌّ، عَنِ الدَّرَاوَزْدِيِّ. وَتَابَعَهُ أَبُو خَالِدٍ وَالطَّقَاوِيُّ^(۱).

۲۱- باسی (حوکمی) سه‌ر پراوی عه‌ره‌بی ده‌شته‌که‌ی و هاوشیویه‌یان

۵۵۰۷- عایشه رضی الله عنها ده‌گیرپته‌وه که که‌سانیک عه‌رزی پیغه‌مبه‌ریان رضی الله عنه کرد: به‌راستی که‌سانیک گوشت‌مان بو دین‌ن نازانین ناوی خوی له‌سه‌ر هین‌راوه یان نا، پیغه‌مبه‌ریش رضی الله عنه فه‌رمووی: ((ئیوه ناوی خوی لی بینن و بیخون)). عایشه رضی الله عنها ده‌لی: نه‌و که‌سانه‌ی به‌ینیان تازمبوو له‌گه‌ل کوفردا (واته تازه مسول‌مان بوون). عه‌لی پالپشتی ئوسامه‌ی کوری زمید کردوه. نه‌و فه‌رمووده‌ی له‌ دمه‌راومردیه‌وه گیراوه‌ته‌وه. نه‌بو خالیش له‌گه‌ل توافیدا پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی ئوسامه‌ی کوری زمیدیان کردوه.

۲۲- بَابُ ذَبَانِجِ أَهْلِ الْكِتَابِ وَشُحُومِهَا مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ وَغَيْرِهِمْ

وَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيْبُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ

لَهُمْ ۝ الْمَائِدَةُ

وَقَالَ الرَّهْرِيُّ: لَا بَأْسَ بِذَبِيحَةِ نَصَارِيِّ الْعَرَبِ، وَإِنْ سَمِعْتَهُ يُسَمِّي لِغَيْرِ اللَّهِ فَلَا تَأْكُلْ، وَإِنْ لَمْ تَسْمَعْهُ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ، وَعَلِمَ كُفْرَهُمْ. وَيُذَكَّرُ عَنْ عَلِيٍّ نَحْوَهُ. وَقَالَ الْحَسَنُ وَإِبْرَاهِيمُ: لَا بَأْسَ بِذَبِيحَةِ الْأَقْلَفِ.

۲۲- باسی سه‌برپاوی نامه‌داره‌کان (حه‌لآله)، هه‌روه‌ها پیوی سه‌برپاوی نامه‌داره جه‌نگیکان و خه‌لکانی تریش (حه‌لآله)

وه باسی ئەم فەرماشته‌ی خۆ‌ای به‌رز و بێند: (ئەم‌پۆ خۆراکه پاک و خاوی‌نه‌کان هه‌لآل کراوه بو‌تان، وه خۆراکی ئەوانه‌ی نامه‌یان پێ دراوه هه‌لآله بو‌تان، وه خۆراکی ئێوه‌ش هه‌لآله بو‌ئەوان).

-زوه‌ری ده‌لی: سه‌برپاوی گاوری عه‌رمب زیانی نییه، به‌لام ئەگه‌ر گویت لێ بو ناوی غه‌یری خوا لێ هێنان له‌کاتی سه‌برپێندا ئەوه مه‌یخۆ، ئەگه‌ر گویت لێ نه‌بوو ئەوه خوا هه‌لآلی کردوه، که ئاگاداریشه به‌ بێ باوه‌رییان.
-له‌ عه‌لیشه‌وه (علیه‌ السلام) وێنه‌ی ئەو وته‌ی زوه‌ری ده‌گیرێته‌وه.
-حه‌سه‌ن و ئیبراهیم ده‌لێن: سه‌ر برپاوی خه‌ته‌نه نه‌کراو زیانی نییه و هه‌لآله.

۵۵۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ (علیه‌ السلام) قَالَ: كُنَّا مُحَاصِرِينَ قَصْرَ خَيْبَرَ، فَرَمَى إِنْسَانٌ بِجِرَابٍ فِيهِ شَحْمٌ، فَتَزَوْتُ لَأَخْذَهُ، فَالْتَفَتُ فَإِذَا النَّبِيُّ (صلى الله عليه وآله وسلم)، فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: طَعَامُهُمْ: ذَبَائِحُهُمْ^(۱).

۵۵۰۸- عه‌بدو‌للا‌ی کو‌ری مو‌غه‌فعل (علیه‌ السلام) ده‌لی: ئێمه کو‌شک و با‌له‌خانه‌که‌ی خه‌یبه‌رمان که‌مارۆدا، ئەنجا که‌سێک تو‌ره‌که‌یه‌کی پێستی فرێدا که‌ پیوی تیا بوو، منیش به‌ په‌له‌ را‌م‌کرد هه‌لیگرم، که‌ لا‌م‌کرده‌وه ده‌بینم پێغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وآله وسلم) (سه‌یرم ده‌کات) ئێتر شه‌رم کرد له‌ پێغه‌مبه‌ر (صلى الله عليه وآله وسلم).

-ئێبنو عه‌باس (علیه‌ السلام) ده‌لی: (طَعَامُهُمْ) واته‌: سه‌ر‌بر‌پاویان.

۲۳- بَابُ مَا نَدَّ مِنَ الْبَهَائِمِ قَهْوَ بِمَنْزِلَةِ الْوَحْشِ

وَأَجَارَهُ ابْنُ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ، وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ: مَا أَعْجَزَكَ مِنَ الْبَهَائِمِ مِمَّا فِي يَدَيْكَ فَهُوَ كَالصَّيْدِ، وَفِي بَعِيرٍ تَرَدَّى فِي بئرٍ مِنْ حَيْثُ قَدَرْتَ عَلَيْهِ قَدَّكَ، وَرَأَى ذَلِكَ عَلِيٌّ وَابْنُ عَمْرٍ وَعَائِشَةُ.

۲۳- باسی ئه وهی یاخی بیّت و هه ل بیّت له ئازهل و مالاتی (مالی) ئه وه وهک ئازهل و محشی وایه^(۱)

عهبدو للای کوری مهسعوود رضی اللہ عنہ ریگهی داوه (بریندار بکریّت). وه ئیبنو عهباس رضی اللہ عنہ دهلی: ههر ئازهلێکی مالی توانای بهسه ریدا نهما (بو سهربهرین) نه وه وهک نیچیری راو وایه، وه وشتریکیش کهوتبیته بیریکه وه ههرچونیک توانیت سهری بهره. عهلی و ئیبنو عومه ر و عایشه رضی اللہ عنہ ههر ئه و رایه یان ههیه.

۵۵۰۹- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ بْنِ خَدِيجٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَأَقْوَى الْعَدُوِّ غَدَاً، وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى. فَقَالَ: «اعْجَلْ - أَوْ أَرِنْ - مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظُّفْرُ، وَسَأَحْدَثُكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ». وَأَصَبْنَا نَهْبَ إِبِلٍ وَغَنَمٍ فَتَدَّ مِنْهَا بَعِيرٌ، فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ فَافْعَلُوا بِهِ هَكَذَا»^(۲).

۵۵۰۹- پرافعی کوری خه دیج رضی اللہ عنہ دهلی: وتم: ئه ی پیغه مبهری خوا سههینی ئیمه به دوژمن دهگهین وجه قومان پی نییه، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((پهله بکه- یان

(۱) بو برینداری کردنی له جیاتی سهربهرینی که بهسه برین داده نریت.

(۲) پروانه: ۲۴۸۸.

دهستت سوک بکه- هه‌رجی خوین فیشقه بی بکات و ناوی خواشی لی هینرای بی نه‌وه
بیخو، نه‌ک به ددان و نینوک، با پیت بلیم: که ددان ئیسقانه و نینوکیش چه‌قوی
حه‌به‌شیه‌کانه))، ده‌لی: له‌و ووشتر و مه‌ر و ده‌ستکه‌وتی جه‌نگه‌ی ده‌ستمان که‌وت،
وشریکیان یاخی بوو، پیاویک تیریکی بو هاروشت و رای گرت، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
فه‌رمووی: ((ئه‌م وشرانه هه‌یانه یاخی ده‌بی هه‌ر وه‌ک یاخی بوونی کیویه‌کان،
ئه‌گه‌ر به‌کیکیان لی‌تان یاخی بوو ئیوه‌ش ناوای لی بکه‌ن)).

۲۴- بابُ النَّحْرِ وَالذَّبْحِ

وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ لَا ذَبْحَ وَلَا نَحْرَ إِلَّا فِي الْمَذْبَحِ وَالْمَنْحَرِ. قُلْتُ: أَيْجَزِي مَا يُذْبَحُ
أَنْ أَنْحَرَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ، ذَكَرَ اللَّهُ ذَبْحَ الْبَقَرَةِ، فَإِنْ ذَبَحْتَ شَيْئًا يُنْحَرُ جَارًا، وَالنَّحْرُ أَحَبُّ إِلَيَّ،
وَالذَّبْحُ قَطْعُ الْأَوْدَاجِ. قُلْتُ: فَيَخْلَفُ الْأَوْدَاجَ حَتَّى يَقْطَعَ النَّخَاعَ؟ قَالَ: لَا إِخَالَ. وَأَخْبَرَنِي
نَافِعٌ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ نَهَى عَنِ النَّخْعِ، يَقُولُ: يَقْطَعُ مَا دُونَ الْعَظْمِ، ثُمَّ يَدَعُ حَتَّى تَمُوتَ.
وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ (١٧) ﴿الْبَقَرَةِ.
وَقَالَ: ﴿فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ (٦١) ﴿الْبَقَرَةِ. وَقَالَ سَعِيدٌ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: الذَّكَاءُ
فِي الْحَلْقِ وَاللِّبَةِ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ وَابْنُ عَبَّاسٍ ؓ إِذَا قَطَعَ الرَّأْسَ فَلَا بَأْسَ.

۲۴- باسی سه‌بربرینی ملی ووشتر و قورگی ئازهل و مالات^(۱)

ئیبینو جورمیج له‌عه‌تاوه ده‌گی‌رتیه‌وه ده‌لی: سه‌بربرینی ئازهل ووشتر دروست
نییه، له‌هورگدا نه‌بی‌ت بو ئازهل، وه‌له‌ملدا نه‌بی‌ت بو ووشتر، (ئیبینو جورمیج)

(۱) (النحر) واته: سه‌بربرین له‌ملدا لای سنگیه‌وه بو‌حه‌یوانی مل درێژ وه‌ک ووشتر.. (الذبح) واته: سه‌بربرین له‌قورگدا لای سه‌ری بو‌حه‌یوانی مل کورت وه‌ک مه‌ر و مانگا.

ده‌لێ و تم: ئایا دروسته ئه‌وه‌ی له قورگا سه‌ر ده‌بریت؟ وتی: به‌لێ سه‌ر‌برینی قورگی بۆ مانگا باس‌کردوه، جا نه‌گه‌ر چه‌یوانیکت له قورگیدا سه‌ر‌بری که خۆی له ملیدا سه‌ر ده‌بردیت دروسته، به‌لام سه‌ر‌برینی له ملیدا لام چاک‌تره. سه‌ر‌برینی قورگ^(۱): بریتی له برینی دوو شاده‌ماره‌که‌ی لا مل، و تم به عه‌تا دروسته له شاده‌ماره‌کان تی‌په‌ر بکه‌یت، تا چالای پشت ملی به‌ری شاده‌ماره‌کان نه‌به‌ری؟ وتی: گومان نابهم^(۲).

نافیع بۆی گیرانه‌وه که ئیبنو عومه‌ر رضی‌الله‌عنہ پێگری لێ کردوه، وه ده‌یوت: تاسه‌ر ئیسکی ده‌به‌ری و وازی لێ دینێ تا ده‌مه‌ری.

وه باسی ئهم فه‌رمایشته‌ی خ‌وای به‌رز و بلند: (وه به‌ریکه‌نه‌وه کاتیک که‌مووسا رضی‌الله‌عنہ به‌گه‌له‌که‌ی فه‌رموو بیگومان خوا فه‌رمانتان پێ د‌ه‌دات که مانگایه‌ک سه‌ر به‌رن)، وه ده‌فه‌رم‌وئ: (ئینجا سه‌ریان به‌ری و خه‌ریک بوو ئه‌و (سه‌ر‌برینه) نه‌که‌ن).

سه‌عید (ی کوری جوبه‌یر) له ئیبنو عه‌باسه‌وه رضی‌الله‌عنہ ده‌گیریت‌ه‌وه و ده‌لێ: سه‌ر‌برین له گه‌ردندا له لای س‌نگه‌وه ده‌بی‌ت.

ئیبنو عومه‌ر و ئیبنو عه‌باس و ئه‌نه‌س رضی‌الله‌عنہ ده‌لێن: (له کاتی سه‌ر‌بریندا) ئه‌گه‌ر سه‌ری به‌ ته‌واوی جیا بکاته‌وه (له لاشه‌که‌ی)، ه‌یچ زیانیکی نییه و چه‌ل‌اله.

۵۵۱۰- حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي فَاطِمَةُ بِنْتُ

الْمُنْذِرِ امْرَأَتِي: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضی‌الله‌عنہ قَالَتْ: نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم قَرَسًا فَأَكْلُنَاهُ^(۳).

۵۵۱۰- ئه‌سمائی کچی ئه‌بو به‌کر رضی‌الله‌عنہ ده‌لێ: له سه‌رده‌می پ‌یغه‌مبه‌ردا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم

مای‌نیک‌مان^(۱) سه‌ر‌بری گوشته‌که‌یمان خ‌وارد.

(۱) که بۆ ئاژه‌لی مل کورته.

(۲) واته: زیانی نییه له گیرانه‌وه‌یه‌کی تر‌دا ده‌لێ: نات‌رسم.

(۳) به‌روانه: ۵۵۱۱، ۵۵۱۲، ۵۵۱۹.

۵۵۱۱- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، سَمِعَ عَبْدَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: ذَبَحْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَسًا وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ فَأَكَلْنَاهُ^(۲).

۵۵۱۱- ئەسمائی کچی ئەبو بەکر ﷺ دەلی: لە سەردەمی پیغەمبەری خوادا ﷺ ئەسپێکمان سەربەری - لە کاتی کدا ئێمە لە مەدینە بووین- وە گوشتە کەیمان خوارد^(۳).

۵۵۱۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذَرِ، أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ قَالَتْ: نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَسًا فَأَكَلْنَاهُ. تَابَعَهُ وَكِيعٌ وَابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ فِي النَّحْرِ^(۴).

۵۵۱۲- ئەسمائی کچی ئەبو بەکر ﷺ دەلی: لە سەردەمی پیغەمبەردا ﷺ ماینی کمان^(۵) سەربەری گوشتە کەیمان خوارد.

-وەکیع و ئیبنو عویەینە لە هیشامەو ئەم فەرموودەیان گیراوەتەو و پالێستی گیرانەو هەکی جەریریان کردووە لە هینانی فەرموودەکە لە وشە (نَحَرْنَا)دا.

۲۵- بَابُ مَا يُكْرَهُ مِنَ الْمُثَلَّةِ وَالْمَصْبُورَةِ وَالْمُجْتَمَةِ

۵۵۱۳- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَنَسٍ عَلَى الْحَكَمِ بْنِ أَيُّوبَ، فَرَأَى غُلَمَانًا -أَوْ فِتْيَانًا- نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا. فَقَالَ أَنَسٌ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُصَبَّرَ الْبَهَائِمُ

(۱) فرس: بە ئەسپ و مایین دەوترێت و بۆ هەردووکیان بەکاردههێنرێت.

(۲) پروانه: ۵۵۱۰.

(۳) جیاوازیان لە بەکارهێنانی وشە: (نحرنا) لەگەڵ (ذبحنا) کە هەردووکیان بۆ سەربەپنی ئەسپ و مایین بەکارهێناوە.

(۴) پروانه: ۵۵۱۰.

(۵) فرس: بە ئەسپ و مایین دەوترێت.

۲۵- باسی ئه‌وه‌ی ناپه‌سه‌نده (له‌ ئازهلدا) له‌ برینی ئه‌ندام و نانه‌وه به‌ نیشانه و به‌ستنه‌وه‌ی و نانه‌وه‌ی به‌ نیشانه^(۱)

۵۵۱۳- هیشامی کوری زه‌ید ده‌لی: له‌ گه‌ل ئه‌نه‌سدا (که‌ باپه‌رمیه‌تی) چووینه‌ لای هه‌که‌می کوری ئه‌یوب، (ئه‌نه‌س) چه‌ند غولامیکی یا تازه‌ لاویکی- بینی مریشکیان به‌ نیشانه‌ ناوته‌وه‌ تیری تیده‌گرن، ئه‌نه‌سیش ﷺ وتی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ده‌غه‌ی کردوه‌ که‌ گیاندار به‌ نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ و تیری پیوه‌ بنه‌یت.

۵۵۱۴- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يَعْقُوبَ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَهُ يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، وَغُلَامٌ مِنْ بَنِي يَحْيَى رَابِطٌ دَجَاجَةٌ يَرْمِيهَا، فَمَشَى إِلَيْهَا ابْنُ عُمَرَ حَتَّى حَلَّهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ بِهَا وَبِالْغُلَامِ مَعَهُ فَقَالَ: ازْجُرُوا غُلَامَكُمْ عَنْ أَنْ يَضْرِبَ هَذَا الطَّيْرَ لِلْقَتْلِ، فَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى أَنْ تُضْرَبَ بِهِمَةُ أَوْ غَيْرَهَا لِلْقَتْلِ^(۲).

۵۵۱۴- سه‌عه‌دی کوری عه‌مر له‌ باوکیه‌وه‌ ده‌گیره‌ته‌وه‌ که‌ ئه‌و لئی بیستوه‌ له‌ ئیبنو عومه‌روه‌ ﷺ ده‌گیره‌په‌وه‌ که‌ چوو بو لای یه‌حیای کوری سه‌عید، له‌و کاته‌دا کورپکی یه‌حیا مریشکیکی به‌ ستبوویه‌وه‌ تیری تی ده‌گرت، ئیبنو عومه‌ریش رۆشت بو لای مریشکه‌که‌ و په‌ته‌که‌ی کرده‌وه‌ (پیی به‌سه‌رابوویه‌وه‌)، پاشان مریشکه‌که‌ و کورپکه‌شی ه‌ینا و هات وتی: رپگری بکه‌ن له‌ کورپکه‌تان که‌ په‌له‌ومر به‌ نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ بو کوشتن، چونکه‌ من له‌ پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیستوه‌: رپگری کرده‌ که‌ ئازهل و گیاندارێ تر به‌نیشانه‌ بنه‌یته‌وه‌ بو کوشتن.

(۱) ئه‌م شیوانه‌ نا په‌سه‌ند چونکه‌ ئه‌زیه‌تی تیا به‌ بو گیانداره‌که‌، وه‌ نه‌گه‌ر به‌ یه‌کیک له‌و حاله‌تانه‌وه‌ مرد گوشتی ناخوهریت.

(۲) پروانه: ۵۵۱۵.

۵۵۱۵- حَدَّثَنَا أَبُو الثُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عُمَرَ فَمَرُّوا بِفَتْيَةٍ - أَوْ بَنَقَرٍ - نَصَبُوا دَجَاجَةً يَرْمُونَهَا، فَلَمَّا رَأَوْا ابْنَ عُمَرَ تَفَرَّقُوا عَنْهَا، وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: مَنْ فَعَلَ هَذَا؟ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَعَنَ مَنْ فَعَلَ هَذَا. تَابَعَهُ سُلَيْمَانُ، عَنْ شُعْبَةَ، حَدَّثَنَا الْمِنْهَالُ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ مَنْ مَثَلَ بِالْحَيَوَانِ^(۱). وَقَالَ عَدِيُّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۵۱۵- سه عدى كورې جوبه پير دهلى: من لای عه بدوللای كورې عومهر بووم ﷺ، جا تیپه پرنین به لای چهند گهنجیكدا-یا چهند كه سیكدا - مریشکیان به نیشانه نابوو یوه تیریان تی دهگرت، جا كه عه بدوللای كورې عومهریان ﷺ بینى بلاوهمیان كرد و له مریشه كه كه دوور كه و تنه وه، ئیبنو عومهریش وتی: كی نه مهی كرده؟ بیگومان من له پیغه مبهرم ﷺ بیستوه نه فرینی كرده له وانهی نه م كاره دهكهن. سولهیمان له شوعبه وه دهگیرپته وه دهلى: مینهال له سه عیده وه له ئیبنو عومهر وه گیراویه تیه وه دهلى: پیغه مبهرم ﷺ نه فرینی كرده له و كه سهی نه ندامی گیاندار برې به زیندووی. عه دی له سه عیده وه دهگیرپته وه نه ویش له ئیبنو عه عباسه وه ﷺ له پیغه مبهرم وه ﷺ هه مان هه رموده دهگیرپته وه.

۵۵۱۶- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الثُّهْبَةِ وَالْمُثَلَّةِ^(۲).

۵۵۱۶- عه دی كورې سابیت دهلى: له عه بدوللای كورې په زیدی نه نصاریم ﷺ بیست گیراویه له پیغه مبهرم وه ﷺ كه پنگری كرد له تالان و راوړووت و شیواندنې لاشه ی مروځ لووت و گوئ برینی.

(۱) پروانه: ۵۵۱۴.

(۲) پروانه: ۴۵۶.

۲۶- بابُ الدَّجَاجِ

۵۵۱۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قَلَابَةَ، عَنْ زَهْدَمِ الْجَرْمِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى -يَعْنِي: الْأَشْعَرِيَّ- قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَأْكُلُ دَجَاجًا^(۱).

۲۶- باسی (حوکمی خواردنی گوشتی) مریشک

۵۵۱۷- زهدهمی جهرمیی له نهبی موسای- واته: نهشعهری - وه دهگیریتته وه و دهلی: پیغه مبهرم ﷺ بینی مریشکی دهخوارد.

۵۵۱۸- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ أَبِي مَيْمَةَ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ زَهْدَمٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ -وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ هَذَا الْحَيِّ مِنْ جَرَمٍ إِخَاءٌ- فَأَتَيْتُ بِطَعَامٍ فِيهِ لَحْمٌ دَجَاجٍ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ جَالِسٌ أَحْمَرُ فَلَمْ يَذُ مِنْ طَعَامِهِ، قَالَ: اذْنُ، فَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُ مِنْهُ. قَالَ: إِنِّي رَأَيْتُهُ أَكَلَ شَيْئًا فَقَذَرْتُهُ، فَحَلَفْتُ أَنْ لَا أَكَلُهُ. فَقَالَ: اذْنُ أَخْبِرْكَ - أَوْ أَحَدْتُكَ - إِنِّي أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي نَفَرٍ مِنَ الْأَشْعَرِيِّينَ، فَوَافَقْتُهُ وَهُوَ غَضَبَانُ، وَهُوَ يَقْسِمُ نَعْمًا مِنْ نَعَمِ الصَّدَقَةِ، فَاسْتَحْمَلْنَاهُ فَحَلَفَ أَنْ لَا يَحْمِلَنَا، قَالَ: «مَا عِنْدِي مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ». ثُمَّ أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِنَهْبٍ مِنْ إِبِلٍ، فَقَالَ: «أَيْنَ الْأَشْعَرِيُّونَ؟ أَيْنَ الْأَشْعَرِيُّونَ؟». قَالَ: فَأَعْطَانَا خَمْسَ ذُودٍ غُرِّ الدَّرَى، فَلَبِثْنَا غَيْرَ بَعِيدٍ، فَقُلْتُ لِأَصْحَابِي: نَسِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمِينَهُ، فَوَاللَّهِ لَئِنْ تَغَفَّلْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمِينَهُ لَا نُفْلِحَ أَبَدًا. فَرَجَعْنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا اسْتَحْمَلْنَاكَ، فَحَلَفْتَ أَنْ لَا تَحْمِلَنَا، فَظَنَّنَا أَنَّكَ نَسِيتَ يَمِينَكَ. فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ حَمَلَكُمْ، إِنِّي وَاللَّهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا»^(۲).

(۱) پروانه: ۳۱۳۳.

(۲) پروانه: ۴۱۳۳.

٥٥١٨-زه‌ده‌م ده‌لی: ئیمه لای ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ بووین - له رابردوودا له نێوان ئیمه و ئەم هۆزی جهرمدا برایه‌تی هه‌بوو- جا خواردنێکی هینرا گوشتی مریشکی تیا‌بوو، له‌ناو خه‌لکه‌که‌شدا پیاوێکی سوری تیا‌بوو دانیش‌ت‌بوو، له خواردنه‌که‌ی (ئەبو موسا ﷺ) نزیک نه‌بوویه‌وه، (ئەبو موسا) وتی: نزیک به‌ره‌وه بی‌گومان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینیه‌وه لێی خواردووه، کابرا وتی: من ئەو مریشکه‌م دیوه‌ شتیکی ده‌خوارد ئیتر قیزم لێی هاته‌وه و سویندم خوارد و که نه‌یخۆم، ئەویش (ئەبو موسا) وتی: وهره نزیک به‌ره‌وه هه‌والت ده‌ده‌م - یان بۆت ده‌گیرمه‌وه - من رۆشتمه‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ڵ چه‌ند که‌سیکی ئەشعەریدا، له‌و کاته‌ چوومه‌ خزمه‌تی زۆر تو‌ره‌ بوو هاو کات مالآت و وشتری زه‌کاتی دابه‌ش ده‌کرد، ئیمه‌ش داوای و‌لا‌خی سواریمان لی کرد، ئەویش سویندی خوارد سوارمان نه‌کات ^(١) و فهرمووی: ((هیچم (و‌لا‌خم) لانیه‌ سواریان‌تان بکه‌م))، له پاشان وشتری تالانیان هینا خزمه‌تی جا فهرمووی: ((ئەشعەرییه‌کان کوان؟ ئەشعەرییه‌کان کوان؟)) ئەبو موسا وتی: جا پینج وشتری کو‌پاره به‌رزی پیداین، ئینجا که گه‌راینه‌وه زۆرمان پینه‌چوو وتم به‌هاو‌رپ‌یکانه‌م: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سوینده‌که‌ی له‌بیر چوو، ده‌ی سویند به‌خوا سوینده‌که‌مان نه‌خسته‌وه بیری پێغه‌مبه‌ری ﷺ هه‌رگیز سه‌رکه‌وتوو نابین، بۆیه گه‌راینه‌وه بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وت‌مان: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ئیمه‌ داوای و‌لا‌خی سواریمان له‌ تو کرد، تو‌ش سویندت خوارد که سوارمان نه‌که‌یت، جا ئیمه گومانمان برد که جه‌نابت سوینده‌که‌ت له‌ بیر چوو‌ته‌وه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((د‌ل‌نیابن خوا ئیوه‌ی سوار کردوه، و‌ل‌لا‌هی من - ئەگه‌ر خوا بیه‌وی - هیچ سویندیک ناخۆم غه‌یر ئەو شته به‌چاکتر بزانه‌م، ئیلا ئەو شته‌ی چاکه‌ ده‌یکه‌م و که‌فارمه‌تی سوینده‌که‌م نه‌ده‌م)).

(١) و‌لا‌خی سواریمان نه‌داتن.

۲۷- بَابُ لُحُومِ الْخَيْلِ

۵۵۱۹- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ فَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: نَحَرْنَا قَرَسًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَكَلْنَاهُ^(۱).

۲۷- باسی (حوکمی) گوشتی نهسپ و مایین

۵۵۱۹- ئەسما ئەلەیکەسەڵام دەلی: لە سەردهمی پیغه مبهردا ﷺ مایینی کمان^(۲) سهربری و گوشته کهمان خوارد.

۵۵۲۰- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ، وَرَخَّصَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ^(۳).

۵۵۲۰- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دەلی: پیغه مبهری خوا ﷺ له روژی (غهزای) خه مبهردا ریگری کرد له (خواردنی) گوشتی کهری (مالی) و ریگهیدا (به) خواردنی گوشتی) نهسپ و مایین.

۲۸- بَابُ لُحُومِ الْحُمْرِ الْإِنْسِيَّةِ

فِيهِ: سَلَمَةُ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۵۲۱- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَالِمٍ وَنَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْأَهْلِيَّةِ يَوْمَ خَيْبَرَ^(۱).

(۱) بروانه: ۵۵۱۰.

(۲) فرس: به نهسپ و مایین دهوتریت.

۲۸- باسی (حه‌رامیتی خواردنی) گوشتی گویدریژی مالی

له‌م باسه‌دا فه‌رموودمیه‌ك هه‌یه كه سه‌له‌مه ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویه‌تی‌ه‌وه.

۵۵۲۱- ئیبنو عومه‌ر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ روژی (غه‌زای) خه‌یبه‌ردا گوشتی گویدریژی مالی فه‌ده‌غه‌ کرد.

۵۵۲۲- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ. تَابَعَهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ. وَقَالَ أَبُو أُسَامَةَ: عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَالِمٍ^(۱).

۵۵۲۲- عه‌بدو‌ل‌لا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوشتی گویدریژی مالی فه‌ده‌غه‌ کرد. عه‌بدو‌ل‌لای کو‌ری مو‌باره‌ك له‌ عوبه‌یدو‌ل‌لاوه‌ له‌ نافیه‌ه‌وه‌ ئه‌م فه‌رموودمیه‌ی گێراوه‌ته‌وه‌ و پا‌ئېشتی گێرا‌نه‌وه‌كه‌ی یه‌حیای فه‌تتانی ده‌كات. ئه‌بو‌ئوسامه‌ ده‌لی: له‌ عوبه‌یدو‌ل‌لاوه‌ له‌ سالیمه‌وه‌ فه‌رموودمكه‌ی یه‌حیا ده‌گێر‌یت‌ه‌وه‌.

۵۵۲۳- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ وَالْحَسَنِ ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِيهِمَا، عَنْ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْمُتَعَةِ عَامَ خَيْبَرَ وَلُحُومِ حُمُرِ الْإِنْسِيَّةِ^(۲).

۵۵۲۳- عه‌لی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ سال (غه‌زای) خه‌یبه‌ردا ماره‌برینی کاتی فه‌ده‌غه‌ کرد، هه‌روه‌ها گوشتی گویدریژی مالیشی فه‌ده‌غه‌ کرد.

(۱) پروانه: ۸۵۳.

(۲) پروانه: ۸۵۴.

۵۵۲۴- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ:

نَهَى النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ، وَرَخَّصَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ^(۱).

۵۵۲۴- جابیری کوری عه‌بدو‌للا ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ روژی (غه‌زای) خه‌به‌ردا پیگری کرد له‌ (خواردنی) گوشتی که‌ری (مالی) و پیگه‌یدا (به‌ خواردنی) گوشتی نه‌سپ و مایین.

۵۵۲۵- ۵۵۲۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَدِيُّ، عَنِ الْبَرَاءِ وَابْنِ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ^(۲).

۵۵۲۵- ۵۵۲۶- به‌راو و ئیبنو نه‌بی نه‌وفا ﷺ هه‌ردووکیان ده‌لین: پیغه‌مبه‌ر ﷺ پیگری کرد له‌ (خواردنی) گوشتی گویدریژی مالی.

۵۵۲۷- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ أَبَا إِدْرِيسَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا تَعْلَبَةَ قَالَ: حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ. تَابَعَهُ الزُّبَيْدِيُّ وَعَقِيلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. وَقَالَ مَالِكٌ وَمَعْمَرٌ وَالْمَاجِشُونُ وَيُونُسُ وَابْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ.

۵۵۲۷- ئه‌بو سه‌عله‌به‌ه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گوشتی گویدریژی مالی هه‌رام کرد.

زوبه‌یدی و عوقه‌یل ئه‌م هه‌رمووده‌یان له‌ ئیبنو شیه‌ابه‌وه‌ گپ‌راو‌مه‌وه‌ و پالپشتی گپ‌را‌نه‌وه‌که‌ی صالحی کوری که‌یسان ده‌که‌ن.

(۱) پروانه: ۴۳۱۹.

(۲) پروانه: ۴۲۲۱، ۳۱۵۵.

مالیک و مه عمر و ماجیشون و یونس و ئیبنو ئیسحاق هه موویان له زوهریه وه دهگێرنه وه دهلی: پیغه مبهه ﷺ هه رچی درنده ی جنگو لداره قه دهغه ی کرد.

٥٥٢٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ جَاءَهُ فَقَالَ: أَكَلْتَ الْحُمُرُ، ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ: أَكَلْتَ الْحُمُرُ. ثُمَّ جَاءَهُ فَقَالَ: أَفْنَيْتَ الْحُمُرُ. فَأَمَرَ مُنَادِيًا فَنَادَى فِي النَّاسِ: إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَنْهَيَانِيكُمُ عَنْ لُحُومِ الْحُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَإِنَّهَا رِجْسٌ. فَأَكْفَيْتِ الْقُدُورَ وَإِنَّهَا لَتَفُورُ بِاللَّحْمِ^(١).

٥٥٢٨- نه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگێرنه وه که پیغه مبهه ری خوا ﷺ که سیك هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان خوران، پاشان که سیکی تر هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان خوران، له پاشان که سیکی تر هاته خزمه تی وتی: گویدرێژه کان کو تاییان هات و تهواو بوون، ئینجا (پیغه مبهه ﷺ) فه رمانی کرد که سیك له ناو خه لکه که دا جار بدات و بلی: ((بیگومان خوا و پیغه مبهه که ی ﷺ رپگیریتان لی ده که ن له (خواردنی) گوشتی گویدرێژی مالی، چونکه به دلنیا ییه وه پیسه))، جا مه نهجه له کان قه لب کرانه وه له کاتی کدا (مه نهجه له کان) کو تایان ده دا به و گوشتانه وه ی له ناویاندا بوو.

٥٥٢٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: قُلْتُ لِحَبَابِرِ بْنِ زَيْدٍ: يَزْعُمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ حُمُرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَقَالَ: قَدْ كَانَ يَقُولُ ذَلِكَ الْحَكَمُ بْنُ عَمْرِو الْغِفَارِيُّ عِنْدَنَا بِالْبَصْرَةِ، وَلَكِنْ أَبِي ذَاكَ الْبَحْرُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَقَرَأَ: ﴿قُلْ لَا أَمْرَ لِي بِمَا أَوْحَى إِلَيَّ مُحَرَّمًا﴾ (١٥٠) الْأَنْعَامِ.

٥٥٢٩- عه‌مر ده‌لێ: به‌ جابیری کوری زه‌میدم وت: ده‌لێن که‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ (خواردنی گوشتی) گوێدریژی مائی قه‌دمغه‌ کردوه؟ جابیریش وتی: بی‌گومان پی‌شتریش چه‌که‌می کوری عه‌مری غیفاری لای ئیمه‌ له‌به‌صره‌ نه‌و قسه‌ی ده‌کرد، به‌لام زانای هه‌ره‌گه‌وره‌ ئیبنو عه‌باس پی‌ی پازی نییه‌، وه‌ (ئیبنو عه‌باس) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه: (نه‌ی موحه‌مه‌د ﷺ بلی ده‌ستم ناکه‌وی له‌وه‌ی که‌ سروش کراوه‌ بۆم هه‌ی چه‌رام کراویک)^(١).

٢٩- بابُ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ

٥٥٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ. تَابَعَهُ يُونُسُ وَمَعْمَرٌ وَابْنُ عُيَيْنَةَ وَالْمَاجِشُونُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ^(٢).

٢٩- باسی چه‌رامی‌تی خواردنی (گوشتی) هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌ل‌به‌دار

٥٥٣٠- ئه‌بو ئیدریسی خه‌ولانی له‌ ئه‌بی سه‌عه‌به‌وه ﷺ ده‌گێڕیته‌وه، که‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ رێگری کرد له‌ (خواردنی گوشتی) هه‌موو درنده‌یه‌کی که‌ل‌به‌دار.

یونس و مه‌عمر و ئیبنو عویه‌ینه و ماجیشون له‌ زوهریه‌وه گێڕاویانه‌ته‌وه و پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی مالیک ده‌که‌ن.

(١) نه‌م نایه‌ته‌ی خوینده‌وه وه‌ک به‌ل‌که‌ بۆ وته‌که‌ی خۆی.

(٢) پ‌روانه: ٥٧٨٠، ٥٧٨١.

۳۰- بَابُ جُلُودِ الْمَيِّتَةِ

۵۵۳۱- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ، أَنَّ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنه أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مَرَّ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ فَقَالَ: «هَلَّا اسْتَمْتَعْتُمْ بِأَهَابِهَا؟». قَالُوا: إِنَّهَا مَيِّتَةٌ. قَالَ: «إِنَّمَا حَرَّمَ أَكْلُهَا»^(۱).

۳۰- باسی (حوکمی) پیستی مرداره‌وه بووان (پیش خۆشه‌کردنی)

۵۵۳۱- ئیبنو شهاب ده‌گێڕێته‌وه که عوبه‌یدوللای کورێ عه‌بدوللا بۆی گێڕایه‌وه که عه‌بدوللای کورێ عه‌باس رضي الله عنه بۆی گێڕایه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم تێپه‌ری به‌لای مه‌رێکی مرداره‌وه بوودا و فه‌رمووی: ((ئه‌وه بۆ سوودتان له‌ پیسته‌که‌ی و مرنه‌گرتووه‌؟)) وتیان: چونکه‌ مرداره‌وه بووه، فه‌رمووی: ((بیگومان خواردنی حه‌رام کراوه)).

۵۵۳۲- حَدَّثَنَا خَطَّابُ بْنُ عُثْمَانَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَمِيرٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عَجَلَانَ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنه يَقُولُ: مَرَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِعَنْزٍ مَيِّتَةٍ فَقَالَ: «مَا عَلَى أَهْلِهَا لَوْ انْتَفَعُوا بِأَهَابِهَا»^(۲).

۵۵۳۲- ئیبنو عه‌باس رضي الله عنه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم تێپه‌ری به‌لای بزنیکی مرداره‌وه بوودا، جا فه‌رمووی: ((خاوه‌نه‌که‌ی هه‌ج زیانیکیان له‌سه‌ر نه‌بوو نه‌گه‌ر سوودیان له‌ پیسته‌که‌ی و مره‌گر تاه)).

(۱) پروانه: ۱۴۹۲.

(۲) پروانه: ۱۴۹۲.

٣١- بابُ الْمِسْكِ

٥٥٣٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرِو بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مَكْلُومٍ يُكَلِّمُ فِي اللَّهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكَلْمُهُ يَذْمَى، اللَّوْنُ لَوْنُ دَمٍ، وَالرَّيْحُ رِيحُ مِسْكٍ»^(١).

٣١- باسی (حوکمی) میسک

٥٥٣٣- نه بو هورپهړه ﷺ دهلي: پېغه مبهري خوا ﷺ هه رمووی: ((هه ر برينداريک له رپی خوادا بريندار دهکړی له پوړی هيامه تدا ديت و برينه که ی خوينی لی ديت، رهنگه که ی رهنگی خوينه و بو نيشی بو نی میسکه)).

٥٥٣٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ بُرَيْدٍ، عَنْ أَبِي بُزْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَثَلُ جَلِيسِ الصَّالِحِ وَالسَّوِّءِ كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْدِثَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً»^(٢).

٥٥٣٤- نه بو مووسا ﷺ له پېغه مبهروه دهکړپريته وه که هه رمووی هتی: ((نموونه ی هاورپی و هاوده می^(٣) چاک و خراب، وده کو میسک فروش و موشه ده مه^(٤) وان، جامیسک فروش یان به شت ده دات یان لیی دهکړیت، یان بو نیکی خوشی لیوه هه ست پی ده که یت^(٥)، موشه ده مه که ش: یان جله کانت ده سوتی نیی یان بو نیکی ناخوش دیت به سه رتدا و هه ستی پی ده که یت)).

(١) پروانه: ٢٣٧.

(٢) پروانه: ٢١٠١.

(٣) جلیس: به مانای هاو نیشین واته: دوو کهس که پیکه وه داده نیشن و هاورپی به کترن.

(٤) موشه ده مه: ده مه ی ناسن که، نامپری که ناسن که خه لوزو ناگری پی که شه کاته وه بو سور کردنه وه ی ناسن.

پروانه: هه رهنگی خال: ٥٦٣.

(٥) بو نی خوشی دیت به سه رتدا.

۳۲- بابُ الرُّتْبِ

۵۵۳۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَنْفَجْنَا أَرْتَبًا وَنَحْنُ بِمَرِّ الظُّهْرَانِ، فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَعَبُوا، فَأَخَذْتُهَا فَجِئْتُ بِهَا إِلَى أَبِي طَلْحَةَ فَدَبَّحَهَا، فَبَعَثَ بِوَرَكَيْيَها - أَوْ قَالَ بِفَخِذَيْيَها - إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَبِلَهَا^(۱).

۳۲- باسی کهرویشک^(۲)

۵۵۳۵- نه نهس ﷺ دهلی: کهرویشکیمان هه لساند و راونا له کاتیکدا ئیمه له مه‌ری زه‌هران بووین، ئینجا خه‌لکه‌که رایان کرد به دوایدا و ماندوو بوون، پاشان من (پامه کرد) و گرتم و بردم بۆ نه‌بو ته‌لحه، نه‌ویش سه‌ری بری هه‌ردوو نه‌رمه رانه‌که‌ی- یان دوو رانه‌که‌ی- نارد بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌ویش قه‌بوئی کرد.

۳۳- بابُ الضَّبِّ

۵۵۳۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الضَّبُّ لَسْتُ أَكُلُهُ وَلَا أُحَرِّمُهُ».

۳۳- باسی بزنی مژه^(۳)

۵۵۳۶- ئیبنو عومه‌ر ﷺ دهلی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((گوشتی) بزنی مژه ناخووم و هه‌رامیشی ناکه‌م)).

(۱) بروانه: ۲۵۷۲.

(۲) خواردنی هه‌لآله.

(۳) خواردنی هه‌لآله.

۵۵۳۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَنَّهُ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بَيْتَ مَيْمُونَةَ، فَأَتَى بِضَبٍّ مَخْنُودٍ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِيَدِهِ، فَقَالَ بَعْضُ النِّسْوَةِ: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكُلَ. فَقَالُوا: هُوَ ضَبٌّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَقُلْتُ: أَحَرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «لَا، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ». قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَزْتُهُ فَأَكَلْتُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَنْظُرُ^(۱).

۵۵۳۷- ئیبنو عه‌باس رضي الله عنه له خالیدی کوری وه‌لیدموه ﷺ ده‌گیریته‌وه که له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ری خوا‌دا ﷺ چوونه مالی مه‌یموونه، جا بزن مزه‌یه‌کی برزاو هینرا، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌ستی برد بو‌ی، جا یه‌کیک له ژنه‌کان وتی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا نا‌گادار بکه‌ن به‌وه‌ی که ده‌یه‌و‌یت بی‌خوات، ئینجا وتیان: نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا نه‌وه بزن مزه‌یه ^(۲)، ئیتر ده‌ستی کی‌شایه‌وه (خالید ده‌لی) منیش وتم: ئایا حه‌رامه نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا؟ نه‌ویش فه‌رمووی: ((نه‌خیر (حه‌رام نییه) به‌لام له خاکی فه‌ومه‌که‌ی مندا نییه، بو‌یه ده‌بینم دل‌م نا‌جیته سه‌ری))، خالید وتی: منیش له‌تم کرد و خواردم پی‌غه‌مبه‌ری خواش ﷺ سه‌یری ده‌کرد.

۳۴- بَابُ إِذَا وَقَعَتِ الْقَارَةُ فِي السَّمَنِ الْجَامِدِ أَوْ الذَّائِبِ

۵۵۳۸- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْبَةَ أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ يُحَدِّثُهُ، عَنْ مَيْمُونَةَ أَنَّ قَارَةً وَقَعَتْ فِي سَمَنِ فَمَاتَتْ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْهَا، فَقَالَ: «أَلْفُوهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَكُلُّوه». قِيلَ لِسُفْيَانَ: فَإِنَّ مَعْمَرًا يُحَدِّثُهُ عَنِ

(۱) پروانه: ۵۳۹۱.

(۲) که‌بۆت دانراوه بی‌خۆیت.

الرُّهْرِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. قَالَ: مَا سَمِعْتُ الرُّهْرِيَّ يَقُولُ إِلَّا عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ، وَلَقَدْ سَمِعْتُهُ مِنْهُ مَرَّارًا^(١).

٣٤- باسیک: ئەگەر مشک کهوته رۆنیکێ به‌ستوو یان تواوهوه^(٢)

٥٥٣٨- عوبه‌یدوللای کورپی عه‌بدوللای کورپی عوتبه ده‌گیرێته‌وه که له ئیبنو عه‌باسی ﷺ بیستوو و له مه‌یمونه‌وه بۆی ده‌گیرایه‌وه: که مشکێک کهوته رۆنیکه‌وه و تۆپی (تییدا)، جا له‌م بارمیه‌وه پرسیار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا، ئەویش فه‌رمووی: ((مشکه‌که و چوار ده‌ور فری بده‌ن و رۆنه‌که بخۆن)). به‌ سوفیان وترا: بێگومان مه‌عه‌مر ئەم فه‌رموودمیه له زوهریه‌وه ده‌گیرێته‌وه، ئەویش له سه‌عیدی کورپی موسه‌یه‌یه‌به‌وه له ئەبی هوهرمه‌یره‌وه ﷺ. سوفیان وتی: من هه‌ر به‌م شیومه‌یه بیستووومه: زوهری ده‌لی له عوبه‌یدوللایه له ئیبنو عه‌باسه‌وه ﷺ له مه‌یمونه‌وه له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ، وه سویند به‌خوا چه‌ندین جار به‌و شیومه‌یه له زوهریم بیستوووه.

٥٥٣٩- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الرُّهْرِيِّ عَنِ الدَّابَّةِ مَوْتُ فِي الزَّيْتِ وَالسَّمْنِ وَهُوَ جَامِدٌ أَوْ غَيْرُ جَامِدٍ، الْفَارَةُ أَوْ غَيْرَهَا، قَالَ: بَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِفَارَةٍ مَاتَتْ فِي سَمْنٍ، فَأَمَرَ بِمَا قَرُبَ مِنْهَا فَطُرِحَ، ثُمَّ أَكِلَ، عَنْ حَدِيثِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ^(٣).

٥٥٣٩- یونس له زوهریه‌وه ده‌گیرێته‌وه دهرباره‌ی (حوکمی) گیاندارێک به‌مریت له ناو زه‌میت و رۆندا به‌ستوو و ر‌ه‌ق بی‌ت یان به‌ستوو نه‌بی‌ت، مشک یان گیاندارێکی تر بی‌ت، (زوهری) وتی: پێمان گه‌شتوووه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

(١) پروانه: ٣٣٥.

(٢) حوکمی چیه و چۆنه؟.

(٣) پروانه: ٣٣٥.

فه‌رمانی کرد ئەگەر مشک له ناو رۆن (ی به‌ستو)دا تۆپی، فه‌رمانی کرد مشکه‌که و ئەوه‌ی نزیکه‌ لیوه‌ی فری دراوه‌، پاشان رۆنه‌که‌ خوراوه‌، ئەمه‌ له‌وه‌ فه‌رمووده‌ی عوبه‌یدوئلا‌ی کوری عه‌بدوئلا‌وه‌ (پیمان گه‌شتووه‌).

۵۵۴۰- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ فَأْرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ، فَقَالَ: «الْقُوْهَا وَمَا حَوْلَهَا، وَكُلُوْهُ»^(۱).

۵۵۴۰-ئیب‌نو عه‌باس له‌ مه‌یموونه‌وه‌ ﷺ ده‌گیریته‌وه‌ ده‌لی: پرسیار له‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرا د‌مبارده‌ی مشک‌یک بکه‌ویته‌ ناو رۆنه‌وه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((مشکه‌که‌ و ئەو رۆنه‌ی به‌ده‌وری دایه‌ فری بدن و رۆنه‌که‌ بخۆن)).

۳۵- بَابُ الْوَسْمِ وَالْعَلَمِ فِي الصُّورَةِ

۵۵۴۱- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَرِهَ أَنْ تَعْلَمَ الصُّورَةُ. وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ تُضْرَبَ. تَابَعَهُ قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا الْعَنْقَرِيُّ، عَنْ حَنْظَلَةَ وَقَالَ: تُضْرَبُ الصُّورَةُ.

۳۵- باسی داخ کردن و نیشانه دار کردن له‌ ده‌موچاوی ئاژه‌لدا (حه‌رامه‌)

۵۵۴۱-سالی‌م له‌ ئیب‌نو عومه‌ره‌وه‌ ﷺ ده‌گیریته‌وه‌ که‌ ئیب‌نو عومه‌ر لای نا په‌سه‌ند بوو ده‌م و چاوی ئاژه‌ل داخ بکری و نیشانه‌ بکری، وه‌ ئیب‌نو عومه‌ر ده‌میوت: پیغه‌مبه‌ر ﷺ ریگری کردوه‌ له‌وه‌ی بدری (له‌ ئاژه‌ل).

ه‌وته‌یه ده‌لی: عه‌نقه‌زی بوی گیراینه‌وه له حه‌نزله‌وه (له سالیمه‌وه له ئیبنو عومه‌ره‌وه) وتی: له دهم و چاوی (نازه‌ل) بدری. به‌م گیرانه‌وه پالپشتی عوبه‌یدوللای کوری مووسا ده‌کات.

۵۵۴۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِأَخٍ لِي يَحْكُمُهُ وَهُوَ فِي مِرْيَدٍ لَهُ، فَرَأَيْتُهُ يَسْمُ شَاهً حَسْبُهُ قَالَ: فِي آذَانِهَا^(۱).

۵۵۴۲-ه‌ه‌ه‌س ده‌لی: براهه‌م برد بۆ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ نه‌وه‌ی (ناوی بنیت و) شیرینی بینیت به مه‌لاشوویدا، له‌و کاته‌دا پیغه‌مبه‌ر ﷺ له شوینی موولی وشتره‌کاندا بوو که هی خوی بوو، بینیم مه‌ریکی داخ ده‌کرد.
- (شوعه‌یب ده‌لی) وابزانم (هیشام وتی: (داخ کردنه‌که) له گوئییه‌کانیاندا بوو.

۳۶- بَابُ: إِذَا أَصَابَ قَوْمٌ غَنِيمَةً قَذَبَ بَعْضُهُمْ غَنَمًا أَوْ إِبِلًا بِغَيْرِ أَمْرِ أَصْحَابِهِمْ، لَمْ تُوَكَّلْ، لِحَدِيثِ رَافِعٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

وَقَالَ طَاوُسٌ وَعِكْرِمَةُ فِي ذَبْحَةِ السَّارِقِ: اطْرَحُوهُ.
۵۵۴۳- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّادَةَ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّا نَلْقَى الْعَدُوَّ غَدًا، وَلَيْسَ مَعَنَا مُدَى. فَقَالَ: «مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلُوا، مَا لَمْ يَكُنْ سِنٌّ وَلَا ظُفْرٌ، وَسَأُحَدِّثُكُمْ عَنْ ذَلِكَ، أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظُّفْرُ فَمُدَى الْحَبَشَةِ». وَتَقَدَّمَ سَرَعَانُ النَّاسِ فَأَصَابُوا مِنَ الْغَنَائِمِ وَالنَّبِيُّ ﷺ فِي آخِرِ النَّاسِ، فَنَضَبُوا قُدُورًا، فَأَمَرَ بِهَا فَأُكْفِفَتْ، وَقَسَمَ بَيْنَهُمْ وَعَدَلَ بَعِيرًا بَعْشَرِ شَيْءٍ، ثُمَّ نَدَّ بَعِيرٌ مِنْ أَوَائِلِ الْقَوْمِ، وَلَمْ يَكُنْ مَعَهُمْ حَيْلٌ، فَرَمَاهُ

رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ اللَّهُ. فَقَالَ: «إِنَّ لِهَذِهِ الْبَهَائِمِ أَوَايِدَ كَأَوَايِدِ الْوَحْشِ، فَمَا فَعَلَ مِنْهَا هَذَا، فَأَفْعَلُوا مِثْلَ هَذَا»^(۱).

۳۶- باسیک: ئەگەر کەسانیک دەستکەوتیان گرت، ئینجا هەندیکیان بە بێ فەرمانی خاوەنەکانیان مەر و وشتریان سەربری، ناخوڕیت، بە بەلگەى ئەو فەرموودەى رافیع کە لە پیڤەمبەرەو   دەیگێڕیتەو

تاووس و عیكریمە دەر بارە سەر براوی دز دەلێن: فریى بدن^(۲).

۵۵۴۳- پراڤیعی گۆری خەدیج   دەلێ: وتم بە پیڤەمبەر   ئیمە سبەى بە دوژمن دەگەین چەقۆمان پێ نییە، ئەویش فەرمووی: ((هەرچی خوین فیشقە پێ بکات و ناوی خۆی لێ هینرابێ بیخۆ، بە مەرچی ددان و نینۆک نەبێت، وە باسی ئەو شانەتان بۆدەکەم سەبارەت بە ددان ئیسقانه، نینۆکیش چەقۆی حەبەشەییەکانە))، جا ئەو خەلکانەى خیرا بوون پیشکەوتن و دەستکەوتیان دەستگیر بوو، پیڤەمبەریش   لە کوتایی خەلکەکەدا بوو، ئینجا مەنجه‌لیان نابووێ سەر (و گوشتی تیاوو)، پیڤەمبەر   فەرمانی کرد قەلپ کرانەو و دەست کەوتەکانی دابەش کرد لە نیوانیاندا وشتیکی بە دە سەرمەر دادەنا، پاشان وشتیک راپکرد و یاخی بوو لە لای ئەوانەى لە پیڤەمبەر بوون و ئەوان ئەسپیان پێ نەبوو، جا پیاویک تیرکی تی گرت و خوا (بەهۆی ئەوتیرەو) راپگرت، پیڤەمبەریش فەرمووی((بێگومان ئەم وشتەر و ئازەلانی هەیانە یاخی دەبێت هەرەک یاخی بوونی گێویەکان، جا هەر پەکیکیان ئاومەى کرد ئیوش نا بەو جوړەى لێ بکەن)).

(۱) پروانە: ۲۴۸۸.

(۲) واتە: گوشتی ئەو سەر براوێ کە دزیک سەری بریوێ ناخوڕیت.

۳۷- بَابُ إِذَا نَدَّ بَعِيرٌ لِقَوْمٍ قَرَمَاهُ بَعْضُهُمْ بِسَهْمٍ قَتَلَهُ قَارَادٌ إِصْلَاحَهُمْ قَهْوَ جَانِزٍ

لِخَبَرِ رَافِعٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

۵۵۴۴- حَدَّثَنَا ابْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عُمَرُ بْنُ عُيَيْنَةَ الطَّنَافِئِيُّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبَّاسَةَ بِنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ فَتَدَّ بَعِيرٌ مِنَ الْإِبِلِ -قَالَ:- فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَبَسَهُ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ لَهَا أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَكُونُ فِي الْمَغَازِي وَالْأَسْفَارِ، فَتُرِيدُ أَنْ نَذْبَحَ فَلَا تَكُونُ مُدَى. قَالَ: «أَرِنِ، مَا نَهَرَ -أَوْ أَنْهَرَ- الدَّمَ وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ فَكُلْ، غَيْرَ السِّنِّ وَالظُّفْرِ، فَإِنَّ السِّنَّ عَظْمٌ، وَالظُّفْرَ مُدَى الْحَبَشَةِ»^(۱).

۳۷- باسیک: ئەگەر وشتری که سانیکی یاخی بوو، جا که سیکیان تیریکی بو هاویشت و کوشتی، بهو کاره چاکهیان ویستوو، ئەوه دروسته

به به لگهی ئەو فەرموودهی رافیع که له پیغه مبهروه ﷺ دهگێرپێتهوه.

۵۵۴۴- عه بایه ی کوری ریفاعه له رافیعی کوری خه دیجی بابیری هوه دهگێرپێتهوه دهلی: ئیمه له خزمهت پیغه مبهردا ﷺ بووین له سه فهریکدا، وشتریک له وشتهکان یاخی بوو، دهلی ئینجا بیاویک تیریکی تی گرت و وشکی کرد و رایگرت، دهلی: پاشان (پیغه مبهر ﷺ) فەرمووی: ((بیگومان ئەم (وشت)انه یاخی بوونیان ههیه وهک یاخی بوونی گیویهکان، جا ههر کامیان لیتان یاخی بوو ئیوش ناوهها له گه لدا بکهن))، دهلی: وتم: ئەه ی پیغه مبهری خوا ئیمه جاری وا

هه‌یه له غه‌زا و سه‌فه‌ردا ده‌بین و ده‌مانه‌وی ئازده‌ئیک سه‌رپرین چه‌قۆ نییه،
 فه‌رمووی: ((ده‌ستت سوک بکه نه‌وه‌ی خوین لی بیئی- یان هیشقه‌ی پی بکات -
 و ناوی خواشی لی هی‌نرابی ئه‌وه بیخۆ، ددان و نینۆک نه‌بی‌ت، چونکه بی‌گومان
 ددان ئی‌سقانه و نینۆکی‌ش چه‌قۆی حه‌به‌شه‌یه‌کان)).

۳۸- بابُ أَكْلِ الْمُضْطَرِّ

لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ
 إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ (١٧٢) إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ
 اللَّهِ فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ﴿١٧٣﴾ البقرة. وَقَالَ: ﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ فِي
 مَحْصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ﴾ (٢) المائدة. وَقَوْلِهِ: ﴿فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ أَنْتُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ
 بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ (١١٨) وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ أَنْتُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ وَقَدْ فُصِّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ
 عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا أَضْطَرَّتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ
 بِالْمُعْتَدِينَ﴾ (١١٩) الأنعام. ﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ
 يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا﴾ (١٢٥) الأنعام. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مُهْرَاقًا.
 ﴿أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ﴾ (١٢٥) إِلَى قَوْلِهِ: ﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ عَفُورٌ
 رَّحِيمٌ﴾ (١٢٥) الأنعام. وَقَالَ: ﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ (٨٨) المائدة، الآية.

۳۸- باسی ناچار خواردنی (مرداره‌وه بووی بۆ دروسته)

به‌به‌لگه‌ی ئەم فه‌رمایشته‌ی خ‌وای به‌رز و ب‌ل‌ند: (ئە‌ی ئە‌و که‌سانه‌ی که ب‌ر‌واتان ه‌ین‌اوه، له‌و خ‌واردمه‌نییه‌ پاکانه‌ی کردوومه‌نه به‌ ر‌ۆزیتان ب‌خ‌ون، وه سوپ‌اسی خ‌وا ب‌که‌ن ئە‌گه‌ر ئ‌ی‌وه ه‌ه‌ر ئە‌و ده‌په‌ره‌ستن، ئە‌وه‌ی (که خ‌وا) قه‌ده‌غه‌ی کردوه ل‌یتان ته‌نها مرداره‌وه بو‌وو خ‌و‌ین (ی ر‌ه‌وان) و گوشتی به‌راز و ئە‌وه‌ی که‌سه‌ر ب‌را ب‌ی به‌نا‌وی غه‌یری خ‌واوه، ئ‌ینجا ه‌ه‌ر که‌س‌یک ناچار بو‌و (به‌خ‌واردنی یه‌ک‌یک له‌مانه) به‌ب‌ی یاخی بو‌ون و دمه‌رج‌وون له‌ سنو‌ور، ئە‌وه ه‌یج گ‌ونا‌ه‌یک‌ی له‌سه‌ر نییه‌).

وه فه‌رم‌و‌یه‌تی: (جا ه‌ه‌ر که‌س ناچار بو‌و له‌ ب‌رسیه‌ت‌یدا ب‌ی ئە‌وه‌ی نیه‌تی گ‌ونا‌ه‌کردنی ه‌ه‌ب‌ی)، وه ئە‌م فه‌رم‌ایشته‌ی خ‌وا (دم‌ب‌خ‌ون له‌و (سه‌ر‌ب‌را‌و)ه‌ی که نا‌وی خ‌وای له‌سه‌ر ه‌ین‌راوه، ئە‌گه‌ر ئ‌ی‌وه به‌ ئ‌ایه‌ته‌کانی خ‌وا ب‌ر‌وادارن، ب‌ۆ‌ج‌ی ئ‌ی‌وه له‌ (گوشتی) ئە‌و (ئ‌ازه‌ل‌ان)ه‌ی که نا‌وی خ‌وای له‌سه‌ر ه‌ین‌راوه (له‌ کاتی سه‌ر‌ب‌ر‌ین‌دا) ناخ‌ون؟ که ب‌ی‌گ‌ومان خ‌وا ئە‌وه‌ی حه‌رامی کردوه له‌سه‌رتان ب‌ۆ‌تانی ر‌و‌ون کرد‌ۆ‌ته‌وه، ج‌گه‌ له‌وه‌ی که ناچار دمه‌ن ب‌وی (که ب‌یخ‌ون)، به‌راستی ز‌ۆ‌ر که‌س خه‌ل‌کی گ‌وم‌را ده‌که‌ن به‌ ه‌ه‌وا و ئ‌ارمه‌زو‌وی خ‌و‌یان به‌ ب‌ی ه‌یج زانیارییه‌ک (که له‌ خ‌واوه وه‌ر‌گ‌یر‌اب‌ی)، ب‌ی‌گ‌ومان په‌روه‌رد‌گارت ده‌ست در‌ی‌ز‌گاران و سه‌رکه‌شان چ‌اک دهناس‌ی).

وه دمه‌فه‌رم‌وی: (ئە‌ی مو‌حه‌مه‌د ﷺ) ب‌لی له‌وه‌ی که سروشت ک‌راوه ب‌ۆ‌م ه‌یج خ‌ۆ‌راک‌یک حه‌رام ک‌راوم ده‌ست ناکه‌وی که‌سی (ب‌یه‌وی) ب‌یخ‌وات، مه‌گه‌ر مرداره‌وه بو‌و ب‌ی، یا خ‌و‌ینی ر‌ژ‌ین‌راو یا گوشتی به‌راز، چونکه ب‌ی‌گ‌ومان ئە‌وه پ‌یسه‌یان سه‌ر‌ب‌را‌و‌یک ب‌ی (کاتی سه‌ر‌ب‌ر‌ین) نا‌وی غه‌یری خ‌وای له‌سه‌ر ب‌راب‌ی، جا ه‌ه‌ر که‌س ناچار بو‌و (که ئە‌و حه‌رامانه‌ ب‌خ‌وات) زیاد له‌ پ‌ی‌ویست نه‌خ‌وات و

مه‌به‌ستی سنوور به‌زاندن نه‌بی، نه‌وه بیگومان په‌رومردگارت لی‌بورده‌ی میهرمانه).

ومفه‌رمووی: (جا له‌و بژیویه‌ی خوا پیی به‌خشیوون بخۆن که‌ه‌لāl و پا‌که و سوپاسی چاکه و نیعمه‌تی خوا بکه‌ن، نه‌گه‌ر ئیوه هه‌ر نه‌و ده‌په‌رستن، بیگومان (خوا) ته‌ها مرداره‌وه بوو و خوین و گوشتی به‌راز و نه‌وه‌ی (که‌ه سه‌برپاوه و) ناوی غه‌یر خ‌وای لی هینراوه‌هه‌رامی کردوه لی‌تان، به‌لام هه‌ر که‌سیک ناچار بوو (له‌و هه‌رامانه‌هه‌خوات) بی دمست دریزی و زیاده‌ره‌وی، نه‌وه بیگومان خوا لی‌بورده‌ی میهرمانه).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۳- کتاب الاضاحی

به ناوی خواوی به خشنده میهره بان

۷۳- پهراوی قوربانی

۱- باب سُنَّةِ الْأُضْحِيَّةِ

وَقَالَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنه: هِيَ سُنَّةٌ وَمَعْرُوفٌ.

۵۵۴۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ زُبَيْدِ الْإِمَامِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْبَرَاءِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبَدَأُ بِهِ فِي يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، مَنْ فَعَلَهُ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ دَبَحَ قَبْلَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لِأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النَّسْكِ فِي شَيْءٍ». فَقَامَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَبَّارٍ -وَقَدْ دَبَحَ- فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي جَدْعَةً. فَقَالَ: «ادْبَحْهَا وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ». قَالَ مُطَرِّفٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ دَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ ثُمَّ نُسَكُهُ وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۱).

۱- باسی سوننهت بوونی قوربانی

ئیبنو عومەر رضي الله عنه دهلی: قوربانی سوننهته و زانراوه (له ناو خه لکدا)^(۱).

۵۵۴۵- بهرائی کورپی عازیب رضي الله عنه دهلی: پیغمهبری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیکومان یه کهم شتیک له م روژهماندا که بهو دهست پی دهکهین نوێز دهکهین، پاشان دهگهړینهوه (بو

(۱) پروانه: ۹۵۱.

(۲) کهس نالئی له ئیسلامدا نییه یان دژی بوونی وهستايتتهوه.

مالهوه) و قوربانیه که سهر دمپرین، جا ههر کهس (بهو جوړه) کرد، نهوه بیگومان سوننه تی ئیمه ی جی به جی کردوه، ههر که سیش پیش (نوئزی جهژن) سهری بریبی. نهوه بیگومان گوشتیکه و داویتی به خیزانه که ی خو، هیچ به یوهندی به قوربانیه وه نییه))، نهوسا نهبو بورده ی کوری نیار ههستایه سهرپی - که نازده که ی سهربری بوو- وتی: بیگومان من چتیریکم هه یه (له مهریک چاکره)^(۱)، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((سهری بره، له پاش تو بو هیچ کهس دروست نییه)).

موتهریف له عامیره وه دهگیرتیه وه نهویش له به پرائه و ﷺ ده لی: پیغه مبه ﷺ فهرمووی: ((ههر کهس پاش نوئزی جهژن قوربانی سهربری، نهوه سهربرینه که ی تهواوه و سوننه تی مسوئمانانی پیکاوه و به جی هیناوه)).

۵۵۴۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا ذَبَحَ لِنَفْسِهِ، وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۲).

۵۵۴۶- نه نهسی کوری مالیک ﷺ ده لی: پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ((ههر کهس ی پیش نوئز (ی جهژن) قوربانیه که ی سهربری، نهوه بیگومان بوخوی سهربریوه، ههر که سیکیش دوا ی نوئز (ی جهژن) سهری بریبی، نهوه بیگومان قوربانیه که ی تهواوه، وه سوننه تی مسوئمانانی به جیهنا و پیکاویتی)).

۲- بَابُ قِسْمَةِ الْإِمَامِ الْأَخَاذِيِّ بَيْنَ النَّاسِ

۵۵۴۷- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ بَعْجَةَ الْجُهَنِيِّ، عَنْ عُبَيْةِ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَسَمَ النَّبِيُّ ﷺ بَيْنَ أَصْحَابِهِ صَحَابًا، فَصَارَتْ لِعُقْبَةَ جَدْعَةً. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، صَارَتْ جَدْعَةً. فَقَالَ: «ضَحُّ بِهَا»^(۱).

(۱) نهوه ی نیوان دوو قهوسه که له گیرانه وه یه کی تردا له بوخاریدا هاتوه به ژماره (۹۶۷).

(۲) پروانه: ۹۵۴.

۲- باسی پیشهوا بو خۆی^(۱) قوربانیه کانیه کان دابهش بکات له نیوان خه لکیدا

۵۵۴۷- به عجهی جوهه نی له عوقبهی کوری عامیری جوهه نییه وه ﷺ دهگیرپته وه و دهلی: پیغه مبهری ﷺ له نیوان هاوه لانیدا چهند نازه لیکي قوربانی دابهش کرد، جا چتیریک بوو بهشی عوقبه، (عوقبه دهلی) منیش وتم: نهی پیغه مبهری خوا چتیریک بهر من که وتوو؟ فهرمووی: (بیکهره قوربانی)).

۳- بابُ الْأُضْحِيَّةِ لِلْمُسَافِرِ وَالنِّسَاءِ

۵۵۴۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهَا وَحَاصَتْ بِسَرَفٍ قَبْلَ أَنْ تَدْخُلَ مَكَّةَ وَهِيَ تَبْكِي، فَقَالَ: «مَا لَكَ؟ أَنْفَسْتِ؟». قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: «إِنَّ هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، فَأَقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ». فَلَمَّا كُنَّا مِمَّنَى أُتِيتُ بِلَحْمٍ بَقَرٍ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: صَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ أَزْوَاجِهِ بِالْبَقَرِ^(۲).

۳- باسی (حوکمی) قوربانی بو ریبوار و ژنان

۵۵۴۸- عهبدوپه رحمانی کوری قاسیم له باوکیه وه دهگیرپته وه نهویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرپته وه، که پیغه مبهر ﷺ چوو بو لای - له سهریف که وتبوویه چهیزه وه پیش نهوه بپرواته ناو مهککه لهو کاته دا دهگریا، پیغه مبهریش ﷺ فهرمووی پی: ((که وتوویته چهیزه وه؟)) وتی: بهلی،

(۱) پروانه: ۳۳۰۰.

(۲) یان به فهرمانی نهو دابهش کریت، وه له فهرمووده که د دهبیریت.

(۳) پروانه: ۲۹۴.

فهرمووی: ((بێگومان ئەمە شتیکیە خوا بۆ ئافەرمەتانی داناوە، جا حاجی چی دەکات تۆش بیکە تەنھا تەوافی کەعبە مەکە))، ئینجا کاتی کە لە مینا بووین، گوشتی مانگایان بۆ هینام، منیش وتم: ئەمە چیه؟ وتیان: پێغەمبەری خوا ﷺ مانگای کردووە بە قوربانی بۆ خێزانەکانی))^(۱).

ع- بابُ مَا يُشْتَهَى مِنَ اللَّحْمِ يَوْمَ النَّحْرِ

۵۵۴۹- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُثَيْمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ: «مَنْ كَانَ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيُعِدْ». فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ هَذَا يَوْمٌ يُشْتَهَى فِيهِ اللَّحْمُ -وَذَكَرَ حِرَانَهُ- وَعِنْدِي جَدَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ شَائِي لَحْمٍ. فَرَخَّصَ لَهُ فِي ذَلِكَ، فَلَا أَذْرِي أَلْبَلَعَتِ الرُّخْصَةَ مِنْ سِوَاهُ أَمْ لَا، ثُمَّ انْكَفَأَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى كَبْشَيْنِ فَذَبَحَهُمَا، وَقَامَ النَّاسُ إِلَى غَنِيمَةٍ فَتَوَزَّعُوا. أَوْ قَالَ: فَتَجَزَّعُوا^(۲).

ع- باسی ئەو گوشتە لە رۆژی جەژنی قورباندا بەزی لێ بکە

۵۵۴۹- ئەنەسێ کورپی مالیک ﷺ دەلی: پێغەمبەر ﷺ لە رۆژی جەژنی قوربانیدا فهرمووی: ((هەر کەسێک پێش نوێژ (ی جەژن) نازەلی سەربریوه بە دووبارە (بکاتەوه))^(۳)، بیاویک هەستایهوه و وتی: ئەو پێغەمبەری خوا بەراستی ئەمرو پۆژیکە بەز لە گوشت دەکری- وە باسی (پێویستی) دراوسێکانی کرد، جێریکم هەیه لەدوو مەری گوشتن چاکترە، ئێتر پێغەمبەر ﷺ مۆلەتی ئەوهی دا^(۴).

(۱) واتە بەمۆلەتی خێزانەکانی چونکە نابێ قوربانی بکەیت بۆ کەسێک ئاگادار نەبێت، ئەو قسە ی عایشە رزق و ناگەینێت کە ئەو ڕێگەی نەداوە پێغەمبەر ﷺ قوربانی بۆ بکات، بەلکو نەیزانیوه قوربانیه کە ی هی کێیه.

(۲) پڕوانە: ۹۵۴.

(۳) نازە لێکی تر سەر بپێت.

(۴) چێرە کە بکات بەقوربانی کە لە بەرەتدا نابێ و دروست نیە قوربانی کردن بە چێر چونکە تەمەنی کەمە.

جانازانم ئەم رینگه پیدانه گه‌شتۆته خه‌لکی تر جگه له‌و یا نا، پاشان پیغه‌مبه‌ر
 ﷺ گه‌راپه‌وه بو‌ لای دوو به‌رانه‌که و سه‌ری ب‌پ‌ین، خه‌لکیش رو‌شتن بو‌ لای
 مه‌رپکی ب‌چووک و به‌پشک له‌ نیوانیاندا به‌شیان کرد، یان وتی: دابه‌شیان کرد له
 نیوانیاندا^(۱)

۵- بابُ مَنْ قَالَ: الْأَضْحَى يَوْمَ النَّحْرِ

۵۵۵۰- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي
 بَكْرَةَ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الزَّمَانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا، مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ، ثَلَاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدَةِ
 وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمَحَرَّمِ، وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ، أَيُّ شَهْرٍ هَذَا». قُلْنَا: اللَّهُ
 وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ ذَا الْحِجَّةِ؟». قُلْنَا: بَلَى.
 قَالَ: «أَيُّ بَلَدٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ
 اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ الْبُلْدَةُ؟». قُلْنَا: بَلَى. قَالَ: «فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا؟». قُلْنَا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ،
 فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيَسْمِيهِ بغيرِ اسْمِهِ، قَالَ: «أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ؟». قُلْنَا: بَلَى. قَالَ:
 «فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ - قَالَ مُحَمَّدٌ: وَأَخْسِبُهُ قَالَ: وَأَعْرَاضَكُمْ - عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحَرَمَةِ
 يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ، وَتَتَلَقَوْنَ رَبَّكُمْ فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ، أَلَا فَلَا
 تَرْجِعُوا بَعْدِي ضَلَالًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلَا لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فَلَعَلَّ بَعْضَ
 مَنْ يَبْلُغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضٍ مَنْ سَمِعَهُ - وَكَانَ مُحَمَّدٌ إِذَا ذَكَرَهُ قَالَ: صَدَقَ
 النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَالَ: - أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ؟»^(۲).

(۱) ئەو دوو ووشه‌یه: (فَتَوَزَّعُوا) (فَتَجَزَّعُوا) هه‌ردوکیان به‌مانای دابه‌شکردنیه‌تی به‌ پشک به‌زیندووێ نه‌ک
 به‌سه‌ر‌پ‌راوی.

(۲) پ‌روانه: ۶۷.

0- باسی ئه و که سه ی که ده لئ: قوربانی کردن ته نها له رۆژی (یه که می) جه ژن دایه

000- ئه بو به کره ﷺ له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گیریت ته وه فه رموو: ((بیگومان
چه رخ و زه مانه سو را وه ته وه سه ر ئه و شیوه می خۆی له و رۆژدا که خوا
ناسمانه کان و زه وی دروست کرد، ساڵ دوانزه مانگه، چواریان مانگی هه رامن^(۱)
سیانیان به دوای یه گتردا دین، (که نه مانه ن): زولقه عده و زولحیجه و موچه رهم و
ره جه بی موزهر که له نیوان جومادی دووهم و شه عبان دایه، ئه م مانگه چ
مانگی که؟)) وتمان خوا و پیغه مبه ره که ی زاناترن، جا بیدنگ بوو هه تا
گومانمان وابوو به ناویکی تر جگه له ناوه که ی خۆی ناوی دهبات، فه رموو:
((ئایا زولحیجه نییه؟)) وتمان به لئ، فه رموو: ((ئه ی ئه مه چ شاریکه؟)) وتمان
خوا و پیغه مبه ره که ی زاناترن، ئه نجا بیدنگ بوو تاوامان زانی که به ناویکی تر
ناوی دهبات جگه له ناوه که ی خۆی، فه رموو: ئایا شاره که (ی مه که که نییه؟))،
وتمان: به لئ، فه رموو: ((ئه م رۆژه چ رۆژی که؟)) وتمان: خوا و پیغه مبه ره که ی
زاناترن، جا بیدنگ بوو هه تا گومانمان وابوو که ناوی دهبات به غه یری
ناوه که ی خۆی، فه رموو: ((ئه مرۆ جه ژنی قوربان نییه؟)) وتمان: به لئ،
فه رموو: ((جا بیگومان خوینتان و ماڵ و سامانتان)).

موحه مه د وتی: وایزانم فه رموو: ناموستان- له یه گتر هه رامه وه ک هه رامیتی
ئه م رۆژمه تان له م شارته نه دا، وه له م مانگه تاندا، بیگومان (له قیامه تدا) ده که نه وه
به په رومردگارتان و پرسیری کرده وه کانتان لئ ده کات، بیدارن پاش (مردنی) من
گومرا مه بنه وه، هه ندیکتان بدن له گه ردنی هه ندیکتان، بیداربن ئه وه ی
ناماده یه بیگه یه نی به وه ی لی ره نییه، چونکه له وانه یه هه ندیک له وانه ی پی

(۱) پێژگراون و هه رامه نابن جه نگیان تیا بکریت.

دهگهیه نریت باشر هه ئی بگری و لی تیگات له هه ندی لهوانه ی که بیستویه تی - وه موحه مه د (ی کوری سیرین) که نه م فه رمووده ی باس بکرايه دهیوت: موحه مه د (ﷺ) راستی فه رموو- له پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) فه رمووی: ((نایا پیم راگه یاندن؟ نایا پیم راگه یاندن؟)).

۱- بابُ الْأَضْحَى وَالْمَنْحَرِ بِالْمُصَلَّى

۵۵۵۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَنْحَرُ فِي الْمَنْحَرِ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: يَعْنِي مَنْحَرَ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

۱- باسی قوربانی کردن و شوینی سهر برینی له نوێرگه دهییت

۵۵۵۱- عوبه یدوللا ده ئی: نافیع ده ئی: عه بدوللا ی (کوری عومه ر) ﷺ هه میسه له و جیگای قوربانی تیدا سهر ده بر درا قوربانی سهر ده بر ی. عه بدوللا نه ئی: مه به ستی نه و جیگایه بوو پیغه مبه ر ﷺ قوربانی تیدا سهر ده بر ی (له نوێرگه).

۵۵۵۲- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ قَرْقَدٍ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَذْبَحُ وَيَنْحَرُ بِالْمُصَلَّى^(۲).

۵۵۵۲- نافیع ده گێر پته وه که نیبنو عومه ر ﷺ بو ی گێرايه وه و وتی: پیغه مبه ر ی خوا ﷺ هه میسه له نوێرگه ناژه ل و وشتری سهر ده بر ی.

(۱) پروانه: ۹۸۲.

(۲) پروانه: ۹۸۲.

۷- بابٌ فِي أَضْحِيَّةِ النَّبِيِّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، وَيُذَكَّرُ: سَمِينِينَ وَقَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: سَمِعْتُ أَبَا أَمَامَةَ بْنَ سَهْلٍ قَالَ: كُنَّا نُسَمِّنُ الْأَضْحِيَّةَ بِالْمَدِينَةِ، وَكَانَ الْمُسْلِمُونَ يُسَمِّنُونَ.

۵۵۵۳- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ؓ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُضْحِي بِكَبْشَيْنِ وَأَنَا أُضْحِي بِكَبْشَيْنٍ^(۱).

۷- باسیک: دهر باره‌ی قوربانی کردنی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌دوو به‌رانی شاخدار، وه ده‌وتریت: دوو به‌رانی قه‌له‌و بوون

یه‌حیا‌ی کوری سه‌عید ده‌لی: له نه‌بو ئومامه‌ی کوری سه‌هلم بیست وتی: ئیمه له مه‌دینه‌دا قوربانیمان قه‌له‌و ده‌کرد، وه جاران مسو‌لمانانیش قوربانیه‌کانیان قه‌له‌و ده‌کرد.

۵۵۵۳- نه‌نه‌سی کوری مالیک ؓ ده‌لی: جاران پیغه‌مبه‌ر ﷺ دوو به‌رانی ده‌کرده قوربانی و منیش به‌دوو به‌ران قوربانی ده‌که‌م.

۵۵۵۴- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ أَقْرَبَيْنِ أَمْلَحَيْنِ فَذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ.

تَابَعَهُ وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ. وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ وَحَاتِمُ بْنُ وَرْدَانَ عَنْ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ^(۲).

۵۵۵۴- نه‌بو قیلابه له نه‌نه‌سی کوری مالیکه‌وه ؓ ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گه‌راپه‌وه بو‌لای دوو به‌رانی شاخدار‌ی ڕه‌ش و سه‌ی ڕه‌نگ، وه به‌ده‌ستی خو‌ی هه‌ردوو‌کیانی سه‌ره‌بری.

(۱) پروانه: ۵۵۵۴، ۵۵۵۸، ۵۵۶۴، ۵۵۶۵، ۷۳۹۹.

(۲) پروانه: ۵۵۵۳.

وهیب له نه‌یوبه‌وه نه‌م فه‌رمووده‌ی گێراومه‌وه و پالپشتی گێراونه‌وه‌که‌ی عه‌بدوره‌حمانی کردوه.

نیسماعیل و حاتیمی کوری و مردان له نه‌یوبه‌وه ده‌لێن و گێراویانه‌ته‌وه نه‌ویش له ئیبنو سیرینه‌وه له نه‌نه‌سه‌وه ﷺ گێراویه‌تی‌ه‌وه^(۱).

۵۵۵۵- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَعْطَاهُ غَنَمًا يَفْسِمُهَا عَلَى صَحَابَتِهِ صَحَابًا، فَبَقِيَ عَتُودٌ فَذَكَرَهُ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ: «صَحَّ أَنْتَ بِهِ»^(۲).

۵۵۵۵- نه‌بول‌خه‌یر له عوقبه‌ی کوری عامیره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ رانی‌ک مه‌ری پێدا تا دابه‌شی کات به‌سه‌ر هاوه‌لانی‌دا وه‌ک قوربانی، ئینجا جتیری‌ک مایه‌وه و عوقبه بو پیغه‌مبه‌ری ﷺ باس کرد، نه‌ویش فه‌رمووی: ((تۆ خو‌ت بیکه به قوربانی)).

۸- بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ لِأَبِي بُرْدَةَ: «ضَحَّ بِالْجَذَعِ مِنَ الْمَعْرِ،

وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»

۵۵۵۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا مُطَرِّفٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ ﷺ قَالَ: ضَحَّى خَالٌ لِي يُقَالُ لَهُ: أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «شَأْنُكَ لَحْمٌ». فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ عِنْدِي دَاجِنًا جَذَعَةً مِنَ الْمَعْرِ. قَالَ: «اذْبَحْهَا وَلَنْ تَصْلُحَ لِعَيْرِكَ». ثُمَّ قَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَإِنَّمَا يَذْبَحُ لِنَفْسِهِ، وَمَنْ ذَبَحَ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَقَدْ تَمَّ نُسُكُهُ، وَأَصَابَ سُنَّةَ الْمُسْلِمِينَ»^(۳).

(۱) مه‌به‌ست گێراونه‌وه‌ی هه‌مان فه‌رمووده‌ی: ۵۵۵۴ به‌لام به‌م ڕێگه و رسته‌یه.

(۲) پروانه: ۲۳۰۰.

(۳) پروانه: ۹۵۱.

تَابَعَهُ عُبَيْدَةُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ وَإِبْرَاهِيمَ. وَتَابَعَهُ وَكِيعٌ، عَنْ حُرَيْثٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ. وَقَالَ عَاصِمٌ وَدَاوُدُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: عِنْدِي عَتَاقُ لَبْنٍ. وَقَالَ زُبَيْدٌ وَفِرَاسٌ، عَنِ الشَّعْبِيِّ: عِنْدِي جَذَعَةٌ. وَقَالَ أَبُو الْأَحْوَصِ: حَدَّثَنَا مَنصُورٌ: عَتَاقُ جَذَعَةٌ. وَقَالَ ابْنُ عَوْنٍ: عَتَاقُ جَذَعٌ، عَتَاقُ لَبْنٍ.

8- باسی ئەم فەرموودهی پێغه‌مبەر ﷺ به ئەبی بوردەمی فەرموو: ((چتیره بزێه که سەر بڕه بۆ قوربانانی^(۱) وه له پاش تو بۆ کەسی تر دروست نییه))

0006- به‌پاشی گورپی عازیب (ﷺ) ده‌لی: خالیکم که پێی ده‌وترا: ئەبو بورده پێش نوێژی جه‌ژن قوربانیه‌که‌ی سەر بڕی بوو، پێغه‌مبهری خواش ﷺ فەرمووی پێی: ((مه‌رکه‌ت مه‌ری گوشته^(۲))), ئەویش وتی: ئەه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ بێگومان چتیره بزێکی دابه‌سته‌م هه‌یه له ماله‌وه، پێغه‌مبهر ﷺ فەرمووی: ((هه‌ر که‌س پێش نوێژ (ی جه‌ژن) ئاژه‌ل سهر بپریت، ئەوه بێگومان بۆ خو‌ی سهر بپروه، هه‌ر که‌سیش پاش نوێژ (ی جه‌ژن) ئاژه‌ل سهر بپریت، ئەوه بێگومان قوربانیه‌که‌ی ته‌واوه و سونه‌تی مسو‌لمانانی جیبه‌جی کردوه)).
عوبه‌یده له شه‌عی و ئیبراهیمه‌وه گێراویه‌ته‌وه و پالێشتی موته‌ریفی کردوه له‌گێرانه‌وه‌که‌یدا.

وه‌کیع له حوریه‌سه‌وه ئەویش له شه‌عی یه‌وه گێراویه‌ته‌وه و پالێشتی گێرانه‌وه‌که‌ی موته‌ریفی کردوه.

عاصیم و داوود له شه‌عی یه‌وه گێراویانه‌ته‌وه: چتیریکم هه‌یه تازه ب‌راوته‌وه له شیر.

(۱) قوربانانی بکه به چتیره بزێک.

(۲) واته: به‌قوربانانی دانانریت.

ئەبو لئەحووس دەلی: مەنصور بووی گێڕاینەوه وتی: گیسکیك، چتیریکم هەیه.
ئیبنو عەون وتی: گیسکیك، چتیریک، گیسکیکی تازه له شیر براوه.

۵۵۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: ذَبَحَ أَبُو بُرْدَةَ قَبْلَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «أَبْدِلْهَا». قَالَ: لَيْسَ عِنْدِي إِلَّا جَذَعَةٌ - قَالَ شُعْبَةُ: وَأَخْسِبُهُ قَالَ: - هِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسِنَّةٍ قَالَ: «اجْعَلْهَا مَكَانَهَا، وَلَنْ تَجْزِيَ عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»^(۱).

۵۵۵۷-بەرا ﷺ دەلی: ئەبو بورده پێش نوێژ (ی جهژن) قوربانی سەربری، پیغه‌مبەریش ﷺ پێی فەرموو: ((یەکیکی تر له حیاتی سەربریە))، وتی: تەنها چتیریکم هەیه، شوعبە وتی: وابزانم وتی: له بزنی و مەر چاکترە، فەرمووی: ((بیخەرە جێی ئەو، له پاش تۆ بو کەسی تر دروست نییە)).

۹- بَابُ مَنْ ذَبَحَ الْأَضَاحِيَّ بِيَدِهِ

۵۵۵۸- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ، فَرَأَيْتُهُ وَاضِعًا قَدَمَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا يُسَمِّي وَيُكَبِّرُ، فَذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ^(۲).

۹- باسی ئەو کەسە قوربانییەکان بە دەستی خۆی سەربری

۵۵۵۸-ئەنەس ﷺ وتی: پیغه‌مبەر ﷺ دوو بەرانی ڕەش و سپی کردە قوربانی، جا بینیم قاجی نابووێه سەر لاملیان ناوی خوای هینا و ئەللاھو ئەکبەری کرد و هەردووگیانی بە دەستی خۆی سەربری.

(۱) پروانه: ۹۵۱.

(۲) پروانه: ۵۵۵۳.

۱۰- بَابُ مَنْ ذَبَحَ أَضْحِيَّةَ غَيْرِهِ

وَأَعَانَ رَجُلٌ ابْنَ عُمَرَ فِي بَدَنَتِهِ. وَأَمَرَ أَبُو مُوسَى بَنَاتِهِ أَنْ يُضَحَّيْنَ بِأَيْدِيهِنَّ.
 ۵۵۵۹- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَرَفٍ وَأَنَا أَبْكِي، فَقَالَ: «مَا لَكَ؟ أَنْفَسْتِ؟». قُلْتُ:
 نَعَمْ. قَالَ: «هَذَا أَمْرٌ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ، أَقْضِي مَا يَقْضِي الْحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي
 بِالْبَيْتِ». وَضَحَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ نِسَائِهِ بِالْبَقَرِ^(۱).

۱۰- باسی که‌سیک قوربانی که‌سیکی تر سهر ببریت

-پیاویک هاوکاری ئیبنو عومهری رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ کرد له سهربرینی وستره‌که‌یدا^(۲).
 ئه‌بو موسا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فهرمانی به‌که‌که‌کانی کرد که به دهستی خویان قوربانیه‌که‌انیان
 سهربری.

۵۵۵۹- عه‌بدوهره‌همانی کوری قاسیم له باوکیه‌وه ده‌گیرته‌وه ئه‌ویش له
 عائیشه‌وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیرته‌وه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ هات بو لام - له سهریف له‌و
 کاته‌دا من ده‌گریام - پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((جیه ته‌وتوویته
 چه‌یزه‌وه؟)) وتم: به‌لی، فهرمووی: ((بیگومان نه‌مه شتیکه خوا بو ئا‌فره‌مانی
 داناوه، جا حاجی چی ده‌کات تۆش بیکه ته‌نها ته‌وافی که‌عه‌به مه‌که))، وه
 پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مانگای کردوه به قوربانی بو خیزانه‌کانی))^(۳).

(۱) پروانه: ۲۹۴.

(۲) که له‌مینا سهری بری وه‌ک قوربانی.

(۳) واته: به‌موله‌تی خیزانه‌کانی، چونکه نابێ قوربانی بکه‌یت بو که‌سیک ئا‌گادار نه‌بیت، ئه‌و قسه‌ی عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
 وا ناگه‌ینیت که ئه‌و ڕێگه‌ی نه‌داوه پیغه‌مبه‌ر ﷺ قوربانی بو بکات، به‌لکو نه‌یزانیوه قوربانیه‌که هی کیه.

II - بَابُ الذَّبْحِ بَعْدَ الصَّلَاةِ

۵۵۶۰- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي زَيْدٌ قَالَ: سَمِعْتُ الشَّعْبِيَّ، عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فَقَالَ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا نَبْدَأُ مِنْ يَوْمِنَا هَذَا أَنْ نُصَلِّيَ، ثُمَّ نَرْجِعَ فَنَنْحَرَ، فَمَنْ فَعَلَ هَذَا فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ نَحَرَ فَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ يُقَدَّمُهُ لِأَهْلِهِ، لَيْسَ مِنَ النَّسْكِ فِي شَيْءٍ». فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دَبَحْتُ قَبْلَ أَنْ أُصَلِّيَ، وَعِنْدِي جَذَعَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَةٍ. فَقَالَ: «اجْعَلْهَا مَكَانَهَا، وَلَنْ تَجْزِيَ - أَوْ تُوفِيَ - عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ»^(۱).

II - باسی (کاتی قوربانی) سهربرین دوا نویژ (ی جهژنه)

۵۵۶۰- به‌راو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوام صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بیست فهرمووی: ((بیگومان یه‌که‌م شتی‌ک له‌م رۆژه‌ماندا که به‌و ده‌ست بی ده‌که‌ین نویژ ده‌که‌ین، پاشان ده‌که‌رینه‌وه (بۆ ماله‌وه) و قوربانی سهر ده‌برین، جا ههر که‌س (به‌و جو‌ره‌ی) کرد، نه‌وه بیگومان سوننه‌تی ئیمه‌ی حی به‌جی کردوه، ههر که‌سیش پیش (نویژی جه‌ژن) سهری بری‌بی، نه‌وه بیگومان گوشتی‌که و داویتی به‌خیزانه‌که‌ی خو‌ی و هیج په‌یومندی به‌ قوربانی‌وه نییه‌))، نه‌بو بورده وتی: پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ من نازه‌له‌که‌م سهربری پیش نه‌وه‌ی نویژ بکه‌م، به‌لام جتیری‌کم هه‌یه له مه‌رێک چاک‌تره، پیغه‌مبه‌ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرمووی: ((بیخه‌ره جی‌گای نه‌و و سهری بپه‌ و له پاش تو بۆ هیج که‌س دروست نییه‌)).

II - بَابُ مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ أَعَادَ

۵۵۶۱- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلْيُعِدْ». فَقَالَ رَجُلٌ: هَذَا يَوْمٌ يُشْتَهَى فِيهِ

اللَّحْمَ - وَذَكَرَ مِنْ جِرَانِهِ، فَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ عَذْرَهُ - وَعِنْدِي جَدْعَةٌ خَيْرٌ مِنْ شَاتَيْنِ. فَرَخَّصَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَلَا أَذْرِي بَلَغَتِ الرُّخْصَةَ أَمْ لَا، ثُمَّ انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ - يَعْنِي: فَذَبَحَهُمَا - ثُمَّ انْكَفَأَ النَّاسُ إِلَى غَنِيمَةٍ فَذَبَحُوهَا^(۱).

۱۲- باسی هەر کهسیک پیش نوێژ (ی جهژن)

قوربانیه که ی سهربری ده بۆ دووباره ی بکاتهوه

۵۵۶۱- نه نهس ﷺ له پیغه مبههر ﷺ گیرایه وه فهرمووی: ((هەر کهسیک پیش نوێژ (ی جهژن قوربانی) سهربری وه بادووباره ی کاته وه))، پیاویکیش وتی: ئه مه رپۆژیکه چهز له گوشت دهرکت- باسی بپووستی دراوسێکانی کرد وهك ئه وه ی که پیغه مبههر ﷺ بیانوو ده که ی قبول کرد بیت، (وتی): چتیریکم هه یه له دوو مهر چاکتره، ئیتر پیغه مبههریش ﷺ مۆله تی دا، جا نازانم مۆله ته که که گهشتوو به خه لکی که یا نا؟ پاشان پیغه مبههر ﷺ گیرایه وه بۆ لای دوو بهرانه که و- واته: ههردووکیانی سهربری- پاشان خه لک گه رانه وه بۆ لای مهریکی بچووک و سهریان بری.

۵۵۶۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ قَيْسٍ، سَمِعْتُ جُنْدَبَ بْنَ سُفْيَانَ الْبَجَلِيَّ قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَوْمَ النَّحْرِ فَقَالَ: «مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُعَذِّ مَكَانَهَا أُخْرَى، وَمَنْ لَمْ يَذْبَحْ فَلْيَذْبَحْ»^(۲).

۵۵۶۲- چوندمبی کوری سوھیانی به جهلیی ﷺ ده لۆ: پیغه مبههرم ﷺ دی له رپۆژی جهژنی قورباندا فهرمووی: ((هەر کهسیک قوربانی سهر بری پیش ئه وه ی نوێژی جهژن بکات، ئه وه با له جبۆ ئه و قوربانیه دووباره قوربانیه که سهر بری، هەر کهسیکیش سهری نه بری وه با سهری بریت)).

(۱) پروانه: ۹۵۴.

(۲) پروانه: ۹۸۵.

۵۵۶۳- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ فِرَاسٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ، فَقَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا، فَلَا يَذْبَحُ حَتَّى يَنْصَرِفَ». فَقَامَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَبَارٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَعَلْتُ. فَقَالَ: «هُوَ شَيْءٌ عَجَلْتُهُ». قَالَ: فَإِنَّ عِنْدِي جَدَّةً هِيَ خَيْرٌ مِنْ مُسْنَتَيْنِ، آذُبُحَهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ، ثُمَّ لَا تَجْزِي عَنْ أَحَدٍ بَعْدَكَ». قَالَ عَامِرٌ: هِيَ خَيْرٌ نَسِيكَتِهِ^(۱).

۵۵۶۳-بە‌را ﷺ دە‌ئێ: پ‌و‌زێکیان پێ‌غه‌مبەر ﷺ نو‌ی‌زی کرد ئێ‌نجا فه‌رمو‌وی: ((هەر که‌سێ‌ک وه‌ک ئه‌م نو‌ی‌ژه‌ی ئێ‌مه بکات و پ‌وو بکاته پ‌وو‌گه‌ی ئێ‌مه و ق‌وربانی سه‌ر نه‌برێ‌ت هه‌تا (له نو‌ی‌زی جه‌ژن) ده‌گه‌رێ‌ته‌وه))، جا ئه‌بو بو‌رده‌ی کو‌ری نیار ﷺ هه‌سته‌یه‌وه و وتی: ئه‌ی پێ‌غه‌مبهری خوا من سه‌رم ب‌ریوه، فه‌رمو‌وی: ((ئه‌وه شتی‌که که پێ‌شت خستوو‌ه (بو‌ خێ‌زانه‌که‌ت))، وتی: چ‌تیرێ‌کم هه‌یه له دوو مه‌ر چاک‌تره سه‌ری ب‌ی‌رم؟ فه‌رمو‌وی: ((به‌ئێ‌ پاشان له دوای تۆ بو‌ که‌سی که دروست نی‌یه))، عام‌یر ده‌ئێ: چ‌تیره‌که چاک‌ترینی دوو ق‌وربانیه‌که‌ی بو‌و^(۲).

۱۳- بَابُ وَضْعِ الْقَدَمِ عَلَى صَفْحَةِ الذَّبِيحَةِ

۵۵۶۴- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصْحِي بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَفْحَتِهِمَا، وَيَذْبَحُهُمَا بِيَدِهِ^(۳).

۱۳- با‌سی پێ‌ خستنه سه‌ر ملی (ئهو ق‌وربانیه‌ی) که سه‌ر ده‌بر‌درێ‌ت

۵۵۶۴-ئه‌نه‌س ﷺ ده‌گ‌یرێ‌ته‌وه که پێ‌غه‌مبەر ﷺ دوو به‌رانی ره‌ش و سپی شاخ‌دارێ ده‌کرده ق‌وربانی، قاچی خسته سه‌ر لاملی هه‌ردووکیان، وه به‌ده‌ستی خ‌و‌ی سه‌ری ب‌رین.

(۱) پ‌روانه: ۹۵۱.

(۲) واته: چ‌تیره‌که له جیاتی مه‌ره‌که‌ی یه‌که‌م سه‌ری ب‌ری له‌وه‌ی که پێ‌شته سه‌ری ب‌ری‌بوو چاک‌تر بو‌و.

(۳) پ‌روانه: ۵۵۵۳.

۱۴- بابُ التَّكْبِيرِ عِنْدَ الذَّبْحِ

۵۵۶۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَبَيْنِ، ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صَفَاحِهِمَا^(۱).

۱۴- باسی ئەڵڵاهو ئەکبەر کردن له کاتی سەرپرینی (قوربانیدا)

۵۵۶۵- ئەنەس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەوه کە پیغمبەر ﷺ دووبەرانی ڕەش و سپی شاخدارى کردە قوربانى، بەدهستی خۆى سەرى پرین، ناوی خواى هیئا و ئەڵڵاهو ئەکبەری کرد و قاچی خسته سەر ملیان.

۱۵- بابُ إِذَا بَعَثَ بِهِدْيِهِ لِيُذْبَحَ لَمْ يَحْرُمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ

۵۵۶۶- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ أَنَّهُ أَتَى عَائِشَةَ، فَقَالَ لَهَا: يَا أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ رَجُلًا يَبْعَثُ بِالْهَدْيِ إِلَى الْكَعْبَةِ، وَيَجْلِسُ فِي الْمِصْرِ، فَيُوصِي أَنْ تُقْلَدَ بَدَنَتُهُ، فَلَا يَزَالُ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمَ مُحْرِمًا حَتَّى يَجِلَّ النَّاسُ. قَالَ: فَسَمِعْتُ تَصْفِيْقَهَا مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ فَقَالَتْ: لَقَدْ كُنْتُ أَقْتُلُ فَلَانِدَ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَيَبْعَثُ هَدْيَهُ إِلَى الْكَعْبَةِ، فَمَا يَحْرُمُ عَلَيْهِ مِمَّا حَلَّ لِلرِّجَالِ مِنْ أَهْلِهِ، حَتَّى يَرْجِعَ النَّاسُ^(۲).

۱۵- باسی ئەگەر کەسیک ئازەلى دیاری نارد (له مهککه)

سەربردیت، هیچ شتیکی لى حەرام نابیت

۵۵۶۶- مەسروق دەلى: چوو بو خزمەت عائیشە رضی اللہ عنہا پى وى ئەى دایكى باومرداران پیاویك ئازەلى دیاری دەنیریت بو کەعبە و خۆى له شارهکەى خۆى

(۱) پروانه: ۵۵۵۳.

(۲) پروانه: ۱۶۹۶.

دانیشت، ئینجا وهسیهت دهکات وشتره‌که‌ی گوڵهن بکریته ملی (دیاری بکریته)، جا به‌رده‌وام له‌و رۆژده‌و له‌ ئیحرام دایه هه‌تا خه‌لکی ئیحرام دهمکینن، (مه‌سروق) وتی: له‌ پشت به‌رده‌که‌وه‌ گویم له‌ چه‌پله‌ی عانیسه‌ بوو وتی: سویند به‌خوا خۆم په‌تی گوڵه‌نگه‌کانی نازهل و شتری دیاری پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ نه‌هونیوه‌ و ئینجا نازه‌له‌ دیارییه‌کانی دمنارد بو که‌عبه‌، وه‌ هیچ شتیکی لی حه‌رام نه‌ده‌بوو له‌و شتانه‌ی بو‌ پیاوانی خیزانه‌که‌ی هه‌لال بوو، هه‌تا خه‌لک ده‌که‌رانه‌وه‌ (له‌ هه‌ج).

۱۶- بابُ مَا يُؤْكَلُ مِنْ لُحُومِ الْأَضَاحِيِّ وَمَا يُتَزَوَّدُ مِنْهَا

۵۵۶۷- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: كُنَّا نَتَزَوَّدُ لُحُومَ الْأَضَاحِيِّ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ إِلَى الْمَدِينَةِ، وَقَالَ غَيْرُ مَرَّةٍ: لُحُومَ الْهَدْيِ^(۱).

۱۶- باسی ئه‌وه‌ی لی‌ی ده‌خوریت له‌ گوشتی

قوربانیه‌کان و ئه‌وه‌ی به‌ تویشوو لی‌ی هه‌لده‌گیریت

۵۵۶۷- هه‌تا ده‌لی: له‌ جابری کورپی عه‌بدووللام ﷺ بیست وتی: ئیمه‌ له‌ سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر ﷺ گوشتی قوربانیمان به‌ تویشوو هه‌لده‌گرت تا مه‌دینه‌، (عه‌لی کورپی عه‌بدووللام ده‌لی: سوفیان) زیاد له‌ جارێک وتووێه‌تی: گوشتی نازه‌لی دیاری که‌عبه‌.

۵۵۶۸- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، أَنَّ ابْنَ خَبَّابٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ يُحَدِّثُ أَنَّهُ كَانَ غَائِبًا، فَقَدِمَ فَقَدَّمَ إِلَيْهِ لَحْمًا. قَالَ: وَهَذَا

مِنْ لَحْمٍ صَحَائِيًّا. فَقَالَ: أَخْرُوهُ، لَا أَذُوقُهُ. قَالَ: ثُمَّ قُمْتُ فَخَرَجْتُ حَتَّى آتَى أَخِي أَبَا قَتَادَةَ - وَكَانَ أَخَاهُ لِأُمِّهِ، وَكَانَ بَدْرِيًّا - فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ حَدَّثَ بَعْدَكَ أَمْرٌ^(۱).

۵۵۶۸- قاسیم ده‌لی: ئیبنو خەبەب بۆی گێڕایەوه کە لە ئەبو سەعیدی رضی اللہ عنہ بیستوووە دەگێڕایەوه کە لە ماله‌وه نەبوو هاتۆتەوه، ئینجا گۆشتیکی بۆ هینرا، (کەسەکە) وتی: ئەمە لە گۆشتی قوربانییەکانمانە، ئەبو سەعید وتی: دووری خەنەوه تامی ناکەم، (ئەبو سەعیدی) وتی: پاشان هەستام چوووە دەرەوه هەتا برۆم بۆ لای ئەبو قەتادە بڕام - کەبرای بوو لە دایکەوه و لە بەشداریی بەدر بوو- جا ئەو باسەم بۆ ئەبو قەتادە کرد، ئەویش وتی: بێگومان پاش تۆ کاریکی تر ڕووی داوه^(۲).

۵۵۶۹- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ صَحَى مِنْكُمْ فَلَا يُصْبِحَنَّ بَعْدَ ثَالِثَةٍ وَفِي بَيْتِهِ مِنْهُ شَيْءٌ». فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَفْعَلُ كَمَا فَعَلْنَا عَامَ الْمَاضِي؟ قَالَ: «كُلُّوا وَأَطْعِمُوا وَادْخُرُوا، فَإِنَّ ذَلِكَ الْعَامَ كَانَ بِالنَّاسِ جَهْدٌ فَأَرَدْتُ أَنْ تُعِينُوا فِيهَا».

۵۵۶۹- سەله‌می کورێ ئەکوع رضی اللہ عنہ ده‌لی: پێغه‌مبەر ﷺ فەرمووی هەرکە سێکتان قوربانی کرد، نابێ دواى سێ ڕۆژ لە ماییدا هیچ لەو قوربانییە بمانێتەوه))، جا کە سالی داهاوو هات وتیان: ئەو پێغه‌مبەری خوا سالی رابردوو چۆنمان کرد (ئەمسالیش) هەروا بکەین؟ فەرمووی ((بخۆن و دەرخواردی خەلکی بدەن و باشکەوتیشی بکەن، چونکە ئەو سالە^(۳) خەلکی برسی بوون، بۆیە ویستم یارمەتی خەلکی تیا بکەن)).

(۱) ڕوانە: ۳۹۹۷.

(۲) کە ئەوێ هەڵۆه‌شاندەوه کە نابێ لەپاش سێ ڕۆژ گۆشتی قوربانی بخوریت، بەلکو ئیستا درووستە.

(۳) سالی پێشوو.

۵۵۷۰- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَخِي، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: الضَّحِيَّةُ كُنَّا مُلْحَ مِنْهُ، فَتَقَدَّمُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِالْمَدِينَةِ، فَقَالَ: «لَا تَأْكُلُوا إِلَّا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ». وَلَيْسَتْ بِعَزِيمَةٍ، وَلَكِنْ أَرَادَ أَنْ يُطْعَمَ مِنْهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

۵۵۷۰- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: نێمه گوشتی قوربانی هه‌ندیکیمان خوی پیا ده‌کرد له مه‌دینه ده‌مان خسته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌ویش فه‌رمووی ((مه‌بخۆن جگه له سی رۆژ))، نه‌و فه‌رمانه بو‌حه‌رامی نییه، به‌لکو وستی له‌و (گوشته) دهرخواری خه‌لك بدری، خواش زاناتره.

۵۵۷۱- حَدَّثَنَا حِبَّانُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عُبَيْدٍ -مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ- أَنَّهُ شَهِدَ الْعِيدَ يَوْمَ الْأَضْحَى مَعَ عَمْرِ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ نَهَاكُمْ عَنْ صِيَامِ هَذَيْنِ الْعِيدَيْنِ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَيَوْمُ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَيَوْمُ تَأْكُلُونَ نُسُكَكُمْ^(۲).

۵۵۷۱-ئه‌بو عوبه‌یدی- نازادکراوی نیبنو ئه‌زه‌هر- ده‌گیرێته‌وه له‌گه‌ل عومه‌ری کوری خه‌تتا‌بدا ﷺ ئاماده‌ی جه‌ژن بوو له رۆژی قوربانه‌دا، عومه‌ر نوێزی کرد پیش وتاره‌که، پاشان وتاری دا بو‌ خه‌لکه‌که و وتی: ئه‌ی خه‌لکینه بی‌گومان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌دلتیاییه‌وه رێگری لێ کردوون له رۆژوو گرتن له‌م دوو جه‌ژنه‌دا، جا به‌کێکیان رۆژی رۆژوو شکاندانه له رۆژوو‌ده‌که‌تاندا، ئه‌وه‌ی که‌شیان رۆژی‌که قوربانییه‌که‌تان ده‌خۆن.

(۱) بروانه: ۵۴۲۳.

(۲) بروانه: ۱۹۹۰.

۵۵۷۲ - قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: ثُمَّ شَهِدْتُ مَعَ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ فَكَانَ ذَلِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ هَذَا يَوْمٌ قَدْ اجْتَمَعَ لَكُمْ فِيهِ عِيدَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْتَظِرَ الْجُمُعَةَ مِنْ أَهْلِ الْعَوَالِي فَلْيَنْتَظِرْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَرْجِعَ فَقَدْ أَذِنْتُ لَهُ.

۵۵۷۲-ئەبو عوبەیدە دەلی: پاشان لەگەڵ عوسمانی کورێ عەففاندا ﷺ ئامادەى جەژن بووم، جا ئەو جەژنە پۆژی هەینی بوو، ئینجا نوێزی کرد پێش وتاردان، پاشان وتاری دا و وتی: ئەى خەلکینە بێگومان ئەمە پۆژیکە دوو جەژنی تیا کۆبوۆتەوه بوۆتان، جا هەر کەس لە خەلکی عووالی دمیەوئ چاومروانی نوێزی هەینی بکات با چاومروان بیت، هەر کەسیش دمیەوئ بگەرێتەوه، ئەوه بێگومان من مۆلەتی ئەو کەسەم داوه.

۵۵۷۳ - قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ: ثُمَّ شَهِدْتُهُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَاكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا لَحُومَ نُسُكِكُمْ فَوْقَ ثَلَاثٍ. وَعَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ نَحْوَهُ.

۵۵۷۳-ئەبو عوبەیدە دەلی: پاشان لەگەڵ عەلى کورێ ئەبو تالیب ﷺ ئامادەى جەژن بووم، پێش وتار نوێزی کرد پاشان وتاری دا بو خەلکی وتی: بێگومان پێغەمبەرى خوا ﷺ پێگەری لى کردوون گوشتی قوربانیه‌کانتان بخۆن لەپاش سێ پۆژ.

مەعمەر لە زوهری یەوه دەگیرێتەوه ئەویش لە ئەبى عوبەیدەوه وێنەى فەرموودەى پێشوو دەگیرێتەوه.

۵۵۷۴ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ، أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَمِّهِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

ﷺ: «كُلُوا مِنَ الْأَضَاجِي ثَلَاثًا». وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَأْكُلُ بِالزَّيْتِ حِينَ يَنْفِرُ مِنْ مَنَى، مِنْ أَجْلِ لُحُومِ الْهَدْيِ.

۵۵۷۴-سالم گێراپه‌وه له عه‌بدوڵڵای کورپی عومەر ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((سی رۆژ (له گوشتی) قوربانیه‌کان بخۆن))، عه‌بدوڵڵا نانی ده‌خوارد به‌زمیته‌وه کاتی له مینا ده‌رۆشتن له‌به‌ر نه‌وه‌ی له گوشتی قوربانی نه‌خوات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۴- کتابُ الأَشْرَبَةِ

به ناوی خواي به خشنده می میهره بان

۷۴- په راوی خوار د نه و مکان

وَقَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ

عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٩٠﴾ المائدة

۱- باسی ئەم فەرمايشته می خواي بهرز و بلند: (ئەمى ئەوانەمى
برواتان هیناوه، بێگومان ئارهق و قومار و ئەو بهردانەمى که
کراون به بت و ئەو پارچه دارانەمى (که به کار ئەهتیرین بو دیاری
کردنى بهش و چاره نووس) ئەوانه پیس، وه له کرده و می
شهیتانن، که واته دوور که ونه وه لیى تا رزگار بن)

۵۵۷۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا، ثُمَّ لَمْ يَتُبْ مِنْهَا، حُرِمَهَا فِي الْآخِرَةِ».

۵۵۷۵- عه بدوللای کوری عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا دهگیریته وه که پیغه مبهری خوا ﷺ
فهرمووی: ((هەر که سیک له دنیا دا ئارهق بخواته وه، پاشان ته وه بی لی نه کات، له
دواړوژدا بیهش ده بیت لی)).

۵۵۷۶- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَتَى لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ بِإِيلِيَاءَ بِقَدَحَيْنِ مِنْ خَمْرٍ، وَلَبَنٍ، فَنَظَرَ إِلَيْهِمَا، ثُمَّ أَخَذَ اللَّبَنَ، فَقَالَ جَبْرِيلُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَذَاكَ لِلْفِطْرَةِ، وَلَوْ أَخَذْتَ الْخَمْرَ غَوَتْ أُمَّتُكَ. تَابَعَهُ مَعْمَرٌ وَابْنُ الْهَادِ وَعُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ وَالزُّبَيْدِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ ^(۱).

۵۵۷۶- نه بو هور په پرده رضي الله عنه ده لئ: په نغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم نه و شه وهی شه و پر وهی پیکرا له نیلیا (بهیتولوقه دیسه) وه دوو جامی بو هیئرا په کیان عاره ق و نه وهی تریان شیر بوو، په نغه مبه ریش صلى الله عليه وسلم سهیری هه ردوو کیانی کرد پاشان شیر هکه یانی هه لگرت، جبریل عليه السلام فه رمووی سو پاس بو خوا که رینموونی کردی بو سروشتی (نیسلامه تی)، نه گهر عاره قه که ت هه لگرتایه ئوممه ته که ت سه رلیشوا و لاری دهبوون.

مه عمه ر و ئیبنو له اد وعوسمانی کوړی عومه ر و زوبه یدی نه م فه رمووده یان گیراوه ته وه له زوهرییه وه، وه پالېشتی گیرانه وه که ی شوعه یب ده کات.

۵۵۷۷- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَدِيثًا لَا يُحَدِّثُكُمْ بِهِ غَيْرِي قَالَ: «مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يَظْهَرَ الْجَهْلُ، وَيَقِلَّ الْعِلْمُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا، وَتُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيَقِلَّ الرَّجَالُ، وَيَكْثُرُ النِّسَاءُ، حَتَّى يَكُونَ لِخَمْسِينَ امْرَأَةً قِيَمُهُنَّ رَجُلٌ وَاحِدٌ» ^(۲).

۵۵۷۷- نه بو هور په پرده رضي الله عنه ده لئ: فه رموودمیه کم له په نغه مبهري خوا صلى الله عليه وسلم بیستوه جگه له من که سی تر بو تان ناگیر پته وه، فه رمووی: ((له نیشانه کانی نزیک بوونه وهی پوژی دواپی نه وه یه: نه زانی دمرده که وئ و بلاو دمیته وه و زانست و

(۱) پروانه: ۳۳۹۴.

(۲) پروانه: ۸۰.

زانپاری کهم ده‌بیته‌وه، وه داوین پیسی به ئاشکرا ده‌کری، وه عاره‌ق ده‌خورپته‌وه، پیاوان کهم ده‌بنه‌وه، ئافرم‌تان زۆر ده‌بنه‌وه (به‌هوی ئاشووب و شهر و شوپ‌ه‌وه)، هه‌تا وای لیدی که په‌نجا ئافرم‌ت یه‌ک سه‌ره‌پرشتیاری پیاویان ده‌بی!!).

۵۵۷۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَابْنَ الْمُسَيْبِ يَقُولَانِ: قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرِبُ الْخَمَرُ حِينَ يَشْرِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَأَخْبَرَنِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يُحَدِّثُهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ثُمَّ يَقُولُ: كَانَ أَبُو بَكْرٍ يُلْحِقُ مَعَهُنَّ: «وَلَا يَنْتَهَبُ نَهْبَهُ ذَاتَ شَرَفٍ، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ أَبْصَارَهُمْ فِيهَا حِينَ يَنْتَهَبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»^(۱).

۵۵۷۸- ئەبو هورەپرە رضي الله عنه دەلی: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم فەرمووی: ((داوین پیس داوین پیسی ناکات له کاتی داوین پیسیه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت، (عاره‌ق خۆر) عاره‌ق ناخواته‌وه و له کاتی عاره‌ق خواردنه‌وه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت، وه دز دزی ناکات و له کاتی دزی کردنه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت))، ئیبنو شیهاب ده‌لی: عه‌بدوله‌لیکی کوری ئەبو به‌گری کوری عه‌بد‌ره‌حمانی کوری حاریسی کوری هیشام ده‌لی: ئەبو به‌کر له ئەبو هورەپرەوه بۆی ده‌گی‌راپه‌وه و پاشان ده‌یوت: ئەبو به‌کر ئەم رسته‌شی له‌گه‌ڵ فەرمووده‌که ده‌هینا: ((وه هیچ (تالانچیه‌ک) تالانچی به‌نرخ ناکات که خه‌لکی جاویان تی‌پ‌پوه و سه‌یری ده‌که‌ن، له کاتی تالان‌کردنه‌که‌یدا باوم‌ردار بی‌ت)).

۲- باب: الْخَمْرُ مِنَ الْعَنْبِ

۵۵۷۹- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ -هُوَ ابْنُ مِغْوَلٍ- عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: لَقَدْ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ، وَمَا بِالْمَدِينَةِ مِنْهَا شَيْءٌ^(۱).

۲- باسیک: ئارهق له ترییه^(۲)

۵۵۷۹- نافع له ئیبنو عومره وه رضي الله عنه دهگپرته وه دهلی: سویند به خوا ئارهق حهرام گراوه لهو کاته دا له مه دینه هیج ئارهقی^(۳) تیا نه بوو.

۵۵۸۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا أَبُو شَهَابٍ عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ ثَابِتِ الْبُنَاتِيِّ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: حُرِّمَتْ عَلَيْنَا الْخَمْرُ حِينَ حُرِّمَتْ، وَمَا نَجِدُ -يَعْنِي: بِالْمَدِينَةِ- خَمْرَ الْأَعْنَابِ إِلَّا قَلِيلًا، وَعَامَّةُ خَمْرِنَا الْبُسْرُ وَالتَّمْرُ^(۴).

۵۵۸۰- ئه نه نس رضي الله عنه دهلی: کاتی ئارهمقان له سه ره حهرام گرا، له کاتی کدا بوو، ئارهقی تریمان دهست نه ده که وت- واته له مه دینه دا- به که می نه بیت (دروست کردنی) زۆربه ی ئارهمقان فه ریکه خورما و^(۵) خورما بوو.

۵۵۸۱- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي حَيَّانَ، حَدَّثَنَا عَامِرٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه: قَامَ عُمَرُ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: أَمَّا بَعْدُ، نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ: الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْخَمْرُ مَا حَامَرَ الْعَقْلَ^(۶).

(۱) پروانه: ۴۶۱۶.

(۲) واته: له تری دروست ده کریت.

(۳) تری تیا نه بوو.

(۴) پروانه: ۲۴۶۴.

(۵) فه ریکه خورما خورما به که هیشتا پینه که شتوو، به لام خورما به خورمای وشک یان تازه نه بیت ده و تری.

(۶) پروانه: ۴۶۱۹.

٥٥٨١- عهبدوئلائی کورپی عومهر ﷺ دهلی: له عومهرم ﷺ بیست لهسه ر دوانگهی پیغه مبه ر ﷺ وهستا بوو دمیوت: نه مه و پاشان نهی خه لکینه بیگومان حه رام بوونی عاره ق دابه زیوه که نهویش له پینج (شت دروست ده کری): له ترئ و خورما و ههنگوین و گهنم و جو، وه عاره ق نهومیه عه قل داپوشیت و نهیهیلی.

٣- بابُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهَيْبٍ مِنَ الْبُسْرِ وَالنَّمْرِ

٥٥٨٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: كُنْتُ أَسْقِي أَبَا عُبَيْدَةَ وَأَبَا طَلْحَةَ وَأَبِي بَنٍ كَعْبٍ مِنْ فُضِيخٍ زَهُوٍ وَمَرٍ فَجَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ: إِنَّ الْخَمْرَ قَدْ حُرِّمَتْ. فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: قُمْ يَا أَنَسُ فَأَهْرِقْهَا. فَأَهْرِقُهَا^(١).

٣- باسیک: حه رام بوونی ئاره ق دابه زی له کاتی کدا ئاره ق له فه ریکه خورما و خورما بوو

٥٥٨٢- نه نه سی کورپی مالیک ﷺ دهلی: من ئاره قم ده گپرا بو نه بو عوبه یده و نه بو ته لحه و نه به یی کورپی که عب ﷺ که دروست کرابوو له فه ریکه خورما و خورما، ئینجا که سیک هات بو لایان وتی: بیگومان به دلنیا ییه وه ئاره ق حه رام کرا، نه بو ته لحه ش وتی: نه نه س ههسته و بیرپژره، منیش ئاره قه که م رشت.

٥٥٨٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَسْقِيهِمْ -عُمُومَتِي وَأَنَا أَصْغَرُهُمْ- الْفُضِيخَ، فَقِيلَ: حُرِّمَتِ الْخَمْرُ. فَقَالُوا: أَكْفَيْهَا.

فَكَفَّأُهَا. قُلْتُ لِأَنْسٍ: مَا شَرَابُهُمْ؟ قَالَ: رُطْبٌ وَبُسْرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَنْسٍ: وَكَأَنْتَ خَمْرُهُمْ. فَلَمْ يُنْكِرْ أَنْسٌ. وَحَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنْسًا يَقُولُ: كَأَنْتَ خَمْرُهُمْ يَوْمَئِذٍ^(۱).

۵۵۸۳- موعته میر له باوکیه وه دهگیرپته وه دهلی: له ئه نه سم ﷺ بیست وتی: من به سهر کومه لی خه لکه وه ومستا بووم- مامه کانم بوون من له هه موویان ته مه نه م که متر بوو- ئارهقی (دروست کراو) له فه ریکه خورما بۆ دهگیران و پیم دهدان، جا و ترا ئارهق حه رام کرا، ئه وانیش^(۲) وتیان: ئارهقه که برپژه منیش پرستم، (سولهیمان دهلی): وتم به ئه نه س: خواردنه وه بیان له چی بوو؟ وتی (عارهقی) خورمای تازه و فه ریکه خورما بوو، جا ئه بو به کری کوری ئه نه س وتی: ئه وه ئارهقیان بوو. ئه نه سیش وته که ی ئه بو به کری رهد نه کرده وه، (وه سولهیمان دهلی): یه کیك له هاوړیکانم بوی گیرامه وه که له ئه نه سی ﷺ بیستوه دمیوت: له و رۆژگاردها ئارهقی ئه وان بوو^(۳)

۵۵۸۴- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْمُقَدَّمِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ أَبِي مَعْشَرٍ الْبَرَاءُ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ عُبَيْدٍ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أَنْسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ: أَنَّ الْخَمْرَ حَرَّمَ، وَالْخَمْرُ يَوْمَئِذٍ الْبُسْرُ وَالْتَّمَرُ^(۴).

۵۵۸۴- سه عیدی کوری عوبه یدوللا دهلی: ئه بو به کری کوری عه بدوللا بوی گیرامه وه که ئه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیراونه ته وه که بیگومان ئارهق حه رام کرا، ئارهقیش له و رۆژگاردها له فه ریکه خورما و خورما (دروست دهکرا).

(۱) پروانه: ۲۴۶۴.

(۲) مامه کانم.

(۳) واته: عارهقیان له خورمای تازه و فه ریکه خورما دروست ده کردو عارهقی ئه وان له وه بوو.

(۴) پروانه: ۲۴۶۴.

۴- بَابُ الْخَمْرِ مِنَ الْعَسَلِ وَهُوَ الْبِتْعُ

وَقَالَ مَعْنُ: سَأَلْتُ مَالِكَ بْنَ أَنَسٍ عَنِ الْفُقَاعِ فَقَالَ: إِذَا لَمْ يُسْكِرْ فَلَا بَأْسَ. وَقَالَ ابْنُ الدَّرَّازِ دِي: سَأَلْنَا عَنْهُ فَقَالُوا: لَا يُسْكِرُ، لَا بَأْسَ بِهِ.

۵۵۸۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبِتْعِ، فَقَالَ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ»^(۱).

۴- باسیک: ئاره ق له ههنگوین (دروست دهکرت) که بیتعه^(۲)

- مهعن دهلی: پرسیارم له مالیکی کوری ئه نهس کرد
دهرباره ی فوققاع^(۳)، مالیکیش وتی: ئه گهر خه لک
سه رخوش نه کات زیانی نییه.

ئیبنو دمرامردی دهلی: دهرباره ی فوققاع پرسیارمان کرد وتیان: خه لک
سه رخوش ناکات قهیناکت زیانی نییه.

۵۵۸۶- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْبِتْعِ - وَهُوَ نَبِيدُ الْعَسَلِ، وَكَانَ أَهْلُ الْيَمَنِ يَشْرُبُونَهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ»^(۴).

۵۵۸۶- ئه بو سه له مه ی کوری عه بدوره حمان دهگیرپته وه که عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهلی:
دهرباره ی بیتع- که شهراپی ههنگوینه و خه لکی یه مهن دهیخونه وه- پرسیار له

(۱) پروانه: ۲۴۲.

(۲) به شیوه ی دهربرینی یه مهنی به ههنگوین دهلین: بیتع.

(۳) فوققان: خواردنه وه که له میوژ دروست دهکرت.

(۴) پروانه: ۲۴۲.

په یخه مبهری خوا ﷺ کرا، په یخه مبه ریش ﷺ فه رمووی ((هه ر خواردنه و مهیه ک
(خه لک) سه رخوش کات، نه وه بنگومان حه رامه)).

۵۵۸۷ - وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا تَتَّبِدُوا فِي
الدُّبَاءِ، وَلَا فِي الْمَرْقَتِ». وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يُلْحِقُ مَعَهَا الْحَنْتَمَ وَالنَّقِيرَ.

۵۵۸۷- له زوهریه وه گپ دراوته وه و توویه تی: نه نه سی کوپی مالیک ﷺ بو ی
گپ رامه وه که په یخه مبهری خوا ﷺ فه رمووی: (خوشاو له کوله که ی هه لکولراو و
کوپه ی قیر و زهفت تیهه لسواو دا دروست مه که ن).

نه بو هورپه رپه ﷺ کوپه ی (له قور دروست کراو) و دمفری هه لکولراو له بنکی
دار خورما خراونه ته پال نه و دووانه ی پیشوو^(۱).

۵- بَابُ مَا جَاءَ فِيهِ أَنَّ الْخَمْرَ مَا خَاصَرَ الْعَقْلَ مِنَ الشَّرَابِ

۵۵۸۸- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي حَيَّانَ التِّيمِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ
ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: خَطَبَ عُمَرُ عَلَى مِنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ،
وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: الْعَنْبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْخَمْرُ مَا خَاصَرَ
الْعَقْلَ، وَثَلَاثَ وَدِدْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمْ يُفَارِقْنَا حَتَّى يَنْهَدَ إِلَيْنَا عَهْدًا: الْجَدُّ، وَالْكَلَالَةُ،
وَأَبْوَابُ مِنَ أَبْوَابِ الرِّبَا. قَالَ: قُلْتُ: يَا أَبَا عُمَرُو، فَشَيْءٌ يُصْنَعُ بِالسُّنْدِ مِنَ الرُّزْ؟ قَالَ: ذَاكَ
لَمْ يَكُنْ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ. أَوْ قَالَ: عَلَى عَهْدِ عُمَرَ. وَقَالَ حَجَّاجٌ، عَنْ حَمَادٍ، عَنْ أَبِي
حَيَّانَ: مَكَانَ الْعَنْبِ: الرَّيِّبُ^(۲).

(۱) کوله که ی هه لکولراو و کوپه ی قیر و زهفت تیهه لسواو.

(۲) پروانه: ۴۶۱۹.

0- باسی ئه وهی هاتوو ده ربارهی ئارهق ئه وهیه ئه قل و ژیری ناهیلێ له خواردنه و مکان

۵۵۸۸- ئه بو حهییانی تهیمی له شهعبیه وه دهگیرێته وه ئه ویش له ئیبنو عومره وه رضی الله عنه دهلی: عومر له سهر دوانگه کهی پیغه مبهری خوا ﷺ وتاری دا و وتی: بێگومان حهرام بوونی ئارهق دابه زیوه، که له پینج شت (دروست دهکری): تری و خورما و گهنم و جو و ههنگوین، ئارهق ئه وه عهقل داپوشی و نهیهیلی، وه سی بابهت هه بوون ئاواته خوازبووم که پیغه مبهری خوا ﷺ لیمان حیانه بوایه ته وه (وهفاتی نه کردایه) تابو مانی روون بکردایه ته وه: باپیره ^(۱) که لاله ^(۲) چهند باسیک له باسهکانی سوو، (ئه بو حهییان دهلی) وتم: ئه بو عهر ^(۳): خواردنه وهیه که ههیه له سیندا له چهلتوک دروست دهکری؟ وتی: ئه وه له سهردهمی پیغه مبهر ﷺ دا نه بووه، یان وتی: له سهردهمی عومهر دا ﷺ نه بووه.

حه ججاج دهلی: له حه مهادوه له ئه بی حهییانه وه له جیگای: تری وتی: میوژ.

۵۵۸۹- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ قَالَ: الْخَمْرُ يُصْنَعُ مِنْ خَمْسَةٍ: مِنَ الزَّبِيبِ، وَالتَّمْرِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ، وَالْعَسَلِ ^(۴).

۵۵۸۹- ئیبنو عومر له عومره وه رضی الله عنه دهگیرێته وه دهلی: ئارهق له پینج شت دروست دهکری: له میوژ و خورما و گهنم و جو و ههنگوین.

(۱) باپیره: ئایه برا بێهش دهکات له میرات یان به پیچه وانه وهیه یان له ئیواناندا دابهش ده بیت.

(۲) که لاله: واته که سیک هری نه مندال نه دایک و باوکی نه بیت تونها خوشک و برای هه بیت.

(۳) ئه بو عهر نازناوی شهعی به.

(۴) پروانه: ۴۶۱۹.

۶- بابُ مَا جَاءَ فِيمَنْ يَسْتَحِلُّ (الْخَمْرَ) وَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ

۵۵۹۰ - وَقَالَ هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ: حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، حَدَّثَنَا عَطِيَّةُ بْنُ قَيْسٍ الْكِلَابِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ غَنَمٍ الْأَشْعَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَامِرٍ - أَوْ أَبُو مَالِكٍ - الْأَشْعَرِيُّ - وَاللَّهُ مَا كَذَّبَنِي - سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَيَكُونَنَّ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرَ وَالْحَرِيرَ وَالْخَمَرَ وَالْمَعَارِفَ، وَلَيَنْزِلَنَّ أَقْوَامٌ إِلَى جَنْبِ عِلْمٍ يَرْوُحُ عَلَيْهِمْ بِسَارِحَةٍ لَهُمْ، يَأْتِيهِمْ - يَعْنِي: الْفَقِيرَ - لِحَاجَةٍ فَيَقُولُوا: ارْجِعْ إِلَيْنَا غَدًا. فَيَبْيِئُهُمُ اللَّهُ وَيَضَعُ الْعِلْمَ، وَيَمْسَحُ آخَرِينَ قِرْدَةً وَخَنَازِيرَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

۶- باسی ئه وهی هاتوو (له هه رشه) ده رباره ی ئه که سهی ئاره ق حه لال ده کات، به ناویکی تر جگه له ناوی خۆی ناوی ده بات

۵۵۹۰- عه بدوره حمانی کوری غه نمی ئه شعهری ده ئی: ئه بو عامیریان
ئه بو مالیک ئه شعهری بوی گیرامه وه و سویند به خوا دروی له گلا
نه کردووم، له پیغه مبهری ﷺ بیستوو ده یفه رموو: ((له ئوممه تی من
کوومه لانیك دهن زینا و هاویشم و مهی و ئامیره کانی موسیقا حه لال
ده کهن، کوومه لانیك له لای شاخیکی به رزدا نیشته جی دهن و
(شوانه کهیان) ئیواران رانه کهیان ده باته وه بویان^(۱)

که سیك - مه بهستی هه زاره- بو پیویستهك دیت بو لایان، ئه وانیش پیی ده ئین:
سه بهینی و مره وه بو لامان، خوای گه وره شه و له ناویان ده بات، چیا کهش ده که ویت
(به سه ریاندا)، ئه وانیهی که شیومیان ده کاته مهیمون و به راز تا رۆژی قیامت)).

(۱) له له وه پاندنی رۆژ بویان ده باته وه بو دۆشین و حه وانه وه.

۷- بَابُ الْإِسْتِبَادِ فِي الْأَوْعِيَةِ وَالنَّوْرِ

۵۵۹۱- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلًا يَقُولُ: أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ قَدَعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي عُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ وَهِيَ الْعَرُوسُ، قَالَتْ: أَتَذَرُونَّ مَا سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ ثَمَرَاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرِ^(۱).

۷- باسی حوکمی خوشاو دروست کردن له دهفر و قاپی بهردیندا^(۲)

۵۵۹۱ سههل دهلی: نهبو ئوسهیدی ساعیدی ﷺ هات و پیغه مبهری خوی ﷺ دهعومت کرد له شاییه کهیدا، جا هاوسه رمکهی- که لهو کاته دا بووک بوو- خزمه تکاریان بوو، (سههل) وتی: دهمانی نهو بووکه چ خواردنه ومیهکی دا به پیغه مبهر ﷺ بیخواته وه؟ له شهودا هه ندی خورمای کردبوویه ئاوده وه بوی له دهفریکی بهردیندا.

۸- بَابُ تَرْخِيسِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْأَوْعِيَةِ وَالظُّرُوفِ بَعْدَ النَّهْيِ

۵۵۹۲- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ جَابِرٍ ﷺ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الظُّرُوفِ، فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ: إِنَّهُ لَا بُدَّ لَنَا مِنْهَا. قَالَ: «فَلَا إِذَا». وَقَالَ خَلِيفَةُ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ بِهَذَا.

۵۵۹۲ م/ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بِهَذَا، وَقَالَ فِيهِ: لَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْأَوْعِيَةِ.

(۱) بروانه: ۵۱۷۶.

(۲) یان قاپی مس یان قاپی دروستکراو له دار.

۸- باسى ريگه دانى پيغه مبهري ﷺ (به خوشاو كردن) له چهنده دهر و زهر فيكدا پاش نه وه پيشتر ريگرى لى كردبوو

۵۵۹۲- جابر ؓ دهلى: پيغه مبهري خوا ﷺ ريگرى كردبوو (له خوشاو دروست كردن) له ههندي زهر و دهر دا، نينجا نه نصاريه كان وتيان: نيمه ناچارين و پيوستمان پيانه، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووى: ((كه واته ريگرى لى ناكړى)).
خهليفه دهلى: يه حياى كورې سه عيد بوى گيرپاينه وه و وتى: سوفيان بوى گيرپاينه وه له مهنصوره وه له ساليلى كورې نه بى جهه ده وه، نه مهنمووده بوى گيرپاينه وه.
۵۵۹۲- عهبدوللاى كورې موحه ممد بوى گيرپاينه وه وتى: سوفيان نه مهنمووده بوى گيرپاينه وه، وه له مهنمووده دهلى: كاتى پيغه مبهري ﷺ ريگرى كرد (له خوشاو كردن) له دهر دا.

۵۵۹۳- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ أَبِي مُسْلِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي عِيَّاضٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ؓ قَالَ: لَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْأَسْقِيَةِ، قِيلَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: لَيْسَ كُلُّ النَّاسِ يَجِدُ سَقَاءً. فَرَخَّصَ لَهُمْ فِي الْجَرِّ غَيْرِ الْمُرْقَتِ.

۵۵۹۳- عهبدوللاى كورې عهمر ؓ دهلى: كاتى پيغه مبهري ﷺ ريگرى كرد (له خوشاو شهربهت كردن) له جهه مهنده دا، به پيغه مبهري ﷺ وترا: هه موو خه لك جهه مهنه يان نيبه، بويه ريگه دان (به خوشاو كردن) له هه موو كوپه يه كدا جگه له كوپه يه قير و زهفت تيغه لساو.

۵۵۹۴- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ ؓ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الدَّبَاءِ وَالْمُرْقَتِ. حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ بِهِذَا.

۵۵۹۴- عه‌لی ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبەر ﷺ (خوشاوکردنی) له ناو کوله‌که و کوپه‌ی قیر و زمفت تیه‌ه‌لسواوی قه‌ده‌دغه کرد.

(نیمامی بوخاری ده‌لی): عوسمان بو‌ی گپ‌راینه‌وه وتی: جهریر بو‌ی گپ‌راینه‌وه له نه‌عمه‌شه‌وه نه‌م فه‌رمووده‌ی پيشووی بو‌ی گپ‌راینه‌وه.

۵۵۹۵- حَدَّثَنِي عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ: قُلْتُ لِلْأَسْوَدِ: هَلْ سَأَلْتَ عَائِشَةَ أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ عَمَّا يُكْرَهُ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ، عَمَّا نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُنْتَبَذَ فِيهِ؟ قَالَتْ: نَهَانَا فِي ذَلِكَ - أَهْلَ الْبَيْتِ - أَنْ نُنْتَبَذَ فِي الدُّبَاءِ وَالْمَرْقَتِ. قُلْتُ: أَمَا ذَكَرْتَ الْجَرَّ وَالْحَنْتَمَ؟ قَالَ: إِنَّمَا أَحَدْتُكَ مَا سَمِعْتُ، أَفَأَحَدْتُ مَا لَمْ أَسْمَعْ؟

۵۵۹۵- ئیبراهیم ده‌لی: به نه‌سوهم وت: ئایا پرسپارت له عائیشه‌ی دایکی باومرداران ﷺ کرد دمرباره‌ی نه‌و شتانه‌ی که ناپه‌سه‌نده خوشاو شه‌ربه‌تیا تیا بکری؟ نه‌ویش وتی: به‌لی وتم: نه‌ی دایکی باومرداران پیغه‌مبەر ﷺ چ شتیکی قه‌ده‌دغه کردوه که خوشاوی تیا بکری؟ عائیشه‌ش ﷺ وتی: له‌و بارمیه‌وه - ئیمه‌ی مال و مندالی - پ‌یگری لی‌ کردین که خوشاو بکه‌ین له کوله‌که و کوپه‌ی قیر و زمفت تیه‌ه‌لسواو، (ئیراهیم ده‌لی) وتم: نه‌ی باسی کوپه (ی له‌قورومو دروست کراو) و دمفری هه‌ل‌کو‌ل‌راو له بنکی دار خورمای نه‌کرد؟ (ئه‌سود) وتی: ب‌یگومان من نه‌ومت بو‌ی ده‌گپ‌رمه‌وه که بیستومه، ئایا نه‌ومت بو‌ی ب‌گپ‌رمه‌وه که نه‌م‌بیستوه؟

۵۵۹۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَبِي أَوْفَى ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْجَرِّ الْأَخْضَرِ. قُلْتُ: أَنْشَرَبُ فِي الْأَبْيَضِ؟ قَالَ: لَا.

۵۵۹۶- شه یبانی دهلی: له عهبدوللای کوری نه بی نه وفام ﷺ بیست وتی: پیغه مبهەر ﷺ (خوشاو کردنی) له کوپهی سه وزدا قه دماغه کرد، وتم: نهی له کوپهی سپیدا ناو بخوینه وه؟ (عهبدوللا) وتی: نه خیر.

۹- بَابُ نَقِيعِ التَّمْرِ مَا لَمْ يُسْكِرْ

۵۵۹۷- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِي، عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ، أَنَّ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ دَعَا النَّبِيَّ ﷺ لِعُرْسِهِ، فَكَانَتْ امْرَأَتُهُ خَادِمَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَهِيَ الْعَرُوسُ. فَقَالَتْ: مَا تَذَرُونَ مَا أَنْقَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ أَنْقَعْتُ لَهُ مَرَّاتٍ مِنَ اللَّيْلِ فِي تَوْرٍ^(۱).

۹- باسی (دروسته خواردنه وهی) خوشاوی خورما

بهمه رجی (مروش) سه رخوش نه کات

۵۵۹۷- سه هلی کوری سه عد ﷺ دهیگیر پته وه: که نه بو نوسهیدی ساعیدی ﷺ پیغه مبهری خوا ﷺ دمعوت کرد بوشایبه که یی، جا هاوسه ده که ی که له و کاته دا بووک بوو- خزمه تکاریان بوو (نوممو نوسهید) وتی: دمران چ خواردنه و میه کم دا به پیغه مبهەر ﷺ بیخواته وه؟ له شهودا هندی خورمام کرد بوویه ناو وه بو ی له دمه ریکی بهردیندا.

۱۰- بَابُ الْبَاقِ، وَمَنْ نَهَى عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ مِنَ الْأَشْرِبَةِ

وَرَأَى عُمَرُ وَأَبُو عُبَيْدَةَ وَمَعَاذُ ﷺ شُرْبَ الطَّلَاءِ عَلَى الثَّلْثِ. وَشَرِبَ الْبَرَاءُ وَأَبُو جَحْفَةَ ﷺ عَلَى النُّصْفِ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: اشْرَبَ الْعَصِيرَ مَا دَامَ طَرِيًّا. وَقَالَ عُمَرُ ﷺ: وَجَدْتُ مِنْ عُبَيْدِ اللَّهِ رِيحَ شَرَابٍ، وَأَنَا سَائِلٌ عَنْهُ، فَإِنْ كَانَ يُسْكِرُ جَلَدْتُهُ.

۱۰- باسی شهربه تی ترئ که من بکوئینریت، وه باسی ئهو که سهی هه موو سهرخووش که ریکی قهدهغه کردوه له خواردنه وه کان

عومەر و ئه بو عوبه یده و موعاز ﷺ رایان وایه خواردنه وهی شهربه تی ترئ
(کوئینرابوو) نیوهی مابویه وه سییه کی مابیت دروسته بخوریته وه.

بهراو و ئه بو جوحه یفه ﷺ شهربه تی ترئ یان خواردوته وه که (کوئینرابوی
و) نیوهی مابیته وه.

عومەر ﷺ: ههستم به بۆنی ئارهق کرد له عوبه یدوللاوه، وه من پرسباری
ده کهم له باره ی ئه و خواردنه ومیه وه، جا ئه گهر مروّف سهرخووش بکات شه لاقی
شهراب خواردنه وهی لی ددهم^(۱).

۵۵۹۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الْجَوَيْرِيَةِ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ
الْبَاقِ،

فَقَالَ: سَبَقَ مُحَمَّدٌ ﷺ الْبَاقِ فَمَا أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ. قَالَ: الشَّرَابُ الْحَلَالُ الطَّيِّبُ. قَالَ:
لَيْسَ بَعْدَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ إِلَّا الْحَرَامُ الْخَبِيثُ.

۵۵۹۸-ئه بو لجومیریه ده ئی: پرسبارم له ئیبنو عه عباس ﷺ کرد دهرباره ی
بازهق^(۲) ئیبنو عه عباس وتی: موحه ممد ﷺ پيش بازهق بووه، بویه ههر
خواردنه ومیه ک مروّف سهرخووش کات ئه وه بیگومان هه رame، (ئه بو جووه یریه)
وتی: (بازهق) خواردنه ومیه کی هه لالی پاکه؟ ئیبنو عه عباس ﷺ وتی: له پاش
هه لالی پاک هیج نییه جگه له هه رami پیس.

(۱) پرسباری لی کردو زانی سهرخووشکهره بویه شه لاقی لی دا.

(۲) بازهق: شهربه تی تریه که منی کولای بن.

۵۵۹۹- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ الْحُلُوءَ وَالْعَسَلَ^(۱).

۵۵۹۹- عوروه له باوکییه وه ئه ویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیرته وه و دهئی؛ پیغه مبر ﷺ حهزی له حهلوا و ههنگوین بووه)).

II- بَابُ مَنْ رَأَى أَنْ لَا يَخْلُطَ الْبُسْرَ وَالتَّمْرَ إِذَا كَانَ مُسْكِرًا، وَأَنْ لَا يَجْعَلَ إِدَامَيْنِ فِي إِدَامٍ

۵۶۰۰- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّي لَأَسْقِي أَبَا طَلْحَةَ وَأَبَا دُجَانَةَ وَسُهَيْلَ ابْنَ الْبَيْضَاءِ خَلِيطَ بُسْرٍ وَمَرٍ إِذْ حُرِّمَتِ الْخَمْرُ، فَقَدَفْتُهَا وَأَنَا سَاقِيهِمْ وَأَصْغَرُهُمْ، وَإِنَّا نَعُدُّهَا يَوْمَئِذٍ الْخَمْرَ. وَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، سَمِعَ أَنَسًا^(۲).

II- باسی ئه وهی رای وایه فهریکه خورما و خورما تیکه ل نه کرین ئه گهر (تیکه ل کردنه که یان) سه رخوش که ربیت، وه دوو پیخوړ نه کرین به یه که پیخوړ^(۳)

۵۶۰۰- ئه نه س رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهئی: من ئارهم دهگیرا بو ئه بو ته بو ته لحه و ئه بو دوجانه و سوهیلی کوری بهیزا (که بریتی بوو له) تیکه ل کراوی فهریکه خورما و خورما، کاتی حه رام کرا، جا منیش هریم دا، من ئارهم بو دهگیران و له هه مووشیان ته مه نه که متر بوو، وه نیمه له و روژگارهدا ئه وه مان به ئارده ق دادهدا.

(۱) پروانه: ۴۹۱۲.

(۲) پروانه: ۲۴۶۴.

(۳) وه ک تیکه ل کردنی خورماو میوژ هوکاره که شی له وانه یه به تیکه ل کردنیان بینه سه رخوشکه ر.

عهمری کورپی حاریس دهلی: قهتاده بوی گیراینه وه که (نهم فهرموودهی) له نه نهس بیستووه.

۵۶۰۱- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الزَّيْبِ وَالْتَمْرِ وَالْبُسْرِ وَالرُّطْبِ.

۵۶۰۱- جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ریگری کردوه (له تیکه لکردنی) خورما و میوژ، وه (تیکه لکردنی) فهریکه خورما و خورما.

۵۶۰۲- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُجْمَعَ بَيْنَ التَّمْرِ وَالزَّهْوِ، وَالتَّمْرِ وَالزَّيْبِ، وَلْيُتْبَذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى حِدَةٍ.

۵۶۰۲- عهبدووللای کورپی قهتاده له باوکییه وه دمگیریتته وه دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ریگری کردوه له فهریکه خورما و خورما پیکه وه کوبکریته وه، ههروه ها خورما و میوژ، کهواته با ههر یه کهیان به تهنه ها خوشاو و شهربه تی لی دروست بکری.

۱۲- بَابُ شُرْبِ اللَّبَنِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿بَيْنَ فَرْثٍ وَدَمٍ لَبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ﴾ ﴿٣٦﴾ النحل

۵۶۰۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أُنِيَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةً أُسْرِيَ بِهِ بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَقَدَحٍ خَمْرٍ ^(۱).

۱۲- باسی خواردنه و شییر (دروسته)

وه باسی ئەم فەرمايشتهی خواى بهرز و. بڵند: (له نيوان سروان و خويندا
شیرى پاكی بپخهوشی رهوان ههیه بۆ نوشهرانى).
۵۶۰۳- ئەبو هورميرە رضی اللہ عنہ دەلى: ئەو شەوہى كە پيغەمبەرى خوا ﷺ شەوهرەوى
پيكر، جامى شیر و جامى ئارمقى بۆ هيئرا.

۵۶۰۴- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، سَمِعَ سُفْيَانَ، أَخْبَرَنَا سَالِمٌ أَبُو النَّضْرِ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَيْرًا -مَوْلَى أُمِّ
الْفَضْلِ- يُحَدِّثُ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ قَالَتْ: شَكَ النَّاسُ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ،
فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ بِإِنَاءٍ فِيهِ لَبَنٌ فَشَرِبَ. فَكَانَ سُفْيَانُ رُجْمًا قَالَ: شَكَ النَّاسُ فِي صِيَامِ رَسُولِ اللَّهِ
ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ أُمُّ الْفَضْلِ. فَإِذَا وَقَفَ عَلَيْهِ قَالَ: هُوَ عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ (۱).

۵۶۰۴- ساليم ئەبو نهزىر دەلى: له عومەيرى -خازاد كراوى ئوممو لفهزلى رضی اللہ عنہ-
بيست له ئوممى لفهزلهوه دميگيرايهوه كه وتى: له رۆزى عەرفەدا خەلكى
گومانيان هەبوو له بەرپۆزوو بوونى پيغەمبەرى خوا ﷺ، منيش جاميكم بۆ نارد
كه شيرى تيا بوو، پيغەمبەريش ﷺ لىي خواردوو.

جا سوفيان هەندى جار دەيوت: (۲) له رۆزى عەرفەدا خەلكى بەگومان
بوون له بەرپۆزوو بوونى پيغەمبەرى خوا ﷺ، ئوممو لفهزليش (جامى شيرى) بۆ
نارد. ئەگەر سوفيان لەسەر فەرموودهكه بوەستايەو بەمورسەلى بيهيئايە
(پرسیارى لى بکرايە) دەيوت: ئەم فەرموودهىم لەئوممو لفهزلهوه گيراوتمەوه (۳)

(۱) پروانه: ۱۶۵۸.

(۲) فەرموودهكهى بەم جۆره دەگيرايهوه.

(۳) واتە: هەندى جار سوفيان فەرموودهكهى بە مورسەلى دەگيرايهوه، واتە: ناوى ئوممو لفهزلى نەدەهيئا، بەلام
كه پرسیارى لى بکرايە دەيوت ئوممولفهزلى گيراوتهيهوه.

۵۶۰۵- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ وَأَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ اللَّهِ قَالَ: جَاءَ أَبُو حُمَيْدٍ بِقَدَحٍ مِنْ لَبَنٍ مِنَ النَّقِيعِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا حَمَرْتَهُ، وَلَوْ أَنَّ تَعَرَّضَ عَلَيْهِ عُودًا»^(۱).

۵۶۰۵- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهلی: نه بو حومهید له نه فیعه وه^(۲) جامی شیر هینا، پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی پی: ((بو دات نه پو شیوه با داریکیش بویه له سهری داتنایه)).

۵۶۰۶- حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ يَذْكُرُ - أَرَاهُ - عَنْ جَابِرٍ ﷺ قَالَ: جَاءَ أَبُو حُمَيْدٍ -رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ- مِنَ النَّقِيعِ بِإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَلَا حَمَرْتَهُ، وَلَوْ أَنَّ تَعَرَّضَ عَلَيْهِ عُودًا». وَحَدَّثَنِي أَبُو سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ بِهَذَا^(۳).

۵۶۰۶- جابیر ﷺ دهلی: نه بو حومهید که پیاویکی نه نصاری بوو له نه فیعه وه به جامی شیر وه هات بو خزمه تی پیغه مبهر ﷺ، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((بو جامه که دانه پو شیوه با داریکیش بویه له سهری داتنایه)).

(نه عمهش دهلی: نه بو سوفیان له جابیره وه ﷺ نه ویش له پیغه مبهر وه ﷺ نه فهرمووده ی بو گیرامه وه.

۵۶۰۷- حَدَّثَنِي مَحْمُودٌ، أَخْبَرَنَا النَّضْرُ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ ﷺ قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ مَكَّةَ وَأَبُو بَكْرٍ مَعَهُ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَرَزْنَا بِرَاعٍ وَقَدْ عَطِشَ

(۱) پروانه: ۵۶۰۶.

(۲) نه قیغ: شوته که (۲۸) سی و هشت کیلو متر له مه دینه وه دووره له شیوی عقیق که ده که وینه نه وه سهری نه و ریگابه ی پیغه مبهر ﷺ له کوچا پیدایه هات بو مه دینه له خواره وه ی مه دینه.

(۳) پروانه: ۵۶۰۵.

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ: فَحَلَبْتُ كُتْبَةً مِنْ لَبَنٍ فِي قَدَحٍ، فَشَرِبْتُ حَتَّى رَضِيتُ، وَأَتَانَا سُرَاقَةُ بْنُ جُعْشُمٍ عَلَى فَرَسٍ، فَدَعَا عَلَيْهِ، فَطَلَبَ إِلَيْهِ سُرَاقَةُ أَنْ لَا يَدْعُو عَلَيْهِ، وَأَنْ يَرْجِعَ، فَفَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ^(۱).

۵۶۰۷- ئه‌بو ئیسه‌حاق ده‌لی: له به‌رائم ﷺ بیست وتی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هات بۆ مه‌دینه و ئه‌بو به‌کریشی ﷺ له‌گه‌ڵدا بوو، ئه‌بو به‌کر ﷺ وتی: به‌لای شوانیکدا رۆشتین له‌و کاته‌دا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تینوی بوو، پری جامی شیرم دۆشییه‌ جامیکه‌وه، جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌نده‌ی لی خوارده‌وه، تا زانییم تیر بوو، سوراچه‌ی گوری جوعشوم به‌سواری نه‌سپیکه‌وه هات بۆمان^(۲) (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) دوعای لی کرد، سوراچه‌ش داوای لی کرد تا دوعای لی نه‌کات و سوراچه‌ بگه‌رپته‌وه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ دوعای لی نه‌کرد (و ئه‌ویش گه‌رایه‌وه).

۵۶۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «نِعَمَ الصَّدَقَةُ، اللَّفْحَةُ الصَّفِيُّ مِنْحَةٌ، وَالشَّاءُ الصَّفِيُّ مِنْحَةٌ، تَغْدُو بِإِنَاءٍ، وَتَرَوْحُ بِآخَرٍ»^(۳).

۵۶۰۸- ئه‌بو هورمیره ﷺ ده‌گێرپته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((چه‌ند چاکه‌ پێدانی و شترێکی شیرای تازه زاو به‌که‌سیک بۆ شیر و ماسته‌که‌ی زۆر کاریکی چاکه، هه‌روهما مه‌رپکی چاکی شیرا به‌یانیان و ئیواران جامی شیر دمه‌به‌خشیت به‌و که‌سه (ی پێی به‌خسراوه)))).

(۱) پروانه: ۲۴۳۹.

(۲) به‌نیازی ئه‌وه هه‌مانکۆژیت به‌هیوای پاداشته‌ گه‌وره‌ی قوره‌یشی ده‌سه‌کویه‌ت که ده‌یدا به‌هه‌رکه‌سی ئیتمه‌ بکۆژی.

(۳) پروانه: ۲۶۲۹.

هشام و سه‌عید و هه‌ممام له هه‌تاده‌وه‌ ده‌گێڕنه‌وه‌ نه‌ویش له نه‌نه‌سی کوری مالیکه‌وه‌ ده‌گێڕنه‌وه‌، نه‌ویش له مالیکی کوری سه‌عه‌سه‌وه‌ ﷺ له پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ نه‌م هه‌رمووده‌ ده‌گێڕنه‌وه‌، ده‌رباره‌ی رووباره‌کان وه‌ک هه‌رمووده‌که‌ی شو‌عه‌ له هه‌تاده‌وه‌، به‌لام باسی سی جامه‌که‌یان نه‌کردوه‌.

۱۳- بابُ اسْتِغْذَابِ الْمَاءِ

۵۶۱۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالًا مِنْ نَخْلٍ، وَكَانَ أَحَبَّ مَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحَاءُ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ. قَالَ أَنَسُ: فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ﴾ (۱۲) آل عمران. قَامَ أَبُو طَلْحَةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ ﴿لَنْ نَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا حُبَبْتُمْ﴾ (۱۳) آل عمران. وَإِنْ أَحَبَّ مَالِي إِلَيَّ بَيْرَحَاءُ، وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ لِلَّهِ أَرْجُو بَرَهَا وَدُخْرَهَا عِنْدَ اللَّهِ، فَضَعَهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ حَيْثُ أَرَاكَ اللَّهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «بَنَحِ ذَلِكَ مَالَ رَايَحٍ - أَوْ رَايَحٍ، شَكَّ عَبْدُ اللَّهِ - وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ». فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَفِي بَنِي عَمِّهِ. وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ وَيَحْيَى بْنُ يَحْيَى: "رَايَحٌ" (۱۴).

۱۳- باسی داوا‌ی ئاوی شیرین کردن

۵۶۱۱- نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ ده‌ئی: نه‌بو ته‌لحه له ناو نه‌نصاریه‌کاندا له مه‌دینه له هه‌موو باخی دار خورمای زیاتر بوو، وه باخی به‌یروحا له هه‌موو ماله‌کانی لای خو‌شه‌ویستر بوو، که به‌رانبه‌ر مزگه‌وت بوو، وه پیغه‌مبه‌ری خوا

ﷺ هه‌میشه دهرۆشته ناوییه‌وه و له‌و ئاوه شیرین و سازگاری تێیدا بوو ده‌یخوارده‌وه، ئه‌نه‌س ده‌لی: جا کاتی ئه‌م ئایه‌ت دابه‌زی: (ئێوه ناگه‌ن خێر و چاگه‌ ده‌ستگیرتان نابێ تا هه‌ندێ له‌و مال و سامانه‌ی که‌ خوێستان ده‌وی به‌ختی نه‌که‌ن)، ئه‌بو ته‌لحه‌ هه‌ستا (و پۆشت بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ) و وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا بیگومان خوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمووی: (به‌چاگه‌ ناگه‌ن تا هه‌ندێ له‌و ماله‌ی خوێستان ده‌وی نه‌یبه‌خشن)، وه‌ به‌راستی خوێشه‌ویستین ماله‌ی من به‌لامه‌وه‌ به‌یروحه‌یه، ئه‌وه‌ خێربێ له‌ رپی خوادا هیوای چاگه‌ و پاداشتی لای خوی لی ده‌که‌م، جا ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا تۆ خۆت خوا چۆنت پێ ده‌لی له‌ویدا داینی، ئه‌نه‌س: ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((به‌خوا ئه‌وه‌ ماله‌یکی پر قازانج و خیره‌ یان ماله‌یکه‌ قازانجه‌که‌ ده‌ست خاومه‌که‌ی ده‌که‌ویت، عه‌بدوڵلا گومانی بردووه‌ بیگومان ئه‌وه‌ی ووت بیستم و به‌راستی من رام وایه‌ بیکه‌یه‌ته‌ خێر چاگه‌ بۆ خزمه‌کانت))، ئه‌بو ته‌لحه‌ش وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا که‌واته‌ وای لی ده‌که‌م، جا ئه‌بو ته‌لحه‌ له‌ نیوان خزم و ئامۆزاکانیدا به‌شی کرد. وه‌ ئیسماعیل و یه‌حیای کوری یه‌حیا به‌ ((رایخ)) گیراویانه‌ته‌وه‌ له‌جیاتی ((رایخ)).

١٤- بابُ شَوْبِ اللَّبَنِ بِالْمَاءِ

٥٦١٢- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ؓ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ شَرِبَ لَبَنًا وَأَقَى دَارَهُ، فَحَلَبْتُ شَاةً، فَشُبْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنَ الْبُرِّ، فَتَنَاوَلَ الْقَدَحَ فَشَرِبَ، وَعَنْ يَسَارِهِ أَبُو بَكْرٍ وَعَنْ يَمِينِهِ أُعْرَابِيٌّ، فَأَعْطَى الْأَعْرَابِيَّ فَضْلَهُ، ثُمَّ قَالَ: «الْأَيْمَنُ فَلَا يَمَنَ»^(١).

١٤- باسی تیکه لکردنی شیر له گهل ئاو

٥٦١٢- زوهری دهلی: نه نه سی کوری مالیک ﷺ بوی گیرامه وه که پیغه مبهری خوی ﷺ بینی شیریکی خوارده وه و هات بو مالی نه نه س، منیش مه پیکم بو دوشی له (ناوی) بیره کهم تیکه ل کرد^(١) بو پیغه مبهری خوا ﷺ، ئینجا پیغه مبهر ﷺ جامه کهی^(٢) وهرگرت و خواردیه وه، وه نه بو به کر ﷺ لای چه بیه وه بوو لای راستیشیه وه عهرمبیکی دهشته کی بوو، ئینجا نه وی له خوی زیاد بوو دای به عهرمه دهشته کییه که، پاشان فهرمووی ((لای راست (پیشخن) ئینجا لای راست)).

٥٦١٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَتَّةٍ، وَإِلَّا كَرَعْنَا». قَالَ: وَالرَّجُلُ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطِهِ قَالَ: فَقَالَ الرَّجُلُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي مَاءٌ بَائِثٌ فَاَنْطَلِقُ إِلَى الْعَرِيشِ. قَالَ: فَاَنْطَلِقْ بِهِمَا، فَسَكَبَ فِي قَدَحٍ، ثُمَّ حَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ قَالَ: فَشَرِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ شَرَبَ الرَّجُلُ الَّذِي جَاءَ مَعَهُ^(٣).

٥٦١٣- جابیری کوری عهبدوللا ﷺ دهگیریتیه وه که پیغه مبهر ﷺ چوو وه مالی پیاویکی نه نصاری و هاوه لیک له خزمه تی دا بوو، پیغه مبهر ﷺ فهرمووی (به خاوهن ماله که): نه گهر ئاوت لایه شهو که لهو کونه دا مابیتیه وه بماندری، نه گهر نییه دهم ده خهینه ناو ئاوه که و دهیخوینه وه))، (جابیری دهلی: خاوهن

(١) واته: له ناوی بیره کهم تیکه ل به شیره که کرد.

(٢) که شیر تیکه لاکراو به ناو تیا بوو.

(٣) پروانه: ٥٦٢١.

ماله که ناوی باغی خورماکه‌ی دمدیرا و دمگواسته‌وه، ده‌ئی: پیاوکه وتی: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ناوی شه‌و ماوهم لایه، جه‌نابت برۆ بۆ ژیر که‌پره‌که، ئینجا له خزمه‌تی هه‌ردووکیاندا^(۱) رۆشت تا بردنیه ژیر که‌پره‌که، جا ناوی کرده جامیکه‌وه پاشان به‌سه‌ر ئاوکه‌دا ئازهلکی مائی بۆ دۆشین، ده‌ئی: ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نۆشی کرد له دوا‌ی نه‌و نه‌و پیاو‌ش که له خزمه‌تیدا هاتبوو خواردیه‌وه و نۆشی کرد.

١٥- بَابُ شَرَابِ الْحُلُوءِ وَالْعَسَلِ

وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: لَا يَحِلُّ شُرْبُ بَوْلِ النَّاسِ لِشِدَّةِ تَنْزِيلٍ؛ لِأَنَّهُ رِجْسٌ. قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ الْطَّيِّبُ

﴿٥٦١٤﴾ المائدة، وَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ فِي السَّكْرِ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَكُمْ فِي مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ.

٥٦١٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْحُلُوءُ وَالْعَسَلُ^(٢).

۱۰- باسی خواردنه‌وهی شیرین و (خواردنه‌وهی) هه‌نگوین

زوهرى دەلئى: دروست نىيە مىزى مروۇف بخورىتەوہ لەبەر سەختىەك بەسەر مروۇفا دىت چونكە پيسە، خواى بەرز و بلىند دمفەرمووى: (هەموو خۇراكە پاكەكانتان بۇ حەلل كراوہ).

ئىبنو مەسعوود ر.ھ. دەربارەى ئارەق دەلئى: بىگومان خوا چارەسەرى ئىوہى لە شتىكدا دانەناوہ كە حەرام كراوہ لەسەرتان.

۵۶۱۴- عائىشە ر.ھ. دەلئى: بىغەمبەر ﷺ ھەزى لە حەلوا و ھەنگوین بوو.))

(۱) پیغمبر و ﷺ هاوریکه یدا.

(۲) یروانه: ۴۹۱۲.

١٦- بابُ الشُّرْبِ قَائِمًا

٥٦١٥- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنِ النَّزَّالِ قَالَ: أَتَى عَلِيٌّ ﷺ عَلَى بَابِ الرَّحْبَةِ، فَشَرِبَ قَائِمًا فَقَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُ أَحَدَهُمْ أَنْ يَشْرَبَ وَهُوَ قَائِمٌ، وَإِنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَعَلَ كَمَا رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ^(١).

١٦- باسی (حوکمی) خواردنه وه به پیوه

٥٦١٥- نه ززال دهلی: عهلی ﷺ هاته لای دهرگای چهوشه (ی مزگهوتی کوفه) و به پیوه ناوی خواردنه وه، ئینجا وتی: بیگومان کهسانیک به لایانه وه نابه سهنده کهسیکیان به پیوه ناو بخواتنه وه، وه به راستی من پیغه مبهرم ﷺ دیوه وای کرد، وهک نه وهی منتان دی کردم.

٥٦١٦- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَيْسَرَةَ، سَمِعْتُ النَّزَّالَ بْنَ سَبْرَةَ يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ ﷺ أَنَّهُ صَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ قَعَدَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ فِي رَحَبَةِ الْكُوفَةِ حَتَّى حَضَرَتْ صَلَاةُ الْعَصْرِ، ثُمَّ أَتَى مَاءً، فَشَرِبَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ -وَذَكَرَ رَأْسَهُ وَرِجْلَيْهِ- ثُمَّ قَامَ فَشَرِبَ فَضْلَهُ وَهُوَ قَائِمٌ، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ نَاسًا يَكْرَهُونَ الشُّرْبَ قَائِمًا، وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُ^(٢).

٥٦١٦- نه ززالی کوری سهبره: دهگپرته وه له عهلیه وه ﷺ که نوپزی نیوه پروی کرد، پاشان له مزگهوتی گه ورده کوفه دا دانیشت بو (گوپگرتن له) پیویستی خهک تا نوپزی عهسر، پاشان ناویکیان هیئا و خواردنییه وه و پرووخسار و دهسته گانی شورد.

(١) پروانه: ٥٦١٦.

(٢) پروانه: ٥٦١٥.

باسی سه‌ری و پییه‌کانیشی کرد - پاشان هه‌ستا و نه‌و ناوه لئی زیادیوو خواردیه‌وه، له پاشان فهرمووی: بێگومان کهسانیک ناو خواردنه‌وه‌ی به پیوهمیان لا ناپه‌سه‌نده، وه به‌راستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌و جوړه‌ی کرد من کردم.

٥٦١٧- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: شَرِبَ النَّبِيُّ ﷺ قَائِمًا مِنْ زَمَزَمَ^(١).

٥٦١٧-ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌پیوه له ناوی زه‌مه‌زی خواردیه‌وه.

١٧- بَابُ مَنْ شَرِبَ وَهُوَ وَاقِفٌ عَلَى بَعِيرِهِ

٥٦١٨- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ، عَنْ عُمَيْرٍ -مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ- عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ بِنْتِ الْحَارِثِ أَنَّهَا أُرْسِلَتْ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ بِقَدَحٍ لَبَنٍ وَهُوَ وَاقِفٌ عَشِيَّةَ عَرَفَةَ، فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَشَرِبَهُ. زَادَ مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ: عَلَى بَعِيرِهِ^(٢).

١٧- باسی (حوکمی) که‌سیک له کاتیکیدا به‌سه‌ر

و‌شته‌که‌یه‌وه خواردنه‌وه بخواته‌وه

٥٦١٨- عومه‌یری نازاد کراوی ئیبنو عه‌بباس له ئوممو لفه‌زلی کچی حاریس ﷺ ده‌گیریتیه‌وه، که جامی شیرى نارد بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ له کاتیکیدا له ئیواره‌ی عه‌ره‌فه‌دا راوه‌ستابوو، به‌ده‌ستی جامه‌ شیره‌که‌ی وه‌رگرت و خواردیه‌وه. مالیک (له‌ گیرانه‌وه‌ی ئه‌م فهرمووده‌دا) ئه‌م زیاده‌ی هیناوه: له‌سه‌ر و‌شته‌که‌ی (وه‌ستا بوو).

(١) پروانه: ١٦٣٧.

(٢) پروانه: ١٦٥٨.

١٨- باب: الْيَمَنَ قَالَ يَمَنَ فِي الشُّرْبِ

٥٦١٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى بَلَبَنٍ قَدْ شِيبَ مِمَّا، وَعَنْ يَمِينِهِ أَعْرَابِيٌّ وَعَنْ شِمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، فَشَرِبَ، ثُمَّ أَعْطَى الْأَعْرَابِيَّ، وَقَالَ: «الْيَمَنَ الْيَمَنَ»^(١).

١٨- باسیک: لای راسته وه دهست پیبکه تا کو تایى له خواردنه وهى (ئاو و شتنى له و جو ره)

٥٦١٩- نه نه مەسی کورى مالیک رضي الله عنه ده گێڕێته وه که شیریک تیکه له به ئاوگرا بوو، هینرا بۆ پیغه مبهرى خوا ﷺ عهرمبیکى دهسته کى لای راستیه وه بوو، نه بو به گریش رضي الله عنه لای چه بیه وه بوو، ئینجا خۆى لى خواردنه وه، پاشان دای به عهرمه دهسته کییه که و فهرمووی: ((لای راسته وه دهست پیبکه تا کو تایى)).

١٩- باب: هَلْ يَسْتَأْذِنُ الرَّجُلُ مَنْ عَنْ يَمِينِهِ فِي الشُّرْبِ لِيُعْطِيَ الْأَكْبَرَ؟

٥٦٢٠- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَتَى بِشَرَابٍ فَشَرِبَ مِنْهُ، وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ وَعَنْ يَسَارِهِ الْأَشْيَاحُ، فَقَالَ لِلْغُلَامِ: «أَتَأْذُنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هَؤُلَاءِ؟». فَقَالَ الْغُلَامُ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا أُؤْثِرُ بِنَصِيبِي مِنْكَ أَحَدًا. قَالَ: فَتَلَّه رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي يَدِهِ^(٢).

(١) پروانه: ٢٣٥٢.

(٢) پروانه: ٢٣٥١.

١٩- باسیک: ئایا که سیک له خواردنه و هدا مؤلەت بخوازی له که سیکی لای راستیه و ه بو ئه وهی خواردنه و که بدات به گه وره تر له و؟

٥٦٢٠- سه هلی کوری سه عد ﷺ ده گیرێته و ده که پیغه مبهری خوا ﷺ خواردنه و مبه کی بو هینرا و لئی خواردنه و ده، میر مندالیک لای راستیه و ده بوو، چهند پیاویکی به ته مهنیش لای چه پیه و ده بوون، جا به میر منداله که ی فه رموو: ((پنگه م پی دده میت که (خواردنه و ده که) بده مه نا نه وانه؟ میر منداله که ش وتی: وه لاهی ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به شی خوم له پاشماوه ی تو به کهس ناده م و پیشی ناخه م به سه ر خومدا، ده لی: پیغه مبهری خواش ﷺ جامه که ی دایه دهستی)).

٢٠- بابُ الْكَرْعِ فِي الْحَوْضِ

٥٦٢١- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ وَمَعَهُ صَاحِبٌ لَهُ، فَسَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَصَاحِبُهُ، فَقَرَدَ الرَّجُلُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ يَا أَبَا أَنْتَ وَأُمِّي. وَهِيَ سَاعَةٌ حَارَّةٌ، وَهُوَ يُحَوِّلُ فِي حَائِطٍ لَهُ -يَعْنِي: الْمَاءَ- فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ فِي شَنَّةٍ وَإِلَّا كَرَعْنَا». وَالرَّجُلُ يُحَوِّلُ الْمَاءَ فِي حَائِطٍ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عِنْدِي مَاءٌ بَاتَ فِي شَنَّةٍ. فَأَنْطَلَقَ إِلَى الْعَرِيشِ فَسَكَبَ فِي قَدَحٍ مَاءً، ثُمَّ حَلَبَ عَلَيْهِ مِنْ دَاجِنٍ لَهُ، فَشَرِبَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ أَعَادَ، فَشَرِبَ الرَّجُلُ الَّذِي جَاءَ مَعَهُ^(١).

٢٠- باسی ئاو خواردنه وه به دهم خستنه حهوزه وه

٥٦٢١- جابیری کوری عهبدوللا ؓ دهگیرپته وه که پیغه مبههر ؓ چوووه مالی پیاوئیکی نه نصاری و هاوه ئیک له خزمهتی دا بوو، پیغه مبههر و ؓ هاوه له که ی سه لامیان لی کرد، پیاوه کهش وه لایمی دانه وه و وتی: ئهی پیغه مبههری خوا ؓ به دایک و باکمه وه به هوربانت بم. کاته که زۆر گهرم بوو، ئاوی باخی خورما که ی ده دیرا و ده گواسته وه- واته ئاوی ده دیرا- پیغه مبههریش ؓ فهرمووی: ((به خاومن ماله که) نه گهر ئاوت لایه شه و له و کونه دا مابیته وه بماندری، نه گهر نییه دهم ده خهینه ناو ئاوه که و ده یخوینه وه))، (جابیر) ده لی: پیاوه کهش ئاوی به ناو باخی خورما یه کدا ده دیرا و ده گواسته وه، پیاوه کهش وتی: ئهی پیغه مبههری خوا ؓ ئاوم لایه شه و مابیته وه له کونه دا، جه نابت برۆ بو ژیر که پره که، جا ئاوی کرده جامیکه وه پاشان شیري ئازده لیکی له ماله وه بووی بو دوشین به سهر ئاوه که دا، ئینجا پیغه مبههری خوا ؓ نۆشی کرد، پاشان دووبار هی نایه وه، جا ئه و پیاوهش که له خزمه تیدا هاتبوو خواردیه وه و نۆشی کرد.

٢١- بابُ خِدْمَةِ الصَّغَارِ الْكِبَارِ

٥٦٢٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسًا ؓ قَالَ: كُنْتُ قَائِمًا عَلَى الْحَيِّ أَسْقِيهِمْ -عُمُومَتِي وَأَنَا أَصْغَرُهُمْ- الْفَضِيخَ، فَقِيلَ: حُرِّمَتِ الْخَمْرُ. فَقَالُوا: أَكْفَيْهَا. فَكَفَأْنَا. قُلْتُ لَأَنَسٍ: مَا شَرَابُهُمْ؟ قَالَ: رُطْبٌ وَبُسْرٌ. فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَنَسٍ: وَكَانَتْ خَمْرُهُمْ. فَلَمْ يُنْكِرْ أَنَسٌ.

وَحَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِي أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسًا يَقُولُ: كَانَتْ خَمْرُهُمْ يَوْمَئِذٍ^(١).

٢١- باسی بچووک و کهم ته مهن خزمه تی گه وره و به ته مهن بکات

٥٦٢٢- موعته میر له باوکیه وه دهگیرته وه دهلی: له نه نه سم ﷺ بیست وتی: من به سهر کومه لی خه لکه وه وه ستابووم که مامه کانم بوو من له هه موویان ته مهنم که متر بوو - نارمقی (دروست کراو) له فه ریکه خورمام بو دهگیران و پیم دمدان، جا و ترا نارمقی حرام کرا، نه وانیش^(١) وتیان: نارمقه که برژه نیمه ش پشتمان، (سولهیمان دهلی) وتم به نه نه س: خواردنه و میان چی بوو؟ وتی: (عارمقی) خورمای تازه و فه ریکه خورما بوو، نه بو به کری کوری نه نه سیش وتی: نه وه نارمقیان بوو، نه نه سیش وته که ی نه بو به کری رهد نه کرده وه، (وه سولهیمان دهلی): هه ندی له هاوړیکانم بویان گیرامه وه که له نه نه سی ﷺ بیستوه دهیوت: له و رۆژگاره نارمقی نه وان بوو.

٢٢- بَابُ تَغْطِيَةِ الْإِنَاءِ

٥٦٢٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا كَانَ جُنْحُ اللَّيْلِ - أَوْ أَمْسَيْتُمْ - فَكُفُّوا صَبِيَانَكُمْ، فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ، فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ، فَأَغْلِقُوا الْأَبْوَابَ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَفْتَحُ بَابًا مُغْلَقًا، وَأَوْكُوا قِرْبَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَخَمَّرُوا آيَتَكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، وَلَوْ أَنْ تَعْرُضُوا عَلَيْهَا شَيْئًا، وَأَطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ»^(٢).

(١) مامه کانی نه نه س.

(٢) پروانه: ٣٢٨٠.

٢٢- باسی داپۆشیننی دهفر

٥٦٢٣- جابیری کوری عهبدوللا ؓ دهلی: پیغه مبهری خوا ؓ فهرمووی نه گهر تاریکای شهو داهات-یان نیوارمتان به سهردا هات، نهوسا منداله کانتان قه دهغه بکهن (له رۆشته دهره وه)، چونکه بیگومان شهیتانه کان لهو کاته دا بلاو دهنه وه، جا که سهعاتی له شهو تیبهری وازیان لیبینن (برۆنه دهره وه)، دمرگاکانیش داخه ن و ناوی خوا بیینن^(١)، چونکه بهراستی شهیتان دمرگای داخراو ناکاته وه، وه دهمی کونده و مهشکه کانتان ببهستن و ناوی خوا بیینن و دمهفره کانتان داپۆشن و یادی خوا بکهن، با شتیکیشتان راپهال کردبی به سهریدا، چراکانیشتان بکوژینه وه)).

٥٦٢٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَطْفِئُوا الْمَصَابِيحَ إِذَا رَقَدْتُمْ، وَغَلِّقُوا الْأَبْوَابَ، وَأَوْكُوا الْأَسْقِيَةَ، وَخَمَرُوا الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ - وَأَحْسِبْهُ قَالَ: - وَلَوْ يَعُودُ تَعْرُضُهُ عَلَيْهِ»^(٢).

٥٦٢٤- جابیر ؓ دهگیرپته وه که پیغه مبهری خوا ؓ فهرمووی: ((کاتی خهوتن چراکانتان بکوژینه وه، دمرگاکانیش داخه ن، دهمی کونده و مهشکه کان ببهستن، خواردن و خواردنه وه داپۆشن، وایزانم فهرمووی با به چیلکه به کیش بیت بیخه یته له سهری)).

٢٣- بابُ اخْتِنَاتِ الْأَسْقِيَةِ

٥٦٢٥- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ؓ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ اخْتِنَاتِ الْأَسْقِيَةِ. يَعْنِي: أَنْ تُكْسَرَ أَفْوَاهُهَا فَيُشْرَبَ مِنْهَا^(١).

(١) یان یادی خوا بکهن.

(٢) پروانه: ٣٢٨٠.

٢٣- باسی سه‌ره‌وه‌خوارکردنه‌وه‌ی کونده

٥٦٢٥- ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ریگری کرد له دهم به‌ره و خوارکردنه‌وه‌ی کونه، واته: سه‌ره‌وه‌خوار بکریته‌وه له دهم‌که‌یه‌وه‌ ناو بخوریته‌وه.

٥٦٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنِ اخْتِنَابِ الْأَسْقِيَةِ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ مَعْمَرٌ أَوْ غَيْرُهُ: هُوَ الشَّرْبُ مِنْ أَفْوَاهِهَا^(١).

٥٦٢٦- ئه‌بو سه‌عیدی خودری رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیست ریگری کرد له دهم به‌ره و خوارکردنه‌وه‌ی کونده، عه‌بدو‌للاً وتی: مه‌عمر یان که‌سیکی تر جگه‌له‌ نه‌و وتی: بریتییه له‌ناو خواردنه‌وه له دهمی کونده (ی دهم به‌ره‌وه‌ خوار کراو).

٢٤- بَابُ الشَّرْبِ مِنْ قَبْلِ السَّقَاءِ

٥٦٢٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ: قَالَ لَنَا عِكْرِمَةُ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشْيَاءٍ قَصَارٍ حَدَّثَنَا بِهَا أَبُو هُرَيْرَةَ؟ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ الشَّرْبِ مِنْ قِمِّ الْقِرْبَةِ - أَوْ السَّقَاءِ - وَأَنْ يَمْنَعَ جَارَهُ أَنْ يَغْرِزَ خَشْبَهُ فِي دَارِهِ^(٢).

٢٤- باسی خواردنه‌وه له دهمی کونده و جه‌وه‌نه‌وه

٥٦٢٧- ئه‌بیوب ده‌لی: عیکریمه پیی وتین: ئایا هه‌وال‌تان بده‌می به‌جه‌ن هه‌وال‌یکی کورت که ئه‌بو هوهرمه‌ره رضی‌الله‌تعالی‌عنہ بو‌ی گیراوینه‌ته‌وه؟ (وتی): پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

(١) پروانه: ٥٦٢٦.

(٢) پروانه: ٥٦٢٥.

(٣) پروانه: ٢٤٦٣.

رێگری کردوه له وهی مروڤ له دهمی کوندهیا جه و منه وه- ئاو بخواته وه، ههروهها
رێگری کردوه له وهی دراوسی رێگه نه دات دراوسی که ی دار بخاته سهه دیواره که ی.

٥٦٢٨- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يُشْرَبَ مِنْ فِي السَّقَاءِ ^(١).

٥٦٢٨- ئه بو هورمیره رضي الله عنه دهلی: پێغه مبهه ﷺ رێگری کردوه له خواردنه وه له
دهمی کونده و جه و منه وه.

٥٦٢٩- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه: قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الشُّرْبِ مِنْ فِي السَّقَاءِ.

٥٦٢٩- ئه بنو عه عباس رضي الله عنه دهلی: پێغه مبهه ﷺ خوا رێگری کردوه له خواردنه وه
له دهمی جه و منه و کونه وه.

٢٥- بَابُ النَّهْيِ عَنِ التَّنَفُّسِ فِي الْإِنَاءِ

٥٦٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ، وَإِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا
يَمْسَحُ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا مَسَحَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ» ^(٢).

٢٥- باسی رێگری کردن هه ناسه دان له دهفر (ی خواردنه وه) دا

٥٦٣٠- عه بدوللای کوری نه بی فه تاده له باوکیه وه ﷺ دهگێرێته وه دهلی: پێغه مبهه ﷺ
خوا ﷺ فه رمووی: ((نه گهر که سیکتان خواردنه وهی خواردنه وه، نه وه با هه ناسه نه دات له

(١) پروانه: ٢٤٦٣.

(٢) پروانه: ١٥٣.

دمفره که ددا، وه نه گهر که سیکتان میزی کرد، با به دهستی راستی چووکی پاک نه کاته وه، وه نه گهر که سیکتان خوئی پاک کرده وه، با به دهستی راستی خوئی پاک نه کاته وه)).

٢٦- بَابُ الشُّرْبِ بِنَفْسَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ

٥٦٣١- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ وَأَبُو نَعِيمٍ قَالَا: حَدَّثَنَا عَزْرَةُ بْنُ ثَابِتٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُهَاسِمَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كَانَ أَنَسٌ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَتَنَفَّسُ ثَلَاثًا.

٢٦- باسی خواردنه وه به دوو جار یان سێ جار ههنا سه دان

٥٦٣١- عه زه ره کوری سابیت وتی: سومامه ی کوری عه بدوللا بوی گپرامه وه وتی: ئه نه س ﷺ له دمفری خواردنه وه دا دوو جار یان سێ جار ههنا سه ی دهدا و دهیوت: که پیغه مبه ری خوا ﷺ سێ جار ههنا سه ی دهدا (له کاتی خواردنه وه دا).

٢٧- بَابُ الشُّرْبِ فِي آيَةِ الذَّهَبِ

٥٦٣٢- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ حُذَيْفَةُ بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانٌ بِقَدَحٍ فِضَّةٍ، فَرَمَاهُ بِهِ فَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَزِمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتَهُ، وَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَانَا عَنِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَاجِ وَالشُّرْبِ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَقَالَ: «هُنَّ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَهِيَ لَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(١).

٢٧- باسی خواردنه وه له دهفری ئالتووندا

٥٦٣٢- ئه یبو نه بی له یلا ده لی: حوزمیفه ﷺ له مه دائین بوو داوا ی ناوی خواردنه وه ی کرد، کو یخایه ک^(٢) له دهفریکی زیودا ناوی بو هی نا، حوزمیفه ش

(١) بروانه: ٥٤٢٦.

(٢) یان گه وه ره ی نه وه خه لکه ئاگر په رسته ی له ویدا بوون له مه دائین.

جامه‌که‌ی تیگرت و وتی: من بویه تیمگرت چونکه جاریکی تر پیریم لی کردوه هر وازی نههینا، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ ناوریسم و دیباج خواردنه‌وه له‌دمفری ئالتوون و زیودا لیی هه‌دهغه کردووین و هه‌رموویه‌تی: ((ئه‌وانه بو ئه‌وانه (کافران) له دنیا، وه ئه‌وانه له دواړوژدا بو ئیومه)).

٢٨- بابُ آئِیَةِ الْفِضَّةِ

٥٦٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ حُدَيْفَةَ ذَكَرَ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ: «لَا تَشْرَبُوا فِي آئِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ وَالْدِّبَاجَ، فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(١).

٢٨- باسی (حوکمی به‌کاره‌ینانی) ده‌فری زیو

٥٦٣٣- ئیبنو ئەبی لەیلا دەلی: له‌گه‌ل حوزمیفه ﷺ دمرجووین (بو‌جی‌گایه‌ک له عیراق) و باسی پیغه‌مبه‌ری ﷺ کرد که هه‌رموویه‌تی: ((له ده‌فری ئالتوون و زیودا مه‌خۆنه‌وه، ناوریسم و دیباج مه‌پۆشن، چونکه بی‌گومان له دونیادا بو ئه‌وانه (بی‌باوه‌ران)، وه له دواړوژدا بو ئیومه)).

٥٦٣٤- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ -رَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «الَّذِي يَشْرَبُ فِي إِنَاءِ الْفِضَّةِ إِمَّا يُجْرَجُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ».

٥٦٣٤- ئوممو سه‌له‌مه‌ی ﷺ خیزانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌رمووی: ((ئه‌و که‌سه‌ی له ده‌فری زیودا خواردنه‌وه بخواته‌وه، بی‌گومان ناگری دۆزه‌خ له ناو سکیدا قووته قووتی دیت)).

٥٦٣٥- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ بْنِ مُقَرَّرٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعٍ، وَهَآنَا عَنْ سَبْعٍ، أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِنْرَارِ الْمُقْسِمِ، وَهَآنَا عَنْ خَوَاتِمِ الذَّهَبِ، وَعَنِ الشُّرْبِ فِي الْفِضَّةِ - أَوْ قَالَ: آتِيَةِ الْفِضَّةِ - وَعَنِ الْمَيَآثِرِ، وَالْقَسِيِّ، وَعَنِ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذِّيَّاجِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ ^(١).

٥٦٣٥- به پرائی کوری عازیب ؓ ده لئ: پښغه مبهری خوا ؓ هه رمانی پیکردین به چهوت شت، چهوت شتیشی لی هه دهغه کردین، هه رمانی پیکردین به سه ردانی کردنی نه خووش و شوینکه وتنی تهرم، هه رکهس پزمی وتی (الحمد لله) پیی بللی (یرحمک الله)، به دهم دهموته وه چون و زور سه لام له یه کتری کردن و یارمه تی دانی سته م لیکراو، نه خستنی (سویندی) سویند خوړ. وه هه دهغه لی کردین له نه نگوستیله ی ثالثون و له خوار د نه وه له زیودا- یان هه رمووی: له دهمفری زیودا-، له سوارگه ی ^(٢) ناوری شم، وه له هه سسی ^(٣)، وه له بهر کردنی ناوری شم و دیباج ^(٤) و ناوری شمی نه ستوری هه دهغه کردین.

٢٩- بَابُ الشُّرْبِ فِي الْقَدَامِ

٥٦٣٦- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سَالِمِ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ عُمَيْرٍ - مَوْلَى أُمِّ الْقُضَلِ - عَنْ أُمِّ الْقُضَلِ أَنَّهُمْ شَكُّوا فِي صَوْمِ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ عَرَفَةَ، فَبُعِثَ إِلَيْهِ بِقَدَحٍ مِنْ لَبَنٍ فَشَرِبَهُ ^(٥).

(١) پروانه: ١٢٣٩.

(٢) سه رزینیکی ناوری شمه ناواخنی لوکه یاخوری به له سه ر زینی نه سپ و مایین داده ندرتی جوانی و نهرم و شلی ده خریته سه رزینی ولاخه که.

(٣) هه سسی: قوماشیکی که تانه و ناوری شمی تیکه له.

(٤) دیباج: جوړیکه له ناوری شم.

(٥) پروانه: ١٦٥٨.

٢٩- باسی (شیر) خواردنه وه له جامدا (دروسته)

٥٦٣٦- نوممو لفهزل ﷺ دهگیرپته وه که نهوان له رۆزی عهرمهدها له بهر رۆزوو بوونی پیغه مبهەر ﷺ به گومان بوون، بویه جامی شیرى بو نیردر، پیغه مبهریش ﷺ خواردییه وه.

٣٠- بابُ الشُّرْبِ فِي قَدَمِ النَّبِيِّ ﷺ وَأَنْبِيتِهِ

وَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ - واسمه عامر - قَالَ لِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: أَلَا أَسْقِيكَ فِي قَدَحِ شَرَبِ النَّبِيِّ ﷺ فِيهِ؟
٥٦٣٧- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ ﷺ قَالَ: ذَكَرَ لِلنَّبِيِّ ﷺ امْرَأَةٌ مِنَ الْعَرَبِ، فَأَمَرَ أَبَا أُسَيْدٍ السَّاعِدِيَّ أَنْ يُرْسَلَ إِلَيْهَا، فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا، فَقَدِمَتْ فَتَزَلَّتْ فِي أَجْمِ بَنِي سَاعِدَةَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى جَاءَهَا فَدَخَلَ عَلَيْهَا، فَإِذَا امْرَأَةٌ مُنَكَّسَةٌ رَأْسَهَا، فَلَمَّا كَلَّمَهَا النَّبِيُّ ﷺ قَالَتْ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْكَ. فَقَالَ: «قَدْ أَعَذْتُكَ مِنِّي». فَقَالُوا لَهَا: أَتَدْرِينَ مَنْ هَذَا؟ قَالَتْ: لَا. قَالُوا: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَاءَ لِيَخْطُبَكَ. قَالَتْ: كُنْتُ أَنَا أَشْقَى مِنْ ذَلِكَ. فَأَقْبَلَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمئِذٍ حَتَّى جَلَسَ فِي سَقِيفَةِ بَنِي سَاعِدَةَ هُوَ وَأَصْحَابُهُ، ثُمَّ قَالَ «اسْقِنَا يَا سَهْلُ». فَخَرَجْتُ لَهُمْ بِهَذَا الْقَدَحِ فَأَسْقَيْنَهُمْ فِيهِ، فَأَخْرَجَ لَنَا سَهْلٌ ذَلِكَ الْقَدَحَ فَشَرِبْنَا مِنْهُ. قَالَ: ثُمَّ اسْتَوْهَبَهُ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بَعْدَ ذَلِكَ، فَوَهَبَهُ لَهُ^(١).

٣٠- باسی خواردنه وه له جام و دهفری پیغه مبهردا ﷺ

ئهو بوورده دهلی: عهبدوولای کوری سهلام ﷺ پیی وتم: نایا ناوی خواردنه و مهت بدهمی له جامیکدا که پیغه مبهەر ﷺ ناوی تیدا خواردوته وه؟

٥٦٣٧-ئەبو حازیم لە سەهلی کۆری سەعدەووە ﷺ دەگیرێتەووە دەلی: ژنیکی عەرەب باسکرا بۆ پیغەمبەر ﷺ، پیغەمبەریش ﷺ فەرمانی کرد بەئەبو ئوسەیدی ساعیدی کەسێک بنێرێ بۆ لای ژنەکە، ئەویش کەسێکی نارد بۆ لای ژنەکە، هات لە کۆشکی بەنی ساعیدەدا دا بەزی، پیغەمبەریش ﷺ رۆشت تا گەشتە لای، ئینجا چوووە ژوورەووە بۆ لای بینی ژنیکە سەری داخستوو، جا کاتی پیغەمبەر ﷺ قەسە لەگەڵدا کرد وتی: پەنا دەگرم بەخوا لە تۆ! پیغەمبەریش ﷺ فەرمووی: ((بێگومان پەنام دای بەخوا لە من))، جا وتیان بەژنەکە: ئەزانی ئەووە کێ بوو؟ وتی: نەخێر، وتیان ئەووە پیغەمبەری خوا ﷺ بوو هاتبوو خوازبێنی تۆ بکات، وتی: من خۆم ئەووە بەدەبەخترم^(١)، ئینجا پیغەمبەر ﷺ لەو رۆژەدا رۆشت هەتا لە ساباته‌کە‌ی بەنی ساعیدە خۆی و هاو‌ه‌لانی دانیشتن، لە پاشان فەرمووی: ((ئە‌ی سەهل خواردنە‌و‌میە‌ک‌مان بە‌دری بیخۆینە‌و‌، (سەهل وتی: منیش ئە‌و جامە‌م بۆ دەر‌ه‌ینان و ناوم بێ‌دان تیا‌یدا، (ئە‌بو حازیم دە‌لی) جا سەهل ئە‌و جامە‌ی بۆ دەر‌ه‌ینان ناومان بێ‌ خواردە‌و‌، (ئە‌بو حازیم) دە‌لی: لە پاشان عومە‌ری کۆری عە‌بدولعە‌زیز دوا‌ی ئە‌ووە داوا‌ی لە سەهل کرد ئە‌و جامە‌ی بێ‌ بە‌خ‌شیت، سە‌ه‌لیش بێ‌ی بە‌خ‌شی.

٥٦٣٨- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُدْرِكٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَاصِمِ الْأَحْوَلِ قَالَ: رَأَيْتُ قَدَحَ النَّبِيِّ ﷺ عِنْدَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ -وَكَانَ قَدْ انْصَدَعَ فَسَلْسَلَهُ بِفِضَّةٍ- قَالَ: وَهُوَ قَدَحٌ جَبْدٌ عَرِيضٌ مِنْ نُضَارٍ. قَالَ: قَالَ أَنَسُ: لَقَدْ سَقَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي هَذَا الْقَدَحِ أَكْثَرَ مِنْ كَذَا وَكَذَا^(٢).

(١) کە ئەو بەهرەم لە کيس خۆمدا، تاوانی ئەو نەبوو دەبو پێیان بوتایە بۆچی بۆ کێ هێنراوەتە ئەو جێگایە؟

(٢) بڕوانە: ٣١٠٩.

٥٦٣٨- عاصیمی نه حوول دهلی: جامه که ی پیغه مبهرم ﷺ لای نه نه سی کوری مالیک ﷺ بینی که پیشر درزی برد بوو، (پیغه مبهر ﷺ یان نه نه س) به ته لیکی زیو قایمی کرد بوو، (عاصیم) دهلی: نهو جامه جامیکی چاکی پان بوو له داری جه وهر بوو، (عاصیم) دهلی: نه نه س ﷺ وتی: سویند به خوا به دنیاییه وه بهم جامه له نه و منده و نه و منده جار زیاتر خواردنه وهم تیدا داوه به پیغه مبهری خوا ﷺ.

٣١- بَابُ شُرْبِ الْبَرَكَةِ وَالْمَاءِ الْمُبَارَكِ

٥٦٣٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ هَذَا الْحَدِيثَ قَالَ: قَدْ رَأَيْتُنِي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَقَدْ حَضَرَتِ الْعَصْرُ، وَلَيْسَ مَعَنَا مَاءٌ غَيْرَ فَضْلَةٍ فَجَعَلَ فِي إِنَاءٍ، فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ بِهِ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ وَفَرَجَ أَصَابِعَهُ ثُمَّ قَالَ: «حَيَّ عَلَى أَهْلِ الْوُضُوءِ، الْبَرَكَةُ مِنَ اللَّهِ». فَلَقَدْ رَأَيْتُ الْمَاءَ يَتَفَجَّرُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ، فَتَوَضَّأَ النَّاسُ وَشَرِبُوا، فَجَعَلْتُ لَا أَلُو مَا جَعَلْتُ فِي بَطْنِي مِنْهُ، فَعَلِمْتُ أَنَّهُ بَرَكَةٌ. قُلْتُ لِحَبِيبٍ: كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: أَلْفًا وَأَرْبَعِمِائَةٍ. تَابَعَهُ عَمْرُو، عَنْ جَابِرٍ. وَقَالَ حُصَيْنٌ وَعَمْرُو بْنُ مُرَّةٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ جَابِرٍ: خَمْسَ عَشْرَةَ مِائَةً. وَتَابَعَهُ سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جَابِرٍ^(١).

٣١- باسی خوردنه وهی ناو، وه ناوی به فهر و بهره کهت

٥٦٣٩- سالیمی کوری نه بی سهد له جابیری کوری عه بدوللاوه نه فهرمووده دهگیرپته وه دهلی: خوم بینی له خزمهت پیغه مبهر ﷺ دا نوپزی عه سر بوو بوو، ناومان پینه بوو جگه که میك ناو که مابوویه وه، نهو ناوه کرایه دهفریکه وه

و برا بۆ پیغه مبه‌ر ﷺ، نه‌ویش ده‌ستی خسته ناو ده‌فره‌که و په‌نجه‌کانی له یه‌گتری جیا کرده‌وه، له پاشان فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌س دوستنویژ ده‌گری بابیت فه‌ر و به‌ره‌که‌ت له خواومه‌))، (جابیر ده‌ئی:؛) سویند به‌خوا به‌راستی بینیم ناوه‌که له نیوانی په‌نجه‌کانییه‌وه هه‌لده‌قولا، ئینجا خه‌لکه‌که ده‌ست نویژیان گرت و ناویان خوارده‌وه، جا ده‌ستم به‌ ناو خواردنه‌وه کرد و در یغیم نه‌کرد چه‌ندی لی بخۆمه‌وه و بیکه‌مه‌ ورگمه‌وه، چونکه زانیم به‌ فه‌ر و به‌ره‌که‌ته.

(سالم ده‌ئی:؛) به‌ جابیرم وت: له‌و رۆژهدا ئیوه چه‌ند که‌س بوون؟ وتی: هه‌زار و چوارسه‌د که‌س بووین، عه‌مر له‌ جابیره‌وه ئه‌م فه‌رمووده ده‌گیرپته‌وه و پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی سالم ده‌کات.

-حوصه‌ین و عه‌مری کوری موربه‌ له‌ سالمه‌وه ده‌یگیرنه‌وه نه‌ویش له‌ جابیره‌وه ده‌ئی: هه‌زار و پینج سه‌د که‌س بووین.

-سه‌عیدی کوری مه‌سه‌یه‌ب له‌ جابیره‌وه ده‌گیرپته‌وه و پالپشتی گیرانه‌وه‌که‌ی سالم ده‌کات.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٥- کتابُ المَرَضِ

به ناوی خوامی به خشنده می مه ره بان

٧٥- په راوی نه خوشه کان

١- بابُ مَا جَاءَ فِي كَفَّارَةِ الْمَرَضِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ...﴾ النساء (١٣٣)

٥٦٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا عَنْهُ، حَتَّى الشُّوْكَهَ يُشَاكُهَا».

١- باسی ئه وهی ده رباره می که فالتی نه خوشی هاتوو

وه باسی ئهم فهرماشته می خوامی بهرز و بلند: (هه ره که سیک خراپه یه که بکات پاداشتی دمدریته وه).

٥٦٤٠- عوروه می کور می زوبهیر ده گیریتته وه که عائیشه می ﷺ خیزانی پیغه مبهیر ﷺ ده لی: پیغه مبهیری خوا ﷺ فهرمووی: ((هیج موسیبه تیک نییه که تووشی مسولمان ببیت و خوا بهو موسیبه ته گوناهیکی نه به خستیت، هه تا درکیکیش بچه قیت پیایدا (گوناهیکی لادمبات)).

٥٦٤١-٥٦٤٢- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرِو، حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَلَّه، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: "مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٌّ حَتَّى الشُّوْكَهَ يُشَاكُّهَا، إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ".

٥٦٤١-٥٦٤٢- ئەبو سەعیدی خۆدی و ئەبو ھورەیرە ؓ لە پێغەمبەرەوہ ﷺ دەگێڕنەوہ که ھەرمووێتی: ((ھێچ مسوڵمانێک نییە کەماندوو بونی یان نەخۆشیی یان غەم و خەفەتی^(١) یان دلتەنگییەکی توش ببی، ھەتا درکی کە بچەقیت بەشوینیکیدا، ئیلا خوا بە ھۆیانەوہ لە گوناھەکانی خۆش دەبێت)).

٥٦٤٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سَعْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَالْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ، تُقَيِّئُهَا الرِّيحُ مَرَّةً، وَتَعْدِلُهَا مَرَّةً، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ كَالْأَرْزَةِ لَا تَزَالُ حَتَّى يَكُونَ أَنْجَعُفَهَا مَرَّةً وَاحِدَةً». وَقَالَ زَكْرِيَاءُ: حَدَّثَنِي سَعْدٌ، حَدَّثَنَا ابْنُ كَعْبٍ، عَنْ أَبِيهِ كَعْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٥٦٤٣- عەبدوللای کۆری کەعب لە باوکییەوہ ؓ دەگێڕێتەوہ ئەویش لە پێغەمبەرەوہ ﷺ دەگێڕێتەوہ که ھەرمووێتی: ((نموونهی باوەردار وەك قەرسیلی سەوزی كشتوكاڵ وایە، جارێ با لاری دەكاتەوہ و جارێ راستی دەكاتەوہ، وە نموونهی دوورپووش وەك داری سنۆبەری بەھیز و ھایم وایە، (با نایجولئین) ھێچی تووش نابێ تا بەجارێ لە بیخ دی (یان دەشكێتەوہ)).

زەكەریا دەئێ: سەعد بۆی گێڕامەوہ وتی ئیبنو کەعب (ئەم ھەرموویدی) بۆگێڕاینەوہ لە کەعبی باوکییەوہ لە پێغەمبەرەوہ ﷺ.

(١) لەسەر شتی رابردوو یان شتن کە بترسن لەمەولا توشی بیت.

٥٦٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ فُلَيْحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ مِنْ بَنِي عَامِرٍ بْنِ لُؤَيٍّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الْخَامَةِ مِنَ الزَّرْعِ مِنْ حَيْثُ أَتَتْهَا الرِّيحُ كَفَأَتْهَا، فَإِذَا اعْتَدَلَتْ تَكَفَأُ بِالْبَلَاءِ، وَالْفَاجِرُ كَالْأَرْزَةِ صَمَاءً مُعْتَدِلَةً، حَتَّى يَقْصِمَهَا اللَّهُ إِذَا شَاءَ» ^(١).

٥٦٤٤-هه بو هورمهیره رضي الله عنه دهلي: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرمووی: ((نموونه ی باومردار وهك فهرسیلی سهوزی كشتوكال وایه، له ههر لایه كه وه بای بو بیت لاری دهكاته وه، نینجا كه پرست بوویه وه به لا و ناخوشی لاری دهكاته وه، كه سی خرابه کاریش وهك دار سنه و بهر وایه به هیز و قایم و راسته، تا كاتی خوا ویستی دهیكینی)).

٥٦٤٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ أَبَا الْخُبَابِ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِبْ مِنْهُ».

٥٦٤٥-هه بو هورمهیره رضي الله عنه دهلي: پيغه مبهري خوا رضي الله عنه فهرمووی: ((ههر كه سیتك خوا چاكه ی بو ی بو ی به لا و نارحه ته تووش دمی)).

٢- بَابُ شِدَّةِ الْمَرَضِ

٥٦٤٦- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ عَلَيْهِ الْوَجَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ.

٢- باسی (ئەوهی دەر بارەهی) سەختی نەخۆشی (هاتووە لە پاداشت)

٥٦٤٦- عائیشە رضی اللہ عنہا دەلی: کەسەم نەدیووە بەقەدەر پێغەمبەری خوا ﷺ ئیش و نازاری سەخت بوو بێت.

٥٦٤٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي مَرَضِهِ - وَهُوَ يُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا - وَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا، قُلْتُ: إِنَّ ذَاكَ بِأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى إِلَّا حَاتَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطَايَاهُ، كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ»^(١).

٥٦٤٧- عائیشە رضی اللہ عنہا دەلی: چوووە سەردانی پێغەمبەر ﷺ لە نەخۆشییەکیدا- لەو کاتەدا تايەکی سەختی لی هاتبوو- وتم: بەراستی تۆ تايەکی سەختی لی هاتوو، وتم: بێگومان ئەووە لەبەر ئەوەیە تۆ دوو بەران بەر پاداشت هەیە؟ فەرمووی: ((بەلی هەر مسوڵمانێک نازار و ئەزیەتی تووش ببێت گوناھەکانی دەومریت، وەك چۆن گەلای دار دەومریت (لە پایزدا))).

٣- باب: أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَنْبِيَاءِ، ثُمَّ الْأَوَّلُ قَالَ

٥٦٤٨- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ - فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُوعَكُ وَغَا شَدِيدًا. قَالَ: «أَجَلٌ، إِنِّي أُوْعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». قُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، ذَلِكَ كَذَلِكَ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى - شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا - إِلَّا كَفَرَ اللَّهُ بِهَا سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحْطُ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا»^(٢).

(١) پڕوانە: ٥٦٤٨، ٥٦٦٠، ٥٦٦١، ٥٦٦٧.

(٢) پڕوانە: ٥٦٤٧.

٣- باسیک: سه‌خترین کهس به‌لایان توش بیٚ

پێغه‌مبه‌رانن، پاشان کٚ چاکتره دواي ئه‌و کٚ چاکتره^(١)

٥٦٤٨- عه‌بدوڵڵا ﷺ ده‌لٚ: چوو مه‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ - له‌و کاته‌دا تا دایده‌گرت- منیش وتم: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌راستی تۆتایه‌کی سه‌خت دهنگریت؟ فه‌رمووی: ((به‌لٚ، به‌راستی من تا دام ده‌گرٚ به‌نه‌ندازه‌ی دوو کهس له‌ ئیوه تا داتان بگرٚ))، وتم: ئه‌وه له‌به‌ر ئه‌ومیه تو دوو پاداشت هه‌بیٚ؟ فه‌رمووی: ((به‌لٚ ئه‌وه وایه، هه‌ر مسوڵماننیک ئازاریکی توش بیٚ - دړک پیا جونیٚک بیٚ یان له‌و که‌ورمه‌تر و زیاتر بیٚ- ئیلا خوا به‌هۆیه‌وه له‌ گونا‌هه‌کانی خوش دمبیٚت، (هه‌له‌ده‌ومریت) وه‌ک چۆن که‌لای دره‌خت ده‌ومریت (له‌ پایزدا)) .

٤- بابُ وُجُوبِ عِبَادَةِ الْمَرِيضِ

٥٦٤٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَّانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «أَطْعِمُوا الْجَائِعَ، وَعَوِّدُوا الْمَرِيضَ، وَفُكُّوا الْعَانِي»^(٢).

٤- باسی سه‌ردانکردنی نه‌خۆش واجبه

٥٦٤٩- ئه‌بو موسای ئه‌شه‌ه‌ری ﷺ ده‌لٚ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خواردن دهرخواردی برسی بدن، وه سه‌ردانی نه‌خۆش بکه‌ن و دپل ئازاد بکه‌ن)).

٥٦٥٠- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَشْعَثُ بْنُ سُلَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ سُوَيْدٍ بْنَ مَقْرِنٍ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَبْعٍ،

(١) زۆربه‌ی گێره‌وه‌رانی سه‌حیحی بوخاری به‌ (الأمثل فالأمثل) گێراویانه‌وه‌.

(٢) پروانه: ١٢٣٩.

وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: نَهَانَا عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ، وَلُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذِّيَابِجِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَعَنِ الْقَسِيِّ، وَالْمِيزَةِ، وَأَمَرَنَا أَنْ نَتَّبَعَ الْجَنَائِزَ، وَنَعُودَ الْمَرِيضَ، وَنُقْشِيَ السَّلَامَ^(١).

٥٦٥٠- پهراوی کوری عازیب ﷺ دهلی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمانی پیکردین بهحهوت شت، حهوت شتی لئ فهدهغه کردین: نهنگوستیلهی ئالتون و لهبهرکردنی ئاوریشم و دیباج و ئاوریشمی نهستور و ههسیی^(٢) و سوارگهی ئاوریشمی^(٣) لئ فهدهغه کردین. وه فهرمانی پیکردین که دواى تهرمی مردوو بکهوین و سهردانی نهخوښ بکهین، وه (له ناو خو ماندنا) سهلام کردن (له یهکتری) بلاو بکهینهوه.

٥- بابُ عِبَادَةِ الْمُغَمَّسِ عَلَيْهِ

٥٦٥١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: مَرِضْتُ مَرَضًا، فَأَتَانِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي وَأَبُو بَكْرٍ وَهُمَا مَاشِيَانِ، فَوَجَدَانِي أَعْمَى عَلَيَّ، فَتَوَضَّأَ النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ صَبَّ وَضُوءَهُ عَلَيَّ، فَأَقْفَقْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَصْنَعُ فِي مَالِي؟ كَيْفَ أَقْضِي فِي مَالِي؟ فَلَمْ يُجِبْنِي بِشَيْءٍ حَتَّى نَزَلَتْ آيَةُ الْمِيرَاثِ^(٤).

(١) پروانه: ٣٠٤٦.

(٢) ههسیی: قوماشیکی که تانهو ئاوریشمی تیکه له.

(٣) سهرزینیکی ئاوریشمه ناوناخنی لوکه یاخورییه دوخریته سهر زینی نهسپ و مایین بۆ جوانی و نهرم و شلی.

(٤) پروانه: ١٩٤.

٥- باسی سهردانیکردنی که سیک له هوش خوځ چوبیتوهو

٥٦٥١- جابیری کوری عهبدو للاً ﷺ دهلی: نه خوشیه کم توش بوو، جا پیغه مبهه ر ﷺ و نه بو به کر ﷺ هاتن بو لام سهردانیان کردم، ههردووکیان به پیاده هاتن، منیان دی له هوش خوم چوومه تهوه، ئینجا پیغه مبهه ر ﷺ دهمست نوژی گرت، پاشان ناوی دهمست نویره که ی رشت به سهرمدا، منیش هوشم کردهوه و بینیم پیغه مبهه ر ﷺ وتم: نه ی پیغه مبهه ر خوا ﷺ چی بکه م دهرباره ی مال و سامانه که م؟ چون بریار بدهم له سامانه که مدا؟ پیغه مبهه ر ﷺ هیچ وهلامی نه دامه وه ههتا نایهتی میرات دابهزی.

٦- بَابُ قَضْلِ مَنْ يُصْرَعُ مِنَ الرِّيحِ

٥٦٥٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عِمْرَانَ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَجَاحٍ قَالَ: قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ: أَلَا أُرِيكَ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي أُصْرَعُ، وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ فَأَدْعُ اللَّهَ لِي. قَالَ: «إِنْ شِئْتَ صَبَرْتُ وَلَكَ الْجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ أَنْ يُعَافِيكَ». فَقَالَتْ: أَصْبِرُ. فَقَالَتْ إِنِّي أَتَكَشَّفُ، فَأَدْعُ اللَّهَ أَنْ لَا أَتَكَشَّفَ، فَدَعَا لَهَا. حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا مَخْلَدٌ، عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ رَأَى أُمَّ زُقَرَ -تِلْكَ امْرَأَةُ طَوِيلَةَ سَوْدَاءَ- عَلَى سِتْرِ الْكُعْبَةِ.

٦- باسی فهزل و گهورهیی نهو که سهی بههوی باوه

فِي لَيْلِ بَيْتِ

٥٦٥٢- عهتا یی کوری نه بی رهبا ح دهلی: ئیبنو عهباس ﷺ بیی وتم: نایا زنیکی بهههشتیت نیشان بدهم؟ وتم: بهلی، وتی: نهو زنه رهش بیسته هاته خزمهتی

پښه‌مبه‌ر ﷺ وتی: من فی‌م لئ دئ و له‌شم به‌دم‌ده‌که‌وئ بویه لای خوا دوام
 بۆ بکه، نه‌ویش فهرمووی: نه‌گه‌ی دمه‌وئ نارام بگره به‌هه‌شتی دمی‌ت،
 نه‌گه‌ریش دمه‌وئ دوعات بۆ‌ده‌که‌م که خوا چاکت کاته‌وه))، ژنه‌که‌ش وتی: نارام
 ده‌گرم، جا وتی: (که فی‌م لئ دئ) خو‌م دمر ده‌خه‌م بویه لای خوا دوام بۆ بکه
 که خو‌م دمر نه‌خه‌م، نه‌ویش دووعای بۆ کرد.
 ئیبنو جورمیج ده‌ئی: عه‌تا هه‌وائی دامئ که نه‌و ئوممو زوفه‌ری بینیه‌وه- که
 ئافره‌تیکی درئزی ره‌ش پیست بوو- له‌سه‌ر به‌رگی که‌عه‌ه دانیشته‌بوو.

٧- بابُ قَضَلٍ مِّنْ ذَهَبٍ بَصَرُهُ

٥٦٥٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ عَمْرِو -مَوْلَى
 الْمُطَّلِبِ- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ؓ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ
 عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ فَصَبَرَ عَوِضْتُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ». يُرِيدُ عَيْنَيْهِ. تَابَعَهُ أَشْعَثُ بْنُ جَابِرٍ وَأَبُو
 ظَلَّالٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

٧- باسی فه‌زل و گه‌وره‌یی نه‌و که‌سه‌ی نابینا بوو بی‌ت

٥٦٥٣- نه‌نه‌سی کوری مالیک ؓ ده‌ئی: له‌ پښه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو:
 ((بێ‌گومان خوای گه‌وره‌ فهرموویه‌تی: نه‌گه‌ر به‌ندمی‌ه‌کم دوو چاوی
 خو‌شه‌ویستیم لئ سه‌نده‌وه و نارامی گرت له‌ باتی نه‌و دوو‌چاوه به‌هه‌شتی
 ده‌ده‌می)). مه‌به‌ستی به‌ (حَبِيبَتِهِ) هه‌ردوو چاویه‌تی.
 نه‌شه‌سی کوری جابیر و نه‌بو زیلال له‌ نه‌نه‌سه‌وه ؓ ده‌گیرنه‌وه
 نه‌ویش له‌ پښه‌مبه‌رم‌ده‌وه نه‌م فهرمووده‌یه ده‌گیرنه‌وه و پالپشتی
 گیرانه‌وه‌که‌ی عه‌مر ده‌که‌ن.

٨- بابُ عِيَادَةِ النِّسَاءِ الرَّجَالِ

وَعَادَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ الْمَسْجِدِ مِنَ الْأَنْصَارِ.
 ٥٦٥٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمَدِينَةَ وَعِكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا قُلْتُ: يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ وَيَا بِلَالُ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَتْ: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ إِذَا أَخَذَتْهُ الْحُمَى يَقُولُ: كُلُّ امْرِئٍ مُصَبِّحٌ فِي أَهْلِهِ... وَالْمَوْتُ أَذَى مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ وَكَانَ بِلَالٌ إِذَا أَقْلَعَتْ عَنْهُ يَقُولُ:
 أَلَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ أَبِيتَ لَيْلَةً... بَوَادٍ وَحَوْلِي إِذْ خُرْتُ وَجَلِيلُ وَهَلْ أَرَدَنْتَ يَوْمًا مَيَاةَ مِجَنَّةٍ... وَهَلْ تَبْدُونَ لِي شَامَةً وَطَفِيلُ
 قَالَتْ عَائِشَةُ: فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحَبِّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ، اللَّهُمَّ وَصَحِّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي مُدَّهَا وَصَاعِهَا، وَانْقُلْ حُمَاهَا فَاجْعَلْهَا بِالْجُحْفَةِ»^(١).

٨- باسی سهردانی کردنی ئافرهت بو لای پیاوانی نهخوښ

ئوممو دهردا ﷺ سهردانی پیاویکی (نهخوښی) پابهندی به مرگهوتی کرد که نهنصاری بوو.
 ٥٦٥٤- عائشه ﷺ دهگیریتهوه دهلی: کاتی پیغههمبهری خوا ﷺ (کوچی کرد و) هات بو مهدينه، نهبو بهکر و بيلال ﷺ تووشی تا و لهرز بوون، (عائشه) دهلی: نهبو بهکر ﷺ کاتی تایی لی بهاتایه دمیوت: ههموو کهس با له ناو کهسوکاریدا رۆژ بکاتهوه (بهساغی)، مردن نزیکتره لیوهی له فهیتانی پیلاوهکانی، بیلالیش که تاکهه بهری دهدا دمیوت: ئای خوژگه بمزانیایه

جاریکی تر له شیوێکدا (له شیوه‌کانی مه‌ککه) شه‌و رۆژ ده‌که‌مه‌وه، که زورناتک و گیای جه‌لیل له ده‌ورم بێ؟ ئایا رۆژی دهمی بچه‌ سه‌ر ئاوی مه‌جه‌ننه^(١) و ئایا شاخی شامه و ته‌فیل^(٢) لێوه دهمده‌که‌وی؟

عائیشه رضی الله عنها وتی: منیش چوومه خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله و هه‌والی (هه‌ردووکیانم) پێدا، پێغه‌مبه‌ریش صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((خوایه وه‌ک خوشیستمان بۆ مه‌ککه مه‌دینه‌شمان لای خوشه‌ویست بکه یان زیاتر، وه نه‌خوشی له مه‌دینه‌دا مه‌هیلێ و ته‌ندروستی بکه، وه خوایه فه‌ر و به‌ره‌مکت به‌هه‌ره‌ ساع و مودی‌ه‌وه بۆمان، وه تا و له‌رزه‌که‌ی بگوازمره‌وه و بیبه بۆ جوحفه^(٣))).

٩- بَابُ عِبَادَةِ الصَّبِيَّانِ

٥٦٥٥- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَاصِمٌ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عُرْمَانَ، عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضی الله عنه، أَنَّ ابْنَتَهُ لِلنَّبِيِّ صلی الله علیه و آله أَرْسَلَتْ إِلَيْهِ -وَهُوَ مَعَ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَسَعْدٌ وَأَبِيٌّ: نَحْسِبُ أَنَّ ابْنَتِي قَدْ حَضِرَتْ فَاشْهَدْنَا. فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا السَّلَامَ وَيَقُولُ: «إِنَّ لِلَّهِ مَا أَحَدٌ وَمَا أُعْطِيَ، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ مُسْمًى، فَلْتَحْتَسِبْ وَلْتَصْبِرِ». فَأَرْسَلَتْ تُقْسِمُ عَلَيْهِ، فَقَامَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَقُمْنَا، فَرَفَعَ الصَّبِيَّ فِي حَجْرِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله وَنَفْسُهُ تَقَعَّقُ، فَقَاضَتْ عَيْنَا النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا هَذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «هَذِهِ رَحْمَةٌ وَضَعَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ، وَلَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الرَّحَمَاءَ»^(٤).

(١) جینگایه که چهند میلێک له‌مه‌که‌وه دووره له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا بازارێکی لێبووه. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٢) دوو شاخن له نزیك مه‌ککه‌وه، خه‌تتایی ده‌لێ: دوو کانیاو و سه‌رچاوه‌ی ئاون. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٣) جوحفه: شوێنی ئیجرام به‌ستنی خه‌لکی شامه که‌دێن بۆ حه‌ج و عومه‌ره. ب‌روانه : إرشاد الساری: ٣٨٦/١٢.

(٤) ب‌روانه: ١٢٨٤.

٩- باسی سەردانی کردنی مندالان (ن نهخۆش له لایەن پیاوانەوه)

٥٦٥٥- ئەبو عوسمان گێڕایەوه که ئوسامە ی کوری زەمید ﷺ دەلی: کچیکی پێغه مبهەر ﷺ که سێکی نارد بۆ خزمەتی-ئەو (ئوسامە) و سەعد و وابزانم ئوبە ییش بوو له خزمەتی پێغه مبهردا ﷺ بوون-، (وتی): که کچیکم له گیان دەرچوونایه و مره بۆمالمان و ئامادە به لامان، پێغه مبه ریش ﷺ که سێکی نارد که سەلامی لی بکات و پێی بلی: ((بێگومان ئەو ی دەبیاتەوه و ئەو ی دەمیدات هەر هی خودایه، هەموو شتیکی ش لای خوا (بۆ ماومیه کی) دیاری گراوه، جا با چاومروانی پاداشتی لای خوا بیت و با ئارام بگرئ))، ئینجا کچه که ی ناردی بۆ لای پێغه مبه ر و ﷺ سویندی لی خوارد (که دەبیت بپروات بۆ مالیان)، بۆیه پێغه مبه ر ﷺ هەستا و ئیمەش (له خزمەتیدا) هەستاین^(١) ئینجا مندالە که هینراو خرایه کۆشی پێغه مبه ره وه ﷺ به ناره حەتی هەناسه ی دها، بۆیه چاومەکانی پێغه مبه ر ﷺ فرمی سکیان پیا هاته خواره وه، سەعد عەرز ی کرد ئە ی پێغه مبه ری خوا ﷺ ئەوه چییه؟ فەر مووی: ((ئەمه به زمی یه خوا له دلی هەر کام له به نده مگانیدا بیه وئ دایناوه، وه خوای گه وره له ناو به نده مگانیدا ته نها رحم به وانه یان ده کات که به به زمی ی و میهرمانن)).

١٠- بابُ عِيَادَةِ الْأَعْرَابِ

٥٦٥٦- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُخْتَارٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَى أَعْرَابِيٍّ يَعُودُهُ، قَالَ: وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا دَخَلَ عَلَى مَرِيضٍ يَعُودُهُ فَقَالَ لَهُ: «لَا بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». قَالَ: قُلْتَ: طَهُورٌ؟ كَلَّا بَلْ هِيَ حُمَّى تَقُورُ - أَوْ تَتَوَرُّ - عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ، تُزِيرُهُ الْقُبُورَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَنَعَمْ إِذَا»^(٢).

(١) پۆیشتین تا چوینه مالیان.

(٢) پرواتنه: ٣٦١٦.

١٠- باسی سهردانیکردنی عهره بی ده شته کی^(١)

٥٦٥٦- ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہ ده لئ: پیغه مبه رضی اللہ عنہ رۆشت بۆ لای پیاویکی عهره بی ده شته کی (نه خوش بو) سهردانی کرد، ئیبنو عه عباس رضی اللہ عنہ وتی: پیغه مبه رضی اللہ عنہ هه میسه که دمرۆشت بۆ لای نه خوشیک و سهردانی ده کرد دیغه رموو: ((زیانی نییه به ویستی خوا پاکه ره وهی گونا هه))، کابرا وتی: (به پیغه مبه رضی اللہ عنہ رم و ت: پاکه ره وهیه؟ نه خیر پاکه ره وه نییه به لگو لهرز و تایه که بیریکی به ته مه ن هه لده چۆقینی و سهردانی گۆرستانی پی ده کات^(٢)، پیغه مبه ریش فهرمووی: ((جا ئه گهر ناته وی به لئ به و جوړه یه خۆت گومان ت بر دوه)).

١١- بابُ عِبَادَةِ الْمُشْرِكِ

٥٦٥٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ رضی اللہ عنہ، أَنَّ غُلَامًا يَهُودِيًّا كَانَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم، فَمَرِضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم يَعُودُهُ فَقَالَ: «أَسْلِمَ». فَأَسْلَمَ^(٣).

١١- باسی سهردانیکردنی نه خوشی هاوبه ش دانهر بۆ خوا

٥٦٥٧- ئه نه س رضی اللہ عنہ ده گپ رته وه ده لئ: میر مندائی جوله که یه که که خزمه تی پیغه مبه ری رضی اللہ عنہ ده کرد نه خوش که وت، پیغه مبه ریش رضی اللہ عنہ چوو بۆ لای و سهردانی کرد و فهرمووی پی: ((مسولمان به)) ئه ویش مسولمان بوو.

(١) که نه خوش بیت.

(٢) واته: له کۆلی نایته وه تا نه بیاته ناو گۆره وه.

(٣) پروانه: ١٣٥٦.

١٢- بَابُ: إِذَا عَادَ مَرِيضًا فَخَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى بِهِمْ جَمَاعَةً

٥٦٥٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ عَلَيْهِ نَاسٌ يَعُودُونَهُ فِي مَرَضِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ جَالِسًا، فَجَعَلُوا يُصَلُّونَ قِيَامًا، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ اجْلِسُوا، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: «إِنَّ الْإِمَامَ لَيُؤْتَمُّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِنْ صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا»^(١).

١٢- باسیک: ئه‌گەر (خه‌لکانی) سەردانی نه‌خۆشیکیان کرد و

کاتی نوێژ بوو نه‌خۆشه‌که‌ش نوێژی به‌ کۆمه‌لی بو‌ کردن^(٢)

٥٦٥٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ نه‌خۆشییه‌که‌یدا خه‌لکانیک جوون بو‌ لای سەردانیان کرد، ئه‌ویش به‌ دانێشتنه‌وه‌ پێشنوێژی بو‌ کردن، خه‌لکه‌که‌ش ده‌ستیان کرد به‌ نوێژکردن به‌ پێوه، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ ئاماژه‌ی بو‌ کردن دانیش، ئینجا کاتی لی‌ بوویه‌وه‌ فهرمووی: ((بیگومان پێشنوێژ به‌یره‌وی لیوه‌ ده‌کری، جائه‌گه‌ر کورپنوشی برد ئیوه‌ش کورپنوش بیه‌ن، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌رز بوویه‌وه‌ ئیوه‌ش به‌رز ببنه‌وه، وه‌ ئه‌گه‌ر به‌دانێشتنه‌وه‌ نوێژی کرد، ئیوه‌ش به‌ دانێشتنه‌وه‌ نوێژ بکه‌ن)).

١٣- بَابُ وَضْعِ الْيَدِ عَلَى الْمَرِيضِ

٥٦٥٩- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا الْجَعْفَرُ بْنُ عَائِشَةَ بِنْتِ سَعْدٍ، أَنَّ أَبَاهَا قَالَ: تَشَكَّيْتُ مِمَّا شَكَّوْا شَدِيدًا، فَجَاءَنِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنِّي أَتْرُكُ مَالًا وَإِنِّي لَمْ أَتْرُكْ إِلَّا ابْنَةً وَاحِدَةً، فَأَوْصِي بِنِثْلِي مَالِي وَأَتْرُكُ الثَّلْثَ؟ فَقَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَأَوْصِي

(١) بروانه: ٦٨٨.

(٢) واته: پێشنوێژی بو‌ کردن و پێکه‌وه‌ نوێژی به‌ کۆمه‌لیان کرد.

بِالنُّصْفِ وَأَتْرَكَ النُّصْفَ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: فَأَوْصِي بِالثُّلُثِ وَأَتْرَكَ لَهَا الثُّلُثَيْنِ؟ قَالَ: «الثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ». ثُمَّ وَصَّعَ يَدَهُ عَلَى جَبْهَتِهِ، ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى وَجْهِهِ وَبَطْنِي، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا وَأَتَمِّمْ لَهُ هِجْرَتَهُ». فَمَا زِلْتُ أَجِدُ بَرْدَهُ عَلَى كِبْدِي فِيمَا يُخَالُ إِلَيَّ حَتَّى السَّاعَةِ^(١).

١٣- باسی (سەردانی کەر) دەستی بخاته سەر نه خوشه که

٥٦٥٩- عائشەى كچى سەعد ﷺ دەگێڕێتەووه كه باوكى وتى: له مهككه نهخۆش كهوتم به نهخۆش كهوتنىكى سەخت، ئينجا پيغه مبهري ﷺ هات بۆ لام سەردانى كردم، منيش وتم: ئەى پيغه مبهري ﷺ من سامانىكى زۆر بهجى ديئم (له پاش مردنم)، وه من تهنه يەك كچ له دواى خۆم بهجى ديئم، دەى ئايا وهسيت بكهه دوو بهش له سى بهشى ماله كهه (دواى مردنم بۆم بكهه به خيڤر)، سيهكى بهجى بيئم (بۆ كچه كهه)؟ پيغه مبهريش ﷺ فهرمووى: ((نهخيڤر)) وتم: وهسيت بكهه نيوهى بكهه بهخيڤر و نيوهى بهجى بيئم؟ فهرمووى: ((نهخيڤر)) وتم: ئەى وهسيت بكهه سيهكى بكهه بهخيڤر و دوو لهسەر سيى بهجى بيئم (بۆ كچه كهه)؟ فهرمووى: ((وهسيت بكهه) به سى يەك سى يهگيش هيشتا زۆره))، پاشان (پيغه مبهري ﷺ) دەستى خسته سەر نيوچاوانى^(٢) و دواتر دەستى هينا به ناوچاوان و سكهه له پاشان فهرمووى: ((خودايه شيفاي سەعد بدميت كۆچه كهشى بۆ تهواو كهيت^(٣)، جا بهردهوام ههستم به فينكى دەستى دهكرد لهسەر جگهرم، بهو جوړهى گومان دهبهه تا ئەم ساتهش.

(١) پروانه: ٥٦.

(٢) له رپوايهتى ئەبو زهردا بۆ سهحیحى بوخارى بهم جوړهيه: (نيوچاوانم).

(٣) واته: لهمهككه نهى مرينيت كه ليهوه كوچى كردوهو له بهر خوا بهجى هتلاه. پروانه : ارشاد السارى: ٣٩٠/١٢.

٥٦٦٠- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ، فَمَسِسْتُهُ بِيَدِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَجَلٌ، إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُم». فَقُلْتُ: ذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَجَلٌ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذَى -مَرَضٌ فَمَا سِوَاهُ- إِلَّا حَطَّ اللَّهُ لَهُ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا»^(١).

٥٦٦٠-عهبدووللای کوری مهسعوود ﷺ دهلی: چوومه خزمه تی پیغه مبهری ﷺ تایی لی هاتبوو، بویه به دهستی خووم دهستم لیدا و وتم: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ تو تاییه کی قورست ههیه؟ پیغه مبهری خواش ﷺ ههرمووی: ((به لی، بیگومان من تام لی دی به نه ندازهی دوو پیاو له نیوه که تایی لی دی))، منیش وتم: نه مه له بهر نه وهیه دوو پاداشت ههیه؟ پیغه مبهری خواش ﷺ ههرمووی: ((به لی وایه))، پاشان ههرمووی: ((هیج مسوئلانیک نییه که تووشی نازاریک ببی - له نه خووشی و غهیری نه خووشی- نیلا خوی گه وره تاوانه کانی هه لده و مرینی، وهک چون دار گه لا ریزان دهکات)).

١٤- بَابُ مَا يُقَالُ لِلْمَرِيضِ، وَمَا يُجِيبُ

٥٦٦١- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فِي مَرَضِهِ فَمَسِسْتُهُ وَهُوَ يُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا، فَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا، وَذَلِكَ أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. قَالَ: «أَجَلٌ، وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذَى إِلَّا حَاتَتْ عَنْهُ خَطَايَاهُ، كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ»^(٢).

(١) پروانه: ٥٦٤٧.

(٢) پروانه: ٥٦٤٧.

١٤- باسی چی دهوتریت به نهخۆش (له سەردانی کردنیدا، نهخۆشیش) چی وهلامیک دەداتهوه

٥٦٦١- عەبدوللا ﷺ دهئێ: چوووه خزمەتی پیغمبەر ﷺ له نهخۆشییهکهیدا، وه دەستم لیدا کهتایهکی زۆری ههبوو، وتم: ئه‌ی پیغمبهری خوا ﷺ تۆ تایه‌کی زۆرت هه‌یه، نه‌وه‌ش له‌بهر نه‌وه‌یه که بیگومان تۆ دوو پاداشت هه‌یه، پیغمبهری خواش ﷺ فەرمووی: ((به‌ئێ وایه، هیج مسوڵمانێک نییه که تووشی نازاریک ببێ، ئیلاا خوای گه‌وره تاوانه‌کانی هه‌لده‌ومرێنێ، وه‌ک چۆن دار گه‌لا پرێزان ده‌کات)).

٥٦٦٢- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ عَلَى رَجُلٍ يَعُودُهُ فَقَالَ: «لَا بَأْسَ، طَهُورٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ». فَقَالَ: كَلَّا بَلْ حُمِيَ تَقَوُّرٌ عَلَى شَيْخٍ كَبِيرٍ كَيْمَا تُزِيرُهُ الْقُبُورُ. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَتَعَمَّ إِذَا»^(١).

٥٦٦٢- ئیبنو عەباس ﷺ ده‌گیریته‌وه که پیغمبەر ﷺ رۆشت بو‌ لای پیاویک نه‌خۆش بوو سەردانی کرد، پیغمبەر ﷺ فەرمووی: ((زیانی نییه به‌ویستی خوا پاکه‌ره‌وه‌ی گونا‌هه‌))، پیاوه‌که‌ش وتی: نه‌خێر پاکه‌ره‌وه‌ نییه، به‌لکو له‌رز و تایه که پیریکی به‌ته‌مه‌ن هه‌لده‌جۆقینێ بو‌ نه‌وه‌ی سەردانی گۆرستانی پی بکات^(٢)، پیغمبهریش فەرمووی: ((جانه‌گەر ناتهو‌ی به‌ئێ به‌و جۆرمیه خۆت گومان‌ت بردوو‌ه)).

(١) پروانه: ٣٦١٦.

(٢) واته: له‌کۆلی نایته‌وه تا نه‌یاته ناو گۆره‌وه.

١٥- بابُ عِيَادَةِ الْمَرِيضِ رَاكِبًا وَمَاشِيًا وَرِدْفًا عَلَى الْحِمَارِ

٥٦٦٣- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عَقِيلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، أَنَّ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ عَلَى إِكَافٍ عَلَى قَطِيفَةٍ فَدَكَيْتُهُ، وَأَرْدَقَ أَسَامَةُ وَرَاءَهُ، يَعُودُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ قَبْلَ وَقْعَةِ بَدْرٍ، فَسَارَ حَتَّى مَرَّ بِمَجْلِسٍ فِيهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي ابْنِ سُلُوفٍ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ عَبْدُ اللَّهِ، وَفِي الْمَجْلِسِ أَخْلَاطٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُشْرِكِينَ عَبْدَةُ الْأَوْثَانِ وَالْيَهُودُ، وَفِي الْمَجْلِسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ، فَلَمَّا غَشِيَتِ الْمَجْلِسَ عَجَاجَةُ الدَّائِيَةِ حَمَرُ عَبْدِ اللَّهِ بْنُ أَبِي أَنْفَةَ يَرِدَانِهِ، قَالَ: لَا تُعْبَرُوا عَلَيْنَا.

فَسَلَّمَ النَّبِيُّ ﷺ وَوَقَفَ وَزَلَّ فَدَعَاهُمْ إِلَى اللَّهِ، فَقَرَأَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي: يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ، إِنَّهُ لَا أَحْسَنَ مِمَّا تَقُولُ إِنْ كَانَ حَقًّا، فَلَا تُؤْذِنَا بِهِ فِي مَجْلِسِنَا، وَارْجِعْ إِلَى رَحْلِكَ، فَمَنْ جَاءَكَ فَافْضُضْ عَلَيْهِ. قَالَ ابْنُ رَوَاحَةَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَاعْشَنَّا بِهِ فِي مَجَالِسِنَا فَإِنَّا نَحِبُّ ذَلِكَ. فَاسْتَبَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْيَهُودُ حَتَّى كَادُوا يَتَنَاقَرُونَ، فَلَمْ يَزَلِ النَّبِيُّ ﷺ حَتَّى سَكَنُوا، فَارْكَبَ النَّبِيُّ ﷺ دَابَّتَهُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ فَقَالَ لَهُ: «أَيُّ سَعْدُ، أَلَمْ تَسْمَعْ مَا قَالَ أَبُو حُبَابٍ؟». يُرِيدُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي. قَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اعْفُ عَنْهُ وَاصْفَحْ، فَلَقَدْ أَعْطَاكَ اللَّهُ مَا أَعْطَاكَ، وَلَقَدْ اجْتَمَعَ أَهْلُ هَذِهِ الْبَحْرَةِ أَنْ يُتَوَجَّوهُ فَيُعْصِبُوهُ، فَلَمَّا رَدَّ ذَلِكَ بِالْحَقِّ الَّذِي أَعْطَاكَ شَرِقَ بِذَلِكَ، فَذَلِكَ الَّذِي فَعَلَ بِهِ مَا رَأَيْتَ^(١).

١٥- باسی سەردانی کردنی نه‌خۆش به‌سواری و به

پیاده و به‌سواری کەر له پاشکۆدا

٥٦٦٣- عوروو ده‌گیرپێته‌وه که نوسامه‌ی کوری زه‌ید ﷺ بۆی گیرایه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سواری گویدرێژێک بوو، که (کورتانیکی) هه‌یفه‌ی

فەدەمیکییەى لى کرابوو، وە ئوسامەى لە پاشکۆى خۆیدا سوار کردبوو دەچوو بۆ سەردانى سەعدى کورپى عوبادە ^(١) پيش رووداوى بەدر، جا رۆشت تا تىبەرى بەلای کۆرپىكى دانىشتندا کە عەبدوڵلای کورپى ئوبەى کورپى سەلولى تىابوو، ئەوەش پيش ئەومبوو عەبدوڵلای کورپى ئوبەى مسوڵمان ببیت، وە لە کۆرەکەدا تیکەل بوو لە مسوڵمانان و هاوبەشەکانە بەتپەرستەکان و جولهکەکان، وە عەبدوڵلای کورپى رەواحەش لە کۆرەکەدا بوو.

جا کاتى تەپو تۆزى گویدرێژمە کە جوو بەسەر کۆرەکەدا، عەبدوڵلای کورپى ئوبەى بە پۆشاکەکەى لوتى داپۆشى، پاشان وتى: تەپو تۆز مەکەن بەسەرماندا، پىغەمبەرىش ﷺ سەلامى کرد، پاشان وەستا و دابەزى و خەلکەکەى بانگ کرد بۆ لای خوا (و نایىنى ئىسلام)، وە قورئانى بەسەردا خویندن، ئەنجا عەبدوڵلای کورپى ئوبەى وتى: ئەى کابرا بىگومان لەم قسانەى تۆ دمیكەیت چاکتر نییە، ئەگەر راست ببیت، بەلام بەم قسانە ئەزىتمان مەدە لە کۆرپى دانىشتنەکەماندا، بگەرێرەو بۆ جیگا و شوینى خۆت، ئەوسا هەر کەسێک هات بۆ لات ئەم قسە و بەسەرھاتەى بۆ باس بکە، عەبدوڵلای کورپى رەواحە ﷺ وتى: بەلئى ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ لە کۆرەکانماندا وەرە بۆلامان بەم وتانەو، چونکە بەراستى ئیمە ئەوەمان پى خۆشە ئیتەر مسوڵمانەکان و بتپەرستەکان و جوولەکەکان دەستیان کرد بە جنىودان و قسە وتن بە یەکتەر، هەتا خەرىک بوو پەلامارى یەکتەرى بدم، پىغەمبەرىش ﷺ بەردەوام هیورى دەکردنەو تا ئارام بوونەو و بیدەنگ بوون، ئینجا پىغەمبەر ﷺ سواری گویدرێژمەکەى بوو رۆشت تا چوو لە لای سەعدى کورپى عوبادە ﷺ وە پىی فەرموو: ((ئەى سەعد ئایا نەتبىستوو

(١) کە نەخۆش بوو.

نه بو حو باب جی وتوه؟)) مه بهستی عهبدو لای کوری ثوبه ی بوو، سه عد وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ لئی ببوره و چاوپوشی لی بکه، به راستی خوا نه وه ی پی به خشیوی که پیی به خشیوی، سویند به خوا خه لکی نه م شاره ری که وتبوون که تاجی پادشایه تی بکه نه سه ری و سه ریچی پادشایی بیچن به سه ری وه، جا کاتی خوا نه یه یشت نه وه بیی به هو ی نه و په یامه راسته ی خوا به تویدا (ناردی بو مان) به وه په ست بوو، نه وهش نه وه ی پیکردوه که بینیت.

٥٦٦٤- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدٍ -هُوَ ابْنُ الْمُكَدِّرِ- عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَنِي النَّبِيُّ ﷺ يَعُودُنِي لَيْسَ بِرَاكِبٍ بَغْلٍ وَلَا بِرَدَّوْنٍ^(١).
٥٦٦٤- جابیر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده لی: نه خوش بووم پیغه مبهر ﷺ هات بو لام سه ردانی کردم، نه سواری هیستر نه بارگیر^(٢) بوو (به لکو به پیاده هات).

١٦- بَابُ قَوْلِ الْمَرِيضِ: إِنِّي وَجِعٌ، أَوْ: وَارَأْسَاهُ، أَوْ: اشْتَدَّ بِي الْوَجَعُ

وَقَوْلِ أَيُّوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ﴿رَبِّهِ أَتَى مَسْنَى الصَّرُّ وَأَنْتَ أَزْهَمُ الرَّحِمِ﴾ (٨٢) ﴿الْأَنْبِيَاءُ﴾
٥٦٦٥- حَدَّثَنَا قَيْصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ وَأَيُّوبَ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَرَّ بِي النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا أَوْقُدُ تَحْتَ الْقَدْرِ، فَقَالَ: «أَيُّؤَذِيكَ هَوَامُّ رَأْسِكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَدَعَا الْحَلَّاقَ فَحَلَقَهُ ثُمَّ أَمَرَنِي بِالْفِدَاءِ^(٣).

(١) پروانه: ١٩٤.

(٢) باگیر: واته: نه سپ و ماینی بار. پروانه: فرههنگی خال: ل ٢٣، نه لمونجید به کوردی: ١٤٣/١.

(٣) پروانه: ١٨١٤.

١٦- باسی نه خوښ بلتی من نه خوښم^(١) یان ئای سهرم یان زور نه خوښم^(٢) (دروسته)

وه باسی نه م وتهی نه یووب ﷺ (بهراستی من زیان و نازار و نه خوښی دووچارم بووه و توش میهرمانترینی میهرمانانی).

٥٦٦٥- که عبی کوری عوجره ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ به لامدا تیبه ری من لهو کاته دا ناگرم هه لده گیرساند له ژیر قابله مه که دا، نهویش فهرمووی: ((نایا جان هه وهره کانی سهرت نازارت دده من؟)) منیش وتم: به لی، جا پیغه مبهه ﷺ سهرتاشه که ی بانگ کرد و (سهرمی) تاشی، له پاشان فهرمانی پیکردم فیدییه بدهم^(٣).

٥٦٦٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى أَبُو زَكْرِيَاءَ، أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ الْقَاسِمَ بْنَ مُحَمَّدٍ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: وَارَأَسَاهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «ذَاكَ لَوْ كَانَ وَأَنَا حَيٌّ، فَاسْتَغْفِرُ لَكَ وَأَدْعُو لَكَ». فَقَالَتْ عَائِشَةُ: وَأَنْكَلِيَاهُ، وَاللَّهِ إِنِّي لَأُظْنُكَ تُحِبُّ مَوْتِي، وَلَوْ كَانَ ذَاكَ لَظَلَلْتُ آخِرَ يَوْمِكَ مُعَرَّسًا بِبَعْضِ أَزْوَاجِكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «بَلْ أَنَا وَارَأَسَاهُ، لَقَدْ هَمَمْتُ -أَوْ أَرَدْتُ- أَنْ أُرْسِلَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ وَابْنِهِ، وَأَعْهَدَ أَنْ يَقُولَ الْقَائِلُونَ أَوْ يَتَمَنَّى الْمُتَمَنُّونَ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا بِي اللَّهُ وَيَدْفَعُ الْمُؤْمِنُونَ» أَوْ: "يَدْفَعُ اللَّهُ وَيَأْتِي الْمُؤْمِنُونَ"»^(٤).

٥٦٦٦- قاسیمی کوری موحه مه دهلئ: عائیشه ﷺ وتی: وای سهرم، پیغه مبهه ری خواش ﷺ فهرمووی ((نه گهر نه وهه ببوايه^(٥) منیش زیندوو بوومايه داواي لیبوردم بو ده کردی بوشت ده پارامه وه له خوا))، عائیشه ش ﷺ وتی: وای دایک

(١) یان بلتی من نازام هه یه.

(٢) یان زور نازام هه یه.

(٣) که سی رۆژ به رۆژو بونه یان نانی شهش هه ژار دانه یان سهر برینی مه ریکه. پروانه: إرشاد الساري: ٣٩٥/١٢.

(٤) پروانه: ٧٢١٧.

(٥) نه گهر مه ریتایه.

رۆڵە رۆم بۆ بکات، وەللاهی من وا گومانە پێ دەبەم پێت خۆشە بمرم، ئەگەر من بمرم، لە کۆتای رۆژی مردنە کەمدا سەرچی لەگەڵ یەکیەک لە ژنەکاندا دەکەیت، پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی ((واز لەوە بێنە) بەلکو من وای سەرم، سوێند بەخوا هات بەخەیاڵمدا- یان ویستم- بنێرم بەشوین ئەبو بەکر و کورە کەیدا ﷺ، تاووسی (ی بۆ بکەم) ^(١) نەوێک کەسانیک بلین ^(٢) یان کەسانی ئاوات خوازن ئاواتی بۆ بخوازن لە پاشان وە: خوا (بە غەیری ئەبو بەکر) رازی نابێ، باومردارانی (جگە لەو) رەدە کەنەو، ((یا) خوا (جگە لەو) رەدە کەتەو و باومردارانی (بە غەیری ئەبو بەکر) رازی نابن.

٥٦٦٧- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ التَّيْمِيِّ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يُوعَكُ فَمَسَسْتُهُ فَقُلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا. قَالَ: «أَجَلْ كَمَا يُوعَكُ رَجُلَانِ مِنْكُمْ». قَالَ: لَكَ أَجْرَانِ. قَالَ: «نَعَمْ، مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى -مَرَضٍ فَمَا سِوَاهُ- إِلَّا حَطَّ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِ كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا» ^(٣).

٥٦٦٧- عەبدوللای کوری مەسعوود ﷺ دەلی: چوو مە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ تایی لێ هاتیوو، بۆیە دەستم لێدا و وە: ئەو پێغەمبەری خوا ﷺ تۆ تاییەکی قورست هەیە؟ ئەویش فەرمووی: ((بەلێ، بیگومان من تەم لێ دێ بە ئەندازەی دوو پیاو لەئێوە کەتای لێ دێ))، عەبدوللەش وە: ئەمە لەبەر ئەوەیە دوو پاداشت هەیە؟ پێغەمبەری خواش ﷺ فەرمووی: ((بەلێ وایە، هیچ مسوڵمانیک نییە کە توشی ئازاریک ببێ -لە نەخۆشی و غەیری نەخۆشی - ئیلا خوای گەورە تاوانەکانی هەلەدمورینی، وەک چۆن دار گەڵا ریزان دەکات)).

(١) لەپاش مردنم ئەو جێنشینم بێت.

(٢) جێنشین بۆ فلانە کەس یان بۆمن.

(٣) پروانە: ٥٦٤٧.

٥٦٦٨- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: جَاءَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَعُودُنِي مِنْ وَجَعٍ اشْتَدَّ بِي زَمَنَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقُلْتُ: بَلَّغْ بِي مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ وَلَا يَرْتُنِي إِلَّا ابْنَتِي لِي، أَفَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِي مَالِي؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: بِالشُّطْرِ؟ قَالَ: «لَا». قُلْتُ: الثُّلُثُ؟ قَالَ: «الثُّلُثُ كَثِيرٌ، أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَذَرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ، وَلَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أَجِزْتَ عَلَيْهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِي امْرَأَتِكَ»^(١).

٥٦٦٨- عامیری کوری ساعد له ساعدی باوکیه وه ﷺ دهگیریته وه که وتی: له کاتی چه جی مائناواییدا له نه خوشیه کدا که زور نارچه ته تی کردبووم پیغه مبهری خوا ﷺ هات بو لام و سهردانی کردم، منیش وتم: من نه خوشیه کهم بهو راده گه یشتوو که دهیبینی، وه من خاومن مال و سامانم، وه ته نه کچیکم ههیه میراتم لی ببات، ئایا دوو له سهر سئی ماله کهم ببه خشم؟ پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((نه خیر)) وتم: نیوهی ببه خشم؟ نهویش فهرمووی: ((نه خیر)) وتم: سی یه کی ببه خشم؟ فهرمووی: ((سی یه کی ببه خشم سی یه کی زوریش، چونکه تو میراتگره کانت به دهو له مهندی به جی بیلی باشتره له وهی وا به جیان بیلی دهست له خه لک پان بکه نه وه، وه بیگومان تو ههر به خشینیک ببه خشیت که مبه ستن پیی رمزانه ندی خوا بییت، دلنیا به پاداشتت دهدریته وه له سهری ههتا له سهر نهو پارووش دمه دهیت به خیزانه کهت بیخوات)).

١٧- بابُ قولِ المَرِيضِ: قُومُوا عَنِّي

٥٦٦٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ.
وَحَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: لَمَّا حَضَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَفِي الْبَيْتِ رِجَالٌ فِيهِمْ عُمَرُ
بْنُ الْخَطَّابِ، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «هَلُمَّ أَكْتُبْ لَكُمْ كِتَابًا لَا تَضِلُّوا بَعْدَهُ». فَقَالَ عُمَرُ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ وَعِنْدَكُمْ الْقُرْآنُ، حَسْبُنَا كِتَابُ اللَّهِ.
فَاخْتَلَفَ أَهْلُ الْبَيْتِ، فَاخْتَصَمُوا، مِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ: قَرَّبُوا يَكْتُبْ لَكُمْ النَّبِيُّ ﷺ كِتَابًا لَنْ
تَضِلُّوا بَعْدَهُ. وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ مَا قَالَ عُمَرُ، فَلَمَّا أَكْثَرُوا اللَّغْوَ وَالِاخْتِلَافَ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ،
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قُومُوا». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَقُولُ: إِنَّ الرِّزْيَةَ كُلَّ الرِّزْيَةِ مَا حَالَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
وَبَيْنَ أَنْ يَكْتُبَ لَهُمْ ذَلِكَ الْكِتَابَ مِنْ اخْتِلَافِهِمْ وَلَعَطِطِهِمْ^(١).

١٧- باسی نه خوش بلیت (بهو که سانه ی لای نهون):

ههستن لام برۆن

٥٦٦٩- ئیبنو عبباس رضي الله عنه دهلی: کاتی پێغه مبهری خوا له سه ره مه رگدا بوو
پیاوانیک له ماله کهیدا بوون، عومهری کوری خهتتا بیان تیدا بوو ﷺ، پێغه مبهر
فه رمووی: ((ومرن با نوسراویکتان بۆ بنووسم له دواى نهونوسراوه گومرا و
سه رگهردان نهبن))، عومهریش ﷺ وتی: بیگومان پێغه مبهر به دئنیاییه وه
نازار زۆری بۆ هیناوه (ئه زیه تی مه یه ن له و حاله دا نامهتان بۆ بنووسیت)،
قورنانتان لایه و له بهر دهستان دایه، قورنانه که ی خوامان به سه، جا نه و

که سانه ی له ماله کهدا بوون ناکۆک بوون، بوویه کیشهیان، ههیان بوو دهیوت؛ لئی نزیک بینهوه تا پیغه مبهه نووسراویکتان بۆ بنوسیته له پاش نهو گومرا نهبن، ههشیان بوو نهو قسه ی دهکرد که پیشتر عومه ر وتی، جا که دمنگه دمنگ و ناکۆکی زوریان کرد له خزمهت پیغه مبهه ردا ﷺ، پیغه مبهه ری خواش فه رمووی؛ ((ههستن))، عوبه یدوللا دهلی: ئیبنو عه بباس ﷺ دهیوت: کارساتی هه ره گهوره نهوه بوو که بوویه رنگر له نیوان پیغه مبهه ری خوا و نهوه ی که نهو نووسراوهیان بۆ بنوسیته، بههوی جیاوازی و دمنگه دمنگیانهوه.

١٨- بَابُ مَنْ ذَهَبَ بِالصَّبِيِّ الْمَرِيضِ لِيُدْعَى لَهُ

٥٦٧٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْرَةَ، حَدَّثَنَا حَاتِمٌ -هُوَ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ- عَنِ الْجُعْدِ قَالَ: سَمِعْتُ السَّائِبَ يَقُولُ: ذَهَبْتُ بِحَالَتِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجَعٌ. فَمَسَحَ رَأْسِي وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وُضُوئِهِ، وَقُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَنَظَرْتُ إِلَى حَاتِمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ مِثْلَ زُرِّ الْحَجَلَةِ^(١).

١٨- باسی که سیکی مندالی نه خوش بیات (بۆلای پیاو چاکیک) تا دوعای بۆ بکات

٥٦٧٠- جوعه ید دهلی: له سائیم بیست دهیوت: پوورم بردمی بۆ خزمهتی پیغه مبهه ﷺ وتی: نه ی پیغه مبهه ری خوا نه م گوری خوشکه زایه م نه خوشه و نازاری ههیه، پیغه مبهه ریش ﷺ دهستی پیروزی هینا به سه رمدا و دوعای خیری بۆ کردم، پاشان دهستنیوژی گرت و له ئاوی دهستنیوژه کهیم خوارده وه، پاشان له پشتیه وه وهستام و سهیری مۆری پیغه مبهه راتیم کرد له نیو شانیدا وهک هیلکه ی کهو وابوو.

١٩- بابُ تَمَنَّى الْمَرِيضِ الْمَوْتَ

٥٦٧١- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا ثَابِتُ الْبُنَانِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ مِنْ ضُرٍّ أَصَابَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي»^(١).

١٩- باسی نهخوش ئاواتی مردن بخوازیت

٥٦٧١- نه نهسی کوری مالیک رضي الله عنه، دهلی پیغه مبه رضي الله عنه فهرمووی: ((با که سیکتان له بهر زیانیك تووشی بووه ئاواتی مردن نهخوازیت، خو نه گهر هه ر ناچار بوو نهوه با بلیت: خودایه بمزیه نیت نه گهر زیان چاکتره بۆم، وه نه گهر مردنیش چاکتره بۆم بم مرینیت)).

٥٦٧٢- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى حَبَّابٍ نَعُوذُهُ -وَقَدْ اكْتَوَى سَبْعَ كِتَابٍ- فَقَالَ: إِنَّ أَصْحَابَنَا الَّذِينَ سَلَفُوا مَضَوْا وَلَمْ تَنْقُضْهُمْ الدُّنْيَا، وَإِنَّا أَصَبْنَا مَا لَا نَجِدُ لَهُ مَوْضِعًا إِلَّا التُّرَابَ، وَلَوْلَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَاَنَا أَنْ نَدْعُو بِالْمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مَرَّةً أُخْرَى وَهُوَ يَبْنِي حَائِطًا لَهُ فَقَالَ: إِنَّ الْمُسْلِمَ لَيُوجَرُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يُنْفِقُهُ إِلَّا فِي شَيْءٍ يَجْعَلُهُ فِي هَذَا التُّرَابِ^(٢).

٥٦٧٢- هه یسی کوری نه بی حازیم دهلی: جووین بو لای خه بباب سهردانیمان کرد- که بیگومان ههوت جار خوی داخ کردبوو- جا وتی: نهو هاوړپیا نه مان پيشكهوتن و (مردن له پيشدا) روشتن، دونیا هیج له پاداشتی کهم نه کردنه وه، نیستا ئیمه نه وه منده مان دمستکه وتوووه جیمان دمست ناکه وی تیکهین، مه گهر

(١) پروانه: ٦٣٥١.

(٢) پروانه: ٦٣٤٩، ٦٣٥٠، ٦٤٣٠، ٦٤٣١، ٧٢٣٤.

خانوی پی‌بکه‌ین، وه له‌بهر ئه‌وه نه‌بوایه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌ده‌غه‌ی کردوه لی‌مان که داوای مردن بکه‌ین داوام ده‌کرد، له پاشان جاریکی تر هاتینه‌وه بو لای (خه‌بباب) دیواریکی دروست ده‌کرد که هی خو‌ی بوو، ئینجا وتی: به‌راستی مسو‌لمان له هه‌موو شتی‌کدا خه‌رجی ده‌کات پاداشت دمه‌ریته‌وه جگه له‌شتیک که له‌و خانوو کردنه‌وه‌یه‌دا خه‌رج بکات.

٥٦٧٣- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو عُبَيْدٍ -مَوْلَى عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ- أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَنْ يُدْخَلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ». قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِفَضْلِ وَرَحْمَةٍ، فَسَدَّدُوا وَقَارِبُوا، وَلَا يَتَمَتَّعْ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ، إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزْدَادَ خَيْرًا، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ»^(١).

٥٦٧٣-ئه‌بو هورمه‌یره ﷺ ده‌لی: له پی‌غه‌مبه‌ری خوا م ﷺ بیست دمی‌فه‌رموو: ((هیچ که‌س کرده‌وه‌کانی نایباته به‌هه‌شته‌وه))، عه‌زبان کرد: تو‌ش (نابات به‌هه‌شته‌وه) ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ فه‌رموی: ((نه‌خیر منیش نابات به‌هه‌شته‌وه، مه‌گه‌ر خوا به‌هه‌زل و می‌ه‌رمبانی خو‌ی دامپ‌وشیت، که‌وه‌ابوو راسته‌ی ری بگرن^(٢) نزی‌ک ببه‌وه له (چله‌ پۆیه) ئه‌وه‌نده‌ی بو‌تان ده‌کری، وه با هیچ که‌سی‌کتان ناوات به‌مردن نه‌خوازیت، یان چاکه‌ کاره ئه‌وه له‌وانه‌یه‌ چاکه‌ی زیاتر بکات، یا خراپه‌ کاره ئه‌وه له‌وانه‌یه‌ بگه‌ریته‌وه (له‌ خراپه‌کاری)).

(١) پروانه: ٣٩.

(٢) نه‌گه‌ر نه‌تان توانی بگه‌نه‌ چله‌ پۆیه له‌ چاکه‌کردندا.

٥٦٧٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عَبْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ مُسْتَنِدٌّ إِلَيَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَأَلْحِقْنِي بِالرَّقِيقِ الْأَعْلَى»^(١).

٥٦٧٤- عه ببادی کوری عه بدوللای کوری زوبهیر دهگیریتته وه و دهلی: له عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بیست وتی: له پیغه مبهری خوام ﷺ بیست له کاتیکدا پستی نابوو به سنگمه وه و دهیغه رموو: ((خودایه لیم خوش بهو و په حمم پیبکه و به گهیه نیت به هاوړی هره به رزه کانه^(٢))).

٢٠- بَابُ دُعَاءِ الْعَانِدِ لِّلْمَرِيضِ

وَقَالَتْ عَائِشَةُ بِنْتُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ "اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْدًا يَعْنِي: ابْنَ أَبِي وَقَاصٍ"^(٣).
٥٦٧٥- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا أَتَى مَرِيضًا -أَوْ أَتَى بِهِ- قَالَ: «أَذْهَبِ الْبَاسُ رَبِّ النَّاسِ، اشْفِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يَغَادِرُ سَقَمًا». قَالَ عَمْرُو بْنُ أَبِي قَيْسٍ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَآبِي الضُّحَى: إِذَا أَتَى بِالْمَرِيضِ. وَقَالَ جَرِيرٌ: عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي الضُّحَى وَخَدُّهُ، وَقَالَ: إِذَا أَتَى مَرِيضًا^(٤).

٢٠- باسی دوعاگردنی سهردانی کهر بو نه خوشه که (که خوا شیفای بدات)

-عایشه ی کچی سهد له باوکیه وه دهگیریتته وه دهلی: پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا
فهرموو یه تی (خوایه شیفای سهد بدمیت).

(١) پروانه: ٤٤٤٠.

(٢) مهبهستی فریشته کانه: پروانه: ارشاد الساری: ٤٠٥/١٢.

(٣) پروانه: ٥٦٥٩.

(٤) پروانه: ٥٧٤٣، ٥٧٤٤، ٥٧٥٠.

٥٦٧٥- عائشه رضی اللہ عنہا دهگپرتهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ نهگهر برؤشتایه بؤ لای نهخوشیکیان نهخوشیک بهینرایه بؤ لای- دمیغه رموو: ((نهه نازاره لابه ره پهرومردگاری خه لکی، شیفای بده و خۆت شیفادمری، هیچ شیفایهک نییه جگه له شیفای تۆ، شیفایهک که هیچ نهخوشییهک جیناهیلئ)).

-عهمری کورپی نهبی قه بیس و ئیبراهیمی کورپی تههمان له مهنصوره وه دهیگپرتهوه له ئیبراهیم و نهبو زوحاوه دهیگپرتهوه وتی: نهگهر نهخوشیک بهینرایه بؤ لای.

-جه ریر دهلئ له مهنصوره وه دهگپرتهوه نهویش له نهبی زوحاوه به تهنها، وه دهلئ: نهگهر برؤشتایه ته لای نهخوشییهک.

٢١- بَابُ وُضُوءِ الْعَانِدِ لِلْمَرِيضِ

٥٦٧٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُكَدِّرِ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ ﷺ وَأَنَا مَرِيضٌ، فَتَوَضَّأَ فَصَبَّ عَلَيَّ - أَوْ قَالَ: "صَبُّوا عَلَيْهِ" - فَعَقَلْتُ فَقُلْتُ: لَا يَرْتِنِي إِلَّا كَلَالَةٌ، فَكَيْفَ الْمِيرَاثُ؟ فَتَرَكْتُ آيَةَ الْفَرَائِضِ ^(١).

٢١- باسی دهست نوێزگرتنی سهردانی کهر بؤ نهخۆش

٥٦٧٦- جابیری کورپی عهبدوللا رضی اللہ عنہ دهلئ: له کاتیکدا من نهخۆش بووم پیغه مبهر ﷺ هات بؤ لام و دستنویزی گرت و ناوی دهست نوێزه کهی گرد به سهرمدا-یان فهرمووی: ((نهو ناوه برژینن به سهریدا)) - منیش هوشم کرده وه و وتم: من جگه له که لاله کهس میرات گرم نییه، میرات چۆنه؟ ئیتر بهو هوپه وه نایه تی دابه شکردنی میرات دابه زی.

٢٢- بابُ مِنْ دَعَا بِرَفْعِ الْوَبَاءِ وَالْحُمَى

٥٦٧٧- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَعِكَ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ، قَالَتْ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهِمَا فَقُلْتُ: يَا أَبَتِ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ وَيَا بِلَالُ كَيْفَ تَجِدُكَ؟ قَالَتْ: وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ إِذَا أَخَذَتْهُ الْحُمَى يَقُولُ: كُلُّ امْرِئٍ مُصَبِّحٌ فِي أَهْلِهِ... وَالْمَوْتُ أَذْنِي مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ وَكَانَ بِلَالٌ إِذَا أَقْلَعَ عَنْهُ يَرْفَعُ عَقِيرَتَهُ فَيَقُولُ: أَلَا كُنْتُ شِعْرِي هَلْ أَيْبَتُنْ لَيْلَةً... بِوَادٍ وَحَوْلِي إِذْ خَرَّ وَجَلِيلٌ وَهَلْ أَرِدَنْ يَوْمًا مِيَاهَ مِجَنَّةٍ... وَهَلْ تَبْدُونُ لِي شَامَةً وَطَفِيلٌ قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَحَبَّتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيْنَا الْمَدِينَةَ كَحُبِّنَا مَكَّةَ أَوْ أَشَدَّ وَصَحَّحْهَا، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِهَا وَمُدِّهَا، وَانْقُلْ حُمَاهَا فَاجْعَلْهَا بِالْجُحْفَةِ»^(١).

٢٢- باسی ئه و که سه می بیاری ته وه بو نه هیشتنی په تا و درم و تا

٥٦٧٧- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده گپری ته وه ده لی: کاتی پیغمه بهری خوا ﷺ (کوچی کرد و) هات بو مه دینه، نه بو به کر و بیلال رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تووشی تا و لهرز بوون، (عایشه) ده لی: پوشتم بو لای هه ردووکیان وتم: بابه گیان ته ندروستیت چونه؟ نه ی بیلال ته ندروستیت چونه؟ نه بو به کر ﷺ کاتی تایى لى بهاتایه دهیوت: هه موو کهس با له ناو که سوکاری دا پوژ بکاته وه (به ساغی)، مردن نزیک تره لیوه ی له قهیتانی پیلاره کانی، بیلالیش که تاکه ی بهری ده دا به گریان وه دهنگی بهرز ده کرده وه و دهیوت: ئای خوژ که به زمانیا به جاریکی تر له شیوێکدا (له شیوه کانی مه کهه) شهو پوژ ده که مه وه، که زو پراتک و گیای جهلیل له دهورم بی؟! ئایا

رۆژی دەبی بچمە سەر ئاوی مەجەننە^(١) و ئایا شاخی شامە و تەفیل^(٢) بۆ
دەردەکەوی؟!

عائیشە رضی اللہ عنہا وتی: منیش چوومە خزمەتی پیغەمبەری خوا ﷺ و هەوالی
(هەردووکیانم) پی دا، پیغەمبەریش ﷺ فەرمووی: ((خوایە وەك
خۆشویستنمان بۆ مەككە مەدینەشمان لای خۆشەویست بکە یان زیاتر، وە
نەخۆشی لە مەدینەدا مەهیلە و ساغی بکە، وە خوایە فەر و بەرەكەت بخەرە
ساغ و مودیەووە بۆمان، وە تا و لەرزمەکی بگوازەرەو و بیبە بۆ جوحفە^(٣)).

(١) جینگایەكە چەند میلێك لە مەككە دوورە، لەسەردەمی نەفامیدا بازارێكی لێبوو. بڕوانە: إرشاد الساري: ٣٨٦/١٢.

(٢) دوو شاخن لە نزیک مەككەو.

(٣) جوحفە: شوێنی ئیحرام بەستنی خەڵکی شامە كە دێن بۆ حەج و عومرە: بڕوانە: إرشاد الساري: ٣٨٦/١٢.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٦- کتاب الطب

به ناوی خواي به خشندهي میهره بان

٧٦- پهراوی پزیشکی

١- باب مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً

٥٦٧٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ سَعِيدٍ بْنُ أَبِي حُسَيْنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَطَاءُ بْنُ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا أَنْزَلَ اللَّهُ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً».

١- باسیک: خوا هەر نه خۆشییهکی ناردی دەرمان و

چاکبوونهوهی بو ناردوووه

٥٦٧٨- ئەبو هورەیره رضي الله عنه له پیغەمبەرەوه صلى الله عليه وسلم دەگێڕێتەوه که فەرموویەتی: ((خوا هیج نه خۆشییهکی نه ناردوووه، نیلا (هوی) چاکبوونهوهی بو ناردوووه)).

٢- باب: هَلْ يَدَاوِي الرَّجُلُ الْمَرَأَةَ أَوِ الْمَرَأَةُ الرَّجُلَ؟

٥٦٧٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ ذَكْوَانَ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُعَوِّذٍ ابْنِ عَفْرَاءَ قَالَ: كُنَّا نَعْرُوزُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم نَسْقِي الْقَوْمَ، وَنَخْدُمُهُمْ، وَنَرُدُّ الْقَتْلَى وَالْجَرْحَى إِلَى الْمَدِينَةِ ^(١).

٢- ئەم باسیکە: ئایا پیاو ئافرەت چارەسەر بکات یان ئافرەت پیاو چارەسەر بکات؟

٥٦٧٩- ڕوبەییعی گچی موعەوویزی کۆری عەفرە ع دەلی: ئیمە لە خزمەتی پیغەمبەری خوادا ﷺ غەزەمان دەکرد و ئاومان دەدا بە خەتکە (جەنگاومەر) کە و خزمەتمان دەکردن و کۆژراو و بریندارەکانمان دەبردەوه بو مەدینە.

٣- باب: الشَّاءُ فِي ثَلَاثٍ

٥٦٨٠- حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ، حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، حَدَّثَنَا سَالِمُ الْأَفْطُسُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ع قَالَ: «الشَّاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: شَرْبَةِ عَسَلٍ، وَشَرْطَةِ مَحْجَمٍ، وَكَيْهِ نَارٍ، وَأَنْهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيْ». رَفَعَ الْحَدِيثَ. وَرَوَاهُ الْقُمِّيُّ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْعَسَلِ وَالْحَجَمِ ^(١).

٣- باسیک: چاکبوونهوه (له نه‌خۆشی) له‌ست شت دایه

٥٦٨٠- ئیبنو عەبباس ع دەلی: ((له‌ سێ شتدا چارەسەر و چاکبوونهوه هەیە: له‌ شەربەتی هەنگویندا، له‌ کەله‌شاخ گرتندا ^(٢)، له‌ داغکردن بە ناگر، وه‌ من داغکردن له‌ ئوممەتم فەدەغه‌ دەکەم))، (ئیبنو عەبباس) ئەم فەرموودەیە دەیەتەوه‌ سەر پیغەمبەر ﷺ ^(٣).
وه‌ (یەعقوبی) قوممیی ئەم فەرموودەی گێڕاوەتەوه‌ له‌ لەیسه‌وه‌ له‌ موحاهیدەوه‌ له‌ ئیبنو عەبباس‌وه‌ گێڕاویەتی‌وه‌، ئەویش له‌ پیغەمبەر‌وه‌ ﷺ فەرمووی: ((له‌ هەنگوین و کەله‌شاخدا)).

(١) ڕوانه: ٥٦٨١.

(٢) (وَشَرْطَةُ مَحْجَمٍ) مەبەستی پیتی: ئەو نامێرە تیزە بە شوێنی خۆین گرتنی کەله‌شاخە کە پێ بریندار دەکری.

(٣) واتە: بە فەرموودەی پیغەمبەر دەیگێڕیتەوه‌ نەک بەوتەی خۆی بێت.

٥٦٨١- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ، أَخْبَرَنَا سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ أَبُو الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ شُجَاعٍ، عَنْ سَالِمِ الْأَفْطَسِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الشَّفَاءُ فِي ثَلَاثَةٍ: فِي شَرْطَةٍ مِخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ كَيْتَةٍ بِنَارٍ، وَأَنْتَهَى أُمَّتِي عَنِ الْكَيِّ» ^(١).

٥٦٨١- ئیبنو عەبباس رضی اللہ عنہما لە پیغەمبەر موو ﷺ دەگێڕێتەووە کە فەرموویەتی: ((چارەسەر و چاکبوونەووە لە سێ شتدا هەیە، لە کەڵەشاخ گرتندا، یان لە شەربەتی هەنگویندا، یان لە داغکردندا بەناگر، وەمن داغکردن لە نۆمەتەکەم قەدەغە ئەکەم)).

٤- بَابُ الدَّوَاءِ بِالْعَسَلِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾ النحل

٥٦٨٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعْجِبُهُ الْحَلَوَاءُ وَالْعَسَلُ ^(٢).

٤- باسی چارەسەر و چاکبوونەووە بە هەنگوین

وە ئەم فەرمايشتهی خوای بهرز و بلند: (هەنگوین) شیفای تیاپە بوو خەلکی).

٥٦٨٢- عایشە رضی اللہ عنہا دەڵێ: پیغەمبەر ﷺ حەزی لە حەلوا و هەنگوین بوو.

٥٦٨٣- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْغَسِيلِ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ - أَوْ يَكُونُ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ - خَيْرٌ، فَفِي شَرْطَةٍ مِخْجَمٍ، أَوْ شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ لَذْعَةٍ بِنَارٍ تَوَافِقُ الدَّاءَ، وَمَا أَحْبَبُّ أَنْ أَكْتُوِيَ» ^(٣).

(١) پروانه: ٥٦٨٠.

(٢) پروانه: ٤٩١٢.

(٣) پروانه: ٥٦٩٧، ٥٧٠٢، ٥٧٠٤.

٥٦٨٣- جابیری کوری عه‌بدوللا ﷺ ده‌ئێ: له‌ پێغه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌گه‌ر له‌ هه‌ندیك له‌ چاره‌سه‌ره‌كانی ئیوه‌دا خیرێك بووه‌- یان له‌ هه‌ندیك له‌ چاره‌سه‌ره‌كانی ئیوه‌دا خیرێك ببێ- ئه‌وا له‌ كه‌له‌شاخ گرتن دایه‌، یان له‌ شه‌ربه‌تی هه‌نگوین دایه‌، یان له‌ ناگر پیاچزاندن دایه‌، كه‌ له‌گه‌ڵ نه‌خۆشیه‌كه‌دا بگونجێت، من هه‌زم له‌ داغ‌کردن نییه‌)).

٥٦٨٤- حَدَّثَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: أَخِي يَشْتَكِي بَطْنَهُ. فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». ثُمَّ أَتَى الثَّانِيَةَ فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». ثُمَّ أَتَاهُ فَقَالَ: فَعَلْتُ. فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ، وَكَذَبَ بَطْنُ أَخِيكَ، اسْقِهِ عَسَلًا». فَسَقَاهُ، فَفَرَّ^(١).

٥٦٨٤- ئه‌بو سه‌عيد ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ كه‌ پیاویك هاته‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ و وتی: براكه‌م سکی دیشی، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((هه‌نگوینی به‌ری))، پاشان هاته‌وه‌ بۆ خزمه‌تی فه‌رمووی: ((هه‌نگوینی به‌ری))، پاشان هاته‌وه‌ بۆ خزمه‌تی وتی: ئه‌وه‌م كرد فه‌رمووت: (به‌لام چاك نه‌بوویه‌وه‌)، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خوا راستی فه‌رمووه‌^(٢)، سکی براكه‌ت درۆ ده‌كات، هه‌نگوینی به‌ری))، ئه‌ویش هه‌نگوینی پێدا و چاك بوویه‌وه‌.

٥- بابُ الدَّوَاءِ بِالْبَّانِ الْإِبِلِ

٥٦٨٥- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا سَلَامٌ بْنُ مِسْكِينٍ، حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ نَاسًا كَانَ بِهِمْ سَقَمٌ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، آوِنَا وَأَطْعِمْنَا: فَلَمَّا صَحُّوا قَالُوا: إِنَّ الْمَدِينَةَ وَخِمَةٌ.

(١) بروانه: ٥٧١٦.

(٢) كه‌ هه‌نگوین شیفای تیا به‌.

فَأَنْزَلَهُمُ الْحَرَّةَ فِي دَوْدٍ لَهُ فَقَالَ: «اشْرَبُوا أَلْبَانَهَا». فَلَمَّا صَحُّوا قَتَلُوا رَاعِي النَّبِيِّ ﷺ وَاسْتَأْفُوا دَوْدَ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ، فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ، فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنْهُمْ يَكْدُمُ الْأَرْضَ بِلِسَانِهِ حَتَّى يَمُوتَ. قَالَ سَلَامٌ: قَبْلَعَنِي أَنَّ الْحَجَّاجَ قَالَ لِأَنْتِ: حَدَّثَنِي بِأَشَدِّ عُقُوبَةٍ عَاقَبَهُ النَّبِيُّ ﷺ فَحَدَّثَهُ بِهَذَا، قَبْلَعَ الْحَسَنَ، فَقَالَ: وَدِدْتُ أَنَّهُ لَمْ يَحْدُثْهُ^(١).

٥- باسی چاره‌سەر کردن به شیرینی و شتر

٥٦٨٥-ئەنەس ﷺ دەگیرێتەووە کە خەڵکانێک نەخۆشییان هەبوو^(٢) وتیان: ئەو پیغەمبەری خوا ﷺ جینگامان بکەرەووە و خۆراکمان پێ بدە، جا کاتێ چاک بوونەووە وتیان: مەدینه ئاو و هەوای ناسازە^(٣)، بۆیە لە حەررە داینان و نیشتەجیی کردن لەگەڵ و شترەکانی خۆیدا، فەرمووی پێیان: ((شیری و شترەکان بخۆنەووە))، جا کە چاک بوونەووە شوانەکە ی پیغەمبەریان ﷺ کوشتبوو، و شترەکانیان دابوێبەر و بردبوونیان، (پیغەمبەریش ﷺ) چەکداری نارد بە شوینیاندا (گرتنیان و هینانیانەووە)، ئەنجا دەست و قاچیانی بری و بە بسماری سورۆکراو چاویانی رشت^(٤)، (ئەنەس دەلی): ئینجا پیاویکم بینی لەوانە بەدەم و زمانی قەپی دەکرد بەزەویدا بۆئەوێ بمریت. سەلام دەلی: پێم گەشتوووە کە حەججاک بەئەنەسی وت: سەختین سزا کە پیغەمبەر ﷺ سزای پێ دابیت بۆم بگیرەووە، ئەنەسیش ئەم فەرموودە ی بگیرایەووە، ئەنجا ئەم باسە بە حەسەن گەشتەووە ئەویش وتی: ئاواتە خوازبووم ئەنەس بۆی نەگیرایەتەووە.

(١) پروانە: ٢٣٣.

(٢) سکیان ئازاری هەبوو.

(٣) شوین نەخۆشییە.

(٤) یان چاویانی هەڵکۆلی.

٦- بابُ الدَّوَاءِ بِأَبْوَالِ الْإِبِلِ

٥٦٨٦- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ نَاسًا اجْتَوَوْا فِي الْمَدِينَةِ، فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَلْحَقُوا بِرَاعِيهِ -يَعْنِي: الْإِبِلَ - فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا، فَلَحِقُوا بِرَاعِيهِ فَشَرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا حَتَّى صَلَحَتْ أَبْدَانُهُمْ، فَقَتَلُوا الرَّاعِيَ وَسَاقُوا الْإِبِلَ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَعَثَ فِي طَلَبِهِمْ، فَجِئَءَ بِهِمْ، فَقَطَّعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَرَ أَعْيُنَهُمْ. قَالَ قَتَادَةُ: فَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ أَنَّ ذَلِكَ كَانَ قَبْلَ أَنْ تَنْزِلَ الْحُدُودُ^(١).

٦- باسی چاره‌سەر کردن به میزی و شتر

٥٦٨٦-ئەنەس ر.ه.گێڕایەوه که کهسانیک حەزریان لە ئاو و ھەوای مەدینە نەبوو^(١)، بۆیە پیغەمبەر ﷺ ھەرمانی پێکردن که برۆن و بگەنە لای شوانەکە- واتە شوانی و شترەکانی- ئینجا لە شیر و میزبان بخۆنەوه، ئەوانیش روشتن و گەشتنە لای شوانەکە پیغەمبەر ﷺ و ئینجا لە شیر و میزی و شترەکانیان خواردەوه، تا لاشەیان چاک بوویەوه، ئەوسا شوانەکەیان کوشت و و شترەکانیان دایەبەر و بردنیان، پاشان ھەوالەکە بە پیغەمبەر ﷺ گەشت، چەکداری نارد بەشویناندا، پاشان ھینانیانەوه، پیغەمبەریش ﷺ دەست و قاچیانی بری بەبزماری سورۆکراو و چاویانی رشت.

قەتادە دەلی: موحەمەدی کۆری سیرین بۆی گێڕامەوه ئەم رووداوه پیش ئەوه بوو (سزای) سنوورەکان دابەزیت^(٢).

(١) پروانە: ٢٣٣.

(٢) ناسازبوو بۆیان پیتی نەخۆش کەوتن.

(٣) مەبەست لە سنوورەکان سزای پیاوکوشتن و زیناکردن و دزی کردنە.....هتد.

٧- بابُ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ

٥٦٨٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: خَرَجْنَا وَمَعَنَا غَالِبُ بْنُ أَبَجَرَ فَمَرَضَ فِي الطَّرِيقِ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ وَهُوَ مَرِيضٌ، فَقَادَهُ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ فَقَالَ لَنَا: عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ، فَخَذُوا مِنْهَا حَمْسًا أَوْ سَبْعًا فَاسْحَقُوهَا، ثُمَّ افْطَرُوهَا فِي أَنْفِهِ بِقَطْرَاتٍ زَيْتٍ فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْنِي أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ السَّوْدَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنَ السَّامِ». قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ الْمَوْتُ.

٧- باسی ره‌شکه و سوده‌کانی

٥٦٨٧- خالیدی کوری سه‌عد ده‌لی: دمرچووین و روشتین غالیبی کوری نه‌بجه‌رمان له‌گه‌ل بوو له‌ ریگادا نه‌خوش که‌وت، ئینجا چووینه مه‌دینه و غالیب نه‌خوش بوو، ئیبنو نه‌بی عه‌تیق سه‌ردانی کرد و وتی پی‌مان: ره‌شکه‌ی بو به‌کاربینن، پی‌نج یان حه‌وت دم‌ک ره‌شکه‌ی بینن و بی‌کوئن له‌گه‌ل زمیندا تیکه‌لی بکه‌ن- بیتکینه‌ی لووتی بیکه‌نه نه‌ملا و لای لووتی ^(١)، چونکه به‌راستی عائیشه رضی الله عنها، بوی گیرامه‌وه‌که له‌ پی‌نجه‌مبه‌ری رضی الله عنه بیستوه ده‌یفه‌رموو: ((بی‌گومان نه‌م ره‌شکه‌یه دمرمانی هه‌موو دمر‌دیکه جگه له‌ سام))، عه‌رم کرد: سام چیه؟ فه‌رموو: (مردنه).

٥٦٨٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ، وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «فِي الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَالسَّامُ: الْمَوْتُ، وَالْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ: الشُّونِيزُ.

(١) واته: ره‌شکه‌که له‌گه‌ل زه‌یت تیکه‌ل بکه‌ن و به‌شیوه‌ی قه‌تره بیکه‌نه هه‌ردوو کونه لووتی.

٥٦٨٨- ئیبنو شهاب ده‌لی: نه‌بو سه‌له‌مه و سه‌عیدی کوری موسه‌یه‌ب ده‌گێڕنه‌وه که نه‌بو هورده‌یره ﷺ بو هه‌ردووکیانی گێڕاومه‌وه که له پێغه‌مبه‌ری خوای ﷺ بیستوه ده‌یفه‌رموو: ((له ر‌ه‌شکه‌دا شیفای هه‌موو نه‌خۆشییه‌ک هه‌یه جگه له سام)))، ئیبنو شهاب ده‌لی: (السَّامُ) مردنه (الْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ) ر‌ه‌شکه‌یه ^(١).

٨- بابُ التَّلْبِیْنَةِ لِلْمَرِیضِ

٥٦٨٩- حَدَّثَنَا جَبَّارُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلْبِیْنِ لِلْمَرِیضِ وَلِلْمَحْزُونِ عَلَى الْهَالِكِ، وَكَانَتْ تَقُولُ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ التَّلْبِیْنَ نُجْمٌ فَوَادَ الْمَرِیضِ، وَتَذْهَبُ بِنَعِصِ الْحُزْنِ» ^(٢).

٨- باسی شۆربای ته‌لبینه ^(٣) بو نه‌خۆش

٥٦٨٩- عوروه ده‌گێڕنه‌وه ده‌لی: عائیشه ر‌ه‌مانی ده‌کرد شۆربای ته‌لبینه بو نه‌خۆش و خه‌فه‌تباری که‌س مردوو دروست بکریت، وه عائیشه ده‌یوت: من له پێغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوه ده‌یفه‌رموو: ((بیگومان شۆربای ته‌لبینه سه‌بووری د‌ه‌مات به‌ د‌لی نه‌خۆش و هه‌ندێ له غه‌م و خه‌فه‌تیش لا د‌مبات)).

٥٦٩٠- حَدَّثَنَا قُرُوبَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا كَانَتْ تَأْمُرُ بِالتَّلْبِیْنَةِ وَتَقُولُ: هُوَ الْبَغِیضُ النَّافِعُ ^(٤).

(١) الشونیز: رووه‌کیکی گ‌یای سالانه‌به هه‌یه‌تی بو تۆوه‌که‌ی ده‌چنریت یان بۆگۆله‌که‌ی، هه‌شیه‌تی ده‌شتیه له کێلکه‌کاندا ده‌رویت به‌ره‌که‌ی ر‌ه‌شه. (ئه‌لمونجید به‌کوردی: ٧٢٧١٢).

(٢) پروانه: ٥٤١٧.

(٣) ته‌لبینه: ده‌گونج پێی ب‌ل‌تین: شیربرێش واته شیر و برویش یان شیره‌وا. سه‌یری فه‌رمووده: (٥٤١٧) بکه له‌ویدا مانامان کردوه.

(٤) پروانه: ٥٤١٧.

٥٦٩٠- هیشام له باوکیه وه دهگیریتیه وه ئه ویش له عائیشه وه (رضی الله عنها) که عائیشه فهرمانی دهکرد به دروست کردنی شۆربا تهلبینه و دمیوت: بوغزینراوه به سووده که یه (بو نه خووش).

٩- بابُ السَّعُوطِ

٥٦٩١- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنِ ابْنِ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رضی الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ اِحْتَجَمَ وَأُعْطِيَ الْحَجَّامُ أَجْرُهُ، وَاسْتَعَطَ^(١).

٩- باسی دهرمان کردنه لووتیه وه

٥٦٩١- ئیبنو عه عباس (رضی الله عنه) دهگیریتیه وه که پیغه مبه ر (رضی الله عنه) که له شاخی گرت و کریدا به که له شاخ گره که و دهرمانیشی کرده لووتیه وه.

١٠- بابُ السَّعُوطِ بِالْقُسْطِ الْهِنْدِيِّ وَالْبَحْرِيِّ

وَهُوَ الْكُسْتُ مِثْلُ الْكَافُورِ وَالْقَافُورِ، مِثْلُ ﴿كُشِطَتْ﴾^(١١) التَّكْوِيرِ. نُزِعَتْ، وَقَرَأَ عَبْدُ اللَّهِ: (قُشِطَتْ).

٥٦٩٢- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مَحْصَنٍ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْتَعَطُّ بِهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَيُلْدُّ بِهِ مِنَ ذَاتِ الْجَنْبِ»^(٢).

(١) پروانه: ١٨٣٥.

(٢) پروانه: ٥٧١٣، ٥٧١٥، ٥٧١٨.

١٠- باسی دهرمان کردنه لووت به قوستی هیندی و

قوستی دهریایی

که کوستیشی پیی دهوتری، وهک (الْكَافُورِ) و (الْقَافُورِ)، وه وهک (كُشِطَتْ) به‌مانای دامالینه، که عه‌بدوللا (ی کوری مه‌سعوود) به (قُشِطَتْ) خویندوو به‌تی‌هوه^(١).
 ٥٦٩٢- ئوممو لقه‌یسی کچی میحصه‌ن ﴿﴾ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم ﴿﴾ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئهم داری هیندییه^(٢) به‌کاربینن، چونکه بیگومان دهرمانی جه‌وت نه‌خو‌شی تیدایه ده‌گریته لووته‌وه بو نازاری گهر و (ی مندال)، وه ده‌گریته ده‌مه‌وه بو نازاری که‌له‌که و ته‌نیشت)).

٥٦٩٣- وَدَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ بِابْنٍ لِي لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَدَعَا مَاءٍ فَرَشَّ عَلَيْهِ^(٣).
 ٥٦٩٣- وه ئوممی لقه‌یسی ﴿﴾ ده‌لی: کوریکی خو‌م برد بو خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ خواردنی نه‌ده‌خوارد (شیره‌خو‌ر بو)، میزی کرد به پیغه‌مبه‌ر ﴿﴾ دا ئه‌ویش داوای ئاوی کرد، پرژاندی به شوینی میزه‌که.

١١- بَابُ أَبِي سَاعَةَ يَخْتَجِمُ؟

وَاحْتَجَمَ أَبُو مُوسَى لَيْلًا.
 ٥٦٩٤- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: احْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ صَائِمٌ^(٤).

(١) به‌کورتی: (قُسط) به (کُست) ده‌خو‌ترتیه‌وه و پیتی قاف به کاف ده‌خو‌ترتیه‌وه وهک (کافور) و (قافور)، هه‌روه‌ها وهک خو‌تنده‌وه‌ی عه‌بدوللا که (کُشِطَتْ) ی به (قُسط) خو‌تندوته‌وه. پروانه: إرشاد الساري: ٤٢١/١٢ - ٤٢٢.

(٢) له کورده‌واریدا پیی ده‌لێن داری عود که له هیندستان زو‌رة له‌وێه ده‌هێتری.

(٣) پروانه: ٢٢٣.

(٤) پروانه: ١٨٣٥.

II- باسیک: (مسولمان) له چ کاتیکدا که‌له‌شاخ بگرت؟

- ئه‌بو موسا رضی الله عنه له شه‌ودا که‌له‌شاخی گرت.

٥٦٩٤- ئیبنو عه‌بباس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله که‌له‌شاخی گرت و به‌روژوویش بوو.

II- بابُ الْحَجَمِ فِي السَّقَرِ وَالْإِحْرَامِ

قَالَ ابْنُ بُحَيْنَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله ^(١).

٥٦٩٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ طَاوُسٍ وَعَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ:

اِحْتَجَمَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله وَهُوَ مُحْرِمٌ ^(٢).

II- باسی که‌له‌شاخ گرتن له سه‌فه‌ر و له (کاتی) ئیحرامدا

ئیبنو بو‌حه‌ینه نه‌مه‌ی له پیغه‌مبه‌ر مه‌ صلی الله علیه و آله گیرایه‌وه ^(٣).

٥٦٩٥- ئیبنو عه‌بباس رضی الله عنه ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله که‌له‌شاخی گرت له کاتیکدا که له ئیحرامدا بوو.

III- بابُ الْحَجَامَةِ مِنَ الدَّاءِ

٥٦٩٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا حُمَيْدُ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه أَنَّهُ

سُئِلَ عَنْ أَجْرِ الْحَجَامِ، فَقَالَ: اِحْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ، وَأَعْطَاهُ صَاعَيْنِ مِنْ

طَعَامٍ، وَكَلَّمَ مَوَالِيَهُ فَحَقَّقُوا عَنْهُ، وَقَالَ: «إِنَّ أَمَثَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحَجَامَةُ وَالْقُسْطُ

الْبَحْرِيُّ». وَقَالَ: «لَا تُعَذِّبُوا صِبْيَانَكُمْ بِالْغَمَزِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَعَلَيْكُمْ بِالْقُسْطِ» ^(٤).

(١) پروانه: ١٨٣٦.

(٢) پروانه: ١٨٣٥.

(٣) واته پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله له سه‌فه‌ردا بوو، له ئیحرامیشدا بوو که‌له‌شاخی گرت.

(٤) پروانه: ٢١٠٢.

١٤- بَابُ الْحِجَابَةِ عَلَى الرَّأْسِ

٥٦٩٨- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجَ أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ ابْنَ بُحَيْنَةَ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ بِلَحْيٍ جَمَلٍ مِنْ طَرِيقِ مَكَّةَ، وَهُوَ مُخْرِمٌ، فِي وَسْطِ رَأْسِهِ^(١).

١٤- باسی که له شاخ گرتن له سه‌ری مرووف

٥٦٩٨- عه‌بدو‌ره‌حمانی شهل ده‌گیرته‌وه که له عه‌بدو‌ل‌لای کوری بو‌حه‌ینه‌ی ﷺ بیست ده‌گیرایه‌وه له پیغه‌مبه‌ری خواوه ﷺ له له‌حی جه‌مه‌ل^(٢) له ری‌گه‌ی مه‌ککه له کاتی‌کدا له ئی‌حرام‌دا بوو، که له شاخی گرت له ناو‌مرستی سه‌ری‌دا.

٥٦٩٩- وَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ: أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ فِي رَأْسِهِ^(٣).

٥٦٩٩- ئی‌بنو عه‌بباس ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ که له شاخی گرت له سه‌ری.

١٥- بَابُ الْحِجَابَةِ مِنَ الشَّقِيقَةِ وَالصُّدَاعِ

٥٧٠٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: اخْتَجَمَ النَّبِيُّ ﷺ فِي رَأْسِهِ وَهُوَ مُخْرِمٌ مِنْ وَجَعٍ كَانَ بِهِ يَمَاءٌ يُقَالُ لَهُ: لَحْيُ جَمَلٍ^(٤).

(١) پروانه: ١٨٣٦.

(٢) له‌حی جه‌مه‌ل: شوئینکه له ئی‌وان مه‌ککه و مه‌دینه‌دا له خوا‌روی و خو‌رئا‌وی مه‌دینه‌وه‌یه.

(٣) پروانه: ١٨٣٥.

(٤) پروانه: ١٨٣٥.

١٠- باسی که‌له‌شاخ گرتن له ژانی نیوه سه‌ری و سه‌رنیشه

٥٧٠٠- ئیبنو عه‌بباس رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر رضی‌الله‌تعالی‌عنہ له شوینیکا ئاوکی لی‌بوو بی‌یان ده‌وت له‌حیو جه‌مه‌ل که‌له‌شاخی گرت له‌سه‌ری، له کاتیکا له ئی‌حرامدا بوو له ئازاریک که (له سه‌ریدا) هه‌یبوو^(١).

٥٧٠١- وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سَوَاءٍ: أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اخْتَجَمَ وَهُوَ مُخْرِمٌ فِي رَأْسِهِ مِنْ شَقِيقَةٍ كَانَتْ بِهِ^(٢).

٥٧٠١- عی‌کریمه له ئیبنو عه‌بباسه‌وه رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌گیریت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ که‌له‌شاخی سه‌ری گرت له ژانی نیوه سه‌رنیشه‌یه‌ک که هه‌یبوو، له کاتیکا له ئی‌حرامدا بوو.

٥٧٠٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانَ، حَدَّثَنَا ابْنُ الْغَسِيلِ قَالَ: حَدَّثَنِي عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ خَيْرٌ فَفِي شَرْبَةِ عَسَلٍ، أَوْ شَرْطَةِ مِخْجَمٍ، أَوْ لَذْعَةٍ مِنْ نَارٍ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوِيَ»^(٣).

٥٧٠٢- جابیری کوری عه‌بدو‌ل‌لّا رضی‌الله‌تعالی‌عنہ ده‌لی: له پی‌غه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((نه‌گه‌ر له شتی‌ک له چاره‌سه‌ره‌کانی ئی‌وه‌دا خیری‌ک بی، نه‌وا له شه‌ربه‌تی هه‌نگوین دایه، یان له که‌له‌شاخ گرتن دایه، یان له ناگر بیا جزاندن دایه، من هه‌زم له داغ‌کردن نییه)).

(١) ئازاری شه‌قیقه بوو، ژانی نیوه سه‌ر ئیشه.

(٢) پروانه: ١٨٣٥.

(٣) پروانه: ٥٦٨٣.

١٦- بَابُ الْخَلْقِ مِنَ الْأَذَى

٥٧٠٣- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ قَالَ: سَمِعْتُ مُجَاهِدًا، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ كَعْبٍ -هُوَ ابْنُ عَجْرَةَ- قَالَ: أَتَى عَلِيَّ النَّبِيُّ ﷺ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَّةِ وَأَنَا أُوقِدُ تَحْتَ بُرْمَةٍ، وَالْقَمَلُ يَتَنَاثِرُ عَنْ رَأْسِي، فَقَالَ: «أَيُّؤْذِيكَ هَوَامُّكَ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: «فَاخْلُقْ وَصْمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ سِتَّةً، أَوْ انْسُكْ نَسِيكَةً». قَالَ أَيُّوبُ: لَا أَذْرِي بِأَيَّتِهِنَّ بَدَأُ^(١).

١٦- باسی سهرتاشین به‌هۆی ئیش و ئازاره‌وه

٥٧٠٣- ئیبنوئەبی لەیلا دەگێڕێتە‌وه له که‌عه‌به‌وه که کوردی عوجرمیه- ﷺ ده‌ئێ: له کاتی (عومره‌ی) حوده‌یبیه‌دا پی‌غه‌مبەر ﷺ ها‌ته لام، من له‌و کاته‌دا ناگ‌ری ژێر مه‌نجه‌ئیکم هه‌له‌ده‌گ‌یرساند، سه‌رم نه‌سه‌پیی لی ده‌ومری و ده‌که‌وته خوارێ، پی‌غه‌مبهریش ﷺ فه‌رمووی: ((نه‌و جانه‌وهرانه (ی سهرت) ئازارت ده‌دمن؟)) وتم: به‌ئێ‌فه‌رمووی: ((که‌واته سهرت بتاشه و سی‌ پ‌وژ به‌روژوبه، یان خواردنی شه‌ش (هه‌زار) بده، یان مه‌رێک سه‌ربه‌ره)) نه‌یوب ده‌ئێ: نازانم به کامیان له‌و (سیانه) ده‌ستی پ‌یکرد.

١٧- بَابُ مَنْ اِكْتَوَىٰ أَوْ كَوَىٰ غَيْرَهُ، وَقَضَلَ مَنْ لَمْ يَكْتُوْ

٥٧٠٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ الْغَسِيلِ، حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَدْوِيَّتِكُمْ شِفَاءٌ فَفِي شَرْطَةِ مِحْجَمٍ، أَوْ لُدْعَةٍ بِنَارٍ، وَمَا أَحَبُّ أَنْ أَكْتُوِيَ»^(٢).

(١) پروانه: ٥٦٨٣.

(٢) پروانه: ١٨١٤.

١٧- باسی که سیکی خۆی داغکردبێ یان که سیکی تری داغکردبێ، وه فه‌زلی ئهو که سه‌می خۆی داغ ناکات

٥٧٠٤- عاسیمی کوری عومهری کوری فه‌تاده ده‌لی: له جابیرم ﷺ بیست، له بێغه‌مبه‌روه ﷺ گیرایه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گهر له شتیك له چاره‌سه‌ره‌کانی ئیوه‌دا خیریك ببی، ئه‌وا له که‌له‌شاخ گرتن دایه، یان له ناگر بیا چزاندن دایه، وه من چه‌زم له داغکردن نییه)).

٥٧٠٥- حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ، حَدَّثَنَا ابْنُ قُضَيْلٍ، حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ ﷺ قَالَ: لَا رُقِيَّةَ إِلَّا مِنْ عَيْنٍ أَوْ حَمَةٍ. فَذَكَرْتُهُ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَجَعَلَ النَّبِيُّ وَالنَّبِيُّانِ يَمُرُّونَ مَعَهُمُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، حَتَّى رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ، قُلْتُ: مَا هَذَا؟ أُمَّتِي هَذِهِ؟ قِيلَ: هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. قِيلَ انْظُرْ إِلَى الْأَفْقِ. فَإِذَا سَوَادٌ مِثْلُ الْأَفْقِ، ثُمَّ قِيلَ لِي: انْظُرْ هَاهُنَا وَهَاهُنَا - فِي آفَاقِ السَّمَاءِ - فَإِذَا سَوَادٌ قَدْ مَلَأَ الْأَفْقَ، قِيلَ: هَذِهِ أُمَّتُكَ وَيدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ". ثُمَّ دَخَلَ وَلَمْ يَبَيِّنْ لَهُمْ، فَأَقَاضَ الْقَوْمُ وَقَالُوا: نَحْنُ الَّذِينَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاتَّبَعْنَا رَسُولَهُ، فَنَحْنُ هُمْ أَوْ أَوْلَادُنَا الَّذِينَ وَلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ، فَإِنَّا وَلِدْنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَخَرَجَ فَقَالَ: "هُمُ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَكْتُوبُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ". فَقَالَ عُمَاةُ بَنِي مُحَصِّنٍ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ قَالَ: «سَبَقَكَ عُمَاةُ»^(١).

٥٧٠٥- عیمرانی کوری حوصه‌ین ﷺ ده‌لی: نوشته نییه (بو هیج شتیك) مه‌گهر بو چاو پیسی و گه‌ستن، (حوسه‌ینی کوری عه‌بدوهره‌حمان ده‌لی:) منیش ئه‌مه‌م

گیرایه‌وه بۆ سه‌عیدی کۆری جوبه‌یر، سه‌عیدیش وتی: ئیبنو عه‌بباس ؓ بۆی گیراینه‌وه وتی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((ئوممه‌ته‌کانم نیشان درا، ئینجا پێغه‌مبه‌ریک و دوو پێغه‌مبه‌ر ؓ)) دەرۆشتن و کۆمه‌لێ خه‌لکیان له‌گه‌ڵدا بوو، پێغه‌مبه‌ریش ؓ هه‌بوو یه‌ک که‌سی له‌گه‌ڵدا نه‌بوو، هه‌تا خه‌لکیکی زۆرم نیشان درا، وتم: ئه‌م (خه‌لکه‌ زۆره‌) کین؟ ئه‌مانه‌ ئوممه‌تی من؟ وترا: ئه‌وه‌ مووسا ؓ و گه‌له‌که‌یه‌تی، وترا: سه‌یری ئه‌و ئاسۆیه‌که‌، (سه‌یرم کرد) ده‌بینم خه‌لکیکی زۆر ئاسۆکه‌ی پڕ کردوه، له‌ پاشان بێم وترا: سه‌یری ئا ئه‌وێ بکه‌- له‌ ئاسۆکانی ئاسمان-، جا ببنیم خه‌لکیکی زۆر هه‌موو ئاسۆکه‌یان پڕکردوه، وترا: ئه‌وه‌ ئوممه‌ته‌که‌ی تۆیه‌، وه‌ له‌ ئانه‌وانه‌ هه‌فتا هه‌زاریان دەرۆنه‌ به‌هه‌شته‌وه‌ به‌ی لێپرسینه‌وه‌))، پاشان پێغه‌مبه‌ر ﷺ چوویه‌ ژوره‌وه‌ و ڕوونی نه‌کردوه‌ بۆیان ^(١) ئینجا خه‌لکه‌که‌ که‌وتنه‌ باسکردنی (ئه‌وانه‌ی بی لێپرسینه‌وه‌ ده‌چنه‌ به‌هه‌شته‌وه‌)، وتیان: ئیمه‌ ئه‌وانه‌ بووین باومرمان هینا به‌خوا و شوین پێغه‌مبه‌ر ﷺ که‌وتین، که‌واته‌ ئه‌و که‌سانه‌ ئیمه‌ین، یان منداڵه‌کانی ئیمه‌ن که‌ له‌ سه‌رده‌می ئیسلامدا له‌ دایک بوون، چونکه‌ ئیمه‌ له‌ سه‌رده‌می نه‌فامیدا له‌ دایک بووین، جا ئه‌و وته‌یه‌ گه‌شت به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ و له‌ ژوورمه‌که‌ی هاته‌ دهرمه‌وه‌ و فهرمووی: ((ئه‌وانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ن که‌ داوای نوشته‌ ناکه‌ن، ڕه‌شبینی ناکه‌ن ^(٢)، خۆیان داغ ناکه‌ن، ته‌نها پشت به‌ په‌روه‌ردگاریان ده‌به‌ستن))، ئینجا عوگاشه‌ی کۆری میحصه‌ن ؓ وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا منیان تێدایه‌؟ فهرمووی: ((به‌ئێ)) ئینجا بیاویکی تر هه‌ستا و وتی: ئه‌ی منیان تێدایه‌؟ فهرمووی: ((عوگاشه‌ پێشت که‌وت))..

(١) ئه‌و هه‌فتا هه‌زاره‌ کین؟

(٢) به‌هۆی فڕینی بالنده‌وه‌.

١٨- بَابُ الْإِثْمِ وَالْكُفْلِ مِنَ الرَّمَدِ

فِيهِ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ^(١).

٥٧٠٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ زَيْنَبَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ امْرَأَةً تُوْفِّي زَوْجَهَا فَاشْتَكَتْ عَيْنَهَا، فَذَكَرُوهَا لِلنَّبِيِّ ﷺ وَذَكَرُوا لَهُ الْكُحْلَ، وَأَنَّهُ يُخَافُ عَلَى عَيْنِهَا، فَقَالَ: «لَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ مَمْكُتٌ فِي بَيْتِهَا فِي شَرِّ أَحْلَاسِهَا - أَوْ فِي أَحْلَاسِهَا فِي شَرِّ بَيْتِهَا - فَإِذَا مَرَّ كَلْبٌ رَمَتْ بَعْرَةً، فَلَا أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا»^(٢).

١٨- باسی (چاو رشتن به) سورمه و کل بو چاو ئیشه

-لهم باسهدا فهرموودهيهك ههيه كه ئوممو عهتيه ﷺ گيرايهتيهوه.

٥٧٠٦-زهينه ب له ئوممو سه له مه وه ﷺ ده گيريتيه وه كه زنيك ميرده كه ي مرد، ئينجا چاوى كردى ئيش و بو پيغه مبهريان ﷺ باس كرد و باسى كليان كرد^(٣) بو، وه بيگومان چاوى زنه كه مهترسى لى دهكرا^(٤)، پيغه مبهريش ﷺ فهرمووى: ((سوئند به خوا به دلنيايييه وه جاران يهكيك له ئيوه زنان له مالى خوئ دهمايه وه خراپترين پوشاكي له بهردابوو- يان پوشاكي خوئ له بهردابوو له خراپترين شوئنى ماله كه يا دهمايه وه- جا كه سهكيك (بهلايدا) بروشتايه پشقليكي فرى دهدا، كه واته نابى (چاو برزى) ههتا چوار مانگ و ده رۆژ (تيپهري جا بوئ دروسته)).

(١) پروانه: ٣١٣.

(٢) پروانه: ٥٣٦.

(٣) كه ئه و زنه به كارى بيئ.

(٤) كز بيئت يان كوئر بيئت.

١٩- بَابُ الْجَذَامِ

٥٧٠٧ - وَقَالَ عَفَّانُ: حَدَّثَنَا سَلِيمُ بْنُ حَيَّانَ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَذْوَى وَلَا طِيرَةٌ وَلَا هَامَةٌ وَلَا صَفَرٌ، وَفِرٌّ مِنَ الْمَجْدُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الْأَسَدِ»^(١).

١٩- باسی گولی

٥٧٠٧- ئەبو هورەیره ﷺ دەڵێ: پێغه‌مبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییه^(٢)، شومی ب‌النەدە نییه^(٣)، (شومی) بایەقوش وکوندەبەبوو نییه^(٤)، (مانگی بێ ڤودوومی) سەفر نییه، بە‌لام له‌ کەسی گول (گەپ) ڕاکە و دوور کەومرەوه وەك چۆن له‌ شیر ڕادەکەیت).

٢٠- بَابُ: الْمَنْ شَفَاءُ لِلْعَيْنِ

٥٧٠٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ، سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ حُرَيْثٍ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ زَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْكَمَاهُ مِنَ الْمَنْ، وَمَاؤُهَا شِفَاءُ لِلْعَيْنِ». قَالَ شُعْبَةُ: وَأَخْبَرَنِي الْحَكَمُ بْنُ عُثَيْبَةَ، عَنِ الْحَسَنِ الْعُرَيْنِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ شُعْبَةُ: لَمَّا حَدَّثَنِي بِهِ الْحَكَمُ لَمْ أَنْكِرْهُ مِنْ حَدِيثِ عَبْدِ الْمَلِكِ^(٥).

(١) پ‌روانه: ٥٧١٧، ٥٧٥٧، ٥٧٧٠، ٥٧٧٣، ٥٧٧٥.

(٢) (ل‌عدوی) عەرەبەکان لایان وابووە کەنەخۆشی س‌رایەت دەکات له‌ نەخۆشیکەوه بۆ کەسیکی تر، پێغه‌مبەر ﷺ ئەو بۆچوونە ی به‌ ڕەها هە‌لۆه‌شاندەوه.

(٣) ئە‌گەر ب‌النەدە به‌‌ل‌ای راست دا ب‌فریایە گە‌ش‌بین د‌وب‌وون به‌‌لام ئە‌گەر به‌‌ل‌ای چە‌پ‌دا ب‌فریایە ڕە‌ش‌بین د‌ە‌بوون.

(٤) به‌‌چە‌ند مانای ت‌ریش ماناکراوه.

(٥) پ‌روانه: ٤٤٧٨.

٢٠- باسیک: دومه‌لان^(١) شی‌فایه بو چاو ئیشه

٥٧٠٨- سه‌عیدی کوری زمید ﷺ ده‌ئێ: له پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((دوومه‌لان^(٢) وەکو گەزۆ وایه^(٣) و ناوه‌که‌شی چارسه‌ر بو چاو)). شوعبه ده‌ئێ: هه‌که‌می کوری عوتیبه‌ بۆی گێڕامه‌وه له هه‌سه‌نی عورمه‌نییه‌وه ئه‌ویش له عه‌مری کوری حودمیبه‌یه‌وه له سه‌عیدی کوری زمیده‌وه گێڕایه‌تییه‌وه له پیغه‌مبه‌رموه ﷺ، شوعبه ده‌ئێ: کاتی هه‌که‌م ئه‌م هه‌رمووده‌ی بو گێڕامه‌وه، له گێڕانه‌وه‌ی عه‌بدوله‌لیک بو ئه‌م هه‌رموودمییه‌ دنیابوو^(٤).

٢١- بابُ اللُّدُودِ

٥٧٠٩- ٥٧١٠- ٥٧١١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ أَبِي عَائِشَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعَائِشَةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ ﷺ قَبَّلَ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ مَيِّتٌ^(٥).

٢١- باسی دهرمان کردنه لایه‌کی ده‌می نه‌خۆشه‌وه

٥٧٠٩- ٥٧١٠- ٥٧١١- ئیبنو عه‌بباس و عایشه ﷺ ده‌گێڕنه‌وه که ئه‌بو به‌کر ﷺ پیغه‌مبه‌ری ﷺ ماچ کرد له کاتی‌که‌دا که مردبوو.

(١) المَن: واته: گه‌زۆ یان شوکه، به‌لام لێره‌دا له‌م باسه‌دا مه‌به‌ستی (کماه)ه‌که به‌مانای دوومه‌لانه.

(٢) دوومه‌لانیشی پێ ده‌وتریت.

(٣) دوومه‌لان و گه‌زۆ له‌وه دایه وه‌ک یه‌ک وان که خواکردن و مرۆف پۆلی نییه له به‌ره‌م هێنان و چاندنیدا.

(٤) مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه عه‌بدوله‌لیک کاتی چوو هه‌مه‌نه‌وه له‌به‌ر بوونی خراپ بوو شوعبه هه‌رمووه‌که‌ی له پێگه‌ی ئه‌وه‌وه نه‌ده‌گێڕایه‌وه، به‌لام که هه‌که‌م هه‌مان هه‌رمووده‌ی گێڕایه‌وه ئیتر شوعبه دنیابوو له گێڕانه‌وه‌که‌ی عه‌بدوله‌لیک و ده‌یگێڕایه‌وه.

(٥) پروانه: ١٢٤١، ١٢٤٢، ٤٤٥٦.

٥٧١٢ - قَالَ: وَقَالَتْ عَائِشَةُ: لَدَدْنَاهُ فِي مَرَضِهِ، فَجَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا، أَنْ لَا تَلْدُونِي. فَقُلْنَا: كَرَاهِيَةُ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ: «أَلَمْ أَنْهَكُمُ أَنْ تَلْدُونِي؟». قُلْنَا: كَرَاهِيَةُ الْمَرِيضِ لِلدَّوَاءِ. فَقَالَ: «لَا يَبْقَى فِي الْبَيْتِ أَحَدٌ إِلَّا لَدُّ وَآنَا أَنْظَرُ، إِلَّا الْعَبَّاسُ فَإِنَّهُ لَمْ يَشْهَدْكُمْ»^(١).

٥٧١٢- (عوبه‌یدوللا) ده‌لێ: عانیشه وتی: له نه‌خۆشییه‌که‌یدا دەرمانمان کرده ده‌می پێغه‌مبهر ﷺ، ئه‌ویش به‌ ئاماژه‌ پێی وتین دەرمان مه‌که‌نه ده‌مم، ئی‌مه‌ش وتمان: له‌بهر ئه‌وه‌ی نه‌خۆش چه‌زی به‌ دەرمان خواردن نییه‌، جا که هه‌وشی هاته‌وه‌ فهرمووی: ((نایا من رێگریم نه‌کرد له‌وه‌ی که دەرمانم بده‌نی؟)) وتمان: (له‌وانه‌یه‌ له‌بهر چه‌ز نه‌کردنی نه‌خۆش بێت بۆ دەرمان خواردن، ئه‌نجا فهرمووی: ((که‌س له‌م ماله‌ نه‌مینیت ئیلا به‌ به‌رچاومه‌وه‌ دەرمان ده‌کریته ده‌می جگه‌ له‌ عه‌بباس، که بێگومان ئه‌و له‌گه‌ڵتان ناماده‌ نه‌بوو)).

٥٧١٣ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ أُمِّ قَيْسٍ قَالَتْ: دَخَلْتُ بِإِنِّ لِي عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْعُدْرَةِ، فَقَالَ: «عَلَى مَا تَذَعُرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ؟ عَلَيْكُنَّ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ يُسَعِّطُ مِنَ الْعُدْرَةِ، وَيُلْدُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ».

فَسَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ يَقُولُ: بَيَّنَّ لَنَا اثْنَيْنِ وَلَمْ يَبَيِّنْ لَنَا خَمْسَةً. قُلْتُ لِسُفْيَانَ: فَإِنْ مَعَمَرًا يَقُولُ: أَعْلَقْتُ عَلَيْهِ. قَالَ: لَمْ يَحْفَظْ إِثْمًا قَالَ: أَعْلَقْتُ عَنْهُ، حَفِظْتُهُ مِنْ فِي الزُّهْرِيِّ. وَوَصَفَ سُفْيَانُ الْغُلَامَ يُحَنِّكَ بِالْإِصْبَعِ، وَأَدْخَلَ سُفْيَانُ فِي حَنَكِهِ -إِثْمًا يَعْنِي: رَفَعَ حَنَكِهِ بِإِصْبَعِهِ- وَلَمْ يَقُلْ: أَعْلَفُوا عَنْهُ شَيْئًا^(٢).

٥٧١٣- ئوممو قه‌یس ﷺ ده‌لێ: کوریکم برد بۆ خزمه‌تی پێغه‌مبهری خوا ﷺ، به‌ په‌نجه‌ مه‌لاشویم گۆشیبوو له‌بهر ئالوومیه‌ که هه‌یبوو، پێغه‌مبهریش ﷺ فهرمووی:

(١) پروانه: ٤٤٥٨.

(٢) پروانه: ٥٦٩٢.

((بۆچی منداڵه‌کانتان بهم پلێته‌یه‌ کونه‌ لووت و گه‌روویان بریندار ده‌کهن؟ بهم عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان لهم عووده‌دا هه‌وت شیفای تێدایه‌، یه‌کێ له‌وانه‌ نازاری که‌له‌که‌ و ته‌نیشته‌، ده‌گریته‌ لووته‌وه‌ بۆ نازاری گه‌روو (ی منداڵ)، وه‌ ده‌گریته‌ ده‌مه‌وه‌ بۆ نازاری که‌له‌که‌ و ته‌نیشته‌))، (سوفیان ده‌لێ): له‌ زوهریم بیست دمیوت: دووانیان بۆ پروون کردینه‌وه‌ پێنجیانی پروون نه‌کرده‌وه‌ بۆمان^(١)، (عه‌لی کوپی مه‌دینی ده‌لێ) وتم به‌ سوفیان: مه‌عمر ده‌لێ: (اعلقت علیه‌)، سوفیان وتی: له‌به‌ری نه‌کرده‌ به‌لکو وتی: (اعلقت عنه) من خۆم بهم شیوه‌یه‌ له‌ ده‌می زوهریه‌وه‌ وهرم گرتوو. (عه‌لی کوپی مه‌دینی ده‌لێ): سوفیان شیوه‌ی په‌نجه‌ خستنه‌ ده‌می مه‌لاشووی منداڵه‌که‌ی پروون کرده‌وه‌، په‌نجه‌ی خسته‌ مه‌لاشووی خۆیه‌وه‌، بیگومان مه‌به‌ستی به‌رزکردنه‌وه‌ی مه‌لاشووی بوو به‌په‌نجه‌ی، وه‌ زوهری نه‌یوت: (أَعْلَقُوا عَنْهُ شَيْئًا).

٢٢- باب

٥٧١٤- حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ وَيُونُسُ، قَالَ الزُّهْرِيُّ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: لَمَّا ثَقُلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاشْتَدَّ وَجَعُهُ، اسْتَأْذَنَ أَزْوَاجُهُ فِي أَنْ يَمْرَضَ فِي بَيْتِي، فَأَذِنَ، فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ تَخَطُّ رِجْلَاهُ فِي الْأَرْضِ بَيْنَ عَبَّاسٍ وَآخَرَ. فَأَخْبَرْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، قَالَ: هَلْ تَذَرِي مِنَ الرَّجُلِ الْآخَرِ الَّذِي لَمْ تُسَمِّ عَائِشَةُ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ هُوَ عَلِيٌّ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ بَعْدَ مَا دَخَلَ بَيْتَهَا وَاشْتَدَّ بِهِ وَجَعُهُ: «هَرِيقُوا عَلَيَّ مِنْ سَبْعِ قَرَبٍ لَمْ تُحْلَلْ أَوْكِتْهُنَّ، لَعَلِّي أَعْهَدُ إِلَى النَّاسِ». قَالَتْ: فَأَجْلَسْنَاهُ فِي مِخْصَبٍ لِحَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ طَفِقْنَا نَصُبُ عَلَيْهِ مِنْ تِلْكَ الْقَرَبِ، حَتَّى جَعَلَ يُشِيرُ إِلَيْنَا أَنْ قَدْ فَعَلْتُنَّ. قَالَتْ: وَخَرَجَ إِلَى النَّاسِ فَصَلَّى لَهُمْ وَخَطَبَهُمْ^(٢).

(١) له‌و هه‌وت چاره‌سه‌ره‌ و نه‌خۆشیه‌ که‌ش.

(٢) پروانه: ١٩٨.

٢٢- باسیک^(١)

٥٧١٤- عائشه رضی اللہ عنہا ده‌لێ: کاتێ نه‌خۆشییه‌که‌ی پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم قورس بوو نازاره‌که‌ی تینی بۆ هینا، مۆله‌تی خواست له‌ خیزانه‌کانی که له‌ مائی مندا چاودێری نه‌خۆشییه‌که‌ی بکریت، نه‌وانیش مۆله‌تیاندا و رازی بوون، جا دوو پیاو چوونه ژێر باڵی پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم و له‌ مال هاته دهره‌وه قاجه‌کانی به‌ زه‌ویدا ده‌خشان، له‌ نیوان عه‌بباس و پیاویکی تردا بوو، عوبه‌یدولا وتی: نه‌و هه‌واله‌مدا به‌ عه‌بدوڵلای کوری عه‌بباس نه‌ویش وتی: دمرانی پیاوه‌که‌ی تر کێ بووه که عائشه ناوی نه‌هینا بوو؟ وتم: نه‌خیر وتی: عه‌لی بوو رضی اللہ عنہ، عائشه وتی: پیغه‌مبهر صلی اللہ علیہ و آله و سلم دواي نه‌وه‌ی رۆشته ماله‌وه و نازاره‌که‌ی تینی بۆ هینا فه‌رمووی: ((له‌ ناوی هه‌وت کونده‌م پیاکه‌ن که دهمه‌کانیان نه‌کرا بیته‌وه، به‌لکو (چاک ببه‌مه‌وه) وه‌سیه‌ت بکه‌م بۆ خه‌لکی))، عائشه وتی: جا له‌ ته‌شتیکی هه‌فصه‌ی خیزانیدا دامان نیشاندا، پاشان ده‌ستمان کرد به‌ئاو پیاکردنی له‌ ناوی نه‌و هه‌وت کونده‌یه، هه‌تا ده‌ستی کرد به‌ئامازه‌ کردن بۆمان ((که‌ئوه‌ی پیویست بوو کردتان))، عائشه وتی: (چاک بوویه‌وه و) رۆشته دهره‌وه بۆ ناو خه‌لکی و نوێژی بۆ کردن و وتاری بۆ دان.

٢٣- بابُ الْعُذْرَةِ

٥٧١٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُيَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِحْصَنِ الْأَسَدِيَّةِ - أَسَدَ حُرَيْمَةَ، وَكَانَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولِ اللَّائِي بَايَعَنَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ و آله و سلم وَهِيَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ - أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ و آله و سلم بِابْنٍ لَهَا، قَدْ أَعْلَقَتْ عَلَيْهِ

(١) هیچ ناو‌نیشان‌یکی بۆ دانه‌ناوه.

مِنَ الْعُدْرَةِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «عَلَى مَا تَدْعُرْنَ أَوْلَادَكُنَّ بِهَذَا الْعِلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ». يُرِيدُ: الْكُسْتُ، وَهُوَ الْعُودُ الْهِنْدِيُّ. وَقَالَ يُونُسُ وَإِسْحَاقُ بْنُ رَاشِدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: عَلَّقْتُ عَلَيْهِ^(١).

٢٣- باسی نازاری گه‌روو^(٢)

٥٧١٥-عوبه‌یدوللای کوری عه‌بدوللای ده‌گیرپته‌وه که ئوممو لقه‌یسی کچی می‌حصه‌نی نه‌سه‌دی- مه‌به‌ستی نه‌سه‌دی هوژی خوزمیه‌یه، ئوممو لقه‌یس له‌و ئافره‌ته‌ کوچه‌ره‌ یه‌که‌مینانه‌ بوو که‌به‌یعتیان به‌ پیغه‌مبه‌ردا ﷺ، وه‌ خوشکی عوکاشه‌یه- بو عوبه‌یدوللای گیرپایه‌وه که‌ کورپکی خوئی برده‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((بوچی مناله‌کانتان به‌م پلّیته‌یه‌ کونه‌ لووت و ناو گه‌روویان بریندار ده‌که‌ن؟ به‌م عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان له‌م عووده‌دا جه‌وت دهرمان هه‌یه‌ یه‌کیکیان نازاری که‌له‌که‌یه‌))، مه‌به‌ست له‌ عوودی هیندی کوسته‌.

یونس و ئیسحافی کوری راشید له‌ زوهریه‌ به‌م شیوه‌ گیرپایانه‌ته‌وه (عَلَّقْتُ عَلَيْهِ).

٢٤- بابُ دَوَاءِ الْمَبْطُونِ

٥٧١٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّ أَخِي اسْتَطْلَقَ بَطْنَهُ، فَقَالَ: «اسْقِهِ عَسَلًا». فَسَقَاهُ، فَقَالَ: إِنِّي سَقَيْتُهُ فَلَمْ يَزِدْهُ إِلَّا اسْتِطْلَاقًا. فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ وَكَذَّبَ بَطْنُ أَخِيكَ». تَابَعَهُ النَّضْرُ، عَنْ شُعْبَةَ^(٣).

(١) بروانه: ٥٦٩٢.

(٢) به‌زوری تووشی مندالان ده‌بیته‌، له‌ کورده‌واریدا پیتی ده‌لّین مه‌لّشوو که‌وتن.

(٣) پروانه: ٥٦٨٤.

٢٤- باسی چاره‌سهری سک ئیشه ^(١)

٥٧١٦-ئەبو سەعید رضی اللہ عنہ دەلی: پیاویک هاته خزمەتی پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم وتی: براكەم سکی دەچی، پیغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((هه‌نگوینی بدمری))، ئەویش هه‌نگوینی دایه، جا (هاته‌وه و) وتی: هه‌نگوینم پێدا به‌لام زیاتر سکی ده‌جیت، پیغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((خوا راستی فەرمووه و سکی براكەت درۆی کردوه)).
نەزر له شوعبه‌وه ئەم فەرمووده‌ی گیراوه‌ته‌وه و پالێشتی گیرانه‌وه‌که‌ی موحه‌مه‌دی کوری جه‌عفر ده‌کات.

٢٥- باب: لَا صَقَر، وَهُوَ دَاءٌ يَأْخُذُ الْبَطْنَ

٥٧١٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَعِيزَةُ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا صَقَرٌ وَلَا هَامَةٌ». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا بَالُ إِبِلِي تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الظَّبَاءُ فَيَأْتِي الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَدْخُلُ بَيْنَهَا فَيُجْرِبُهَا؟ فَقَالَ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلَ؟». رَوَاهُ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسَنَانِ بْنِ أَبِي سِنَانٍ ^(٢).

٢٥- باسیک: صه‌فر ^(٣) نییه که نه‌خۆشیه‌که تووشی سک

ده‌بیت و (ره‌نگی خاوه‌نه‌که‌ی زه‌رد ده‌بیت)

٥٧١٧-ئەبو هورەیره رضی اللہ عنہ دەلی: بیگومان پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم خوا فەرمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی و سیرایه‌تی سک ئیشه ^(١) و شومی بایه‌قوش و کونده‌به‌پوو نییه)).

(١) به‌هۆی سکچوونی زۆره، سکی نازار و ئیشی هه‌یه.

(٢) پروانه: ٥٧٠٧.

(٣) صه‌فر واته: ده‌عبای ناوسک عه‌ره‌به‌کان پێش ئیسلام لایان وابوو که‌میک یا گیاندارێک له ناو سکی دایه، کاتی که‌سه‌که برسی بوو کرمه‌که ده‌که‌وێته‌ جوڵه و له‌وانه‌یه که‌سه‌که بکوژێت، وه عه‌ره‌به‌کان پێیان وابوو له گولی خراپتر و سیرایه‌ت که‌رتیه.

جاعة ره‌ببیه‌کی ده‌شته‌کی وتی: ئە‌ی پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئە‌ی بۆ‌چی وش‌تره‌کانم له‌ ناو تۆ‌زولما وه‌ك ناسك وان ^(٢)، ئینجا كه‌ وش‌ترێ‌کی گه‌رۆ‌ڵ دێ‌ته‌ ناویان هه‌موویان گه‌رۆ‌ڵ ده‌كات؟ پێ‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئە‌ی كی ئە‌و گه‌رۆ‌لییه‌ی به‌ وش‌تری یه‌كه‌م گه‌یان‌دوو‌ه؟)).

هه‌روه‌ها زوه‌ری ئە‌م فه‌رمووده‌ی گێ‌راوه‌ته‌وه‌ له‌ ئە‌بی سه‌له‌م و سینانی کوری ئە‌بی سینانه‌وه‌.

٢٦- بَابُ ذَاتِ الْجَنْبِ

٥٧١٨- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَتَّابُ بْنُ بَشِيرٍ، عَنْ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ أُمَّ قَيْسٍ بِنْتُ مِخْصَنٍ -وَكَاثَتْ مِنَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى اللَّاتِي بَايَعَنَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، وَهِيَ أُخْتُ عُكَّاشَةَ بْنِ مِخْصَنٍ- أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِابْنٍ لَهَا قَدْ عَلَقَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْعُذْرَةِ، فَقَالَ: «اتَّقُوا اللَّهَ، عَلَى مَا تَدْعُرُونَ أَوْلَادَكُمْ بِهَذِهِ الْأَعْلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ، فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ». يُرِيدُ الْكُسْتَ يَعْني: الْقُسْطُ، قَالَ: وَهِيَ لَعَةٌ ^(٣).

٢٦- باسی دومه‌لی لا ته‌نیشت ^(٤)

٥٧١٨- عوبه‌یدو‌ل‌لای کوری عه‌بدو‌ل‌لā ده‌گێ‌رێ‌ته‌وه‌ كه‌ ئوممو لقه‌یسی كچی می‌حصه‌ن- وه‌ ئوممو لقه‌یس له‌و ئافه‌رته‌ كو‌چه‌ره‌ یه‌كه‌مه‌ینه‌ بوو كه‌به‌یعه‌تیان به‌ پێ‌غه‌مبه‌ردا ﷺ، وه‌ خوش‌کی عوكاشه‌ی کوری می‌حصه‌نه‌ - بۆ عوبه‌یدو‌ل‌لای گێ‌رايه‌وه‌ كه‌ كو‌رێ‌کی خو‌ی برده‌ خزمه‌تی پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ كه‌ مه‌لاشووی به‌

(١) یان ماری ناو سکی سیرابه‌ته‌كه‌.

(٢) ساف و لوسن تۆز ناگره‌ خو‌یان.

(٣) پروانه: ٥٦٩٢، ٢٢١٤.

(٤) یان هه‌وکردنی په‌رده‌ی سی .

په‌نجه بۆ به‌رز کردبویه‌وه هه‌رمووی: ((له‌ خوا بترسن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی مناله‌کانتان به‌م پلّیته‌یه‌ کونه‌ لووت و ناو گه‌رویان بریندار ده‌که‌ن؟ به‌م عوودی هیندییه‌ چاره‌سه‌ریان بکه‌ن، چونکه‌ بیگومان له‌م عووده‌دا جه‌وت دهرمان هه‌یه‌ یه‌کیکیان نازاری که‌له‌که‌یه‌))، مه‌به‌ست له‌ عوودی هیندی کوسته‌، واته‌ هوست که‌ واشی پێ ده‌وتریت.

٥٧١٩- ٥٧٢٠- ٥٧٢١- حَدَّثَنَا عَارِمٌ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ قَالَ: قُرِئَ عَلَى أَيُّوبَ مِنْ كُتُبِ أَبِي قِلَابَةَ - مِنْهُ مَا حَدَّثَ بِهِ وَمِنْهُ مَا قُرِئَ عَلَيْهِ- وَكَانَ هَذَا فِي الْكِتَابِ عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أَبَا طَلْحَةَ وَأَنَسَ بْنَ النَّضْرِ كَوَّيَاهُ، وَكَوَّاهُ أَبُو طَلْحَةَ بِيَدِهِ^(١).

وَقَالَ عَبَّادُ بْنُ مَنْصُورٍ: عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَذِنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِأَهْلِ بَيْتٍ مِنَ الْأَنْصَارِ أَنْ يَرْقُوا مِنَ الْحُمَةِ وَالْأَذْنِ. قَالَ أَنَسٌ: كُويْتُ مِنْ ذَاتِ الْجَنْبِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَيٌّ، وَشَهِدَنِي أَبُو طَلْحَةَ وَأَنَسُ بْنُ النَّضْرِ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَأَبُو طَلْحَةَ كَوَّيَنِي^(٢).

٥٧١٩- ٥٧٢٠- ٥٧٢١- عاریم بۆی گێڕایه‌وه‌ وتی: حمماد بۆی گێڕایه‌وه‌ وتی: له‌ نوسراوه‌کانی ئه‌بی قیلابه‌ خویندرایه‌وه‌ به‌سه‌ر ئه‌یوبدا له‌و نوسراوانه‌دا هه‌یانه‌ ئه‌یوب گێڕایه‌تی‌ه‌وه‌ بۆ ئه‌بی قیلابه‌، هه‌شیانه‌ خویندرایه‌وه‌ بۆ ئه‌یوب، جا ئه‌مه‌ له‌ نوسراویکدا بوو (دراویه‌ پال ئه‌بی قیلابه‌) له‌ ئه‌نه‌سه‌وه‌ ﷺ گێڕایه‌تی‌ه‌وه‌ که‌ ئه‌بو ته‌له‌حه‌ و ئه‌نه‌سی کورێ نه‌زێ هه‌ردوکیان ﷺ ئه‌نه‌سیان داغ کردوه‌، ئه‌بو ته‌له‌حه‌ش به‌ده‌ستی خۆی داغی کرد.^(٣) عه‌ببادی کورێ مه‌نصور له‌ ئه‌یوبه‌وه‌ ده‌گێڕت‌ه‌وه‌ ئه‌ویش له‌ ئه‌بی قیلابه‌وه‌ له‌ ئه‌نه‌سی کورێ مالیکه‌وه‌

(١) پروانه: ٥٧٢١.

(٢) پروانه: ٥٧١٩.

(٣) له‌ پێشدا ده‌لێ هه‌ردوکیان داغیان کرد، دواتر ده‌لێ: ئه‌بو ته‌له‌حه‌ داغی کرد، هه‌ردوکیان پێی پازی بوون بۆیه‌ ده‌لێ: هه‌ردوکیان داغیان کرد، ئه‌بو ته‌له‌حه‌ داغی کرد چونکه‌ ئه‌و به‌کاره‌که‌ هه‌ستاوه‌.

ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ مۆله‌تی دا به خیزانیکی ئه‌نصاری نوشته بکه له (هه‌موو جانه‌ومریکی) ژمه‌ردار و له ئازاری گوی.
ئهنه‌س ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ زیندوو بوو دومه‌لی ته‌نیشتم داغ کرا، ئه‌بو ته‌لحه و ئهنه‌سی کوری نه‌زړ و زمیدی کوری سابیت ﷺ ئامادمبوون و ئه‌بو ته‌لحه داغی کردم.

٢٧- بابُ خَرَقِ الْحَصِيرِ لِيُسَدَّ بِهِ الدَّمُ

٥٧٢٢- حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ عَفِيٍّ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقَارِيُّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ قَالَ: لَمَّا كُسِرَتْ عَلَى رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْبَيْضَةُ، وَأُذِمِّي وَجْهَهُ، وَكُسِرَتْ رَبَاعِيَّتُهُ، وَكَانَ عَلَيَّ يَخْتَلِفُ بِالْمَاءِ فِي الْمَجَنِّ، وَجَاءَتْ فَاطِمَةُ تَغْسِلُ عَنْ وَجْهِهِ الدَّمَ، فَلَمَّا رَأَتْ فَاطِمَةُ ﷺ الدَّمَ يَزِيدُ عَلَى الْمَاءِ كَثْرَةً عَمَدَتْ إِلَى حَصِيرٍ فَأَخْرَقَتْهَا وَأَلْصَقَتْهَا عَلَى جُرْحِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَرَقَّ الدَّمُ^(١).

٢٧- باسی سوتاندنی هه‌سیر تا (به خۆله‌می‌شه‌که‌ی)

خوینی پێ بوه‌ستینریت

٥٧٢٢- سه‌هلی کوری سه‌عدی ساعیدی ﷺ ده‌لی: کاتی ئه‌و کلاوه ئاسنه‌ی له‌سه‌ری پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ بوو شکا و ڕوو‌خساری خویناوی بوو و ددانی پێشه‌وه‌ی شکا، وه‌ عه‌لی له‌ قه‌لعه‌نه‌که‌دا ده‌هات و ده‌چوو ئاوی ده‌هینا و فاتیمه‌ش خوینه‌که‌ی ڕوو‌خساری ده‌شۆری، فاتیمه‌ ﷺ که‌ بی‌نی به‌ناوه‌که‌ خوینه‌که‌ زۆرتر ده‌بی‌ت، ڕۆشت هه‌سیریکی هینا و سوتاندی و خسته‌یه‌ سه‌ر برینه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، جا خوینه‌که‌ وه‌ستایه‌وه‌.

٢٨- بَابُ الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ

٥٧٢٣- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَطْفِئُوهَا بِالْمَاءِ». قَالَ نَافِعٌ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَقُولُ: اكْشِفْ عَنَّا الرَّجْزَ^(١).

٢٨- باسیک: تا له گهرما و هالاوی دۆزه‌خه‌ویه

٥٧٢٣- نافع له ئیبنو عومره‌وه رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه نه‌ویش له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ فه‌رمووێه‌تی: ((تا له هالاوی دۆزه‌خه‌ویه، که‌واته به ئاو بیکوژینه‌وه و فینکی که‌نه‌وه)).
 نافع ده‌لی: عه‌بدو‌للا رضي الله عنه ده‌یوت: (خودایه) سزایمان له‌سه‌ر لایه.

٥٧٢٤- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ قَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه كَانَتْ إِذَا أُتِيَتْ بِالْمَرْأَةِ قَدْ حُمَّتْ تَدْعُو لَهَا، أَخَذَتْ الْمَاءَ فَصَبَّتُهُ بَيْنَهَا وَبَيْنَ جَنْبِهَا، قَالَتْ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْمُرُنَا أَنْ نَبْرُدَّهَا بِالْمَاءِ.

٥٧٢٤- هاتیمه‌ی کچی مونزیر ده‌گێڕێته‌وه، نه‌سمای کچی نه‌بو به‌کر رضي الله عنه هه‌ر کات ئافه‌رتیک به‌ینرایه تای هه‌بوایه دوعای بو‌ دمکرد، ئاوی بو‌ ده‌هینا و نینجا له یه‌خه‌یه‌وه دمیکرد به لاشه‌ی و باخه‌لیدا و ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی بیکردین که که‌سی تادار به ئاو هینک که‌ینه‌وه.

٥٧٢٥- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْحُمَى مِنْ قَيْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(٢).

٥٧٢٥- عایشه رضي الله عنها له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که فه‌رمووێه‌تی: ((تا له هالاوی دۆزه‌خه‌ویه، که‌واته به ئاو فینکی که‌نه‌وه)).

(١) بروانه: ٣٢٦٤.

(٢) بروانه: ٣٢٦٣.

٥٧٢٦- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَرْوٍ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ رِفَاعَةَ، عَنْ جَدِّهِ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْحُمَى مِنْ فَوْحِ جَهَنَّمَ، فَأَبْرُدُوهَا بِالْمَاءِ»^(١).

٥٧٢٦- رافعی کوری خه‌دیج ﷺ ده‌لی: له پیغه‌مبه‌رم ﷺ بیست دمیغه‌رموو: ((تا له هالاوی دۆزه‌خه، که‌واته به ئاو فینکی بکه‌نه‌وه)).

٢٩- بَابُ مَنْ خَرَجَ مِنْ أَرْضٍ لَا تِلْأِيمُهُ

٥٧٢٧- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَادٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرْعَيْحٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ أَنَّ نَاسًا -أَوْ رِجَالًا- مِنْ عُكْلٍ وَعُرَيْنَةَ قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ وَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، إِنَّا كُنَّا أَهْلَ ضَرْعٍ، وَلَمْ نَكُنْ أَهْلَ رِيفٍ. وَاسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِدَوْدٍ وَبِرَاعٍ، وَأَمَرَهُمْ أَنْ يَخْرُجُوا فِيهِ فَيَشْرَبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا وَأَبْوَالِهَا، فَانْطَلَقُوا حَتَّى كَانُوا نَاحِيَةَ الْحَرَّةِ، كَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ، وَقَتَلُوا رَاعِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَاسْتَأْفَوْا الدَّوْدَ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَبَعَثَ الطَّلَبَ فِي آثَارِهِمْ، وَأَمَرَ بِهِمْ فَسَمَرُوا أَعْيُنَهُمْ، وَقَطَعُوا أَيْدِيَهُمْ، وَتَرَكُوا فِي نَاحِيَةِ الْحَرَّةِ حَتَّى مَاتُوا عَلَى خَالِهِمْ^(٢).

٢٩- باسی که‌سیک له جینگا و زه‌وییه‌ک ده‌رچت که‌ ئاو و

هه‌وا‌ی ناسازه‌ بو‌ی

٥٧٢٧- قه‌تاده ده‌گیرپه‌ته‌وه که‌ئه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ بو‌ی گیرپه‌نه‌وه که‌ که‌سانیک‌یان پیاوانیک‌له‌ هۆزی عوگل و عورمه‌نه‌ هاتن بو‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌رزاره‌کی مسولمان بوون و وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئیمه‌ پیشت‌ر

(١) پروانه: ٣٢٦٢.

(٢) پروانه: ٢٣٣.

ئاژەڵ و مالات دار بووین، خەلکی خاوەن گشتوکال نەبووین ئاو و هەوای مەدینەیان پێ نەدەگەوت^(١)، بۆیە پیغەمبەری خواش ﷺ فەرمانی کرد بە بردنی چەند و شترێک و شوانێک لەگەڵیاندا، وە فەرمانی کرد ئەوانیش لەگەڵ و شترەکان و شوانەگەدا لە مەدینە دەرچن، ئینجا لە شیر و میزی و شترەکان بخۆنەو، ئەوانیش (لەگەڵ و شتر و شوانەگەدا) رۆشتن تاگەشتنە بەردەلانی ڕەشەکه، دواى مسوڵمان بوونیان بپاوەر بوونەو و شوانەکهی پیغەمبەریان ﷺ کوشت، و شترەکانیشیان دایەبەر و بردنیان، هەوڵەکه بە پیغەمبەر ﷺ گەشت و چەكدارى نارد بە شوێنیاندا (گرتنیان و هینانیانەو)، پیغەمبەر ﷺ فەرمانی کرد بەبزماری سورۆکراو چاویان بۆ رشتن دەستیان برین و لە شوێنێکی بەردەلانی ڕەشەکه دانران و وازیان لێ هێنرا، هەتا بەو حالەتەووە مردن.

٣٠- بَابُ مَا يُذَكَّرُ فِي الطَّاعُونَ

٥٧٢٨- حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ يُحَدِّثُ سَعْدًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِذَا سَمِعْتُمُ بِالطَّاعُونَ بِأَرْضٍ فَلَا تَدْخُلُوهَا، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا مِنْهَا». فَقُلْتُ: أَنْتَ سَمِعْتَهُ يُحَدِّثُ سَعْدًا وَلَا يُنْكِرُهُ قَالَ: نَعَمْ؟^(٣)

٣٠- باسی ئەوێ سەعد دەکەیت دەربارەوی چاوە قوڵە

٥٧٢٨-ئێبراهیمی کۆری سەعد دەلی: لە ئوسامەیی کۆری زەمیدم ﷺ بیست ئەو فەرموودەیی بۆ سەعد گیرایەووە کە ئوسامە خۆی لە پیغەمبەرەووە ﷺ گیرایەووە

(١) ناساز بوو بۆیان.

(٢) پروانە: ٣٤٧٣.

فه‌رمووی: ((نه‌گهر بیستان چاوه‌ه قول‌ه له شوینیکدا که‌وتوته‌وه نه‌وه مه‌چنه نه‌و شوینه‌وه، وه نه‌گهر له شوینیکشدا چاوه‌ه قول‌ه که‌وتبوویه‌وه و ئی‌وه له‌و شوینه‌دا بوون، نه‌وه لێی دهرمه‌چن)).

(حه‌بیبی کوری سابیت ده‌لی: و تم (به‌ئیراهیمی کوری سه‌عد): تو خوت له ئوسامه‌ت بیست بو سه‌عدی گیرایه‌وه و سه‌عدیش نکۆلی لێ نه‌کرد؟ وتی به‌لی.

٥٧٢٩- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ تَوْقَلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْعَ لَقِيَهُ أَمْرَاءُ الْأَجْنَادِ -أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ- فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِأَرْضِ الشَّامِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ عُمَرُ: ادْعُ لِي الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ. فَدَعَاَهُمْ، فَاسْتَشَارَهُمْ وَأَخْبَرَهُمْ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتَلَفُوا. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: قَدْ خَرَجْتَ لِأَمْرٍ، وَلَا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَعَكَ بَقِيَّةُ النَّاسِ وَأَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وَلَا نَرَى أَنْ تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ. فَقَالَ ارْتَفِعُوا عَنِّي.

تَمَّ قَالَ ادْعُوا لِي الْأَنْصَارِ. فَدَعَوْتُهُمْ فَاسْتَشَارَهُمْ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ الْمُهَاجِرِينَ وَاخْتَلَفُوا كَاخْتِلَافِهِمْ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي. تَمَّ قَالَ: ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشِيخَةٍ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرَةِ الْفَتْحِ. فَدَعَوْتُهُمْ، فَلَمْ يَخْتَلِفْ مِنْهُمْ عَلَيْهِ رَجُلَانِ، فَقَالُوا: نَرَى أَنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ، وَلَا تُقَدِّمَهُمْ عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَنَادَى عُمَرُ فِي النَّاسِ: إِنِّي مُصَبِّحٌ عَلَى ظَهْرِ، فَأُصْبِحُوا عَلَيْهِ. قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ: أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرَكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، نَعَمْ نَفَرٌ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إِبِلٌ هَبَطَتْ وَادِيًا لَهُ عُذْوَتَانِ: إِحْدَاهُمَا خَصْبَةٌ، وَالْأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إِنْ رَعَيْتَ الْخَصْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ؟ وَإِنْ رَعَيْتَ الْجَدْبَةَ رَعَيْتَهَا بِقَدَرِ اللَّهِ قَالَ: فَجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ -وَكَانَ مُتَغَيِّبًا فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ- فَقَالَ: إِنَّ عِنْدِي فِي هَذَا عِلْمًا، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ

فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ». قَالَ: فَحَمِدَ اللَّهُ عَمْرُ
ثُمَّ انْصَرَفَ^(١).

٥٧٣٩- عه‌بدو‌ل‌لای کورپی حاریسی کورپی نه‌وه‌ل گیرایه‌وه له عه‌بدو‌ل‌لای کورپی
عه‌بباسه‌وه ﷺ که عومه‌ری کورپی خه‌تتاب ﷺ رۆشت بۆ شام، کاتی گه‌شته
سه‌رغ^(٢) سه‌رکرده‌کانی جه‌نگ- نه‌بو عوبه‌یده‌ی کورپی جه‌راح و هاو‌پیکانی پپی
گه‌یشتن-، ئینجا هه‌والیان پیدا که دمر‌دیک‌ی کوشنده‌ بلا‌وبو‌وته‌وه له ولاتی
شامدا، ئیبنو عه‌بباس ﷺ ده‌لی: عومه‌ر پپی وتم: کۆچه‌رانی پیشینم بۆ بانگ
بکه، نه‌ویش بانگی کردن و راویژی پپی کردن، هه‌والی دانی که دمر‌دیک‌ی گشتی
له شامدا گه‌وتۆته‌وه، نه‌وانیش رایان جیاواز بوو، هه‌ندیکیان وتیان: بیگومان تۆ
به‌نیازی کاریک دمر‌چوویت وا نابینین لیی به‌شیمان ببیته‌وه، هه‌ندیکی تریان
وتیان: نه‌وه‌ی ماوه له خه‌لک و هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌گه‌ل تۆدان، پیمان چاک
نییه‌ بیانخه‌یته‌ ناو نه‌و دمر‌ده کوشنده‌یه‌وه، عومه‌ر وتی: هه‌ستن له لام و برۆن،
پاشان وتی: پشتیوانانم بۆ بانگ بکه، منیش بانگم کردن و راویژی پپی کردن،
نه‌وانیش هه‌ر رپگای کۆچه‌رانیان گرت وه‌ک نه‌وان جیاواز بوون، عومه‌ر وتی:
هه‌ستن لام برۆن، له پاشان وتی: کی لی‌ریه‌ له گه‌وره‌ پیاوانی قورمیش نه‌وانه‌ی
سالی نازاد کردنی مه‌ککه کۆچیان کردوه بانگیان که بۆم، منیش بانگم کردن
دوو که‌سیان رایان جیاواز نه‌بوو هه‌موویان وتیان: لامان وایه‌ نه‌م خه‌لکه
بگیرپته‌وه نه‌یان به‌یته‌ ناو نه‌م دمر‌ده کوشنده‌یه‌وه، عومه‌ر به‌ناو خه‌لکه‌که‌دا
جاری دا من سبه‌ینی به‌سواری ولا‌خه‌که‌مه‌وه‌م، ئیتر بۆ سبه‌ینی هه‌موویان
سواری ولا‌خه‌کانیان بوون، نه‌بو عوبه‌یده‌ی کورپی جه‌راح ﷺ وتی: له
چاره‌نووسی خوا دیاری کردوه راده‌که‌یت؟ عومه‌ر وتی: کاشکی که‌سیکی تر

(١) پروانه: ٥٧٣٠، ٦٩٧٣.

(٢) سه‌رغ: گوندیکه‌ یان شاریکه‌ ١٣ قۆناغ له مه‌دینه‌وه دووره‌ نوساوه به‌ یه‌مه‌نه‌وه.

ئهمه‌ی بوتایه ئه‌ی ئه‌بو عوبه‌یده^(١)، به‌ئێ ئێمه له چارمنووسی خوا راده‌که‌ین بو‌ لای چارمنووسی خوا، پێم بلێ ئه‌گه‌ر تۆ چه‌ند وشتریکت هه‌بێ هه‌وار ب‌خه‌یت، له‌ناو شیوێکدا دووبه‌ری هه‌بیّت له‌ ناو به‌ریکیان له‌وم‌ری باش بیّت و به‌ره‌که‌ی تر بێ له‌وم‌ر بیّت، ئایا ئه‌گه‌ر له‌و به‌رمیان بیه‌وم‌رپێنی له‌وم‌ری باشی تیا‌یه به‌ چارمنووسی خوا نییه؟ وه ئه‌گه‌ر له‌و به‌رمیان بیه‌وم‌رپێنی له‌وم‌ری که‌مه هه‌ر به‌چارمنووسی خوا نییه؟ ئیبنو عه‌بباس ده‌لێ: ئینجا عه‌بدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وف ؓ هات- که‌ پێشتر له‌وێ نه‌بوو چوو بوو به‌ده‌م پێویستی خو‌یه‌وه- نه‌وسا وتی: من له‌م بارمه‌یه‌وه زانیاریم لایه، له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ؓ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئه‌گه‌ر بیستان چاوه‌ قو‌له له‌ خاکی‌کدا په‌یدا بووه مه‌چه‌ نه‌و خاکه‌وه، وه ئه‌گه‌ر له‌ خاکی‌کدا په‌یدا‌بوو بوو ئێوه‌ی تێدا بوو لێی ر‌امه‌که‌ن))، ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌لێ: ئیتر عومه‌ر ؓ سوپاس خوا‌ی کرد و گه‌رایه‌وه.

٥٧٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ، أَنَّ عُمَرَ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ، فَلَمَّا كَانَ بِسَرْعَ بَلَغَهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَأَخْبَرَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ، وَإِذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا فَلَا تَخْرُجُوا فِرَارًا مِنْهُ»^(٢).

٥٧٣٠- عه‌بد‌ل‌ل‌ای کو‌ری عام‌یر ده‌گیرپێته‌وه که‌ عومه‌ر ؓ ر‌وشت بو‌ شام، جا کاتی گه‌شته سه‌رغ پێی گه‌یشت که‌ د‌م‌رد‌یکی کو‌شنده له‌ شام په‌یدا بووه، عه‌بدو‌ره‌حمانی کو‌ری عه‌وفیش بو‌ی گیرپێته‌وه که‌ پێغه‌مبه‌ر ؓ فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌گه‌ر بیستان چاوه‌ قو‌له له‌ خاکی‌کدا په‌یدا بووه، ئه‌وه مه‌چه‌ نه‌و خاکه‌وه، وه ئه‌گه‌ر له‌ خاکی‌کدا په‌یدا بوو بوو ئێوه‌ی تێدا بوون لێی ر‌امه‌که‌ن)).

(١) چونکه عومه‌ر سه‌زی نه‌ده‌کرد پێچه‌وانه‌ی رای ئه‌بو عوبه‌یده بکات ؓ.

(٢) بروانه: ٥٧٣٩.

٥٧٣١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نُعَيْمِ الْمُجَمِرِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَدْخُلُ الْمَدِينَةَ الْمَسِيحُ وَلَا الطَّاغُوتُ»^(١).

٥٧٣١- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((نه ده‌ججال نه چاوه‌قوله نارونه ناو شاری مه‌دینه‌وه)).

٥٧٣٢- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، حَدَّثَنِي حَفْصَةُ بِنْتُ سِيرِينَ قَالَتْ: قَالَ لِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رضي الله عنه: يَحْيَىٰ بِمَا مَاتَ؟ قُلْتُ: مِنَ الطَّاغُوتِ. قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الطَّاغُوتُ شَهَادَةٌ لِّكُلِّ مُسْلِمٍ»^(٢).

٥٧٣٢- چه‌فصه‌ی کچی سیرین ده‌لی: نه‌نه‌سی کوری مالیک ﷺ پی‌ی وتم په‌حیا^(٣) به‌چی مرد؟ وتم: به چاوه‌قوله، وتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((مردوو) به سک ئیشه‌شه‌هیده، وه (مردوو) به چاوه‌قوله شه‌هیده)).

٥٧٣٣- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سُمَيٍّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ»^(٤).

٥٧٣٣- نه‌بو هورمه‌پره ﷺ له پیغه‌مبه‌روه ﷺ گپ‌راویه‌تیه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((مردوو) به‌سک ئیشه‌شه‌هیده، وه (مردوو) به چاوه‌قوله شه‌هیده)).

(١) پروانه: ١٨٨٠.

(٢) پروانه: ٢٨٣٠.

(٣) په‌حیا برای چه‌فصه‌ بووه ﷺ. پروانه: إرشاد الساري: ٤٥٤/١٢.

(٤) پروانه: ٦٥٣.

٣١- بابُ أَجْرِ الصَّابِرِ فِي الطَّاعُونَ

٥٧٣٤- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا حَبَّانُ، حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي الْفَرَاتِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ، عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْنَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الطَّاعُونَ، فَأَخْبَرَهَا نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ: "أَنَّهُ كَانَ عَذَابًا يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ الطَّاعُونَ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا، يَعْلَمُ أَنَّهُ لَنْ يُصِيبَهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ". تَابَعَهُ النَّضْرُ، عَنْ دَاوُدَ^(١).

٣١- باسی پاداشتی ئارامگر له شوینی بڵاوبونهوهی چاوه قوله

٥٧٣٤- عایشه ی ﷺ خیزانی پیغمبهر ﷺ دهگیریتهوه که پرسیری له پیغمبهری خوا ﷺ کرد دمبراره ی تاعوون، پیغمبهری خواش ﷺ ههوالی پیدا و فهرمووی: ((بیگومان تاعوون سزایهکی خوی گهوره دمیڤیرت بو ههر کهسێک خوی بیهوئ، بهلام خوی گهوره تاعوونی گیراوه به رهحمهت و بهزمی بو باومپرداران، هیچ کهسێک نییه که تاعوون له شاریک یا ولاتیکیدا بهیدا ببیت تیدا بمینیتهوه به ئارام گرتن و جاومروانی پاداشتی خوا و دلتیا بیت هیچ زیانیکی تووش نابیت، جگه لهوهی خوی بو ی نووسیوه، ئیلا لهوه نهوه کهسه وینه ی پاداشتی شهیدی ههیه)).

نهرز له داوودهوه ئهم فهرمووده ی گیراویهتییهوه و پالپشتی گیرانهوهکه ی ههبنانی کوری هیلالی کردوه.

٣٢- بَابُ الرُّقَى بِالْقُرْآنِ وَالْمُعَوِّذَاتِ

٥٧٣٥- حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم كَانَ يَنْفُثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي الْمَرَضِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ بِالْمُعَوِّذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنْفِثُ عَلَيْهِ يَهْنُ، وَأَمْسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِرَكَّتَيْهَا. فَسَأَلْتُ الزُّهْرِيَّ: كَيْفَ يَنْفِثُ؟ قَالَ: كَانَ يَنْفِثُ عَلَى يَدَيْهِ، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ^(١).

٣٢- باسی دووعا و نزا به قورئان و په‌نا پی‌گیراوه‌کان^(٢)

٥٧٣٥- عایشه رضی الله عنها ده‌گیریتته‌وه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم له‌و نه‌خوشییه‌ی تیی‌دا و مه‌اتی گرد، فووی ده‌کرد به‌خویدا به (خویندنی سوپه‌ته) په‌ناپی گیراوه‌کان، نینجا کاتی که نه‌خوشییه‌که‌ی سه‌خت بوو من به (خویندنی سوپه‌ته) په‌ناپی گیراوه‌ فوم پيدا ده‌کرد، ده‌ستی خویم ده‌هینا به لاشه‌یدا به‌هیوای فه‌ر و به‌ره‌که‌تی ده‌سته‌کانی خو‌ی.

(مه‌عه‌مر ده‌لی) جا پرسیارم له‌ زوهری کرد چو‌ن فو‌ی پیا ده‌کرد؟ وتی: فو‌ی ده‌کرد به‌هه‌ردوو ده‌ستیدا و پاشان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌هینا به‌ ده‌م و چاویدا.

٣٣- بَابُ الرُّقَى بِقَاتِحَةِ الْكِتَابِ

وَيَذْكُرُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم.

٥٧٣٦- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي بَشْرِ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَتَوْا عَلَى حَيٍّ مِنْ أَخْيَاءِ الْعَرَبِ، فَلَمْ يَقْرُوهُمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إِذْ لُدَّعَ سَيْدُ أُولَئِكَ فَقَالُوا: هَلْ مَعَكُمْ مِنْ

(١) بروانه: ٤٤٣٩.

(٢) په‌ناپی‌گیراوه‌کان هم سنی سوپه‌ته‌ن: سوپه‌تی فه‌له‌ق و سوپه‌تی ناس و سوپه‌تی ئیخلاص.

دَوَاءٍ أَوْ رَاقٍ؟ فَقَالُوا: إِنَّكُمْ لَمْ تَقْرُؤُوا، وَلَا تَفْعَلْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَجَعَلُوا لَهُمْ قَطِيعًا مِنَ الشَّاءِ، فَجَعَلَ يَقْرَأُ بِأَمِّ الْقُرْآنِ، وَيَجْمَعُ بَرَاقَهُ، وَيَتَفَلَّ، قَبْرًا، فَأَتَوْا بِالشَّاءِ، فَقَالُوا: لَا نَأْخُذْهُ حَتَّى نَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلُوهُ، فَضَحِكَ وَقَالَ: «وَمَا أَدْرَاكَ أَنَّهَا رُقِيَّةٌ؟ خُذُوهَا، وَاضْرِبُوا لِي بِسَهْمٍ»^(١).

٣٣- باسی دوعا کردن به سوره‌تی فاتحه

(ئەم فەرموودەییە) لە ئیبنو عەبباسەو ﷺ گێردراوتمەو لە پێغەمبەرەو ﷺ. ٥٧٣٦- ئەبو سەعیدی خودری ﷺ دەگێڕێتەو کەسانیک لە هاوێلانێ پێغەمبەر ﷺ چوون بۆ ناو خێلێ لە خێلەکانی عەرەب، بەلام ئەوان میوانداریان نەکردن، جا لە کاتیگدا ئەوان لەو حالەدا بوون لەوکاتەدا سەرۆکی ئەو (خێلە) گەزرا^(٢)، ئینجا (هاتن و) وتیان: ئیوێ دەرمانی یان دووعا و نوشته‌یه‌کتان لایه؟ ئەوانیش وتیان: لەراستیدا ئیوێ میوانداریتان لێ نەکردین ئیمەش ئەوکارە ناکهین هەتا کرێیه‌کمان بۆ بریار نەدەن، ئەوانیش رانه مەرپکیان بۆ بریاردان (پێیان بدەن)، ئیتر کەسیکیان دەستی کرد بەخویندنی سوره‌تی فاتحه، تفی (لە دەمیدا) کوێدەکردهو و تفی دەرکردهو (دەیدا لە نەخۆشەکه و) ئیتر چاک بوویهو، جا مەرپەکانیان هینا (بویان کە سی مەرپ بوون)، وتیان و مری ناگرین هەتا پرسیار نەکهین لە پێغەمبەری خوا ﷺ، ئینجا پرسیاران لێ کرد و ئەویش پێکه‌نی و فەرمووی: ((چۆنت زانی سوره‌تی فاتحه دووعایه؟ و مری گرن و (دابەشی کەن) لەگەڵ بەشەکانی خۆتاندا بەشیکیش بۆمن دابنێن)).

(١) پروانه: ٢٢٧٦.

(٢) ماری یا دوویشکێک پتویدا و گەستی.

٣٤- بابُ الشَّرْطِ فِي الرُّقِيَةِ بِقَطِيعِ مِنَ النَّعَمِ

٥٧٣٧- حَدَّثَنِي سِيدَانُ بْنُ مُضَارِبٍ أَبُو مُحَمَّدٍ الْبَاهِلِيُّ، حَدَّثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ الْبَصْرِيُّ -هُوَ صَدُوقٌ - يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ الْبَرَاءُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُيَيْنُ اللَّهِ بْنُ الْأَخْنَسِ أَبُو مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ نَفَرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ مَرُّوا بِمَاءٍ فِيهِمْ لَدِيغٌ -أَوْ سَلِيمٌ- فَعَرَضَ لَهُمْ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَاءِ فَقَالَ: هَلْ فِيكُمْ مِنْ رَاقٍ؟ إِنَّ فِي الْمَاءِ رَجُلًا لَدِيغًا -أَوْ سَلِيمًا- فَأَنْطَلَقَ رَجُلٌ مِنْهُمْ فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ عَلَى شَاءٍ، فَبَرَأَ، فَجَاءَ بِالشَّاءِ إِلَى أَصْحَابِهِ، فَكَرِهُوا ذَلِكَ وَقَالُوا: أَخَذْتَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. حَتَّى قَدِمُوا الْمَدِينَةَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخَذَ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ أَجْرًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ».

٣٤- باسی دوعاکردن به مهرجی چهند سهر مهریک^(١)

٥٧٣٧-ئیبینو عه‌بباس ﷺ ده‌گیریت‌هوه که چهند که‌سیک له هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ به‌لای خیل‌یکدا روشتن که لای ناویکدا بارگه و بنه‌یان خستبوو، بی‌او‌یک‌ی که‌زراو- یان له جو‌له که‌وتوو‌یه‌ک یان تیا بوو، ئینجا بی‌او‌یک له‌وانه‌ی لای ئاو‌ه‌که‌هاته لایان وتی: که‌سیکتان تیدایه دووعا خوین بیت؟ بی‌گومان له ناو خه‌لکی لای ئاو‌ه‌که‌دا که‌زراو‌یا له جو‌له که‌وتوو‌یه‌ک یان تیدایه، ئینجا بی‌او‌یک له هاوه‌لانی روشت (بو لای نه‌خۆشه‌که‌ه) و سو‌رمتی فاتیه‌ی خویند (پیایدا) له به‌رام‌به‌ر چهند سهر مهریکدا، نه‌خۆشه‌که‌ه چاک بوویه‌وه ئه‌ویش مه‌رپه‌کانی هینا بو لای هاو‌رپ‌کانی، به‌لام ئه‌وان پییان باش نه‌بوو، وه وتیان: له‌سهر (خویندنی) قورئان کریت و مرگرتوو؟ تا هاتنه‌وه بو مه‌دینه و وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌و هاوه‌له له‌سهر قورئان خویندن کرئی و مرگرتوو، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ هه‌رمووی: ((به‌راستی شی‌او‌ترین شتیک که‌ کریتان له‌سهری و مرگرتوو قورئانه‌که‌ی خوایه)).

(١) که‌س و کاری نه‌خۆشه‌که‌ه بیده‌ن به‌ دوعا خوینه‌که‌ه.

٣٥- بابُ رُقِيَةِ الْعَيْنِ

٥٧٣٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَعْبُدُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ شَدَّادٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ الْعَيْنِ.

٣٥- باسی دوعا کردن بۆ که سیکی به چاوه‌وه بووه^(١)

٥٧٣٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمانی پێ ده‌کردم- فه‌رمانی ده‌کرد-که دوعا بکړیت له چاو پیسی.

٥٧٣٩- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ وَهَبٍ بْنُ عَطِيَّةَ الدَّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيُّ، أَخْبَرَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ زَيْنَبَ ابْنَةِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ: «اسْتَرْقُوا لَهَا، فَإِنَّ بِهَا النَّظْرَةَ». وَقَالَ عَقِيلٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. تَابَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَالِمٍ، عَنِ الزُّبَيْدِيِّ.

٥٧٣٩-نوممو سه‌له‌مه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه پێغه‌مبه‌ر ﷺ له مائی ئه‌ودا که‌نیزه‌کیکی بی‌نی ڕوو‌خساری زه‌رد هه‌لگه‌ڕابوو، فه‌رمووی: ((داوا بکه‌ن که‌سیک دوعای بۆ بکات، چونکه به‌راستی ئه‌م که‌نیزه‌که به‌چاوه‌وه بووه^(٢))).

عوفه‌یل له زوهریه‌وه ده‌گێڕێته‌وه ده‌ئێ: عوروه بۆی گێڕامه‌وه له پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ. عه‌بدوڵلای کورێ سالییم ئه‌م فه‌رمووده‌ی له زوبه‌یدییه‌وه گێڕاوه‌ته‌وه و پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی موحه‌مه‌دی کورێ چه‌رب ده‌کات.

(١) دوعا له‌چاو پیش به‌م جو‌ره‌ش ڕاسته‌ مانا بکړیت.

(٢) یان په‌ش بووه‌ یان سوڕیه‌ک که په‌شی به‌سه‌روه‌یه، یان به‌چاو جنۆکه‌وه بووه، یان به‌چاو شه‌یتانه‌وه بووه.

٣٦- بابُ: الْعَيْنُ حَقٌّ

٥٧٤٠- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ تَصْرِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ
 ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «الْعَيْنُ حَقٌّ». وَنَهَى عَنِ الْوُشْمِ^(١).

٣٦- باسیک: چاوپیسسی راسته

٥٧٤٠- نه‌بو هورمه‌یره ؓ له پیغه‌مبه‌ره‌وه ؓ ده‌گیرپته‌وه و ده‌فه‌رمووی: ((
 (توشبوونی) چاو هه‌قه و راسته))، وه خال کوتانی قه‌ده‌غه کرد.

٣٧- بابُ رُقِيَةِ الْحَيَّةِ وَالْعُقْرَبِ

٥٧٤١- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ، حَدَّثَنَا
 عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ، سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الرُّقِيَةِ مِنَ الْحُمَةِ، فَقَالَتْ:
 رَخَّصَ النَّبِيُّ ﷺ الرُّقِيَةَ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ.

٣٧- باسی (دروسته) نوشتنه‌ی مار و دووپشک بکریت

٥٧٤١- عه‌بدوره‌حمانی کوپی نه‌سوهد له باوکییه‌وه ده‌گیرپته‌وه که‌پرسیاری له
 عایشه ؓ کرد دهرباره‌ی نوشته له ژمه‌ردا (دووپشک)، عایشه‌ش ؓ وتی:
 پیغه‌مبه‌ر ؓ موئه‌تی دا دوعا و نوشته له هه‌موو جانه‌وه‌ریکی ژمه‌ردار بکریت.

٣٨- بابُ رُقِيَةِ النَّبِيِّ ﷺ

٥٧٤٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَنَائِبْتُ عَلَى
 أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فَقَالَ نَائِبْتُ: يَا أَبَا حَمْرَةَ، اسْتَكْنَيْتُ. فَقَالَ أَنَسٌ: أَلَا أَرَاكَ بِرُقِيَةِ رَسُولِ اللَّهِ

ﷺ؟ قَالَ: بَلَى. قَالَ: «اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ مُذْهِبَ الْبَاسِ، اشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شَافِيَ إِلَّا أَنْتَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا».

٣٨- باسی ئەو دوعای پیغمبەر ﷺ (که هه‌میشه دوعای پێده‌کرد)

٥٧٤٢- عه‌بدولعه‌زیز ده‌لی: من و سابیت جووین بۆ لای ئەنه‌سی کوری مالیک ﷺ ئینجا سابیت وتی: ئەه‌ی ئەبو حه‌مزه‌ من نه‌خۆش که‌وتووم، ئەنه‌سیش وتی: ئایا دوعات بۆ بکه‌م به‌ دوعاکه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ؟ وتی: به‌لی، فه‌رموو: ((خودای په‌رومردگاری خه‌لکی لابه‌ری ئیش و ئازار، شیفای بده‌ خۆت شیفای دهری، هه‌یج شیفایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ شیفای تۆ، شیفایه‌ک (بده‌) که‌ هه‌یج نه‌خۆشییه‌ک جێ نه‌هێڵی)).

٥٧٤٣- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُعَوِّذُ بَعْضَ أَهْلِهِ، يَمْسَحُ بِيَدِهِ الْيُمْنَى وَيَقُولُ: «اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ أَذْهِبِ الْبَاسَ، اشْفِهِ وَأَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءً لَا يُغَادِرُ سَقَمًا». قَالَ سُفْيَانُ: حَدَّثْتُ بِهِ مَنْصُورًا، فَحَدَّثَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ نَحْوَهُ^(١).

٥٧٤٣ عایشه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه‌ که‌ سه‌ردانی نه‌خۆشیکێ خێزانی خۆی ده‌کرد ده‌ستی راستی ده‌هێنا (به‌شوینی ئازارمه‌که‌یدا) و ده‌یفه‌رموو: ((خودای په‌رومردگاری خه‌لکی لابه‌ری ئیش و ئازار، شیفای بده‌ خۆت شیفای دهری، هه‌یج شیفایه‌ک نییه‌ جگه‌ له‌ شیفای تۆ، شیفایه‌ک که‌ هه‌یج نه‌خۆشییه‌ک جێ نه‌هێڵی)).

سوفیان ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه‌م گێرایه‌وه بۆ مەنصور، مەنصوریش له ئیبراهیمه‌وه له مەسروق‌ه‌وه ئەویش له عائیشه‌وه ﷺ وێنه‌ی ئەم فەرمووده‌ی گێرایه‌وه.

٥٧٤٤- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبِي، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَرْفِي يَقُولُ: «امْسَحِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ، بِيَدِكَ الشِّفَاءُ، لَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا أَنْتَ»^(١).

٥٧٤٤- عائیشه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌میشه که دوعای ده‌کرد ده‌یفه‌رموو: ((ئەم ئازاره لابهره ئە‌ی په‌روه‌ردگاری خه‌لکی، شیفای به‌ده‌ستی تۆیه، جگه له تۆ که‌س ئە‌م ئازاره لا نابات)).

٥٧٤٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ رَبِّهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ: «بِسْمِ اللَّهِ، تُرْبَةُ أَرْضِنَا، بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبَّنَا».

٥٧٤٥- عائیشه ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه له دوعا‌کردنیدا (بۆ نه‌خۆش) ده‌یفه‌رموو: ((به‌ناوی خواوه ئە‌مه خاکی زه‌وی خۆمانه، له‌گه‌ڵ تفی مسو‌لمانی له‌ خۆمان نه‌خۆشه‌که‌مان چاک ده‌کاته‌وه به‌فه‌رمانی په‌روه‌ردگارمان))^(٢).

٥٧٤٦- حَدَّثَنِي صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ فِي الرُّقِيَةِ: «تُرْبَةُ أَرْضِنَا، وَرِيقَةُ بَعْضِنَا، يُشْفَى سَقِيمُنَا، بِإِذْنِ رَبَّنَا»^(١).

(١) پروانه: ٥٦٧٥.

(٢) ئیمامی نه‌وه‌وی له شه‌رحی سه‌حیحی موس‌لیم دا ده‌لی: مانای فەرمووده‌که به‌م شیوه‌یه: تفی خۆی بکات به‌سه‌ر په‌نجه‌ی شایه‌تومانیه‌وه، پاشان بیخاته سه‌ر خاک و هه‌ندێ خۆلی پێوه ب‌لکێت ئە‌نجا ب‌دات له‌ شۆینی برینه‌که یان ئازاره‌که و ئە‌م دوعایه ب‌لێت له‌ کاتی پیا‌هێنانیدا (١٨٤/١٤).

٥٧٤٦- عائیشه رضی اللہ عنہا دهلی: پیغمه مبه صلی اللہ علیہ وسلم هه میسه له دوعاگردنیدا (بو نه خووش) دمیفه رموو: ((ئهمه خاکی زهوی خومانه، له گهل تفی مسولمانی له خو مان نه خو شه که مان چاک دهکاته وه به فه رمانی په رومردگارمان)) ^(٢).

٣٩- بابُ النَّفْتِ فِي الرُّقِيَةِ

٥٧٤٧- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا قَتَادَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ: «الرُّؤْيَا مِنَ اللَّهِ، وَالْحُلُمُ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَنْفُتْ حِينَ يَسْتَقِظُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، وَيَتَعَوَّذُ مِنْ شَرِّهَا، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ» ^(٣). وَقَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَإِنْ كُنْتُ لَأَرَى الرُّؤْيَا أَثْقَلَ عَلَيَّ مِنَ الْجَبَلِ، فَمَا هُوَ إِلَّا أَنْ سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ فَمَا أَبَالِيَهَا.

٣٩- باسی تفکردن له دوعادا

٥٧٤٧- نه بو فه تاده رضی اللہ عنہ دهلی: له پیغمه مبه صلی اللہ علیہ وسلم بیست دمیفه رموو ((خه و بینینی چاک له خوا و مه، وه خه و بینینی خراب له شهیتانه و مه، جا نه گهر که سیکتان له خه ویدا شتیکی بینی به لایه وه ناخوش بوو، که له خه وهه ستا با سی جار تف بکاته (لای چه پی)، وه په نا بگری به خوا له زیانی نهو خه وه، ئیتر به دلنیا پیه وه زیانی پی ناگه یه نیئت)).

- نه بو سه له مه دهلی: من هه ندی جار خه و ده بینم له شاخیك فورستر له سه رم، جا هه ر که نه م فه رمو و ده مه م بیست ئیتر گوئی پینا ده م.

(١) پروانه: ٥٧٤٥.

(٢) ئیمامی نه وه وی له شه رحی صه حیعی موسلیم دا ده لی: مانای فه رمو و ده که به م شیوه یه: تفی خو ی بکات به سه ر په نجه ی شایه تومانیه وه، پاشان بیخاته سه ر خاک و هه ندی خو لی پیوه بلکیت، نه نجا بیدات له شو تنی برینه که یان نازاره که و نه م دوعایه بلیت له کاتی پیا هیتانیدا. (١٨٤١١٤).

(٣) پروانه: ٣٢٩٢.

٥٧٤٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَوْسِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ نَفَثَ فِي كَفِّهِ بِقُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَبِالْمُعَوَّدَتَيْنِ جَمِيعًا، ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ وَمَا بَلَغَتْ يَدَاهُ مِنْ جَسَدِهِ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَلَمَّا اشْتَكَى كَانَ يَأْمُرُنِي أَنْ أَفْعَلَ ذَلِكَ بِهِ. قَالَ يُونُسُ: كُنْتُ أَرَى ابْنَ شِهَابٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ إِذَا أَتَى إِلَى فِرَاشِهِ^(١).

٥٧٤٨- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌میشه که دهرۆشته ناو نوینی نوسته‌که‌ی له‌گه‌ڵ خویندنی سوپه‌ته‌کانی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝﴾ و ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝﴾ فووی ده‌کرد به هه‌ردوو ناو له‌پیدا، له‌ پاشان هه‌ردووکیانی ده‌یتنا به‌دهم و چاویدا و نه‌و جیگای ده‌سته‌کانی پێی بگه‌شتایه له‌ لاشه‌ی.

- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لێ: جا کاتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌خۆش که‌وت فه‌رمانی پێده‌کردم که نه‌و کاره‌ی پێبکه‌م (له‌ جیاتی خۆی).

یونس ده‌لێ: من ئیبنو شیهابم دی نه‌و شیوه‌ی دوعا خویندن و فوکردنه‌ی ده‌کرد کاتی ده‌چوو به‌ ناو نوینی خه‌وتنه‌که‌یه‌وه.

٥٧٤٩- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بَشْرٍ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَهْطًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ انْطَلَقُوا فِي سَفَرَةٍ سَافَرُوها، حَتَّى نَزَلُوا بِحَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَاسْتَضَافُوهُمْ، فَأَبَوْا أَنْ يُضَيَّفُوهُمْ، فَلَدَغَ سَيِّدُ ذَلِكَ الْحَيِّ، فَسَعَوْا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ لَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَوْ أَتَيْتُمْ هَؤُلَاءِ الرَّهْطَ، الَّذِينَ قَدْ نَزَلُوا بِكُمْ، لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ عِنْدَ بَعْضِهِمْ شَيْءٌ. فَأَتَوْهُمْ فَقَالُوا: يَا أَيُّهَا الرَّهْطُ إِنَّ سَيِّدَنَا لِدَغٌ، فَسَعَيْنَا لَهُ بِكُلِّ شَيْءٍ، لَا يَنْفَعُهُ شَيْءٌ، فَهَلْ عِنْدَ أَحَدٍ مِنْكُمْ شَيْءٌ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: نَعَمْ، وَاللَّهِ إِنِّي لَرَاقٍ، وَلَكِنَّ اللَّهَ لَقَدِ

اسْتَصَفْنَاكُمْ فَلَمْ تُصَيِّفُونَا، فَمَا أَنَا بِرَاقٍ لَكُمْ حَتَّى تَجْعَلُوا لَنَا جُعْلًا. فَصَالَحُوهُمْ عَلَى قَطِيعٍ مِنَ الْغَنَمِ، فَأَنْطَلَقَ فَجَعَلَ يَنْفُلُ وَيَقْرَأُ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ① الْفَاتِحَةِ. حَتَّى لَكَأَنَّمَا نُشِطَ مِنْ عِقَالٍ، فَأَنْطَلَقَ يَمْشِي مَا بِهِ قَلْبُهُ. قَالَ: فَأَوْفَوْهُمْ جُعْلَهُمُ الَّذِي صَالَحُوهُمْ عَلَيْهِ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: اقْسِمُوا. فَقَالَ الَّذِي رَقَى: لَا تَفْعَلُوا حَتَّى نَأْتِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرَ لَهُ الَّذِي كَانَ، فَتَنْظُرَ مَا يَأْمُرُنَا. فَقَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَذَكَرُوا لَهُ، فَقَالَ: «وَمَا يُدْرِيكَ أَنَّهَا رُفِيَةٌ؟ أَصَبْتُمْ، اقْسِمُوا وَاضْرِبُوا لِي مَعَكُمْ بِسَهْمٍ» ②.

٥٧٤٩-ئەبو سەعید ؓ دەگێڕێتەووە کە چەند کەسیک لە ھاووەلانی بیغەمبەر ؓ لە سەفەرێکدا سەفەریان کرد، دەرچوون و روشتن تا لای خێلێک لە خێلەکانی عەرمب لایاندا، داوای میواندارییان لێکردن بەلام ئەوان میواندارییان نەکردن، جاسەرۆکی ئەو خێلە گەزرا و (مارئ یان دووېشکی پێویدا)، بەهەموو شتێک ھەولیاندا (چارەسەر بێ) هیچ شتێک سوودی پێ نەگەیاند، ئینجا کەسیکیان وتی: خۆزگە برۆشتنایە بۆ لای ئەو کۆمەڵەی لایاندووە لاتان بەلکو کەسیکیان شتێکی لابیت (سوودی ھەبێ)، بۆیە ھاتن بۆ لایان وتیان: خەلکینە گەورەکەمان گەزراوە، ھەموو ھەولێکمان دا بەهەموو شتێک بێ سوود بوو بۆی، دەی ئایا کەسیکتان چارمێکی لایە؟ کەسیکیان وتی: بەلێ سویند بەخوا من دوای بۆ دەکەم، بەلام سویند بەخوا ئێمە داوای میوانداریمان لە ئێو کرد ئێو میوانداریتان نەکردین، بۆیە منیش دووعاتان بۆ ناکەم تا کرێبەکمان بۆ دانەنێن، ئەنجا لەگەڵیان رێککەوتن کە چەند سەر مەرپێکیان پێ بدەن، ئەوسا ئەبو سەعید روشت (بۆ لای گەورەکەیان) کەمێ تفی لێ دەدات و سورەتی فاتیحە دەخوینێ بەسەریدا، ئیتر گەزراوەکە وا چاک بۆوە وەک وشتی لەپەت بەربووی لێھات، ئینجا دەستی بە روشتن کرد هیچ ئیش و ئازاریکی نەما، ئەو

بره مه‌ره‌ی له‌سه‌ری رێکه‌وتبوون پێیان دان، که‌سیکیان وتی: دابه‌شی بکه‌ن، به‌لام نه‌بو سه‌عید که‌ دو‌عاکه‌ی کردبوو وتی: دابه‌شی مه‌که‌ن هه‌تا ده‌چینه‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌وه‌ی که‌ بووه‌ بو‌ی ده‌گیرینه‌وه‌، نه‌وسا بزانی‌ن چ فه‌رمانیکمان پێ ده‌کات، ئینجا هاتنه‌وه‌ بو‌ خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ و باسه‌که‌یان بو‌ گیرایه‌وه‌، نه‌ویش فه‌رمووی: ((چۆنت زانی سو‌رپه‌تی فاتیه‌ به‌دو‌عایه‌؟ له‌و کاره‌تاندا پێکاوتانه‌، دابه‌شی که‌ن و له‌گه‌ڵ به‌شه‌کانی خو‌تاندا به‌شیکیش بو‌ من دابنێن)).

٤٠- بابُ مَسْمُوحِ الرَّاقِي الْوَجَعِ بِيَدِهِ الْيُمْنَى

٥٧٥٠- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُعَوِّذُ بَعْضَهُمْ بِمَسْحِهِ بِيَمِينِهِ: «أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبَّ النَّاسِ، وَاشْفِ أَنْتَ الشَّافِي، لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ، شِفَاءٌ لَا يُغَادِرُ سَقَمًا». فَذَكَرْتُهُ لِمَنْصُورٍ، فَحَدَّثَنِي عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ بِنَحْوِهِ^(١).

٤٠- باسی دو‌عا خو‌ین ده‌ستی راستی بێنیت به‌شوینی

ئازار (ی نه‌خۆشه‌) که‌دا

٥٧٥٠- عایشه‌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه‌ که‌ دو‌وعای ده‌کرد بو‌ که‌سیکیان ده‌ستی راستی پیا ده‌هێنا^(٢) و ده‌یفه‌رموو: ((په‌رومردگاری خه‌لکی ئێش و ئازارمه‌کی لابه‌ و مه‌یهێله‌، شیفای بده‌ هه‌رخۆت شیفای ده‌ری، هیه‌ج شیفایه‌ك نییه‌ جگه‌له‌ شیفای تو، شیفایه‌ك که‌ هیه‌ج نه‌خۆشییه‌ك جیناهێلی)).

(١) بروانه: ٥٦٧٥.

(٢) واته: ده‌ستی راستی ده‌هێنا به‌شوینی ئازهره‌که‌یدا و دو‌عاکه‌ی پیا ده‌خویند.

سوفیان ده‌لی: ئەم فەرمووده‌یه‌م گیرایه‌وه بۆ مه‌نصور، مه‌نصوریش له ئیبراهیمه‌وه وه له مه‌سروقه‌وه، ئەویش له عائیشه‌وه (رضی الله عنها) وێنه‌ی ئەم فەرمووده‌ی گیرایه‌وه.

٤١- باب: فِي الْمَرْأَةِ تَرْقِي الرَّجُلَ

٥٧٥١- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيُّ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ (رضی الله عنها) أَنَّ النَّبِيَّ (ﷺ) كَانَ يَنْفِثُ عَلَى نَفْسِهِ فِي مَرَضِهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ بِالْمَعْوَذَاتِ، فَلَمَّا ثَقُلَ كُنْتُ أَنَا أَنْفِثُ عَلَيْهِ بِهِنَّ، فَأَمَسَحُ بِيَدِ نَفْسِهِ لِبَرَكَتِهَا. فَسَأَلْتُ ابْنَ شِهَابٍ: كَيْفَ كَانَ يَنْفِثُ؟ قَالَ: يَنْفِثُ عَلَى يَدَيْهِ، ثُمَّ يَمَسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ^(١).

٤١- باسیک: دەربارە‌ی ژن دووعا بکا بۆ پیاو

٥٧٥١- عائیشه (رضی الله عنها) ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له‌و نه‌خۆشی‌یه‌ی که تێیدا گیانی کێشرا و وه‌فاتی کرد، به‌خوێندنی سوڤه‌ته‌ به‌نا پێ گیراوه‌کان فووی ده‌کرد به‌ لاشه‌ی خۆیدا، ئینجا کاتی که نه‌خۆشی یه‌که‌ی سه‌خت بوو من نه‌و سوڤه‌تانه‌م ده‌خوێند فووم پیا‌ده‌کرد و ده‌ستی خۆیم ده‌هێنا به‌ لاشه‌یدا، به‌ه‌یوای فەر و به‌ره‌که‌تی ده‌سته‌کانی خۆی.

(مه‌عمه‌ر ده‌لی:) جا پرسیارم له ئیبنو شیهاب کرد چۆن فووی پیا ده‌کرد؟ وتی: فووی ده‌کرد به‌ هه‌ردوو ده‌ستیدا و پاشان هه‌ردوو ده‌ستی ده‌هێنا به‌ دم و چا‌ویدا.

٤٢- بابُ هَنْ لَمْ يَرْقِ

٥٧٥٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حُصَيْنُ بْنُ مُثَرِّ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ يَوْمًا فَقَالَ: «عَرِضْتُ عَلَى الْأُمَمِ، فَجَعَلَ يَمُرُّ النَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلُ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ مَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ، وَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَرَجَوْتُ أَنْ يَكُونَ أُمَّتِي، فَقِيلَ هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ. ثُمَّ قِيلَ لِي: انْظُرْ. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَقِيلَ لِي: انْظُرْ هَكَذَا وَهَكَذَا. فَرَأَيْتُ سَوَادًا كَثِيرًا سَدَّ الْأَفْقَ، فَقِيلَ: هَؤُلَاءِ أُمَّتُكَ، وَمَعَ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ». فَتَفَرَّقَ النَّاسُ وَلَمْ يَبْقَ لَهُمْ، فَتَذَاكَّرَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا: أَمَّا نَحْنُ فَوَلِدْنَا فِي الشَّرِّ، وَلَكِنَّا آمَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَلَكِنْ هَؤُلَاءِ هُمْ أَبْنَاؤُنَا، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «هُمُ الَّذِينَ لَا يَتَطَيَّرُونَ، وَلَا يَسْتَرْقُونَ، وَلَا يَكْتُوبُونَ، وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «نَعَمْ». فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ: أَمِنْهُمْ أَنَا؟ فَقَالَ: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ»^(١).

٤٢- باسی ئەو کەسەکانی داواى دوعا ناکات (بۆ نه‌خۆشی)

٥٧٥٢- سه‌عیدی کوری جوبه‌یر ده‌گێڕێته‌وه له ئیبنو عه‌بباسه‌وه رضي الله عنه وتی: رَوَّيْتُكَ بَيْغِهِ مَبْرُورٌ هَاتِهِ نَاسُ الْوَمَانِ وَفَهْرَمُوهُ: ((ئوممه‌ته‌کانم نیشان درا، جا بێ‌غه‌مبه‌ر هه‌بوو ده‌روشت یه‌ک کەسی له‌ گه‌ڵدا بوو، بێ‌غه‌مبه‌ر هه‌بوو دوو کەسی له‌گه‌ڵدا بوو، بێ‌غه‌مبه‌ریش هه‌بوو کۆمه‌لێ کەسی له‌گه‌ڵدا بوو، بێ‌غه‌مبه‌ریش هه‌بوو کەسی له‌گه‌ڵدا نه‌بوو، ئینجا (له‌ دووره‌وه) خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، چاوم‌پروان بووم ئوممه‌ته‌که‌ی من بن، وترا: ئەوه‌ مووسا عليه السلام و گه‌له‌که‌یه‌تی، پاشان پێم وترا: سه‌یرکه‌، جا خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، ئینجا پێم وترا: سه‌یری ئەوئ و ئەوئ که‌، خه‌لکیکی زۆرم بینی ناسۆکه‌یان پڕ کردبوو، پێم وترا: ئا ئەوانه‌ ئوممه‌ته‌که‌ی تۆن، وه‌ له‌گه‌ڵ ئا ئەوانه‌دا حه‌فتا هه‌زار هه‌ن به‌بێ لیپرسینه‌وه ده‌روونه به‌هه‌شته‌وه، خه‌لکه‌که‌

بلاومیان لی کرد و پیغه‌مبەر ﷺ پروونی نه‌کردموه بویان^(١)، ئینجا خه‌لکه‌که که‌وتنه باسکردنی (ئه‌وانه‌ی بی لیپرسینه‌وه ده‌چنه به‌هه‌شته‌وه) وتیان؛ ئیمه له بته‌رستیدا له دایک بووین به‌لام باومرمان هینا به‌خوا و پیغه‌مبەر‌ه‌که‌ی ﷺ^(٢)، به‌لکو نا ئه‌وانه منداله‌کانی ئیمه‌ن، جا نه‌و وته‌یه گه‌شت به پیغه‌مبەر ﷺ و فهرمووی: ((ئه‌وانه نه‌و که‌سانه‌ن که ره‌شبینی نا‌که‌ن^(٣)، وه داوای نوشته نا‌که‌ن، خو‌یان داغ نا‌که‌ن، ته‌نها پشت به په‌روم‌ر‌دگاریان ده‌به‌ستن)) ئینجا عو‌کاشه‌ی کوری می‌حصه‌ن ﷺ هه‌ستایه‌وه و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ ئایا منیان تیدا‌یه؟ فهرمووی: ((به‌ئی))، ئینجا بپاویکی تر هه‌ستا و وتی: ئه‌ی منیان تیدا‌یه؟ فهرمووی: ((عو‌کاشه پیشت که‌وت)).

٤٣- بابُ الطَّيْرَةِ

٥٧٥٣- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا يُوسُفُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا طَيْرَةٌ، وَالشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْمَرْأَةِ، وَالْدَّارِ، وَالْذَّابَةِ»^(٤).

٤٣- باسی ره‌شبینی و به‌دقوومی^(٥)

٥٧٥٣- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌گیریته‌وه که پیغه‌مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خو‌شی نییه، به‌دقومی نییه، شومی^(١) له سی شت دایه: له ژن و خانوو و ولاخ)).

(١) نه‌و هه‌فتاه‌زاره کین؟.

(٢) که‌واته نه‌و که‌سانه ئیمه نین، به‌لام له فهرمووده‌ی ژماره (٥٧٠٥) له فهرمووی ئیمه نه‌و که‌سانه‌ین یان منداله‌کا‌نمان نه‌و که‌سانه‌ن.

(٣) به‌هو‌ی فپینی بالنده‌وه.

(٤) پروانه: ٢٠٩٩.

(٥) عه‌ره‌به‌کان له سه‌رده‌می نه‌فامیدا نه‌گه‌ر که‌سیکیان بیویستایه بروا بو سه‌فه‌ر نه‌گه‌ر بالنده‌ی بدیایه به‌لای راستدا بفریایه، به‌لایه‌وه چاک بوو ده‌روشت بو سه‌فه‌ره‌که‌ی، به‌لام نه‌گه‌ر به‌لای چه‌پدا بفریایه، په‌شبین بوو پی‌تی و نه‌ده‌رو‌یشت بو سه‌فه‌ره‌که‌ی. (ارشاد الساری: ٤٧٣١٢).

٥٧٥٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «لَا طَيْرَةَ، وَخَيْرُهَا الْقَالُ». قَالُوا: وَمَا الْقَالُ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ»^(١).

٥٧٥٤-ئەبو ھورەیرە ﷺ دەئێ: لە پێغەمبەری خوا ﷺ بیست دەیفەرموو: ((شومی نییە، چاکترینی شوومی تەفانولە))، عەرزیاں کرد: تەفانول چییە؟ ((وشەیهکی چاک و باشە یەکیکیان دەبیستی)).

٤٤- بَابُ الْقَالِ

٥٧٥٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «لَا طَيْرَةَ، وَخَيْرُهَا الْقَالُ». قَالَ: وَمَا الْقَالُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْكَلِمَةُ الصَّالِحَةُ يَسْمَعُهَا أَحَدُكُمْ»^(٢).

٤٤- باسی گەشبینی^(٤)

٥٧٥٥-ئەبو ھورەیرە ﷺ دەئێ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((شومی نییە، چاکترینی شوومی تەفانولە))، عەرزیاں کرد: تەفانول چییە؟ ((وشەیهکی چاک و باشە یەکیکتان دەبیستی)).

٥٧٥٦- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى وَلَا طَيْرَةَ، وَيُعْجِبُنِي الْقَالُ الصَّالِحُ، الْكَلِمَةُ الْحَسَنَةُ»^(٣).

(١) ھەندێ دەئێن ئەگەر شومی ھەبێت لەم سێ شتە داھە.

(٢) پڕوانە: ٥٧٥٥.

(٣) پڕوانە: ٥٧٥٤.

(٤) نوقلانی باش، پێچەوانە یە شەبەنی، وەک بە نەخۆشیک بلیت چاکیت ئەویش وابزانن بەرەو چاکی دەروات.

۵۷۵۶- ئەنەس رضی اللہ عنہ لە پیغەمبەرەوه ﷺ دەگێڕێتەوه فەرمووی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییە، بەدقومی نییە، وە حەزم لە گەشبینی چاکە: کە وتەیهکی چاک و جوانە)).

۴۵- باب: لَا هَامَةَ

۵۷۵۷- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا النَّضْرُ، أَخْبَرَنَا إِسْرَائِيلُ، أَخْبَرَنَا أَبُو حَاصِبٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةٌ، وَلَا هَامَةٌ، وَلَا صَفَرٌ»^(۱).

۴۵- باسیک: بایه‌قوش و کونه‌په‌پو نییه^(۳)

۵۷۵۷- ئەبو ھورەیرە رضی اللہ عنہ لە پیغەمبەرەوه ﷺ دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((سیرایەتی نەخۆشی نییە^(۴)، شومی ب‌الندە نییە^(۵)، بایه‌قوش و کوند‌م‌په‌پو نییە^(۶)، (مانگی ب‌ی قودوومی) سەفر نییە)).

۴۶- بابُ الْكَهَانَةِ

۵۷۵۸- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفْرِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى فِي امْرَأَتَيْنِ مِنْ هَذِيلٍ اقْتَتَلَتَا، فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَأَصَابَ بَطْنَهَا وَهِيَ حَامِلٌ، فَقَتَلَتْ وَلَدَهَا الَّذِي فِي بَطْنِهَا

(۱) پروانە: ۵۷۷۶.

(۲) پروانە: ۵۷۰۷.

(۳) بایه‌قوش و کونه‌په‌پو ھۆی رەشبینی نین.

(۴) (ل‌اعدوی) عەرەبەکان لایان و‌ابوو کە نەخۆشی س‌رایەت دەکات لە نەخۆشیکەوه بۆ کەسیکی تر، پیغەمبەر

ﷺ ئەو بۆچوونە ی بە رەھا ھەلۆەشاندەوه.

(۵) ئەگەر ب‌الندە بەلای راستدا ب‌فریایە گەشبین دەبوون، بەل‌ام ئەگەر بەلای چەپدا ب‌فریایە رەشبین دەبوون.

(۶) بەچەند مانای ت‌ریش ماناکراوه.

فَاخْتَصَمُوا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَضَى أَنَّ دِيَّةَ مَا فِي بَطْنِهَا غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ، فَقَالَ وَلِي الْمَرْأَةِ الَّتِي عَرِمَتْ: كَيْفَ أُعْرِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ لَا شَرِبَ، وَلَا أَكَلَ، وَلَا نَطَقَ، وَلَا اسْتَهَلَّ؟ فَمِثْلُ ذَلِكَ يَطَّلُ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُفَّانِ»^(۱).

٤٦- باسی رمل لیدان و فال گرته‌وه

٥٧٥٨- ئه‌بو هورمیرە ﷺ ده‌گیرپته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ برپاری دا له باره‌ی دوو ژنی هۆزی هوزمیل له‌گه‌ڵ یه‌کتری شه‌ریان کرد، ژنیکیان به‌ردی گرته‌ ژنیکێ تریان سکی پر بوو به‌رده‌که‌ی به‌رکه‌وت، نیتر ئه‌و منداڵه‌ی له‌ سکیدا بوو گوشتی، بۆیه‌ گیشه‌که‌یان برده‌ لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، ئه‌ویش برپاری دا خوینه‌که‌ی کۆیله‌یه‌ک یان که‌نیزه‌کیکه‌، نینجا سه‌رپه‌رشتیاری ئه‌و ژنه‌یان که‌ به‌ پاره‌ سزادرا وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چۆن شتیکم پێده‌بژێردریت که‌نه‌خواردنه‌وه‌ی خواردۆته‌وه‌، نه‌خواردنی خواردوو، و نه‌هه‌سه‌ی کردوه‌، نه‌ده‌نگی لیبه‌رز بۆته‌وه‌؟ جاوینه‌ی ئه‌وه‌ خوینی نییه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((بێگومان ئه‌مه‌^(۲) له‌ ریزی فالجی و رمل لیدهرانه‌)).

٥٧٥٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ رَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ فَطَرَحَتْ جَنِينَهَا، فَقَضَى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ بَعْرَةَ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ^(۳).

٥٧٥٩- ئه‌بو هورمیرە ﷺ ده‌گیرپته‌وه‌ و ده‌لی: دوو ژن یه‌کێکیان به‌ردی هاویشت بۆ ئه‌وی که‌یان و کۆرپه‌که‌ی له‌ بارچوو، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ برپاری دا دهرباره‌ی خوینه‌که‌ی که‌^(۱) کۆیله‌یه‌ک یان که‌نیزه‌کیکه‌.

(۱) پ‌روانه: ٥٧٥٩، ٥٧٦٠، ٦٧٤٠، ٦٩٠٤، ٦٩٠٩، ٦٩١٠.

(۲) ئه‌م پیاوه‌ که‌ سه‌رپه‌رشتیاری ژنه‌ تاوان باره‌که‌یه‌.

(۳) پ‌روانه: ٥٧٥٨.

۵۷۶۰ - وَعَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَضَى فِي الْجَنِينِ يُقْتَلُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ بِغَرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ، فَقَالَ الَّذِي قُضِيَ عَلَيْهِ: كَيْفَ أَغْرُمُ مَنْ لَا أَكْلَ، وَلَا شَرِبَ، وَلَا نَطَقَ، وَلَا اسْتَهْلَ؟ وَمِثْلُ ذَلِكَ بَطْلٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ»^(۱).

۵۷۶۰-ئیبنو شیهاب له سه‌عیدی کوری موسه‌یه‌به‌وه ده‌گیرته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ برپاری دا دهرباره‌ی کۆرپه‌یه‌ک له سکی دایکیدا بکۆژریت خوینه‌که‌ی: کۆیله‌یه‌ک یان که‌نیزه‌کی‌که، ئینجا نه‌و که‌سه‌ی برپاره‌که له دژی درابوو وتی: چۆن (خوینی) شیکم پێ ده‌بژێردریت که خواردنی نه‌خواردوو، وه خواردنه‌وه‌ی نه‌خواردوته‌وه، وه قسه‌ی نه‌کردوه، وه دمنگی لیوه نه‌هاتوو؟ وینه‌ی نه‌وه خوینی نییه، پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بیگومان نه‌م که‌سه له ریزی برادرانی فالچی و رمل لیدهرانه)).

۵۷۶۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغْيِ، وَحُلْوَانِ الْكَاهِنِ^(۲).

۵۷۶۱-ئه‌بو مه‌سه‌وود ؓ ده‌ئی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نرخ‌ی سه‌گ و کرێی ئافهرمتی داوین پيس و کرێی فالچی و کتیب گره‌وی هه‌دمه‌هه‌ کرد.

۵۷۶۲ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ ؓ قَالَتْ: سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نَاسٌ عَنِ

(۱) خوینی کۆرپه‌که که ژنه‌که له باری چوو، یه‌که‌م جار نه‌و بره‌گی به‌مورسه‌لی گیراوه‌ته‌وه و ناوی عایشه ؓ نه‌هیناوه، به‌لام دواتر به‌ نه‌پچراوی هیناویه‌تی و ناوی عایشه‌ی هیناوه ؓ.

(۲) پروانه: ۵۷۵۸.

(۳) پروانه: ۲۲۳۷.

الْكُفَّانِ، فَقَالَ: «نَيْسَ بَشَيٍّ». فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُمْ يُحَدِّثُونَ أَحْيَانًا بَشَيٍّ فَيَكُونُ حَقًّا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «تِلْكَ الْكَلِمَةُ مِثْلُ الْحَقِّ، يَخْطُفُهَا مِنَ الْجَنِّي، فَيَقْرُهَا فِي أُذُنِ وَلِيِّهِ، فَيَخْلِطُونَ مَعَهَا مِائَةً كَذْبَةٍ». قَالَ عَلِيٌّ: قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ: مُرْسَلٌ «الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ». ثُمَّ بَلَغَنِي أَنَّهُ أَسْنَدُهُ بَعْدَهُ^(۱).

۵۷۶۲- عائیشه (رضی اللہ عنہا) ده‌لی: که سانی‌ک پرسپاریان له پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی اللہ عنہ) کرد دمرباره‌ی فالجیه‌کان، نه‌ویش فه‌رمووی: ((وته‌کانیان) هیچ نییه))، عه‌رزیان کرد نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا (رضی اللہ عنہ) هه‌ندی جار نه‌وان (فالجیه‌کان) باسی شتیکی (نه‌ینی) مان بو ده‌که‌ن راست دهمده‌جیت و واده‌بیت، پیغه‌مبه‌ری خواش (رضی اللہ عنہ) فه‌رمووی: ((نه‌وه وشه‌یه‌کی راسته جنوکه دمیفرینئ و دمیدات به‌گوئی دوسته‌که‌یدا (فالجیه‌که‌دا)، نه‌وانیش هه‌زار دروئی له‌که‌لدا تیکه‌ل ده‌که‌ن))، عه‌لی ده‌لی: عه‌بدولرمزاق وتی: نه‌م برکه‌ی فه‌رمووده‌که ((الْكَلِمَةُ مِنَ الْحَقِّ)) مورسه‌له، پاشان پیم گه‌شت که عبدولرمزاق نه‌و برکه‌شی به‌په‌یوه‌ستی و نه‌بچراوی گیراومه‌وه.

۴۷- بَابُ السَّخْرِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَائِكِينَ بِأَبْلِ هَرُوتَ وَمَرْوَتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا

لَهُ، فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿١٠٢﴾ البقرة. وَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ ﴿١٠١﴾
 طه. وَقَوْلِهِ: ﴿أَفَتَأْتُرَكُ السِّحْرَ وَأَنْتَ تُبْصِرُونَ﴾ ﴿٢﴾ الأنبياء. وَقَوْلِهِ: ﴿يَحِلُّ
 إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ﴾ ﴿٦٦﴾ طه. وَقَوْلِهِ: ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾ ﴿٤﴾ الفلق.
 وَالنَّفَّاثَاتُ: السَّوَاجِرُ. ﴿تُسْحَرُونَ﴾ ﴿٨٨﴾ المؤمنون: تُعْمَوْنَ.

٤٧- باسی جادوو

وه باسی ئەم فەرماشتهی خوای بهرز و بلێند: (به‌لام شه‌یتانه‌کان بێ بپروا بوون،
 خه‌لکیان فێری جادوو ده‌کرد، هه‌روه‌ها ئەوه‌ی نێردراومه‌ خواره‌وه له بابل
 بۆسه‌ر هاروت و ماره‌وت^(١)، وه (ئه‌وان) که‌سیان فێر نه‌ده‌کرد تا پێیان نه‌وتایه
 ئێمه هه‌ر تافیکه‌رمه‌وه (ی ئاده‌میزاد) یں که‌واته بێ بپروا مه‌به، ئینجا فێری
 جادووی وا دمبوون لێیان‌ه‌وه که ژن و می‌ردی پێ له یه‌ک بکه‌ن، ئەوان به‌م
 جادووه ناتوانن زیان به‌که‌س بگه‌یه‌نن مه‌گه‌ر به‌ ویستی خوا، وه فێری شتێک
 دمبن که‌ زیانیان پێ ده‌گه‌یه‌نێ نه‌ک هازانج، بێگومان زانیان هه‌ر که‌سی جادوو
 بکړێ (به‌ فەرمووده‌ی ته‌ورات) له‌ رۆژی دوا‌ییدا بێ به‌ش ده‌بێت).

وه ئەم فەرماشته‌ی خوای بهرز و بلێند: (جادووبازیش سه‌رکه‌وتوو نابێ له‌ هه‌ر
 کوێوه‌ هاتبێ (هه‌ر چی بکات). وه ئەم فەرماشته‌ش (ده‌ی نایا ئێوه دمپۆن
 به‌دوای جادوودا له‌ کاتی‌کدا ئێوه دمبینن)^(٢). وه ئەم فەرماشته‌ش ((کوریس و
 دار ده‌سته‌کانیان) وا هاته‌ پێش چاو (ی مووسا ﷺ) به‌هۆی جادووکه‌یانه‌وه
 ده‌جوڵێن و دمپۆن). وه ئەم فەرماشته‌ (وه له‌ زیانی فوکه‌ران (جادووکه‌ران)

(١) دووفرشته بوون.

(٢) ده‌زانن ئەوه‌ی محمد ﷺ ده‌لێن سیه‌ره‌؟.

به‌کریباندنا) (النَّفَّاثَاتُ) واته: جادوو گه‌رانی ژن. ﴿تَسْحَرُونَ﴾: چاوبه‌ستان لی ده‌کری و لادمدردین^(۱).

۵۷۶۳- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: سَحَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَجُلٌ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ يُقَالُ لَهُ: لَيْدٌ بْنُ الْأَعْصَمِ، حَتَّى كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُخَيِّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ -أَوْ ذَاتَ لَيْلَةٍ- وَهُوَ عِنْدِي، لَكِنَّهُ دَعَا وَدَعَا ثُمَّ قَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَشَعَرْتَ أَنَّ اللَّهَ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي، وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعَ الرَّجُلِ؟ فَقَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: مَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدٌ بْنُ الْأَعْصَمِ. قَالَ: فِي أَيِّ شَيْءٍ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ، وَجُفٌ طَلَعَ نَخْلَةً ذَكَرٍ. قَالَ: وَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَنَرٍ دَرَوَانَ». فَأَتَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي نَاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَجَاءَ فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، كَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَاءِ، أَوْ كَأَنَّ رُءُوسَ نَخْلِهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا اسْتَخْرِجُهَا؟ قَالَ: «قَدْ عَافَانِي اللَّهُ، فَكْرِهْتُ أَنْ أَتَوَّرَ عَلَى النَّاسِ فِيهِ شَرًّا». فَأَمَرَ بِهَا فُدْفِنْتُ. تَابَعَهُ أَبُو أُسَامَةَ وَأَبُو صُمْرَةَ وَابْنُ أَبِي الزَّنَادِ، عَنْ هِشَامٍ. وَقَالَ اللَّيْثُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ هِشَامٍ: «فِي مُشْطٍ وَمُشَاقَةٍ». يُقَالُ: الْمُشَاطَةُ مَا يَخْرُجُ مِنَ الشَّعْرِ إِذَا مُشِطَ، وَالْمُشَاقَةُ مِنْ مُشَاقَةِ الْكُتَّانِ^(۲).

۵۷۶۳- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ده‌لی: بی‌اوێک له به‌نی زوره‌یق، که‌پیی ده‌وترا: له‌بیدی کوری نه‌عصمه جادووی له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، هه‌تا (هه‌ندی جار) پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وای ده‌زانی شتیکی کردوه که نه‌یکردبوو، هه‌تا رۆژیکیان- یان شه‌ویکیان- پیغه‌مبه‌ر ﷺ لای من بوو، به‌لام پارایه‌وه و دو‌عای کرد، له‌باشان فه‌رمووی: (ئه‌ی

(۱) جادووتان لی ده‌کری که‌ ئاینی خوا به‌ ناهه‌ق ده‌زانن له‌ گه‌ل دان نانتان به‌هه‌موو راستیه‌کانیدا.

(۲) پروانه: ۳۱۷۵.

عائیشه ئایا هه‌ستت کرد^(۱) که خوای گه‌وره دهرباره‌ی ئه‌و داوای لێم کردبوو وه‌لامی دامه‌وه؟ دوو بیاو^(۲) هاتن بۆ لام، یه‌کیکیان لای سهرمدا دانیشت، ئه‌وی که‌یان لای پێیه‌کانم دانیشت، یه‌کیکیان به‌ هاوڕێکه‌ی وت: نه‌خۆشی ئه‌م بیاوه جیه‌یه؟ ئه‌ویش وتی: جادووی لێ کراوه، وتی کێ جادووی لێ کردوه؟ وتی: له‌بیدی کورێ عاصیم، وتی: جادووه‌که‌ له‌ جی دایه؟ وتی له‌ شانه و ه‌ژ و موودایه که به‌شانه‌وه‌یه، وه‌ له‌ کیفی توێکلی خورمای نێر دایه، وتی: له‌ کویدا‌یه؟ وتی: له‌ بیری زه‌روان دایه))، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ رۆشت بۆ سهر ئه‌و بیر له‌گه‌ڵ کۆمه‌لێ له‌ هاوه‌لانی‌دا، ئینجا هاته‌وه‌ فهرمووی: ((ئهی عائیشه ئاوی ئه‌و بیر وه‌کو ئاویک وابوو خه‌نه‌ی تیکرای، یان دار خورماکان (ده‌وربه‌ری) ئه‌و بیر وه‌کو سه‌ری شه‌یتانه‌کان وابوون))، (عائیشه ده‌لێ) وتم: ئهی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئهی بۆ (جادووه‌که‌ت) ده‌رنه‌هینا؟ فهرمووی: ((بیگومان خوا چاکی کردمه‌وه^(۳) و هه‌زم نه‌کرد باسیکی خراب به‌هۆیه‌وه‌ له‌ ناو خه‌لکدا به‌ه‌ژنم))، ئیتر فهرمانی کرد و بیرکه‌ پر کرایه‌وه و داپۆشرا.

ئه‌بو ئوسامه و ئه‌بو زه‌مه‌ره و ئیبنو ئه‌بی زه‌ناد (ئه‌م فهرمووده‌یان گێڕاومه‌وه و) پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی عی‌سای کورێ یونس ده‌که‌ن.
-له‌یس و ئیبنو عوبه‌یده له‌ هیشامه‌وه (ئه‌م به‌شه‌ی فهرمووده‌که‌یان به‌م شیوه‌)
گێڕاومه‌وه: (فی مشط و مشاقه)) (المشاطه) ئه‌و ه‌ژ و مووانه‌یه له‌ کاتی داهینانی سه‌ردا له‌سه‌ر ده‌بیته‌وه و به‌شانه‌که‌وه‌یه. (المشاقه) ئه‌و ریشالی که‌تانه‌یه له‌ کاتی داهینانیدا له‌گه‌ڵ شانه‌که‌دان و له‌ که‌تانه‌که‌ ده‌بیته‌وه.

(۱) ئایا زانیوته.

(۲) واته: دوو فریشته که جبریل و میکائیل بوون ﷺ وه‌ک له‌ گێڕانه‌وه‌ی ته‌به‌رائیدا هاتووه (إرشاد

الساري: ۴۸۳/۱۲).

(۳) رزگاری کردم له‌و جادوو و حالت و ئاسایی بوومه‌وه.

٤٨- باب: الشُّرْكُ وَالسَّحَرُ مِنَ الْمُوبِقَاتِ

٥٧٦٤- حَدَّثَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي الْغَيْثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اجْتَنِبُوا الْمُوبِقَاتِ: الشُّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسَّحَرُ»^(١).

٤٨- باسیک: هاوبه‌ش دانان بو خوا و جادووکردن له‌تاوانه فهوتینه ره‌کانن

٥٧٦٤-هه‌بو هورمه‌ره رضي الله عنه ده‌گیریته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خوتان به دوور بگرن له تاوانه له ناو به‌ره‌کان: هاوبه‌ش دانان بو خوا، جادووکردن)).

٤٩- باب: هَلْ يَسْتَخْرِجُ السَّحَرُ؟

وَقَالَ قَتَادَةُ: قُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: رَجُلٌ بِهِ طَبُّ أَوْ يُؤَخِّدُ عَنِ امْرَأَتِهِ، أَيُحِلُّ عَنْهُ أَوْ يُنْشَرُ؟ قَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الْإِصْلَاحَ، فَأَمَّا مَا يَنْفَعُ فَلَمْ يَنْفَعْ عَنْهُ.

٥٧٦٥- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُيَيْنَةَ يَقُولُ: أَوَّلُ مَنْ حَدَّثَنَا بِهِ ابْنُ جُرَيْجٍ يَقُولُ: حَدَّثَنِي آلُ عُرْوَةَ، عَنْ عُرْوَةَ فَسَأَلْتُ هِشَامًا عَنْهُ، فَحَدَّثَنَا عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ سِحْرَ حَتَّى كَانَ يَرَى أَنَّهُ يَأْتِي النِّسَاءَ وَلَا يَأْتِيهِنَّ. قَالَ سُفْيَانُ: وَهَذَا أَشَدُّ مَا يَكُونُ مِنَ السَّحَرِ إِذَا كَانَ كَذَا. فَقَالَ: «يَا عَائِشَةُ، أَعَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟ أَتَانِي رَجُلَانِ فَقَعَدَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي، وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، فَقَالَ الَّذِي عِنْدَ رَأْسِي لِلْآخَرِ: مَا بَالُ الرَّجُلِ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْيَدُ بْنُ أَغْصَمَ، رَجُلٌ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ حَلِيفٌ لِيَهُودَ، كَانَ مُنَافِقًا. قَالَ: وَفِيمَ؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ

وَمُسَافَةٍ. قَالَ: وَأَيْنَ؟ قَالَ: فِي جُفِّ طَلْعَةِ ذَكْرٍ، تَحْتَ رَعُوفَةٍ، فِي بَيْتٍ دَرَوَانَ». قَالَتْ: فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ الْبَيْتَ حَتَّى اسْتَخْرَجَهُ فَقَالَ: «هَذِهِ الْبَيْتُ الَّتِي أُرِيْتُهَا، وَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْحِنَاءِ، وَكَأَنَّ نَحْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قَالَ: فَاسْتَخْرِجْ، قَالَتْ: فَقُلْتُ: أَفَلَا؟ أَيْ تَنْشُرْتُ. فَقَالَ: «أَمَّا وَاللَّهِ فَقَدْ شَفَانِي، وَأَكْرَهُ أَنْ أُثِيرَ عَلَى أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ شَرًّا»^(۱).

۴۹- باسیک: ئایا جادوو دهردههینریت (لهو جیگایه‌ی تیاپه‌تی)

قه‌تاده ده‌لی: به‌سه‌عیدی کوری موسه‌یه‌بم وت: پیاویک جادووی لیکراو- یان پیاویک به‌سترایی ناتوانیت سهرجیی بکات له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی- ئایا جادوو‌ه‌که‌ی هه‌لوم‌شینریت‌ه‌وه و به‌ستنه‌که چاره‌سهر بکری^(۲)؟ (سه‌عید) وتی: زیانی نییه، چونکه مه‌به‌ستیان چاکه کردن و چاره‌سهره، جا نه‌وه‌ی سوودی نه‌بی هه‌دمغه نه‌کراوه.

۵۷۶۵- عائیشه ؓ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ جادوی لیکرابوو هه‌تا وایدمزانی ده‌چوو له‌ی ژنه‌کانی و نه‌شچوو بوویه لایان.

سوفیان ده‌لی^(۳): نه‌مه سه‌خترین جو‌ری جادوو ه‌گه‌ر وابیت - جا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ: هه‌رمووی: (نه‌ی عائیشه زانیوته که خوا وه‌لامی دامه‌وه دهرباره‌ی نه‌و داواپه‌ی لیم داوا کردبوو؟ دوو پیاو^(۴) هاتن بۆلام، جا په‌کیکیان لای سه‌رمدا دانیش، نه‌وی که‌شیان لای پی‌ه‌کانم دانیش، ئینجا نه‌وه‌ی که لای سه‌رم دابوو وتی به‌وی که‌یان، نه‌م پیاوه جیه‌تی؟ وتی: جادووی لیکراوه، وتی: کی جادووی لی کردوه؟ وتی: له‌بیدی کوری نه‌عصه‌م - پیاویکه له‌به‌نی زورمیق هاوپه‌یمانی

(۱) پروانه: ۳۱۷۵.

(۲) النشر: جو‌ره دوعا و نوشته‌یه‌ک چاره‌سهری نه‌و که‌سه‌ی پیده‌کری که جنۆکه تووشی نه‌خو‌شی و دهردیکی کردوه پی‌ ده‌وتریت (النشرة)، چونکه نه‌و دهرد و نه‌خو‌شیه لی ده‌کاته‌وه و لایده‌بات. پروانه: إرشاد الساري: ۴۸۵/۱۲.

(۳) به‌رشته‌که‌ی پی‌شو.

(۴) دوو فریشته هاتنه خزمه‌تی.

جوله‌که‌یه و پێشتر دوو‌روو بووه- وتی: جادوو‌ه‌که له جی دایه؟ له شانه و ریشالی که‌تان دایه له کاتی داهینانیدا به‌شانه‌که‌وه هاتوو، وتی: له کو‌ئیدایه؟ له کیفی خورمای تو‌یکلی نێ‌ردایه له ژێ‌ر به‌ردی‌کدایه، له بیری زمرواندا))، عایشه ده‌لی: نینجا پێغه‌م‌بەر ﷺ رۆشت بۆ سه‌ر بیره‌که و تا جادوو‌ه‌که دمر‌بینی، جا فه‌رمووی: ((ئه‌م بیره بوو نیشانم درا، ئاو‌ه‌که‌ی وه‌ک ئاو‌یک وابوو خه‌نه‌ی تیک‌رابی دار خورماکانیش (که به‌ده‌وریدا بوون) وه‌کو سه‌ری شه‌یتانه‌کان بوون)) ده‌لی: نینجا جادوو‌ه‌که (له بیره‌که) دمر‌ه‌ینرا، عایشه ده‌لی وتم: ئه‌ی بۆ‌جی؟- واته دووعات نه‌کرد بۆ چاره‌سه‌ری جادوو‌ه‌که- فه‌رمووی: ((سا به‌خوا به‌دل‌ناییه‌وه خوا شیفای دام، وه پێم ناخۆشه خراپه‌یه‌ک دمر‌باره‌ی هه‌ج که‌سی‌ک بورو‌ژینم)).

۵۰- بابُ السَّحْرِ

۵۷۶۶- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا أَبُو أَسَمَةَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَجَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى إِنَّهُ لَيُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَفْعَلُ الشَّيْءَ وَمَا فَعَلَهُ، حَتَّى إِذَا كَانَ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ عِنْدِي دَعَا اللَّهَ وَدَعَا، ثُمَّ قَالَ: «أَسْعَرْتُ يَا عَائِشَةُ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَفْتَانِي فِيمَا اسْتَفْتَيْتُهُ فِيهِ؟». قُلْتُ: وَمَا ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «جَاءَنِي رَجُلَانِ، فَجَلَسَ أَحَدُهُمَا عِنْدَ رَأْسِي وَالْآخَرُ عِنْدَ رِجْلِي، ثُمَّ قَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: مَا وَجَعَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: مَطْبُوبٌ. قَالَ: وَمَنْ طَبَّهُ؟ قَالَ: لَيْدُ بْنُ الْأَعْصَمِ، الْيَهُودِيُّ مِنْ بَنِي زُرَيْقٍ. قَالَ: فِيمَا ذَا؟ قَالَ: فِي مُشْطٍ وَمُشَاطَةٍ، وَجُفٍّ طُلْعَةٍ ذَكَرَ. قَالَ: فَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: فِي بَئْرِ ذِي أَرْوَانَ». قَالَ: فَذَهَبَ النَّبِيُّ ﷺ فِي أَنْاسٍ مِنْ أَصْحَابِهِ إِلَى الْبَيْتِ، فَتَنَظَّرَ إِلَيْهَا وَعَلَيْهَا نَحْلٌ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى عَائِشَةَ فَقَالَ: «وَاللَّهِ لَكَأَنَّ مَاءَهَا نُقَاعَةُ الْجِنِّاءِ، وَلَكَأَنَّ

نَحْلَهَا رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَأَخْرَجْتَهُ؟ قَالَ: «لَا، أَمَّا أَنَا فَقَدْ عَاقَبَنِي اللَّهُ وَشَفَّانِي، وَخَشِيتُ أَنْ أُتَوَّرَ عَلَى النَّاسِ مِنْهُ شَرًّا». وَأَمَرَ بِهَا قَدْفَتْ^(۱).

۵۰- باسی جادوو

۵۷۶۶- عائیشه رضی اللہ عنہا ده‌لئ: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ جادووی لی کرابوو هه‌تا (هه‌ندی جار) پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ وای دهمزانی شتیکی کردوه که نه‌یکردبوو، هه‌تا ر‌وژیکیان پیڤه‌مبه‌ر ﷺ لای من بوو زور له خوا پاراپیه‌وه و دوو‌عای کرد، له پاشان فه‌رمووی: ((ئهی عائیشه‌ ئایا هه‌ستت کرد^(۲)) که خوای گه‌وره‌ دهر‌بارهی ئه‌و داوای لی‌م کردبوو وه‌لامی دامه‌وه؟) وتم: ئه‌وه‌ چۆن بوو ئهی پیڤه‌مبه‌ری خوا، فه‌رمووی: ((دوو بیاو^(۳)) هاتن بو‌ لام، یه‌کیکیان لای سه‌رمدا دانیش‌ت، ئه‌وی که‌یان لای پی‌یه‌کانم دانیش‌ت، پاشان یه‌کیکیان به‌ هاو‌پ‌یکه‌ی وت، نه‌خو‌شی ئه‌م بیاه‌و ه‌یی‌ه‌؟ ئه‌و‌یش وتی: جادووی لی‌ کراوه‌، وتی: کی‌ جادووی لی‌ کردوه‌؟ وتی: له‌بیدی کوری ئه‌عصه‌می جوله‌که‌ له‌ به‌نی زورم‌یق، وتی: جادوو‌ه‌که‌ له‌ جی دایه‌؟ وتی: له‌ شانه‌ و ق‌ز و موودایه‌ که‌ به‌شانه‌ومه‌یه‌، له‌ بیر دایه‌، وه‌ له‌ کیفی تو‌یک‌لی خورمای ن‌یر دایه‌، وتی: له‌ کو‌یدایه‌؟ وتی: له‌ بیری زمینه‌روان دایه‌)) ده‌لئ: ئینجا پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ ر‌وشت بو‌ سه‌ر ئه‌و بیره‌ له‌گه‌ل کو‌مه‌لئ له‌ هاوه‌لانیدا و سه‌یری ناو بیره‌که‌ی کرد که‌ چه‌ند دار خورمایه‌کی له‌ ل‌ابوو، پاشان گه‌راپیه‌وه‌ بو‌ لای عائیشه‌ و فه‌رمووی: ((سو‌یند به‌خوا ناوی ئه‌و بیره‌ وه‌کو‌ ناو‌یک و‌ابوو خه‌نه‌ی تی‌ک‌رابی، وه‌ دار خورماگان (ده‌وروبه‌ری ئه‌و بیره‌) وه‌کو‌ سه‌ری شه‌یتانه‌کان و‌ابوون))، (عائیشه‌ ده‌لئ) وتم: ئهی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئایا (جادوو‌ه‌که‌ت) دهر‌نه‌ه‌ینا؟ فه‌رمووی: ((نه‌خ‌یر بی‌گومان خوا چاکی کردمه‌وه‌ و

(۱) بروانه: ۳۱۷۵.

(۲) ئایا زانیوته.

(۳) واته: دوو فریشته که جبریل و میکائیل بوون ﷺ، وه‌ک له‌ گ‌یرانه‌وه‌ی ته‌به‌رانی‌دا هاتووه‌ (إرشاد الساری: ۴۸۳/۱۲).

شیفای دام^(۱)، وه ترسام (ئه‌گهر دهرم بهینایه) باسیکی خراپ به‌هویه‌وه له ناو خه‌لکدا بهه‌ژینم^(۲)، نیتز فهرمانی کرد و بیرمه‌که پرگرایه‌وه و داپو‌شرا.

۵۱- باب: هِنَ الْبَيَانِ سِحْرِ

۵۷۶۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَدِمَ رَجُلَانِ مِنَ الْمَشْرِقِ، فَخَطَبَا، فَعَجِبَ النَّاسُ لِبَيَانِهِمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "إِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا" أَوْ: "إِنَّ بَعْضَ الْبَيَانِ لَسِحْرٌ"^(۳).

۵۱- باسیک: هه‌ندی و تارن په‌وان وه‌ک جادوو وان^(۳)

۵۷۶۷-عه‌بدوللای کورپی عومهر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ده‌گپرپته‌وه ده‌لی: دوو پیاو له خۆره‌ه‌لاته‌وه هاتن^(۴)، ئینجا هه‌ردووکیان و تارن خوینده‌وه و خه‌لکه‌که به‌په‌وانی و جوانی و تاره‌گیان سه‌رسام بوون، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((به راستی هه‌ندی و تارن په‌وان و جوان وه‌ک جادوو وان))، یان فهرمووی: ((بیگومان به‌شیک له و تارن په‌وان ده‌لی جادوو)).

۵۲- بابُ الدَّوَاءِ بِالْعَجْوَةِ لِلَّسِّحْرِ

۵۷۶۸- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ، أَخْبَرَنَا هَاشِمٌ، أَخْبَرَنَا عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ اضْطَبَحَ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّاتٍ عَجْوَةً، لَمْ يَضُرَّهُ سَمٌّ وَلَا سِحْرٌ ذَلِكَ الْيَوْمَ إِلَى اللَّيْلِ». وَقَالَ غَيْرُهُ: «سَبْعَ مَرَّاتٍ»^(۵).

(۱) رزگاری کردم لهو جادوو و حاله‌ت و ئاسایی بوومه‌وه.

(۲) پروانه: ۵۱۴۶.

(۳) له جوانی فه‌ساحه‌ت و به‌لاغه‌تدا مروّف ده‌حه‌په‌سینن و سه‌رسامی ده‌که‌ن وه‌ک سحر و جادوو.

(۴) واته: روژه‌لاتی مه‌دینه له به‌نو ته‌میم بوون، له سنوری پروبه‌ عیراق ده‌ژیان.

(۵) پروانه: ۵۴۴۵.

۵۲- باسی چاره‌سه‌رکردنی جادوو به خورمای عه‌جوه

۵۷۶۸- عامیری کوری سه‌عد له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه و ده‌لێ: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی ((هه‌ر که‌سیک هه‌موو رۆژیک به‌یانیان (به‌سکی خالی) چه‌ند دهنکه‌ خورمایه‌کی عه‌جوه بخوات، له‌و رۆژمدا تا شه‌و نه‌ژمهر نه‌جادوو زیانی پێناگه‌یه‌نیٓت))، وه‌ غه‌یر عه‌لی ^(۱) له‌ گیرانه‌وه‌که‌یدا ده‌لێ: ((حه‌وت دهنک خورما (ی عه‌جوه‌ه))).

۵۷۶۹- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَامِرَ بْنَ سَعْدٍ، سَمِعْتُ سَعْدًا ﷺ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ تَصَبَّحَ سَبْعَ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سَمٌ وَلَا سِحْرٌ» ^(۲).

۵۷۶۹- عامیری کوری سه‌عد ده‌لێ: له‌ سه‌عدم ﷺ بیست ده‌یوت: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌ر که‌سیک به‌یانیان حه‌وت دهنک خورمای عه‌جوه‌ه بخوات، له‌و رۆژمدا نه‌ژمهر نه‌جادوو زیانی پێناگه‌یه‌نیٓت)).

۵۳- باب: لَا هَامَةَ

۵۷۷۰- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا عَدْوَى، وَلَا صَفَرٌ، وَلَا هَامَةٌ». فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا بَالُ الْإِبِلِ تَكُونُ فِي الرَّمْلِ كَأَنَّهَا الطُّبَاءُ، فَيَخَالِطُهَا الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَيَجْرِبُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «قَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلُ؟» ^(۳).

(۱) عه‌لی مامۆستای بوخارییه، غه‌یر عه‌له‌یش مه‌به‌ستی جومعه‌یه. بروهانه: إرشاد الساري: ۴۹۲/۱۲.

(۲) بروهانه: ۵۴۴۵.

(۳) بروهانه: ۵۷۰۷.

۵۳- باسیک: بایه‌قوش و کونده‌په‌پوو نییه^(۱)

۵۷۷۰- ئەبو ھورمیرە رحمہ دەلی: پیڤه‌مبه‌ری خوا رحمہ فەرمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی و سیرایه‌تی سک ئیسه^(۲) و شوومی بایه‌قوش و کونده‌په‌پوو نییه)). جا عەرمبیه‌کی دهمته‌کی وتی: ئەی پیڤه‌مبه‌ری خوا رحمہ ئەی بۆچی و شتره‌کانە لەناو تۆز و لا وەك ئاسك وان^(۳)، ئینجا که و شترکی گەرۆل دیتە ناویان و تیکه‌لاویان دەبی هەموویان گەرۆل ده‌کات؟ پیڤه‌مبه‌ری خواش رحمہ فەرمووی: ((ئەی کئ ئەو گەرۆلییه‌ی به‌ و شتری یه‌که‌م گه‌یانده‌وه؟)).

۵۷۷۱- وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ، سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ بَعْدُ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ص: «لَا يُورَدَنَّ مُمَرِّضٌ عَلَى مُصِحٍّ». وَأَنْكَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ حَدِيثَ الْأَوَّلِ، قُلْنَا: أَلَمْ تَحَدِّثْ أَنَّهُ لَا عَدْوَى؟ فَرَطَنَ بِالْحَبَشِيَّةِ. قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: فَمَا رَأَيْتُهُ نَسِيَ حَدِيثًا غَيْرَهُ^(۴).

۵۷۷۱- ئەبو سه‌له‌مه له ئەبو ھورمیرە رحمہ بیست وتی: پیڤه‌مبه‌ر رحمہ فەرمووی: ((با (و شتری) نه‌خۆش نه‌کریتە ناو (و شتری) ساغه‌وه)), ئەبو ھورمیرە دانی نه‌نا به‌فەرمووده‌ی یه‌که‌مدا، پیمان وت: ئەی تۆ ئەم فەرمووده‌یه‌ت نه‌ده‌گیرایه‌وه ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه؟)), به‌زمانی حه‌به‌شی قسه‌یه‌کی کرد، ئەبو سه‌له‌مه وتی: نه‌مدیوه هیچ فەرمووده‌یه‌کی له بیر چووبیتەوه جگه‌ له‌م فەرمووده‌یه.

(۱) (ولاهامة): دوومانای هه‌به‌یه‌که‌میان: عه‌ره‌به‌کان بایه‌قوشیان به‌ شوم ده‌زانی وه‌ لایان وابوو له‌سه‌ر مالی هه‌ره‌که‌سیکدا نیشته‌وه ئەوه‌ خاوه‌ن ماله‌که‌ یان که‌سیکیان ده‌مریت. دووه‌میان: عه‌ره‌به‌کان باوه‌ریان وابوو که‌ ئیسکی مردووه‌که‌یان بووه‌ته‌ ئەو بایه‌ قوشه‌ ده‌فری، ئەمه‌شیان لیکدانه‌وه‌ی زۆربه‌ی زانایانه. پیڤه‌مبه‌ر رحمہ ئەم بڕوا و بۆچوانه‌ی پوچه‌ل کردوه‌ و فەرمووی شتی وانیه‌ راست نییه. له‌به‌ر ئەم دوو مانایه‌ بوخاری دوو جار ئەم بابته‌ی هێناوه‌ له‌ سه‌حیحه‌که‌یدا. بڕوانه: [ارشاد الساری: ۴۹۴/۱۲].

(۲) یان ماری ناو سکی سیرایه‌ته‌که‌یه.

(۳) ساف و لوسن تۆز ناگرنه‌ خۆیان.

(۴) بڕوانه: ۵۷۷۴.

۵۴- باب: لَا عَدَوَى

۵۷۷۲- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَفِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَحَمْرَةُ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا عَدَوَى، وَلَا طَيْرَةٌ، إِنَّمَا الشُّؤْمُ فِي ثَلَاثٍ: فِي الْفَرَسِ، وَالْمَرْأَةِ، وَالْدَّارِ»^(۱).

۵۴- باسیک: سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه

۵۷۷۲- ئیبنو عومەر رضي الله عنه ده‌ئێ: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه، به‌ده‌قومی نییه، بێ‌گومان شوومی له‌ سێ شت دایه: له‌ ئەه‌سب و مایین و ژن و خانوو)).

۵۷۷۳- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدَوَى»^(۲).

۵۷۷۳- ئەبو سه‌له‌مه‌ی کورێ عه‌بدوره‌حمان ده‌گێڕێته‌وه‌ که‌ ئەبو هورمیره رضي الله عنه وتی: که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ته‌نینه‌ و سیرایه‌تی نه‌خۆشی نییه)).

۵۷۷۴- قَالَ أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا تُورِدُوا الْمُمْرِضَ عَلَى الْمَصِحِّ»^(۳).

۵۷۷۴- ئەبو هورمیره رضي الله عنه له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه‌ ده‌فه‌رمووی: ((وشت‌ری نه‌خۆش مه‌به‌نه‌ ناو (وشت‌ری) ساغه‌وه)).

(۱) ب‌روانه: ۲۰۹۹.

(۲) ب‌روانه: ۵۷۰۷.

(۳) ب‌روانه: ۵۷۷۱.

۵۷۷۵- وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سِنَانُ بْنُ أَبِي سِنَانٍ الدُّؤَلِيُّ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى». فَقَامَ أَعْرَابِيٌّ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ الْإِبِلَ تَكُونُ فِي الرَّمَالِ أَمْثَالَ الطَّبَّاءِ فَيَأْتِيهِ الْبَعِيرُ الْأَجْرَبُ فَتَجْرُبُ؟ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلُ؟»^(۱).

۵۷۷۵- نه‌بو هورمیره ر‌ه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ر‌ه رمووی: ((سیرایه‌تی نه‌خوشی نییه))، جا عهرمبیه‌کی ده‌شته‌کی هه‌ستا و وتی: پیم بل‌ی: وشتره‌کان له ناوماندا وه‌ک ناسک وان، نینجا وشتریکی گه‌رۆل دیت (تیکه‌لاویان دمبی) نه‌وانیش گه‌رۆل ده‌بن؟ پی‌غه‌مبه‌ریش ر‌ه ((نه‌ی کی گه‌رۆلی به وشتری یه‌که‌م گه‌یانده؟)).

۵۷۷۶- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: سَمِعْتُ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا عَدْوَى، وَلَا طَيْرَةٌ، وَيُعْجِبُنِي الْقَالُ». قَالُوا: وَمَا الْقَالُ؟ قَالَ: «كَلِمَةٌ طَيِّبَةٌ»^(۲).

۵۷۷۶- نه‌نه‌سی کوری مالیک ر‌ه له پی‌غه‌مبه‌ر ر‌ه ده‌گیرته‌وه که فهرموویه‌تی: ((ته‌نینه‌وه‌ی نه‌خوشی نییه، ره‌شبینی بالنده نییه، هه‌زم به گه‌شبینیه))، عه‌رزبان کرد: گه‌شبینی چیه؟ فهرمووی: ((وته‌یه‌کی جوان و چاکه)).

۵۵- بَابُ مَا يُذْكَرُ فِي سَمِّ النَّبِيِّ ﷺ

رواه عروة عن عائشة ر‌ه عن النبي ﷺ.

۵۷۷۷- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ: لَمَّا فُتِحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ شَاةٌ فِيهَا سَمٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اجْمَعُوا لِي مَنْ

(۱) بروانه: ۵۷۰۷.

(۲) بروانه: ۵۷۵۶.

كَانَ هَٰ هَٰ هَٰ مِنَ الْيَهُودِ». فَجَمِعُوا لَهُ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنِّي سَأَلْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ، فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْهُ؟». فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَبُوكُمْ؟». قَالُوا: أَبُونَا فَلَانٌ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كَذَبْتُمْ بَلْ أَبُوكُمْ فَلَانٌ». فَقَالُوا: صَدَقْتَ وَبَرَرْتَ. فَقَالَ: «هَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟». فَقَالُوا: نَعَمْ يَا أَبَا الْقَاسِمِ، وَإِنْ كَذَبْنَاكَ عَرَفْتَ كَذِبَنَا كَمَا عَرَفْتَهُ فِي آبِنَا. قَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ أَهْلُ النَّارِ؟». فَقَالُوا: نَكُونُ فِيهَا يَسِيرًا، ثُمَّ تَخْلُفُونَنَا فِيهَا. فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «اخْسَئُوا فِيهَا، وَاللَّهِ لَا نَخْلُفُكُمْ فِيهَا أَبَدًا». ثُمَّ قَالَ لَهُمْ «فَهَلْ أَنْتُمْ صَادِقِي عَنْ شَيْءٍ إِنْ سَأَلْتُكُمْ عَنْهُ؟». قَالُوا: نَعَمْ. فَقَالَ: «هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاةِ سَمًّا؟». فَقَالُوا نَعَمْ. فَقَالَ: «مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَٰلِكَ». فَقَالُوا: أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَذَّابًا نَسْرِيحُ مِنْكَ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ^(۱).

۵۰- باسی نهوهی باس ده‌کرت له ژه‌هر خواردکردنی پیغه‌مبه‌ر

ئهم فهرموودمیه عوروه گیراویه‌تیه‌وه له عانیشه‌وه ﷺ له پیغه‌مبه‌ر ﷺ گیراویه‌تیه‌وه.

۵۷۷۷- ئه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لی: کاتی خه‌یبه‌ر ئازاد کرا مه‌رێک (ی برزاو) به‌دیاری هینرا بو پیغه‌مبه‌ر ﷺ که زه‌هری پیوه‌ بوو، بویه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((هه‌رجی جوو نا لی‌ره‌دایه‌ بۆم کۆبکه‌نه‌وه)), ئه‌وانیش بۆیان کۆکرده‌وه و فهرمووی پێیان: ((من پرسیارى شتیکتان لى ده‌که‌م ئایا ئیوه‌ راست‌گۆدمین له‌گه‌ڵم له‌ بارمیه‌وه؟)) وتیان: به‌لى ئه‌ی ئه‌بو لقاسیم، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی پێیان: ((باوکتان کییه‌؟)) وتیان: باوکمان فلانه‌ که‌سه، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((درۆتان کرد به‌ئکو باوکتان فلانه‌ که‌سه)), وتیان: تو راست ده‌که‌یت و چاکت وت، پیغه‌مبه‌ری خواش ﷺ

فهرمووی: ((دهی ئایا ئیوه راستیم پی ده‌لین دهرباره‌ی شتیک نه‌گهر پرسپارتان لی بکه‌م؟)) وتیان: به‌لئ ئه‌ی ئه‌بو لقاسیم، خو نه‌گهر درو بکه‌ین به‌دروکه‌مان دمرانیت وه‌ک چو‌ن دهرباره‌ی باوگمان زانیت درو ده‌که‌ین، نه‌نجا پیانی فهرموو: ((کی دوزه‌خیه؟)) وتیان: ئیمه ماومیه‌کی که‌م له دوزه‌خدا ده‌مینینه‌وه پاشان ئیوه له شوینی ئیمه‌دا ده‌مینینه‌وه له دوزه‌خدا (و ئیمه دینیه دهره‌وه)، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: ((جغه‌تان لی بی له دوزه‌خدا، سویند به‌خوا ئیمه هه‌رگیز له شوینی ئیوه له دوزه‌خدا نامینینه‌وه))، پاشان فهرمووی پیان: ((ئایا راستیم پی ده‌لین دهرباره‌ی شتیک نه‌گهر پرسپارتان لی بکه‌م له بارمیه‌وه؟)) وتیان: به‌لئ، فهرمووی: ((ئایا ژهرتان کردوه به‌م مه‌ره‌وه؟)) وتیان: به‌لئ، فهرمووی: ((چی وای لیکردن ئه‌وکاره بکه‌ن؟))، وتیان: به‌وکاره ویستمان نه‌گهر درو‌زن بیت (بمریت) و پرزگارمان بیت لیت، خو نه‌گهر پیغه‌مبه‌ر بیت زیانت پی ناگه‌یه‌نیت.

۵۱- بابُ شَرْبِ السُّمِّ، وَالدَّوَاءِ بِهِ، وَبِمَا يُخَافُ مِنْهُ وَالْخَبَثُ

۵۷۷۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ ذَكَوَانَ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ تَرَدَّى مِنْ جَبَلٍ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَهُوَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، يَتَرَدَّى فِيهِ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ تَحَسَّى سَمًا فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَسَمُهُ فِي يَدِهِ، يَتَحَسَّاهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِحَدِيدَةٍ فَحَدِيدَتُهُ فِي يَدِهِ، يَجَأُ بِهَا فِي بَطْنِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدًا مُخَلَّدًا فِيهَا أَبَدًا»^(۱).

01- باسی خواردنه‌وهی ژهر و دهرمانکردن پیی، وه ترسان له دهرمان کردن به ژهر و دهرمانی پیس (به‌کاره‌یتان)

۵۷۷۸- ئه‌بو هورمیره رضی الله عنه له پیغه‌مبه‌روه رضی الله عنه ده‌گیرێته‌وه فه‌رمووێه‌تی: ((هه‌ر که‌س له شاخێک خۆی بخاته‌ خواره‌وه و خۆی بکوژێت، ئه‌وه له ناو دۆزه‌خدا به‌رده‌وام ده‌خړێته‌ خواره‌وه بۆ هه‌تا هه‌تایی تێیدا ده‌مێنێته‌وه، وه هه‌ر که‌س ژهر بخواته‌وه و خۆی پێ بکوژێت، ئه‌وه ژهره‌که‌ی له ده‌ستی دایه قوم له دوا‌ی قوم ده‌یخواه‌وه و به‌هه‌تا هه‌تایی له ناو دۆزه‌خدا ده‌مێنێته‌وه، وه هه‌ر که‌س خۆی به پارچه ئاسنێک بکوژێت ئه‌و پارچه ئاسنه‌که که له ده‌ستی دایه ورگی خۆی پێ راده‌دات، له ناو دۆزه‌خدا ده‌مێنێته‌وه به‌هه‌تا هه‌تایی)).

۵۷۷۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ بَشِيرٍ أَبُو بَكْرٍ، أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ هَاشِمٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ اضْطَبَحَ بِسَبْعِ مَرَّاتٍ عَجْوَةً لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سَمٌ وَلَا سِحْرٌ»^(۱).

۵۷۷۹- عامیر کوری سه‌عد ده‌لی: له باوکه‌م رضی الله عنه بیست ده‌یوت: له پیغه‌مبه‌ری خوام رضی الله عنه بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌ر که‌سی هه‌موو رۆژێک به‌یانان (به‌سکی خالی) جه‌وت ده‌نک خورمای عه‌جوه بخوات، له‌و رۆژهدا نه‌ژهر نه‌جاده‌و و سیه‌ر زیانی پێ ناگه‌یه‌نیت)).

0۷- بَابُ الْبَانِ الْأُتْنِ

۵۷۸۰- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ رضی الله عنه قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ. قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَلَمْ أَسْمَعْهُ حَتَّى أَتَيْتُ الشَّامَ^(۱).

۵۷- باسی شیرى ماكه‌ر^(۲)

۵۷۸۰- ئه‌بو سه‌عله‌به‌ی خوشه‌نى ﷺ ده‌لئى: پېغه‌مبه‌ر ﷺ خواردنى هه‌موو درنده‌یه‌كى كه‌له‌به‌دارى قه‌ده‌غه‌ كردوه. زوه‌رى ده‌لئى ئه‌م فه‌رمووده‌یه‌م نه‌بېستبوو هه‌تا رۆشتمه‌ شام (له‌وئى بېستم).

۵۷۸۱- وَزَادَ اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: وَسَأَلْتُهُ: هَلْ نَتَوَضَّأُ أَوْ نَشْرَبُ أَلْبَانِ الْأَثْنِ أَوْ مَرَارَةَ السَّبْعِ أَوْ أَبْوَالَ الْإِبِلِ؟ قَالَ: قَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَتَدَاوُونَ بِهَا، فَلَا يَرَوْنَ بِذَلِكَ بَأْسًا، فَأَمَّا أَلْبَانُ الْأَثْنِ فَقَدْ بَلَّغْنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ لُحُومِهَا، وَلَمْ يَبْلُغْنَا عَنْ أَلْبَانِهَا أَمْرٌ وَلَا نَهْيٌ، وَأَمَّا مَرَارَةُ السَّبْعِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: أَخْبَرَنِي أَبُو إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيُّ، أَنَّ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخُسَيْنِي أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنْ أَكْلِ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبْعِ^(۳).

۵۷۸۱-له‌یس (له‌ گێڕانه‌وه‌ی فه‌رمووده‌كه‌ی پېشوو‌دا) ئه‌مه‌ی زیاد كردوه: یونس بو‌ی گێڕامه‌وه‌ له‌ ئیبنو شیهابه‌وه‌ وتی: پرسیارم له‌ (ئهبی ئیدریسی خه‌ولانی) كرد: ئایا به‌شیری ماكه‌ر دمست نو‌یژ بگ‌رین یان بیخۆینه‌وه‌، یان به‌ ئاوی زراوی درنده‌ یان میزی وشتر؟ (ئهبو ئیدریس) وتی: بېگومان جاران مسو‌لمانان (می‌زی وشتریان) بو‌ چارمه‌ر به‌كار ده‌هێنا، هێچ خراپه‌یه‌کیان له‌و كاردا نه‌ده‌بینی^(۴)، به‌لام شیرى ماكه‌ر ئه‌وه‌ بېگومان پێمان گه‌شتوو كه‌ پېغه‌مبه‌رى خوا ﷺ گوشتى كه‌رى قه‌ده‌غه‌ كردوه، به‌لام ده‌رباره‌ی شیرى ماكه‌ر نه‌فه‌رمان كردن و نه‌ قه‌ده‌غه‌كردنمان پێنه‌گه‌شتوو. به‌لام به‌ئاوی زراو درنده‌، ئیبنو شیهاب ده‌لئى:

(۱) پروانه: ۵۵۳۰.

(۲) ألبان الأثن: هه‌ردوو وشه‌كه‌ كۆن به‌لام له‌ به‌كوردی كردنیاندا جوان نابیت وه‌ك خۆی وه‌ری گێردی بو‌ كوردی.

(۳) پروانه: ۵۵۳۰.

(۴) حه‌رام نه‌بوو به‌لایانه‌وه‌.

ئەبو ئیدریسی خەولانی بۆی گیرامەو، کە ئەبو سەعلەبەی خوشەنی بۆی گیرایەو کە پیغەمبەری خوا ﷺ خواردنی گوشتی هەموو درندەمەکی کە ئێبارەداری قەدەغە کردو.

۵۸- باب: إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي الْإِنَاءِ

۵۷۸۲- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عُثْبَةَ بْنِ مُسْلِمٍ -مَوْلَى بَنِي تَيْمٍ- عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ -مَوْلَى بَنِي زُرَيْقٍ- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا وَقَعَ الذُّبَابُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ، فَلْيَغْمِسْهُ كُلَّهُ، ثُمَّ لِيَطْرَحْهُ، فَإِنْ فِي أَحَدٍ جَنَاحَيْهِ شِفَاءٌ وَفِي الْآخَرِ دَاءٌ»^(۱).

۵۸- باسیک: ئەگەر میش کەوتە دەفریکەو (شلەنی تیا بێ)

۵۷۸۲- ئەبو هورەیرە ر.ح. دەگێڕێتەو کە پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ((ئەگەر میش کەوتە دەفری یەکیکتانەو میشە کە هەموو نوقم بکاتە (ناو شلەنی دەفرە کە)، لە پاشان فری بدات، چونکە بێگومان لە بالیکیدا شیفای هەیه و لە بالە کە تریدا نەخۆشی هەیه)).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۷- کِتَابُ اللَّبَاسِ

بهناوی خواوی بهخشندهی میهره بان

۷۷- پهراوی جل و بهرگ و پۆشاک

۱- بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى: ﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ﴾ (۳۳) ﴿الْأَعْرَافِ

وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: "كُلُوا وَاشْرَبُوا وَالْبَسُوا وَتَصَدَّقُوا فِي غَيْرِ إِسْرَافٍ وَلَا مَخِيلَةٍ". وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُلُّ مَا شِئْتَ وَالْبَسَ مَا شِئْتَ، مَا أَخْطَأَكَ اثْنَتَانِ سَرَفٌ أَوْ مَخِيلَةٌ.

۵۷۸۳- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ وَزَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ يُخْبِرُونَهُ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَى مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلَاءً»^(۱).

۱- باسی ئەم فەرمايشتهی خواوی بهرز و بلند: ((ئەم

موحه مههه)) بڵێ کێ ئارایش و جوانییه خواپیهکانی

حهرام کردوه که خوا بۆ بهندهکانی دروست کردوه))

- پێغه مبهه ﷺ فهرمووی: ((بخون و بخۆنهوه و بپۆشن و ببهخشن بهبی

زیادمهروی و خو بهزل زانین)).

ئیبنو عبباس رادیه ﷺ دهلی: چیت ههز لییه بیخو و بیپۆشه، دوو شتی تیا نه بێت

زیادمهروی و فیز وخو بهزل زانین.

۵۷۸۳- ئیبنو عومەر ؓ ده‌گیرێته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خوا سه‌یری که‌سێک ناکات پۆشاکه‌که‌ی بخشینی به‌زه‌ویدا بۆ خۆ به‌زل زانین بێت)).

۲- بابُ مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ مِنْ غَيْرِ خِيَلَاءَ

۵۷۸۴- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خِيَلَاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَحَدَ شِقَائِي إِزَارِي يَسْتَرْخِي، إِلَّا أَنْ أَتَعَاهَدَ ذَلِكَ مِنْهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَسْتَ مِنْ مَنْ يَصْنَعُهُ خِيَلَاءَ»^(۱).

۲- باسی ئه‌و که‌سه‌ی پۆشاکه‌که‌ی بخشینی به‌زه‌ویدا بۆ خۆ به‌زل زانین نه‌بیت

۵۷۸۴- سالیمی کوری عه‌بدوڵلا له‌ باوکیه‌وه ؓ ده‌گیرێته‌وه ئه‌ویش له‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ؓ ده‌گیرێته‌وه فه‌رموویه‌تی: ((هه‌رکەس بۆ فیز و خۆ به‌گه‌وره زانین جل و به‌رگه‌که‌ی بخشینی به‌زه‌ویدا و به‌دوای خۆیدا رایکی‌شیت، خوای گه‌وره له‌ رۆژی قیامه‌تدا (به‌چاوی به‌زه‌یی) سه‌یری ناکات))، ئه‌بو به‌کریش ؓ وتی: ئه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا لایه‌کی کراسه‌که‌م به‌ زه‌ویدا ده‌خشیت، به‌لام ئه‌ومنده هه‌یه من ئه‌وهم هه‌ر بووه له‌ کراسه‌که‌مدا. پی‌غه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((تۆ له‌و که‌سانه نیت بۆ فیز و ده‌عه‌یه ئه‌وه بکه‌یت)).

۵۷۸۵- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ ؓ قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ وَنَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ، فَقَامَ يَجُرُّ ثَوْبَهُ مُسْتَعْجِلًا حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ،

وَتَابَ النَّاسُ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، فَجَلَّى عَنْهَا، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا وَقَالَ: «إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ حَتَّى يَكْشِفَهَا»^(۱).

۵۷۸۵- ئه‌بو به‌کر رضی اللہ عنہ ده‌لی: ئیمه له خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ردا صلی اللہ علیہ وسلم بووین خۆر گیرا، ئینجا (پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم) هه‌ستا و به‌په‌له‌ روشت عه‌باگه‌ی به‌دوای خۆیدا راده‌کیشا هه‌تا چوه‌ مزگه‌وت خه‌لکه‌که‌ گه‌رانه‌وه‌ (بو مزگه‌وت)^(۲)، جا دوو پکات نوێزی کرد (به‌ پێشنوێژ بو‌مان)، ئینجا خۆر گیرانه‌که‌ به‌ردرا، له‌ پاشان پرووی تیکردین و فهرمووی: ((به‌راستی خۆر و مانگ دوو نیشانه‌ن له‌ نیشانه‌کانی خوا، جا ئه‌گه‌ر شتێک (ی نائاسایی) تان له‌وان بینی، ئه‌وه‌ نوێژ بکه‌ن و له‌ خوا بپاړێنه‌وه‌ تا به‌ریدات و دهریکه‌وێت))^(۳).

۳- بابُ التَّشْمِيرِ فِي الثِّيَابِ

۵۷۸۶- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا ابْنُ سُمَيْلٍ، أَخْبَرَنَا عَمْرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، أَخْبَرَنَا عَوْفُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: فَرَأَيْتُ بِلَالًا جَاءَ بِعَنْزَةٍ فَرَكَزَهَا، ثُمَّ أَقَامَ الصَّلَاةَ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم خَرَجَ فِي حُلَّةٍ مُشَمَّرًا، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ إِلَى الْعَنْزَةِ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالذَّوَابَّ يَمُرُّونَ بَيْنَ يَدَيْهِ مِنْ وَرَاءِ الْعَنْزَةِ^(۴).

۳- باسی خۆ هه‌لکردن دهرباره‌ی پۆشاک^(۵)

۵۷۸۶- ئه‌بو جوحه‌یفه‌ ده‌لی: بیلالم بینی رضی اللہ عنہ دار ده‌ستیکی هینا و دایچه‌هاند، پاشان قامه‌تی نوێزی کرد، ئینجا پیغه‌مبه‌ری خوام صلی اللہ علیہ وسلم بینی (له‌ خێوه‌ته‌که‌ی)

(۱) پروانه: ۱۰۴۰.

(۲) دواى ئه‌وه‌ی له‌ مزگه‌وت دهرچوو بووین.

(۳) واته‌:ئهو نوێژو دوعا بکه‌ن تا خۆر یان مانگ گیرانه‌که‌ به‌ر بپێت.

(۴) پروانه: ۱۸۷.

(۵) واته‌:که‌سیک جل و به‌رگن که‌ له‌به‌ری دایه‌ به‌شی خواره‌وه‌ی هه‌لکات بو‌ مه‌به‌ستی گرج و گۆلی.

هاته دمه‌وه و پۆشاکێکی له به‌ردابوو خۆی هه‌لکردبوو، ئینجا دوو ر‌کات نوێژی روو به‌دار ده‌سته‌که کرد، وه خه‌لک و نازه‌لم ده‌بینی به‌به‌رده‌میدا دمه‌روشتن له پشت دار ده‌سته‌که‌وه.

۴- باب: مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ قَهْوَ فِي النَّارِ

۵۷۸۷- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الْإِزَارِ فَفِي النَّارِ».

۴- باسیک: ئه‌وهی له خوار قاپاره‌کانه‌وه بی‌ت (له پۆشاک) ئه‌وه له ئاگر دایه

۵۷۸۷- ئه‌بو هوریره رضي الله عنه له پیغه‌مه‌به‌ره‌وه صلى الله عليه وسلم ده‌گێڕێته‌وه فه‌رمووێه‌تی: ((ئه‌وه‌ی له خوار هه‌ردوو قاپاره‌وه‌یه له پۆشاک ئه‌وه له ئاگر دایه)).

۵- بابُ هُنْ جَرُّ تَوْبَةٍ مِنَ الْخِيَلِ

۵۷۸۸- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَا يَنْظُرُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطْرًا».

۵- باسی ئه‌و که‌سه‌ی پۆشاکه‌که‌ی به‌زه‌ویدا

ده‌خشی‌نێ له‌به‌ر خۆ به‌زل زانی‌ن

۵۷۸۸- ئه‌بو هوریره رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه که پیغه‌مه‌به‌ری خوا صلى الله عليه وسلم فه‌رموو‌ی: ((خوا له ر‌ۆژی دوا‌یدا سه‌یری ئه‌و که‌سه ناکات بۆ فیز و ده‌عیه پۆشاکه‌که‌ی ده‌خشی‌نێ به‌دوای خۆیدا)).

۵۷۸۹- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ -أَوْ قَالَ أَبُو الْقَاسِمِؓ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي فِي حُلَّةٍ، تَعْجِبُهُ نَفْسُهُ مَرَجُلٌ جُمَّتَهُ، إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلَّلُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»^(۱).

۵۷۸۹- ئەبو ھورەیرە ؓ دەلی: پیغەمبەر -یان ئەبولقاسمؓ- ھەرمووی: ((لە کاتیکیدا بیاویک بەرپاگە دەرپۆشت پۆشاکێکی جوانی لەبەر دابوو بەخۆی سەرسام بوو، ھز (پەرچەمی) داھێناوو لە پەر بەزەویدا چوووە خوار، گلۆر دەبیتهووە تا رۆژی قیامت)).

۵۷۹۰- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُفَيْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «بَيْنَمَا رَجُلٌ يَجْرُ إِزَارَهُ، خُسِفَ بِهِ، فَهُوَ يَتَجَلَّلُ فِي الْأَرْضِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ». تَابَعَهُ يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَلَمْ يَرْفَعْهُ شُعَيْبٌ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ^(۲).

۵۷۹۰ م/ - حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، أَخْبَرَنَا أَبِي، عَنْ عَمِّهِ جَرِيرِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَلَى بَابِ دَارِهِ فَقَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ نَحْوَهُ^(۳).

۵۷۹۰- سالیمی کوری عەبدوللا دەگێڕێتهووە کە باوکی ؓ بۆی گێڕایەووە کە پیغەمبەری خوا ؓ ھەرمووی: ((لە کاتیکیدا بیاویک پۆشاکەکی بە زەویدا دەخشاندا^(۴)، بەناخی زەویدا بڕایە خوار، جا ئەو لە ناخی زەویدا گلۆر دەبیتهووە تا رۆژی قیامت)).

(۱) پروانە: ۵۷۹۰.

(۲) پروانە: ۳۴۸۵.

(۳) پروانە: ۵۷۸۹.

(۴) لەبەر شوپی بۆ فیز و دەعیە.

یونس له زوهریه وه ئەم فەرموودهی گێراوته وه و پالپشتی گێرانه وه که ی عهبدوهره حمانی کوری خالید دهکات.

شوعهیب له زوهریه وه (ئەم فەرمووده گێراوته وه) له ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ بهرزی نهکردۆته وه بۆ پیغه مبهەر رضی اللہ عنہ، (به لکو بهوته ی ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ هیناوتی).

۵۷۹۰- جهریری کوری زمید وتی: من له گهل سالیمی کوری عهبدووللای کوری عومهر بووم رضی اللہ عنہ له بهر دمرگای ماله کهیدا، سالیم وتی: له ئەبو هورمیره رضی اللہ عنہ بیست ئەبو هورمیرهش له پیغه مبهیری رضی اللہ عنہ بیستوه: وینه فەرمووده که ی بیشوی گێرایه وه.

۵۷۹۱- حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا شَبَابَةُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: لَقِيتُ مُحَارِبَ بْنَ دِنَارٍ عَلَى فَرَسٍ وَهُوَ يَأْتِي مَكَانَهُ الَّذِي يَقْضَى فِيهِ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، فَحَدَّثَنِي فَقَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ مَخِيلَةً لَمْ يَنْظُرِ اللَّهُ إِلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». فَقُلْتُ لِمُحَارِبٍ: أَذَكَرَ إِزَارَهُ؟ قَالَ: مَا خَصَّ إِزَارًا وَلَا قَمِيصًا. تَابَعَهُ جَبَلَةُ بْنُ سُحَيْمٍ، وَزَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، وَزَيْدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ. وَقَالَ اللَّيْثُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ مِثْلَهُ. وَتَابَعَهُ مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ، وَعُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَقَدَّامَةُ بْنُ مُوسَى، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: «مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ»^(۱).

۵۷۹۱- شوعه دهلی: به موخاریبی کوری دیسار گه شتم، به سوار نه سپیکه وه بوو دهرۆشت بۆ نهو جیگای حوكم و فهزاوته ی تیا دمکرد^(۲)، پرسیری ئەم فەرمووده یه لی کرد، نهویش بوی گێرامه وه و، وتی: له عهبدووللای کوری

(۱) پروانه: ۳۶۶۵.

(۲) موخاریب قازی کوفه بوو لهو کاته دا.

عومهرم ﷺ بیست دمیوت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((هەر که‌سی پۆشاکه‌کی بخشی به زه‌ویدا بۆ فیز و خو به‌زل زانین خوا له‌ روژی قیامه‌تدا سه‌یری ناکات!!))، (شوعبه ده‌لی: به‌ موخاریبیم وت: نه‌ی باسی نیزاری کرد؟ وتی: تایبه‌تی نه‌کرد نه‌به‌ نیزاره‌وه و نه‌به‌ کراسه‌وه.

پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی موخاریبی کو‌ری دیساریان کردوه له‌ وتنی (إزار)دا هه‌ریه‌ك له‌ جه‌به‌له‌ی کو‌ری سوحه‌یم و زمیدی کو‌ری ئه‌سله‌م و زمیدی کو‌ری عه‌بدوڵڵا له‌ ئیبنو عومهره‌وه ﷺ له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ.

له‌یس له‌ نافیعه‌وه له‌ ئیبنو عومهره‌وه ﷺ وینه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی پێشوویان گێڕاوه‌ته‌وه.

وه‌ پالپشتی گێڕانه‌وه‌که‌ی نافیعی کردوه، هه‌ریه‌ك له‌ مووسای کو‌ری عوقبه‌ و عومهری کو‌ری موحه‌مه‌د و قودامه‌ی کو‌ری مووسا هه‌موویان له‌ سالیمه‌وه له‌ ئیبنو عومهره‌وه له‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێڕاویانه‌ته‌وه، به‌م شیوه‌: (مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ) واته‌: هەر که‌س پۆشاکه‌کی به‌دوای خۆیدا ڕاکێشیت.

۶- بَابُ الْإِزَارِ الْمُهْدَبِ

وَيَذْكُرُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، وَأَبِي بَكْرٍ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَحَمْرَةَ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ، وَمُعَاوِيَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّهُمْ لَبَسُوا ثِيَابًا مُهْدَبَةً.

۵۷۹۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيِّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا جَالِسَةٌ وَعِنْدَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ تَحْتَ رِفَاعَةَ فَطَلَّقَنِي فَبَتَّ طَلَاقِي، فَتَزَوَّجْتُ

۷- بابُ الْأُزْدِيَّةِ

وَقَالَ أَنَسٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: جَبَدَ أَعْرَابِيٌّ رِذَاءَ النَّبِيِّ ﷺ.
 ۵۷۹۳- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ، أَنَّ حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَدَعَا النَّبِيُّ ﷺ بِرِدَائِهِ، ثُمَّ انْطَلَقَ يَمْشِي، وَاتَّبَعْتُهُ أَنَا وَزَيْدُ بْنُ حَارِثَةَ، حَتَّى جَاءَ النَّبِيُّ الَّذِي فِيهِ حَمْزَةٌ، فَاسْتَأْذَنَ فَأَذِنُوا لَهُمْ^(۱).

۷- باسی سهر بهرگ (وهک عهبا و جبه)

ئهنهس دهلی: عهره بیکی دهستهکی عهباکهی پیغه مبهری ﷺ راکیشا^(۲).
 ۵۷۹۳- زوهری دهلی: عهلی کوری حوسهین بوئی گیرامه وه که حوسهینی کوری عهلی بوئی گیراومه وه که عهلی ﷺ وتی: پیغه مبهر ﷺ داوای عاباکهی کرد (بویان هینا)، پاشان به پهله رۆشت من و زهیدی کوری حاریسهش دوای کهوتین، ههتا چوووه ئه و مائهی که حهمزه ی تیایه، ئینجا موئهتی خواست (بوچوونه ژووره وه)، نه وانیش موئتیان دان.

۸- بابُ بُنْسِ الْقَمِيصِ

وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى حِكَايَةً عَنْ يُوسُفَ: ﴿أَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَاَلْقُوهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا﴾ ﴿١٣﴾ يُونُسُ.
 ۵۷۹۴- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَمِيصَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرْنُسَ، وَلَا الْخُفَيْنِ، إِلَّا أَنْ لَا يَجِدَ الثُّعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ مَا هُوَ أَسْفَلُ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

(۱) پروانه: ۲۰۸۹.

(۲) به ژماره: ۳۱۴۹ ئیمامی بوخاری له سه حیه کهیدا هیناوتی.

۸- باسی له‌به‌ر کردنی کراس

وه باسی ئەم فەرماشته‌ی خوای به‌رز و بلند له زمانی یوسفه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه: (ئەم کراسه‌ی من بیه‌ن و بیه‌ن به‌سه‌ر دهم و چاوی باوک‌مدا، (ده‌ست به‌جی) چاوی چاک ده‌بێته‌وه).

۵۷۹۴- ئیبنو عومەر ﷺ ده‌گێڕێته‌وه که پیاویک وتی: ئەو پێغه‌مبه‌ر خوا ﷺ ئەو که‌سه‌ی له ئیحرام دایه چ پۆشاکێک له‌به‌ر بکات، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فەرمووی: ((ئەو که‌سه‌ی له ئیحرام دایه کراس له‌به‌ر نه‌کات و شه‌روال له پێ نه‌کات و می‌زمر له‌سه‌ر نه‌کات و خوف له پێ نه‌کات، مه‌گه‌ر که‌سیک نه‌علی نه‌بێت، با خوف له پێ بکات له خواری قوله پێکانی بن)).

۵۷۹۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو، سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: أَمَّا النَّبِيُّ ﷺ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَعْدَ مَا أُدْخِلَ قَبْرَهُ، فَأَمَرَ بِهِ فَأُخْرِجَ، وَوُضِعَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَنَفَتْ عَلَيْهِ مِنْ رِيقِهِ، وَالْبَسَهُ قَمِيصَهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ^(۱).

۵۷۹۵- جابیری کوری عه‌بدوڵڵا ﷺ وتی: دوا‌ی ئەوه‌ی عه‌بدوڵڵای کوری ئوبه‌یی خرایه گۆره‌که‌یه‌وه پێغه‌مبه‌ر ﷺ هات بو‌ لای، وه فەرمانی کرد له گۆره‌که‌ی دهره‌ینرا و له‌سه‌ر ئەژنۆکانی دانرا، (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) له تفی خو‌ی تفی تێکرد و پێغه‌مبه‌ر ﷺ کراسه‌که‌ی خو‌ی کرده به‌ری، وه خوا زاناتره (بو‌چی کراسه‌که‌ی کرده به‌ری).

۵۷۹۶- حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَمَّا تُوفِّيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي جَاءَ ابْنُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَعْطِنِي

(۱) پروانه: ۱۳۴.

(۲) پروانه: ۱۲۷۰.

فَمِصَكَ أَكْفَنُهُ فِيهِ، وَصَلَّ عَلَيْهِ، وَاسْتَغْفَرَ لَهُ. فَأَعْطَاهُ فَمِصَّهُ، وَقَالَ: «إِذَا فَرَعْتَ فَأَذِنَّا». فَلَمَّا فَرَعَ أَذَنَهُ، فَجَاءَ لِيُصَلِّيَ عَلَيْهِ، فَجَذَبَهُ عُمَرُ فَقَالَ: أَلَيْسَ قَدْ نَهَاكَ اللَّهُ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَى الْمُتَافِقِينَ؟ فَقَالَ: ﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ (۸۰) التوبة. فَتَرَكْتُ: ﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا﴾ (۸۱) التوبة. فَتَرَكَ الصَّلَاةَ عَلَيْهِمْ^(۱).

۵۷۹۶- نافع دهگیرپته وه له عهبدوللاوه ﷺ دهلی: کاتی عهبدوللای کوری ئوبه ی مرد کوره که ی هات بو خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ و وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ کراسه که ی خۆتم بدری با بیکه مه کفن بو باو کم و نوێزی له سهر بکه و داوای لی خوشبوونی بو بکه، پیغه مبهریش ﷺ کراسه که ی خوی دایه و فهرمووی: ((کاتی لیبوووته وه (له ئاماده کردنی) ئاگادارم بکه با نوێزی له سهر بکه))، جا کاتی لیبوووته وه ئاگاداری کرد، ئینجا هات نوێزی له سهر بکات، عومه ریش رایکیشا ووتی: ئایا خوا رپگری نه کردوی له وه ی که نوێز بکهیت له سهر دوو پرووان؟ وه خوا فهرموویته ی: (داوای لی خوش بوونیان بو بکهیت یا داوای لی خوش بوونیان بو نه کهیت، نه گهر هفتا جاریش داوای لی خوشبوونیان بو بکهیت، نه وه ههرگیز خوا لییان خوش نابیت))، بهو هویه وه نه م نایه ته دابه زی (ههرگیز نوێز مه که له سهر هیچ کام لهو دوو پرووانه که مرد). ئیتر نوێز کردنی له سهریان واز لی هینا.

۹- بَابُ جَنْبِ الْقَمِيصِ مِنْ عِنْدِ الصَّدْرِ وَغَيْرِهِ

۵۷۹۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَثَلِ الْبَخِيلِ وَالْمُتَصَدِّقِ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ

عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، قَدْ اضْطُرَّتْ أُيْدِيهِمَا إِلَى تُدْيِهِمَا وَتَرَاقِيهِمَا، فَجَعَلَ الْمُتَصَدِّقُ كُلَّمَا تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ انْبَسَطَتْ عَنْهُ حَتَّى تَغْشَى أَنْامِلَهُ وَتَعْفُوَ أَثَرَهُ، وَجَعَلَ الْبَخِيلُ كُلَّمَا هَمَّ بِصَدَقَةٍ قَلَصَتْ، وَأَخَذَتْ كُلُّ حَلَقَةٍ مَكَانَهَا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ بِإِصْبَعِهِ هَكَذَا فِي جَنْبِهِ، فَلَوْ رَأَيْتَهُ يُوسِّعُهَا وَلَا تَتَوَسَّعُ.

تَابَعَهُ ابْنُ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، وَأَبُو الرِّثَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ فِي الْجُبَّتَيْنِ. وَقَالَ حَنْظَلَةُ: سَمِعْتُ طَاوُسًا، سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: جُبَّتَانِ. وَقَالَ جَعْفَرٌ، عَنِ الْأَعْرَجِ: جُبَّتَانِ^(۱).

۹- باسی گیرفانی کراس لای سنگ و یهخهویه،

ههروهه پۆشاکێ تر (جگه له کراس)

۵۷۹۷-ئەبو هورەیره ؓ: پێغه مبه‌ری خوا ﷺ نموونه‌ی هینایه‌وه و هه‌رمووی: ((نموونه‌ی ڕژده و به‌خشه‌ر، وه‌ك دوو كه‌س وان هه‌ریه‌كه‌یان زڕیه‌كی ناسنیه‌ی له‌به‌ردا بێت، هه‌ردوو ده‌ستیان به‌ ناچارى بردبێته‌ لای هه‌ردوو مه‌مك و به‌شى پێشه‌وه‌ی نیوان مل و شانیانه‌وه، ئینجا به‌خشه‌رمكه‌ هه‌ر كات مائێكى به‌خشی زڕیكه‌ فراوان ده‌بێت له‌ به‌ریدا، هه‌تا (واى لى دیت) په‌نجه‌كانى پێى دادمه‌پوشیت و ده‌خشی به‌دوایدا و شوین پێیه‌كانى ده‌سپێته‌وه، وه‌ ڕه‌زیه‌كه‌ش هه‌ر كات به‌نیاز بێت مائى ببه‌خشیته‌ (ڕه‌زیه‌كه‌ی ڕیگه‌ی نادا)، زڕیكه‌ دێته‌وه‌ یه‌ك و ته‌نك ده‌بێته‌وه، هه‌موو هه‌لقه‌یه‌كی زڕیكه‌ له‌ جیگای خۆی ده‌مینێته‌وه))، ئەبو هورەیره ؓ وتی: پێغه مبه‌ری خوا ﷺ ناوه‌ها په‌نجه‌كه‌ی ده‌خسته‌ زڕیكه‌یه‌وه، خۆزگه‌ بتبینایه‌ ده‌یویست گه‌وره‌ی بکات به‌لام گه‌وره‌ نه‌ده‌بوو.

ئیبنو تاووس له‌ باوکیه‌وه و ئەبو زیناد له‌ ئه‌عه‌ره‌جه‌وه ئه‌م فه‌رمووده‌یان گیراوه‌ته‌وه و پالێشتی هه‌سه‌نی کورێ موسلیم ده‌که‌ن: له‌م وشه‌دا ((فِي الْجُبَّتَيْنِ)).

حه‌نزه له ده‌لی: له تاووسم بیست وتی: له نه‌بو هورمیرهم ﷺ بیست ده‌یوت: (جُبَّتَانِ) وه‌جه‌عفر له نه‌عره‌جه‌وه گپراویه‌تیه‌وه ده‌لی: (جُبَّتَانِ) واته: دوو زریه که مرو‌ف ده‌پاریزی.

۱۰- بَابُ مَنْ لَبَسَ جُبَّةً خَيَّطَةَ الْكُمَيْنِ فِي السَّقْرِ

۵۷۹۸- حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الضُّحَى قَالَ: حَدَّثَنِي مَسْرُوقٌ قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ قَالَ: انْطَلَقَ النَّبِيُّ ﷺ لِحَاجَتِهِ ثُمَّ أَقْبَلَ، فَتَلَقَّيْتُهُ بِمَاءٍ، فَتَوَضَّأَ وَعَلَيْنِهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ، فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ، فَذَهَبَ يُخْرِجُ يَدَيْهِ مِنْ كُمَيْهِ فَكَانَا صَيِّقَيْنِ، فَأَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنْ تَحْتِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَهُمَا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَعَلَى خُفَّيْهِ^(۱).

۱۰- باسی که سیک جوبه‌ی قو‌ل ته‌نگی له‌به‌ر کردبیت له سه‌فه‌ردا

۵۷۹۸- موغه‌یره‌ی کوری شوعبه ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ رو‌شت ده‌ست به ناو بگه‌یه‌نیت، پاشان هاته‌وه منیش چوومه خزمه‌تی به‌هه‌ندی ناوه‌وه، ئینجا ده‌ست‌نو‌یژی گرت، وه جبه‌یه‌کی شامی له‌به‌ردا بوو، جا ناوی له‌ده‌م و لووتی رادا و ده‌م و چاوی شو‌ری، ئینجا ویستی ده‌سته‌کانی له قو‌له‌کانیه‌وه ده‌ربیتی، به‌لام قو‌له‌کانی ته‌سک بوون، بو‌یه له ژیری جبه‌که‌یه‌وه ده‌سته‌کانی ده‌ره‌ینا و شو‌ردنی و ده‌ستی ته‌ری هینا به‌سه‌ریدا و به‌سه‌ر هه‌ردوو خو‌فه‌که‌یدا.

II- بابُ جُبَّةِ الصُّوفِ فِي الْغَزْوِ

۵۷۹۹- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا زَكْرِيَاءُ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ عليه السلام ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: «أَمَعَكَ مَاءٌ؟». قُلْتُ: نَعَمْ. فَتَنَزَلَ عَنْ رَاحِلَتِهِ، فَمَشَى حَتَّى تَوَارَى عَنِّي فِي سَوَادِ اللَّيْلِ، ثُمَّ جَاءَ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ الْإِدَاوَةَ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ، فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِرَاعِيهِ مِنْهَا حَتَّى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الْجُبَّةِ، فَغَسَلَ ذِرَاعِيهِ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزَعِ خُفَّيْهِ فَقَالَ: «دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَذْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ» فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا^(۱).

II- باسی (له بهر کردنی) جوبه‌ی خوری له غهزادا

۵۷۹۹ عورو‌هی کور‌ی موغیره له باوکیه‌وه عليه السلام گپ‌راویه‌تیه‌وه وتی: من شهوئ له سه‌فه‌ریکدا له خزمه‌ت پی‌غه‌مبه‌ر عليه السلام بووم، فه‌رمووی: ((ئاوت پی‌یه؟)) وتم: به‌ئ، ئینجا له وشتره‌که‌ی دابه‌زی رۆشت تا به‌تاریکی شه‌ودا له من وون بوو، له پاشان هاته‌وه منیش له مه‌سینه‌یه‌ک ئاوم کرد به‌ ده‌ستیدا، جا دهم و چاو و ده‌سته‌کانی شت، جوبه‌یه‌کی خوری له‌به‌ردا بوو، نه‌یتوانی باله‌کانی ده‌ری‌پنی، تا ده‌سته‌کانی له ژیری جبه‌که‌وه ده‌ره‌ینا و هه‌ردوو باسکی شو‌رد، پاشان ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سه‌ریدا، له پاشان دانه‌ویمه‌وه تا خوفه‌کانی داکه‌نم، فه‌رمووی: ((وازیان لی بی‌نه چونکه به‌ پاکی پی‌یه‌کانم کردۆته ناو خوفه‌کانه‌وه))، ئینجا ده‌ستی ته‌ری هی‌نا به‌سه‌ر خوفه‌کاندا.

۱۲- بَابُ الْقَبَاءِ وَقُرُوجِ حَرِيرٍ وَهُوَ الْقَبَاءُ، يُقَالُ: هُوَ الذِّي لَهُ شَقٌّ مِنْ خَلْفِهِ

۵۸۰۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَقْبِيَّةً، وَلَمْ يُعْطِ مَخْرَمَةَ شَيْئًا، فَقَالَ مَخْرَمَةُ: يَا بُنَيَّ، انْطَلِقْ بِنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. فَاَنْطَلَقْتُ مَعَهُ، فَقَالَ ادْخُلْ فَاَدْعُهُ لِي. قَالَ: فَدَعَوْتُهُ لَهُ، فَخَرَجَ إِلَيْهِ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْهَا فَقَالَ: «حَبَّاتُ هَذَا لَكَ». قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيْهِ فَقَالَ: رَضِيَ مَخْرَمَةُ^(۱).

۱۲- باسی که‌وا و که‌وا‌ی چاک‌داری ئاوریشم ئه‌وه‌یش

هه‌ر که‌وا‌یه، وه‌ و‌ترا ئه‌وه‌یه که له پشته‌وه‌ درزی تیا‌یه

۵۸۰۰- ئی‌بنو ئه‌بو موله‌یکه ده‌گیر‌پته‌وه له میسه‌ری کوری مه‌خرمه‌وه ﷺ ده‌لی: پ‌ن‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌ند که‌وا‌یه‌کی دابه‌ش کرد، وه (له‌و که‌وا‌یا‌نه) هیجی نه‌دا به مه‌خرمه‌ه، مه‌خرمه‌ش وتی: کورم با بر‌وین بو خزمه‌تی پ‌ن‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ، منیش له‌گه‌لی رو‌شتم، جا وتی: بر‌و ژووره‌وه و بانگی که بو‌م، پ‌ن‌غه‌مبه‌ریش ﷺ هاته دمه‌روه و که‌وا‌یه‌کیانی له‌به‌ردا بوو فه‌رمووی: ((ئه‌مه‌م بو هه‌لگرتووی))، میسومر ده‌لی: مه‌خرمه‌ سه‌یری که‌واکه‌ی کرد، جا پ‌ن‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((مه‌خرمه‌ رازی بوو)).

۵۸۰۱- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ ﷺ أَنَّهُ قَالَ: أَهْدَى لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ قُرُوجَ حَرِيرٍ، فَلَبَسَهُ، ثُمَّ صَلَّى فِيهِ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَتَزَعَهُ نَزْعًا شَدِيدًا -كَالْكَارِهِ لَهُ- ثُمَّ قَالَ: «لَا يَنْبَغِي هَذَا لِلْمُتَّقِينَ». تَابَعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ اللَّيْثِ، وَقَالَ غَيْرُهُ: قُرُوجُ حَرِيرٍ^(۲).

(۱) پروانه: ۲۵۹۹.

(۲) پروانه: ۳۷۵.

۵۸۰۱- عوقبه‌ی کورپی عامیر ﷺ ده‌گیرپته‌وه و ده‌لێ: که‌وایه‌کی چاکداری ئاوریشمیان به‌ دیاری هینا بۆ پیغه‌مبەر ﷺ، ئه‌ویش له‌به‌ری کرد پاشان نوێزی پیوه‌کرد، پاشان که‌ له‌ نوێزه‌که‌ی بوویه‌وه به‌توندی دایکه‌ند له‌به‌ری - وه‌ک ئه‌وه‌ی چه‌زی لێ نه‌بی - پاشان فهرمووی: ((ئه‌مه‌ بۆ پارێزکاران شیواو نییه‌)).

-عه‌بدو‌ل‌لای کورپی یوسف له‌ له‌یسه‌وه‌ گیراویه‌تی‌ه‌وه‌ و پائێشتی گیرانه‌وه‌که‌ی قوته‌یبه‌ی کورپی سه‌عیدی کردوه‌.

-گیرپه‌ره‌وه‌کانی تر جگه‌ له‌ عه‌بدو‌ل‌لای کورپی یوسف به‌م شیوه‌ گیراویانه‌ته‌وه‌: (فَرُوجُ حَرِيرٍ).

۱۳- بَابُ الْبَرَانِسِ

۵۸۰۲ - وَقَالَ لِي مُسَدَّدٌ: حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ: سَمِعْتُ أَبِي قَالَ: رَأَيْتُ عَلَى أَنَسٍ بُرْنُسًا أَضْفَرَ مِنْ خَزٍّ.

۱۳- باسی کلاوی قوچ یان به‌رگیک کلاوی پیوه بیت

۵۸۰۲- (ئیمامی بوخاری ده‌لێ) موسه‌ده‌د وتی بێم: موعتهمیر بۆی گیراینه‌وه‌ وتی: له‌ باوکه‌م بیست وتی: ئه‌نه‌سم ﷺ دی جلیکی کلاوداری خوری تیکه‌ل به‌ ئاوریشمی له‌به‌ردا بوو.

۵۸۰۳- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ الثِّيَابِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَلْبَسُوا الْقُمُصَ، وَلَا الْعَمَائِمَ، وَلَا السَّرَاوِيلَاتِ، وَلَا الْبَرَانِسَ، وَلَا الْخِفَافَ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ النَّعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسْ حُفْنَيْنِ، وَلْيَقُطْعُهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا الْوَرُسُ»^(۱).

۵۸۰۳- عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه که‌پیاویک وتی: ئەو پێغه‌مبهری خوا که‌سیک له‌ ئیحرامدا بێت چ پۆشاکیک له‌بهر بکات؟ پێغه‌مبهریش ﷺ فه‌رمووی: ((نابی کراس و میزمره و شه‌روال و کلاو و خوف له‌بهر بکات و بیپۆشی، مه‌گه‌ر که‌سیک جووتی نه‌علی نه‌بیت، با جووتی خوف له‌ پی بکات له‌ خوارووی قاپاره‌کانیه‌وه خووفه‌کان به‌رپیت (و له‌ پێیان بکات)، وه‌ هیچ پۆشاکیک له‌بهر مه‌که‌ن که‌ بۆنی زه‌عه‌فران و وه‌رسی لی درابی)).

۱۴- بابُ السَّراوِیلِ

۵۸۰۴- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ تَعْلِينَ فَلْيَلْبَسْ خُفَيْنِ»^(۱).

۱۴- باسی شه‌روال

۵۸۰۴- ئیبنو عه‌باس ﷺ له‌ پێغه‌مبهر ﷺ گێراویه‌تی‌وه‌ فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌س ئیزاری^(۲) نه‌بوو با شه‌روال له‌ پی کات، هه‌ر که‌سیش جووتی نه‌علی نه‌بوو، با جووتی خوف له‌ پی کات)).

۵۸۰۵- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا تَأْمُرُنَا أَنْ نَلْبَسَ إِذَا أَحْرَمْنَا؟ قَالَ: «لَا تَلْبَسُوا الْقَمِيصَ، وَالسَّرَاوِيلَ، وَالْعَمَائِمَ وَالْبُرَانِسَ، وَالْخِصَافَ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ رَجُلٌ لَيْسَ لَهُ تَعْلَانِ، فَلْيَلْبَسِ الْخُفَيْنِ أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا تَلْبَسُوا شَيْئًا مِنَ الثِّيَابِ مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا وَزْ»^(۳).

(۱) به‌روانه: ۱۷۴۰.

(۲) ئیزار: به‌ پۆشاکیک ده‌وتریت له‌ ناوکه‌وه‌ بۆ خواره‌وه‌یه‌.

(۳) به‌روانه: ۱۳۴.

۵۸۰۵- عەبدوللای کوری عومەر (ﷺ) دەلی: پیاویک ههستا و وتی: ئەو پێغه‌مبەری خوا کاتی ئیحراممان دابەست فەرمانی چ پۆشاکێمان پێ دەکەیت لە بەری بکەین؟ پێغه‌مبەریش (ﷺ) فەرمووی: ((نابی کراس و میزمره و شەروال کلاو و خوف لەبەر بکەن و ببۆشن، مەگەر کەسیک جووتی نەعلی نەبێت، ئەو بە جووتی خوف لە پێ بکات لە خوارووی قاپارەکانیەوه بێت، وە هیچ پۆشاکێک لەبەر مەکەن کە بۆنی زەمفەرەن و وەرسی لێ درایی)).

۱۵- بابُ الْعَمَانِ

۵۸۰۶- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) قَالَ: «لَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ الْقَمِيصَ، وَلَا الْعِمَامَةَ، وَلَا السَّرَاوِيلَ، وَلَا الْبُرُتْسَ، وَلَا ثَوْبًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ وَلَا وَرْسٌ، وَلَا الْخُفَّيْنِ، إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ النَّعْلَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْهُمَا فَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

۱۵- باسی میزەر و سەرپیچ

۵۸۰۶- سالیام لە باوکیەوه (ﷺ) دەگێڕێتەوه ئەویش لە پێغه‌مبەرەوه (ﷺ) دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((ئیحرامدار نابێ کراس و میزمره و کلاو و پۆشاکێ زەمفەرەن و کراسێک لەبەر بکات زەمفەرەن و وەرسی لێ درایی، وە نابێ خوف لە پێ بکات مەگەر کەسیک جووتی نەعلی نەبێت، کەسیک جووتی نەعلی نەبوو ئەو بە جووتە خوفەکە لە خوارووی قاپارەکانیەوه بیان بپێت (تا وەک نەعلی لێ بێت)).

۱۶- بابُ النَّقْیِ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہ: خَرَجَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ دَسْمَاءٌ ^(۱). وَقَالَ أَنَسٌ رضی اللہ عنہ: عَصَبَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم عَلَى رَأْسِهِ حَاشِيَةً بُرْدٍ ^(۲).

۵۸۰۷- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا، قَالَتْ: هَاجَرَ إِلَى الْحَبَشَةِ نَاسٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَتَجَهَّزَ أَبُو بَكْرٍ مُهَاجِرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «عَلَى رِسْلِكَ، فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يُؤَذَّنَ لِي». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَوْ تَرْجُوهُ بِأَيِّ أَنْتَ. قَالَ: «نَعَمْ». فَحَبَسَ أَبُو بَكْرٍ نَفْسَهُ عَلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم لِصُحْبَتِهِ، وَعَلَفَ رَاحِلَتَيْنِ كَانَتَا عِنْدَهُ وَرَقَ السَّمَرِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ. قَالَ عُرْوَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَبَيْنَا نَحْنُ يَوْمًا جُلُوسٌ فِي بَيْتِنَا فِي نَحْرِ الظَّهِيرَةِ، فَقَالَ قَائِلٌ لِأَبِي بَكْرٍ: هَذَا رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم مُقْبِلًا مُتَقَنَّعًا، فِي سَاعَةٍ لَمْ يَكُنْ يَأْتِينَا فِيهَا. قَالَ أَبُو بَكْرٍ: فِدَا لَهٗ بِأَيِّ وَأُمِّي، وَاللَّهِ إِنْ جَاءَ بِهِ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ إِلَّا لَأَمُرَّ. فَجَاءَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم فَاسْتَأْذَنَ، فَأَذِنَ لَهُ فَدَخَلَ، فَقَالَ حِينَ دَخَلَ لِأَبِي بَكْرٍ: «أَخْرِجْ مَنْ عِنْدَكَ». قَالَ: إِنَّمَا هُمْ أَهْلُكَ بِأَيِّ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «فَإِنِّي قَدْ أُذِنَ لِي فِي الْخُرُوجِ». قَالَ: فَالْصُّحْبَةُ بِأَيِّ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ: فَخَذُ بِأَيِّ أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَى رَاحِلَتَيَّ هَاتَيْنِ. قَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «بِالْثَّمَنِ». قَالَتْ: فَجَهَّزْتَاهُمَا أَحْتَ الْجِهَارِ، وَضَعْنَا لَهُمَا سُفْرَةً فِي جِرَابٍ، فَقَطَعْتَ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ قِطْعَةً مِنْ نِطَاقِهَا، فَأَوْكَتْ بِهِ الْجِرَابَ، -وَلِذَلِكَ كَانَتْ تُسَمَّى ذَاتَ النِّطَاقِ- ثُمَّ لَحِقَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم وَأَبُو بَكْرٍ بِغَارٍ فِي جَبَلٍ يُقَالُ لَهُ ثَوْرٌ، فَمَكَثَ فِيهِ ثَلَاثَ لَيَالٍ يَبِيتُ عِنْدَهُمَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، وَهُوَ غُلَامٌ شَابٌّ لَقِنٌ ثَقِفٌ، فَيَرْحَلُ مِنْ عِنْدِهِمَا سَحَرًا، فَيُصْبِحُ مَعَ قُرَيْشٍ بِمَكَّةَ كَبَابِتٍ، فَلَا يَسْمَعُ أَمْرًا يَكَادَانِ بِهِ إِلَّا وَعَاهُ، حَتَّى يَأْتِيَهُمَا بِخَبَرِ ذَلِكَ حِينَ يَخْتَلِطُ الظَّلَامُ، وَيَزْعَى عَلَيْهِمَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ -مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ- مَنِحَةً مِنْ غَنَمٍ، فَيَرْيَحُهَا عَلَيْهِمَا حِينَ تَذْهَبُ سَاعَةٌ مِنَ الْعِشَاءِ، فَيَبِيتَانِ فِي رِسْلِهَا حَتَّى يَنْعَقَ بِهَا عَامِرُ بْنُ فُهَيْرَةَ بَغْلَسٍ، يَفْعَلُ ذَلِكَ كُلَّ لَيْلَةٍ مِنْ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثِ ^(۳).

(۱) پروانه: ۳۸۰۰.

(۲) پروانه: ۳۷۹۹.

(۳) پروانه: ۲۷۳ ۴۷۶.

۱۶- باسی داپۆشینى سەر و بهشیک لهدهم و چاو به جلهکانى

ئىبنو عەبباس رضی اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەر ﷺ له مال دەرچوو (چووہ سەر دوانگەکە)، میزەریکی رەشى بەسەرەوہ بوو.

ئەنەس رضی اللہ عنہ دەلى: پىغەمبەر ﷺ بەچمکی جلهکانى سەرى پىچابوو.

۵۸۰۷- عائشە رضی اللہ عنہا دەلى: خەلکانیک له مسوئلمانان کۆچیان کرد بۆ حەبەشە، ئەبو بەکریش رضی اللہ عنہ خۆى ئامادەکرد بۆ کۆچ کردن، جا پىغەمبەر ﷺ فەرمووی: ((پەلە مەکە چونکە بەدلتىایەوہ من چاوەرپوانم مۆلەت بدریم (کۆچ بکەم))، بۆیە ئەبو بەکر خۆى هیشتەوہ بە دیارى پىغەمبەرەوہ ﷺ تا ھاوسەفەرى بىت، وە دوو وشرى کە ھەیبوون دایبەستبوون و چوار مانگ گەلای دار سەمورەى پىدابوون، (رۆژیکیان) له گەرماى نیومرۆدا کەسیک بە ئەبو بەکرى وت: ئەوہ پىغەمبەرى خوايە ﷺ بەرەو ئیرە دى سەر و دەم و چاوى داپۆشیوہ، له کاتیکدا بوو ھات پىشتەر لەو کاتەدا نەدەھات بۆ مائمان، ئەبو بەکر وتی: بە دایک و باوکمەوہ بەقوربانى بى، سویند بەخوا لەم کاتەدا نەھاتووە بۆکارىکى گرنگ نەبى، ئینجا پىغەمبەر ﷺ ھات و مۆلەتى ھاتنە ژوورەوہى خواست مۆلەتیدا و ھاتە ژوورەوہ، جا کاتى ھاتە ژوورەوہ بەئەبو بەکرى فەرموو: ((ھەر کەست لایە بیکەرە دەرەوہ))، ئەبو بەکر وتی: بىگومان ھەموویان خیزان وکەسى خۆتن باوکم بەقوربانت بى ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووی: ((جا بەراستى من پىگەى دەرچوون و کۆچم پىدراوہ))، (ئەبو بەکر) وتی: ھاوړپت دەوى خۆم و باوکم بەقوربانت بىن ئەى پىغەمبەرى خوا ﷺ، فەرمووی ((بەلى)) وتی: دەى باوکم بەقوربانت بى یەکى لەم دوو وشرە بگرە ^(۱)، پىغەمبەرىش ﷺ فەرمووی ((بەنرخەکەى))، عائشە رضی اللہ عنہا دەلى: ئیمە

(۱) سواری بە لە سەفەرى کۆچدا.

پێویستی سهفه‌رمان به‌په‌له‌ بۆ ئاماده‌کردن، خواردنی سهفه‌رمان بۆ خستنه‌ تووره‌که‌یه‌که‌وه، ئه‌سمای کچی ئه‌بو به‌کر به‌شیک له‌ پشتوینه‌که‌ی لی کرده‌وه و ده‌می توره‌که‌که‌ی پێبه‌ست، له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ پێی ده‌لێن خاوه‌نی دوو پشتوین، پاشان پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر ؓ گه‌شتنه‌ ئه‌شکه‌وتی له‌ شاخیکدا پێی ده‌وتری سه‌ور، ئینجا سێ شه‌و (پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر) تییدا مانه‌وه، عه‌بدوللای کوری ئه‌بو به‌کر شه‌و لایان ده‌مایه‌وه که‌ گه‌نجیکی زیره‌کی وریا بوو. پێش نوێژی به‌یانی ده‌رده‌چوو لایان، له‌ نوێژی به‌یانییدا له‌گه‌ڵ قورئه‌ش له‌ مه‌که‌هه‌ رۆژی ده‌کرده‌وه وه‌ک که‌سێک شه‌و له‌ مه‌که‌هه‌ بووبیت، ئینجا هه‌ر کار و پلانیکی ببیستایه‌ دژ به‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ و ئه‌بو به‌کر بکرایه‌ و مریده‌گرت، هه‌تا کاتی شه‌و داده‌هات ده‌رۆشت بۆ لایان و ئه‌و هه‌واله‌ی پێده‌دان، عامیری کوری فوه‌هیره‌ش که‌ ئازادکراوی ئه‌بو به‌کر بوو مه‌پیکی شیرداری له‌ پانه‌ مه‌ره‌که‌ داده‌نا بۆیان (هه‌موو شه‌وی له‌و شه‌وانه‌ی که‌ مابوونه‌وه)، که‌ سه‌عاتی له‌ شه‌و تێده‌په‌ری مه‌ره‌که‌ی بۆ ده‌بردن و ده‌یان دۆشی (و شیره‌که‌یان ده‌خوارده‌وه)، جا هه‌ردووکیان شه‌ویان پانه‌بوارد به‌شیری تازه‌ و به‌ردی گه‌رم تێنراوی چاککراو، تا کاتی کۆتای شه‌و عامیر ؓ ده‌نگی له‌ مه‌ره‌کانی ده‌کردو و ده‌یاردنه‌وه له‌و، هه‌موو شه‌وی له‌و سێ شه‌وه‌ عامیر ئه‌و کاره‌ی ده‌کرد.

۱۷- بَابُ الْمَغْفَرِ

۵۸۰۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ ؓ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمَغْفَرُ^(۱).

١٧- باسی کلاو و زریی ئاسن^(١)

٥٨٠٨- ئه‌نه‌س رضی اللہ عنہ ده‌گیرپته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ سالی نازادکردنی شاری مه‌که‌دا چوو مه‌که‌ و کلاو زرییه‌کی له سه‌ردا بوو.

١٨- بابُ الْبُرُودِ وَالْحَبَرَةِ وَالشَّمْلَةِ

وَقَالَ حَبَّابٌ: شَكُّنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ^(٢).

٥٨٠٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنْتُ أَمْشِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَعَلَيْهِ بُرْدٌ نَجْرَانِي غَلِيظُ الْحَاشِيَةِ، فَأَذْرَكُهُ أَعْرَابِي فَجَبَدَهُ بِرِدَائِهِ جَبْدَةً شَدِيدَةً، حَتَّى نَظَرْتُ إِلَى صَفْحَةِ عَاتِقِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَدْ أَثَرَتْ بِهَا حَاشِيَةُ الْبُرْدِ مِنْ شِدَّةِ جَبْدَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَرِّ لِي مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي عِنْدَكَ. فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ صَحِكَ، ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِعَطَاءٍ^(٣).

١٨- باسی عابا و پۆشاک حیه‌ره^(٤) و شال^(٥)

خه‌بباب ده‌ئی: سکا‌امان لای پیغه‌مبه‌ری خوا رضی اللہ عنہ کردله‌کاتی‌کدا له‌سه‌ر عه‌باکه‌ی شانی دادابوو.

٥٨٠٩- ئه‌نه‌سی کوری مالیک رضی اللہ عنہ ده‌ئی: من له‌ خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ردا رضی اللہ عنہ دهرۆستم به‌پیدا، شالێکی نه‌جرانی قه‌راغ ئه‌ستووری به‌سه‌ر شانه‌وه‌ بوو، جا عه‌رمبه‌یه‌کی ده‌شته‌کی پێی گه‌یشت یه‌خه‌ی پۆشاکه‌که‌ی گرت و به‌توندی رایکی‌شا، که سه‌یری

(١) کلاویکه له ئاسن یان شتی تر دروست ده‌کړی، ده‌کړیته سه‌ر له‌کاتی جه‌نگدا بۆ پارستنی سه‌ر. پ‌روانه: إرشاد الساري: ٥٢٩/١٢.

(٢) پ‌روانه: ٣٦١٢.

(٣) پ‌روانه: ٣١٤٩.

(٤) پۆشاکێکی په‌نگ سه‌وزی لۆکه‌یه له‌ یه‌مه‌ن دروست کراوه، قه‌راغه‌که‌ی په‌نگێکی ت‌ره. پ‌روانه: إرشاد الساري: ٥٣٠/١٢.

(٥) الشَّمْلَةُ: به‌رگێکی فراوانه له‌ خۆوه ده‌پێچری وه‌ک عه‌با و جوبه‌ و شال و پشته‌مال. هه‌مان سه‌رچوه‌ی پێشوو.

لا ملی پیغه‌مبهرم ﷺ کرد له‌بهر توندی راکیشانی قه‌راغی پۆشاکه‌کی لاملی دابری و سوور بوویه‌وه، پاشان وتی: ئه‌ی موحه‌مه‌د له‌و مال‌ه‌ی خوا که لای تۆیه قه‌رمان بده به‌شم بدهن، پیغه‌مبهریش ﷺ لایکرده‌وه به‌لایه‌وه پیکه‌نی و پاشان قه‌رمانی بۆدا به‌شی بدهن.

۵۸۱۰- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ بِرُذَّةٍ - قَالَ سَهْلٌ: هَلْ تَذَرِي مَا الْبُرْدَةُ؟ قَالَ: نَعَمْ، هِيَ الشَّمْلَةُ، مَنْسُوجٌ فِي حَاشِيَتِهَا. قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَجْتُ هَذِهِ بِيَدِي أَكْسُوكَهَا. فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مُحْتَاجًا إِلَيْهَا، فَخَرَجَ إِلَيْنَا وَإِنَّهَا لِإِزَارُهُ، فَجَسَّهَا رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَكْسِنِيهَا. قَالَ: «نَعَمْ». فَجَلَسَ مَا شَاءَ اللَّهُ فِي الْمَجْلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ، فَطَوَّأَهَا، ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا إِلَيْهِ. فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ: مَا أَحْسَنْتَ، سَأَلْتَهَا إِيَّاهُ وَقَدْ عَرَفْتَ أَنَّهُ لَا يَرُدُّ سَائِلًا. فَقَالَ الرَّجُلُ: وَاللَّهِ مَا سَأَلْتُهَا إِلَّا لِتَكُونَ كَفَنِي يَوْمَ أَمُوتُ. قَالَ سَهْلٌ: فَكَانَتْ كَفَنَهُ^(۱).

۵۸۱۰- ئه‌بو حازیم له سه‌هلی کورێ سه‌عه‌دوه ﷺ ده‌گیرێته‌وه و ده‌لی: ئافرمتیک بالاپۆشیکێ شالی هینا - سه‌هل وتی: دمرانی بالاپۆش جیه؟ ئه‌بو حازیم وتی: به‌لی عابایه‌که قه‌راغه‌کانی چنراوه- ئافرمتکه‌ه وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ من ئه‌م عابایه‌م به‌دهستی خۆم چنیوه بیده‌م به‌ تۆ له‌به‌ری بکه‌یت، پیغه‌مبهریش ﷺ پیویستی پێی بوو لێی و مرگرت، ئه‌نجا پیغه‌مبهر ﷺ هات بۆ ناومان و ئه‌و عابایه‌ی پۆشی بوو، پیاویک له‌ ناو خه‌لکه‌که‌دا ده‌ستیدا له‌ عاباکه‌ و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبهری خوا ﷺ بیده‌ به‌من بیپۆشم، قه‌رمووی: ((به‌لی باشه‌))، ئه‌نجا پیغه‌مبهر ﷺ ئه‌وه‌نده‌ی خوا ویستی له‌ مه‌جلیسه‌که‌دا دانیش و پاشان رۆشته‌وه (بۆ مال‌ه‌وه) پێچایه‌وه و ناردی بۆ کابراکه‌، خه‌لکه‌که‌ش به‌و پیاومیان وت: کاریکی

باشت نه کرد داوای نهو عابایهت لیکرد، دلتیابوویت پیغه مبه‌ر ﷺ داوای هیچ کهسێک ره‌دناکاته‌وه، بپاوه‌که‌ش وتی: سویند به‌خوا ته‌نها بۆ نه‌وه داوام کرد تا له‌و رۆژه‌ی ده‌مرم ببێته‌ گفتم، سه‌هل ده‌لی: هه‌ر واش بوو، بوو به‌ گفنی.

٥٨١١- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ أُمِّي زَمْرَةٌ هِيَ سَبْعُونَ أَلْفًا، نُضِيءُ وُجُوهَهُمْ إِضَاءَةَ الْقَمَرِ». فَقَامَ عُكَّاشَةُ بْنُ مَخْصَنِ الْأَسَدِيُّ يَرْفَعُ مِرَّةً عَلَيْهِ قَالَ: ادْعُ اللَّهَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. فَقَالَ: «اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ مِنْهُمْ». ثُمَّ قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ: «سَبَقَكَ عُكَّاشَةُ»^(١).

٥٨١١-ئه‌بو هورمه‌یره ﷺ ده‌لی: له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا م ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((له‌ ئوممه‌تم کۆمه‌لێک ده‌چنه‌ به‌هه‌شته‌وه که‌ حه‌فتا هه‌زارن رووخساریان شه‌وق ده‌داته‌وه وه‌ک شه‌وق و رووناکی مانگ))، ئینجا عو‌کاشه‌ی کورێ می‌حصه‌نی ئه‌سه‌دی هه‌ستا و نه‌و شال و عابایه‌ی به‌سه‌ر سه‌ریه‌وه بوو به‌رزی کرده‌وه وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دووعام بۆ بکه‌ له‌ خوا یه‌کیک بم له‌وانه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خودایه‌ یه‌کیک بێت له‌وانه‌))، پاشان بپاوێکی تری ئه‌نصارێ هه‌ستا و وتی: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دووعاش بۆ من بکه‌ لای خوا یه‌کیک بم له‌وانه‌، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((عو‌کاشه‌ پێشت که‌وت)).

٥٨١٢- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: أَيُّ الثِّيَابِ كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ النَّبِيِّ ﷺ؟ قَالَ: الْحَبْرَةُ^(٢).

(١) پروانه: ٦٥٤٢.

(٢) پروانه: ٥٨١٣.

۵۸۱۲- قهتاده له ئهههسهوه ﷺ دهگیریتهوه و دهلی: به ئهههسم وت: کام جل و پۆشاک بهلای پیغهمبهروه ﷺ خوشهویسترین بوو؟ ئهههس وتی: پۆشاکى حیهره^(۱).

۵۸۱۳- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي الْأَسْوَدِ، حَدَّثَنَا مُعَاذٌ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ أَنْ يَلْبَسَهَا الْحَبْرَةُ^(۲).
۵۸۱۳-ئهههسى كورى مالیک ﷺ دهلی: خوشهویسترین پۆشاک لای پیغهمبهرى خوا ﷺ كه لهبهرى کات حیهره بووه.

۵۸۱۴- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حِينَ تُوُفِّيَ سَجَّيَ بِبُرْدٍ حَبْرَةٍ.

۵۸۱۴-ئهبو سهلهمهى كورى عهبدورههمانى كورى عهوف دهگیریتهوه كه عایشهى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا خیزانى پیغهمبهر ﷺ بوى گیرایهوه، كه پیغهمبهرى خوا ﷺ کاتى وهفاتى کرد به عهبايهكى حیهره داپۆشرا.

۱۹- بَابُ الْأَكْسِيَّةِ وَالْخِمَانِصِ

۵۸۱۵- ۵۸۱۶- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ عَائِشَةَ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَا: لَمَّا

(۱) حیهره: پۆشاکى که خهتخهتى لۆکهیه له یهههه دروست کراوه رهنگهکهى سهوز بووه. پروانه: ارشاد

السارى: ۵۳۲/۱۲.

(۲) پروانه: ۵۸۱۲.

نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: «لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». يُحَذِّرُ مَا صَنَعُوا^(۱).

۱۹- باسی پۆشاکى ئەستور و خەتخەتى چوارگۆشه^(۲)

۵۸۱۶-۵۸۱۵- عایشه و عەبدوڵلای کۆری عەبباس ﷺ دەلێن: کاتى پێغه‌مبەرى خوا ﷺ له سەرە مەرگدا‌بوو قوماشیکى خەت خەتى دا‌بوو بە‌سەر رووخساریدا، که تەنگە نەفەس د‌مبوو لای د‌م‌برد بە رووخساری‌یه‌وه، ئا لهو حاله‌ته‌دا بوو د‌م‌یفەر‌موو: ((نەفرینی خوا له جوله‌که و گا‌وره‌کان گۆری پێغه‌مبەرە‌کانیان کرد بە مزگه‌وت))، مسو‌لمانانی بیدار د‌ه‌کرده‌وه له‌وهی ئەوان کرد‌بوویان.

۵۸۱۷- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي خَمِيصَةٍ لَهُ لَهَا أَعْلَامٌ، فَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: «ادْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنفًا عَنْ صَلَاتِي، وَأَثْنُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ بِنِ حُدَيْفَةَ بْنِ غَانِمٍ مِنْ بَنِي عَدِيٍّ بْنِ كَعْبٍ»^(۳).

۵۸۱۷- عایشه ﷺ ده‌لێ: پێغه‌مبەر ﷺ به به‌رگیکى چوارگۆشه‌ی خەتخەته‌وه نوێژى کرد، جا یه‌کجار سه‌یری خەته‌کانى کرد، ئەنجا که نوێژه‌که‌ی ته‌وا‌و‌کرد فەر‌مو‌وی: ((ئەم پۆشاکەم ببەن بۆ ئەبو جه‌هم، چونکه به‌راستی که‌مى له‌مه‌و پێش بى‌ ئا‌گای کردم له نوێژه‌که‌م، وه پۆشاکه ئەستوره سادە‌که‌ی ئەبو جه‌همی کۆری حوزم‌یفه‌ی کۆری غانیمی به‌نى عه‌دیى کۆری که‌عبم بۆ بێ‌ن)).

(۱) پروانه: ۴۳۵، ۴۳۶.

(۲) (کساء): پۆشاکیکى ئەستوره له یه‌مه‌ن دروست د‌ه‌ک‌ری. (خ‌م‌یصه): پۆشاکیکى له خ‌و‌ری ره‌ش دروست

د‌ه‌ک‌ری چوارگۆشه‌یه خەتى تیا‌به). پروانه: إرشاد الساري: ۵۳۳/۱۲.

(۳) پروانه: ۳۷۳.

۵۸۱۸- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ كِسَاءً وَإِزَارًا غَلِيظًا فَقَالَتْ: قُبِضَ رُوحُ النَّبِيِّ ﷺ فِي هَذَيْنِ^(۱).

۵۸۱۸-ئەبو بورده دەلی: عائیشە ﷺ پۆشاکیکی (پیناوی و) کراسیکی ئەستوری بو دهرهینان و وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ له م دووانه دا گیانی کیشرا.

۲۰- بابُ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ

۵۸۱۹- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ حُثَيْبٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْمَلَامَسَةِ، وَالْمُنَابَذَةِ، وَعَنْ صَلَاتَيْنِ: بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ بِالثَّوْبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ السَّمَاءِ، وَأَنْ يَشْتِمَلَ الصَّمَاءَ^(۲).

۲۰- باسی خو مهلوته کردن^(۳)

۵۸۱۹-ئەبو هورەیره ﷺ دەلی: پیغه مبهەر ﷺ پښگری کردوه له فروشتن به دهست لیدان و فروشتن به فریدان بو په کتری، وه له دوو نویژ: له (نویژ کردن) له پاش نویژی به یانی ههتا خوړ بهرز دمه بته وه، وه پاش نویژی عه سیریش ههتا خوړ ئاوا دمه بیت، وه له سهر سمتی دانیشی و ئەژنۆکانی بهرز کاته وه پارچه قوماشیک بپیچن به خویه وه عه ورمتی دیاربئی، وه (پښگری کردوه) له خو مهلوته کردن نه توانی دهستی دهر بیت.

(۱) پروانه: ۳۱۰۸.

(۲) پروانه: ۳۶۸.

(۳) خو پیچانه وه به به پۆشاکیک به جوړیک نه توانی دهستی لیوهی دهر بیت.

۵۸۲۰- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَامِرُ بْنُ سَعْدٍ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ لِبَسَتَيْنِ وَعَنْ بَيْعَتَيْنِ: نَهَى عَنِ الْمَلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ فِي الْبَيْعِ، وَالْمَلَامَسَةُ لَمَسُ الرَّجُلِ ثَوْبَ الْآخَرِ بِيَدِهِ بِاللَّيْلِ أَوْ بِالنَّهَارِ، وَلَا يَقْلِبُهُ إِلَّا بِذَلِكَ، وَالْمُنَابَذَةُ أَنْ يَنْبِذَ الرَّجُلُ إِلَى الرَّجُلِ بَثْوِيهِ، وَيَنْبِذَ الْآخَرُ ثَوْبَهُ، وَيَكُونُ ذَلِكَ بَيْنَهُمَا عَنْ غَيْرِ نَظَرٍ وَلَا تَرَاضٍ، وَاللِّبَسَتَيْنِ: اسْتِمَالُ الصَّمَاءِ، وَالصَّمَاءُ أَنْ يَجْعَلَ ثَوْبَهُ عَلَى أَحَدٍ عَاتِقِيهِ، فَيَبْذُو أَحَدُ شِقِّيهِ لَيْسَ عَلَيْهِ ثَوْبٌ، وَاللِّبَسَةُ الْآخَرَى اخْتِبَاؤُهُ بِثَوْبِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، لَيْسَ عَلَى فَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ^(۱).

۵۸۲۰-ئەبەو سەعیدی خودری ﷺ دەلی: پێغه‌مبەری خوا ﷺ پێگری کردووە لە دوو شیوە پۆشین و جل لەبەرکردن، وە لەدوو شیوە فروشتن: لە فروشتندا پێگری کرد لە (فروشتن) بە دەس لێدان و بەفرێدان بۆیە‌کتری: وە (فروشتنی) دەست لێدان کەسێک بە‌شەو یا بە رۆژ دەست بدات لە پۆشاک و قوماشی کەسێکی تر قوماشە‌کە ئەم دیووە و ئەو دیو نە‌کات، بە‌لکو هەر ئەو دەست لێدانە‌یە، وە (فروشتنی) فرێدان بۆ یە‌کتری ئە‌ومێە کەسێک قوماشە‌کە‌ی فری بدات بۆ کەسێکی تر، ئە‌و کە‌سە‌ش قوماشە‌کە‌ی فری بدات بۆی^(۲)، ئە‌و فروشتنی هە‌ردووکیانە بە‌بی سە‌یر کردنی (قوماشە‌کە‌ و) بە‌بی پە‌زامە‌ندی دەر‌پە‌ین، دوو شیوە پۆشاک لە‌بەر کردە‌ش: خو مە‌لو‌تە‌ کردنە‌، ئە‌ویش ئە‌ومێە پۆشاکە‌کە‌ی بدات بە‌سەر شانێکی‌دا، لا‌کە‌ی تری دەر‌دە‌کە‌وێ پۆشاک‌ی پێ‌وە نییە‌، لە‌بەر‌کردنە‌کە‌ی کە‌یان ئە‌ومێە پۆشاکە‌کە‌ی لە‌ خوێ‌وە‌ بپێ‌چیت و بە‌ دانیشتانە‌وە‌ هیچ بە‌سەر عە‌ورە‌تی‌وە‌ نە‌بێت.

(۱) پروانه: ۳۶۷.

(۲) دوو‌کە‌سن هە‌ریە‌کە‌یان قوماشە‌کە‌ی فری دە‌دات بۆ ئە‌وی کە‌یان ئە‌مە‌ بە‌ فروشتن دادە‌نێت.

۲۱- بَابُ الْإِخْتِبَاءِ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ

۵۸۲۱- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ لِبَسَتَيْنِ: أَنْ يَخْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى قَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ، وَأَنْ يَشْتَمَلَ بِالتَّوْبِ الْوَاحِدِ، لَيْسَ عَلَى أَحَدٍ شَقِيهٌ، وَعَنِ الْمَلَامَسَةِ وَالْمُنَابَذَةِ ^(۱).

۲۱- باسی دانیشتن و یه‌ک کراس له‌به‌ردا بوون ^(۲)

۵۸۲۱- ئەبو هورەیره رضي الله عنه دەڵێ: پێغه‌مبەری خوا صلى الله عليه وسلم ڕێگری کرد له دوو جوړ جل پۆشین: کەسێک لەسەر سمتی دانیشتن یه‌ک کراسی له‌به‌ردا بێت، به‌هیچی تر عه‌ورم‌تی دانه‌پۆشی بێت. (دووهمیان) پۆشاکێ بپێچێ به‌خۆیه‌وه لایه‌کی لاشه‌ی هیچی پێوه نه‌بێت، وه ڕێگری کرد (له‌ فروشتن) به‌دمست لێدان، وه به‌ فرێدان بۆیه‌کتری.

۵۸۲۲- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَخْلَدٌ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم نَهَى عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَأَنْ يَخْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ، لَيْسَ عَلَى قَرْجِهِ مِنْهُ شَيْءٌ ^(۳).

۵۸۲۲- ئەبو سه‌عیدی خودری رضي الله عنه ده‌گێڕێته‌وه کە پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم ڕێگری کرد له خۆمه‌لوته‌ کردن، وه دانیشتن و پۆشاکێکی پێوه بێت و عه‌ورم‌تی به‌دمرم‌وه بێت و دانه‌پۆشراپی.

۲۲- بَابُ الْخَمِيصَةِ السُّودَاءِ

۵۸۲۳- حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ سَعِيدِ بْنِ فَلَانٍ -هُوَ عَمْرُو بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ- عَنْ أُمِّ خَالِدِ بْنِتِ خَالِدٍ: أُنِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِثِيَابٍ فِيهَا خَمِيصَةٌ سَوْدَاءُ

(۱) پ‌روانه: ۳۶۸.

(۲) دانیشتن، لەسەر سمت و به‌رزکردنه‌وه‌ی ئەژنۆکان، کراسێکی له‌به‌ردا بێ عه‌ورم‌تی دانه‌پۆشراوه.

(۳) پ‌روانه: ۳۶۷.

صَغِيرَةً، فَقَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُو هَذِهِ؟». فَسَكَتَ الْقَوْمُ، قَالَ: «اَتُتُونِي بِأَمِّ خَالِدٍ». فَأُتِيَ بِهَا تُحْمَلُ، فَأَخَذَ الْخَمِيصَةَ بِيَدِهِ فَأَلْبَسَهَا وَقَالَ: «أَبْنِي وَأَخْلَقِي». وَكَانَ فِيهَا عِلْمٌ أَخْضَرُ أَوْ أَصْفَرُ، فَقَالَ: «يَا أُمَّ خَالِدٍ، هَذَا سَنَاهُ». وَسَنَاهُ بِالْحَبَشِيَّةِ: حَسَنٌ^(۱).

۲۲- باسی پۆشاکى رهشی خهتدار^(۲)

۵۸۲۳- ئوممو خالیدی کچی خالید دهلی: ههندی کراس هیئرابوو بۆ پیغه مبهەر ﷺ، کراسیکی رهشی خهتداری بچووکی تیدا بوو فهرمووی: ((دمزانن نه مه له بهری کێ دهکهین؟))، خه لکه که بیدمگ بوون، فهرمووی: ((ئوممو خالیدم بۆ بینن))، جا هینایان هه لیان گرتبوو^(۳)، ئینجا پیغه مبهەر ﷺ به دهستی خوی کراسه کهی هینا و کردیبه بهری و فهرمووی: ((ته مه ن درێژ بی و کراسه کهت بمین))، وه کراسه که خه تیکی سهوز یا زمردی تیا بوو، پیغه مبهەر ﷺ فهرمووی: ((ئه ی ئوممو خالید نه مه جوانه)) (سَنَاهُ): به زمانی چه بهشی: واته: جوان.

۵۸۲۴- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا وَلَدَتْ أُمُّ سَلِيمٍ قَالَتْ لِي: يَا أَنَسُ، انْظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصَيِّنُ شَيْئًا حَتَّى تَعْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يُحَنِّكُهُ. فَعَدَوْتُ بِهِ، فَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ حُرَيْثِيَّةٌ، وَهُوَ يَسْمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ^(۴).

۵۸۲۴- نه نهس ﷺ دهلی: کاتی ئوممو سولهیم ﷺ مندالی بوو پی و تم: نه ی نه نهس سه رنجی نه م نداله بده با هیج شتی که نه خوات هه تا به یانی زوو

(۱) پروانه: ۳۰۷۱.

(۲) چونکه پی ناوتری (خمیصه) نه گهر رهش و خهتدار نه بیت، به چۆری تریش باسکراوه که چوارگۆسه بیت و ته نک بیت له ههر رهنگیک بیت، به لام شیوه ی ئیمه نوسو مانه راسترینه.

(۳) چونکه مندال بوو کردبوویان به باوه شه وه.

(۴) پروانه: ۱۵۰۲.

دهمبههته خزمهتی پێغه‌مبەر ﷺ، شیرینی بێنی به‌دهم و مه‌لاشویدا، منیش به‌یانی زوو بردم (بو خزمه‌تی) دهبینم له ناو باخیکی خورما دایه، پۆشاکیکی رهشی خه‌تداری حورمه‌سی له‌بهر دایه، نه‌و و شترانه داغ ده‌کات له کاتی نازاد کردنی مه‌که‌که بو‌ی هاتوووه (تا تیکه‌ل نه‌بی له‌گه‌ل و شتری ترده‌ا).

۲۳- بابُ ثِيَابِ الْخُضْرِ

۵۸۲۵- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، أَنَّ رِفَاعَةَ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ، فَتَزَوَّجَهَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الزَّيْبِرِ الْقُرْطِيُّ، قَالَتْ عَائِشَةُ وَعَلَيْهَا خِمَارٌ أَخْضَرُ. فَشَكَتْ إِلَيْهَا، وَأَرْتَهَا خُضْرَةً بَجِلْدِهَا، فَلَمَّا جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالنِّسَاءُ يَنْصُرُ بَعْضُهُنَّ بَعْضًا- قَالَتْ عَائِشَةُ: مَا رَأَيْتُ مِثْلَ مَا يَلْقَى الْمُؤِمِّنَاتُ، لَجِلْدُهَا أَشَدُّ خُضْرَةً مِنْ ثَوْبِهَا. قَالَ: وَسَمِعَ أَنَّهَا قَدْ أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَجَاءَ وَمَعَهُ ابْنَانِ لَهُ مِنْ غَيْرِهَا. قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا لِي إِلَيْهِ مِنْ ذَنْبٍ، إِلَّا أَنْ مَا مَعَهُ لَيْسَ بِأَغْنَى عَنِّي مِنْ هَذِهِ. وَأَخَذَتْ هُدْبَةً مِنْ ثَوْبِهَا، فَقَالَ: كَذَبْتَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَأَنْفُضُهَا نَفْضَ الْأَدِيمِ، وَلَكِنَّهَا نَاشِزٌ تُرِيدُ رِفَاعَةً. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ لَمْ تَجَلِي لَهُ -أَوْ لَمْ تَصْلُحِي لَهُ- حَتَّى يَذُوقَ مِنْ عُسَيْلَتِكَ». قَالَ: وَأَبْصَرَ مَعَهُ ابْنَيْنِ فَقَالَ: «بَنُوكَ هَؤُلَاءِ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «هَذَا الَّذِي تَزْعُمِينَ مَا تَزْعُمِينَ، فَوَاللَّهِ لَهُمْ أَشْبَهُ بِهِ مِنَ الْغُرَابِ بِالْغُرَابِ»^(۱).

۲۳- باسی پۆشاکێ سه‌وز

۵۸۲۵- ئه‌یوب له‌عیکریمه‌وه ده‌گێڕێته‌وه، ئه‌ویش گێڕاوه‌تییه‌وه که ریفاعه ژنه‌که‌ی ته‌له‌فدا، ئینجا عه‌بدوره‌حمانی کۆری زوبه‌یری قوره‌زی ماره‌ی کرد، عایشه ﷺ ده‌لی: سه‌ره‌پۆشیکێ سه‌وزی به‌سه‌ره‌وه بوو، سکاڵی خۆی لای عایشه کرد و سه‌ه‌وزیه‌کی

پیشانی عایشه‌دا که‌به پێستیه‌وه بوو، ئینجا کاتی پێغه‌مبەر ﷺ هاته‌وه. ژنانیش هه‌ندیکیان پشتیوانی هه‌ندیکیان ده‌که‌ن. عایشه وتی: وێنه‌ی ئه‌وه‌م نه‌دی‌بوو که تووشی ژنانی باوهر‌دار ده‌بێت له‌ ناره‌حه‌تی و ئازاردا! پێسته‌که‌ی له‌ سه‌رپۆشه‌که‌ی سه‌وزتر بوو، (عیکریمه) وتی: (می‌رده‌که‌ی) بیستبووی که ژنه‌که‌ی هاتوو به‌ خزمه‌تی پێغه‌مبهری خوا ﷺ، ئه‌ویش هات دوو کورپی خۆی له‌گه‌ڵ دا بوو که له ژنیکی تری بوون، ژنه‌که‌ی وتی: وه‌للا‌هی من هیچ تاوانیکم نه‌بووه (که لێی داوم)، ته‌نها ئه‌وه نه‌بی ئه‌وه‌ی هه‌یه‌تی (زه‌که‌ری) له‌مه زیاتر سوود به‌من ناگه‌یه‌نی. ریشوویه‌کی سه‌رپۆشه‌که‌ی گرتبوو، پیاوه‌که‌ش وتی: سویند به‌ خوا درۆ ده‌کات ئه‌ی پێغه‌مبهری خوا ﷺ وه‌ک ته‌کاندن و لێدانی پێسته‌ لێی ده‌دم^(۱)، به‌لام سه‌رپێچی که‌ره و ریفاعه‌ی ده‌وی، پێغه‌مبهری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((جان‌ه‌گه‌ر ئه‌وه‌کاره وابێ تۆ هه‌ڵاڵ نابێ تۆ ریفاعه‌- یان ناشییت بۆی- هه‌تا ئه‌و (عه‌بدوره‌حمان) شیرینی و له‌زه‌تی تۆ نه‌چێژی)).

(عیکریمه) ده‌لی: پێغه‌مبهر ﷺ دوو کورپی له‌گه‌ڵ عه‌بدوره‌حمان بینی، فه‌رمووی: ((ئه‌وانه کورپی تۆن؟)) وتی: به‌لێ، فه‌رمووی (به‌ژنه‌که‌): ((ئه‌مه ئه‌و پیاومه‌ که تۆ وای پێ ده‌لێیت، ده‌ی سویند به‌خوا چه‌ند قه‌له‌رمشیک له قه‌له‌رمشیک ده‌چیت، ئه‌وان زۆرتر^(۲) له‌و پیاوه ده‌چن)).

۲۴- بابُ ثِيَابِ الْبَيْضِ

۵۸۲۶- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشْرٍ، حَدَّثَنَا مِسْعَرٌ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَعْدٍ قَالَ: رَأَيْتُ بِشْمَالَ النَّبِيِّ ﷺ وَبِئَمِينِهِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا ثِيَابٌ بَيْضٌ يَوْمَ أُحُدٍ، مَا رَأَيْتُهُمَا قَبْلُ وَلَا بَعْدُ^(۳).

(۱) واته: زۆر به‌چاکی له‌گه‌ڵی جووت ده‌بم.

(۲) ئه‌و دوو کورپی پیاوه‌که.

(۳) پ‌روانه: ۴۰۵۴.

۲۴- باسی پۆشاکی سیپی

٥٨٢٦- سەعد ﷺ دەڵێ: لە پڕۆژی (غەزای) ئوحدودا لای چەپ و لای راستی پێخەمبەرەوه ﷺ دوو پیاوم بینی جل و بەرگی سپیان لەبەردا بوو، ئەو دوو پیاووم پێشتر نەدیوو یا شتریش نەم دین.

٥٨٢٧- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ
يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا الْأَسْوَدِ الدِّيَلِيَّ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا ذَرٍّ رضي الله عنه حَدَّثَهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ
ﷺ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ أَبْيَضٌ وَهُوَ نَائِمٌ، ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْقَظَ، فَقَالَ: «مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ: لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ. ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ، إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ». قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: «وإِنْ زَنَى
وَإِنْ سَرَقَ». قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: «وإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ». قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ
سَرَقَ؟ قَالَ: «وإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ عَلَى رَعْمٍ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ». وَكَانَ أَبُو ذَرٍّ إِذَا حَدَّثَ بِهِذَا قَالَ:
وَإِنْ رَعْمَ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: هَذَا عِنْدَ الْمَوْتِ أَوْ قَبْلَهُ، إِذَا تَابَ وَنَدِمَ وَقَالَ: لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ غُفِرَ لَهُ^(١).

٥٨٢٧- ئەبو ئەسودى دىلى دەلى: ئەبوزەر رضي الله عنه بۆى گىرايه وه وتى: چووم بۆ خزمەتى پىغەمبەر ﷺ پۆشاكىكى سىي لەبەردابوو خەوتبوو، لە پاشان چوومەوه بۆ خزمەتى لەو کاتەدا لە خەو هەستابوو فەرمووى: ((هەر بەندەيەك بلى هىچ پەرستراوىك نىيە جگە لە خوا پاشان لەسەر ئەو حالە بمرئ، دەرواته بەهەشتەوه))، عەرزىم کرد: ئەگەر زىناش بکات و ئەگەر دزىش بکات؟ فەرمووى: ((ئەگەر زىناش بکات و ئەگەر دزىش بکات)) عەرزىم کرد: ئەگەر زىناش بکات و ئەگەر دزىش بکات؟ فەرمووى: ((ئەگەر زىناش بکات و ئەگەر دزىش بکات)) عەرزىم کرد ئەگەر زىناش بکات و ئەگەر دزىش بکات؟

فه‌رمووی: ((ئەگەر زیناش بکات و ئەگەر دزیش بکات، با خۆلاویش بى لووتى ئەبى زەر^(۱)))، وه ئەبو زەریش هەر کاتیک ئەم فه‌رمووده‌ی بگێڕایه‌ته‌وه دمبوت: با خۆلاویش بىت لووتى ئەبى زەر.
ئەبو عەبدوللا (ئیمامى بوخارى) ده‌لى: ئەمه^(۲) له کاتى مردندا (بلى) یان پېش مردن ئەگەر ته‌وبه‌ی کرد و په‌شیمان بویه‌وه وتی: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) خوا لى ده‌بوورئ.

۲۵- بابُ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَافْتِرَاشِهِ لِلرِّجَالِ، وَقَدْرِ مَا يَجُوزُ مِنْهُ

۵۸۲۸- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَثْمَانَ التُّهَدِيَّ: أَنَا كِتَابُ عُمَرَ وَنَحْنُ مَعَ عُتْبَةَ بْنِ قَرْقَدٍ بِأَذْرَبِجَانَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَأَشَارَ بِإصْبَعَيْهِ اللَّتَيْنِ تَلَيَّانِ الْإِبْهَامَ، قَالَ: فِيمَا عَلِمْنَا أَنَّهُ يَغْنِي الْأَعْلَامَ^(۳).

۲۵- باسى (حوكمى) له‌به‌ركردنى ئاوريشم و راخستنئ^(۴) بۆ پياوان، وه ئەو ئەندازه‌ی له ئاوريش دروسته (بۆ پياوان)

۵۸۲۸-قه‌تاده ده‌لى: له ئەبو عوسمانى نه‌ه‌دييم ﷺ بىست وتى: نامه‌یه‌کى عومه‌رمان ﷺ بۆهات ئیمه لهو کاته‌دا له‌گه‌ل عوتبه‌ی کورئ فه‌رقه‌د بووین له ئەزرباینجان، که (نووسیبووی) که پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ئاوريشمى قه‌دمه‌ه کردوه.
ئهو‌نده نه‌بىت ئاماژه‌ی به دوو په‌نجه‌که‌ی کرد که به‌دواى په‌نجه گه‌ورمه‌دا دین^(۱)، (ئەبو عوسمان) وتی: ئەوه‌ی ئیمه بزانی‌ن عومه‌ر ﷺ مه‌به‌ستى نه‌خشاندى قه‌راغى پۆشاک بووه به ئاوريشم.

(۱) مه‌به‌ستى با ئەبو زه‌ریش پى ناخۆش بىت.

(۲) لا اله الا الله.

(۳) پروانه: ۵۸۲۹، ۵۸۳۰، ۵۸۳۴، ۵۸۳۵.

(۴) وه‌ک فه‌رش و راخه‌ر پياو له‌سه‌رى دابنیشیت.

۵۸۲۹- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، عَنْ أَبِي عُمَانَ قَالَ: كَتَبَ إِلَيْنَا عُمَرُ وَنَحْنُ بِأَذْرَبِجَانَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ ثُبَسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَصَفَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ إِضْبَعِيهِ. وَرَفَعَ زُهَيْرٌ الْوُسْطَى وَالسَّبَابَةَ^(۱).

۵۸۲۹-عاسیم له نه‌بی عوسمانه‌وه ده‌گێڕێته‌وه و ده‌لێ: عومه‌ر ﷺ نامه‌ی نووسی بو ئیمه له کاتیگدا ئیمه له نه‌زرباینجان بووین، که پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌به‌رکردنی ناو‌ریشمی قه‌ده‌غه کردوه مه‌گه‌ر نا نه‌وه‌نده، پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ردوو په‌نجه‌که‌ی به‌رز کرده‌وه پیکه‌وه، (یونس ده‌لێ): زوهه‌یر په‌نجه‌ی ناوه‌راست و په‌نجه‌ی شایه‌توومان‌ی به‌رز کرده‌وه.

۵۸۳۰- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنِ الثَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي عُمَانَ قَالَ: كُنَّا مَعَ عُتْبَةَ فَكَتَبَ إِلَيْهِ عُمَرُ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «لَا يُلْبَسُ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا إِلَّا لَمْ يُلْبَسْ فِي الْآخِرَةِ مِنْهُ». حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا أَبُو عُمَانَ، وَأَشَارَ أَبُو عُمَانَ بِإِضْبَعِيهِ الْمُسَبَّحَةِ وَالْوُسْطَى^(۲).

۵۸۳۰-نه‌بو عوسمان ده‌لێ: ئیمه له‌گه‌ل عوتبه‌دا بووین، جا عومه‌ر ﷺ نامه‌ی بو عوتبه نووسی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌رموویه‌تی: ((نه‌وه‌ی ناو‌ریشمی له‌به‌ر کردبێ له دنیا‌دا، له‌ روژی دوایی دا له‌به‌ری ناکرێ)).

(ئیمامی بوخاری ده‌لێ): هه‌سه‌نی کورپی عومه‌ر بو‌ی گێڕاینه‌وه و وتی: موعته‌میر بو‌ی گێڕاینه‌وه وتی: باوکه‌م بو‌ی گێڕاینه‌وه وتی: نه‌بو عوسمان بو‌ی گێڕاینه‌وه، نه‌بو عوسمان به په‌نجه‌ی ناوه‌راست و به په‌نجه‌ی شایه‌توومان نامه‌زی کرد.

(۱) واته: په‌نجه‌ی شایه‌توومان و په‌نجه‌که‌ی ته‌نیشتی.

(۲) پروانه: ۵۸۲۸.

(۳) پروانه: ۵۸۲۸.

۵۸۳۱- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: كَانَ حَذِيفَةُ بِالْمَدَائِنِ فَاسْتَسْقَى، فَأَتَاهُ دِهْقَانُ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ، فَرَمَاهُ بِهِ وَقَالَ: إِنِّي لَمْ أَرْمِهِ إِلَّا أَنِّي نَهَيْتُهُ فَلَمْ يَنْتِهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ وَالْحَرِيرُ وَالذِّبَاجُ هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا، وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ»^(۱).

۵۸۳۱-ئیبینو ئه‌بی له‌یلا ده‌ئێ: حوزمیفه له مه‌دائین بوو داوا‌ی ئاوی خواردنه‌وه‌ی کرد، کو‌یخایه‌کیش له جامی‌کی زیودا ئاوی بو‌هینا^(۲)، حوزمیفه‌ش جامه‌که‌ی تیگرت وتی: من بو‌یه تیگرت چونکه جاری تر پ‌یگرم ل‌ی کردوه هه‌ر وازی نه‌هینا، پ‌یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پ‌یگری ل‌ی کردین له (بو‌شین) ئاو‌ریشم و دی‌باج خواردنه‌وه له ده‌ف‌ری ئالتون و زیودا و فه‌رموویه‌تی: ((ئه‌وانه بو‌ ئه‌وانه (کافران) له دنیا، وه له دوا‌ر‌وژدا بو‌ ئیوه‌یه)).

۵۸۳۲- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ -قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ: أَعَنِ النَّبِيِّ ﷺ؟ فَقَالَ: شَدِيدًا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: «مَنْ لَبَسَ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا فَلَنْ يَلْبَسَهُ فِي الْآخِرَةِ».

۵۸۳۲-عه‌بدوله‌زیری کو‌ری سو‌هه‌یب وتی: له ئه‌نه‌سی کو‌ری مالیکم ﷺ بیست، شو‌عه‌ ده‌ئێ: وتم (به عه‌بدوله‌زین) ئایا (ئه‌نه‌س) له پ‌یغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گ‌ی‌راویه‌تیوه‌؟ (عه‌بدوله‌زیش به‌تور‌مبوونی‌کی) زۆره‌وه وتی: به‌ئێ: له پ‌یغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گ‌ی‌راویه‌تیوه‌ فه‌رموویه‌تی: ((هه‌ر که‌سێک له دنیا‌دا ئاو‌ریشم له‌به‌ر بکات، له ر‌وژی دوا‌ییدا له‌به‌ری نا‌کات)).

(۱) پروانه: ۵۴۲۶.

(۲) یان گه‌وره‌ی ئه‌و خه‌لکه ناگر په‌سته‌ی له‌ویدا بوون له مه‌دائین.

۵۸۳۳- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَخْطُبُ يَقُولُ: قَالَ مُحَمَّدٌ ﷺ: «مَنْ لَيْسَ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ».

۵۸۳۳-سابیت ده‌لی: له ئیبنو زوبه‌یرم ﷺ بیست وتاری د‌دا ده‌یوت: مو‌حه‌مه‌د ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ((هه‌ر که‌سی‌ک له دونیادا ئاو‌ریشم له‌به‌ر بکات، له ر‌و‌ژی د‌و‌اییدا له‌به‌ری ناکات)).

۵۸۳۴- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي ذُبْيَانَ خَلِيفَةَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ الزُّبَيْرِ يَقُولُ: سَمِعْتُ عُمَرَ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ لَيْسَ الْحَرِيرُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ». وَقَالَ لَنَا أَبُو مَعْمَرٍ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ يَزِيدَ، قَالَتْ مُعَاذَةُ: أَخْبَرْتَنِي أُمُّ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الزُّبَيْرِ، سَمِعَ عُمَرَ، سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ^(۱).

۵۸۳۴- ئیبنو زوبه‌یر ﷺ ده‌لی: له عومه‌رم ﷺ بیست ده‌یوت: پی‌غه‌مه‌به‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ((هه‌ر که‌سی‌ک له دونیادا ئاو‌ریشم له‌به‌ر بکات، له ر‌و‌ژی د‌و‌اییدا له‌به‌ری ناکات)).

(ئیمامی بو‌خاری) ده‌لی: مه‌عه‌مه‌ر پی‌ی وتین: عه‌بدول‌واریس بو‌ی گ‌ی‌را‌ینه‌وه له یه‌زیده‌وه وتی: مو‌عازه وتی: ئوممو عه‌مه‌ری ک‌چی عه‌بدول‌لا بو‌ی گ‌ی‌را‌مه‌وه وتی: له عه‌بدول‌لای ک‌ور‌ی زوبه‌یرم بیست که له عومه‌ری ﷺ بیست‌و‌وه، عومه‌ریش (ئهم فه‌رموو‌ده‌ی) له پی‌غه‌مه‌به‌ره‌وه ﷺ بیست‌و‌وه.

۵۸۳۵- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمرَ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْحَرِيرِ، فَقَالَتْ: ابْنُ ابْنِ عَبَّاسٍ فَسَلُهُ. قَالَ: فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: سَلِ ابْنَ عُمَرَ. قَالَ: فَسَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ، فَقَالَ: أَخْبَرَنِي

أَبُو حَفْصٍ -يَعْنِي: عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ- أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ فِي الدُّنْيَا مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ». فَقُلْتُ صَدَقَ وَمَا كَذَبَ أَبُو حَفْصٍ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ: حَدَّثَنَا حَزْبٌ، عَنْ يَحْيَى، حَدَّثَنِي عِمْرَانُ. وَقَصَّ الْحَدِيثَ^(۱).

۵۸۳۵-عیمرانی کوری حیتان ده‌لی: پرسیارم له عایشه ﷺ کرد دهرباره‌ی ئاوریشم وتی: برو بۆ لای ئیبنو عهباس ﷺ و پرسیارى لى بکه، (عیمران) وتی: منیش چووم و پرسیارم لی‌کرد، نه‌ویش وتی: پرسیار له ئیبنو عومەر ﷺ بکه، ده‌لی: منیش پرسیارم له ئیبنو عومەر کرد، نه‌ویش وتی: نه‌بو‌حه‌فص- واته: عومهری کوری خه‌تتاب‌بو‌ی گیرامه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: ((بی‌گومان که‌سیک له دونیادا^(۲) نه‌ویشم له‌به‌ر ده‌کات، له دوا‌ر‌و‌ژدا به‌شی نه‌بی‌ت)). منیش وتم: راست ده‌کات نه‌بو حه‌فص به‌ده‌م پی‌غه‌مبه‌ره‌وه ﷺ در‌و ناکات.

عه‌بدو‌ل‌لای کوری ره‌جا ده‌لی: جه‌ری‌ر بو‌ی گیراینه‌وه له یه‌حیاوه وتی: عیمران بو‌ی گیرامه‌وه نه‌نجا فهرمووده‌که‌ی گیرایه‌وه.

۲۶- بَابُ مَسِّ الْحَرِيرِ مِنْ غَيْرِ لُبْسٍ

وَيُرْوَى فِيهِ عَنِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ.

۵۸۳۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ ﷺ قَالَ: أَهْدِيَ لِلنَّبِيِّ ﷺ ثَوْبَ حَرِيرٍ، فَجَعَلْنَا نَلْمُسُهُ وَنَتَعَجَّبُ مِنْهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَعْجَبُونَ مِنْ هَذَا؟». قُلْنَا: نَعَمْ. قَالَ: «مَنَادِيلُ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنْ هَذَا»^(۳).

(۱) پروانه: ۵۸۲۸.

(۲) مه‌به‌ستی له پیاوانه نه‌ک ئافره‌تان.

(۳) پروانه: ۳۲۴۹.

۲۶- باسی ده‌ست دان له ئاوریشم به‌بێ ئه‌وه‌ی له‌به‌ر بک‌ریت

-له‌و بارمیه‌وه فهرموودمیه‌ك گێڕدراوتمه‌وه له زوبه‌یدییه‌وه له زوه‌رییه‌وه له ئه‌نه‌سه‌وه ﷺ له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ^(۱).

۵۸۳۶-به‌را ﷺ ده‌لێ: پۆشاکێکی ئاوریشم به‌دیاری هێنرا بۆ پێغه‌مبه‌ر ﷺ، ئینجا ئیمه‌ش ده‌ستمان لێی ده‌دا و پێی سه‌رسام ده‌بووین، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((به‌ئه‌مه سه‌رسامن؟)) عه‌ززمان کرد به‌لێ، فهرمووی: ((ده‌سته سه‌رگانی سه‌عدی کو‌ری مو‌عاز له به‌هه‌شتدا له‌مه چاک‌تر و با‌ش‌تره)).

۲۷- بابُ افْتِرَاشِ الْحَرِيرِ

وَقَالَ عَبْدَةُ: هُوَ كَلْبَسِهِ.

۵۸۳۷- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ حُذَيْفَةَ ﷺ قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ أَنْ نَشْرَبَ فِي آيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَأَنْ نَأْكُلَ فِيهَا، وَعَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ وَالذَّبْيَانِ، وَأَنْ نَجْلِسَ عَلَيْهِ^(۲).

۲۷- باسی (حوکمی) راخستنی ئاوریشم (و دانیشتن له‌سه‌ری)

-عه‌بیده ده‌لێ: راخستنی وه‌ك له‌به‌رکردنی وایه^(۳).

۵۸۳۷-حوزه‌میه ﷺ ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ر ﷺ پێگ‌ری لێ کردین که له ده‌فری ئالتون و زیودا ئاو و خواردنه‌وه بخوینه‌وه وه خواردنیان تیا بخوین، وه پێگ‌ری لێ کردین ئاوریشم و دیبا‌ج له‌به‌ر بکه‌ین، وه له‌سه‌ر ئاوریشم دا‌بن‌شین.

(۱) ته‌به‌رانی له مو‌عه‌مه‌ی که‌بیردا به‌ژماره: (۵۳۴۷) گێ‌راویه‌تی‌ه‌وه.

(۲) پروانه: ۵۴۲۶.

(۳) واته: حه‌رامه.

۲۸- بابُ بُسِ الْقَسِيِّ

وَقَالَ عَاصِمٌ: عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قُلْتُ لِعَلِيٍّ: مَا الْقَسِيَّةُ؟ قَالَ: ثِيَابٌ أَتَتْنَا مِنَ الشَّامِ أَوْ مِنْ مِصْرَ، مُضْلَعَةٌ فِيهَا حَرِيرٌ فِيهَا أَمْثَالُ الْأَثَرْنَجِ، وَالْمِيْرَةُ كَانَتْ النِّسَاءُ تَصْطَنَعُهُ لِبُعُولَتِهِنَّ مِثْلَ الْقَطَائِفِ يُصَفَّرْنَهَا. وَقَالَ جَرِيرٌ، عَنْ يَزِيدٍ فِي حَدِيثِهِ: الْقَسِيَّةُ ثِيَابٌ مُضْلَعَةٌ، يُجَاءُ بِهَا مِنْ مِصْرَ، فِيهَا الْحَرِيرُ، وَالْمِيْرَةُ جُلُودُ السَّبَاعِ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: عَاصِمٌ أَكْثَرُ وَأَصَحُّ فِي الْمِيْرَةِ.

۲۸- باسی پۆشینى قهسسیی^(۱)

-عاصیم له ئەبی بوردەو دەگێڕێتەو دەلی: بە عەلیم وت ﷺ: پۆشاکى قهسسیی جییه؟ وتی: پۆشاکێک بوو له شامەو دەهات بۆمان- یان له میصرەو- خەتى پانی تیا بوو وهك پهراسوو، ئاوریشمی تیکەل بوو خەتى وهك پهراسووئەستورى تیاوو، وه نەرمە زین که ئافرەتان بۆ میردەکانیان دروست دەکرد وهك بەتانی یان دۆشەکه، دەخریتە سەرزینى (ماين و ئەسپ).

-جەریر: له یەزیدەو دەگێڕێتەو دەربارەى فەرموودەکەى دەلی: قهسسیی پۆشاکێکه خەتى پانی تیايه وهك پهراسوو له میصرەو دەهینرا و ئاوریشمی تیکەله. (المیْرَةُ) پیست و فەرووی درندیه.

ئەبو عەبدوللّ (ئیمامى بوخارى) دەلی: گێرانهوهکەى عاصیم رستهکەى زۆرتەن و راسترە دەربارەى مانای (المیْرَةُ) (لهو مانای جەریر کردووێهتە)^(۲).

۵۸۳۸- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ أَبِي الشَّعْثَاءِ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سُوَيْدٍ بْنُ مُقَرِّنٍ، عَنْ ابْنِ عَازِبٍ قَالَ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ عَنِ الْمَيَاثِرِ الْحُمْرِ وَالْقَسِيِّ^(۱).

(۱) قهسسیی: جۆره پۆشاکێکى گۆل گۆل بوو، له میصر و شامەو ئەیان هێنا، بۆ ناوی قسسیی لێتزاوه چونکه ئەو شارەى لێی دروست دەکرا ناوی قهسس بوو له کهنارى دەريا نزیک دمیات له میصر. بڕوانه: إرشاد الساري: ۵۴۹/۱۲.

(۲) که دەلی: المیْرَةُ: واتە فەرووی درندە.

۵۸۳۸- ئیبنو عازیب رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ رینگری لێ کردن له به‌کاره‌ینانی نه‌رمه‌ زینی ئاوریشمی نه‌رخه‌وانی و پۆشاکێ قه‌سسی ^(۲).

۲۹- بابُ مَا يُرَخَّصُ لِلرِّجَالِ مِنَ الْحَرِيرِ لِلْحِكَّةِ

۵۸۳۹- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا وَكِيعٌ، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: رَخَّصَ النَّبِيُّ ﷺ لِلزُّبَيْرِ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ فِي لُبْسِ الْحَرِيرِ لِحِكَّةٍ بِهِمَا ^(۳).

۲۹- باسی ئه‌وه‌ی که رینگه‌ به‌پیاوان دراوه‌ له‌به‌ر خوران ئاوریشم بپۆشن

۵۸۳۹- ئه‌نه‌س رضی اللہ عنہ ده‌لێ: پینغه‌مبه‌ر رضی اللہ عنہ رینگه‌ به‌ زوبه‌یر و عه‌بدورحمان رضی اللہ عنہما دا ئاوریشم بپۆشن، له‌به‌ر خورانی‌ک که هه‌ردووکیان هه‌یان بوو.

۳۰- بابُ لِبْسِ الْحَرِيرِ لِلنِّسَاءِ

۵۸۴۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ ح. وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ، عَنْ عَلِيٍّ رضی اللہ عنہ قَالَ: كَسَانِي النَّبِيُّ ﷺ حُلَّةً سِرَاءً، فَخَرَجْتُ فِيهَا، فَرَأَيْتُ الْعَصَبَ فِي وَجْهِهِ، فَشَقَّقْتُهَا بَيْنَ نِسَائِي ^(۴).

(۱) پروانه: ۱۲۳۹.

(۲) پیتشر قسه‌ له‌سه‌ر مانا‌که‌ی کرا.

(۳) پروانه: ۲۹۱۹.

(۴) پروانه: ۲۶۱۴.

۳۰- باسی (بهکارهینانی) ئاوریشم بۆ ئافرهتان (دروسته)

۵۸۴۰- عه‌لی علیه السلام ده‌لێ: پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله پۆشاکێکی سییه‌رای ^(۱) پێدام، منیش جوومه‌ دهره‌وه و له‌به‌رمدا بوو، به‌وه‌ تورپیم له‌ ناو چاوی پێغه‌مبه‌ردا صلی الله علیه و آله به‌دی کرد، که‌ نه‌وه‌م دی له‌ت له‌تم کرد و دام به‌ ئافره‌ته‌کانم ^(۲).

۵۸۴۱- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: حَدَّثَنِي جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عُمَرَ رضي الله عنه رَأَى حُلَّةَ سِرَاءٍ تَبَاعُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ ابْتِغَيْتَهَا، تَلْبَسُهَا لِلْوَفْدِ إِذَا أَتَوْكَ وَالْجُمُعَةِ. قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ». وَأَنَّ النَّبِيَّ صلی الله علیه و آله بَعَثَ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَى عُمَرَ حُلَّةَ سِرَاءٍ حَرِيرٍ، كَسَاهَا إِيَّاهُ، فَقَالَ عُمَرُ: كَسَوْتَنِيهَا وَقَدْ سَمِعْتُكَ تَقُولُ فِيهَا مَا قُلْتَ! فَقَالَ: «إِنَّمَا بَعَثْتُ إِلَيْكَ لِتَبِيعَهَا أَوْ تَكْسُوهَا» ^(۳).

۵۸۴۱-عه‌بدوللای کورێ عومهر رضي الله عنه ده‌گیرێته‌وه که‌ عومهر رضي الله عنه پۆشاکێکی خه‌ت خه‌تی ئاوریشمی بینی دهرۆشرا، وتی نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله خۆزگه‌ بتکریایه و له‌به‌رت بکردایه، که‌ وه‌فد و نوێنه‌ر ده‌هاتن بۆ لات، بۆ رۆژی هه‌ینیش، پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((به‌راستی که‌سیک نه‌وه له‌به‌ر ده‌کات که‌ (له‌ رۆژی دوایدا) به‌شی نه‌بی‌ت))، وه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله دوا‌ی نه‌وه پۆشاکێکی خه‌ت خه‌تی ئاوریشمی نارد بۆ عومهر و پێیدا، عومه‌ریش وتی: پۆشاکێک پێداوم پێشتریش له‌بارمه‌وه‌ نه‌وه‌ت فه‌رموو که‌ فه‌رمووت؟ پێغه‌مبه‌ری خواش صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((بیگومان ناردووومه‌ بۆت تا بیفرۆشیت یان بیده‌یت به‌ ژنی بیپۆشیت)).

(۱) سییه‌رای: نه‌صموعی ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ خه‌تی ئاوریشمی تێدا‌یه، جه‌وه‌ه‌ری ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ خه‌تی زه‌ردی تێدا‌یه، خه‌لیلێش ده‌لێ: پۆشاکێکه‌ قه‌راغه‌کانی ئاوریشمه. پ‌روانه: [ارشاد الساری: ۵۵۲/۱۲].

(۲) مه‌به‌ستی فاتیم و ئافره‌تانی خزمی بوو.

(۳) پ‌روانه: ۸۸۶.

۵۸۴۲- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّهُ رَأَى عَلَى أُمِّ كَلْثُومٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بُرْدَ حَرِيرٍ سَيَرَاءَ.

۵۸۴۲- زوهری ده‌لی: نه‌ه‌سی کوری مالیک ﷺ، بو‌ی گ‌یرامه‌وه که نه‌و کراسیکی ناوریشمی خه‌تخه‌تی بی‌نی له‌به‌ری نوممو که‌لسومی ﷺ کچی پی‌غه‌مبه‌ری خوادا ﷺ.

۳۱- بَابُ مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتَّخِذُ مِنَ اللَّبَاسِ وَالْبُسْطِ

۵۸۴۳- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَبِثْتُ سَنَةً وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَ عُمَرَ عَنِ الْمَرَاتَيْنِ اللَّتَيْنِ تَظَاهَرَتَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَجَعَلْتُ أَهَابَهُ، فَزَلَّ يَوْمًا مَنْزِلًا فَدَخَلَ الْأَرَاكَ، فَلَمَّا خَرَجَ سَأَلْتُهُ فَقَالَ: عَائِشَةُ وَحَفْصَةُ، ثُمَّ قَالَ: كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ لَا نَعُدُّ النِّسَاءَ شَيْئًا، فَلَمَّا جَاءَ الْإِسْلَامُ وَذَكَرَهُنَّ اللَّهُ، رَأَيْنَا لَهُنَّ بِذَلِكَ عَلَيْنَا حَقًّا، مِنْ غَيْرِ أَنْ نُدْخِلَهُنَّ فِي شَيْءٍ مِنْ أُمُورِنَا، وَكَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ امْرَأَتِي كَلَامٌ، فَأَعْلَظْتُ لِي، فَقُلْتُ لَهَا: وَإِنَّكِ لَهَنَّاكِ؟ قَالَتْ: تَقُولُ هَذَا لِي وَابْتَنَّاكَ تُؤْذِي النَّبِيَّ ﷺ! فَأَتَيْتُ حَفْصَةَ فَقُلْتُ لَهَا: إِنِّي أُحَدِّثُكَ أَنَّ تَعْصِي اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَتَقَدَّمْتُ إِلَيْهَا فِي آذَاهُ، فَأَتَيْتُ أُمَّ سَلَمَةَ فَقُلْتُ لَهَا. فَقَالَتْ: أَعْجَبُ مِنْكَ يَا عُمَرُ، قَدْ دَخَلْتَ فِي أُمُورِنَا، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا أَنْ تَدْخُلَ بَيْنَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَزْوَاجِهِ، فَزِدْ دَنَاءً، وَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِذَا غَابَ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَشَهِدْتُهُ أَتَيْتُهُ بِمَا يَكُونُ، وَإِذَا غِثْتُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَشَهِدَ أَتَانِي بِمَا يَكُونُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَكَانَ مَنْ حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَدْ اسْتَقَامَ لَهُ، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا مَلِكٌ غَسَّانٌ بِالشَّامِ، كُنَّا نَخَافُ أَنْ يَأْتِيَنَا، فَمَا شَعَرْتُ إِلَّا بِالْأَنْصَارِيِّ وَهُوَ يَقُولُ: إِنَّهُ قَدْ حَدَّثَ أَمْرٌ. قُلْتُ لَهُ: وَمَا هُوَ؟ أَجَاءَ الْعَسَايُ؟ قَالَ: أَعْظَمُ مِنْ ذَلِكَ، طَلَّقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ نِسَاءَهُ. فَجِئْتُ فَإِذَا الْبُكَاءُ مِنْ حُجْرِهَا كُلِّهَا، وَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ قَدْ صَعِدَ فِي مَشْرَبَةٍ لَهُ، وَعَلَى بَابِ الْمَشْرَبَةِ وَصِيفٌ فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: اسْتَأْذِنْ لِي. فَدَخَلْتُ فَإِذَا النَّبِيُّ ﷺ عَلَى حَصِيرٍ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِهِ، وَتَحْتَ رَأْسِهِ مِرْفَقَةٌ مِنْ أَدَمٍ، حَشَوْهَا لَيْفٌ، وَإِذَا أَهْبُ مُعَلَّقَةٌ وَقَرْظٌ،

سه‌له‌مه ﷺ و پێم وت^(۱): ئەویش وتی: ئەی عومەر سەرم لەتۆ سور دەمینێ خۆت لە کاروباری ئێمەدا هەلقورتاندوو، جا هیچ نەما ئەوە نەبی بکەویتە نێوان پێغمەمبەری خوا ﷺ و هاوسەرەکانیەوه؟ ئێتر وای لێکردم کشامەوه^(۲)، بیاوێکی ئەنصاری هەبوو^(۳) ئەگەر لای پێغمەمبەری خوا ﷺ ئامادە نەبوا، من ئامادە بوومایە لە خزمەتی دا، هەرچی ببوو بۆم دەبردەوه (لە هەوال و شتی تازە)، وە ئەگەر من ئامادە نەبوومایە لای پێغمەمبەری خوا ﷺ ئەو ئامادە بوا، هەرشێک لە لایەن پێغمەمبەری خوا ﷺ ببوا، بۆی دەهێنامەوه، وە ئەو (پادشایانە) لە دەورووبەری پێغمەمبەری خوا ﷺ بوون پێک و راست بوون لەگەڵدا، جا هەر پادشای غەسسان مابوو لە شامدا، ئێمە دەترساین کە هێرمان بۆ بێنێ، جا هەر ئەوەندەم زانی ئەنصارییەکە وتی: بێگومان کاریکی گەوره پرویداه، پێم وت: چی بووه؟ ئایا پاشای غەسسانی هاتوو؟ وتی: لەوه گەورەتره، پێغمەمبەری خوا ﷺ ژنەکانی تەلاق داوه منیش رۆشتم دەبینم لە هەموو ژووری ژنەکانی دەنگی گریانە، وە پێغمەمبەری خوا ﷺ چووتمە سەرەوه بۆ ژووره بەرزەمەکی خۆی، لە بەردەم دەرگای ژورەکەشدا خزمەتکاریکی می‌رد مندالی لێ بوو، منیش رۆشتمە لای می‌رد مندالەکە و وتم: داوای مۆلەتم بۆ بکە (لە پێغمەمبەر ﷺ) ئینجا چومە ژوورەوه، ئەبینم پێغمەمبەر ﷺ لەسەر حەسیرێک (پاکشاه) شوینی حەسیرەکە لە تەنیشیدا دەرچوو، پشێه‌کیشی لە ژێر سەر دایە چەرمە و ناوناخنی ریشالی پەلی خورمایە، وە چەند پێستەیه‌ک هەلواسراون و هەندێ گەلای دار شێلان، ئینجا ئەو وتە بە حەفصە و ئوممو سەله‌مم وت بۆم باس کرد، ئەو وەلامەش کە ئوممەسەله‌مه وەلامی دامەوه،

(۱) ئەوهی بە حەفصەم وت.

(۲) لە بەشێک لە وتانە و یستم بیکەم و پەشیمانی کردمەوه.

(۳) دراوسێم بوو.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێکه‌نی، ئێتر پێغه‌مبه‌ر ﷺ بیست و نوو شه‌و مایه‌وه و (نه‌چووه‌ لای هاوسه‌رده‌کانی)، له‌ پاشان (له‌ ژوو‌ره‌ به‌رزه‌که‌ی) هاته‌ خواره‌وه‌.

۵۸۴۴- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي هِنْدُ بِنْتُ الْحَارِثِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: اسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ ﷺ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ يَقُولُ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفِتْنَةِ، مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ، مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ، كَمْ مِنْ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا غَارِيَةٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَكَانَتْ هِنْدُ لَهَا أَرْزَارٌ فِي كُمَيْهَا بَيْنَ أَصَابِعِهَا^(۱).

۵۸۴۴- ئوممو سه‌له‌مه‌ ﷺ ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ شه‌ودا خه‌به‌ری بوویه‌وه و ده‌یفه‌رمووی: ((هیچ به‌رستراویکی راست نییه‌ جگه‌له‌ خوا، ئه‌م شه‌و چ ناشوب و فیتنه‌ داباری؟ چه‌ند گهنج و خه‌زینه‌ ده‌ست مسوڵمانان (ده‌که‌وی و ده‌گیر)، کێ ژنانی ئه‌م مالانه‌ ^(۲) خه‌به‌رده‌که‌توه‌ ^(۳)؟ چونکه‌ زۆر که‌س له‌ دونیادا پۆشته‌یه‌ به‌لام له‌ پۆزی دوا‌ییدا رووت و قووته‌)). زوهری ده‌لی: هند هه‌ردوو قۆلی کراسه‌که‌ی له‌ نیوانی په‌نجه‌کانی دا قۆپچه‌ی هه‌بوو ^(۴).

۳۲- بَابُ مَا يُدْعَى لِمَنْ لَبَسَ ثَوْبًا جَدِيدًا

۵۸۴۵- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: حَدَّثَنِي أُمُّ خَالِدِ بْنِ خَالِدٍ، قَالَتْ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْتَابٍ فِيهَا خَمِيصَةٌ سَوْدَاءُ، قَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكُسُوهَا هَذِهِ الْخَمِيصَةُ» فَأَسَكَّتِ الْقَوْمُ، قَالَ: «اِئْتُونِي

(۱) پروانه: ۱۱۵.

(۲) مه‌به‌ستی هاوسه‌رانی خۆیه‌تی.

(۳) شه‌و نوێژ بکه‌ن و هه‌ستن.

(۴) له‌ ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک قۆلی ده‌رکه‌وی له‌ به‌ر فراوانی قۆله‌کانی.

بِأُمِّ خَالِدٍ «فَاتَىٰ بِي النَّبِيُّ ﷺ فَأَلْبَسَنِهَا يَدَيْهِ، وَقَالَ: «أَبْنِي وَأَخْلِقِي» مَرَّتَيْنِ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَىٰ عِلْمِ الْخَمِيصَةِ وَيُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَيَّ وَيَقُولُ: «يَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَّا وَيَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَّا» وَالسَّنَّا يَلْسَانِ الْحَبَشِيَّةِ الْحَسَنُ قَالَ إِسْحَاقُ: حَدَّثَنِي امْرَأَةٌ مِنْ أَهْلِي: أَنَّهَا رَأَتْهُ عَلَىٰ أُمِّ خَالِدٍ^(۱).

۳۲- باسی ئهو دوعای دهکرت بۆ کهسیکی که کراسیکی تازهی له بهر کردوه

۵۸۴۵- ئوممو خالیدی کچی خالید ﷺ دهلی: ههندی پوڤاشک هیئرا بۆ پیغه مبهری خوا ﷺ کراسیکی خهتداری رھشی تیا بوو، فھرمووی: ((دهزانن ئه مه له بهری کی دهکەین؟)) ئینجا خه لکه که بیدمگ بوون، فھرمووی: ((ئوممو خالیدم بۆیین))، هینایان بۆ پیغه مبهر ﷺ به دهستی خوی کردییه بهری و — دوو جار- فھرمووی: ((ته مهن دریزبیت کراسه کهت بمین))، جا پیغه مبهر ﷺ ههر سهیری خهتی کراسه کهی دهکرد و به دهستیش ئاماژهی بۆ دهکرد و دهیغه رموو: ((ئهی ئوممو خالید ئه مه جوانه))، وشهی (السَّنَا) به زمانی حه بهشی واته جوان. ئیسحاق دهلی: ژنیکی خزمی خویمان بۆی گیرامه وه که خوی ئهو کراسهی بیی له بهری ئوممو خالیددا.

۳۳- بَابُ التَّرَعُّفِ لِلرِّجَالِ

۵۸۴۶- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَتَرَعَّفَ الرَّجُلُ.

۳۳- باسی رهنگی زه‌عفهرانی له‌خۆدان بو‌پیاوان

۵۸۴۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم رهنگی زه‌عفهران له‌خۆدانی بو‌پیاوان هه‌ده‌غه کرد.

۳۴- بابُ الثُّوبِ الْمُزَعَّرِ

۵۸۴۷- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ قَالَ: نَهَى النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ يَلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَّضْبُوعًا يَوْزِسُ أَوْ يَزَعْفَرَانُ^(۱).

۳۴- باسی (حوکمی) پۆشاکێ به‌زه‌عفهران رهنگ کراو

۵۸۴۷- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم رێگری کرد له‌پیاو له‌ئیحرامدا بیت، پۆشاکێک له‌به‌ر بکات به‌ومرس یان زه‌عفهران رهنگ کرا بیت.

۳۵- بابُ الثُّوبِ الْأَخْمَرِ

۵۸۴۸- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، سَمِعَ الْبَرَاءَ رضی اللہ عنہ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مَرْبُوعًا، وَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْهُ^(۲).

۳۵- باسی (حوکمی) له‌به‌رکردنی پۆشاکێ سوور

۵۸۴۸- ئەبو ئیسه‌حاق له‌به‌رائی رضی اللہ عنہ بیست ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم پیاویکی مام ناوه‌ند بوو، بێگومان بینیمه‌ ده‌ستی جلی سووری له‌به‌ردا بوو، هه‌یج شتیکی (پۆشاکێکی) له‌وه جوان‌تر نه‌بینیوه.

(۱) پروانه: ۱۳۴.

(۲) پروانه: ۳۵۵۱.

۳۶- بَابُ الْمِثْرَةِ الْحَمْرَاءِ

۵۸۴۹- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ سُوَيْدٍ بْنِ مُقَرِّنٍ، عَنْ الْبَرَاءِ رضي الله عنه قَالَ: أَمَرَنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم بِسَبْعٍ: عِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَنَهَانَا عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، وَالذَّبَاجِ، وَالْقَسِيِّ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَمَيَاثِرِ الْحُمْرِ ^(۱).

۳۶- باسی (حوکمی به کارهینانی) نه رمه زینی سوور

۵۸۴۹-پهرا رضي الله عنه ده‌لێ: پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم فه‌رمانی پێکردین به‌ جهوت شت: سه‌ردانیکردنی نه‌خۆش و شوێن گه‌وتنی ته‌رم و دوعای خێر بو‌ پڑمیو، وه‌ رێگری لێکردن له‌ له‌به‌رکردنی ئاوریشم و دیباج ^(۲) و قه‌سسی ^(۳) و ئیسته‌بره‌ق ^(۴)، وه‌ نه‌رمه‌ زینی سوور.

۳۷- بَابُ النَّعَالِ السَّبْتِيَّةِ وَغَيْرِهَا

۵۸۵۰- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ سَعِيدِ أَبِي مَسْلَمَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسًا: أَكَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ ^(۵).

۳۷- باسی پێلاو و کهوشی (دروستکراو) له‌ چه‌رمی خۆشه‌کراو ^(۱) و چه‌رمی تر

۵۸۵۰- سه‌عید که‌ ئه‌بو سه‌له‌مه‌ نازناویتی ده‌لێ: په‌رسیارم له‌ ئه‌نه‌س رضي الله عنه کرد ئایا پێغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم به‌ نه‌عه‌له‌کانیه‌وه‌ نوێژی ده‌کرد؟ وتی: به‌لێ.

(۱) پروانه: ۱۲۳۹.

(۲) دیباج: ئاوریشمی ته‌نکه‌.

(۳) قه‌سسی: پۆشاکێکی گۆل گۆل بووه‌ له‌ میصر و شامه‌وه‌ ده‌هێزا، ئاوریشمی تێکه‌له‌. (إرشاد الساري: ۵۵۹\۱۲).

(۴) جوړیکه‌ له‌ ئاوریشمی ئه‌ستوور.

(۵) پروانه: ۳۸۶.

(۶) السَّبْتِيَّة: پێسته و چه‌رمیکه‌ خۆشه‌ کرابێت یان مووه‌ که‌ی لێی کرابێته‌وه‌ به‌ تاشین.

۵۸۵۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ أَنَّهُ قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه: رَأَيْتُكَ تَصْنَعُ أَرْبَعًا لَمْ أَرِ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِكَ يَصْنَعُهَا. قَالَ: مَا هِيَ يَا ابْنَ جُرَيْجٍ؟ قَالَ: رَأَيْتُكَ لَا تَمَسُّ مِنَ الْأَرْكَانِ إِلَّا الْيَمَانِينَ، وَرَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النَّعَالَ السَّنِيَّةَ، وَرَأَيْتُكَ تَصْبُغُ بِالْصُفْرَةِ، وَرَأَيْتُكَ إِذَا كُنْتَ بِمَكَّةَ أَهَلَ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الْإِهْلَالَ، وَلَمْ يُهَلِّ أَنْتَ حَتَّى كَانَ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ. فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: أَمَّا الْأَرْكَانُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَمَسُّ إِلَّا الْيَمَانِينَ، وَأَمَّا النَّعَالُ السَّنِيَّةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ النَّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعْرٌ وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا، وَأَمَّا الصُّفْرَةُ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَصْبُغُ بِهَا، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَصْبُغَ بِهَا، وَأَمَّا الْإِهْلَالُ فَإِنِّي لَمْ أَرِ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُهَلِّ حَتَّى تَنْتَبِعَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ ^(۱).

۵۸۵۱- عوبهیدی کورپی جورمیج دهگیریتتهوه که به عهبدوللای کورپی عومه‌ری رضي الله عنه وت: ده‌تبینم چوار شت ده‌که‌یت که‌سم نه‌دیوه له هاوه‌لانت بیان‌که‌ن؟ عهبدوللآش وتی: نه‌ی ئیبنو جورمیج نه‌و چوار شته‌ جین؟ وتی: تو‌م دیوه له چوار گو‌شه‌که‌ی که‌عبه‌ ته‌نها ده‌ست له دوو گو‌شه‌ یه‌مانیه‌که‌ دمه‌دیت، وه تو‌م دیوه نه‌علی سیه‌تیه‌ له‌پی ده‌که‌یت، وه تو‌م دیوه به‌ره‌نگی زمره‌ سهر و ره‌شت بو‌یه ده‌که‌ی، وه تو‌م دیوه نه‌گهر له مه‌که‌دا بیت خه‌لکی که‌ مانگی (زیل‌حجه) یان بی‌نی ئی‌حرام دمه‌ستن، به‌لام تو‌ ئی‌حرام نابه‌ستی تا ره‌وژی ته‌رویه‌ ^(۲)، عهبدوللآش وتی: سه‌بارمه‌ به‌ گو‌شه‌کانی که‌عبه‌ چونکه‌ پی‌غه‌مه‌رم ﷺ دیوه ته‌نها ده‌ستی له دوو گو‌شه‌ یه‌مانیه‌که‌ دمه‌دا، دمه‌باره‌ی له‌پی کردنی نه‌علی سیه‌تیه‌ش چونکه‌ پی‌غه‌مه‌رم ﷺ دیوه نه‌و نه‌علی له‌پی ده‌کرد، که‌ موو به‌ پی‌سته‌که‌یه‌وه‌ نیه‌ و ده‌ست نو‌یژی پی‌وه‌ ده‌گرت، بو‌یه منیش پی‌م خو‌شه‌ نه‌و

(۱) پروانه: ۱۶۶.

(۲) که ره‌وژی هه‌شتی مانگی ذیل‌حجه‌یه‌.

جوړه نه‌عه له بئ بکه‌م، په‌نگی زمرديش، چونکه پښه‌مبه‌رم ﷺ بينيوه به‌په‌نگی زمرد سهر و پيشی په‌نگ ده‌کرد، بويه بيم خوشه به‌په‌نگی زمرد سهر و پيشم په‌نگ بکه‌م، نيه‌رام به‌ستنيش له‌و په‌ژده‌دا چونکه من نه‌مبينيوه، پښه‌مبه‌ر ﷺ نيه‌رام به‌ستني له‌و کاته‌دا نه‌بي، که وشتره‌که‌ی هه‌لده‌ستايه‌وه (و ده‌که‌وته پي بؤ مينا، که په‌ژي هه‌شته‌می زيلحيجه‌يه).

۵۸۵۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يَلْبَسَ الْمُحْرِمُ ثَوْبًا مَصْبُوعًا بِرَعْفَرَانٍ أَوْ وَرْسٍ، وَقَالَ: «مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ، وَلْيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ»^(۱).

۵۸۵۲- ئيبنو عومهر رضى الله عنهما ده‌لي: پښه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌نگری کرد که نه‌وه‌ی له نيه‌رامدايه پۆشاکيک له‌به‌ر بکات که به‌په‌نگی زمرعه‌فران يان وهرس په‌نگ کرابيټ، وه فهرمووی: ((ئه‌گه‌ر که‌سيک جوتي نه‌علی نه‌بوو، نه‌وه با جوتي خوف له بئ بکات و له خواری قوله پښه‌وه‌ی بيان بریت)).

۵۸۵۳- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ إِزَارٌ فَلْيَلْبَسِ السَّرَاوِيلَ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَعْلَانِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ»^(۲).

۵۸۵۳- ئيبنو عه‌باس رضى الله عنهما ده‌لي: پښه‌مبه‌ر ﷺ فهرمووی: ((هه‌ر که‌س ئيزاری نه‌بوو نه‌وه با شه‌روال له‌پي کات، هه‌ر که‌سيش جوتي نه‌علی نه‌بوو، نه‌وه با جوتي خوف له‌پي کات))^(۳).

(۱) په‌روانه: ۱۳۴.

(۲) په‌روانه: ۱۷۴۰.

(۳) به‌لام له‌خوار قوله پښه‌وه‌ی بيان بگريټ.

۳۸- بابُ: یَبْدَأُ بِالنَّعْلِ الْيُمَنِ

۵۸۵۴- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَشْعَثُ بْنُ سُلَيْمٍ، سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ التَّيْمَنَ فِي طَهْوَرِهِ وَتَرَجُّلِهِ وَتَنَعُّلِهِ^(۱).

۳۸- باسیک: پیلایو راست له پێشدا له‌پێ ده‌کری

۵۸۵۴- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌میشه پێش‌خستنی لای راستی پێ‌خو‌ش بوو له‌ ده‌ست نوێزگرتنیدا و له‌ ه‌ز دا‌هێنانیدا و له‌ پیلایو له‌پێ کردنیدا.

۳۹- بابُ يَنْزِعُ نَعْلَ الْيُسْرَى

۵۸۵۵- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّمَالِ، لِتَكُنَ الْيُمْنَى أَوْلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ»^(۲).

۳۹- باسیک: پیلایو چه‌پێ دا‌که‌نی‌ت (له‌ دا‌که‌نه‌دنیدا)

۵۸۵۵- ئه‌بو ه‌ورمیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌گیریت‌ه‌وه‌که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌رموویه‌تی: ((نه‌گه‌ر که‌سی‌کتان پیلایو له‌پێ کرد با به‌راست ده‌ست پێ‌بکات، وه‌ ئه‌گه‌ر پیلایو دا‌که‌ند با‌به‌ چه‌پ ده‌ست پێ‌بکات، با پیلایو راست له‌ یه‌که‌م جا‌ره‌وه‌ له‌پێ بکری‌ت و له‌ کو‌تای‌شه‌وه‌ دا‌که‌نری‌ت)).

(۱) پروانه: ۱۶۸.

(۲) پروانه: ۵۸۵۵.

۴۰- بَابُ لَا يَمْشِي فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ

۵۸۵۶- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا يَمْشِي أَحَدُكُمْ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ، لِيُخَفِّهَهَا جَمِيعًا أَوْ لِيَنْعَلَهُمَا جَمِيعًا»^(۱).

۴۰- باسیک: به تاکی پیلآوه وه نه رواات به ریگادا

۵۸۵۶- ئەبو ھورەیرە ؓ دەگێڕێتەوێه که پێغه مبه‌ری خوا ﷺ ھەرمووێهتی: ((با کەس لە ئێوێه بە تاکی پیلآوه وه نه رواات به‌ریگادا، یان ھەردووکیان داکەنی، یان ھەردووکیان لە پێ کات)).

۴۱- بَابُ قَبَالَانَ فِي نَعْلٍ، وَمَنْ رَأَى قَبَالَاً وَاحِدًا وَأَسْعَا

۵۸۵۷- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، حَدَّثَنَا أَنَسٌ ﷺ أَنَّ نَعْلَ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ لَهَا قَبَالَانِ^(۲).

۴۱- باسی دوو ئاوزه‌نگ له نه‌علیه‌کدا، ئه‌وه‌ی رای وایه یه‌ک نه‌عل یه‌ک ئاوزه‌نگی پانی هه‌یه

۵۸۵۷- قەتادە دەئێ: ئەنەس ؓ بۆی گێڕاینەوێه که نه‌علی پێغه‌مبه‌ر ﷺ دوو ئاوزه‌نگی هه‌بوو.

۵۸۵۸- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ طَهْمَانَ قَالَ: خَرَجَ إِلَيْنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ يَنْتَعِلُ لَهُمَا قَبَالَانِ، فَقَالَ ثَابِتُ الْبُتَائِي: هَذِهِ نَعْلُ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۵۶.

(۲) پروانه: ۵۸۵۸.

۵۸۵۸- عیسیای کورپی تههمان دهلی: نهههسی کورپی مالیک ﷺ جوتی نههلی بو هینانین ههردووکیان دوو ئاوزهنگیان ههبوو، ئینجا سابتی بونانیی (دواتر له نهههسهوه بوئی گیراینهوه) وتی: نههه نههههکانی پیغهمبهره ﷺ.

۴۲- بَابُ الْقُبَّةِ الْحَمْرَاءِ مِنْ آدَمَ

۵۸۵۹- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَزْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي قُبَّةِ حَمْرَاءَ مِنْ آدَمَ، وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النَّبِيِّ ﷺ وَالنَّاسُ يَتَتَدَرُونَ الْوُضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا مَسَحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ^(۱).

۴۲- باسی چادریکی وهک گومهزی له چهرمی سوور^(۳)

۵۸۵۹- عهونی کورپی نهبی جوحهیفه له باوکیهوه ﷺ دهگیریتهوه و دهلی: جوومه خزمهتی پیغهمبهر ﷺ له ناو خپوهنیکي سووری چهرمینی دابوو، وهک گومهز وابوو، بیلالیشم دی ئاوی دهستنوێژهکی پیغهمبهری خوا ﷺ هینا و خهلهکههش پېشپکێیان دهکرد بو ئهوه ئاوی دهست نوێژه (تهبهروکی پی بکهه)، جا ههر کهسی ههندی لهو ئاوهی دهست بکهوتایه دمهینا بهدهم و چاوی خویدا، ههرکهسیش هیچی دهست نهکهوتایه به تهپی دهستی هاوړیکههی دهستی تهپ دهکرد و (دمهینا به دهه و چاویدا)

۵۸۶۰- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ح. وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: أَرْسَلَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْأَنْصَارِ، وَجَمَعَهُمْ فِي قُبَّةٍ مِنْ آدَمَ^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۵۷.

(۲) پروانه: ۱۸۷.

(۳) چهرمی خوشهکراوی پهنگ کراو به سوور. پروانه: إرشاد الساري: ۵۶۴/۱۲.

۵۸۶۰-ئه‌نه‌سی کورپی مالیک ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ناردی بو لای ئه‌نصاریه‌کان له گومه‌زیکێ چه‌رمدا کۆی کردنه‌وه.

۴۳- بَابُ الْجُلُوسِ عَلَى الْحَصِيرِ وَنَحْوِهِ

۵۸۶۱- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَخْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيَصِلِي، وَيَبْسُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَتُوبُونَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَيَصْلُونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا، فَأَقْبَلَ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ، خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنْ أَحَبَّ الْأَعْمَالُ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ»^(۱).

۴۳- باسی دانیشتن له سه‌ر چه‌سیر و شتی له و جو‌ره

۵۸۶۱- عایشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ده‌گیرپته‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌شه‌ودا چه‌سیریکێ گیرابوو‌یه‌وه^(۲) (له نیوان خو‌ی و خه‌لکه‌که‌دا) و نو‌یژی ده‌کرد، به‌رو‌ژیشدا چه‌سیره‌که‌ی داده‌خست و له‌سه‌ری داده‌نیشت، ئینجا خه‌لکی ده‌ستیان به‌هاتن کرد بو لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ و له‌گه‌ل ئه‌ودا نو‌یژیان ده‌کرد هه‌تا زۆر بوون، ئینجا پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ رو‌وی تیکردن و فه‌رمو‌وی: ((ئه‌ی خه‌لکینه کار و به‌ندایه‌تیه‌ک بکه‌ن له تواناتاندا بی‌ت، چونکه دل‌نیابن خوا بی‌زار ناب‌یت تا ئیوه ماندوو ده‌بن، وه به‌راستی خو‌شه‌ویسترین کرده‌وه به‌لای خواوه ئه‌وه‌یه به‌رده‌وام بی‌ت با که‌میش بی‌ت)).

(۱) پروانه: ۳۱۴۶.

(۲) پروانه: ۷۳۹، ۱۹۷۰.

(۳) وه‌ک په‌رده‌یه‌ک یان دیوارێک له نیوان خو‌ی و خه‌لکه‌که‌دا گیرابوو‌یه‌وه.

۴۴- بابُ الْمُرَرِّ بِالذَّهَبِ

۵۸۶۲ - وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنِ الْمُسَوْرِ بْنِ مَخْرَمَةَ، أَنَّ أَبَاهُ مَخْرَمَةَ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ، إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَدِمَتْ عَلَيْهِ أَقْبِيَّةٌ فَهُوَ يَقْسِمُهَا، فَأَذْهَبَ بِنَا إِلَيْهِ، فَذَهَبْنَا فَوَجَدْنَا النَّبِيَّ ﷺ فِي مَنْزِلِهِ، فَقَالَ لِي: يَا بُنَيَّ، ادْعُ لِي النَّبِيَّ ﷺ: فَأَعْظَمْتُ ذَلِكَ، فَقُلْتُ: أَدْعُو لَكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ؟ فَقَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لَيْسَ بِجَبَّارٍ. فَدَعَوْتُهُ فَخَرَجَ وَعَلَيْهِ قَبَاءٌ مِنْ دِيبَاجٍ مُزْرَرٌ بِالذَّهَبِ، فَقَالَ: «يَا مَخْرَمَةُ، هَذَا خَبَانَا لَكَ». فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ^(۱).

۴۴- باسی قۆپچه‌ی ئالتونی^(۲) (به پۆشاکه‌وه)

۵۸۶۲- میسومری کورپی مه‌خرمه ﷺ ده‌گیریته‌وه که مه‌خرمه‌ی باوکی پێی وت: ئە‌ه‌ی کورپی خۆم بێ‌گومان بێ‌م گه‌شتوو‌ه که پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ چه‌ند که‌وايه‌کی بۆ‌هاتوو‌ه و دابه‌شی ده‌کات، باب‌روین بۆ‌ لای ئی‌مه‌ش رۆشتین و زانی‌مان پێ‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌ مائی خۆ‌یانه‌، باوکم پێ‌ی وتم: کورپی خۆم پێ‌غه‌مبه‌رم ﷺ بۆ‌ بانگ بکه‌، منیش نه‌وه‌م لا گران و هورس بوو وتم: پێ‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بانگ که‌م بۆ‌ تۆ؟ باوکم وتی: کورپی خۆم بپ‌وا بکه‌ نه‌و زۆردار و سته‌م کار نی‌یه‌، منیش بۆ‌م بانگ کرد، پێ‌غه‌مبه‌ریش ﷺ هاته‌ دهره‌وه و که‌وايه‌کی دی‌باحی قۆپچه‌ ئالتونی له‌به‌ردابوو. فه‌رمووی: ((ئه‌ه‌ی مه‌خرمه‌ نه‌مه‌مان شار‌دبوویه‌وه بۆ‌ تۆ))، ئیتر که‌واکه‌ی پێ‌دا.

۴۵- بابُ خَوَاتِيمِ الذَّهَبِ

۵۸۶۳ - حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا أَشْعَثُ بْنُ سَلِيمٍ قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ سُوَيْدٍ بْنِ مِقْرَانَ قَالَ: سَمِعْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ عَنْ سَبْعٍ: نَهَى عَنْ

(۱) پروانه: ۲۵۹۹.

(۲) یان په‌تیک بۆ‌ به‌ستنی پۆشاک له‌ ئالتوون بیت له‌ بری قۆپچه‌ پۆشاکه‌ی به‌ستنی به‌یه‌که‌وه‌.

خَاتَمِ الذَّهَبِ - أَوْ قَالَ: حَلَقَةِ الذَّهَبِ - وَعَنِ الْحَرِيرِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَالذَّبْيَاجِ، وَالْمِثْرَةِ الْحُمْرَاءِ، وَالْقَسِيِّ، وَأَنِيَةِ الْفِضَّةِ، وَأَمَرَنَا بِسَبْعِ: بَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِبْرَارِ الْمُقْسِمِ، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ^(۱).

٤٥- باسی (حوکمی پۆشینى) ئەنگوستیلەى ئالتون

٥٨٦٣- به پرائى كورى عازيب (ﷺ) ده‌ئى: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) پێگى لى كردين له‌ كهوت شت: وه‌ پێگى كرد له‌ ئەم‌وستیلەى ئالتون- يان فه‌رمووى هه‌لقه‌ى ئالتون- ئاوريشم و ئاوريشمى ئەستوور و ديباج^(۲) و سه‌ر زىنى سوور و قه‌سسى^(۳) و قاپ و قاچاغى زيو، وه‌ فه‌رمانى پى كردين به‌ كهوت شت: به‌ سه‌ردانى كردنى نه‌خۆش و به‌شوین كه‌وتنى ته‌رم و، وتنى (يرحمك الله) به‌كه‌سى ده‌پژمى و ده‌ئى: (الحمد لله) و وه‌لامدانه‌وه‌ى سه‌لام وه‌لامدانه‌وه‌ى ده‌عوته‌كه‌ر و نه‌خستنى (سویندى) سویند خۆر، وه‌ يارمه‌تى دانى سته‌م لێكراو.

٥٨٦٤- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ نَئِيكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رضي الله عنه)، عَنِ النَّبِيِّ (ﷺ) أَنَّهُ نَهَى عَنْ خَاتَمِ الذَّهَبِ. وَقَالَ عَمْرُو: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، سَمِعَ النَّضْرَ، سَمِعَ بَشِيرًا مِثْلَهُ.

٥٨٦٤- نه‌بو هورمېره (ﷺ) له‌ پێغه‌مبه‌ره‌وه (ﷺ) ده‌گېرپته‌وه‌ كه‌ پێگى كرد له‌ ئەنگوستیلەى زېږ.

-عه‌مر ده‌ئى: شوعه‌ بۆى گېراپنه‌وه‌ له‌ قه‌تاده‌وه‌ كه‌ له‌ نه‌زرى بيستوو هه‌ويش له‌ به‌شېرى بيستوو وپنه‌ى فه‌رمووده‌كه‌ى پېشوو.

(۱) بروانه: ۱۲۳۹.

(۲) ديباج جوړيکه له ئاوريشم.

(۳) قه‌سى قوماشيکى كه‌تانه ئاوريشمى تېكه‌له‌.

۵۸۶۵- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبيدِ اللَّهِ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، وَجَعَلَ قَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، فَاتَّخَذَهُ النَّاسُ، فَرَمَى بِهِ، وَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ أَوْ فِصَّةٍ^(۱).

۵۸۶۵- عه‌بدوللا ﷺ ده‌گیرێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌نگوستیله‌یه‌کی ئالتونی دروست کرد و نقیمه‌که‌ی کرده لای به‌ری ده‌ستی، ئینجا خه‌لکیش دروستیان کرد، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فرپی دا و ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوی دروست کرد.

۴۶- بَابُ خَاتَمِ الْفِصَّةِ

۵۸۶۶- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا عُبيدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ -أَوْ فِصَّةٍ- وَجَعَلَ قَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَاتَّخَذَ النَّاسُ مِثْلَهُ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ قَدِ اتَّخَذُوهَا رَمَى بِهِ، وَقَالَ: «لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا». ثُمَّ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ، فَاتَّخَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ الْفِصَّةِ. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَلَيْسَ الْخَاتَمَ بَعْدَ النَّبِيِّ ﷺ أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ ثُمَّ عُثْمَانُ، حَتَّى وَقَعَ مِنْ عُثْمَانَ فِي بَيْتِ أَرِيْسٍ^(۲).

۴۶- باسی ئه‌نگوستیله‌ی زیو (دروسته بو‌ پیاو)

۵۸۶۶- ئیبنو عومەر ﷺ ده‌گیرێته‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیو یان زیری دروست کرد و نقیمه‌که‌ی کرده لای به‌ری ده‌ستی، نه‌قشه‌که‌ی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو، ئینجا خه‌لکیش وێنه‌ی ئه‌و ئه‌نگوستیله‌یان دروست کرد، جا که پێغه‌مبه‌ر ﷺ بینی که ئه‌وان دروستیان کرد فرپی دا و فه‌رمووی: ((هه‌رگیز نای پۆشم)، له پاشان ئه‌نگوستیله‌یه‌کی زیوی دروست کرد، خه‌لکیش

(۱) پروانه: ۵۸۶۶، ۵۸۶۷، ۵۸۷۳، ۵۸۷۶، ۶۶۵۱، ۷۲۹۸.

(۲) پروانه: ۵۸۶۵.

ئەنگوستیلە زویان دروست کرد. ئیبنو عومەر دەلی: لە پاش پیغەمبەری خوا ﷺ ئەبو بەکر لە پەنجە ی کرد و پوښی، پاشان عومەر پاشان عوسمان ﷺ هەتا ئەنگوستیلە لە دەستی عوسمان بەربووێوە کەوتە بیری ئەرێسەووە^(۱).

۴۷- باب

۵۸۶۷- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَلْبَسُ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ فَنَبَذَهُ فَقَالَ: «لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا». فَتَبَدَّ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ^(۲).

۴۷- باسیک

۵۸۶۷- عەبدوللای کوری عومەر ﷺ دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ ئەنگوستیلە یەکی زیری لە دەست کرد، پاشان فری داو فرمووی: ((هەرگیز لە دەستی ناکەم))، ئێتر خەلکە کەش ئەنگوستیلەکانیان فریدا.

۵۸۶۸- حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ رَأَى فِي يَدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ يَوْمًا وَاحِدًا، ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ اضْطَنَعُوا الْخَوَاتِيمَ مِنْ وَرَقٍ وَلَبِسُوهَا، فَطَرَحَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمَهُ، فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ. تَابَعَهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ وَزِيَادٌ وَشُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ. وَقَالَ ابْنُ مُسَافِرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ: أَرَى خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ.

۵۸۶۸- ئەنەسی کوری مالیک ﷺ دەگێڕێتەووە تەنها یەك رۆژ ئەنگوستیلە یەکی زوی لە دەستی پیغەمبەری خوادا ﷺ بینی، لە پاشان خەلکیش ئەنگوستیلە ی

(۱) زۆر بۆی گەران نەیان دۆزیوەوە.

(۲) پروانە: ۵۸۶۵.

زیویان دروست کرد و له دهستیان کرد، ئینجا پیغه مبهری خوا ﷺ
 نهنگوستیله که ی فرپدا، خه لکه کهش نهنگوستیله کانیان فرپدا.
 ههریهك له ئیبراهیمی کوپی سهعد و زیاد و شوعه یب له زوهریه وه نه م
 فهرموود میان گیراومه وه و پالپشتی گیرانه وه که ی یونس ده که ن.
 ئیبنو موسافیر له زوهریه وه به م شیومه (أَرَى خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ)^(۱) گیراویه تیه وه.

۴۸- بَابُ قِصِّ الْخَاتَمِ

۵۸۶۹- حَدَّثَنَا عَبْدَانُ، أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، أَخْبَرَنَا حُمَيْدٌ قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ: هَلِ اتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا؟ قَالَ: آخَرَ لَيْلَةٍ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ خَاتَمِهِ. قَالَ: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا وَتَأَمَّوْا، وَإِنَّكُمْ لَمْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرُمُوهَا»^(۲).

۴۸- باسی نقیمی نه موستیله

۵۸۶۹- حومهید دهلی: پرسیار له نه نهس ﷺ کرا نایا پیغه مبهیر ﷺ نه موستیله ی
 دروست کردوه؟ نه نهس وتی: شهویکیان نوپزی عیشای دواخت بو نیوه ی شهو،
 ئینجا پرووی تیکردین، جا دهلی ئیستا سهیری بریقهی نه موستیله که ی ده که م
 فهرمووی: ((بیگومان خه لکی نوپزیان کرد و خهوتن، به لام نیوه له نوپزدان تا
 چاوه پروانی نوپز بکه ن)).

۵۸۷۰- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، أَخْبَرَنَا مُعْتَمِرٌ قَالَ: سَمِعْتُ حُمَيْدًا يُحَدِّثُ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ خَاتَمُهُ مِنْ فِضَّةٍ وَكَانَ قُصَّةً مِنْهُ. وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ، سَمِعَ أَنَسًا، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(۱).

(۱) ته نه جیاوازی له گه ل گیرانه وه که ی پیشوودا وشه ی (أری) له گه ل (رأی).

(۲) پروانه: ۵۷۲.

۵۸۷۰- ئەنەس رضی اللہ عنہ دەگێڕێتەووە کە پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ئەمۆستیلەکەى لە زیو دروست کرد بوو، وە نقیمەکەى لە خۆى بوو.
یەحیای کورێ ئەیوب دەلى: حومەید بوى گێڕامەووە کە لە ئەنەسى بیستوووە ئەنەسیش لە پێغەمبەرەووە صلی اللہ علیہ وسلم گێڕاویەتیەووە^(۱).

۴۹- بابُ خَاتَمِ الْحَدِيدِ

۵۸۷۱- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ سَهْلًا يَقُولُ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَتْ: جِئْتُ أَهَبُ نَفْسِي. فَقَامَتْ طَوِيلًا، فَظَنَرَ وَصَوَّبَ، فَلَمَّا طَالَ مَقَامُهَا، فَقَالَ رَجُلٌ: رَوَّجْنِيهَا إِنْ لَمْ تَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. قَالَ: «عِنْدَكَ شَيْءٌ تُصَدِّقُهَا؟». قَالَ: لَا. قَالَ: «انْظُرْ». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ فَقَالَ: وَاللَّهِ إِنْ وَجَدْتُ شَيْئًا. قَالَ: «أَذْهَبَ فَالْتَمَسَ وَلَوْ خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ». فَذَهَبَ ثُمَّ رَجَعَ قَالَ: لَا وَاللَّهِ وَلَا خَاتَمًا مِنْ حَدِيدٍ. وَعَلَيْهِ إِزَارٌ مَا عَلَيْهِ رِدَاءٌ، فَقَالَ: أَصْدِقُهَا إِزَارِي. فَقَالَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِزَارُكَ إِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ مِنْهُ شَيْءٌ، وَإِنْ لَبِسْتَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْهَا مِنْهُ شَيْءٌ». فَتَنَحَّى الرَّجُلُ فَجَلَسَ، فَرَأَاهُ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم مُؤَلِّيًا فَأَمَرَ بِهِ فُدِعِيَ، فَقَالَ: «مَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ؟». قَالَ سُورَةُ كَذَا وَكَذَا لِسُورٍ عَدَدَهَا. قَالَ: «قَدْ مَلَكْتُكَهَا مِمَّا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ»^(۲).

۴۹- باسی ئەمۆستیلەى ئاسن

۵۸۷۱- عەبدولعەزیزی کورێ ئەبو حازیم لە باوکیەووە دەگێڕێتەووە کە لە سەهلی رضی اللہ عنہ بیست دەمیوت: ئافەرمتیک هات بو خزمەتی پێغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم وتی: هاتووم خۆمت پیشکەش بکەم، وە ئافەرمتەکە ماویەکی زۆر وەستا، پێغەمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم سەیری

(۱) پروانە: ۶۵.

(۲) ئەم رشتە موعەلقەى بۆیە هێناووە تا بیسەلمێنێ کە حومەید ئەم فەرموودەى لە ئەنەس بیستوووە.

(۳) پروانە: ۲۳۱۰.

کرد و سه‌ری داخست، جا که ئافهرته‌که زۆر مایه‌وه، پیاوێک وتی: ماره‌ی که بۆ من نه‌گهر تۆ پێویست پێی نییه، فهرمووی: ((هیچت هه‌یه به ماره‌یی پێی بدهیت؟)) ^(۱) وتی: نه‌خێر، فهرمووی: ((سه‌یرکه)) جا رۆشت و پاشان گه‌رپایه‌وه وتی: وه‌للاهی هه‌یچم ده‌ست نه‌که‌وت، فهرمووی: ((برۆ بگه‌ری با ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش بیت))، ئه‌ویش رۆشت پاشان گه‌رپایه‌وه و وتی: نه‌بوو وه‌للاهی ئه‌موس‌تیه‌یه‌کی ئاسنیش نه‌بوو، ئیزارێکی ^(۲) له‌به‌ردا بوو، پیدای ^(۳) له‌به‌ردا نه‌بوو، وتی ئه‌م ئیزاره‌م ده‌که‌مه ماره‌یی، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((ئیزاره‌که‌ت نه‌گهر ئافهرته‌که ببپۆشیت تۆ هه‌یچت له‌به‌ردا نابیت، وه‌ نه‌گهر تۆ ببپۆشیت ئافهرته‌که هه‌یچ له‌به‌ردا نابیت))، ئیتر پیاوه‌که رۆشته دواوه جا پێغه‌مبه‌ر ﷺ بینی پستی هه‌لکرد و رۆشت، پێغه‌مبه‌ر ﷺ فهرمانی کرد و بانگ کرا، ئینجا فهرمووی پێی: ((له‌ قورئان چیت له‌به‌ره؟)) وتی: ئه‌و سوپه‌ته و ئه‌و سوپه‌ته چه‌ند سوپه‌تیکی ژمارد، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((ئه‌و ئافهرته‌مان ماره‌کرد لێت به‌و سوپه‌تانه‌ی قورئان که له‌به‌رتن)).

۵۰- بابُ نَقْشِ الْخَاتَمِ

۵۸۷۲- حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ أَرَادَ أَنْ يَكْتُبَ إِلَى رَهْطٍ - أَوْ أَنَسٍ - مِنَ الْأَعَاجِمِ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَا يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلَّا عَلَيْهِ خَاتَمٌ، فَاتَّخَذَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ نَقَشَهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، فَكَأَنِّي يَوْبِصُ - أَوْ بَبْصِصٍ - الْخَاتَمُ فِي إِصْبَعِ النَّبِيِّ ﷺ أَوْ: فِي كَفِّهِ ^(۴).

(۱) وه‌ک ماره‌یی پێی بدهیت.

(۲) (ئیزار): پۆشاکێکه بۆ نێوان ناوک و ئه‌ژنۆیه.

(۳) (رداء) پۆشاکێکه له‌ ناوکی مرووف بۆ سه‌روه به‌کارده‌یت پێشی ده‌لێن پشته‌مال.

(۴) پروانه: ۶۵.

۵۰- باسی نووسینی ئەموستیلەکه^(۱) (چۆن بوو)

۵۸۷۲-هەتادە لە ئەنەسی کوری مالیکەو دەگیرێتەووە که پێغەمبەری خوا ﷺ ویستی نامە بنوسیّت بۆ کۆمەڵەی یان بۆکەسانیک لە عەجەمەکان، بۆیە عەرزى کرا، ئەوانە نامەیهک وەرناگرن (نایخویننەووە) مۆر نەکراى، بۆیە پێغەمبەرىش ﷺ ئەموستیلەیهکی زیوی دروست کرد نەخشەکهی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو، دەلێی به بهرچاومهوهیه لهپهنجهی پێغەمبەردا ﷺ یان له ناودەستیدا بوو.

۵۸۷۳- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُمَيَّرٍ، عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَاتَمًا مِنْ وَرَقٍ، وَكَانَ فِي يَدِهِ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ عُمَرَ، ثُمَّ كَانَ بَعْدُ فِي يَدِ عُثْمَانَ، حَتَّى وَقَعَ بَعْدُ فِي يَدِ أَرِيسَ، نَقَشَهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ^(۲).

۵۸۷۳-ئەبىبو عومەر ﷺ دەلێ: پێغەمبەرى خوا ﷺ ئەموستیلەیهکی له زیو دروست کرد له دەستیدا بوو، پاشان دواتر له دەستی ئەبو بەکردا ﷺ بوو، پاشان دواتر له دەستی عومەردا ﷺ بوو، پاشان دواتر له دەستی عوسمان دا ﷺ بوو هەتا دواتر کەوتە بیری ئەریسەووە. نەخشەکهی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو.

۵۱- بَابُ الْخَاتَمِ فِي الْخِنَصِرِ

۵۸۷۴- حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: صَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ خَاتَمًا قَالَ: «إِنَّا اتَّخَذْنَا خَاتَمًا، وَنَقَشْنَا فِيهِ نَقْشًا، فَلَا يَنْقُشُ عَلَيْهِ أَحَدٌ». قَالَ: فَإِنِّي لَأَرَى بَرِيقَهُ فِي خِنَصِرِهِ^(۱).

(۱) مەبەست ئەو نووسینەیه که له نەقشەکهدا نووسرا بوو.

(۲) پروانه: ۵۸۶۵.

0۱- باسی ئەمۆستیلە کردنه په‌نجە توتە

۵۸۷۴-ئەنەس رضی اللہ عنہ دەلی: پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ئەمۆستیلە‌کە‌ی دروست کرد فەر‌مووی: ((ئیمە ئەمۆستیلە‌یە‌کمان دروست کردوه نووسینی‌کمان تیدا نووسیوه که‌واته که‌س نووسینی وا له‌سەر ئەمۆستیلە‌کە‌ی نه‌نوسیت))، ئەنەس دەلی: جا من شه‌وقی ئەمۆستیلە‌کە‌یم دە‌بینی که له په‌نجە توتە‌یدا بوو(دە‌لێی به پیش چاومه‌ومیه).

۵۲- بَابُ اتِّخَاذِ الْخَاتَمِ لِيُخْتَمَ بِهِ الشَّيْءُ، أَوْ لِيُكْتَبَ بِهِ إِلَى أَهْلِ الْكِتَابِ وَغَيْرِهِمْ

۵۸۷۵- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضی اللہ عنہ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم أَنْ يَكْتُبَ إِلَى الرُّومِ قِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لَنْ يَقْرَءُوا كِتَابَكَ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَخْتُومًا. فَاتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، وَنَفَسَهُ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَكَأَنَّمَا أَنْظَرُ إِلَى بَيَاضِهِ فِي يَدِهِ.

0۲- باسی ئەمۆستیلە دروست کردن تا مۆری شتی پت بکرت،یان بۆ ئەوهی نامە‌ی پت بنوسریت بۆ نامە داره‌کان و خه‌لکانی تریش

۵۸۷۵-ئەنەسی کۆری مالیک رضی اللہ عنہ دەلی: کاتی پیغمبەر صلی اللہ علیہ وسلم ویستی نامە بنوسیت بۆ رۆمه‌کان، عه‌رزى کرا، ئەوان هیچ نامە‌یه‌ک ناخویننه‌وه ئە‌گەر مۆرنه‌کرا‌بیت، بۆیه پیغمبەریش صلی اللہ علیہ وسلم ئەمۆستیلە‌یه‌کی زیوی دروست کرد، نه‌خشه‌که‌شی (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ) بوو، جا دە‌لێی نیستا سه‌یری شه‌وقی ئەمۆستیلە‌که ده‌که‌م له‌ده‌ستیدا.

۵۳- بَابُ مَنْ جَعَلَ قَصَّ الْخَاتَمِ فِي بَطْنِ كَفِّهِ

۵۸۷۶- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اصْطَنَعَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، جَعَلَ قَصَّهُ فِي بَطْنِ كَفِّهِ إِذَا لَبَسَهُ، فَاصْطَنَعَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ، فَرَفِيَ الْمُنْبَرُ، فَحَمِدَ اللَّهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ فَقَالَ: «إِنِّي كُنْتُ اصْطَنَعْتُهُ، وَإِنِّي لَا أَلْبَسُهُ». فَنَبَذَهُ، فَنَبَذَ النَّاسُ. قَالَ جُوَيْرِيَةُ: وَلَا أَحْسِبُهُ إِلَّا قَالَ: فِي يَدِهِ الْيُمْنَى^(۱).

۵۳- باسی ئەو کە سەمی نەقیمی ئەمۆستیلە کە

کردۆته لای به‌ری دەستی

۵۸۷۶- نافع ده‌گیرێته‌وه که عه‌بدوڵڵا ﷺ بۆی گیرایه‌وه که پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئەمۆستیلەیه‌کی له ئالتون دروست کرد، وه نەقیمه‌که‌ی ده‌کرده لای به‌ری ده‌ستی کاتی له ده‌ستی کرد، ئیتر خه‌لکیش ئەمۆستیلە‌ی ئالتونیان دروست کرد، (پێغه‌مبه‌ر ﷺ) چووێه سه‌ر دوانگه و سوپاس و ستایشی خوای کرد و جا وتی: ((بێگومان من خۆم دروستم کرد، وه هه‌ر خۆم له‌ده‌ستی ناکه‌م)) ئینجا فرییدا، ئەوسا خه‌لکه‌که‌ش فریاندان.

جوهرییه ده‌لی: گومان ده‌به‌م که وتی: له ده‌ستی راستیدا بوو.

۵۴- بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ: «لَا يَنْقُشُ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِ خَاتَمِهِ»

۵۸۷۷- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا حَمَادٌ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِصَّةٍ، وَنَقَشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. وَقَالَ: «إِنِّي اتَّخَذْتُ خَاتَمًا مِنْ وَرْقٍ، وَنَقَشْتُ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ. فَلَا يَنْقُشَنَّ أَحَدٌ عَلَى نَقْشِهِ»^(۲).

(۱) پروانه: ۵۸۶۵.

(۲) پروانه: ۶۵.

۵۴- باسی ئهم فهرموودهی پیغه مبهەر ﷺ ((کهس له شیوهی نووسینی ئهموستیله کهی ئهو (پیغه مبهەر ﷺ) نه نویت (له ئهموستیله کهی))

۵۸۷۷- ئه نه سی کوری مالیک ﷺ دهگیرته و مکه پیغه مبهری خوا ﷺ
ئهموستیله یه کی زیوی دروست کرد و لئی نووسی (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ)، وه فهرمووی:
من ئهموستیله یه کی زیوم دروست کردوه لیم نووسیوه (مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ)، جا با
کهس ئهو شیوه نویسه له موستیه کهی نه نویت)).

۵۵- باب: هَلْ يُجْعَلُ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلَاثَةَ أَسْطُرٍ؟

۵۸۷۸- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ أَبَا
بَكْرٍ ﷺ لَمَّا اسْتُخْلِفَ كَتَبَ لَهُ، وَكَانَ نَقْشُ الْخَاتَمِ ثَلَاثَةَ أَسْطُرٍ: مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُوْلٌ
سَطْرٌ، وَاللَّهُ سَطْرٌ^(۱).

۵۵- باسیک: ئایا نووسینی موستیه ده کریته سی دیر؟

۵۸۷۸- سومامه له ئه نه سه وه ﷺ دهگیرته وه دهلی: کاتی ئه بو به کر ﷺ کرایه
جینشین (پێژه کانی زه کاتی) نووسی بو ئه نه س و نه هشی (نوسینی) موره کهی
سی دیر بوو، (مُحَمَّدٌ) دیریک بوو (رَسُوْلٌ) دیریک بوو (اللَّهُ) ش دیریک بوو.

۵۸۷۹ - قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَزَادَنِي أَحْمَدُ: حَدَّثَنَا الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ
أَنَسٍ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ ﷺ فِي يَدِهِ، وَفِي يَدِ أَبِي بَكْرٍ بَعْدَهُ، وَفِي يَدِ عُمَرَ بَعْدَ أَبِي بَكْرٍ،

فَلَمَّا كَانَ عُثْمَانُ جَلَسَ عَلَى بَيْتِ أَرِيْسَ، قَالَ: فَأَخْرَجَ الْخَاتَمَ، فَجَعَلَ يَعْبَثُ بِهِ فَسَقَطَ. قَالَ: فَأَخْتَلَفْنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مَعَ عُثْمَانَ فَتَنَزَّحَ الْبَيْتُ فَلَمْ نَجِدْهُ^(۱).

۵۸۷۹-ئەبو عەبدوللا (ئیمامی بوخاری) دەلی: ئەحمەد ئەم زیادەى بۆ گێڕامەوه وتی: ئەنصارى بۆى گێڕامەوه وتی: (محمدي كورى عەبدوللاى) باوكم بۆ گێڕامەوه لە سومامەوه لە ئەنەسەوه ﷺ دەلی: ئەمۆستیلەكەى پێغەمبەر ﷺ لە دەستیدا بوو، دواى ئەوه لە دەستى ئەبو بەكردا بوو ﷺ، پاش ئەبو بەكر لە دەستى عومەردا بوو ﷺ، ئینجا كاتى عوسمان بوو بەجینشین لەسەر بیری ئەریس دانیشت، ئەنەس دەلی: جا ئەمۆستیلەكەى دەرھینا یاری پى دەکرد،كەوتە بیرەكە، (ئەنەس) دەلی: ئینجا سى رۆژ لەگەل عوسماندا لەناو بیرەكەوه بۆى گەراین، ناوی بیرەكەمان دمردا نەمان دۆزییەوه.

۵۱- بابُ الْخَاتَمِ لِلنِّسَاءِ

وَكَانَ عَلَى عَائِشَةَ ﷺ خَوَاتِيمٌ ذَهَبٍ.

۵۸۸۰- حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ: شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَصَلَّى قَبْلَ الْخُطْبَةِ. وَزَادَ ابْنُ وَهْبٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ: فَأَتَى النِّسَاءَ فَجَعَلْنَ يُلقِينَ الْفَتَحَ وَالْخَوَاتِيمَ فِي تَوْبٍ بِلَالٍ^(۲).

۵۱- باسى (حوكمى له دەست كردنى) ئەمۆستیلە بۆ ئافەرەتان

- عائشە ﷺ چەند ئەمۆستیلەیهكى ئالتونی لە دەستا بوو.

۵۸۸۰-ئەبنو عەباس ﷺ دەلی: ئامادەى نوێژى جەژن بووم لە خزمەتى پێغەمبەردا ﷺ، ئینجا پێش وتاردان نوێژى (جەژنى) کرد.

(۱) پروانه: ۶۵.

(۲) پروانه: ۹۸.

ئیبینو وههه له ئیبینو جوهره یجه وه ئهم زیاده ی هیئاوه^(۱) ئینجا پیغه مبهه ﷺ جوویه لای ژنهکان، جا ژنهکان بازن و نه موسیله کانیان فری دهمایه کراسه که ی بیلاله وه.

۵۷- بابُ الْقَلَائِدِ وَالسَّخَابِ لِلنِّسَاءِ يَعْنِي: قِلَانِدٍ مِنْ طِيبٍ وَسُكُ

۵۸۸۱- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَزْرَةَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضی اللہ عنہما قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ عِيدِ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَ وَلَا بَعْدَ، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ فَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَصَدَّقُ بِخُرْصِهَا وَسَخَابِهَا^(۲).

۵۷- باسی (حوکه می له مل کردنی) ملوانکه و ملوانکه ی
گوله میخهک بو ئافره تان. مه بهستی به (السَّخَابِ)
ملوانکه ی گوله میخهک وشتی تری بو ن خوشه

۵۸۸۱- ئیبینو عه عباس رضی اللہ عنہما ده لی: پیغه مبهه ﷺ له رۆژی جه ژندا رۆشته دهر وه (بو نوێزگه) دوو رکات نوێزی کرد، نه له پیشیه وه و نه له پاشیه وه نوێزی (سوننه تی) نه کرد، له پاشان چوو بو لای ئافره تان و فهرمانی پیکردن به مال به خشین، ئیتر ئافره تان دهستیان کرد به به خشین گواره و گوله میخه که کانیان.

۵۸- بابُ اسْتِعَارَةِ الْقِلَانِدِ

۵۸۸۲- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدَةُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا قَالَتْ هَلَكْتُ قِلَادَةً لَأَسْمَاءَ، فَبَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ فِي طَلَبِهَا رَجُلًا، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةَ وَلَيْسُوا عَلَى

(۱) واته: له فهرموده که ی پيشوو ئهمه ی بو زیاد کراوه سه ره پای ئه وه ی پيشوو ئهمه شی له گهل دابه.

(۲) پروانه: ۹۸.

وُضُوءٌ وَلَمْ يَجِدُوا مَاءً، فَصَلُّوا وَهُمْ عَلَى غَيْرِ وُضُوءٍ، فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةً التَّيْمُمُ. زَادَ ابْنُ مُمَيَّرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ: اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ^(۱).

۵۸- باسی خواستنی ملوانکه

۵۸۸۲- هیشامی کورپی عوروه له باوکیه‌وه ده‌گیریتیه‌وه نه‌ویش له عائیشه‌وه (ع) ده‌ئێ: ملوانکه‌یه‌کی ئەسما ون بوو، پێغه‌مبەریش (ﷺ) چەند پیاویکی نارد بو دۆزینه‌وه و په‌یداکردنی، ئینجا کاتی نوێژ بوو دەست نوێژیان نه‌بوو، ئاویشیان دەست نه‌که‌وت، بۆیه به‌بی دەست نوێژ نوێژیان کرد، پاشان ئەومیان بو پێغه‌مبەر (ﷺ) گیرایه‌وه، ئیتر به‌و هۆیه‌وه نایه‌تی ته‌یه‌موم دابه‌زی. ئیبنو نومه‌یر له هیشامه‌وه نه‌ویش له باوکیه‌وه له عائیشه‌وه (ع) ئەو به‌شهی له فهرمووده‌که‌ی پێشو زیاد کردوه: ملوانکه‌یه‌کی له ئەسما خواست.

۵۹- بَابُ الْقُرْطِ لِلنِّسَاءِ

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (ع): أَمَرَهُ النَّبِيُّ ﷺ بِالصَّدَقَةِ، فَرَأَيْتُهُنَّ يَهْوِينَ إِلَى آذَانِهِنَّ وَحُلُوقِهِنَّ. ۵۸۸۳- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَدِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدًا، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ (ع) أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى يَوْمَ الْعِيدِ رَكَعَتَيْنِ، لَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا، ثُمَّ أَتَى النِّسَاءَ وَمَعَهُ بِلَالٌ، فَأَمَرَهُنَّ بِالصَّدَقَةِ، فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تُلْقِي قُرْطَهَا^(۲).

۵۹- باسی گواره بو ئافره‌تان

ئیبنو عه‌باس (ع) ده‌ئێ: پێغه‌مبەر (ﷺ) فهرمانی به‌ئافره‌تان کرد مال ببه‌خشن، منیش ئافره‌تانم بینی ده‌ستیان ده‌برد بۆگۆییان و گه‌ردنیان^(۱).

(۱) پروانه: ۳۳۴.

(۲) پروانه: ۹۸.

۵۸۸۳- ئیبنو عه‌بباس (رض) ده‌گیریته‌وه‌که پیغه‌مبهر (ﷺ) له رۆژی جه‌ژندا دوو ر‌کات نو‌یژی (جه‌ژنی) کرد، نه‌ له پ‌یشیه‌وه نه‌ له پ‌اشیه‌وه نو‌یژی (سوننه‌تی) نه‌کرد، له پ‌اشان چوو بو‌ لای ژنان و بیلالیشی له‌گه‌لدا بوو، ئینجا فه‌رمانی پ‌یکردن به‌مال به‌خشین، نه‌وسا ژنان ده‌ستیان کرد به‌فه‌ریدانی گواره‌کانیان (بو‌ کۆشی بیلال).

۶۰- بابُ السَّخَابِ لِلصَّبَّانِ

۵۸۸۴- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا وَرْقَاءُ بْنُ عَمْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رض) قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (ﷺ) فِي سُوقٍ مِنْ أَسْوَاقِ الْمَدِينَةِ، فَأَنْصَرَفَ فَأَنْصَرَفْتُ؛ فَقَالَ: «أَيْنَ لُكْعُ؟ -ثَلَاثًا- ادْعُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ». فَقَامَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يَمْشِي وَفِي عُنُقِهِ السَّخَابُ، فَقَالَ النَّبِيُّ (ﷺ) بِيَدِهِ هَكَذَا، فَقَالَ الْحَسَنُ بِيَدِهِ هَكَذَا، فَاتَّزَمَهُ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَاجِبْهُ، وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ». قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَمَا كَانَ أَحَدٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بَعْدَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (ﷺ) مَا قَالَ (۲).

۶۰- باسی ملوانکه‌ی گوله‌ میخه‌ک بو‌ مندا‌لان

۵۸۸۴- نه‌بو هور‌ه‌یره (رض) ده‌لی: من له خزمه‌ت پیغه‌مبهری خوا‌دا (ﷺ) بووم له بازار‌یک له بازار‌ه‌کانی مه‌دینه‌دا، پیغه‌مبهر (ﷺ) گه‌رایه‌وه منیش گه‌رامه‌وه، ئینجا سی‌ جار فه‌رمووی: ((کوره‌ ب‌چ‌کۆل له‌ کو‌یه‌؟)) هه‌سه‌نی کوری عه‌لیش هه‌ستا و هات و ملوانکه‌یه‌کی گوله‌میخه‌کی له‌ مل‌دا بوو، پیغه‌مبهریش (ﷺ) به‌ ده‌ستی ناوه‌ها ده‌کرد

(۱) بو‌ ل‌یک‌دنه‌وه‌ی گواره و ملوانکه‌کانیان و به‌خشی‌نی له‌ پ‌یتی خوا‌دا.

(۲) پ‌روانه: ۲۱۲۲.

(وهك كهسێك بیه‌وێت ده‌ست بكاته ملی كه‌سیكى تر)، كه‌سه‌نیش ده‌ستى ئاوه‌ها لى ده‌کرد، ئینجا پێغه‌مبەر ﷺ باوه‌شى پیا کرد و فهرمووی: ((خوایه من خۆشم ده‌وێ و تۆش خۆشت بوێ، نه‌و كه‌سه‌شت خۆش بوێ كه‌ خۆشى ده‌وێ))، نه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لێ: جا هیج كه‌س به‌قه‌ده‌ر كه‌سه‌نى كورێ عه‌لى لای من خۆشه‌ویست نه‌بوو ده‌وای نه‌وه‌ی پێغه‌مبەر ﷺ نه‌و فهرمووده‌ی فهرموو.

٦١- باب: الْمُتَشَبِّهُونَ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتُ بِالرِّجَالِ

٥٨٨٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ؓ قَالَ: لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْمُتَشَبِّهِينَ مِنَ الرِّجَالِ بِالنِّسَاءِ، وَالْمُتَشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بِالرِّجَالِ. تَابَعَهُ عَمْرُو، أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ^(١).

٦١- باسیك: پیاوانی ژنانی، ژنانی کورانی^(٢)

٥٨٨٥- ئیبنو عه‌بباس ؓ ده‌لێ: پێغه‌مبهری خوا ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و پیاوانه‌ی خۆیان له‌ ئاوه‌رتان ده‌جوینن، وه‌ له‌و ژنانه‌ی خۆیان له‌ پیاوان ده‌جوینن. عه‌مر ده‌لێ: شوعبه (ئه‌م فهرمووده‌ی) بۆگێپراینه‌وه‌ و پالپشتی گێپراینه‌وه‌كه‌ی غوندور ده‌كات.

٦٢- بابُ الْأَمْرِ بِإِخْرَاجِهِمْ

٥٨٨٦- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَصَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْمُخَنَّثِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالْمُتَرَجِّلَاتِ مِنَ النِّسَاءِ، وَقَالَ: «أَخْرِجُوهُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ». قَالَ: فَأَخْرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَانًا، وَأَخْرَجَ عُمَرُ فَلَانًا.

(١) بروه: ٥٨٨٦، ٦٨٣٤.

(٢) پیاوانی خۆیان له‌ ژن ده‌جوینن له‌ جل و به‌رگدا یان له‌ قسه‌ و هه‌لسوکه‌وته‌دا، ژنانیش به‌ پێچه‌وانه‌وه‌.

٦٢- باسی دهکردنی (پیاوانی) سه‌ژنانی له ماله‌کان

٥٨٨٦- ئیبنو عه‌بباس رضی اللہ عنہ ده‌ئی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرینی کرد له پیاوانی سه‌ژانی، وه له ژنانی کوپانی، وه فه‌رموو‌یه‌تی: ((ئهو پیاوه سه‌ژنانیانه له ماله‌کانتان ده‌ریان که‌ن))، ئیبنو عه‌بباس ده‌ئی: جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فلا‌نه پیاوی ده‌کرد و عومه‌ریش ﷺ فلا‌نه پیاوی ده‌کرد.

٥٨٨٧- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، أَنَّ عُرْوَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ زَيْنَبَ ابْنَةَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ أَخْبَرَتْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ عِنْدَهَا وَفِي الْبَيْتِ مُحَنَّتٌ، فَقَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ أَخِي أُمِّ سَلَمَةَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، إِنْ فُتِحَ لَكُمْ غَدَا الطَّائِفُ فَإِنِّي أَدُلُّكَ عَلَى بِنْتِ غَيْلَانَ، فَإِنِّهَا تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا يَدْخُلَنَّ هَؤُلَاءِ عَلَيْكَ». قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: تُقْبَلُ بِأَرْبَعٍ وَتُدْبِرُ بِعِشْرِينَ: أَرْبَعٌ عَنْكِ بَطْنِهَا، فَهِيَ تُقْبَلُ بِهِنَّ، وَقَوْلُهُ: وَتُدْبِرُ بِثَمَانٍ. يَعْنِي: أَطْرَافَ هَذِهِ الْعُكَنِ الْأَرْبَعِ؛ لِأَنَّهَا مُحِيطَةٌ بِالْجَنْبَيْنِ حَتَّى لَحِقَتْ، وَإِنَّمَا قَالَ: بِثَمَانٍ. وَلَمْ يَقُلْ: بِثَمَانِيَّةٍ. وَوَاحِدُ الْأَطْرَافِ وَهُوَ ذَكَرُ؛ لِأَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: ثَمَانِيَّةَ أَطْرَافٍ^(١).

٥٨٨٧- هیشامی کوپی عورو ده‌گیریته‌وه که عوروه بو‌ی گیراومه‌وه که زمینه‌بی کچی نه‌بی سه‌له‌مه بو‌ی گیراومه‌وه که ئوممو سه‌له‌مه ﷺ بو‌ی گیراومه‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ لای ئهو (ئوممو سه‌له‌مه) بوو، پیاویکی ژنانی له مالدای بوو و‌تی به عه‌بدوللای برای ئوممو سه‌له‌مه: ئهی عه‌بدوللای ئه‌گه‌ر سه‌بی تانیفتان بو‌ نازادکرا، من کچی غه‌یلانت نیشان ده‌ده‌م، چونکه به‌پراستی که‌به‌ره‌و رپووت دیت (نه‌رم و‌نۆل و) جوار لویه‌که پشت هه‌لده‌کات و ده‌روات (نه‌رم و‌نۆل و) هه‌شت لویه، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رموو‌ی: ((رینگه مه‌ده‌ن نا ئه‌مانه هاتو‌چۆتان بکات)).

ئەبو عەبدوللّٰ (ئیمامی بوخاری) دەلی: (تَقْبِلُ بِأَرْبَعٍ) واتە چوار لۆی ورگی، چونکە لە پێشەوه کە دیت چوار لۆیە (وَتَذِيرُ بِثَمَانٍ) واتە: قهراغی چوار لۆکە ی پێشەوه چونکە لۆکان چواردەوری هەردوو تەنیشتیان داووە تادەگەنەوه بەیەك. وەتوویەتی: (بِثَمَانٍ) نەپوتوووە (بِثَمَانِيَةٍ) لەگەڵ ئەو هەشدا کە (الأطراف) کۆیە و تاکەکە ی (طَرَفٌ) نێرە و تەمبیزە، چونکە نەپوتوووە: (ثَمَانِيَةً أَطْرَافٍ) واتە: وشە (أَطْرَافٍ) نەپوتوووە^(۱).

٦٣- بابُ قَصُّ الشَّارِبِ

وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنه يُخْفِي شَارِبَهُ حَتَّى يُنْظَرَ إِلَى بَيَاضِ الْجِلْدِ، وَيَأْخُذُ هَذَيْنِ، يَغْنِي: بَيْنَ الشَّارِبِ وَاللَّحْيَةِ.

٥٨٨٨- حَدَّثَنَا الْمَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حَنْظَلَةَ، عَنْ نَافِعٍ، قَالَ أَصْحَابُنَا، عَنِ الْمَكِّيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مِنَ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ»^(۲).

٦٣- باسی سمیل کورت کردنەوه (سوننەتە)

ئەبنو عومەر رضي الله عنه هەمیشە سمیلی زۆر کورت دەکردەوه، هەتا سپییای پێستەکە ی (ژێر سمیلەکە) دەبینرا، وە لەم دووانە ی دەگرت و کورتی دەکردەوه، واتە: نیوانی سمیل و ریشی^(۳).

٥٨٨٨- ئەبنو عومەر رضي الله عنه لە پێغەمبەرەوه صلى الله عليه وسلم دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((سمیل کورت کردنەوه لە سروشتە پاکەکانە)).

(۱) لەو کاتە کە تەمبیزە کە نەوترا بێت لە پستە کەدا کە وشە ی: (أَطْرَافٍ) دروستە ژمارە کە (بِثَمَانٍ) یان (بِثَمَانِيَةٍ) بێت هەردووکی راستە و دروستە. بڕوانە: إرشاد الساري: ٥٨٥/١٢.

(۲) بڕوانە: ٥٨٩٠.

(۳) مەبەستی لەو شوێنە ی ریش و سمیل دەگەن بەیەك، ئەو شوێنە ی کورت دەکردەوه کە دەکاتە کورت کردنەوه ی سمیل و ریشیش لەو جێگایەدا کە نێوانیانە.

۵۸۸۹- حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: الزُّهْرِيُّ حَدَّثَنَا، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَوَاهُ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ - أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ - الْخِثَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَتَنْتَفُ الْإِنِطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»^(۱).

۵۸۸۹- نه‌بو هورمیره ﷺ به‌گێڕانه‌وه گێڕاویه‌تی‌ه‌وه (له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ هه‌رموویه‌تی): ((سروشته پا‌که‌کان پێنج- یان پێنج شت له سروشته پا‌که‌کان- خه‌ته‌نه‌کردن، به‌رتاشین، هه‌لکه‌ندن‌ی توکی بن بال، کردنی نینۆکه‌کان، کورت کردنه‌وه‌ی سمیل)).

٦٤- بَابُ تَقْلِيمِ الْأَطْفَارِ

۵۸۹۰- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ، حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَلَمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ حَنْظَلَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مِنَ الْفِطْرَةِ حَلْقُ الْعَانَةِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»^(۲).

٦٤- باسی نینۆک کردن

۵۸۹۰- ئیبنو عومەر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا له پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه هه‌رموویه‌تی: ((له سروشته پا‌که‌گانه: تاشینی به‌ر، کردنی نینۆکه‌کان، کورت کردنه‌وه‌ی سمیل)).

۵۸۹۱- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِثَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَتَنْتَفُ الْآبَاطِ»^(۱).

(۱) پروانه: ۵۸۹۱، ۶۲۹۷.

(۲) پروانه: ۵۸۸۸.

۵۸۹۱- ئەبو هورەیرە رضی اللہ عنہ دەلی: لە پێغه‌مبەرم صلی اللہ علیہ وسلم بیست فەرمووی: ((پێنج شت لە سروشتی پاکە: خەتەنەکردن، بەر تاشین، کورت کردنەوی سمیل، کردنی نینۆکەکان، هەلکەندنی توکی بن بāl)).

۵۸۹۲- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ: «خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ، وَقَرُّوا اللَّحَى، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ». وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ إِذَا حَجَّ أَوْ اعْتَمَرَ قَبَضَ عَلَى لِحْيَتِهِ، فَمَا فَضَلَ أَخَذَهُ^(۳).

۵۸۹۲- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ لە پێغه‌مبەرەو صلی اللہ علیہ وسلم دەگێڕێتەو: فەرموویەتی: ((پێچەوانەی هاوبەش دانەرانی بکەن ریش بەردەنەو^(۳) سمیل زۆر کورت کەنەو))، ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ ئەگەر حەج یا عومرە بکراوێ بە دەستی ریشی دەگرت، جا هەرچی لە گرتنەو زیاد بوایە دەبێری.

7۵- بَابُ إِعْقَاءِ اللَّحَى. ﴿عَفَا ۙ﴾ الْأَعْرَافُ: كَثُرُوا وَكَثُرَتْ أَمْوَالُهُمْ

۵۸۹۳- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، أَخْبَرَنَا عَبْدُهُ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضی اللہ عنہ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم: «إِنَّهُكُمُ الشَّوَارِبَ، وَأَعْفُوا اللَّحَى»^(۴).

7۵- باسی بەردانەوێ ریش^(۵). ﴿عَفَا ۙ﴾: زۆر بوون

گەشەیان کرد لە مال و ساماندا

۵۸۹۳- ئیبنو عومەر رضی اللہ عنہ دەلی: پێغه‌مبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی: ((سمیل زۆر کورت کەنەو، ریشیش وازی لی بینن بازۆر بیت)).

(۱) پروانە: ۵۸۸۹.

(۲) پروانە: ۵۸۹۳.

(۳) وازی لی بینن با زۆر بێ کورتی مەکەنەو.

(۴) پروانە: ۵۸۹۲.

(۵) واتە: دەستکاری نەکردنی بە کورت کردنەو و تاشین و هەلکەندن.

۶۶- بَابُ مَا يُذَكَّرُ فِي الشَّيْبِ

۵۸۹۴- حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسًا: أَخَضَبَ النَّبِيُّ ﷺ؟ قَالَ: لَمْ يَبْلُغِ الشَّيْبَ إِلَّا قَلِيلًا^(۱).

۶۶- بایسی ئەوە دەوترێت دەر بارەوی مووی سپی (سەر و ریش) (۲)

۵۸۹۴- موحه مه د كورێ سیرین وتی: پرسیارم له ئەنەس ﷺ كرد ئایا پێغه مبه ر ﷺ سەر و ریشی ڕەنگ کرد، ئەنەس وتی: پێغه مبه ر ﷺ مووی سپی نه بوو چه ند موویه کی که م نه بی.

۵۸۹۵- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسٌ عَنْ خِضَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَبْلُغْ مَا يَخْضِبُ، لَوْ شِئْتُ أَنْ أَعِدَّ شَمَطَاتِهِ فِي لِحْيَتِهِ^(۳).

۵۸۹۵- سابیت ده ئی: پرسیار له ئەنەس ﷺ کرا دەر بارەوی بۆیه کردنی پێغه مبه ر ﷺ، ئەنەس وتی: پێغه مبه ر ﷺ ئەوه ندە موی سپی نه بوو بۆیه ی بکات، ئەگەر بمویستایه مووه سپیه کانی ریشی بزمیرم (ده مزمارد).

۵۸۹۶- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: أَرْسَلَنِي أَهْلِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ بِقَدْحٍ مِنْ مَاءٍ -وَقَبَضَ إِسْرَائِيلُ ثَلَاثَ أَصَابِعَ- مِنْ قُضَّةٍ فِيهِ شَعْرٌ مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ ﷺ، وَكَانَ إِذَا أَصَابَ الْإِنْسَانَ عَيْنٌ أَوْ شَيْءٌ بَعَثَ إِلَيْهَا مِخْضَبَهُ، فَاطْلَعْتُ فِي الْحُجْلِ فَرَأَيْتُ شَعْرَاتٍ حُمْرًا^(۴).

(۱) پروانه: ۳۵۵۰.

(۲) ئایا ڕەنگ بکری یان دەسکاری نه کریت.

(۳) پروانه: ۳۵۵۰.

(۴) پروانه: ۵۸۹۷، ۵۸۹۸.

۵۸۹۶- ئیسرائیل ده‌گیرێته‌وه له عوسمانی کورپی عه‌بدوڵلای کورپی مه‌وه‌به‌وه مائه‌وه‌مان (هاوسه‌رم) به جامی ئاوه‌وه ناردمی بۆ لای ئوممو سه‌له‌مه ﷺ - ئیسرائیل سی په‌نجه‌ی قوچی^(۱) - له زیو^(۲) بوو، موویه‌ک له‌مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ تیا بوو، جا نه‌گه‌ر که‌سی‌ک ببوایه به‌چاوه‌وه یان شتیکی توش ببوایه دمفریکی دمنارد بۆ ئوممو سه‌له‌مه ﷺ^(۳) (عوسمان ده‌لی) سه‌یرم کرد چه‌ند موویه‌کی سورم بینی تییدا.

۵۸۹۷- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا سَلَمٌ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ، فَأَخْرَجَتْ إِلَيْنَا شَعْرًا مِنْ شَعْرِ النَّبِيِّ ﷺ مَخْضُوبًا^(۴).

۵۸۹۷- عوسمانی کورپی عه‌بدوڵلای کورپی مه‌وه‌به‌ ده‌لی: رۆشتم بۆ مالی ئوممو سه‌له‌مه ﷺ جا چه‌ند موویه‌کی له‌ مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆ دهره‌ینان رهنگ کرابوون به‌ خه‌نه.

۵۸۹۸ - وَقَالَ لَنَا أَبُو نُعَيْمٍ: حَدَّثَنَا نَصِيرُ بْنُ أَبِي الْأَشْعَثِ، عَنِ ابْنِ مَوْهَبٍ، أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ أَرَتْهُ شَعْرَ النَّبِيِّ ﷺ أَحْمَرَ^(۵).

۵۸۹۸- ئه‌بو نوه‌یم پئی وتین: نوصه‌یری کورپی ئه‌بولئه‌شعه‌س بۆی گیراینه‌وه له ئیبنو مه‌وه‌به‌وه که ئوممو سه‌له‌مه ﷺ مووه‌کانی پیغه‌مبه‌ری ﷺ پیشان داوه سوور بوون.

(۱) واته جامه‌که زۆر بچوک بوو به نه‌ندازه‌ی سی په‌نجه‌ بوو، یان عوسمان هاوسه‌ری سی جار ناردویه‌تی بۆ لای ئوممو سه‌له‌مه ﷺ ئیبنو له‌چه‌ر مانای یه‌که‌می لا راسته‌ دووه‌می لا هه‌له‌یه. پروه‌انه: فتح الباری: ۴۳۲/۱۳.

(۲) له زیو: واته جامه‌که زیو بوو، نه‌گه‌ر (من فضة) بیت که ئیبنو له‌چه‌ر ده‌لی ئه‌وه وته‌ی راسته‌ به‌لای موحه‌قیقینه‌وه، به‌لام نه‌گه‌ر (من فضة) بیت واته: هه‌ندێ تاله‌ موو پیکه‌وه بیت، یان به‌مانای جامیک که له‌گه‌ج یان قصل بوو. پروه‌انه: فتح الباری: ۴۳۲/۱۳.

(۳) ئوممو سه‌له‌مه‌ش ﷺ مووه‌کانی ده‌خسته‌ ناو ده‌فره‌که‌وه ده‌یشۆرد و مووه‌کانی دهرده‌هینا ناوی ناو ده‌فره‌که‌ی ده‌دايه‌وه به‌ که‌سه‌که و ده‌یخوارده‌وه، یان خو‌ی پێ ده‌شۆرد بۆ شیفای و چاکبوونه‌وه.

(۴) پروه‌انه: ۵۸۹۶.

(۵) پروه‌انه: ۵۸۹۶.

٦٧- بابُ الخِضَابِ

٥٨٩٩- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ فَخَالِفُوهُمْ»^(١).

٦٧- باسی خه‌نه تیگرتن^(٢)

٥٨٩٩- نه‌بو هورپه‌ره ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((بیگومان جوله‌که و گاورمکان (سه‌ر و ریش) بو‌یاخ ناکه‌ن، ده‌ی ئیوه‌ پیچه‌وانه‌ی نه‌وان بن (بو‌یاخ بکه)))).

٦٨- بابُ الْجَعْدِ

٥٩٠٠- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ الْبَائِنِ وَلَا بِالْقَصِيرِ، وَلَيْسَ بِالْأَبْيَضِ الْأَمْهَقِ، وَلَيْسَ بِالْأَدَمِ، وَلَيْسَ بِالْجَعْدِ الْقَطِطِ، وَلَا بِالسَّبْطِ، بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ أَرْبَعِينَ سَنَةً، فَأَقَامَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرَ سِنِينَ، وَتَوَفَّاهُ اللَّهُ عَلَى رَأْسِ سِتِّينَ سَنَةً، وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ وَلَحْيَتَيْهِ عَشْرُونَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ^(٣).

٦٨- باسی قژی لوول

٥٩٠٠- ره‌بیعه‌ی کورپی نه‌بو عه‌بدو‌ره‌حمان له‌ نه‌نه‌سی کورپی مالیکه‌وه ﷺ ده‌گپ‌ریته‌وه که لپی بیستووه ده‌یوت: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌ زۆر درێژ نه‌ زۆر کورت بوو، نه‌ زۆر سپی نه‌ گه‌نم ره‌نگ بوو، قژی لولیکی زۆر لوول نه‌بوو

(١) پروانه: ٣٤٦٢.

(٢) واته‌: بۆیه‌ کردنی سه‌ر و ریش به‌ خه‌نه‌ یان بۆیه‌.

(٣) پروانه: ٣٥٤٧.

خاويكى زور خاويش نه‌بوو، خوا له چل ساليډا كړدى به پيغه‌مبه‌ر، ئينجا له مه‌ككه‌دا ده سال مایه‌وه، وه له مه‌دينه‌ش ده سال مایه‌وه، ئينجا خوا له شه‌ست^(۱) ساليډا برديه‌وه بو لای خوۍ له كاتيكا له سهر و ريشيدا بيست تال مووی سپی تيا نه‌بوو.

۵۹۰۱- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، سَمِعْتُ الْبَرَاءَ يَقُولُ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ. قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِي، عَنْ مَالِكٍ: إِنَّ جُمَّتَهُ لَتَضْرِبُ قَرِيبًا مِنْ مَنْكِبَيْهِ. قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ: سَمِعْتُهُ يُحَدِّثُهُ غَيْرَ مَرَّةٍ، مَا حَدَّثَ بِهِ قَطُّ إِلَّا صَحِيحًا. تَابَعَهُ شُعْبَةُ: شَعْرُهُ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ^(۲).

۵۹۰۱-نه‌بو ئيسحاق ده‌لئ: له به‌رائم ﷺ بيست دميوټ: كه‌سم نه‌ديوه پوښاكى سوورى^(۳) له‌به‌ردابى له پيغه‌مبه‌ر ﷺ جوانتر بى.

(نيمامى بوخارى ده‌لئ): يه‌كيك له هاورپكانم له ماليكه‌وه^(۴) ده‌گيرپته‌وه و ده‌لئ: بيگومان قزى سهرى پيغه‌مبه‌ر ﷺ (كه دريژ بووايه) دميدا له نزيك ههردوو شانى.

نه‌بو ئيسحاق ده‌لئ: گويم له به‌رانه‌وه بوو نه‌م فه‌رمووده‌ى ده‌گيرپايه‌وه زياد له جارېك ههر كاتيكا بيگيرپايه‌ته‌وه پي‌ده‌كه‌نى.

شوعبه نه‌م فه‌رمووده‌ى گيرپاومه‌وه و پالېشتى گيرانه‌وه‌كه‌ى نه‌بو ئيسحاقى سوبه‌يعى كرده له: (شَعْرُهُ يَبْلُغُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ) واته: قزى ده‌گه‌شته نه‌رمه‌ى گوپيه‌كانى.

(۱) مه‌به‌ستى له شه‌سته‌كانى ته‌مه‌نيدا وه‌فاتى كرده، چونكه له شه‌ست و سئ ساليډا وه‌فاتى كرده.

(۲) پروانه: ۳۵۵۱.

(۳) پوښاكه‌كه ته‌نھا سوور نه‌بوون به‌لكو پوښاكېكى يه‌مه‌نى بووه خه‌تى سوورى تيا بووه (إرشاد

الساري: ۵۹۵۱۱۲).

(۴) ماليك كورى ئيسماعيل، ئيسماعيليش ماموستاى بوخاريه.

٥٩٠٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أَرَانِي اللَّيْلَةَ عِنْدَ الْكَعْبَةِ، فَرَأَيْتُ رَجُلًا آدَمَ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْ مِنْ أَذَمِ الرِّجَالِ، لَهُ لِمَّةٌ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَأَيْ مِنَ اللَّحْمِ، قَدْ رَجَلَهَا، فَهِيَ تَقْطُرُ مَاءً، مُتَكِنًا عَلَى رَجْلَيْنِ - أَوْ عَلَى عَوَاتِقِ رَجْلَيْنِ - يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ: الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ. وَإِذَا أَنَا بِرَجُلٍ جَعْدٍ قَطِيطٍ أَغْوَرَ الْعَيْنِ الْيُمْنَى كَأَنَّهَا عَيْنُهُ طَافِيَةٌ، فَسَأَلْتُ: مَنْ هَذَا؟ فَقِيلَ: الْمَسِيحُ الدَّجَالُ»^(١).

٥٩٠٢-عه‌بدوللای کوری عومەر ﷺ ده‌گیرپیت‌ه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((ئهم شهو له خه‌ودا خو‌م بی‌نی لای که‌عبه‌دا بووم، ئینجا پیاو‌یکی ئه‌سمه‌رم بی‌نی وه‌ک جوا‌ن‌ترین پیاو بوو له پیاوه ئه‌سمه‌ره‌کان‌دا مرو‌ف بی‌نی‌بی‌تی، ق‌زی‌کی هه‌بوو ده‌یدا له شانه‌کانی جوا‌ن‌ترین ق‌ز بوو، له‌و شی‌وه ق‌زه مرو‌ف بی‌نی‌بی‌تی، جوا‌ن ق‌زی داه‌ینابوو، سه‌ری ئاوی لی ده‌تکا، خو‌ی دابوو به‌سه‌ر دوو پیاودا یان خو‌ی دابوو به‌سه‌ر شانی دوو پیاودا، ته‌وافی ده‌کرد به‌ده‌وری که‌عبه‌ دا، منیش پرسیارم کرد ئه‌مه کی‌یه؟ وت‌را: مه‌سیحی کوری مه‌ریه‌مه، هه‌ر له‌و کاته‌دا پیاو‌یکی ترم دی ق‌زی زور لوول بوو چاوی راستی کو‌یر بوو، وه‌ک ده‌نکه تری‌یه‌ک وابوو ده‌رپو‌قی بی‌ت^(٢) ئینجا پرسیارم کرد ئه‌مه کی‌یه؟ وت‌را: ئه‌مه مه‌سیحی ده‌ج‌جاله)).

٥٩٠٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ أَخْبَرَنَا حَبَّانُ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ حَدَّثَنَا أَنَسُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَضْرِبُ شَعْرَهُ مَنَكِبَيْهِ^(٣).

٥٩٠٣- فه‌تاده ده‌لی: ئه‌نه‌س ﷺ بو‌ی گیرپاینه‌وه که پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ق‌زی سه‌ری هه‌میشه ده‌یدا له هه‌ردوو شانی.

(١) بروانه: ٣٤٤٠.

(٢) واته: چاوی ئاسای نه‌بوو له قولای دابی‌ت به‌ل‌کو به‌ده‌ره‌وه بوو.

(٣) بروانه: ٥٩٠٤.

٥٩٠٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: كَانَ يَضْرِبُ شَعْرُ النَّبِيِّ ﷺ مِنْكَبِهِ^(١).

٥٩٠٤- ئەنەس ﷺ دەلی: پێغه‌مبەر ﷺ هزی سه‌ری هه‌میشه دهیدا له هه‌ردوو شانی.

٥٩٠٥- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ عَنْ شَعْرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَقَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ رَجُلًا، لَيْسَ بِالسَّيِّطِ وَلَا الْجَعْدِ، بَيْنَ أَذُنَيْهِ وَعَاتِقَيْهِ^(٢).

٥٩٠٥- هه‌تاده دهلی: پرسیارم له ئەنەسی کورێ مالیک ﷺ کرد دهرباره‌ی هزی پێغه‌مبهری خوا ﷺ ئەنەسیش وتی: پێغه‌مبهری خوا ﷺ هزیکی هه‌بوو نه‌خاو بوو نه‌للول، له نیوان گوێیه‌کان و شانیدا بوو.

٥٩٠٦- حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْيَدَيْنِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَكَانَ شَعْرُ النَّبِيِّ ﷺ رَجُلًا لَا جَعْدَ، وَلَا سَبْطًا^(٣).

٥٩٠٦- ئەنەس ﷺ دەلی: پێغه‌مبەر ﷺ دهسته‌کانی گه‌وره‌ بوون، له پاش ئەو وێنه‌ی ئەووم نه‌دیوه‌، وه هزی پێغه‌مبەر ﷺ نه‌للول بوو نه‌خاو و بوو.

٥٩٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو التُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْيَدَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ وَلَا قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَكَانَ بَسِطَ الْكَفَّيْنِ^(١).

(١) بروهه: ٥٩٠٣.

(٢) بروهه: ٥٩٠٦.

(٣) بروهه: ٥٩٠٥.

٥٩٠٧-نههس ﷺ دهلی: پیغه مبهه ﷺ (سهری و) دهسته کانی و پییه کانی گهوره بوون، پرووخساری جوان بوو، نه له پاش نهو نه له پیش نهو وینهی نهوم نه دیوه، وه دهسته کانی کراوه بوو^(٣).

٥٩٠٨-٥٩٠٩- حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِيٍّ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ -أَوْ عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ- قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْقَدَمَيْنِ، حَسَنَ الْوَجْهِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ مِثْلَهُ^(٣).

٥٩٠٨-٥٩٠٩- قهتاده دهگیریته وه له نههسی کوری مالیکه وه ﷺ یان له پیاویکه وه له نهبی هورمهیره وه ﷺ - وتی: پیغه مبههری خوا ﷺ پییه کانی گهوره بوون، پرووخساری جوان بوو، له پاش نهو وینهی نهوم نه دیوه.

٥٩١٠- وَقَالَ هِشَامٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ شَتْنِ الْقَدَمَيْنِ وَالْكَفَّيْنِ^(٤).

٥٩١٠-هیشام له ماعمهره وه دهگیریته وه له قهتاده وه له نههسه وه ﷺ دهلی: پییه کانی و دهسته کانی نهستور^(٥) و نهرم بوون.

٥٩١١-٥٩١٢- وَقَالَ أَبُو هِلَالٍ: حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ أَنَسٍ -أَوْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ- كَانَ النَّبِيُّ ﷺ ضَخَمَ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، لَمْ أَرْ بَعْدَهُ شَبَهَا لَهُ^(٦).

(١) پروانه: ٥٩٠٨، ٥٩١٠، ٥٩١١.

(٢) دهسته کانی کراوه بوون له شیوه و له بهخشیندا، دهگونجی مهبهست بهکراوهی نهرم شلی بیت.

(٣) پروانه: ٥٩٠٧.

(٤) پروانه: ٥٩٠٧.

(٥) پییه کانی و پهنجه کانی و دهسته کانی ناو لهپی نهستور بوون، له هه مان کاتدا نهرم وشل بوون.

(٦) پروانه: ٥٩٠٧.

٥٩١١-٥٩١٢- نه بو هیلال دهلی: ههتاده بوی گێراینهوه له نههسهوه یان له جابیری کوری عهبدووللاوه ﷺ- دهلی: پیغه مبهەر ﷺ ههردوو دهمست و ههردوو پییهکانی گهوره بوون، له پاش نهو هاوشیومیم نه دیوه.

٥٩١٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ فَذَكَرُوا الدَّجَالَ، فَقَالَ: إِنَّهُ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ كَافِرٌ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: لَمْ أَسْمَعْهُ قَالِ ذَاكَ، وَلَكِنَّهُ قَالَ: «أَمَّا إِبْرَاهِيمُ فَاَنْظُرُوا إِلَى صَاحِبِكُمْ، وَأَمَّا مُوسَى فَرَجُلٌ آدَمُ جَعْدٌ عَلَى جَمَلٍ أَحْمَرَ مَخْطُومٍ بِخُلْبَةٍ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ إِذْ انْحَدَرَ فِي الْوَادِي يُلَبِّي»^(١).

٥٩١٣- موحاهید دهلی: نیمه له خزمهت عهبدووللای کوری عهباس دا بووین ﷺ، جاباسی ده ججالیان دهکرد و کهسیکیان وتی: له نیو جاوانی نووسراوه کافر عهبدووللای کوری عهباسیش وتی: من نه ووتهیم نه بیستوو، به لام پیغه مبهەر ﷺ فهرموویهتی: ((سهبارمت به ئیبراهیم سهیری هاوړیکهتان کهن (مه بهستی خو ی بوو)، وه سهبارمت به مووسا ﷺ پیاوړیکه گهنم ږهنگی قز لول بوو به سواری و شتریکی سووری ږهشو کراو بوو، به ږهشویهکی قایمی بادراو نه لئی به پېش چاومه ومیه سهیری دهکم کاتی داده به زئ بو ناو شیوه که دهنگی بهرز دهکرده وه به تهلبیه کردن)).

٦٩- بَابُ التَّلْبِيدِ

٥٩١٤- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ ﷺ يَقُولُ: مَنْ صَفَرَ فَلْيَحْلِقْ، وَلَا تَشَبَّهُوا بِالتَّلْبِيدِ. وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مُلَبَّدًا^(٢).

(١) پروانه: ١٥٥٥.

(٢) پروانه: ١٥٤٠.

٦٩- باسی پیکهوه نوسانی قز وهک لباد^(١)

سالمی کوری عهبدوللا دهگیرپتهوه که عهبدوللای کوری عومهر دهلی: له عومهرم ﷺ بیست دهیوت: ههر کهسیک قزی کردوه بهپهلهکه با سهری بتاشیت، وه خوتان مهچوین بهوانه ی قزیان پیکهوه نووساند وهک لباد^(٢)، وه ئیبنو عومهر ﷺ دهیوت: سویند بهخوا پیغهمبهری خوام ﷺ بین قزی پیکهوه نووساند بوو وهک لباد^(٣).

٥٩١٥- حَدَّثَنِي جَبَّانُ بْنُ مُوسَى وَأَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَهْلُ مُلَبَّدًا يَقُولُ: «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ». لَا يَزِيدُ عَلَى هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ^(٤).

٥٩١٥- عهبدوللای کوری عومهر ﷺ دهلی: گویم لی بوو پیغهمبهری خوا ئیحرامی دابهست قزی سهری بهستبوویهوه و لوکی^(٥) کردبوو بهدمنگی بهرز (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ) دهوت و لهم وشانه زیاتر هیچی نهدهوت.

٥٩١٦- حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ حَفْصَةَ ﷺ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حَلُّوا بِعُمْرَةٍ وَلَمْ تَحِلِّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ؟ قَالَ: «إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي وَقَلَدْتُ هَذِي، فَلَا أَحِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ»^(٦).

(١) کۆکردنهوه و پیکهوه نووسانی قزی سه به سڕێژ و ههنگوین و شتی وا، تا وهک لبادی لی بن، بۆ نهوهی له کاتی جهجدا لێی ههلهوههری و نهسپ ههلههتین.

(٢) نهو کاره له غهیر ئیحرامدا ناپهسهنده، وه له ئیحرامدا سونهته.

(٣) ئیبنو عومهر وای زانی باوکی قز پیکهوه نوسانی پێ باش نییه بۆیه وتی: پیغهمبهری خوام ﷺ دیوه قزی پیکهوه نوساندوه.

(٤) پروانه: ١٥٤٠.

(٥) واته: قزی بهههنگوین یا سڕێژ پیکهوهوه نوساند، تا مووی لی ههلهوههری و پشک و نهسپ ههلههتین.

(٦) پروانه: ١٥٦٦.

٥٩١٦- حەفصە ی (رحمە) خیزانی پیغەمبەر ﷺ دەلیت وتم: ئەو پیغەمبەری خوا ئەوە بۆچی ئەو خەڵکە ی تر عومرەیان کرد و ئیحرامیان شکاند، بەلام تۆ بەکردنی عومرەگەت ئیحرامت نەشکاند، فەرمووی: ((من قزم پیکهوه نووساندوو و ئازەلی دیاریم هیناوه و نیشانەم کردوه، بۆیه ئیحرام ناشکینم تا وشترەگەم سەر نەبەرم)).

٧٠- بابُ الْقَرَقِ

٥٩١٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ (رحمە) قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يَسْدِلُونَ أَشْعَارَهُمْ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرُقُونَ رُءُوسَهُمْ، فَسَدَلَ النَّبِيُّ ﷺ نَاصِيَتَهُ، ثُمَّ فَرَّقَ بَعْدُ^(١).

٧٠- باسی داهینانی قژ له ناوهراستی سەردا بەملا و لادا^(٢)

٥٩١٧- ئیبنو عەبباس (رحمە) دەلی: پیغەمبەری خوا ﷺ حەزی دەکرد وەك خاوەن نامەكان بكات لەو شانەدا فەرمانی پینەكرابوو دەربارە، خاوەن نامەكانیش قژی سەریان بەدەوری سەریاندا بەردەدايهوه، بەلام بتبەرستەكان قزبان له ناوهراستی سەریاندا بەم لاولادا لا دەدا، بۆیه پیغەمبەری خوا ﷺ سەرەتا قژی پیشە سەری شوێرە کردەوه و بەردەدايهوه (بەدەوری سەریدا)، پاشان له ناوهراستدا بەم لاولادا لايدا.

(١) پروانە: ٣٥٥٨.

(٢) بەجۆری هەر نیوێ بەلایەكدا دابینێ خەتی ناوهراستی سەر دیار بێ.

٥٩١٨- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَا: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى وَبِصِ الطَّيِّبِ فِي مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ مُحْرِمٌ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فِي مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم ^(١).

٥٩١٨- عایشه رضي الله عنها ده‌ئێ: نه‌ئێی به‌دیار چاومه‌ومه‌یه بریسکه‌ی نه‌و بۆن خۆشییه‌ی له‌ خه‌تی سه‌ری پێغه‌مبه‌ردا صلى الله عليه وسلم بوو له‌ کاتی‌کدا له‌ ئیحرامدا بوو. عه‌بدوللا (ی کوری ره‌جا) وتی: (فی مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم) له‌جیاتێ (فی مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم) ^(٢).

٧١- بَابُ الذَّوَانِبِ

٥٩١٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ عَنَبَسَةَ، أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَشِيرٍ ح. وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ أَبِي بَشِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: بَتُّ لَيْلَةٍ عِنْدَ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ خَالَتِي، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عِنْدَهَا فِي لَيْلَتِهَا، قَالَ: فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، قَالَ: فَأَخَذَ بِذَوَابِتِي فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ.

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا أَبُو بَشِيرٍ بِهِذَا، وَقَالَ: بِذَوَابِتِي أَوْ بِرَأْسِي ^(٣).

٧١- باسی پرچ ^(٤)

٥٩١٩- ئیبنو عه‌بباس رضي الله عنهما ده‌ئێ: شه‌ویک له‌لای مه‌یمونه‌ی کچی حاریسی پورم مامه‌وه، نه‌و شه‌وه‌ش پێغه‌مبه‌ری خوا صلى الله عليه وسلم لای بوو، سه‌ره‌ی بوو لای بێ، ده‌ئێ:

(١) پروانه: ٢٧١.

(٢) ئیمامی بوخاری له‌ دووکه‌سه‌وه نه‌م فه‌رموده‌ی گێراوه‌ته‌وه هه‌ریه‌که‌یان به‌جۆرێ گێراویه‌تی‌ه‌وه نه‌بوله‌لید

به‌ (فی مَفَارِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم) عه‌بدوللای کوری ره‌جاش به‌ (فی مَفْرِقِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم) گێراویه‌تی‌ه‌وه.

(٣) پروانه: ١١٧.

(٤) ذؤابة: په‌لکه‌شی پێ ده‌وتری.

ئینجا پیښه مبهری خوا ﷺ ههستا شهونوئیری دهکرد، منیش لای چهپیه وه و هستام^(١)، دهلی: (پیښه مبهری ﷺ) پرچی گرتم و خستمیه لای راستیه وه. (ئیمامی بوخاری دهلی) عهمری کورپی موحه مه د بوی گیرامه وه وتی: هوشه یم بوی گیراینه وه وتی: نه بو بیشر نه م فهرمووده ی بۆگیراینه وه وتی: پرچی گرتم یان سهری گرتم.

٧٢- بابُ الْقَرْعِ

٥٩٢٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَخْلَدٌ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ حَفْصٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ نَافِعٍ أَخْبَرَهُ، عَنْ نَافِعٍ -مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ- أَنَّهُ سَمِعَ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنِ الْقَرْعِ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: قُلْتُ: وَمَا الْقَرْعُ؟ فَأَشَارَ لَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ قَالَ: إِذَا حَلَقَ الصَّبِيُّ وَتَرَكَ هَا هُنَا شَعْرَةً، وَهَا هُنَا وَهَا هُنَا. فَأَشَارَ لَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ إِلَى نَاصِيَتِهِ وَجَانِبَيْ رَأْسِهِ. قِيلَ لِعُبَيْدِ اللَّهِ: فَالْجَارِيَةُ وَالْغُلَامُ؟ قَالَ: لَا أَدْرِي، هَكَذَا قَالَ: الصَّبِيُّ. قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: وَعَاوَدْتُهُ فَقَالَ: أَمَّا الْقُصَّةُ وَالْقَفَا لِلْغُلَامِ فَلَا بَأْسَ بِهِمَا، وَلَكِنَّ الْقَرْعَ أَنْ يُتْرَكَ بِنَاصِيَتِهِ شَعْرٌ وَلَيْسَ فِي رَأْسِهِ غَيْرُهُ، وَكَذَلِكَ شَقُّ رَأْسِهِ هَذَا وَهَذَا^(٣).

٧٢- کاکۆل (٣)

ئیبنو جورهیج دهلی: عوبهیدوللای کورپی چهفص بوی گیرامه وه که عومهری کورپی نافیع بوی گیرایه وه نافعی نازادکراوی عهبدوللای- که له ئیبنو عومهری ﷺ بیست دهیوت: له پیښه مبهری خوا ﷺ بیست ریگری دهکرد له فهزهه،

(١) پاش نهوهی دهست نوئیری گرت.

(٢) پروانه: ٥٩٢١.

(٣) واته: هه موو سهری مندال بتاشیت جگه له پیتشه سهر که به کوردی پیتی دهلین کاکۆل (قرع)، به جوړی تریش مانا کراوه که په له په له سهری بتاشن هه ندیکی بتاشن و هه ندیکی نه تاشیت.

عه‌بدوللّاه ده‌لّی: وتم (به‌عومه‌ری کورپی نافیع): قه‌زه‌ع چبییه؟ (ئیبینو جورم‌یح ده‌لّی): عوبه‌یدوللّا ناماژه‌ی کرد بۆمان (که نافیع) ده‌لّی: که منداڵ سه‌ری بتاشری لیره و له‌وی و له‌وی هه‌ندی شوین به‌یلرته‌وه، عوبه‌یدوللّا ناماژه‌ی بۆ ناوچاوانی و هه‌ردوو لاجانگی کرد، به‌ عوبه‌یدوللّا وترا: کچ و کور (وه‌ک یه‌ک وان)؟ وتی: نازانم نافیع هه‌ر وتی منداڵ، عوبه‌یدوللّا وتی: دووباره‌ گه‌پامه‌وه بۆلای (عومه‌ری کورپی نافیع) وتی: مووی لاجانگ و مووی پشتی سه‌ر زهره‌ری نییه، نه‌وه‌ی ناپه‌سه‌نده‌ کاکۆله‌ که ناوچاوانی نه‌تاشری و نه‌ویتری سه‌ری بتاشری، یا نه‌ملا و نه‌ولای سه‌ری بیلرته‌وه (وه‌ک زلفی جووله‌که).

٥٩٢١- حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُثَنَّى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ ابْنِ عُمرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَهَى عَنِ الْقَرْعِ^(١).

٥٩٢١-عه‌بدوللّای کورپی دینار له ئیبینو عومه‌ره‌وه ﷺ ده‌گیرته‌وه نه‌ویش گیرایه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێگری کرد له کاکۆن.

٧٣- بَابُ تَطْيِيبِ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا بِيَدِهَا

٥٩٢٢- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَيَّبْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِيَدِي لِحُرْمِهِ، وَطَيَّبْتُهُ مِنِّي قَبْلَ أَنْ يُفَيِّضَ^(٢).

٧٣- باسی بۆنخۆش کردنی ژن بۆ می‌رده‌که‌ی به‌ ده‌ستی (ژنه‌که) خۆی

٥٩٢٢-عه‌بدوره‌حمانی کورپی قاسیم له باوکیه‌وه ده‌گیرته‌وه نه‌ویش له عایشه‌وه ﷺ ده‌لّی: به‌ده‌سته‌کانی خۆم بۆنی خۆشم له پێغه‌مبه‌ردا ﷺ له‌به‌ر

(١) پروانه: ٥٩٢٠.

(٢) پروانه: ١٥٣٩.

ئیحرام پوښینی، ههروهها له میناش بوئی خوشم لیدا پێش ئهوهی (بروات) تهوافی نیفازه^(١) بکات.

٧٤- بابُ الطَّيِّبِ فِي الرَّأْسِ وَاللَّحْيَةِ

٥٩٢٣- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ ﷺ بِأَطِيبٍ مَا يَجِدُ، حَتَّى أَجِدَ وَبَيْضَ الطَّيِّبِ فِي رَأْسِهِ وَلِحْيَتِهِ^(٢).

٧٤- باسی بوئ خوش دان له سهه و ریش (دروسته)

٥٩٢٣- عایشه ؓ دهلی: من به بوئ خوشترین بوئ هه مان بوایه^(٣) پێغه مبهرم ﷺ بوئ خوش دهکرد، ههتا بریسکه و شهوفی بوئه خوشه کهم به سهه و ریشیه وه دهبینی.

٧٥- بابُ الْاِسْتِشَاطِ

٥٩٢٤- حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ رَجُلًا أَطْلَعَ مِنْ جُحْرِ فِي دَارِ النَّبِيِّ ﷺ، وَالنَّبِيُّ ﷺ يَحُكُّ رَأْسَهُ بِالْمِذْرَى، فَقَالَ: «لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكَ تَنْظُرُ لَطَعَنْتُ بِهَا فِي عَيْنِكَ، إِمَّا جُعِلَ الْإِذْنُ مِنْ قِبَلِ الْأَبْصَارِ»^(٤).

(١) که له روژی به که می چه ژندایه پاش په جمی شهیتان.

(٢) پروانه: ٢٧١.

(٣) له گێرانه وه به کدا: پێغه مبهه ﷺ هه بیوایه.

(٤) پروانه: ٦٢٤١، ٦٩٠١.

٧٠- باسى قژ داهيتان به شانه (سوننه ته)

٥٩٢٤- زوهرى له سههلى كورې سههده وه ﷺ دهگيرپته وه كه پياويك له كونيكه وه سهيرى مالى پيغه مېهر ﷺ كرد- پيغه مېهر يش ﷺ به ناسنى وهك دانى شانه^(١) سهري دهخوراند- فهرمووى: ((نهگه ر بمزانيايه تو سهير دهكهيت نه م (ناسن) هم دهكرد به چاوتدا، بيگومان بويه مؤلته و مرگرتن دانراوه له بهر بينينى (نه وهى ناشه رعييه روونه دات))).

٧١- بابُ تَرْجِيلِ الْخَانِضِ زَوْجَهَا

٥٩٢٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كُنْتُ أَرْجُلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَنَا حَائِضٌ.
٥٩٢٥م- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَهُ^(٢).

٧١- باسى قژ داهيتانى ئافره تى به يزدار بو ميړدى

٥٩٢٥- عائشه رضى الله عنها دهلي: من سهري پيغه مېهرى خوام ﷺ دانهيتا له كاتيكا من له به يزدا بووم.
٥٩٢٥م- (نيمامى بوخارى دهلي:) عه بدوللاى كورې يوسف بوى گيرپينه وه وتى: ماليك بوى گيرپينه وه له هيشامه وه له باوكيه وه له عائشه وه رضى الله عنها وينه فهرمووده كه ي پيشوو گيرپيه وه.

(١) يان تهخته بهك وهك دانى شانه.

(٢) پروانه: ٢٩٥.

٧٧- بابُ التَّرجِيلِ

٥٩٢٦- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَشْعَثَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يُعْجِبُهُ التَّيْمُنُ مَا اسْتَطَاعَ فِي تَرْجُلِهِ وَوُضُوئِهِ^(١).

٧٧- قژ داهینان (له لای راستهوه سوننهته)

٥٩٢٦- عایشه ؓ دهگێڕێتهوه له پیغهمبهروه ﷺ که بیگومان پیغهمبهر ﷺ هه میسه پێشخستنی لای راستی پێخۆش بوو، نهوهندهی بوی بکرایه و له توانیدا بووایه له قژداهینان و لهدمست نوێزگرتیدا.

٧٨- بابُ مَا يُذْكَرُ فِي الْمِسْكِ

٥٩٢٧- حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؓ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ، إِلَّا الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ، وَلَخَلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ»^(٢).

٧٨- باسی ئهوهی دهوتریت دهربارهی میسک

٥٩٢٧- ئهبو هوریره ؓ له پیغهمبهروه ﷺ دهگێڕێتهوه (پیغهمبهریش له خواوه دهگێڕێتهوه) فهرموویهتی: ((ههموو کردهومیهکی بنیادهم بۆ خۆیهتی جگهله پۆزوو، که بیگومان پۆزوو بۆ منه و منیش پاداشتی دهممهوه، وه بهراستی بۆنی دهمی پۆزووهوان لای خوا له بۆنی میسک خوشتره)).

(١) پروانه: ١٦٨.

(٢) پروانه: ١٨٩٤.

٧٩- بَابُ مَا يُسْتَحَبُّ مِنَ الطَّيِّبِ

٥٩٢٨- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنْتُ أَطِيبُ النَّبِيَّ ﷺ عِنْدَ إِحْرَامِهِ بِأَطْيَبِ مَا أَجِدُ^(١).

٧٩- باسی ئه وهی سوننه ته له بۆنی خوش

٥٩٢٨- عوسمانی کوری عورو له باوکیه وه و ئه ویش له عائیشه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا دهگیریته وه دهلی: من بۆنی خوشم له پیغه مبه ر ﷺ ده دا له کاتی ئیحرام پوشیندا، به بۆن خوشترین بۆن که دهستم کهوتایه.

٨٠- بَابُ مَنْ لَمْ يَرُدَّ الطَّيِّبَ

٥٩٢٩- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا عَزْرَةُ بْنُ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي مُأَمَّةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ، وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَا يَرُدُّ الطَّيِّبَ^(٢).

٨٠- باسی ئه وه که سهی وه رگرتنی بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه

٥٩٢٩- عه زره ی کوری سابیتی ئه نصاری دهلی: سومامه ی کوری عه بدوئلا بۆی گیرامه وه له ئه نه سه وه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ که نه نه س ﷺ بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه و ده میوت: پیغه مبه ر ﷺ بۆنی خوشی نه ده که پرانده وه.

(١) پروانه: ١٥٣٩.

(٢) پروانه: ٢٥٨٢.

٨١- بابُ الذَّيْبَةِ

٥٩٣٠- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ -أَوْ مُحَمَّدٌ عَنْهُ- عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عُمَرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُرْوَةَ، سَمِعَ عُرْوَةَ وَالْقَاسِمَ يُخْبِرَانِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: طَيَّبْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِيَدَيَّ بِذَرِيرَةٍ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ لِلْحِلِّ وَالْإِحْرَامِ^(١).

٨١- باسی زهریره^(٢)

٥٩٣٠- عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَهْلَى: بَهْدَهْسْتَه کانی خَوْمِ بَهْنَه مبهری خوام ﷺ بَوْنِ خَوْش کرد له کاتی ئیحرام شکاندن و له کاتی ئیحرام پوڤیندا.

٨٢- بابُ الْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ

٥٩٣١- حَدَّثَنَا عُثْمَانُ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَأَشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغْفِرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ تَعَالَى، مَالِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ﷻ وَمَا أَنْتُمْكَمُ الرَّسُولُ فَخَذُوهُ ﴿٧﴾ الْحَشْرِ^(٣).

٨٢- باسی (نهفرین کردن له) لهو ژنانه ی ددانیان باریک و بچووک ده که نه وه بۆ جوانی^(٤)

٥٩٣١- عَهْلَقَه مه له عه بدوللاوه ده گهریتته وه ده لَى: خوا نهفرینی کردوه له ئافرمتانی خال کوت و نهو ئافرمتانی داوا ده که ن خالیان بۆ بکوثریت، وه (نهو

(١) پروانه: ١٥٣٩.

(٢) جۆره بۆ ئێکی خۆشی تیکه لاره له هینده وه ده هتیریت. پروانه: إرشاد الساري: ٦٠٩/١٢.

(٣) پروانه: ٤٨٨٦.

(٤) دانیان به برههه و شتی و باریک ده که نه وه و بچووکی ده که نه وه نیوان دانه کانیان زۆر ده که ن بۆ جوانی.

پروانه: إرشاد الساري: ٦١٠/١٢.

ئافرمتهانهی موو هه‌لده‌گرن) ئه‌و ئافرمتهانهی موویان بۆ هه‌لده‌گرن^(١)، هه‌روه‌ها ئه‌و ئافرمتهانهی ددان شاش ده‌که‌ن به‌مه‌به‌ستی جوان کردن، ئه‌و ئافرمتهانه دروست گراوه‌کانی خوا ده‌گۆرن، (عه‌بدو‌للا وت): چۆن نه‌فرین ناکه‌م له‌ یه‌کێ پیغه‌مبه‌ری خوا نه‌فرینی لێ کردوه، ئه‌ویش له‌ قورئانه‌که‌ی خوادایه: (ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ بۆی هی‌ناون و فه‌رمانی پیکردوون وه‌ری بگرن).

٨٣- بابُ الْوَصْلِ فِي الشَّعْرِ

٥٩٣٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ عَامَ حَجِّ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَهُوَ يَقُولُ- وَتَنَاولَ قُضَّةً مِنْ شَعَرٍ كَانَتْ بِيَدِ حَرَسِيٍّ: أَيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ؟ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْهَى عَنْ مِثْلِ هَذِهِ وَيَقُولُ: «إِنَّمَا هَلَكْتُ بَنُو إِسْرَائِيلَ حِينَ اتَّخَذَ هَذِهِ نِسَاؤُهُمْ»^(٢).

٨٣- باسی (نه‌فرین کردن) له‌لکاندنێ قژی تر به‌قژه‌وه

٥٩٣٢- حومه‌یدی کورێ عب‌دوره‌حمانی کورێ عه‌وف ده‌لی: له‌ سالی حه‌جکردندا له‌ معاویه‌ی کورێ ئه‌بو سوفیانی بیست کاتی له‌سه‌ر دوانگه‌ بوو- هه‌ندی قژی کاکۆل به‌دمستی پاسه‌وانیه‌که‌وه‌ بوو لێی وه‌رگرت - ده‌یوت: زانا‌کانتان له‌ کوین؟ له‌ پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوووه‌ وینه‌ی ئه‌مه‌ی قه‌ده‌غه‌ کردوه و ده‌یفه‌رموو: ((بیگومان نه‌وه‌ی ئیسرائیل له‌ناو‌چوون کاتی ئافرمته‌کانیان ئه‌م (کاکۆله‌)^(٣) یان کرد (و به‌ستیان به‌قژیانه‌وه‌)).

(١) ئه‌و ئافرمته‌نه‌ی موو ده‌مو‌چاویان بۆ هه‌لده‌گرن و لای ده‌به‌ن.

(٢) پروه‌انه: ٣٤٦٨.

(٣) یان په‌رچه‌مه‌یان کرد.

٥٩٣٣ - وَقَالَ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ».

٥٩٣٣- ئەبو هورەیره رضي الله عنه لە پیغەمبەرەوه صلى الله عليه وسلم دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((خوا نەفرمتی کردووە لەو ئافرمتە قژی دەلکێنی و لەو ئافرمتە قزی بۆ دەلکێن، هەروەها نەفرمتی کردووە لەو ئافرمتە خال دەکوێ و لەو ئافرمتە داوا دەکات خالی بۆ بکوێ)).

٥٩٣٤ - حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مَرْثَةَ قَالَ: سَمِعْتُ الْحَسَنَ بْنَ مُسْلِمٍ بْنِ يَنَاقٍ يُحَدِّثُ، عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ شَيْبَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها أَنَّ جَارِيَةً مِنَ الْأَنْصَارِ تَزَوَّجَتْ، وَأَنَّهَا مَرِضَتْ فَتَمَعَطَ شَعْرُهَا، فَأَرَادُوا أَنْ يَصْلُوهَا فَسَأَلُوا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ». تَابَعَهُ ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبَانَ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ صَفِيَّةَ، عَنْ عَائِشَةَ ^(١).

٥٩٣٤- عایشە رضي الله عنها دەگێڕێتەوه کە کچیکێ ئەنصاری شوی کرد، نەخۆش کەوت و قژی وەری، ئینجا ویستیان قژی بلکێن بەسەرەوه، بۆیە پرسیاریان لە پیغەمبەر صلى الله عليه وسلم کرد، ئەویش فەرمووی: ((خوا نەفرینی کردووە لەو ئافرمتە قژی دەلکێنی و لەو ئافرمتە قزی بۆ دەلکێن^(١))).

ئەبنو ئیسحاق لە ئەبانی کوری صالحەوه گێڕاویتەوه لە حەسەنەوه لە صفییهوه لە عایشەوه رضي الله عنها گێڕاویتەوه و پالێشتی گێڕانەوهکە شوعبە کاردووە.

(١) پروانه: ٥٠٢٥.

(٢) ئەو ئافەرتهی داوا دەکات قژی بۆلکێن.

٥٩٣٥- حَدَّثَنِي أَحْمَدُ بْنُ الْمِقْدَامِ، حَدَّثَنَا فُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ، حَدَّثَنَا مَنْصُورُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنِي أُمِّي، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رضي الله عنه أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَتْ: إِنِّي أَنْكَحْتُ ابْنَتِي، ثُمَّ أَصَابَهَا شَكْوَى فَتَمَرَّقَ رَأْسُهَا، وَزَوْجُهَا يَسْتَحِثُّنِي بِهَا أَفْأَصِلُ رَأْسَهَا فَسَبَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ ^(١).

٥٩٣٥- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه که ئافرمتیک هاته خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی: من کچه‌که‌م داوه به‌شوو، پاشان تووشی نه‌خوشی بوو قزى سهرى وه‌رى، وه می‌رده‌که‌ی هانم دمدا (بی‌گوازی‌ته‌وه)، قزى بلکینم به‌سه‌ریه‌وه؟ ئینجا پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قزى ده‌لکینى و له‌و ئافرته‌ش داوا ده‌کات قزى بو پيوه بلکینن.

٥٩٣٦- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنِ امْرَأَتِهِ فَاطِمَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ ^(٢).

٥٩٣٦- نه‌سمانی کچی نه‌بو به‌کر ﷺ ده‌لى: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قزى ده‌لکینى و له‌و ئافرته‌ش داوا ده‌کات قزى بو پيوه بلکینن.

٥٩٣٧- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مِقَاتٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ». قَالَ نَافِعٌ: الْوَشْمُ فِي اللَّثَةِ ^(٣).

٥٩٣٧- عوبه‌یدوللا ده‌لى: نافع له ئیبنو عومره‌وه ﷺ ده‌گیریت‌ه‌وه ده‌لى: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((خوا نه‌فرینی کرد له‌و ئافرته‌ی قزى ده‌لکینى و

(١) پروانه: ٥٩٣٦، ٥٩٤١.

(٢) پروانه: ٥٩٣٥.

(٣) پروانه: ٥٩٤٠، ٥٩٤٢، ٥٩٤٧.

لهو ئاڤهرهتهش داوا دهكات هژی بۆ بلكینن، وه ئهو ئاڤهرهتهی خال دهكوتی وئهو ئاڤهرهتهی داوا دهكات خالی بۆ بكوتن))، نافع وتی: خال کوتان له پووکی ددان دایه.

٥٩٣٨- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ قَالَ: قَدِمَ مُعَاوِيَةُ الْمَدِينَةَ آخِرَ قَدَمَةٍ قَدِمَهَا، فَخَطَبَنَا فَأَخْرَجَ كُبَّةً مِنْ شَعْرِ قَالَ: مَا كُنْتُ أَرَى أَحَدًا يَفْعَلُ هَذَا غَيْرَ الْيَهُودِ، إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ سَمَاهُ الزُّورَ. يَعْنِي: الْوَاصِلَةَ فِي الشَّعْرِ^(١).

٥٩٣٨- سه عیدی کوری موسه ییهب دهلی: موعاویهی کوری ئه بو سوفیان هات بۆمه دینه که کۆتا جاری بوو بێت بۆ مه دینه، جا ووتاری بۆ داین، ئینجا گولوله یه که مووی دهرهینا و وتی: من وانازانم جگه له جووله که کهس نه مه بکات، بێگومان پیغه مبه ر ﷺ ئه مه ی به درۆ ناو بردوو، مه بهستی موولکینه ره به هژی سه ره وه.

٨٤- بَابُ الْمُتَنَمِّصَاتِ

٥٩٣٩- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، أَخْبَرَنَا جَرِيرٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ: لَعَنَ عَبْدُ اللَّهِ الْوَاشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ، وَالْمُتَقَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ. فَقَالَتْ أُمُّ يَعْقُوبَ مَا هَذَا؟ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَمَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ، وَفِي كِتَابِ اللَّهِ. قَالَتْ: وَاللَّهِ لَقَدْ قَرَأْتُ مَا بَيْنَ اللُّوحَيْنِ فَمَا وَجَدْتُهُ. قَالَ: وَاللَّهِ لَئِنْ قَرَأْتِهِ لَقَدْ وَجَدْتِيهِ ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً﴾ الْحَشْرِ^(٢).

(١) پروانه: ٣٤٦٨.

(٢) پروانه: ٤٨٨٦.

٨٤- باسی (نه فرین کردن) لهو ئافره تانهی مووی (رووخساریان) بۆ لاده بهن

٥٩٣٩- عهلقه مه دهلی: عهبدوللا ﷺ نهفرینی کردوه له ئافرمسانی خال کوت، (و ئافرمسانی خال بۆ کوتراو) وه (ئافرمسانی دهم و چاو هه لگر و) ^(١) ئافرمسانی دهموچاو بۆ هه لگراو ^(٢)، ههروهها ئافرمسانی ددان شاشکهر بهمه بهستی جوانی گۆرهرانی دروست کراوی خوان. ئومومیه عقوب وتی: ئه مه چیه؟ عهبدوللاش وتی: چۆن نهفرین ناکه م له که سی پێغه مبهری خوا نهفرینی لی کردوه؟ وه ئه و که سه له قورئانه که ی خواشدا (نهفرینی لی کراوه)، (ئومومیه عقوب) وتی: سویند به خوا و به راستی هه موو ئه وم خویندومه وه که له نیوان هه ردوو بهرگی قورئانه که دایه، به لام ئه وم نه دیوه تیایدا، عهبدوللا وتی: ئه گهر (بهوردی) بتخویندایه ته وه به دلنیا ییه وه ده تبینی: (وه ئه وه ی پێغه مبه ر پیی دان وه ریگرن، وه ئه وه ی لی تانی هه ده مغه کرد وازی لی بینن).

٨٥- بَابُ الْمُؤَصُّلَةِ

٥٩٤٠- حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُهُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما قَالَ: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ ^(٣).

۸۵- باسی (نه فرین کردن) لهو ئافره ته ی قژی یۆ ده لکینن

۵۹۴- عوبه يدوللا دهگيرپته وه له نافيعة وه له نيبنو عومه وه عليه السلام دهلي: بيخه مبر عليه السلام: نه فريني كرد لهو ئافرته ي فزده لكيني و لهو ئافرته ش داوا

(۱) مووہ لگر وہک ٹہوہی لہ صالونہ کاندہ دہ کری.

(۲) موو پو هه لگيراو.

(۳) پروانه: ۵۹۳۷.

دهکات قزى بۆبلكين، وه ئه‌و ئاferمه‌ى خال ده‌کوتى و ئه‌و ئاferمه‌ى داوا ده‌کات خالى بۆ بکوتن.

٥٩٤١- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ أَنَّهُ سَمِعَ قَاطِمَةَ بِنْتَ الْمُنْذِرِ تَقُولُ: سَمِعْتُ أَسْمَاءَ قَالَتْ: سَأَلْتُ امْرَأَةَ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي أَصَابَتْهَا الْحَصْبَةُ، فَأَمَرَقَ شَعْرُهَا، وَإِنِّي زَوَّجْتُهَا، أَفَأَصِلُ فِيهِ؟ فَقَالَ: «لَعَنَ اللَّهُ الْوَاصِلَةَ وَالْمُؤْصِلَةَ»^(١).

٥٩٤١-ئه‌سما ﷺ ده‌لى: ژنىك پرسىارى له پيغه‌مبه‌ر ﷺ كرد و وتى: ئه‌ى پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ بيگومان كه‌كه‌م تووشى سوريزه‌ بووه و قزى و مريوه، وه من داومه‌ به‌شو، ئايا قزى تر بلكينم به‌سه‌ريه‌وه؟ پيغه‌مبه‌ريش ﷺ فه‌رمووى: ((خوا نه‌فرينى كردوه له‌و ئاferمه‌ى قز ده‌لكينى و له‌و ئاferمه‌ش قزى بۆ پيوه ده‌لكين)).

٥٩٤٢- حَدَّثَنِي يُوسُفُ بْنُ مُوسَى، حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ، حَدَّثَنَا صَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَوْ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «الْوَاسِمَةُ وَالْمُوتِسِمَةُ، وَالْوَاصِلَةُ وَالْمُسْتَوْصِلَةُ». يَعْنِي: لَعَنَ النَّبِيُّ ﷺ^(٢).

٥٩٤٢- ئيبنو عومهر ﷺ ده‌لى: له پيغه‌مبه‌رم ﷺ بيست يان پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: ((ئه‌و ئاferمه‌ى خال ده‌کوتى و ئه‌و ئاferمه‌ى داوا ده‌کات خالى بۆ بکوتن، وه ئه‌و ئاferمه‌ى قز ده‌لكينى و ئه‌و ئاferمه‌ى داوا ده‌کات قزى بۆ پيوه بلكين)). واته: پيغه‌مبه‌ر ﷺ نه‌فرينى لى كردن.

(١) پروانه: ٥٩٣٥.

(٢) پروانه: ٥٩٣٧.

٥٩٤٣- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه قَالَ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُغَيَّرَاتِ خَلْقَ اللَّهِ، مَا لِي لَا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ^(١).

٥٩٤٣- عه‌لقه‌مه له عه‌بدو‌ل‌لای کورێ مه‌سعووده‌وه دم‌گیرێته‌وه وتویه‌تی: خوا نه‌فرینی کردوه له‌و ئافرمتانه‌ی خاڵ کو‌تن و نه‌و ئافرمتانه‌ش داوا ده‌که‌ن خاڵیان بۆ بکو‌تریت، وه نه‌و ئافرمتانه‌ی (موو هه‌ل‌ده‌گرن و) نه‌و ئافرمتانه‌ی موویان بۆ هه‌ل‌ده‌گرن ^(٢)، هه‌رومه‌ها نه‌و ئافرمتانه‌ی ددانیان شاش ده‌که‌ن بۆ جوانی، نه‌و ئافرمتانه‌ی دروست کراومه‌کانی خوا دم‌گو‌رن. (عه‌بدو‌ل‌لای وتی): چۆن نه‌فرین ناکه‌م له‌ یه‌کێ پی‌غه‌مبه‌ری خوا نه‌فرینی لی کردوه، نه‌ویش له‌ هور‌ئانه‌که‌ی خوا دایه ^(٣).

٨٦- بَابُ الْوَاشِمَةِ

٥٩٤٤- حَدَّثَنِي يَحْيَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «الْعَيْنُ حَقٌّ». وَنَهَى عَنِ الْوَشْمِ ^(٤).

٨٦- باسی (نه‌فرین کردن) له‌ ئافرته‌تی خاڵ کو‌ت

٥٩٤٤- نه‌بو هور‌مه‌یره رضي الله عنه ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((چاوپێسی راس‌ته)) و خاڵ کو‌تا‌نیشی قه‌ده‌غه‌ کرد.

(١) ب‌روانه: ٤٨٨٦.

(٢) نه‌و ئافرته‌تانه‌ی مووی ده‌م و چاویان بۆ هه‌ل‌ده‌گرن و لای ده‌به‌ن.

(٣) مه‌به‌ستی ئه‌م ئایه‌ته‌یه: (ئه‌وه‌ی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بۆی هێناون و فه‌رمانی پێ‌کردوون وه‌ری بگرن).

(٤) ب‌روانه: ٥٧٤٠.

٥٩٤٤ م- حَدَّثَنِي ابْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ مَهْدِيٍّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ذَكَرْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَابِسٍ حَدِيثَ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُهُ مِنْ أُمِّ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مِثْلَ حَدِيثِ مَنْصُورٍ^(١).

٥٩٤٤-سوفیان ده‌لی: فه‌رمووده‌که‌ی مه‌نصورم گێ‌پ‌رایه‌وه بو‌عه‌بدو‌ره‌حمانی کوری عابیس که له‌ نی‌براهیمه‌وه گێ‌پ‌رایه‌تی‌ه‌وه له‌عه‌لقمه‌وه له‌عه‌بدو‌للاوه ﷺ جا وتی: هاوشی‌وه‌ی فه‌رمووده‌که‌ی مه‌نصورم له‌ ئوممی یه‌عقوب بیست له‌عه‌بدو‌للاوه.

٥٩٤٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبِي فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ مَمْنِ الدَّمِ، وَمَمْنِ الْكَلْبِ، وَآكِلِ الرِّبَا وَمُوكِلِهِ، وَالْوَأْشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ^(٢).

٥٩٤٥-عه‌ونی کوری ئه‌بی جوحه‌یفه‌ ده‌لی: باوکمه‌ بی‌نی وتی: بی‌گومان پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ رێ‌گری کرد له‌ نرخ‌ی خوین و نرخ‌ی سه‌گ، سوو خۆر و سوودمه‌ر، وه‌ ئاه‌رمتی خال کۆت و ئاه‌رمتی داوا ده‌کات خالی بو‌ بکو‌تریت.

٨٧- بَابُ الْمُسْتَوْشِمَةِ

٥٩٤٦- حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى عَمْرُؤَ بَامْرَأَةٍ تَشِمُّ، فَقَامَ فَقَالَ: أَنْشِدُكُمْ بِاللَّهِ مَنْ سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْوَشْمِ؟ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَنَا سَمِعْتُ. قَالَ: مَا سَمِعْتَ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا تَشِمْنَ وَلَا تَسْتَوْشِمْنَ».

(١) بې‌وانه: ٤٨٦.

(٢) بې‌وانه: ٢٠٨٦.

٨٧- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرتهی داوا دهکات خالی بۆ بکوتن

٥٩٤٦- ئه‌بو زورعه گێڕایه‌وه که ئه‌بو هورمیره رضی اللہ عنہ ده‌لی: ژنیک هینرا بۆ لای عومهر رضی اللہ عنہ خالی ده‌کو‌تا، عومه‌ریش هه‌ستا وتی: سویندتان دهم به‌خوا کۆ دهرباره‌ی خال کوتان له پیغه‌مبه‌ره‌وه صلی اللہ علیہ وسلم فهرموودیه‌کی بیستوو؟ ئه‌بو هورمیره‌ش رضی اللہ عنہ وتی: منیش هه‌ستام وتم: ئه‌ی پێشه‌وای باومرداران من بیستوو، وتی: چیت بیستوو؟ وتی: له پیغه‌مبه‌رم صلی اللہ علیہ وسلم بیست دمیغه‌رموو: ((ئافرم‌تان نه‌خال بکو‌تن و نه‌داوا بکه‌ن خالتان بۆ بکو‌تری)).

٥٩٤٧- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ لَعَنَ النَّبِيُّ صلی اللہ علیہ وسلم الْوَاصِلَةَ وَالْمُسْتَوْصِلَةَ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ ^(١).

٥٩٤٧- عوبه‌یدوللا ده‌لی: نافع له ئیبنو عومه‌ره‌وه رضی اللہ عنہ بۆی گێڕامه‌وه وتی: پیغه‌مبه‌ر صلی اللہ علیہ وسلم نه‌فرینی کرد لهو ئافرته‌ی قز ده‌لکینی و لهو ئافرته‌ش داوا ده‌کات قزی بۆ بلکین، وه ئه‌و ئافرته‌ی خال ده‌کو‌تی و ئه‌و ئافرته‌ی داوا ده‌کات خالی بۆ بکو‌تن)).

٥٩٤٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ: لَعَنَ اللَّهُ الْوَاشِمَاتِ وَالْمُسْتَوْشِمَاتِ، وَالْمُتَنَمِّصَاتِ وَالْمُتَفَلِّجَاتِ لِلْحُسْنِ، الْمُعَيَّرَاتِ خَلَقَ اللَّهُ، مَا لِي لَا أَلْعَنَ مَنْ لَعَنَ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَهُوَ فِي كِتَابِ اللَّهِ ^(٢).

(١) پروانه: ٥٩٣٧.

(٢) پروانه: ٤٨٨٦.

٥٩٤٨-عهلقمه له عهبدووللآوه دهگیرێتهوه وتووێهتی: خوا نهفرینی کردوه له ئافرمسانی خال کۆت و لهو ئافرماتانهش داوا دهکهن خالیان بۆ بکووتریت، وه ئهو ئافرماتانهی (موو ههڵدهگرن و) ئهو ئافرماتانهی موویان بۆههڵدهگرن^(١)، ههروهها ئهو ئافرماتانهی دانیان شاش دهکهن بۆ جوانی، ئهو ئافرماتانه دروست کراوهکانی خوا دهگۆرن، (عهبدووللآ وتی): چۆن نهفرین ناکهم له یهکی پیغهمبهری خوا نهفرینی لی کردوه، ئهویش له قورئانهکهی خوا دایه^(٢).

٨٨- بابُ التَّصَاوِيرِ

٥٩٤٩- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا تَصَاوِيرُ». وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنْ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللَّهِ، سَمِعَ ابْنَ عَبَّاسٍ: سَمِعْتُ أَبَا طَلْحَةَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ.

٨٨- باسی (حوکمی) وینهکیشان^(٤)

٥٩٤٩- ئیبنو عهباس دهلی: له ئهبو تهلهم رضي الله عنه بیست دمیوت: پیغهمبهری خوا ﷺ فهرموویهتی: (فریسته ناحیته مالتیکهوه که سهگی تیابی یان وینهی پهیکهری تیابیت)). لهیس دهلی: یونس بۆی گیرامهوه له ئیبنو شیهابهوه وتی: عوبهیدوللآ بۆی گیرامهوه که له ئیبنو عهباسی رضي الله عنه بیستووه وتی: له ئهبو تهلهم رضي الله عنه بیستووه وتی: له پیغهمبهرم ﷺ بیستووه^(١).

(١) ئهو ئافرماتانهی مووی دهم و چاویان بۆ ههڵدهگرن و لای دهبن.

(٢) مهبهستی ئهم ئایهتهیه: (ئهوێ پیغهمبهر ﷺ بۆی هیناون و فهرمانی پیکردوون وهری بگرن).

(٣) پروانه: ٣٢٢٥.

(٤) دروست کردنی و بهکارهێنانی و ههلواسین و دانانی.

٨٩- بابُ عَذَابِ الْمُصَوِّرِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

٥٩٥٠- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ مَسْرُوقٍ فِي دَارِ يَسَارِ بْنِ مُمَيَّرٍ، فَرَأَى فِي صَفِّهِ مَمَائِيلَ فَقَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَذَابًا عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوِّرُونَ».

٨٩- باسی سزای وینه کیشان^(٣) له قیامهتدا

٥٩٥٠- موسلیم دهلی: نهمه له گهه له مهسروقدا له مائی یهساری کورپ نومهیر بووین له هه یوانی^(٣) ماله کهیدا چهند پهیکه ریکی بینی، جا (مهسروق) وتی: له عهبدوللام ﷺ بیست وتی: له پیغه مبهرم ﷺ بیست فهرمووی: ((بهراستی سهخترین کهس له سزادا لای خوا له رۆزی قیامهتدا وینه کیشان)).

٥٩٥١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو ﷺ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الَّذِينَ يَصْنَعُونَ هَذِهِ الصُّورَ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ»^(٤).

٥٩٥١- نافع دهلی: عهبدوللای کورپ عومهر ﷺ بوی گیرایهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ((بیگومان نهو کهسانه ی نهو وینانه دروست دهکه له رۆزی قیامهتدا سزا دمدرین، بییان دهوتری: نهو وینانه ی دروستان کردوه گیانیان بکه به بهردا)).

(١) بۆیه نهو رسته موعه لهقی هیناوه چونکه بهراشکاوی ئیبنو شیهاب وماموستاکی و تا دهپرواته سهروهه هه موویان وشه ی بیستیان بهکارهیناوه که گومان ناهیلن که له یه کریان بیستوهه، که به پیچهوانه ی رسته ی فهرمووده کی پیشوو که به وشه (عن) هیناویه تی که راشکاو نییه له لی بیستندا.

(٢) نهوانه ی وینه دروست دهکه ن.

(٣) صَفَّة: به تاق و گهنجینه و هه یوان و حه وشه دهوتری.

(٤) پروانه: ٧٥٥٨.

٩٠- بَابُ نَقْضِ الصُّورِ

٥٩٥٢- حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَصَالَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حِطَّانٍ، أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا حَدَّثَتْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِي بَيْتِهِ شَيْئًا فِيهِ تَصَالِبٌ إِلَّا نَقَضَهُ.

٩٠- باسی نه‌هێشتن و شێواندن و پێکه‌ره‌کان

٥٩٥٢- عیمیرانی کوری حیتان ده‌گیرێته‌وه که عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا بۆی گیرایه‌وه: که پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هیچ شتیکی له مائی خۆیدا نه‌ده‌هێلا که وێنه‌ی تیا بوايه (یان په‌یکه‌ر بوايه)، ئیلاا ده‌یشیواند.^(١)

٥٩٥٣- حَدَّثَنَا مُوسَى، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ، حَدَّثَنَا عُمَارَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ دَارًا بِالْمَدِينَةِ، فَرَأَى فِي أَعْلَاهَا مُصَوَّرًا يُصَوِّرُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا حَبَّةً، وَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً». ثُمَّ دَعَا بِتَوْرٍ مِنْ مَاءٍ فَغَسَلَ يَدَيْهِ حَتَّى بَلَغَ إِنْطَهُ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَشَيْءٌ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: مُنْتَهَى الْجِلْيَةِ^(٢).

٥٩٥٣- ئەبو زورعه ده‌ئێ: له‌گه‌ڵ ئەبو هوره‌یره‌دا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ چووینه مائیکه‌وه له مه‌دینه^(٣)، جا لای سه‌ره‌وه‌ی مائه‌که‌وه وێنه‌کێشیکی بینی وێنه‌ی ده‌کێشا، (ئەبو هوره‌یره‌) وتی: له پێغه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوو ده‌یفه‌رموو: ((کێ له‌وه سته‌مکارتره‌ نیازی بێ دروست کراوی وه‌ک دروست کراو من دروست بکات، ده‌ی با ده‌نکه‌ گه‌نمێک دروست که‌ن، وه‌ با می‌رووله‌یه‌ک دروست بکه‌ن))، له پاشان

(١) ئەگه‌ر قوماش بوايه ده‌یدران تا به وێنه نه‌مین، ئەگه‌ر په‌یکه‌ر بوايه ده‌یشکاند.

(٢) پروانه: ٧٥٥٩.

(٣) مائی مه‌روانی کوری چه‌که‌م بوو وه‌ک له موسلیمدا هاتوو. به‌ژماره (٢١١١).

داواى (تەشتیک^(١) ئاوى کرد (دەستنوێژى گرت)، وه هەردوو دەستی شو‌رد تا گەشتە بن هەنگلی، (ئەبو زورعه دەلی) منیش وتم: ئەى ئەبو هورەیره ئایا ئەمە^(٢) شتیک بوو لە پی‌غەمبەری خوات ﷺ بیستوو؟ ئەبو هورەیره وتی: (گەشتنى ئاو تا بن هەنگل) تانەو جی‌گایە ئالتون دە‌ک‌ری‌تە دەست (ی باوە‌پ‌دار لە بە‌هەشتدا).

٩١- بَابُ مَا وَطِنَ مِنَ النَّكَائِرِ

٥٩٥٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْقَاسِمِ -وَمَا بِالْمَدِينَةِ يَوْمَئِذٍ أَفْضَلُ مِنْهُ- قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَرَتْ بِقِرَامٍ لِي عَلَى سَهْوَةٍ لِي فِيهَا تَمَائِيلٌ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَتَكَهُ وَقَالَ: «أَشَدُّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُضَاهُونَ بِخَلْقِ اللَّهِ». قَالَتْ: فَجَعَلَنَاهُ وَسَادَةً أَوْ وَسَادَتَيْنِ^(٣).

٩١- با‌سی ئەو وێ‌نا‌نە‌ی ژێ‌ر پێ‌ دە‌خ‌ری‌ت

٥٩٥٤- عایشە ر‌ض‌ی‌ه‌ه‌ ع‌ن‌ه‌ا د‌ه‌لی: پ‌ی‌غ‌ه‌م‌ب‌ه‌ری خ‌وا ﷺ لە سە‌ف‌ه‌رێ‌ک‌ هاتە‌وه‌، منیش تاقی‌ یا گە‌نجینه‌یه‌ک‌م بە‌پ‌ه‌رد‌میه‌ک‌ که هی خ‌ۆ‌م بوو دا‌پ‌ۆ‌شی‌بوو، وێ‌نه‌ی تیا بوو، ئ‌ین‌جا که پ‌ی‌غ‌ه‌م‌ب‌ه‌ری خ‌وا ﷺ بی‌نی لای برد و ف‌ه‌رم‌وو‌ی: ((سە‌خ‌ترین کە‌س لە س‌زادا لە ر‌ۆ‌زی قیامە‌ت‌دا ئە‌وانە‌ن لاسای (خ‌وا) دە‌ک‌ە‌نە‌وه‌ لە دروست ک‌رد‌ندا))، عایشە ر‌ض‌ی‌ه‌ه‌ ع‌ن‌ه‌ا د‌ه‌لی: پ‌ه‌ر‌دە‌ک‌ە‌مان ک‌رد بە پ‌شتیه‌ک‌ یا دوو پ‌شتی.

(١) ت‌ور: دە‌ف‌ری‌که‌ وه‌ک‌ تە‌شت.

(٢) ئاوی دە‌ست شو‌ردنی تا بن هە‌نگلی گە‌یان‌دوو.

(٣) پ‌روانه: ٢٤٧٩.

٥٩٥٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دَاوُدَ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ سَفَرٍ، وَعَلَّقْتُ دُرْنُوكًا فِيهِ مَمَائِلٌ، فَأَمَرَنِي أَنْ أَنْزِعَهُ، فَنَزَعْتُهُ^(١).

٥٩٥٥- عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی: پێغه‌مبەر ﷺ له‌سه‌فه‌ر هاته‌وه‌ په‌ردمیه‌کی توکنم هه‌لواسیوو وینه‌ی تیا بوو، فه‌رمانی پێکردم که لای به‌م، منیش لام برد.

٥٩٥٦- وَكُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ^(٢).

٥٩٥٦- (عایشه رضی اللہ عنہا ده‌لی:) وه‌من خۆم له‌گه‌ل پێغه‌مبهردا ﷺ له‌ ئاوی یه‌ك ته‌شت خۆمان ده‌شووری.

٩٢- بَابُ مَنْ كَرِهَ الْقُعُودَ عَلَى الصُّورَةِ

٥٩٥٧- حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَّةُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ. فَقُلْتُ: أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مِمَّا أَذْنَبْتُ؟ قَالَ: «مَا هَذِهِ التَّمْرِقَةُ؟». قُلْتُ: لَتَجْلِسَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدهَا. قَالَ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ. وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ»^(٣).

٩٢- باسی ئه‌وه‌ی دانیه‌شتن له‌سه‌ر وینه‌ی لانا په‌سه‌نده

٥٩٥٧- قاسیم له‌ عایشه‌ی دایکی باوم‌پ‌داران رضی اللہ عنہا ده‌گێڕێته‌وه‌: که ئه‌و (عایشه) قالیچه‌یه‌کی^(٤) ک‌ری که وینه‌ی تێدا‌بوو، جا کاتی پێغه‌مبهری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بینی له‌ به‌رده‌م ده‌رگا‌که‌دا وه‌ستا و نه‌هاته‌ ژوور‌وه‌و، بۆیه‌ وتم: ئه‌ی پێغه‌مبهری

(١) پروانه: ٢٤٧٩.

(٢) پروانه: ٢٥٠.

(٣) پروانه: ٢١٠٥.

(٤) قالیچه: واته: قالیبه‌کی بچوک.

خوَا ښځه په شیمانم و دهگه پیمه وه بو لای خوا له و گونا هه ی کردوومه، فهرمووی: ((نهم قالیچه یه جیهه؟)) وتم: کریومه بو تو تا له سهری دانیشیت و له سهری بجهوی، پیغه مبهری خواش ښځه فهرمووی: ((بیگومان خاومنی نهم وینانه له رۆزی دوا پیدا سزا دمدرین و پیا یان دهوتریت: نه وهی دروستان کردوه زیندووی که نه وه، وه بهراستی فریسته ناروا ته مالیکه وه که وینه ی تیدا بیت)).

٥٩٥٨- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي طَلْحَةَ -صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ الصُّورَةُ». قَالَ بُسْرٌ: ثُمَّ اشْتَكَى زَيْدٌ فَعُدْنَاهُ، فَإِذَا عَلَى بَابِهِ سِتْرٌ فِيهِ صُورَةٌ، فَقُلْتُ لِعُبَيْدِ اللَّهِ -رَبِيبِ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَلَمْ يُخْبِرْنَا زَيْدٌ عَنِ الصُّورِ يَوْمَ الْأَوَّلِ؟ فَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: أَلَمْ تَسْمَعْهُ حِينَ قَالَ إِلَّا رَفَمًا فِي تَوْبٍ؟ وَقَالَ ابْنُ وَهْبٍ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو -هُوَ ابْنُ الْحَارِثِ- حَدَّثَهُ بُكَيْرٌ، حَدَّثَهُ بُسْرٌ، حَدَّثَهُ زَيْدٌ، حَدَّثَهُ أَبُو طَلْحَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ^(١).

٥٩٥٨- بوکهیر له بوسری کوری سه عیده وه نه ویش له زمیدی کوری خالیده وه دهیگیریته وه له نه بی ته لهی هاوه لی پیغه مبهره وه ښځه ده لی: بیگومان پیغه مبهری خوَا ښځه فهرمووی: ((بهراستی فریسته کان نارونه مالیکه وه وینه ی تیدا بیت))، بوسر ده لی: له پاشان زمید نه خوش کهوت و سهر داتمان کرد، جابینیمان په ردمیه ک به دمرگا که یه وه بوو وینه ی تیا بوو، وتم به عوبه یدوللای کو له به سی مهیموونه ی خیزانی پیغه مبهر ښځه نایا زمید دمرباره ی وینه رۆزی پشوو هه والی نه داینی؟ عوبه یدوللش وتی: نه ی گویت لی نه بوو کاتی وتی: مه گهر نه خش بی له پوښاکدا؟)).

ئیبینو و مهب وتی: عه مر که کوری حاریسهیه- بۆی گێراپینهوه وتی: بوکهیر بۆی گێراومتهوه نهویش بوسر بۆی گێراومتهوه نهویش زمید بۆی گێراومتهوه نهبو تهلهش بۆنهوی گێراومتهوه له پیغه مبهروه ﷺ^(١).

٩٣- باب كَرَاهِيَةِ الصَّلَاةِ فِي التَّصَاوِيرِ

٥٩٥٩- حَدَّثَنَا عِمْرَانُ بْنُ مَيْسَرَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ ﷺ: «أَمِيطِي عَنْي، فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي»^(٢).

٩٣- باسی ناپه سهندی نوێ کردن به پۆشاکیکهوه وینهی تیا بیت

٥٩٥٩-ئه نهس ﷺ دهلی: عائیشه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا په ردهیهکی رها و رهنگی نه خشاری هه بوو، به شیکی ماله که ی داپوشیبوو، پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی بی: ((ئهم به رده لابه و دووری بخهروه لیم، چونکه به راستی وینهکانی دیته به رچاوم له نوێز که مدا)).

٩٤- باب: لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ

٥٩٦٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ -هُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ- عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: وَعَدَ النَّبِيُّ ﷺ جِبْرِيلُ قَرَأَتْ عَلَيْهِ، حَتَّى اشْتَدَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فَلَقِيَهُ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا وَجَدَ، فَقَالَ لَهُ: إِنَّا لَا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ^(٣).

(١) ئهم رستهی بۆ نهوه هتاوه بلیت ئهم راویانه هه موو له یه کتریان بیستوووه بۆیه کتریان گێراوه تهوه دهما و دهم.

(٢) پروانه: ٣٧٤.

(٣) پروانه: ٣٢٢٧.

٩٤- باسیک: فریشتهکان نارونه مالیکهوه وینهی تیدا بیت

٥٩٦٠- سالیم له باوکیهوه (عهبدوڼلای کوری عومهر) ﷺ دهگیرپتهوه وتی: جبریل ﷺ به لینی به پیغه ممبر ﷺ دا (له کاتیکدا سهردانی بکات^(١)), به لام دووا کهوت ههتا به لای پیغه ممبرهوه ﷺ زور سهخت بوو, ئینجا پیغه ممبر ﷺ له مال جووه دهرهوه جبریل ﷺ پی گه یشت, پیغه ممبریش ﷺ سکالای نهو دواکهوتنه ی لای کرد, نهویش^(٢) فرمووی: ((بیگومان نیمه^(٣) ناچینه مالیکهوه وینه یا سهگی تیدا بیت)).

٩٥- بابُ هَنْ لَمْ يَدْخُلْ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ

٥٩٦١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا رَوَى النَّبِيُّ ﷺ أَنَّهَا أَخْبَرَتْهُ أَنَّهَا اشْتَرَتْ مُرْقَةً فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَلَمَّا رَأَاهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ عَلَى الْبَابِ فَلَمْ يَدْخُلْ، فَعَرَفَتْ فِي وَجْهِهِ الْكَرَاهِيَةَ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، مَاذَا أَذْنَبْتُ؟ قَالَ: «مَا بَالُ هَذِهِ النُّمْرِقَةِ؟». فَقَالَتْ: اشْتَرَيْتُهَا لَتَقْعَدَ عَلَيْهَا وَتَوَسَّدَهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ أَصْحَابَ هَذِهِ الصُّورِ يُعَذِّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَيَقَالُ لَهُمْ: أَحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ» وَقَالَ: «إِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ»^(٤).

٩٥- باسی که سیک نه چیتته مالیکهوه وینهی تیدا بیت

٥٩٦١- قاسیمی کوری موحه ممد له عائیشهی دایکی باوهرداران ﷺ دهگیرپتهوه: که عائیشه بو ی گیراوهتهوه که نهو (عائیشه) قالیچهیهکی کری وینهی تیدابوو,

(١) نه زیاد له موسلیمدا هاتوه (ارشاد الساری: ١٢/٦٢٨).

(٢) واته: جبریل ﷺ.

(٣) فریشتهکان.

(٤) پروانه: ٢١٠٥.

جا کاتی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قالیچه‌که‌ی بی‌نی له به‌رده‌م دەرگا‌که‌دا وه‌ستا و نه‌هاته ژووره‌وه، عایشه‌ش به‌ده‌م و چاویدا زانی پێی ناخۆشه، بۆیه وتی: ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا چ گونا‌هی‌کم کردوه په‌شیمانم و ده‌گه‌رپمه‌وه بۆ لای خوا و پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی؟ فهرمووی: ((ئهم قالیچه‌یه جیه؟)) ووتی: کرپومه بۆتۆ تا له‌سه‌ری دانیشیت و له‌سه‌ری بخه‌وی، پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فهرمووی: ((بی‌گومان خاوه‌نی ئهم وێنانه له رۆژی دوا‌یدا سزا ده‌درێن و پێیان ده‌وتریت: ئه‌وه‌ی دروستان کردوه زیندووی که‌نه‌وه))، وه فهرمووی: ((به‌راستی فریشه نارواته مایه‌که‌وه که وێنه‌ی تیدا بیت)).

٩٦- بَابُ مَنْ لَعَنَ الْمُصَوِّرَ

٥٩٦٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنِي غُنْدَرٌ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ اشْتَرَى غُلَامًا حَجَّامًا فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنْ ثَمَنِ الدَّمِّ، وَثَمَنِ الْكَلْبِ، وَكَسْبِ الْبَغِيِّ، وَلَعَنَ أَكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ، وَالْوَاشِمَةَ وَالْمُسْتَوْشِمَةَ، وَالْمُصَوِّرَ^(١).

٩٦- باسی ئه‌وه‌ی نه‌فرینی کردوه له وێنه‌ کێش

٥٩٦٢- عه‌ونی کوری ئه‌بی جوحه‌یفه له باوکیه‌وه ﷺ ده‌گێرپته‌وه که باوکی کۆیله‌یه‌کی می‌رد مندالی که‌له‌شاخ گری کړی، ئینجا وتی: به‌راستی پێغه‌مبه‌ر ﷺ رپگری کرد له نرخ، وه نرخ‌ی سه‌گ، وه پا‌ره په‌یدا‌کردنی ئافره‌تی داوین پیس، وه‌نه‌فرینی کرد له سوو‌خۆر و سوود‌م‌ر، وه ژنی خال کۆت و ژنی خال بۆ کۆتراو و وێنه‌ کێش.

٩٧- بابُ: مَنْ صَوَّرَ صُورَةً كُفَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ،

وَلَيْسَ بِنَافِعٍ

٥٩٦٣- حَدَّثَنَا عَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: سَمِعْتُ النَّضَرَ بْنَ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ يُحَدِّثُ قَتَادَةَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ ابْنِ عَبَّاسٍ وَهُمْ يَسْأَلُونَهُ وَلَا يَذْكُرُ النَّبِيَّ ﷺ، حَتَّى سُئِلَ فَقَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدًا ﷺ يَقُولُ: «مَنْ صَوَّرَ صُورَةً فِي الدُّنْيَا كُفَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يَنْفَخَ فِيهَا الرُّوحَ، وَلَيْسَ بِنَافِعٍ»^(١).

٩٧- باسیک: هەر که‌سی وێنه‌یه‌ک درووست بکات، له

رۆژی قیامه‌تدا داواى لى ده‌کری که گیان بکات

به‌به‌ریدا، ئه‌ویش ناتوانى گیان بکات به‌به‌ریدا

٥٩٦٣-سه‌عید ده‌لی: له نه‌زری کو‌ری نه‌نه‌سی کو‌ری مالیکم بیست بو‌ قه‌تاده‌ی ده‌گێ‌رایه‌وه وتی: من لای ئیبنو عه‌بباس بووم ﷺ خه‌لکه‌که پرسیاریان لى ده‌کرد و ئه‌ویش ناوی پی‌غه‌مبه‌ری ﷺ نه‌ده‌هینا، هه‌تا پرسیارى لى کرا، ئینجا وتی: له موحه‌مده‌م ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکه‌سیک وێنه‌یه‌ک دروست بکات له دونیادا، له رۆژی قیامه‌تدا داواى لى ده‌کری رۆح بکات به‌به‌ریدا، ئه‌ویش ناتوانى رۆح بکات به‌به‌ریدا)).

٩٨- بابُ الْإِرتِدَافِ عَلَى الدَّابَّةِ

٥٩٦٤- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، حَدَّثَنَا أَبُو صَفْوَانَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَسَمَةَ بْنِ زَيْدٍ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَكِبَ عَلَى حِمَارٍ عَلَى إِكَاْفٍ عَلَيْهِ قَطِيفَةٌ قَدِ كَيْتَتْ، وَأَرْدَقَ أَسَمَةُ وَرَاءَهُ^(٢).

(١) پروانه: ٢٢٢٥.

(٢) پروانه: ٢٩٨٧.

٩٨- باسی (دروسته) سوارکردنی که سیک له پاشکودا له سواری و لاخدا

٥٩٦٤- نوسامه‌ی کوری زهید ﷺ ده‌گیرته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سواری گویدر یزیک بوو به‌سەر کورتانیکه‌وه که هه‌یفه‌یه‌کی هه‌ده‌کییه‌ی به‌سەر دوه بوو، نوسامه‌شی خستبوویه پاشکوی خویه‌وه.

٩٩- بابُ الثَّلَاثَةِ عَلَى الدَّابَّةِ

٥٩٦٥- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا خَالِدٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ مَكَّةَ اسْتَقْبَلَهُ أُغَيْلِمَةُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَحَمَلَ وَاحِدًا بَيْنَ يَدَيْهِ وَالْآخَرَ خَلْفَهُ^(١).

٩٩- باسی (دروسته) سێ کهس سواری و لاخیک بن

(٥٩٦٥- عه‌بدو‌ل‌لای کوری عه‌بباس ﷺ ده‌لی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کاتی بهاتایه بو مه‌که‌که منداڵ و کورانی نه‌وه‌ی عه‌بدو‌لو‌تته‌لیب پی‌ش‌وزایان لی‌ده‌کرد و ده‌هاتن به پیری‌ه‌وه، پیغه‌مبه‌ریش ﷺ یه‌کی‌کیانی له به‌رده‌میدا سوار ده‌کرد و نه‌وه‌ی که‌شیانی له پاشکویدا سوار ده‌کرد.

١٠٠- بابُ حَمَلِ صَاحِبِ الدَّابَّةِ غَيْرُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ

وَقَالَ بَعْضُهُمْ: صَاحِبُ الدَّابَّةِ أَحَقُّ بِصَدْرِ الدَّابَّةِ، إِلَّا أَنْ يَأْذَنَ لَهُ.
٥٩٦٦- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، حَدَّثَنَا أَيُّوبُ: ذَكَرَ الْأَشْرُ الثَّلَاثَةَ عِنْدَ عِكْرِمَةَ، فَقَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: أَتَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَدْ حَمَلَ قُتَمٌ بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالْفَضْلُ خَلْفَهُ - أَوْ قُتَمٌ خَلْفَهُ، وَالْفَضْلُ بَيْنَ يَدَيْهِ - فَأَيُّهُمْ شَرٌّ أَوْ أَيُّهُمْ خَيْرٌ؟^(٢).

(١) پروانه: ١٧٩٨.

(٢) پروانه: ١٧٩٨.

١٠٠- باسی خاوهنی و لاخ که سیکی تر له بهردهمیدا سوار کات

وه که سیک^(١) دهلی: خاوهنی ولاغه که له پیشره له پیشه وه سوار بی، مه گهر خوئی مؤلّت بدات (که سیکی تر له پیشیه وه سوار بییت).
 ٥٩٦٦- ئه یوب دهلی: لای عیکریمه باسی خراپترینی سی که سه که^(٢) کرا، ئه ویش وتی: ئیبنو عه عباس رضی الله عنه وتی: پیغه مبهری خوا رضی الله عنه هات (بو مه که به سوار و شتریکه وه)، له هه مان کاتدا قوسه می له بهردهم خویدا سوار کردبوو فه زلیش له پاشکویدا، یان قوسه می له پاشکویدا سوار کردبوو فه زلیش له بهردهمیدا- جا کامیان خراپن؟ یان کامیان چاکن؟.

١٠١- باب

٥٩٦٧- حَدَّثَنَا هُدْبَةُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، حَدَّثَنَا قَتَادَةُ، حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضی الله عنه، قَالَ: بَيْنَا أَنَا رَدِيفُ النَّبِيِّ ﷺ لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا آخِرَةُ الرَّحْلِ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. قَالَ: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ؟». قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «حَقُّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا». ثُمَّ سَارَ سَاعَةً ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ». قُلْتُ: لَبَّيْكَ رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. فَقَالَ: «هَلْ تَدْرِي مَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوهُ؟». قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمْ»^(٣).

(١) عامیر شهعه بی وا دهلی.

(٢) که پیکه وه سوار و لاغیک ده بن.

(٣) پروانه: ٢٨٥٦.

١٠١- باسیک

٥٩٦٧- ئه‌نه‌سی کوری مالیک له موعازی کوری جه‌به‌له‌وه ﷺ ده‌گێرێته‌وه و ده‌لی: له کاتی‌کدا من له پاشکۆی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ بووم له نیوان من و ئه‌ودا ته‌نها کۆتای کورتان (ی و شتر) هه‌بوو، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ئه‌ی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆش نوودی تۆ به ده‌ست دینم، پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت ئینجا فه‌رمووی: ((ئه‌ی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نووری تۆ به‌ده‌ست دینم، پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت ئینجا فه‌رمووی: ((ئه‌ی موعاز)) وتم: له خزمه‌تام گوێرايه‌لتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نووری تۆ به‌ده‌ست دینم، فه‌رمووی: ((ئایا دهمانی مافی خوا چیه‌ له‌سه‌ر به‌نده‌کانی؟)) وتم: خوا و پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ زاناترن، فه‌رمووی: ((مافی خوا له‌سه‌ر به‌نده‌کانی ئه‌وه‌یه‌ بیه‌رستن و هیچ شتێک نه‌که‌نه هاوبه‌شی))، له پاشان ماوه‌یه‌ک رۆشت، له پاشان فه‌رمووی: ((ئه‌ی موعازی کوری جه‌به‌ل))، وتم: فه‌رمان به‌ردارتم ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆش نوودی تۆ به‌ده‌ست دینم، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا دهمانی مافی به‌نده‌کان له‌سه‌ر خوا چیه‌؟ ئه‌گه‌ر مافی خوایان ئه‌نجام دا؟)) وتم: خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی ﷺ زاناترن، فه‌رمووی: ((مافی به‌نده‌کان له‌سه‌ر خوا ئه‌وه‌یه‌ که سزایان نه‌دات)).

١٠٢- بابُ إِرْدَافِ الْمَرْأَةِ خَلْفَ الرَّجُلِ

٥٩٦٨- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ صَبَاحٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبَّادٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ خَيْبَرٍ، وَإِنِّي لَرَدِيفُ أَبِي طَلْحَةَ، وَهُوَ يَسِيرُ وَبَعْضُ نِسَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، رَدِيفُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِذْ عَثَرَتِ النَّاقَةُ فَقُلْتُ: الْمَرْأَةُ. فَنَزَلَتْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّهَا أُمُّكُمْ». فَشَدَدْتُ الرَّحْلَ وَرَكِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا دَنَا -أَوْ رَأَى الْمَدِينَةَ- قَالَ: «آيِبُونَ تَائِبُونَ، عَابِدُونَ، لِرَبَّنَا حَامِدُونَ»^(١).

١٠٢- باسی (دروسته) ئافرهت له پاشکۆی پیاوهوه^(١)

سواری و لایخ بکریت

٥٩٦٨- نه نه سی کوری مالیک ﷺ ده ئی: له خزمهت پیغه مبهری خوادا ﷺ له خه بهر گه راپینه وه، من له پاشکۆی و لاغه که ی نه بی ته لحه دا بووم، دهرۆشت یه کیک له خیزانه کانی پیغه مبهری خواش ﷺ له پاشکۆی پیغه مبهری خوادا بوو ﷺ، له پر می حوشره که سهر سمیدا وتم: ئاگاداری ژنه که به، جا من دابه زیم پیغه مبه ریش ﷺ فهرمووی: ((ئهو ه صه فیه ی دایکتانه)) ئینجا کورتانه که م توند کرده وه و پیغه مبهری خوا ﷺ سوار بوو، جا کاتی نزیک بوویه وه له مه دینه- یان مه دینه ی بینی فهرمووی: ((گه راوانی، ته و به کارانی، په رستکاران، بو په رومردگارمان سوپاس گوزارین)).

١٠٣- بابُ الاسْتِئْذَانِ، وَوَضْعِ الرَّجْلِ عَلَى الْأُخْرَى

٥٩٦٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ عَبَادِ بْنِ مَعِيٍّ، عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ أَبْصَرَ النَّبِيَّ ﷺ يَضْطَجِعُ فِي الْمَسْجِدِ، رَافِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى^(٢).

١٠٣- باسی له سهر گازه ره ی پشت راکشان، وه دانانی

لاقیک له سهر لاقه که ی تر

٥٩٦٩- عه ببادی کوری ته میم له مامه یه وه ﷺ ده گیر پته وه ده ئی: که نه و پیغه مبهری خوی ﷺ بینی له مزگه وتدا به پشتا پالکه وتبوو، لاقیکی نابوویه سهر لاقه که ی تری.

(١) له پاشکۆی پیاوی مه حره مدا.

(٢) پروانه: ٤٧٥.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٧٨- کتابُ الأدب

به ناوی خواي به خشنده میهره بان

٧٨- په راوی نادابه کان

١- بابُ البرِّ والصَّلة قولُ الله ﷻ: ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَلَدَيْهِ حُسْنًا ۖ﴾ العنكبوت ٥٩٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: الْوَلِيدُ بْنُ عِزَّارٍ أَخْبَرَنِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ يَقُولُ: أَخْبَرَنَا صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ - قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: «الصَّلَاةُ عَلَى وَفْتِهَا». قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «تُحِبُّ بُرَّ الْوَالِدَيْنِ». قَالَ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ». قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ، وَلَوْ اسْتَرْذَلْتُكَ لَرَأَيْتَنِي^(١).

١- باسی چاکه کردن (له گه‌ل دایک و باوک) په یوه ندى
خزمايه تى و ئهم فهرمايشته می خوا ﷻ: ((وه فهرمانمان
داوه به ئاده می که چاکه له گه‌ل دایک و باوکیدا بکات))

٥٩٧٠- وه لیدی کوری عیزار وتی: له ئه بوعه مری شه یانیم بیست دمیوت
خاومنی ئهم خانوو- به دهمستی ناماژه ی کرد بو خانوو ده کی عه بدوللا ﷺ - بو ی
گیراینه وه وتی: پرسیارم له پیغه مبه‌ر کرد ﷺ کام کرده وه لای خوا
خوشه ویستره؟ فهرمووی: ((نوێژکردن له سه‌رم‌تای کاته که یه وه))، وتی: پاشان چ
کرده مویه کی تر؟ فهرمووی: ((پاشان چاکه کردن له گه‌ل دایک و باوکدا))، وتی:

پاشان چی تر؟ فهرمووی: ((خه‌بات و تیکوشان له‌پیناو ئایینی خوادا))،
عه‌بدوللا وتی: ئه‌مانه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پئی وتم و بۆی باس کردم، وه ئه‌گهر
پرسیاری زیاترم بکردایه وه‌لامی زیاتری ده‌دامه‌وه.

٢- باب: مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ الصُّبْحَةِ؟

٥٩٧١- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ شُرْبَمَةَ، عَنْ أَبِي
زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَحَقُّ
بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «أُمُّكَ». قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: «ثُمَّ أَبُوكَ».
وَقَالَ: ابْنُ شُرْبَمَةَ وَيَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ: حَدَّثَنَا أَبُو زُرْعَةَ مِثْلَهُ.

٢- باسیک: کئ شیاوترینه به‌جوانی هاورپیه‌تی کردن؟

٥٩٧١- ئه‌بو هورمیره رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ده‌لی: پیاویک هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وتی:
ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کئ شیاوترین که‌سه به‌جوانی هاورپیه‌تی بکه‌م؟
فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟ فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟
فهرمووی: ((دایکت)) وتی: پاشان کئ؟ فهرمووی: ((باوکت)).
ئیب‌نو شوبومه و یه‌حیای کوری ئه‌یوب ده‌لین: ئه‌بو زورعه وینه‌ی
فهرمووده‌که‌ی پیشووی گپ‌رایه‌وه.

٣- باب: لَا يُجَاهِدُ إِلَّا بِإِذْنِ الْوَالِدَيْنِ

٥٩٧٢- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ سُفْيَانَ وَشُعْبَةَ قَالَا: حَدَّثَنَا حَبِيبٌ ح.

قَالَ: وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَجَاهِدُ؟ قَالَ: «لَكَ أَبَوَانِ؟». قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: «فَفِيهِمَا فَجَاهِدُ»^(١).

٣- باسیک: (باوه‌ردار) خه‌بات ناکات به‌رم‌زامه‌ندی باوک و دایکی نه‌بیّت

٥٩٧٢-عه‌بدووللای کورێ عه‌مر ﷺ ده‌لی: پیاویک عه‌رزێ پیڤه‌مبه‌ری ﷺ کرد ئایا جیهاد بکه‌م؟ فه‌رمووی: ((باوک و دایکت هه‌یه)) وتی: به‌لی. فه‌رمووی: ((بکه‌پرێوه‌ه) له‌ چاکه‌کردن له‌ گه‌ل نه‌وان تی‌بکۆشه و خۆت ماندوو بکه)).

٤- باب: لَا يَسُبُّ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ

٥٩٧٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟ قَالَ: «يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسُبُّ أُمَّهُ».

٤- باسیک: باوه‌ردار جنیو به‌ باوک و دایکی نه‌دات

٥٩٧٣- عه‌بدووللای کورێ عه‌مر ﷺ ده‌لی: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: ((به‌راستی له‌ تاوانه‌ هه‌ره‌ گه‌وره‌کان نه‌ومه‌یه‌ که‌ مروؤف جنیو به‌ باوک و دایکی بدات))، وترا: نه‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ مروؤف چۆن جنیو به‌ باوک و دایکی ده‌دات؟ فه‌رمووی: ((که‌سیک جنیو به‌ باوکی که‌سیک ده‌دات، به‌و هۆیه‌وه‌ که‌سه‌که‌ جنیو به‌ باوکی ده‌دات، وه‌ جنیو به‌ دایکی ده‌دات (نه‌ویش جنیو به‌ دایکی ده‌دات))).

٥- بَابُ إِجَابَةِ دُعَاءِ مَنْ بَرَّ وَالِدَيْهِ

٥٩٧٤- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُقْبَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «بَيْنَمَا ثَلَاثَةٌ نَفَرٍ يَتَمَشَّوْنَ أَحَدَهُمُ الْمَطَرُ، فَمَالُوا إِلَى غَارٍ فِي الْجَبَلِ، فَأَنَحَطَّتْ عَلَى قِمِّ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ، فَأُطْبِقَتْ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: انْظُرُوا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا لِلَّهِ صَالِحَةً، فَأَدْعُوا اللَّهَ بِهَا لَعَلَّهُ يَفْرُجُهَا. فَقَالَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صَبِيَّةٌ صِغَارٌ كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ، فَإِذَا رُحْتُ فَحَلَبْتُ بَدَأْتُ بِوَالِدَيْهِ أَسْقِيهِمَا قَبْلَ وَلَدِي، وَإِنَّهُ نَاءَ بِي الشَّجَرُ فَمَا أَتَيْتُ حَتَّى أُمْسِيَتْ، فَوَجَدْتُهُمَا قَدْ نَامَا، فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أُحْلُبُ، فَجِئْتُ بِالْحِلَابِ فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا، أَكْرَهُ أَنْ أُوقِظَهُمَا مِنْ نَوْمِهِمَا، وَأَكْرَهُ أَنْ أَبْدَأَ بِالصَّبِيَّةِ قَبْلَهُمَا، وَالصَّبِيَّةُ يَتَضَاغُونَ عِنْدَ قَدَمَيَّ، فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ دَائِي وَدَأْبُهُمْ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَيُّيَّيَّ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ، فَفَرَجَ اللَّهُ لَهُمْ فُرْجَةً حَتَّى يَرَوْنَ مِنْهَا السَّمَاءَ. وَقَالَ الثَّانِي: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَتْ لِي ابْنَةٌ عَمٌّ، أُحِبُّهَا كَأَسَدٍ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ، فَطَلَبْتُ إِلَيْهَا نَفْسَهَا، فَأَبَتْ حَتَّى آتَيْتَهَا مِائَةَ دِينَارٍ، فَسَعَيْتُ حَتَّى جَمَعْتُ مِائَةَ دِينَارٍ، فَلَقَيْتُهَا بِهَا، فَلَمَّا قَعَدْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، اتَّقِ اللَّهَ، وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ. فَقُمْتُ عَنْهَا، اللَّهُمَّ فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَيُّيَّيَّ قَدْ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا مِنْهَا. فَفَرَجَ لَهُمْ فُرْجَةً، وَقَالَ الْآخَرُ: اللَّهُمَّ إِنِّي كُنْتُ اسْتَأْجَرْتُ أَحِيرًا بِفَرَقِ أُرْرُ، فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ: أَعْطِنِي حَقِّي. فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَقَّهُ، فَتَرَكَهُ وَرَغِبَ عَنْهُ، فَلَمْ أَزَلْ أَزْرَعُهُ حَتَّى جَمَعْتُ مِنْهُ بَقْرًا وَرَاعِيَهَا، فَجَاءَنِي فَقَالَ: اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تَظْلِمْنِي، وَأَعْطِنِي حَقِّي. فَقُلْتُ: أَذْهَبَ إِلَى ذَلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيَهَا. فَقَالَ: اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تَهْزَأْ بِي. فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَهْزَأُ بِكَ، فَخُذْ ذَلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيَهَا. فَأَخَذَهُ فَانْطَلَقَ بِهَا، فَإِنْ كُنْتُ تَعْلَمُ أَيُّيَّيَّ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ مَا بَقِيَ، فَفَرَجَ اللَّهُ عَنْهُمْ»^(١).

0- باسی گیرابوونی دووعای نهو که سهی چاکه ی له گهل دایک و باوکیدا کردوه

٥٩٧٤- عه بدوللای کورپی عومهر ﷺ له پیغه مبهروه ﷺ دهگیریتته وه فهرمووی:
((له کاتیکدا سی کهس به رینگادا دهرۆشتن باران لی داکردن و رۆشتنه
نهشکه و تیکه وه له شاخیکدا، نهنجا به ردیکی گه وره له شاخه که وه به ربوویه وه
دهرگای نهشکه و ته که ی لی گرتن، جا له ناو خویاندا به یه کتریان وت: ورد ببنه وه
و سهیربکه ن نهو کرده و چاکانه ی که له بهر خوا کردووتانه^(١) پییان بپارینه وه
له خوا، به لکو خوا رزگارتان کات له م به لایه، ئینجا یه کیکیان وتی: نه ی خواجه
من دایک و باوکیکی پیری به ته مه نهم هه بوو، وه چهند مندالیک ی ورد و
بچووکیشم هه بوو، وه نازه لم دهله و مراند بو بژیویان، که ئیواران دهاته مه وه (بو
ماله وه) شیر ی نازه له کانم دده دۆشی و سه رتا پیش منداله کانم ده مدا به دایک و
باوکم بیخونه وه، جا (رۆژیکیان) دارکردنه وه دووری خستمه وه نه هاته مه وه تا
شه و به سه ردا هات، (که هاته مه وه) بینیم دایک و باوکم خه وتوون، جا جاران
چۆن نازه له کانم دده دۆشی هه روا دۆشیم، ئینجا شیر که م هی ناو به راسه ریا نه وه
راوه ستام دلم نه هات خه به ریان که مه وه، پیشم خۆش نه بوو بیده م به منداله کان
پیش نه وان بیخونه وه، منداله کانیش هه ر زاق زوقیان بوو له بهر پیمدا، هه ر به
جوړه من و نه وان ماینه وه هه تا دنیا رپووناک بوویه وه. نه ی خواجه نه گه ر
خۆت لات وایه نه مه م له بهر رهمه ندی تو نه نجام داوه دهروو یه کمان لی
بکه ره وه ئاسمانی لی وه ببینین، ده لی: جا که لینیکیان لی کرایه وه و ئاسمانیان
ده بینن، یه کیکی که یان وتی: نه ی خواجه گیان تو دهمانی که من کچیکی ئاموزام
هه بوو خۆشده ویست و مگو نه و په ری خۆشه ویستی پیاو که ئافهرتی خۆشبو ی،
جا داوای کاری ناشه رعیم لی کرد، به لام که چه که رازی نه بوو هه تا سه د دینارم بو

(١) به لکو خوا به هو یه وه له م ته نگانه یه رزگارمان بکات.

هینا، منیش هه‌وئمدا تا سه‌د دینارم کۆکرده‌وه (پێمدا)، به‌ هۆی ئه‌و پارمیه‌وه پێی گه‌شتم، جا کاتی له‌ نیوان هه‌ردوو رانیدا دانیشتم^(١) کچه‌که‌ وتی: ئه‌ی به‌نده‌ی خوا له‌خوا به‌ترسه‌ و مۆری کچینیم مه‌درپنه‌، منیش هه‌ستام وازم لی هینا، ئه‌ی خواجه گیان ده‌ی ئه‌گه‌ر ئه‌زانی من ئه‌م کاره‌م له‌به‌ر رهمانه‌ندی تۆ کردوه ئه‌وه‌ که‌لینی‌کمان لی بکه‌ره‌وه و رزگارمان بکه‌ له‌م به‌رده‌، جا که‌لینیکی تریان لی کرایه‌وه. وه‌ سییه‌میان وتی: خواجه گیان من کریکاریکم گرتبوو به‌ سی مه‌ن چه‌لتوک، جا کاتی کاره‌که‌ی ته‌واو کرد وتی: هه‌قه‌که‌م به‌ری منیش خسته‌م به‌رده‌می به‌لام ئه‌و نه‌یویست و رۆشت منیش به‌رده‌وام (کریکه‌یم بۆ) ده‌کرده‌ کشتوکال، هه‌تا به‌ به‌ره‌مه‌که‌ی چه‌ند سه‌ر مانگا و شوانیکم کری، پاشان کریکاره‌که‌ هاته‌وه‌ بۆلام و وتی: له‌ خوا به‌ترسه‌ و سته‌مم لی مه‌که‌ و کریکه‌م به‌ره‌وه‌، منیش وتم: برۆ ئه‌و هه‌موو مانگایانه‌ و گاوانه‌که‌شی (هی تویه‌ بیانبه‌)، وتی: له‌ خوا به‌ترسه‌ و گالته‌م پێ مه‌که‌، منیش وتم: دلنیا به‌ گالته‌ت پێ ناکه‌م ئه‌و مانگایانه‌ و گاوانه‌که‌شی ببه‌، ئه‌ویش وم‌ری گرت و بردنی. (خواجه گیان) ئه‌گه‌ر ده‌زانی من ئه‌م کاره‌م له‌به‌ر رهمانه‌ندی تۆ کردوه، ئه‌ومنده‌ی ماویه‌تی لایبه‌ بۆمان، جا خواش دمووی لی کردنه‌وه.

٦- باب: عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْكَبَائِرِ

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

٥٩٧٥- حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ حَفْصٍ، حَدَّثَنَا شَيْتَانُ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ وَرَّادٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الْأُمَّهَاتِ، وَمَنْعَ وَهَاتٍ، وَوَأَدَّ الْبَنَاتِ، وَكَرِهَ لَكُمْ قَيْلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ»^(٢).

(١) بۆ ئه‌وه‌ی زینای له‌گه‌ڵ بکه‌م.

(٢) پروانه: ٨٤٤.

٦- باسیک: سه‌رپیچی باوک و دایک له گوناوه گه‌وره‌کانه

نهم فه‌رمووده‌یه عبداللای کوری عه‌مر ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ گێراویه‌تیه‌وه ٥٩٧٥- موغیره ﷺ له پیغه‌مبه‌روهه ﷺ ده‌گێرێته‌وه که فه‌رموویه‌تی: ((بیگومان خوای گه‌وره سه‌رپیچی دایکان و رێگری لێکردوون له داواکردنی نه‌وه‌ی هی ئیوه نیه، و زیندبه‌چال کردنی کیزۆله‌کان و وتی وتی و پرسبازی زۆرکردن و به‌فه‌رۆدانی مالی بو ئیوه لا ناپه‌سه‌نده)).

٥٩٧٦- حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ، حَدَّثَنَا خَالِدُ الْوَاسِطِيُّ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟». قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ». وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ فَقَالَ: «أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ، أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ». فَمَا زَالَ يَقُولُهَا حَتَّى قُلْتُ: لَا يَسْكُتُ^(١).

٥٩٧٦- عه‌بدوهره‌حمانی کوری نه‌بو به‌کهره له باوکیه‌وه ده‌گێرێته‌وه که‌ده‌لی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((نایا هه‌والتان پێ بدهم گوناوه هه‌ره گه‌وره‌کان جین؟)) ئیمه‌ش وتمان: به‌لی نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، فه‌رمووی: ((هاوبه‌ش دانانه بو خوا و سه‌رپیچی کردنی دایک و باوک))، پیغه‌مبه‌ر ﷺ پالیدابوویه‌وه راست بوویه‌وه و دانیشته و فه‌رمووی: ((ناگادارین ووتیه‌ی درۆ و شایه‌تی دانی درۆش، ناگادارین ووتیه‌ی درۆ و شایه‌تی دانی درۆش))، نه‌نه‌س ده‌لی: جا به‌به‌رده‌وامی نهم وته‌ی دووباره ده‌کرده‌وه هه‌تا وتم: بێدمنگ نابیت.

٥٩٧٧- حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُيَيْنَةُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْكِبَائِرَ - أَوْ

سُئِلَ عَنِ الْكِبَائِرِ- فَقَالَ: «الشُّرْكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ». فَقَالَ: «أَلَا أُتَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟ - قَالَ: "قَوْلُ الزُّورِ" أَوْ قَالَ: "شَهَادَةُ الزُّورِ". قَالَ شُعْبَةُ: وَأَكْثَرُ ظَنِّي أَنَّهُ قَالَ: «شَهَادَةُ الزُّورِ»^(١).

٥٩٧٧- ئه‌نه‌سی کوردی مالیک ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسی گونا‌هه گه‌وره‌کانی کردیان پرس‌یاری گونا‌هه گه‌وره‌کانی لی کرا- پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((هاوبه‌ش دانان بو‌خوا، وه کوشتنی مرو‌ف^(٢) و سه‌رپی‌چی کردنی دایک و باوک))، ئینجا فه‌رمووی: ((نایا گونا‌هه گه‌وره‌کانتان پی‌ بلیم؟)) فه‌رمووی: ((وته‌ی درو)) یان فه‌رمووی: ((شایه‌تی دانی درو)). شو‌عه‌ ده‌لی: زورتر گومان وایه که فه‌رمووی: ((شایه‌تی دانی درو)).

٧- بابُ طَلَةِ الْوَالِدِ الْمُشْرِكِ

٥٩٧٨- حَدَّثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، أَخْبَرَنِي أَبِي، أَخْبَرَنِي أَسْمَاءُ ابْنَةُ أَبِي بَكْرٍ ؓ قَالَتْ: أَتَتْنِي أُمِّي رَاغِبَةً فِي عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ: أَصْلُهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ». قَالَ ابْنُ عَيْنَةَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِيهَا: ﴿لَا تَهْتَكُوا اللَّهَ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُعَيِّلُواكُمْ فِي الدِّينِ﴾ (٨) الممتحنة^(٣).

٧- باسی به‌جیه‌ئانی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل باوکی هاوبه‌ش دانهر بو‌خوا (دروسته)

٥٩٧٨- هیشامی کوردی عوروه وتی: باوکم بو‌ی گپ‌رامه‌وه وتی: دایکم هات بو‌ لام چه‌زی ده‌کرد (به‌چاکه و په‌یوه‌ندی من له‌گه‌لی^(١)) له کاتی جه‌نگ راگرتنی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ

(١) بروانه: ٣٦٥٣.

(٢) به‌نا‌ره‌وا و بی‌ ئه‌وه‌ی که‌سیکی کوشتی به‌ نا‌هه‌ق.

(٣) بروانه: ٣٦٢٠.

(له‌گه‌ل قورمیشدا)، منیش پرسیارم له پیغه‌مبهر ﷺ کرد چاکه و په‌یوه‌ندی بکه‌م له‌گه‌لیدا؟ فهرمووی: ((به‌ئ)). ئیبنو عویه‌ینه ده‌ئ، به‌و هویموه خوای به‌رز و بلند دمرباره‌ی ئه‌م نایه‌ته‌ی دابه‌زاند: (خوا ریتان لی ناگرئ له‌گه‌ل ئه‌وانه‌ی که جه‌نگیان له‌گه‌ل نه‌کردوون له‌سه‌ر ئه‌م دینه‌) (که چاکه‌یان له‌گه‌لدا بکه‌ن).

٨- بابُ صَلَۃِ الْمَرْأَةِ اُصْحَا وَلَهَا زَوْجٌ

٥٩٧٩ - وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي هِشَامٌ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ: قَدِمْتُ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ - فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ وَمُدَّتِهِمْ، إِذْ عَاهَدُوا النَّبِيَّ ﷺ مَعَ أَبِيهَا، فَاسْتَفْتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَقُلْتُ: إِنَّ أُمِّي قَدِمَتْ وَهِيَ رَاغِبَةٌ [أَفَأَصِلُهَا؟] قَالَ: «نَعَمْ، صِلِي أُمِّكَ»^(١).

٨- باسی ئافره‌ت می‌ردی هه‌بئ له‌گه‌ل دایکیدا چاکه بکات

٥٩٧٩- عوروه له ئه‌سمانه‌وه ﷺ ده‌گیرته‌وه ده‌ئ: دایکم له‌و ماوه‌ی جه‌نگ راگرته‌ی قورمیش که‌په‌یمانی (جه‌نگ راگرتنیان) له‌گه‌ل پیغه‌مبهر ﷺ کردبوو، له‌گه‌ل باوکیدا^(٢) هاتبوو (بو لام)، منیش پرسیارم له پیغه‌مبهر ﷺ کرد وتم: دیاره دایکم هاتووو پی خۆشه‌ و چه‌ز ده‌کات به‌چاکه‌ و په‌یوه‌ندی من، (ئایا پیشوازی لی بکه‌م؟) فهرمووی: ((به‌ئ چاکه‌ی له‌گه‌لدا بکه‌)).

٥٩٨٠- حَدَّثَنَا يَحْيَى، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ أَخْبَرَهُ أَنَّ هِرْقَلَ أَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَقَالَ - يَعْني: النَّبِيُّ ﷺ: يَأْمُرُنَا بِالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ وَالْعَفَافِ وَالصَّلَةِ^(٤).

(١) یان چه‌زی به‌ ئیسلام نه‌ده‌کرد و پقی لی بوو.

(٢) پروانه: ٣٦٢٠.

(٣) له‌گه‌ل کوپکیدا.

(٤) پروانه: ٧.

٥٩٨٠-عه بدوللای کوری عه بیاس ﷺ دهلی: نه بو سوفیان بوی گیرایه وه که هر مقل ناردی به شوینیدا، جا (نه بو سوفیان) وتی- واته: پیغه مبه ر ﷺ :-
 فرمانمان پیده کات به نوێز کردن و مال به خشین و داوین پاکي و به جیهینانی په یومندی خزمایه تی.

٩- بابُ صَلَۃِ الْاَخِ الْمُشْرِکِ

٥٩٨١- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: رَأَى عُمَرُ حُلَّةَ سَيِّئَةٍ تَبَاغَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ابْتَغِ هَذِهِ، وَالْبَسْهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَإِذَا جَاءَكَ الْوُفُودُ. قَالَ: «إِنَّمَا يَلْبَسُ هَذِهِ مَنْ لَا خَلَاقَ لَهُ». فَأَتَى النَّبِيُّ ﷺ مِنْهَا بِحُلٍّ، فَأَرْسَلَ إِلَى عُمَرَ بِحُلَّةٍ فَقَالَ: كَيْفَ أَلْبَسْتُهَا وَقَدْ قُلْتَ فِيهَا مَا قُلْتَ؟ قَالَ: «إِنِّي لَمْ أُعْطِكُمَا لِتَلْبَسَهَا، وَلَكِنْ تَبِعُهَا أَوْ تَكْسُوَهَا». فَأَرْسَلَ بِهَا عُمَرُ إِلَى أَخٍ لَهُ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ قَبْلَ أَنْ يُسْلِمَ^(١).

٩- باسی چاکه کردنی (مسولمان) له گه ل برای هاوبهش دانه ریدا بو خوا

٥٩٨١-عه بدوللای کوری عومهر ﷺ دهلی: عومهر پو شاکیکی خمت خه تی ناو ریشمی بی نی دمفر و شرا، وتی: (نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ) نه م پو شا که بکره و له به ری که له روژانی ههینی و کاتی ومعد و نوینهر دیت بو لات، (پیغه مبه ریش خوا ﷺ) هه رمووی: ((بیگومان که سیک نه م پو شا که (ناو ریشمه) له بهر ده کات، له روژی دوا ییدا هه یج به شیکی نه بی ت))، پاشان پیغه مبه ری خوا ﷺ چه ند

پۆشاکێکی ئاوریشمی بۆ هات جا پۆشاکێکیانی نارد به عومەر، عومهریش وتی: چۆن له بهری بکه‌م له کاتی‌کدا جه‌نابت دهرباره‌ی نه‌ومت فهرموو که فهرمووت؟ پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فهرمووی: ((من بۆ نه‌وه نه‌م پۆشاکه‌م پێ نه‌داوی که له بهری بکه‌یت، به‌لکو بيفرۆشیت یا ن بیدمیت به‌که‌سیک بپۆشیت))، بۆیه عومەر ناردی بۆ براهه‌کی که له مه‌ککه بوو پێش نه‌وه‌ی مسوڵمان ببیت.

١٠- بابُ قُضْلِ صَلَةِ الرَّحِمِ

٥٩٨٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ^(١).

١٠- باسی فهرز و گه‌وره‌یی به‌جیه‌نیانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٥٩٨٢- موسای کوری ته‌لحه له نه‌بی نه‌یوبه‌وه ﷺ ده‌گێڕێته‌وه ده‌لی: وترا نه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرده‌ومه‌که‌م پێ بلێ بمباته به‌هه‌شته‌وه.

٥٩٨٣- حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا بِهِزُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَوْهَبٍ وَأَبُوهُ عُثْمَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُمَا سَمِعَا مُوسَى بْنَ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ ﷺ أَنَّهُ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. فَقَالَ الْقَوْمُ: مَا لَهُ؟ مَا لَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَرَبَ مَا لَهُ». فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ، ذَرَهَا». قَالَ: كَأَنَّهُ كَانَ عَلَى رَاحِلَتِهِ^(٢).

(١) پروانه: ١٣٩٦.

(٢) پروانه: ١٣٩٦.

٥٩٨٣- نه بو نه یووبی نه نصاری ﷺ ده گێرێته وه: که پیاوێک وتی: نهی پیغه مبهری خوا ﷺ کرده وه دیه کم پی بلی بمباته به هه شته وه، خه لکه کهش وتیان: نهو کابرایه چی نهوئ؟ نهو کابرایه چی نهوئ؟ پیغه مبهری خواش ﷺ فهرمووی: ((پیوێسته کی گرنگی ههیه))، جا پیغه مبهر ﷺ فهرمووی: ((خوا بهرسته و ههچ شتیک مه که به هاوبهشی، وه به جوانی نوێزه کانت بکه، وه زهکات بده، وه په یوهندی خزمایهتی به جی بیته (ولاخه کهت) واز لی بیته))، وتی: ده لئی (پیاوه که یان پیغه مبهر ﷺ) به سواری ولاخه که یه وه بوو.

II- بابُ إِثْمِ الْقَاطِعِ

٥٩٨٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ جُبَيْرٍ بَنٍ مُطْعِمٍ قَالَ: إِنَّ جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعٌ».

II- باسی گوناھن پچرینه رن په یوهندی خزمایهتی

٥٩٨٤- موحه مه دی کوپی جوبهیری کوپی موتعیم وتی: جوبیری کوپی موتعیم ﷺ بو ی گێرایه وه که له پیغه مبهری ﷺ بیستوو ده یفه رموو: ((نه وهی په یوهندی خزمایهتی بیچرینیت ناجیته به هه شته وه)).

II- بابُ مَنْ بُسِطَ لَهُ فِي الرِّزْقِ بِصَلَةِ الرَّحِمِ

٥٩٨٥- حَدَّثَنِي إِبرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْنٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبْسَطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَأَنْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ».

١٢- باسی ئه‌وه‌ی رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان کراوه به‌هۆی به‌جیه‌تانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٥٩٨٥- ئه‌بو هوریره رضی الله عنه ده‌لی: له پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله بیست ده‌یفه‌رموو: ((هه‌رکەس پێی خۆشه‌ رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان بکریت، وه‌ مردنی دوا بخریت، ئه‌وه‌ با په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جی بێن)).

٥٩٨٦- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُبَسَّطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ، وَيُنْسَأَ لَهُ فِي آثَرِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ»^(١).

٥٩٨٦- ئه‌نه‌سی کوری مالیک رضی الله عنه ده‌گێڕێته‌وه‌ که پێغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه و آله فه‌رمووی: ((هه‌رکەس پێی خۆشه‌ که رَسَق و رَوَزی بۆ فراوان بکریت، وه‌ مردنی دوا بخریت، ئه‌وه‌ با په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جی بێن)).

١٣- باب: مَنْ وَصَلَ وَصَلَهُ اللَّهُ

٥٩٨٧- حَدَّثَنِي بِشْرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، أَخْبَرَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي مُرَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي سَعِيدَ بْنَ يَسَارٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْخَلْقَ، حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ خَلْقِهِ، قَالَتِ الرَّحْمُ: هَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعَةِ. قَالَ: نَعَمْ، أَمَّا تَرْضَيْنَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكَ وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكَ؟ قَالَتْ: بَلَى يَا رَبِّ. قَالَ: فَهُوَ لَكَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: «فَافْرُؤْوا إِنِّي سَمِعْتُ: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقْطِعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾» محمد.

١٣- باسیک: هه کهس په یوه ندى خزمایه تی به جى بىنى، خواش فه زلى خو ى به سهردا ده رژی نیت

٥٩٨٧- ئه بو هو ره پره ﷺ له پىغه مبه ره وه ﷺ ده گى رپته وه که فه رموو یه تی: ((بىگومان خوا دروستکرا وه گانى دروست کرد، کاتى له دروست کردنى بویه وه خزمایه تی (ره حم) وتى: ئه مه شو ینى په ناگره به تو له پچراندنى په یوه ندى خزمایه تی، خوا فه رموو ى: ئایا رازى نابیت ئه وه ى تو بگه یه نیت منیش په یوه ندى له گهل ببه ستم، وه ئه وه ى تو ى پچراند منیش په یوه ندى له گهل بپچرینم؟ وتى: به لى ئه ى په رو مردگارم. خوا فه رموو ى ده ى ئه وه بو تو)). پىغه مبه رى خوا ﷺ فه رموو ى: ئه گهر وىستان ئه م ئایه ته: (جا ئایا ئیوه به ته مان (ئه ى ناپاکان) ئه گهر پشت هه لکه ن (له ئیسلام و جیهاد) له زه ویدا ئازا وه و خراپه به رپا بکه ن، وه هه رچى په یوه ندى خزمایه تی به بپچرینن) بخو یننه وه.

٥٩٨٨- حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «إِنَّ الرَّحِمَ شِجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ، فَقَالَ اللَّهُ: مَنْ وَصَلَكَ وَصَلْتُهُ، وَمَنْ قَطَعَكَ قَطَعْتُهُ».

٥٩٨٨- ئه بو هو ره پره ﷺ له پىغه مبه ره وه ﷺ ده گى رپته وه که فه رموو ى: ((بىگومان خزمایه تی شو ینه واری که له شو ینه واره گانى خوا ى به به زمی^(١)، بویه خوا فه رموو ى: هه که سیك تو په یوه ست کات منیش چاکه ى له گهل ده که م، هه که سیکش بتپچرینى منیش چاکه ى خو ى لى ده برم)).

(١) په یوه ست پتوه ى به قا یمى.

٥٩٨٩- حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ أَبِي مُرَرٍّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُوْمَانَ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها، زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «الرَّحِمُ شَجَنَةٌ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَتْهُ، وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعَتْهُ».

٥٩٨٩- عایشه رضي الله عنها خیزانی پیغه‌مبەر صلى الله عليه وسلم له پیغه‌مبەر وه ده‌گیریتته وه که فهرمووی: ((بیگومان خزمایه‌تی شوینه‌واریکه (له خوای به‌به‌زه‌بییه وه^(١)) خوا فهرمووی: هەر که سیک تۆ په‌یووست کات منیش چاکه‌ی له‌گه‌ل ده‌که‌م، هەر که‌سیکیش بتیچرین منیش چاکه‌ی خۆمی لی دهمبرم)).

١٤- باب: بَيْلُ الرَّحِمِ بِلَالِهَا

٥٩٩٠- حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبَّاسٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، أَنَّ عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم جَهَارًا غَيْرَ سِرٍّ يَقُولُ: «إِنَّ آلَ أَبِي - قَالَ عَمْرُو: فِي كِتَابِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ بَيَاضٌ - لَيَسُوا بِأَوْلِيَائِي، إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ». زَادَ عُنْبَسَةُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ، عَنْ بَيَانَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ عَمْرُو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم: «وَلَكِنْ لَهُمْ رَحِمٌ أَبْلَاهُ بِبِلَالِهَا». يَعْنِي: أَصْلُهَا بِصِلَتِهَا.

١٤- باسیک: به‌جیه‌ینانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی^(٢)

٥٩٩٠- عه‌مری کوری عاص رضي الله عنه ده‌لی: به‌ ئاشکرا و په‌نهان نه‌بوو له پیغه‌مبهرم صلى الله عليه وسلم بیست ده‌یفه‌رموو: ((بیگومان بنه‌ماله‌ی نه‌بی عه‌مر^(٣) ده‌لی: له کتیه‌که‌ی موحه‌مه‌دی کوری جه‌عه‌ردا نه‌و شوینه‌ سپیه^(٤) - دۆست و خو‌شه‌ویستی من نین، به‌راستی دۆست و خو‌شه‌ویستی من خوا و باوه‌ردارانی چاکه)).

(١) په‌یوه‌ست پتوه‌ی به‌ قایمی.

(٢) بَيْلٌ: له‌ بنه‌رتدا به‌مانای ته‌ر کردن دی، به‌لام مه‌به‌ست پتی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تیه هه‌رچۆنیک، (الیس) بۆ پچراندنی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌کاردیت).

(٣) عه‌مری کوری عه‌باس که مامۆستا بوخارییه.

(٤) واته: هه‌چی تیا نه‌نوسراوه له دوا‌ی وشه‌ی (ئه‌بی)یه‌وه‌ سپیه.

عه‌نبه‌سه‌ی کوری عه‌بدولوا حید له به‌یانه‌وه گێراویه‌تیه‌وه له قه‌یسه‌وه ئه‌ویش له عه‌مری کوری عاصه‌وه ﷺ ده‌لی: له پێغه‌مبه‌رم ﷺ بیست ((به‌لکو ئه‌وان خزمایه‌تیه‌کیان هه‌یه په‌یومندی ئه‌و خزمایه‌تیه به‌جی دینم))، واته سیله‌ی ره‌حمی خزمایه‌تی به‌جی دینم.

١٥- باب: لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِي

٥٩٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ وَالْحَسَنِ بْنِ عَمْرٍو وَفِطْرِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - قَالَ سُفْيَانُ: لَمْ يَرْفَعْهُ الْأَعْمَشُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَرَفَعَهُ حَسَنٌ وَفِطْرٌ - عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِي، وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحْمَتُهُ وَصَلَّاهَا».

١٥- باسیک: به‌جیه‌ینه‌ری خزمایه‌تی ئه‌وه نییه سه‌ر به‌سه‌ر بیٲ^(١)

٥٩٩١- موحه‌مه‌دی کوری که‌سیر بو‌ی گێراینه‌وه وتی: سوفیان بو‌ی گێراینه‌وه له ئه‌عمه‌ش و حه‌سه‌نی کوری عه‌مر و فیتره‌وه، له موجاهیده‌وه له عه‌بدوللای کوری عه‌مره‌وه ﷺ - سوفیان ده‌لی: ئه‌عمه‌ش ئه‌م فه‌رمووده‌ی نه‌بردۆته‌وه سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌لام حه‌سه‌ن و فیتر بردویانه‌ته‌وه سه‌ر پێغه‌مبه‌ر ﷺ - له پێغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ گێراویانه‌وه فه‌رموویه‌تی: ((که‌یه‌نه‌ری په‌یومندی خزمایه‌تی ئه‌وه نییه سه‌ر به‌سه‌ر بیٲ، به‌لکو که‌یه‌نه‌ر په‌یومندی خزمایه‌تی ئه‌و که‌سه‌یه ئه‌گه‌ر په‌یومندییه خزمایه‌تیه‌که به‌جرا (یا به‌چرینه‌را)^(٢)، ئه‌و په‌یومستی کاته‌وه)).

(١) ئه‌وان سه‌ردانیان کرد تۆش بیکه‌یت.

(٢) له گێرانه‌وه‌یه‌کی ئیمام بوخاری دا ئه‌م زیاده‌ی هه‌یه (یان به‌چرینه‌را).

١٦- بابُ مَنْ وَصَلَ رَحِمَهُ فِي الشُّرْكِ ثُمَّ اسْلَمَ

٥٩٩٢- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أُمُورًا كُنْتُ أَتَحَنُّتُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَلَّاهٍ وَعَتَاقَةٍ وَصَدَقَةٍ، هَلْ لِي فِيهَا مِنْ أَجْرٍ؟ قَالَ حَكِيمٌ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَسَلَمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ مِنْ خَيْرٍ». وَيُقَالُ أَيْضًا عَنْ أَبِي الْيَمَانِ: أَتَحَنُّتُ. وَقَالَ مَعْمَرٌ وَصَالِحٌ وَابْنُ الْمُسَافِرِ: أَتَحَنُّتُ. وَقَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ: التَّحَنُّتُ: التَّبَرُّؤُ، وَتَابَعَهُمْ هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ^(١).

١٦- باسی ئەو کە سەھێ لە کاتی ھاوبەش دانانیدا پەيوەندی خزمایەتی بەجێ بێنێ پاشان مسوڵمان ببێت

٥٩٩٢- عوروهی کوری زوبه‌یر ده‌گیرێته‌وه که هه‌کیمی کوری حیزام ﷺ بۆی گیرایه‌وه که وتی: ئەه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌وائه‌م بده‌ری دهرباره‌ی شتانیک که من له‌ سه‌رده‌می نه‌قامیدا له‌به‌ر خوا ده‌مکرد له‌ به‌جێ هێنانی پەيوەندی خزمایەتی و کۆيله‌ نازادکردن و مال به‌خشین، ئایا هیج پاداشتیکم هه‌یه‌ له‌و کارانه‌دا؟ هه‌کیم ده‌لی: پێغه‌مبه‌ری خواش ﷺ فه‌رمووی: ((تۆ له‌گه‌ڵ ئەو چاگانه‌دا مسوڵمان بوویت که پێشتر کردووته)).

هه‌ره‌ها له‌ ئەه‌ی سوله‌یمانه‌وه ئەم فه‌رمووده‌ی گیردراوته‌وه به‌م جوړه وتراوه:
(أَتَحَنُّتُ)^(٢).

هه‌ریه‌ك له‌ مه‌مه‌ر و صالح و ئیبنو لوسافیر (به‌م جوړه گیراویانه‌ته‌وه): (أَتَحَنُّتُ).
ئیبنو ئیسه‌حاق ده‌لی: (التَّحَنُّتُ) واته‌: چاگه‌ کردن و خیرکردن.
هیشامیش له‌ باوکیه‌وه گیراویته‌وه و پالېشتی وته‌که‌ی ئیبنو ئیسه‌حاق ده‌کات.

(١) بروانه: ١٤٣٦.

(٢) واته‌: له‌ ڕێگه‌ی ئەو له‌مانه‌ ئەم وشه‌: (أَتَحَنُّتُ) گیردراوته‌وه له‌جێگای: (أَتَحَنُّتُ) که ئەمه‌ی دووه‌م به‌هێزتر و راسته‌، بۆیه‌ بوخاری به‌ ده‌ربڕینی لاواز وتووێتی: (يُقَالُ) وتراوه، هیناویه‌تی.

١٧- بابُ مَنْ تَرَكَ صَبِيَّةً غَيْرِهِ حَتَّى تَلْعَبَ بِهِ، أَوْ قَبَّلَهَا أَوْ مَازَحَهَا

٥٩٩٣- حَدَّثَنَا جَبَّانُ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُمِّ خَالِدِ بْنِ خَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَتْ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَعَ أَبِي وَعَلَيَّ قَمِيصٌ أَصْفَرُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «سَنَهُ سَنَهُ». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَهِيَ بِالْحَبَشِيَّةِ: حَسَنَةٌ. قَالَتْ: فَذَهَبْتُ أَلْعَبُ بِخَاتَمِ النُّبُوَّةِ، فَزَبَرَنِي أَبِي. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «دَعَهَا». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «أَبْنِي وَأَخْلِقِي، ثُمَّ أَبْنِي وَأَخْلِقِي، ثُمَّ أَبْنِي وَأَخْلِقِي». قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: فَبَقِيتُ حَتَّى ذَكَرَ. يَغْنِي مِنْ بَقَائِهَا^(١).

١٧- باسی که سێک کچۆله‌ی که سێکی وازی لێ بێنێ

یاری (به‌شتیکی) لاشه‌ی بکات، یان کچۆله‌که

ماچ کات و یاری گالته‌ی له‌گه‌لدا بکات

٥٩٩٣- ئوممو خالیدی کچی خالیدی کوری سه‌عید وتی: له‌گه‌ل باوکمدا کراسیکی زه‌ردم له‌به‌ردا بوو رو‌شته‌ی خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((سه‌نه سه‌نه)) عه‌بدوڵڵا (ی کوری موباره‌ک) ده‌لی: وته‌که‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌زمانی حه‌به‌شی واته: جوانه، (ئوممو خالید) وتی: جا منیش رو‌شتم و ده‌مویست یاری به‌مۆر و نیشانه‌ی پێغه‌مبه‌رایه‌تیه‌که‌ی^(٢) بکه‌م، به‌لام باوکم تیخوڕیم و نه‌یه‌یشت، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((وازی لێ بێنه))، پاشان پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ((ته‌مه‌ن درێژبیت جله‌که‌ت بمینێ، پاشان ته‌مه‌ن درێژ بیت جله‌که‌ت بمینێ، پاشان ته‌مه‌ن درێژ بیت جله‌که‌ت بمینێ و کوونی بکه‌یت))، عه‌بدوڵڵا ده‌لی: جا جله‌که‌ی (یان ئوممو خالید) نه‌ومنده مایه‌وه تا باسی کرد^(٣). واته: زۆر مانه‌وه‌ی.

(١) پروانه: ٣٠٧١.

(٢) که له‌تێو شانی پیروژیدا بوو.

(٣) واته: تا راوی فهرمووده‌که باسی کاتیکی دوورو درێژی کرد.

١٨- بَابُ رَحْمَةِ الْوَلَدِ وَتَقْبِيلِهِ وَشَمِّهِ وَمُعَانَقَتِهِ

وَقَالَ ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ: أَخَذَ النَّبِيُّ ﷺ إِبْرَاهِيمَ، فَقَبَّلَهُ وَشَمَّهُ.

٥٩٩٤- حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ، حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي يَعْقُوبَ، عَنْ ابْنِ أَبِي نُعْمٍ قَالَ: كُنْتُ شَاهِدًا لِابْنِ عُمَرَ وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ، فَقَالَ: مِمَّنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ. قَالَ: انْظُرُوا إِلَى هَذَا، يَسْأَلُنِي عَنْ دَمِ الْبَعُوضِ، وَقَدْ قَتَلُوا ابْنَ النَّبِيِّ ﷺ! وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: «هُمَا رِيحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا»^(١).

١٨- باسی به‌زه‌یی هاتنه‌وه (ی باوک به) مندالدا، وه

باسی ماچ کردن و ده‌ست کردنه ملی مندال

سابیت له ئەهه‌سه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئیبراهیمی هه‌لگرت و ماچی کرد و بۆنی پێوه کرد.

٥٩٩٤- ئیبنو ئەبی نوعم ده‌لی: من لای ئیبنو عومه‌ردا ﷺ ئاماده بووم پیاویک پرسیا‌ری لی کرد دهریاره‌ی خوینی می‌شووله^(٢)، (ئیبنو عومه‌ر) وتی: تو خه‌لکی کویت؟ نه‌ویش وتی: خه‌لکی عی‌راقه‌م، وتی: سه‌یری ئەم کابرایه بکه‌ن، پرسیا‌ری خوینی می‌شوله‌م لی ده‌کات، له‌کاتی‌کدا کوری (کچی) پێغه‌مبه‌ریان ﷺ کوشت، که له پێغه‌مبه‌رم ﷺ بیست ده‌یفه‌رموو: ((ئهو دووانه (حه‌سه‌ن و حوسه‌ین) ریحانه‌ی منن له دنیا‌دا)).

٥٩٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ، أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ حَدَّثَتْهُ قَالَتْ: جَاءَتْنِي امْرَأَةٌ مَعَهَا

(١) پروانه: ٣٧٥٣.

(٢) که‌ستیک بیکوژی له ئی‌حرامدا بیت.

ابْنَتَانِ تَسْأَلْنِي، فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي غَيْرَ مَرَّةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا، فَقَسَمْتُهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ، فَدَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ فَحَدَّثْتُهُ، فَقَالَ: «مَنْ يَلِي مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ شَيْئًا فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ، كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ»^(١).

٥٩٩٥- عه‌بدو‌ل‌لای کور نه‌بو به‌کر ده‌لی: عورو‌دی کوری زوبه‌یر بو‌ی گپ‌رایه‌وه که عانی‌شه‌ی ﷺ خیزانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ بو‌ی گپ‌رایه‌وه وتی: نافرمتیک هات بو‌ی لام دوو کچۆله‌ی له‌گه‌لدا بوو داوای هاوکاری کرد لی‌م، هیچی لام ده‌ست نه‌که‌وت یه‌ک ده‌نکه خورما نه‌بی‌ت، منیش پیمدا، نافرمته‌که به‌شی کرد له نیوان دوو کچه‌که‌یدا (یه‌کی له‌تیکی پیدان) پاشان هه‌ستا و رۆشت، ئه‌وسا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هات بو‌ی ماله‌وه‌مان منیش هه‌واله‌که‌م بو‌ی گپ‌رایه‌وه، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمو‌وی: ((هه‌ر که‌سیک خوا تاقی کاته‌وه به‌م جو‌ره نافرمت و هه‌تیوانه (و خزمه‌تیان بکات)، ئه‌وه ده‌بنه په‌رژین بو‌ی له ناگری دۆزه‌خ)).

٥٩٩٦- حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، حَدَّثَنَا اللَّيْثُ، حَدَّثَنَا سَعِيدُ الْمَقْبُرِيِّ، حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ سُلَيْمٍ، حَدَّثَنَا أَبُو قَتَادَةَ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ وَأَمَامَهُ بِنْتُ أَبِي الْعَاصِ عَلَى عَاتِقِهِ، فَصَلَّى فَإِذَا رَكَعَ وَضَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَفَعَهَا^(٢).

٥٩٩٦- ئه‌بو قه‌تاده ﷺ ده‌لی: پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ هاته ناومان له (مزگه‌وتدا) ئومامه‌ی کچی نه‌بی لعاص به‌سه‌ر شانیه‌وه بوو، ئینجا نو‌یزێ کرد، جا که کورنووشی دم‌برد دا‌یده‌نا و کاتی راست ده‌بو‌ویه‌وه هه‌لیده‌گرته‌وه.

٥٩٩٧- حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ

(١) پروانه: ١٤١٨.

(٢) پروانه: ٥١٦.

التَّمِيمِي جَالِسًا. فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ لِي عَشْرَةً مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا. فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ: «مَنْ لَا يَرْحَمَ لَا يُرْحَمَ».

٥٩٩٧- ئه‌بو سه‌له‌مه‌ی کورێ عه‌بدوره‌حمان ده‌گیرێته‌وه که ئه‌بو هوره‌یره ﷺ وتی: پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چه‌سه‌نی کورێ عه‌لی ﷺ ماچ کرد و ئه‌قره‌عی کورێ حابیی ته‌میمی له لایدا دانیشتبوو، ئه‌قره‌عیش وتی: به‌راستی من ده‌ منداڵم هه‌یه یه‌کیکیانم ماچ نه‌کردوه، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سه‌یری کرد و پاشان فه‌رمووی: ((هه‌ر که‌س په‌حم نه‌کات په‌حمی پێ ناگیریت)).

٥٩٩٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: تَقْبَلُونَ الصَّبِيَّانَ فَمَا نَقْبَلُهُمْ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَوْ أَمْلِكُ لَكَ أَنْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ؟!».

٥٩٩٨- عوروه له عایشه‌وه ﷺ ده‌گیرێته‌وه ده‌لی: عه‌رمبێکی ده‌شته‌کی هاته خزمه‌تی پێغه‌مبه‌ر ﷺ وتی: ئیوه منداڵه‌کانتان ماچ ده‌که‌ن؟ ئیمه‌ ماچیان ناکه‌ین، پێغه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا من ده‌توانم (به‌زه‌ی بخه‌مه‌ دلته‌وه) دوا‌ی ئه‌وه‌ی خوا‌ی که‌وره به‌زه‌یی له دلی تۆدا ده‌ره‌یناوه؟)).

٥٩٩٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، حَدَّثَنَا أَبُو عَسَانَ قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ سَبْيٌ، فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبْيِ قَدْ تَحَلَّبُ تَذِيهَا تَسْقِي، إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلَصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ: «أَتَرَوْنَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟». قُلْنَا: لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ. فَقَالَ: «اللَّهُ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلِدَهَا».

٥٩٩٩- عومه‌ری کورپی خه‌تتاب ﷺ ده‌لی: هه‌ندی ئافرمتی به‌دیل گیراو (له غه‌زای هه‌وازندا) هی‌نران بو پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، جا ژنیک له ئافرمته‌کاندا هه‌ردوو شیری مه‌مکی ده‌دوشی رای ده‌کرد و ده‌گه‌را، نه‌گه‌ر مندالیک ی له ناو ئافرمته دیله‌کان ده‌ست که‌وتایه هه‌لی ده‌گرت و ده‌ینوساند به‌سکیه‌وه و شیری ده‌دایه، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((ئایا به‌رای ئیوه نه‌م ژنه منداله‌که‌ی خوی فره‌ی ده‌داته ناگه‌روه؟)) وتمان: نه‌خیر، له کاتی‌کدا بتوانی فره‌ی نه‌داته (ناگه‌روه)، پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ فه‌رمووی: ((خوا به‌به‌زه‌ی تره به‌به‌نده‌کانی له‌و ژنه‌ی به‌منداله شیره خو‌ره‌که‌ی)).

١٩- باب: جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ

٦٠٠٠- حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مِائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ جُزْءًا، وَأَنْزَلَ فِي الْأَرْضِ جُزْءًا وَاحِدًا، فَمِنْ ذَلِكَ الْجُزْءِ يَتَرَحَّمُ الْخَلْقُ، حَتَّى تَرْفَعَ الْفَرَسُ حَافِرَهَا عَنْ وَلَدِهَا خَشْيَةً أَنْ تُصِيبَهُ»^(١).

١٩- باسیک: خوا به‌زه‌یی کردوه به‌سه‌د به‌شه‌وه

٦٠٠٠- سه‌عیدی کورپی موسه‌یه‌ب ده‌گیرپته‌وه که نه‌بو هورپه‌ر ﷺ ده‌لی: له پی‌غه‌مبه‌ری خوام ﷺ بیستوه ده‌یفه‌رموو: ((خوا به‌زه‌یی کردوه به‌سه‌د به‌شه‌وه، ئینجا نه‌وه‌د و نو به‌شی لای خوی هی‌شتوته‌وه، یه‌ک به‌شیشی دابه‌زاندوه بو‌سه‌ر زه‌وی، جا هه‌ر له‌و به‌شه‌یه دروستکراوان به‌زه‌میان به‌یه‌کتردا دپته‌وه، هه‌تا مایین سمی به‌رز ده‌کاته‌وه له ئاستی به‌چه‌که‌ی له ترسی نه‌وه‌ی نه‌وه‌ک لی بدات و ئازاری پی بگات)).

پیرستی بهرگی هه شته م

- ٣٤- باسی پیاو کچ و خوشکی خۆی پێشنیار بکات بۆ خه لکی چاک
(مارهی کات) ٣
- ٣٥- باسی ئەم فەرمايشتهی خوا ﷻ: (وه گوناھتان نه گات له خوار بێنی
ژنانی (مێر مردوو) به ناراسته وخۆ پێیان بلێن یان له دڵی خۆتاندا (بریار بدهن)
دهیان خوازن خوا زانیویهتی)، تا ده گاته ئەم فەرمايشته (لێ خوشبووی
له سه رخۆیه) ﴿اَكْثَرُ﴾: (له دڵی خۆتاندا) شار د بیتانهوه، هه ر شتیک
بیاریزی ئەوه ناوی (مَكْنُون) ه. ٥
- ٣٦- باسی ته ماشا کردنی ئافره ت پێش ماره کردن ٧
- ٣٧- باسی ئەوهی ده لێ: ماره کردن دروست نییه به بێ سه ره په رشتیار ١٠
- ٣٨- باسیک: ئەگه ر سه ره په ره شتیا ری ئافره ته که خۆی
خوار بێنی که ری ئافره ته که بوو ١٤
- ٣٩- باسی پیاو مندالی نابالغ به شوو بدات (و ژنی بۆ بێنی) ١٧
- ٤٠- باسی باوک کچه که ی ماره بکات له پێشه وا ١٧
- ٤١- باسیک: سولتان و ده سه لات دار سه ره په ره شتیا ره ١٨
- ٤٢- باسیک: باوک و غه یری باوک نه کچ نه بیوه ژن نادات به شوو،
مه گه ر به ره زامه ندی هه ردووکیان ١٩
- ٤٣- باسیک: ئەگه ر پیاویک کچه که ی دا به شوو کچه که رازی نه بوو،
ئوه ماره کردنه که ی دانه مه زراوه ٢٠

- ٢١ - ٤٤- باسی به شوودانی کچی ههتیوو
- ٤٥- باسیک: ئه گهر خوازیبێنیکهر وتی به سه ره رشتیار فلانه ئافره تم
لێ ماره بکه ئه ویش وتی: بێگومان بۆم ماره کردی بهم شته و
بهو شته ماره کردنه که دروسته، با نه شلێ به میرده که:
- ٢٣ ئایا رازیت یان قه بولێ ده کهیت؟
- ٤٦- باسی نابێ خوازیبێنی بکات به سه ره خوازیبێنی برا کهیدا،
- ٢٤ ههتا ماره ی ده کات یان وازی لێ دینیت
- ٤٧- باسی راهه و مانای واز هینان له خوازیبێنی
- ٢٦
- ٤٨- باسی وتاردان (پیش خوازیبێنی سونه ته)
- ٢٦
- ٤٩- باسی دهف لیدان له کاتی ژن هینان و زهماوه نندا (دروسته)
- ٢٧
- ٥٠- باسی ئهم فهرمایشته ی خوای بهرز و بلند: (بیده ن به ئافره تان وه
(نهک کهس و کاریان) ماره ییه کانیان وهک به خشین (نهک وهک کرێ))،
زۆری ماره یی و که مترینی ماره یی که دروسته له ماره ییدا (چه ن ده)،
وه ئهم فهرمایشته ی خوای بهرز و بلند: (وه مالتیکی زۆرتان به ماره یی)
(دابیت به یه کێ له ژنه کانتان ئه وه هیه شتیکی لێی مه سه ننه وه)،
- ٢٨ له گه ل ئهم فهرمایشته ی خوای گه وره: (یا ماره ییتان بۆ دانابن).
- ٥١- باسی ماره پرینی ئافره ت له سه ره (فیترکردنی) قورئان، به بێ
- ٢٩ (ناو هینانی) ماره یی
- ٥٢- باسی ماره ی به کالوو ئه موستیله ی ئاسن
- ٣٠
- ٥٣- باسی ئه و مه رجانه ی له ژن هیناندا (دروسته)
- ٣١
- ٥٤- باسی ئه و مه رجانه ی که له ژن هیناندا دروست نییه
- ٣١
- ٥٥- باسی (حوکمی به کارهینانی) بۆنی خوش زه عفهران بۆ ژن هینه ر
- ٣٢
- ٥٦- باسیک
- ٣٣

- ٣٤ ٥٧- باسیک: چۆن دوعا دهکریت بۆ کهسیک ژنی هینابێ
- ٣٤ ٥٨- باسی دوعا کردن بۆ ئەو ژنانە بووکه که دهبن وه بۆ بووکه کهش
- ٣٥ ٥٩- باسی ئەو کهسهی کهز بکات پێش چوون بۆ غەزا ژن بگوێزێتهوه
- ٦٠- باسی کهسیک چووێته پهردهی بووکینی ئافرهتیک که کچیکی تههمن نۆ سالانه
- ٣٦ ٦١- باسی بوون به زاوا له سهفهردا
- ٣٦ ٦٢- باسی (گواستنوهی بووک) و بوون بهزاوا به رۆژ دا
- ٣٧ به بێ و لاخی سواری و به بێ ئاگر
- ٦٣- باسی هه‌بوونی راخهری نه‌رم و نۆل و شتی له‌و جۆره
- ٣٨ بۆ ئافره‌تان (دروسته)
- ٦٤- باسی ئەو ژنانە بووک ده‌بن بۆ مێرده‌که‌ی
- ٣٨ (وه‌ دوعای فەر و به‌ره‌که‌ت کردنیان بۆیان)
- ٤٠ ٦٥- باسی دیاری بردن بۆ زاوا
- ٤١ ٦٦- باسی خواستنی جل و به‌رگ و شتی تر بۆ بووک
- ٤٢ ٦٧- باسی پیاو کاتێ له‌گه‌ڵ هاوسه‌ریدا دروست بوو چ دوعایه‌ک بێت
- ٤٣ ٦٨- باسیک: نانی شای و زه‌ماوه‌ند راسته‌ (و له‌ شه‌رعدا هه‌یه‌)
- ٤٥ ٦٩- باسی نانی زه‌ماوه‌ند دروست کردن با به‌مه‌ریکیش بێت (سوننه‌ته‌)
- ٧٠- باسی که‌سێ خواردنی زه‌ماوه‌ندی هاوسه‌ریکی زۆرتر بکات
- ٤٦ له‌ هه‌ی هاوسه‌ریکی تری
- ٤٧ ٧١- باسی که‌سیک به‌که‌متر له‌ مه‌ریک نانی شای دروست کات
- ٧٢- باسی به‌ده‌مه‌وه‌ چوونی نانی شای و ده‌عه‌تکردن
- (بۆ نان خواردن) پێویسته‌وه‌ باسی که‌سیک هه‌وت رۆژ نانی
- ٤٧ شای سازکات و شتی له‌م جۆره

- ٧٣- باسې هەر کەس بانگ کړا بۆ نان خواردن نه‌روات ئه‌وه
٤٩ بڼگومان سەرپېنچې خوا و پڼغه مېهره کەي ځکردوه.
- ٧٤- باسې کەسېک به‌دهم مېوانداري سەر و پڼوه بچيت
٥٠ ٧٥- باسې به‌دهمه‌وه چوونې کەسېک بانگ ده‌کات بۆ
٥١ ناني شايي و بانگ کردن بۆ نان خواردنې تریش
- ٧٦- باسې چوونې ئافره‌تان و مندالان بۆ (نان خواردنې) شايي و زهماوه‌ند
٥١ ٧٧- باسېک: ئايه کەسېک ئه‌گەر ناشه‌رعيه‌کې بيني
٥٢ له مېوانداري‌که‌دا ده‌گه‌ر یته‌وه؟
- ٧٨- باسې له‌ناني شايي دا ئافره‌ت ئاماده‌ي کات بۆ پياوان
٥٤ هەر خوشي خزه‌تيان بکات
- ٧٩- باسې خوشاوي خورما و خواردنه‌وه يه‌ک سەر خوشکەر
٥٤ نه‌بيت له نان خواردنې شاييدا
- ٨٠- باسې هه‌لکردن له گه‌ل ئافره‌تاندا وه ئهم فهرمووده‌ي
٥٥ پڼغه مېهره ځ ((بڼگومان ئافره‌ت وه‌ک په‌راسوو وايه))
- ٨١- باسې ئاموژگاري ده‌ر باره‌ي ئافره‌تان
٥٥ ٨٢- باسېک: (خوتان و کەس و کارتان بپاريزن له ئاگرېک)
- ٥٧ ٨٣- باسې به‌ جواني هه‌ل‌سوکه‌وت کردن له‌گه‌ل هاوسه‌ردا
٥٩ ٨٤- باسې پياو ئاموژگاري کچه‌کەي بکات له‌بەر مي‌رده‌کەي
- ٦٥ ٨٥- باسې رۆزوو (ي سوننه‌ت) گرتنې ئافره‌ت به‌ مو‌له‌تي مي‌رده‌کەي
٧٠ ٨٦- باسېک: ئه‌گەر ئافره‌ت شه‌و تا به‌ ياني له‌گه‌ل مي‌رده‌کەي نه‌خه‌وت
- ٧٠ ٨٧- باسېک: ئافره‌ت بۆ هامو‌شو‌ي مائي مي‌ردې نابې رڼگه
٧١ به‌ کەس بدات، مه‌گەر به‌ مو‌له‌تي مي‌رده‌کەي
- ٧٢ ٨٨- باسېک
- ٨٩- باسې سېله‌يي به‌رانبه‌ر به‌ مي‌رد (الغشیر): مي‌رد و هاوسه‌ره،
٧٣ وه به‌ ماناي تي‌که‌لاويش دې که له (المعاشرة) وه وه‌رگيراوه

- ٧٦- ٩٠- باسیک: بێگومان ژنه کهت مافی ههیه به سه رته وه
- ٧٦- ٩١- باسیک: ژن شوان و بهر پرسیاره له مائی میرده کهیدا
- ٩٢- باسی ئهم فرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (پیاوان سه رپه رشتیارن به سه ر ئافره تانه وه به هوئی ئه وه وه خوا باوی هه ندیکیانى داوه به سه ر هه ندیکیاندا)، تا ده گاته ئهم فرمایشتهی خوا (به راستى خوا هه میشه بهرز و بلند و گه وریه)
- ٧٧- ٩٣- باسی هاموشۆ نه کردنى پێغه مبه ر ﷺ بو لای خێزان هکانى و مانه وه ی له غه یری مائی خێزان هکانیدا
- ٧٨- ٩٤- باسی ئه وه که نا په سه نده له لێدانى ژنان
- ٨٠- ٩٥- باسیک: ئافره ت گوێرا په لێ میردى ناکات له تاوان و گونا هدا
- ٨٠- ٩٦- باسیک (وه ئه گه ر ئافره تێک ترسا له گوێ پت نه دان یان پشت هه لکردنى میرده کهى)
- ٨١- ٩٧- باسی (حوکمی عه زل)
- ٨٢- ٩٨- باسی تیر و پشک را کێشانى (پیاو) له نیوان هاوسه ره کانیدا ئه گه ر بیه وێ سه فه ر بکات
- ٨٣- ٩٩- باسی ژنێک ئه و رۆژه ی میرده کهى لای ده بیت بیه خشیته به هه وێیه کهى، وه چۆن شه و مانه وه ی خێزان هکانى دا به ش ده کات؟
- ٨٤- ١٠٠- باسی دادپهروه رى له نیوان هاوسه رانى ژندا (پێویسته)، (ئێوه هه رگیز ناتوانن دادپهروه ر بن له نیوان ژنه کانتان دا)، تا ده گاته ئهم فرمایشتهی خوای گه وره (به هره فراوان و کار دروسته)
- ٨٥- ١٠١- باسیک: ئه گه ر (پیاو) کچی ماره کرد و هینا به سه ر بێوه ژندا
- ٨٦- ١٠٢- باسیک: ئه گه ر (پیاو) بێوه ژنى هینا به سه ر کچدا
- ١٠٣- باسیک: که سیک به سه ر هه موو خێزان هکانیدا بگه رێ و (سه رجینی یان له گه لدا بکات) به یه ک خوشۆردن
- ٨٧

- ٨٧ ١٠٤- باسی چوونه ژوورهوهی پیاو به رۆژدا بۆ لای خیزانهکانی
- ١٠٥- باسیک: ئەگەر پیاو مۆلەت بخوازی له هاوسەرەکانی که له مائی
- ٨٨ هاوسەریکیان چارەسەر بکەیت، ئەوانیش هەموویان مۆلەتی بدەن
- ١٠٦- باسی (دروسته) پیاو هەندێ له ژنهکانی خوشتر بویت
- ٨٩ له هەندێکی تریان
- ١٠٧- باسی (خراپی) خۆهەڵکێشان به شتی کهوه نهیدراوهت، وه ئەوهش
- ٨٩ که رێگری لیکراوه له خۆ هەڵکێشان و شانازی بهسەر هەویدا
- ٩٠ ١٠٨- باسی غیره و رق لیبوونهوه
- ٩٥ ١٠٩- باسی (حوکمی) غیره کردن و تور بوونی ئافرهتان
- ١١٠- باسی پیاو لهسەر کچهکهی بکاتهوه له (دوور خستنهوهی)
- ٩٧ رق ههستان لێی و دادپهروهری بهرانبهری
- ٩٧ ١١١- باسیک: (له ئاخر زهماندا) پیاوان کهم دهبن و ژنان زۆر دهبن
- ١١٢- باسیک: پیاو به تهنها لهگهڵ ئافرهتیکدا نهبێت مهگەر مهجرهمی بیت،
- ٩٨ وه نابێت بچنه ژوورهوه بۆ لای ئافرهتێ میردی له مأل نهبێت
- ١١٣- باسی ئەوهی که دروسته پیاویک لهگهڵ ئافرهتیک
- ٩٩ تهنیا بیت به لای خهڵکهوه
- ١٠٠ ١١٤- باسی ئەوهی رێگری کراوه چوونی پیاوانی ژنانی بۆ نا ئافرهتان
- ١١٥- باسی ئافرهت سهیری حهبهشی رهش پێست و شتی
- ١٠١ لهو جۆره بکات بهبێت گومانی خراپ پێت بردن
- ١٠١ ١١٦- باسی ئافرهتان بۆ پێداویستی خۆیان له مأل پرۆنه دهرهوه
- ١١٧- باسی مۆلەت خواستنی ژن له میردهکهی بۆ دەرچوون
- ١٠٢ له مأل بۆ مزگهوت و شتی تر (ی پێویست)
- ١١٨- باسی چوونه ژوورهوه بۆ مائی ئافرهتان و سهیر کردنیان
- ١٠٣ دروسته له کاتی (بوونی) شیر خواردندا

- ١١٩- باسیک: ژن نابێ دهست بدات له ژنیکی تر (و سهیری بکات)،
 ١٠٤ جابه وردی باسی شیوهی لهش و لاری ئافرهتهکه بکات بۆ مێردهکهی
 ١٢٠- باسی وتهی ئهو پیاوهی بڵێ سویند به خوا ئهم شهو به سه
 ١٠٥ هه موو ژنهکانمدا ده سورنمهوه (سه رجییان له گهڵ ده کهم)
 ١٢١- باسیک: له ناکاودا شهو خۆی نهکات به مآدا بۆلای هاوسهری،
 ئهگهر له مال نه بوونی درێژهی کیشابوو له ترسی ئهوهی
 ١٠٦ به خیانتکارییان بزانیان به شوین ناتمهواوی هه لهکانیدا بگهریت
 ١٢٢- باسی (پیاو) مه بهستی مندآلبوون بیت
 ١٢٣- باسیک: ئهو ژنه میردی له مآلهوه نه بوو مووی لهشی
 ١٠٨ لابات قژی بژ و ئالۆسکاویشی شانه بکات و دایبیت
 ١٢٤- باسیک: (وه جوانی خویان دهرنه خهن بۆ مێردهکانیان نه بیت)،
 تا ئهم فهرمایشتهی خوای گهوره ((ئهو مندآلانهی) که ئاگیان
 ١١٠ له لهش و عورهتی ئافرهتان نه بیت)
 ١٢٥- باسیک: (وه مندآلهکانتان که هیشتا بائغ نه بوون)
 ١٢٦- باسی پیاو به هاوڕیکه بڵێ: ئهم شهو سه رجیتی تان کرد؟
 ١١٢ له کاتی سه رزه نشدا پیاو توند بکویتیته که مه ری کچه کهی

١١٣

٦٨- په راوی ته لاق

- ١- باسی ئهم فهرمایشتهی خوای بهرز و بلند: (ئهی پیغمه بر ﷺ به)
 ئوممه ته کهت بڵێ هه ر کاتی ویستان ژنانتان ته لاق بدن با له کاتی
 ١١٤ عیدده یاندا ته لاقیان بدن، وه عیدده (ی ژنهکانتان) به وردی بژمیرن
 ١١٥- باسیک: ئهگهر ئافرهتی حه یزدار ته لاق درا ئهو ته لاقه به ته لاق داده نریت

- ٣- باسی که سیک ژنه که می ته لاق بدات (دروسته)،
 ١١٦ وه ئایا پیاو روو له خیزانه که می بکات بو ته لاق دانی
- ٤- باسی ئهو که سه می ته لاقی سنی به سنی به لاهه دروسته
 ١١٩
- ٥- باسی که سیک (پیغه مبه ر ۞) که ژنهکانی سه رپشک کردوه
 ١٢٣
- ٦- باسیک: ئه گهر (پیاو به ژنه که می) بلیت: جیام کردیته وه، به ره لام کردیت،
 یان میردت نییه، ژنی لی جیا بو وه، یان هر وشه یه که مه به ست پیی
 ته لاق بیت ئهو له سه ر نیه ت و نیازه که یه تی وه باسی ئهم فهرمایشته می
 خوا ۞: (وه به ره لایان که ن به به ره لاکردنیکی جوان و باش)، وه فهرمووی:
 (وه ته لاقتان بدهم به ته لاق دانیکی چاک و بی زیان)، وه ده فهرمووی:
 (دوا ئهو دوو جار ته لاقدان راگرتنه به خوشی یان به رلاکردنه
 به باشی)، وه ده فهرمووی: (یان لییان جیا بنه وه به باشی)
 ١٢٤
- ٧- باسی که سیک به ژنه که می بلیت: تو له من حه رام بی
 ١٢٥
- ٨- باسیک: ((ئه می پیغه مبه ر ۞) بوچی شتی که له خوت حه رام
 ده که می که خوا بو حه لال کردوویت)
 ١٢٧
- ٩- باسیک: پیش ماره کردنی ژن ته لاقی نییه
 ١٣١
- ١٠- باسیک: ئه گهر پیاو له کاتیکدا ناچار بی به ژنه که می بلیت
 ئهمه خوشکه مه ئهو هیچی له سه ر نییه
 ١٣٢
- ١١- باسی ته لاقدان له کاتی زور لیکردندا
 ١٣٣
- ١٢- باسی خولع، وه ته لاقدان به خولع چونه؟
 ١٣٩
- ١٣- باسی ناکوکی، وه ئایا (دادوه ر) ئاماژه به خولع ده کات له کاتی پیویستدا
 ١٤٢
- ١٤- باسیک: فروشتنی که نیزه که (می شوو کردوو) نابیتته ته لاقدان
 ١٤٣
- ١٥- باسی سه رپشک کردنی که نیزه که (که ئازاد بیی و) میرده که می کوپله بیت
 ١٤٤
- ١٦- باسی تکای پیغه مبه ر ۞ ده رباره میردی به ریره
 ١٤٥

- ١٤٦ ١٧- باسیک
- ١٨- باسی ئەم فەرمايشتهی خوا ﷺ: (ژنانی هاوبهشی پهیدا کەر ماره مهکن تا پروا دههینن، کهنیزهکیکی پروادار باشتره له ژنه (ئازادیکي) هاوبهش پهیدا کەر و با هاوبهش پهیدا کەر که سه‌رسامیشی کردبن)
- ١٤٧ ١٩- باسی (حوکمی) ماره کردنی ئەو ژنه هاوبهش دانهرانهی
- ١٤٨ ٢٠- باسیک: ئەگەر ژنیکی بته‌رست یا گاور مسوڵمان بوو
- ١٥٠ ژنی پیاویکی زیممی یان کافرکی جهنگی بوو
- ٢١- باسی ئەم فەرمايشتهی خواي به‌رز و بلند: (بۆ ئەوانه‌ی سویند ده‌خۆن له‌گه‌ڵ ژنه‌کانیان دروست نه‌بن مۆله‌تی چوار مانگ چاوه‌روانیان هه‌یه‌)، تا ده‌گاته ئەم فەرمايشته ((خوا) بیسه‌ر و زانایه
- ١٥٢ ﴿إِنْ فَاءُ﴾ ئەگەر گه‌رانه‌وه په‌شیمان بوونه‌وه.
- ١٥٤ ٢٢- باسی حوکمی ون بوو و بێ سه‌ر و شوین ده‌ر باره‌ی خیزانی و سامانی
- ١٥٦ ٢٣- باسی زیهار
- ١٥٨ ٢٤- باسی ئاماژ له‌ ته‌لاق و کار و باره‌کاندا
- ١٦٤ ٢٥- باسی نه‌فرین کردن
- ١٦٧ ٢٦- باسیک: ئەگەر ناراسته‌وخۆ حاشا له‌ کورپی خۆی بکات
- ١٦٨ ٢٧- باسی سویند دانی نه‌فرین کەر
- ١٦٨ ٢٨- باسیک: پیاوه‌که ده‌ست به‌ نه‌فرین کردن ده‌کات (پیش ژنه‌که)
- ٢٩- باسی نه‌فرین کردن، وه ئەو که‌سه‌ی ژنه‌که‌ی ته‌لاق
- ١٦٩ ده‌دات پاش نه‌فرین کردن
- ١٧١ ٣٠- باسی نه‌فرین کردن له‌ مزگه‌وتدا
- ٣١- باسی ئەم فەرمووده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ:
- ١٧٢ ((ئەگەر که‌سیکم به‌رد باران بکردایه به‌بێ شایه‌ت))

- ٣٢- باسی (حوکمی) مارهیی ژنی نهفرین له گهڵ کراو
 ١٧٥
- ٣٣- باسی پێشهوا به ههردوو نهفرین که ره که بڵێ: بێگومان
 به کێکتان درۆزن دهی ئایا به کێکتان تهوبه دهکات؟
 ١٧٦
- ٣٤- باسی جیا کردنهوهی ژن و میزیدی نهفرین که له یه کتری
 ١٧٧
- ٣٥- باسیک: منداڵه که (مندالی) ژنه نهفرین که ره که ده بێت
 ١٧٨
- ٣٦- باسی ئهم فهرمایشتهی پیغمبهر ﷺ (له نهفریندا):
 ((خوايه روونی بکهیتهوه))
 ١٧٩
- ٣٧- باسیک: ئه گهر پیاوێ سێ ته لاقه ی ژنه که بدات، پاشان
 له دواي تهواو بوونی عیدده ژنه که شووی کرد به پیاویکی
 تر و له گهڵ ژنه که دروست نه بوو بوو
 ١٨٠
- ٣٨- باسیک: (ئهوانه ی که بێ هیوا ده بن له کهوتنه حه یزه وه
 له ژنانتان، ئه گهر (دهرباره ی عیدده یان) دوو دڵ بوون)
 ١٨١
- ٣٩- باسیک: (وه ژنانه ی سک پر (دوو گیان) عیده یان
 ئهو کاته یه که سکه که یان دا بنێن)
 ١٨١
- ٤٠- باسی ئهم فهرمایشته ی خوا ی بهرز و بلند:
 (وه ژنه ته لاق دراوه کان دان به خۆی اندا ده گرن تا ماوه ی سێ حه یز)
 ١٨٣
- ٤١- باسی به سه رهاته ی فاتیمه ی کچی قه یس ﷺ
 ١٨٤
- ٤٢- باسی ژنی ته لاق دراو له مالی میزیده که یدا بێت مه ترسی
 له سه ر بێ هێرشی بکریته سه ری یان ژنه که قسه ی ناشرین
 به کهس و کاری خۆی یان میزیده که ی بڵێ
 ١٨٧

۴۳-	باسی ئەم فەرمایشتەى خواى بەرز و بلند: (دروست نییه بو ئەو (ژن)انه ئەوهى خودا له منآدانیاندا دروستى کردوه (له هەیز یان مندآل)، بېشارنەوه له هەیز و سک و مندآل.	۱۸۸
۴۴-	باسیک: (وه میردهکانیان شایستەن بە گێڕانەوهیان)	۱۸۸
۴۵-	باسی گێڕانەوهى ژن له هەیزدا	۱۹۱
۴۶-	باسیک: ژنێ میړدى مردبێ چوار مانگ و ده رۆژ تەعزێ دەگرت	۱۹۲
۴۷-	باسی (حوکمی بەکار هێنانی) کل بو ئافرهتی تەعزێ بار	۱۹۵
۴۸-	باسی ژنی تەعزیە بار بوغورد و بۆنى خوش بەکار بێنێ	
	له کاتی پاک بوونەوهدا	۱۹۶
۴۹-	باسیک: ئافرهتی تەعزیەبار پۆشاکى عەصب لەبەر دەکات	۱۹۷
۵۰-	باسیک: (ئەو پیاوانەى که دەمرن له ئێوه و هاوسەران جێ دەهێلن) تا ئەم فەرمایشتە (ئاگادارە بەوهى که دەیکەن)	۱۹۹
۵۱-	باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی زیناکار و (مارهیی) ماره کردنی نارهوا	۲۰۱
۵۲-	باسی (حوکمی) مارهیی ئافرهتی لهگه‌دا دروست بوو، درووست بوون چۆن دەسه‌لمیّت؟ یا پیاو ئافره‌ته‌که‌ى ته‌لاق دا پێش دروست بوون له‌گه‌لێ یان بەرکه‌وتن و دەست لی‌دانی	۲۰۳
۵۳-	باسی بەهره‌مه‌ند کردن (پێویسته) بو ئەو ژنه‌ى ماره‌یى بو دانه‌نراوه	۲۰۴

۶۹- په پړاوی خه رځیه کان

- ۲۰۶ ۱- باسی گهوره‌یی خهرجی کیشانی ژن و مندال
- ۲۰۹ ۲- باسی خهرجی کیشانی ژن و مندال پیویسته

- ٣- باسی (دروسته) پیاو خەرجی و بژیوی سالیکی بۆ ژن و
 ٢١٠ مندالی دانیت، وه خەرجیهکانی خێزان و کەس و کار چۆن بیت؟
- ٤- باسیک: وه خۆای بەرز و بلند فەرموویەتی: (دایکان شیر دەدەن بە مندالەکانیان
 دوو سالی تەواو، ئەمە بۆ کەسیکە کە بیهوێت شیرێ تەواو بدات)،
 ٢١٥ تا دەگاتە ئەم فەرمايشتهی خوا (وه) (خوا) بینایە بهوهی کە دەیکەن)
- ٥- باسی خەرجی ژن ئەگەر مێردهکە لە جیگا یەکە
 ٢١٧ دوور بوو لە ژنەکە، هەروەها خەرجی مندالەکانیشی
- ٦- باسی ئیش و کار کردنی ژن لە مالی مێردهکەیدا
 ٢١٨
- ٧- باسی (حوکمی) خزمەتکاری ژن
 ٢١٩
- ٨- باسی خزمەت کردنی پیاو لە ناو مال و مندالی خۆیدا (دروسته)
 ٢٢٠
- ٩- باسیک: ئەگەر پیاو خەرجی بۆ خێزانی نەکرد، ئەو ژنەکە بۆی
 هەیه بە پتی پتیویست ئەوەندە بەشی خۆی و مندالەکە
 ٢٢٠ بکات لە مالی مێردهکە ببات، بەبێ ئاگاداری ئەو
- ١٠- باسی پارێزگاری ژن لە مال و سامان و خەرجی مێردهکە
 ٢٢١
- ١١- باسی جل و بەرگی ژن بە پتی پتیویست و با و نەریت
 ٢٢٢
- ١٢- باسی سوننەتە ژن هاوکاری مێرد بکات لە (کاروباری) مندالیدا
 ٢٢٢
- ١٣- باسی پیاوی نەدار و هەژار نەفەقەیی ژن و مندالی بدات
 ٢٢٣
- ١٤- باسیک: (لەسەر کەلهپوور گره وینە ئەوهی) (لەسەر باوک بوو) ()
 ٢٢٤
- ١٥- باسیک: ئەم فەرموودە پێغەمبەر ﷺ: ((هەر کەسیک قەرزی مندال و
 کەسی بێ سەر پەرشتی لە دواي خۆی بە جێ هێشت ئەوه لەسەر منه))
 ٢٢٦
- ١٦- باسی دایەن لە ژنانی غەیرە عەرەب و ژنانی تر بن
 ٢٢٧

٧٠- په راوی خوارده مه نیه کان

٢٢٨

١- باسی ئه مفرمایشته ی خوامی بهرز و بلند: (لهو خوارده پاک و حه لآلانه بخۆن که کردوو مانه به رۆزیتان)، وه ئهم مفرمایشته ی خوامی گه وره: (له پاکترینی ئه وه ی په یداتان کردوه به ختی بکه ن)، وه ئهم مفرمایشته ش: (له خۆراکی پاک و حه لآل بخۆن وه کرده وه ی چاک بکه ن، چونکه به راستی من به وه ی ئیوه ده یکه ن ئاگادارم)

٢٢٨

٢- باسی ناوی خوا هینان له سهر خواردن و به دهستی راست خواردن

٢٣٠

٣- باسی نان خواردن له بهرده می خۆیه وه

٢٣١

٤- باسی که سیک ئه ملا و لای قاپه که بگهرت له گهل هاوریکه ی ئه گهر بزانت پیتی ناخۆش نییه

٢٣٢

٥- باسی دهستی راست به کارهینان له خواردن و شتی ترده عومهری کوری ئه بو سه له مه ده لآ: پیغه مبه ر ❀ مفرمووی پیم:

٢٣٣

((به دهستی راست خواردن بخۆ)).

٦- باسی که سیک بخوات تا تیر ده بیت

٢٣٤

٧- باسیک: (کویر گوناھی له سهر نییه)، تا ده گاته ئهم

٢٣٧

مفرمایشته ی خوا (به لکو ئه قلتان بخه نه کار و بیر بکه نه وه)

٢٣٨

٨- باسی نانی ته نک کراو، وه نان خواردن له سهر میز و سفره

٢٤٠

٩- باسی قاوه ت یا حه لوا

١٠- باسیک: ئه وه ی که پیغه مبه ر ❀ خواردنیک ن ده خوارد

٢٤١

تا ناوه که ی پینه و ترايه و نه یزانیایه ئه و خواردنه چیه

٢٤٢

١١- باسیک: خواردنی یه ک که س به شی دوو که س ده کات

- ٢٤٣ ١٢- باسیک: باوه‌پدار له یه‌ک رێخۆڵه‌وه‌ خواردن ده‌خوات
- ١٣- باسیک: باوه‌پدار له یه‌ک رێخۆڵه‌وه‌ خواردن ده‌خوات له‌م باسه‌دا
- ٢٤٤ فهرمووده‌ی ئه‌بو هوره‌یره * هه‌یه له پێغه‌مبه‌ره‌وه * گێراویه‌تی‌ه‌وه
- ٢٤٥ ١٤- باسی حوكمی نان خواردن به‌ شان دادانه‌وه
- ٢٤٦ ١٥- باسی خواردنی برژاو (دروسته)
- ٢٤٨ ١٦- باسی خه‌زیره
- ٢٥٠ ١٧- باسی كه‌شك
- ٢٥١ ١٨- باسی سلق و جۆ
- ١٩- باسی قه‌پکردن به‌ گۆشتی‌كدا كه به ئیسقانه‌وه‌یه،
- ٢٥١ وه‌ ده‌ره‌ینانی گۆشت له‌ شله‌دا پێش كو‌لانی
- ٢٥٢ ٢٠- باسی کرانه‌وه‌ و خواردنی گۆشتی ده‌ستی ئاژه‌ل به‌ قه‌پ و ددان
- ٢٥٤ ٢١- باسی گۆشت له‌ت کردن به‌ چه‌قۆ
- ٢٥٥ ٢٢- باسیک: پێغه‌مبه‌ر * هه‌چ خواردنی‌کی عه‌یبدار نه‌کردوه
- ٢٥٥ ٢٣- باسی فوو کردن له (تویکلی) جۆ
- ٢٥٦ ٢٤- باسی ئه‌وه‌ی پێغه‌مبه‌ر * و هاوه‌لانی ده‌یان خوارد
- ٢٥٩ ٢٥- باسی شۆری‌ای ته‌لبینه
- ٢٥٩ ٢٦- باسی تری‌ت
- ٢٦١ ٢٧- باسی مه‌ری برژاو و ده‌ست و په‌راسوو
- ٢٨ ٢٨- باسی ئه‌وه‌ی پێشینان پاشه‌كه‌وتیان ده‌کرد له‌ خۆراک
- ٢٦٢ و گۆشت و شتی تر له‌ مال و سه‌فه‌ره‌کانیاندا
- ٢٦٤ ٢٩- باسی خورما و رۆن به‌كه‌شکی کو‌تراوه‌وه
- ٢٦٥ ٣٠- باسی (حوكمی) خواردن له‌ قاپ و قاچاغی زیواوی
- ٢٦٦ ٣١- باسی ناو هه‌ینانی خواردن

- ٣٢- باسی پێخۆر ٢٦٨
- ٣٣- باسی (ناو هێنانی) هه‌لّوا و هه‌نگوین ٢٦٩
- ٣٤- باسی کوله‌که ٢٧٠
- ٣٥- باسی که‌سیک به‌زه‌حمه‌ت خواردن بۆ براکانی دروستکات ٢٧٠
- ٣٦- باسی که‌سیک میوانداری پیاوێ بکات بۆ خواردنێک و خۆی ب‌روات به‌ده‌م ئیش و کاره‌که‌یه‌وه ٢٧١
- ٣٧- باسی شله ٢٧٢
- ٣٨- باسی گۆشتی توێ کراوی له‌به‌ر خۆر و شک کراو ٢٧٣
- ٣٩- باسی که‌سیک خواردنێک له‌سه‌ر سفره‌که‌یه‌ بیدات به‌ هاوڕێکه‌ی یان پێشکه‌شی کات (درسته) ٢٧٤
- ٤٠- باسی (خواردنی) فه‌ریکه‌ خورما به‌ تروزییه‌وه ٢٧٥
- ٤١- باسیک ٢٧٥
- ٤٢- باسی فه‌ریکه‌ خورما و خورما ٢٧٦
- ٤٣- باسی خواردنی کرۆکی بنی دار خورما ٢٧٩
- ٤٤- باسی (فه‌زلی) خورمای عه‌جوه ٢٧٩
- ٤٥- باسی (حوکمی خواردنی) خورما دوو دوو پێکه‌وه ٢٨٠
- ٤٦- باسی (خواردنی) تروزی ٢٨١
- ٤٧- باسی فه‌ر و به‌ره‌که‌تی دار خورما ٢٨١
- ٤٨- باسی (حوکمی خواردنی) دوو جو‌ر (میوه) یان دوو جو‌ر خواردن له‌ یه‌ک کاتدا ٢٨١
- ٤٩- باسی که‌سیک میوانه‌کان ده‌ که‌س ده‌ که‌س بکاته ژووره‌وه، وه‌ باسی دانێشتن له‌سه‌ر خواردن ده‌ که‌س ده‌ که‌س ٢٨٢
- ٥٠- باسی ئه‌وه‌ی به‌ ناپه‌سه‌ند داده‌نرێ له‌ سیر و سه‌وزه‌وات (ی بۆن ناخۆش) ٢٨٣

٧٢- په راوی سه ربړاوه کان و راوکړدن ٣٠٠

- ٣٠١ ١- باسی ناوی خوا هینان له نیچیری راوکړاو،
- ٣٠٣ ٢- باسی راوکړدن به نیزه
- ٣٠٤ ٣- باسی (حوکمی ئه و نیچیره ی) که نیزه که به باری پانیدا لئی ده دات
- ٣٠٥ ٤- باسی (حوکمی) راوکړدن به که وان
- ٣٠٦ ٥- باسی (حوکمی) په له پیتکه و بوندوقه هاویشن
- ٣٠٧ ٦- باسی که سیک سه گیک راگریت سه گیک راو و سه گیک ئاژهل وړان نه بیت
- ٣٠٩ ٧- باسیک: ئه گهر سه گ (له نیچیری) خوارد
- ٣١١ ٨- باسی (حوکمی) نیچیر ئه گهر دوو یان سئ روژ له راوچی ون بوو بوو
- ٣١٢ ٩- باسیک: ئه گهر (راوکهن) له گهل نیچیره که دا سه گیک تر ی بینی
- ١٠- باسی ئه وهی هاتوو ده رباره ی سهرقال بوون به راوه وه
- ٣١٣ کردنی به پیشه و که سابه ت
- ٣١٦ ١١- باسی سهرقال بوون به راوه وه له شاخه کاند
- ١٢- باسی ئهم فهرمایشته ی خوا ﷺ:
- ٣١٨ (راو (ی نیچیری) ده ریا حلال کراوه بو تان)
- ٣٢٠ ١٣- باسی کولله (خواردنی دروسته)
- ١٤- باسی (حوکمی به کارهینانی) قاپ و قاچاغی
- ٣٢١ ئاگر په ره ست و (حوکمی) مرداره وه بوو
- ١٥- باسی (حوکمی) ناوی خوا هینان له سهر ئاژهل سهرده بردری،
- ٣٢٣ وه (حوکمی) که سیک به ئه نقه ست ناوی خوا ی له سهر نه هینیت
- ٣٢٥ ١٦- باسی ئه و (ئاژهل و مالآتانه ی) بو په ره ستر او و بته کان سهر بر او ن

- ١٧- باسی ئهم فهرمووده یه ی پیغه مبه ر ٭:
- ٣٢٦ ((با (مسولمان قوربانیه که ی (به ناوی خواوه سر بریت))
- ١٨- باسی ئه وه ی خوین برژینی له قامیش و به رد و
- ٣٢٦ ئاسنی (تیز، سه ر برین پتی دروسته)
- ٣٢٨ ١٩- باسی (حوکمی) سه ر براوی ژن و که نیزه ک
- ٣٢٩ ٢٠- باسیک: به ددان و ئیسک و نینۆک (ئاژه ل و مالات) سه ر نابردیت
- ٣٣٠ ٢١- باسی (حوکمی) سه ر براوی عه ره بی ده شته که ی و هاوشیوه یان
- ٢٢- باسی سه ر براوی نامه داره کان (حه لآله)، هه روه ها پیوی
- ٣٣١ سه ر براوی نامه داره جه نگیکان و خه لکانی تریش (حه لآله)
- ٢٣- باسی ئه وه ی یاخی بیت و هه ل بیت له ئاژه ل و مالاتی
- ٣٣٢ (مالی) ئه وه وه ک ئاژه لی وه حشی وایه
- ٣٣٣ ٢٤- باسی سه ر برینی ملی و شتر و قورگی ئاژه ل و مالات
- ٢٥- باسی ئه وه ی ناپه سه نده (له ئاژه لدا) له برینی ئه ندام
- ٣٣٦ و نانه وه به نیشانه و به ستنه وه ی و نانه وه ی به نیشانه
- ٣٣٨ ٢٦- باسی (حوکمی) خواردنی گۆشتی) مریشک
- ٣٤٠ ٢٧- باسی (حوکمی) گۆشتی ئه سپ و مایین
- ٣٤١ ٢٨- باسی (حه رامیتی خواردنی) گۆشتی گویدر یژی مالی
- ٣٤٤ ٢٩- باسی حه رامیتی خواردنی (گۆشتی) هه موو درنده یه کی که لبه دار
- ٣٤٥ ٣٠- باسی (حوکمی) پیستی مرداره وه بووان (پیش خۆشه کردنی)
- ٣٤٦ ٣١- باسی (حوکمی) میسک
- ٣٤٧ ٣٢- باسی که رویشک
- ٣٤٧ ٣٣- باسی بزێ مژه
- ٣٤٩ ٣٤- باسیک: ئه گه ر مشک که وته رۆنیک ی به ستوو یان تواوه وه

- ٣٥٠- باسی داخ کردن و نیشانه دار کردن له دهموچاوی نازهلدا (حمرامه)
 ٣٦- باسیک: نهگهر کهسانیک دهستکهوتیان گرت، ئینجا ههنديکیان
 به بت فهرمانی خاوهنهکانیان مهر و وشتریان سهربري، ناخورت،
 ٣٥٢ به بهلگهی نهو فهرموودهی رافیع که له پیغهمبرهوه ښدهیگيرتهوه
 ٣٧- باسیک: نهگهر وشتري کهسانیک یاخی بوو، جا کهسیکیان تیریکي
 ٣٥٣ بو هاویش و کوشتی، بهو کاره چاکهیان ویستوه، نهوه دروسته
 ٣٥٥ ٣٨- باسی ناچار خواردنی (مردارهوه بووی بو دروسته)

٣٥٧

٧٣- پهراوی قوربانی

- ٣٥٧ ١- باسی سوننهت بوونی قوربانی
 ٣٥٩ ٢- باسی پیشهوا بو خوی قوربانیهکانیهکان دابهش بکات له نیوان خهکید
 ٣٥٩ ٣- باسی (حوکمی) قوربانی بو ریبوار و ژنان
 ٣٦٠ ٤- باسی نهو گوشتهی له روژی جهژنی قورباندا هزی لی بکرت
 ٥- باسی نهو کهسهی که دهلت: قوربانی کردن
 ٣٦٢ تنها له روژی (یهکهمی) جهژن دایه
 ٣٦٣ ٦- باسی قوربانی کردن و شوینی سهربرینی له نويزگه دهبيت
 ٧- باسیک: دهربارهی قوربانی کردنی پیغهمبر ښدهوو بهرانی
 ٣٦٤ شاخدار، وه دهوتریت: دوو بهرانی قهلهو بوون
 ٨- باسی نهو فهرموودهی پیغهمبر ښهتهبی بوردهی فهرموو:
 ٣٦٦ ((چتیره بزنهکه سهربره بو قوربانی وه له پاش تو بو کهسی تر دروست نییه))
 ٣٦٧ ٩- باسی نهو کهسهی قوربانیهکان به دهستی خوی سهربري
 ٣٦٨ ١٠- باسی کهسیک قوربانی کهسیکی تر سهر ببریت

- ٣٦٩ ١١- باسی (کاتی قوربانی) سەربرین دوا نوێژ (ی جهژنه)
- ١٢- باسی هەر که سێک پێش نوێژ (ی جهژن) قوربانیه که ی
- ٣٧٠ سەربری ده بێ دووباره ی بکاتهوه
- ٣٧١ ١٣- باسی پێ خستنه سەر ملی (ئهو قوربانیه ی) که سەر ده بردرێت
- ٣٧٢ ١٤- باسی ئه لّاهو ئه کهر کردن له کاتی سەربرینی (قوربانیدا)
- ١٥- باسی ئه کهر که سێک ئاژه ئی دیاری نارد (له مه کهه)
- ٣٧٢ سەربرداریت، هیچ شتیکی له حه رام نابیت
- ١٦- باسی ئه وه ی لێی ده خوریت له گوشتی قوربانیه کان
- ٣٧٣ و ئه وه ی به تویشو و لێی هه لده گیریت

٧٤- په راوی خواردنه وه کان ٣٧٨

- ١- باسی ئهم فهرمايشته ی خوام بهرز و بلند: (ئهی ئه وانهی برواتان هیناوه، بێگومان ئاره ق و قوما و ئه و بهردانه ی که کراون به بت و ئه و پارچه دارانه ی) که به کارئه هینرین بۆ دیاری کردنی به ش و چاره نووس) ئه وانه پیسن، وه له کرده وه ی شه ی تان،
- ٣٧٨ که واته دوور که ونه وه لێی تا رزگاربن)
- ٣٨١ ٢- باسیک: ئاره ق له تریه
- ٣- باسیک: حه رام بوونی ئاره ق دابهزی له کاتیکدا ئاره ق
- ٣٨٢ له فهریکه خورما و خورما بوو
- ٣٨٤ ٤- باسیک: ئاره ق له ههنگوین (دروست ده کرێ) که بیتعه
- ٥- باسی ئه وه ی هاتوو ده رباره ی ئاره ق ئه وه یه ئه قل
- ٣٨٦ و ژیری ناهیلێ له خواردنه وه کان

- ٦- باسی ئهوهی هاتوووه (له هه‌رشه) دهر باره‌ی ئه‌و کهسه‌ی
 ٣٨٧ ئاره‌ق جه‌لا‌ل ده‌کات، به‌ناویکی تر جگه‌ له ناوی خۆی ناوی ده‌بات
- ٧- باسی حوکمی خۆشاو دروست کردن له ده‌فر و قاپی به‌ردیندا
 ٣٨٨
- ٨- باسی رینگه‌دانانی پێغه‌مبه‌ر ﷺ (به‌خۆشاو کردن) له چه‌ند ده‌فر
 ٣٨٩ و زهر فیکدا پاش ئه‌وه پێشتر رینگری له‌ کردبوو
- ٩- باسی (دروسته‌ خواردنه‌وه‌ی) خۆشاوی خورما
 ٣٩١ به‌مه‌رجه‌ (مرو‌ف) سه‌رخۆش نه‌کات
- ١٠- باسی شه‌ربه‌تی ته‌ر که‌مه‌ن بکو‌ئینه‌ریته‌، وه‌ باسی ئه‌و
 ٣٩٢ که‌سه‌ی هه‌موو سه‌رخۆش که‌ریکی قه‌ده‌غه‌ کرده‌ له‌ خواردنه‌وه‌کان
- ١١- باسی ئه‌وه‌ی رای وایه‌ فه‌ریکه‌ خورما و خورما تیکه‌ل نه‌کری‌ن ئه‌گه‌ر
 ٣٩٣ (تیکه‌ل کردنه‌که‌یان) سه‌رخۆش که‌ریته‌، وه‌ دوو پێخۆر نه‌کری‌ن به‌یه‌ک پێخۆر
- ١٢- باسی خواردنه‌وه‌ی شیر (دروسته‌)
 ٣٩٥
- ١٣- باسی داوا‌ی ئاوی شیرین کردن
 ٣٩٩
- ١٤- باسی تیکه‌لکردنی شیر له‌گه‌ل ئاو
 ٤٠١
- ١٥- باسی خواردنه‌وه‌ی شیرین و (خواردنه‌وه‌ی) هه‌نگوین
 ٤٠٢
- ١٦- باسی (حوکمی) خواردنه‌وه‌ به‌ پێوه
 ٤٠٣
- ١٧- باسی (حوکمی) که‌سیک له‌ کاتیکیدا
 ٤٠٤ به‌سه‌ر وشته‌که‌یه‌وه‌ خواردنه‌وه‌ بخواته‌وه‌
- ١٨- باسیک: لای راسته‌وه‌ ده‌ست پێبکه‌ تا کو‌تایی
 ٤٠٥ له‌ خواردنه‌وه‌ی (ئاو و شتنی له‌و جو‌ره‌)
- ١٩- باسیک: ئایا که‌سیک له‌ خواردنه‌وه‌دا مو‌آله‌ت بخوازی له‌ که‌سیکی
 ٤٠٦ لای راسته‌وه‌ بو‌ ئه‌وه‌ی خواردنه‌وه‌که‌ بدات به‌ گه‌وره‌تر له‌و؟
- ٢٠- باسی ئاو‌خواردنه‌وه‌ به‌ده‌م خستنه‌ جه‌وزه‌وه‌
 ٤٠٧

- ٢١- باسی بچووک و کهم ته‌مه‌ن خزمه‌تی گه‌وره و به‌ته‌مه‌ن بکات ٤٠٨
- ٢٢- باسی داپۆشینى ده‌فر ٤٠٩
- ٢٣- باسی سه‌ربه‌ره‌و‌خوار‌کردنه‌وه‌ی کونده ٤١٠
- ٢٤- باسی خواردنه‌وه له ده‌مه‌ی کونده و جه‌وه‌نه‌وه ٤١٠
- ٢٥- باسی ڕیگری کردن هه‌ناسه‌دان له‌ده‌فر (ی خواردنه‌وه)دا ٤١١
- ٢٦- باسی خواردنه‌وه به دوو جار یان سێ جار هه‌ناسه‌دان ٤١٢
- ٢٧- باسی خواردنه‌وه له ده‌فری ئالتوو‌ندا ٤١٢
- ٢٨- باسی (حوکمی به‌کارهێنانی) ده‌فری زیو ٤١٣
- ٢٩- باسی (شیر) خواردنه‌وه له جامدا (دروسته) ٤١٥
- ٣٠- باسی خواردنه‌وه له جام و ده‌فری پیغه‌مه‌ردا ❀ ٤١٥
- ٣١- باسی خوردنه‌وه‌ی ئاو، وه ئاوی به‌ فه‌ر و به‌ره‌که‌ت ٤١٧

٧٥- په‌راوی نه‌خۆشه‌کان ٤١٩

- ١- باسی ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی که‌فاله‌تی نه‌خۆشی هاتوو‌ه ٤١٩
- ٢- باسی (ئه‌وه‌ی ده‌رباره‌ی) سه‌ختی نه‌خۆشی (هاتوو‌ه له‌ پاداشت) ٤٢٢
- ٣- باسیک: سه‌خت‌ترین که‌س به‌لایان توش ببێت پیغه‌مه‌ر‌انن،
پاشان کێ چاک‌تره‌ دوا‌ی ئه‌و کێ چاک‌تره‌ ٤٢٣
- ٤- باسی سه‌ردان‌کردنی نه‌خۆش وابه‌ ٤٢٣
- ٥- باسی سه‌ردان‌یک‌کردنی که‌سیک له‌ هۆش خۆی چو‌یته‌وه ٤٢٥
- ٦- باسی فه‌زڵ و گه‌وره‌یی ئه‌و که‌سه‌ی به‌هۆی باوه‌ فێی لێ بێت ٤٢٥
- ٧- باسی فه‌زڵ و گه‌وره‌یی ئه‌و که‌سه‌ی نابینا بوو بێت ٤٢٦
- ٨- باسی سه‌ردانی کردنی ئافره‌ت بۆ لای پیاوانی نه‌خۆش ٤٢٧
- ٩- باسی سه‌ردانی کردنی مندالان (ی نه‌خۆش له‌ لایه‌ن پیاوانه‌وه) ٤٢٩

- ٤٣٠- ١٠- باسی سەردانیکردنی عەرەبی دەشتەکی
- ٤٣٠- ١١- باسی سەردانیکردنی نەخۆشی هاوبەش دانەر بۆ خوا
- ٤٣١- ١٢- باسیک: ئەگەر (خەڵکانێ) سەردانی نەخۆشیکیان کرد و کاتی نوێژ بوو نەخۆشەکەش نوێژی بە کۆمەڵی بۆ کردن
- ٤٣٢- ١٣- باسی (سەردانی کەر) دەستی بخاتە سەر نەخۆشەکە
- ٤٣٤- ١٤- باسی چی دەوترێت بە نەخۆش (لە سەردانی کردنیدا، نەخۆشیش) چی وەلامیک دەداتەو
- ٤٣٥- ١٥- باسی سەردانی کردنی نەخۆش بەسواری و بە پیاده و بەسواری کەر لە پاشکۆدا
- ٤٣٨- ١٦- باسی نەخۆش بۆلێ من نەخۆشم یان ئای سەرم یان زۆر نەخۆشم (دروسته)
- ٤٤١- ١٧- باسی نەخۆش بۆلێ (بەو کەسانە لای ئەو): هەستن لام برۆن
- ٤٤٢- ١٨- باسی کەسیک مندالی نەخۆش ببات (بۆلای پیاو چاکیک) تا دوای بۆ بکات
- ٤٤٣- ١٩- باسی نەخۆش ئاواتی مردن بخوازێت
- ٤٤٥- ٢٠- باسی دواکردنی سەردانی کەر بۆ نەخۆشەکە (کە خوا شیفای بدات)
- ٤٤٦- ٢١- باسی دەست نوێژگرتنی سەردانی کەر بۆ نەخۆش
- ٤٤٧- ٢٢- باسی ئەو کەسە بپاریتەو بۆ نەهێشتنی پەتا و درم و تا

٢٦- پەراوی پزشکی ٤٤٩

- ٤٤٩- ١- باسیک: خوا هەر نەخۆشییەکی ناردبێت دەرمان و چاکبوونەوهی بۆ ناردوو
- ٤٥٠- ٢- ئەم باسیکە: ئایا پیاو ئافرەت چارەسەر بکات یان ئافرەت پیاو چارەسەر بکات؟

- ٤٥٠ - ٣- باسئىك:چاكبوونوه (له نهخۆشى) لهسئ شت دايه
- ٤٥١ - ٤- باسئ چارهسەر و چاكبوونوه به ههنگوين
- ٤٥٣ - ٥- باسئ چارهسەر كردن بهشيري و شتر
- ٤٥٤ - ٦- باسئ چارهسەر كردن به ميزى و شتر
- ٤٥٥ - ٧- باسئ رهشكه و سودهكانى
- ٤٥٦ - ٨- باسئ شۆرباي تهلبينه بۆ نهخۆش
- ٤٥٧ - ٩- باسئ دهرمان كردنه لووتهوه
- ٤٥٨ - ١٠- باسئ دهرمان كردنه لووت به قوستى هيندى و قوستى دهرپايى
- ٤٥٩ - ١١- باسئىك: (مسوئلمان) له چ كاتئدا كهئهشاخ بگريئ؟
- ٤٥٩ - ١٢- باسئ كهئهشاخ گرتن له سهفهرو له (كاتى) ئيحرامدا
- ٤٦٠ - ١٣- باسئ كهئه شاخ گرتن له نهخۆشى
- ٤٦١ - ١٤- باسئ كهئهشاخ گرتن له سهرى مروث
- ٤٦٢ - ١٥- باسئ كهئهشاخ گرتن له ژانى نيوه سهرى و سهريئشه
- ٤٦٣ - ١٦- باسئ سهرتاشين بههۆى ئيش و ئازارهوه
- ٤٦٤ - ١٧- باسئ كهسيك خۆى داغكردبئ يان كهسيكى ترى داغكردبئ،
وه فهزلى ئهوه كهسهى خۆى داغ ناكات
- ٤٦٦ - ١٨- باسئ (چاو رشتن به) سورمه و كل بۆ چاو ئيشه
- ٤٦٧ - ١٩- باسئ گولى
- ٤٦٨ - ٢٠- باسئىك: دومهلان شيفايه بۆ چاو ئيشه
- ٤٦٨ - ٢١- باسئ دهرمان كردنه لايهكى دهمنى نهخۆشهوه
- ٤٧١ - ٢٢- باسئىك
- ٤٧٢ - ٢٣- باسئ ئازارى گهروو
- ٤٧٣ - ٢٤- باسئ چارهسهرى سك ئيشه

- ٢٥- باسیک: صفەر نییه که نهخۆشیه که تووشی
 ٤٧٣ سک دههت و (رهنگی خاوه نه که ی زهر دهبیت)
 ٤٧٤ ٢٦- باسی دومهت لا ته نیشته
 ٤٧٦ ٢٧- باسی سوتاندنی ههسیر تا (به خۆله می شه که ی) خۆینی پت بوه ستیریت
 ٤٧٧ ٢٨- باسیک: تا له گهرما و هالای دۆزهخه وهیه
 ٤٧٨ ٢٩- باسی که سیک له جینگ و زهوییه که ده رچت که ئاو و ههوا ی ناسازه بۆی
 ٤٧٩ ٣٠- باسی ئه وه ی باس ده کرت دهر باره ی چاوه قوله
 ٤٨٤ ٣١- باسی پاداشتی ئارامگر له شوینی بلبونه وه ی چاوه قوله
 ٤٨٥ ٣٢- باسی دووعا و نزا به قورئان و په نا پنگیراوه کان
 ٤٨٦ ٣٣- باسی دوعا کردن به سورته ی فاتحه
 ٤٨٧ ٣٤- باسی دوعا کردن به مهرجی چند سهر مهریک
 ٤٨٨ ٣٥- باسی دوعا کردن بۆ که سیک به چاوه وه بووه
 ٤٨٩ ٣٦- باسیک: چاوپرسی راسته
 ٤٨٩ ٣٧- باسی (دروسته) نوشته ی مار و دوو پشک بکریت
 ٤٩٠ ٣٨- باسی ئه و دوعا ی پیغمبر ﷺ (که هه می شه دوعا ی پیده کرد)
 ٤٩٢ ٣٩- باسی تفکردن له دوعادا
 ٤٩٠ ٤٠- باسی دوعا خۆین دهستی راستی بیتی به شوینی
 ٤٩١ ئازار (ی نهخۆشه) که دا
 ٤٩٦ ٤١- باسیک: دهر باره ی ژن دووعا بکا بۆ پیاو
 ٤٩٧ ٤٢- باسی ئه و که سه ی داوا ی دوعا ناکات (بۆ نهخۆشی)
 ٤٩٨ ٤٣- باسی رهشبینی و بهدقوومی
 ٤٩٩ ٤٤- باسی گهشبینی
 ٥٠٠ ٤٥- باسیک: بایه قوش و کونه په پو نییه

- ٥٠١ - ٤٦- باسی رمل لیدان و فال گرتنهوه
- ٥٠٤ - ٤٧- باسی جادوو
- ٥٠٧ - ٤٨- باسیک: هاوبهش دانان بۆ خوا و جادووکردن لهتاوانه فهوتینهرهکانن
- ٥٠٨ - ٤٩- باسیک: ئایا جادوو دهردههینریت (لهو جینگایه ی تیاپه تی)
- ٥١٠ - ٥٠- باسی جادوو
- ٥١١ - ٥١- باسیک: ههندی و تار ی رهوان وهک جادوو وان
- ٥١٢ - ٥٢- باسی چاره سه رکردنی جادوو به خورمای عه جوو
- ٥١٣ - ٥٣- باسیک: بایه قوش و کونه په پوو نییه
- ٥١٤ - ٥٤- باسیک: سیرایه تی نه خووشی نییه
- ٥١٦ - ٥٥- باسی ئه وه ی باس ده کری له ژهر خواردکردنی پیغه مبه ر
- ٥١٨ - ٥٦- باسی خواردنه وه ی ژهر و ده رمانکردن پی ی، وه ترسان
- ٥١٩ - ٥٧- باسی شیر ی ماکه ر
- ٥٢٠ - ٥٨- باسیک: ئه گه ر می ش که وته ده فریکه وه (شله ی تیا بێ)

٥٢١ - ٧٧- په راوی جل و به رگ و پۆشاک

- ٥٢١ - ١- باسی ئه م فه رمایشته ی خوا ی به رز و بێند: ((ئه ی موحه مه د))
- ٥٢٢ - ٢- باسی ئه و که سه ی پۆشاکه که ی بخشینت به زه ویدا
- ٥٢٣ - ٣- باسی خۆ هه لکردن ده رباره ی پۆشاک

- ٥٢٤ - ٤- باسێک: ئهوهی له خوار قاپارهکانهوه بێت (له پۆشاک) ئهوه له ئاگر دایه
- ٥٢٤ - ٥- باسی ئهوه که سههێ پۆشاکه کهی بهزهویدا دهخشینت له بهر خۆ بهزل زانین
- ٥٢٨ - ٦- باسی (جوکمی له بهرکردنی) کهوای ریشوو دار
- ٥٢٩ - ٧- باسی سهه بهرگ (وهک عهبا و جبه)
- ٥٣٠ - ٨- باسی له بهر کردنی کراس
- ٥٣٢ - ٩- باسی گیرفانی کراس لای سنگ و یه خهوهیه،
- ٥٣٣ - ١٠- باسی که سێک جوبهی قۆل تهنگی له بهر کردبێت له سهفهردا
- ٥٣٤ - ١١- باسی (له بهر کردنی) جوبهی خوری له غهزادا
- ٥٣٥ - ١٢- باسی کهوا و کهوای چاکداری ئاوریشم ئهوهیش ههه کهوایه،
- ٥٣٥ - ١٣- باسی کهوایه که له پشتهوه درزی تیا یه
- ٥٣٧ - ١٤- باسی شهروال
- ٥٣٨ - ١٥- باسی میزهه و سهه پێچ
- ٥٤٠ - ١٦- باسی داپۆشیننی سهه و بهشێک له دههم و چاو به جلهکانی
- ٥٤٢ - ١٧- باسی کهوای و زرینی ئاسن
- ٥٤٢ - ١٨- باسی عابا و پۆشاکێ حیههه و شال
- ٥٤٦ - ١٩- باسی پۆشاکێ ئهستور و خهتخهتی چوارگۆشه
- ٥٤٧ - ٢٠- باسی خۆ مهلوته کردن
- ٥٤٩ - ٢١- باسی دانیشتن و یهک کراس له بهردا بوون
- ٥٥٠ - ٢٢- باسی پۆشاکێ رهشی خهتدار
- ٥٥١ - ٢٣- باسی پۆشاکێ سههوز
- ٥٥٣ - ٢٤- باسی پۆشاکێ سپی

- ٢٥- باسی (حوکمی) له بهرکردنی ئاوریشم و راخستنی بۆ پیاوان،
 ٥٥٤ وه ئهو ئەندازهی له ئاوریش دروسته (بۆ پیاوان)
- ٢٦- باسی دهست دان له ئاوریشم به بټ ئهوهی له بهر بکړیت
 ٥٥٩
- ٢٧- باسی (حوکمی) راخستنی ئاوریشم (و دانیشن له سهری)
 ٥٥٩
- ٢٨- باسی پۆشینى قه سسی
 ٥٦٠
- ٢٩- باسی ئهوهی که ړنگه به پیاوان دراوه له بهر خوران ئاوریشم بپوش
 ٥٦١
- ٣٠- باسی (به کارهینانی) ئاوریشم بۆ ئافرهتان (دروسته)
 ٥٦٢
- ٣١- باسی ئهوهی پتخه مبهړ ړنگه پتخه دا له پۆشاک و راخه
 ٥٦٤
- ٣٢- باسی ئهو دوعای ده کړت بۆ که سیک که کراسیک تازهی له بهر کردوه
 ٥٦٧
- ٣٣- باسی رهنگی زهغه رانی له خۆدان بۆ پیاوان
 ٥٦٨
- ٣٤- باسی (حوکمی) پۆشاک به زهغه ران رهنگ کړاو
 ٥٦٨
- ٣٥- باسی (حوکمی له بهرکردنی) پۆشاک سوور
 ٥٦٨
- ٣٦- باسی (حوکمی به کارهینانی) نه رمه زینی سوور
 ٥٦٩
- ٣٧- باسی پتلاو و کهوشی (دروست کړاو) له چهرمی خۆش کړاو و چهرمی تر
 ٥٦٩
- ٣٨- باسیک: پتلاوی راست له پتخدا له پت ده کړت
 ٥٧٢
- ٣٩- باسیک: پتلاوی چه پی داکه نیت (له داکه نه دنیدا)
 ٥٧٢
- ٤٠- باسیک: به تاکت پتلاوه وه نه روات به ړنگا دا
 ٥٧٣
- ٤١- باسی دوو ئاوزهنگ له نه علیه کدا، ئهوهی رای وایه
 ٥٧٣
- یهک نه عمل یهک ئاوزهنگی پانی ههیه
 ٥٧٣
- ٤٢- باسی چادریکی وهک گومهری له چهرمی سوور
 ٥٧٤
- ٤٣- باسی دانیشن له سهر حه سیر و شتی له و جوړه
 ٥٧٥
- ٤٤- باسی قوچهی ئالتونی (به پۆشاکه وه)
 ٥٧٦
- ٤٥- باسی (حوکمی پۆشینى) ئهنگوستیلهی ئالتون
 ٥٧٧

- ٥٧٨ - ٤٦- باسی ئەنگوستیلە ی زیو (دروسته بۆ پیاو)
- ٥٧٩ - ٤٧- باسیک
- ٥٨٠ - ٤٨- باسی نقیمى ئەموستیلە
- ٥٨١ - ٤٩- باسی ئەموستیلە ئاسن
- ٥٨٣ - ٥٠- باسی نووسینی ئەموستیلە که (چۆن بوو)
- ٥٨٤ - ٥١- باسی ئەموستیلە کردنه په‌نجه توتە
- ٥٨٤ - ٥٢- باسی ئەموستیلە دروست کردن تا مۆرى شتى پت بکرت، یان بۆ ئەوهى نامەى پت بنوسریت بۆ نامە دارەکان و خەڵکانى تریش
- ٥٨٥ - ٥٣- باسی ئەو کەسەى نقیمى ئەموستیلە کەى کردۆتە لای بەرى دەستى
- ٥٨٦ - ٥٤- باسی ئەم فەرموودهى پیغه‌مبەر ﷺ ((کەس لە شیوهى نووسینی ئەموستیلە کەى ئەو (پیغه‌مبەر ﷺ) نه‌نوسیت (لە ئەموستیلە کەى))
- ٥٨٦ - ٥٥- باسیک: ئایا نووسینی موستیلە دەکریتە سى دیر؟
- ٥٨٧ - ٥٦- باسی (حوکمی لە دەست کردنى) ئەموستیلە بۆ ئافره‌تان
- ٥٨٨ - ٥٧- باسی (حوکمی لە مل کردنى) ملوانکە و ملوانکەى گۆلە میخەک بۆ ئافره‌تان. مەبه‌ستى به (السّخاب) ملوانکەى گۆلە میخەک وشتى ترى بۆن خوشە
- ٥٨٩ - ٥٨- باسی خواستنى ملوانکە
- ٥٨٩ - ٥٩- باسی گوارە بۆ ئافره‌تان
- ٥٩٠ - ٦٠- باسی ملوانکەى گۆلە میخەک بۆ مندالان
- ٥٩١ - ٦١- باسیک: پیاوانى ژنانى، ژنانى کورانى
- ٥٩٢ - ٦٢- باسی دەرکردنى (پیاوانى) سەرژنانى لە مائه‌کان
- ٥٩٣ - ٦٣- باسی سمیل کورت کردنه‌وه (سونه‌ته)
- ٥٩٤ - ٦٤- باسی نینۆک کردن

٦٥- باسی بهردانهوهی ریش ﴿عَمَوُا ١٥﴾: زۆر بوون گهشهیان

٥٩٥ کرد له مال و ساماندا

٥٩٦ ٦٦- باسی ئهوه دهوتری دهربارهی مووی سپی (سهر و ریش)

٥٩٨ ٦٧- باسی خهنه تیگرتن

٥٩٨ ٦٨- باسی قژی لوول

٦٠٤ ٦٩- باسی پیکهوه نوسانی قژ وهک لباد

٦٠٥ ٧٠- باسی داهینانی قژ له ناوهراستی سهردا بهملا و لادا

٦٠٦ ٧١- باسی پرچ

٦٠٧ ٧٢- کاکۆل

٦٠٨ ٧٣- باسی بۆخۆش کردنی ژن بۆ میزدهکهی به دهستی (ژنهکه) خۆی

٦٠٩ ٧٤- باسی بۆن خۆش دان لهسهر و ریش (دروسته)

٦١٠ ٧٥- باسی قژ داهینان به شانه (سوننهته)

٦١٠ ٧٦- باسی قژداهینانی ئافرهتی هیزدار بۆ میزده

٦١١ ٧٧- قژ داهینان (له لای راستهوه سوننهته)

٦١١ ٧٨- باسی ئهوهی دهوتری دهربارهی میسک

٦١٢ ٧٩- باسی ئهوهی سوننهته له بۆنی خۆش

٦١٢ ٨٠- باسی ئهوه کهسهی وهگرتنی بۆنی خۆشی نهدهگهراندهوه

٦١٣ ٨١- باسی زهریره

٨٢- باسی (نهفرین کردن له) لهو ژنانهی ددانیان باریک

٦١٣ و بچووک دهکهنهوه بۆ جوانی

٦١٤ ٨٣- باسی (نهفرین کردن) لهلکاندن قژی تر بهقژهوه

٦١٨ ٨٤- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتانهی مووی (رووخساریان) بۆ لادهبهن

٦١٨ ٨٥- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتهی قژی بۆ دهلکینن

- ٦٢٠- ٨٦- باسی (نهفرین کردن) له ئافرهتی خال کۆت
- ٦٢٢- ٨٧- باسی (نهفرین کردن) لهو ئافرهتهی داوا دهکات خالی بۆ بکوتن
- ٦٢٣- ٨٨- باسی (حوکمی) وینهکیشان
- ٦٢٤- ٨٩- باسی سزای وینه کیشان له قیامهتدا
- ٦٢٥- ٩٠- باسی نههیشتن و شیواندنی وینه و پهیکههکان
- ٦٢٦- ٩١- باسی ئهو وینانهی ژیر پت دهخریت
- ٦٢٧- ٩٢- باسی ئهوهی دانیشتن لهسهر وینهی لانا پهسهنده
- ٦٢٩- ٩٣- باسی ناپهسهندهی نوێژکردن به پۆشاکیکهوه وینهی تیا بیت
- ٦٣٠- ٩٤- باسیک: فریشتهکان نارۆنه مالتیکهوه وینهی تیدا بیت
- ٦٣٠- ٩٥- باسی کهسیک نهچینه مالتیکهوه وینهی تیدا بیت
- ٦٣١- ٩٦- باسی ئهوهی نهفرینی کردوه له وینه کیش
- ٩٧- باسیک: ههر کهسێ وینهیهک دروست بکات، له رۆژی قیامهتدا داواي
لێ دهکری که گیان بکات بهبهريدا، ئهويش ناتوانی گیان بکات بهبهريدا
- ٦٣٢- ٩٨- باسی (دروسته) سوارکردنی کهسیک له پاشکۆدا له سواری وڵاخدا
- ٦٣٣- ٩٩- باسی (دروسته) سێ کهس سواری وڵاخیک بن
- ٦٣٤- ١٠٠- باسی خاوهنی وڵاخ کهسیکی تر له بهردهمهیدا سوار کات
- ٦٣٥- ١٠١- باسیک
- ٦٣٦- ١٠٢- باسی (دروسته) ئافرهت له پاشکۆی پیاوهوه سواری وڵاخ بکریت
- ١٠٣- باسی لهسهر گازهههه پشست ڕاکشان، وه دانانی لاقیک
- ٦٣٦- لهسهر لاقهکهی تر

٧٨- په‌راوی ئادابه‌کان

٦٣٧

١- باسی چاکه‌کردن (له‌گه‌ڵ دایک و باوک) په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

و ئهم فهرمایشته‌ی خوا ﷺ: ((وه فهرمانمان داوه به ئاده‌می

٦٣٧

که چاکه له‌گه‌ڵ دایک و باوکیدا بکات))

٦٣٨

٢- باسیک: کت شیاوترینه به‌جوانی هاوڕێیه‌تی کردن؟

٦٣٩

٣- باسیک: (باوه‌ردار) خه‌بات ناکات به‌ره‌زانه‌ندی باوک و دایکی نه‌بێت

٦٣٩

٤- باسیک: باوه‌ردار جێیو به‌ باوک و دایکی نه‌دات

٥- باسی گیرابوونی دووعای ئه‌و که‌سه‌ی چاکه‌ی له‌گه‌ڵ

٦٤١

دایک و باوکیدا کردوه

٦٤٣

٦- باسیک: سه‌رپێچی باوک و دایک له‌ گوناوه‌ گه‌وره‌کانه

٧- باسی به‌جێهێنانی په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ باوکی هاوبه‌ش

٦٤٤

دانهر بۆ خوا (دروسته)

٦٤٥

٨- باسی ئافره‌ت مێردی هه‌بێ له‌گه‌ڵ دایکیدا چاکه‌ بکات

٦٤٦

٩- باسی چاکه‌کردنی (مسوڵمان) له‌گه‌ڵ برائى هاوبه‌ش دانهریدا بۆ خوا

٦٤٧

١٠- باسی فه‌زڵ و گه‌وره‌یی به‌جێهێنانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٦٤٨

١١- باسی گوناوه‌ی پچڕینه‌ری په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

١٢- باسی ئه‌وه‌ی رسق و رۆزی بۆ فراوان کراوه به‌هۆی

٦٤٩

به‌جێهێنانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

١٣- باسیک: هه‌ر که‌س په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی به‌جێ بێنێ،

٦٥٠

خواش فه‌زڵی خۆی به‌سه‌ردا ده‌رژێنێت

٦٥١

١٤- باسیک: به‌جێهێنانی په‌یوه‌ندی خزمایه‌تی

٦٥٢

١٥- باسیک: به‌جێهێنه‌ری خزمایه‌تی ئه‌وه‌ نییه‌ سه‌ر به‌سه‌ر بێت

- ١٦- باسی ئهو كه سهی له كاتی هاوبهش دانانیدا په یوه ندی
 ١٠٣ خزمایه تی به جت بینت پاشان مسو لمان ببیت
- ١٧- باسی كه سیک كچۆ لهی كه سیک وازی لت بینت یاری
 (به شتیک) لاشه ی بکات، یان كچۆ له كه
 ١٠٤ ماچ کات و یاری گاته ی له گه لدا بکات
- ١٨- باسی به زه یی هاتنه وه (ی باوک به) مندالدا، وه باسی
 ١٠٠ ماچ کردن و ده ست کردنه ملی مندال
- ١٠٨- باسیك: خوا به زه یی کردوه به سه د به شه وه
 ١٠٩ پیرست